

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK VE ALMAN MASALLARININ KADIN-
ERKEK İLİŞKİLERİ YÖNÜNDEN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Hasan Mutlu PELİN

**İzmir
2018**

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK VE ALMAN MASALLARININ KADIN-
ERKEK İLİŞKİLERİ YÖNÜNDEN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Hasan Mutlu PELİN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKKAYA

İzmir

2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk ve Alman Masallarının Kadın-Erkek İlişkileri Yönünden Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26/06/2018

Hasan Mutlu PELİN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKKAYA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ömer İNCE

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Rabia UÇKUN

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

28.6.2018

Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdürü V.

ÖN SÖZ

İnsanoğlunun birbirleriyle iletişim kurmaya başladığı ilk andan itibaren anlatılageldiğine inandığım, insanın anlatma ihtiyacını karşılayarak hayatı yaşanılır kılan masallar, evrensel temaları toplumların kültürleriyle harmanlayarak yine o toplumlara sunarlar. Dolayısıyla masallar, toplumların geçmiş yaşantılarını, değer ve inanışlarını bugünlere getirdiği kadar; bir kültür taşıyıcısı görevi edinerek geleceklerini de şekillendirir. Çünkü masal anaları ya da anneler yahut herhangi biri, anlatıcısı kim olursa olsun korkuların, kaygıların, üzüntülerin, arzuların, neşelerin, kısacası yaşamın bir nakış gibi işlendiği masallar; dinleyicilere ve okurlara, kültürün değerlerini ve kültürün onlara biçtiği toplumsal cinsiyet rollerini yani gelecekte olmaları gereken insanların profilini çizmektedir. Ne yazık ki günümüzde, teknolojinin gelişmesiyle birlikte masal, önemini yitirmekte ve henüz derlenmemiş pek çok masal, anlatıcısıyla birlikte hayata gözlerini yummaktadır. Fakat yine de inanıyorum ki masallar, değişen dünyaya ve teknolojiye adapte olup farklı şekillerde de olsa görevlerini yerine getireceklerdir.

Büyük bir heyecanla başladığım çalışmada, heyecanımı ve motivasyonumu her zaman yüksek tutmamı sağlayan, benden hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen ve benim için birer “hocam”dan çok daha öte yerlere sahip olan değerli hocalarım; danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKKAYA, Doç. Dr. Nevin AKKAYA, Dr. Öğr. Üyesi Ömer İNCE’ye ve fikirleri, önerileri ve yardımlarıyla yorulmadan bana destek olan sn. Dr. Öğr. Üyesi Rabia KOCAASLAN UÇKUN’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca lisans eğitimimden bu yana, her an şartsız koşulsuz yanımda olan en büyük destekçim, bana bir masal dünyasında yaşama imkânı sunan sevgili eşim Ayşe PELİN’e ve beni yetiştirerek bu günlere getiren aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Hasan Mutlu PELİN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLO LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Amaç ve Önem.....	1
1.3.Problem Cümlesi.....	2
1.3.1. Alt Problemler.....	2
1.4.Sayıtlılar.....	3
1.5.Sınırlılıklar.....	3
1.6.Tanımlar.....	3
1.7.Kısaltmalar.....	4
BÖLÜM II.....	7
KURAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1.Masalın Tanımı.....	7
2.2.Masalın Kaynakları.....	10
2.3.Masalın Kültür İçerisindeki Yeri.....	13
2.4.Masalın Halkbilimi ve Sözlü Gelenek İçerisindeki Yeri.....	15
2.5.Masalların İşlevleri ve İletileri.....	20
2.5.1. Masalların Eğitimsel İşlevi.....	21
2.5.2. Masalların Dil Öğretim İşlevi.....	23

2.5.3. Masalların Kültürel İşlevi.....	24
2.5.4. Masalların İletileri.....	25
2.6.Masalların Sınıflandırılması.....	28
2.7.Masalın Bölümleri.....	35
2.8.Masallarda Kadın ve Cinsiyet ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	40
2.9.Kültürlerarası Masal Karşılaştırmaları ile İlgili Çalışmalar.....	47
2.10. Masallarda Motif ve Tip Araştırmalarının Yapıldığı Çalışmalar.....	53
BÖLÜM III.....	57
YÖNTEM.....	57
3.1.Araştırma Modeli.....	57
3.2.Evren ve Örneklem.....	57
3.3.Veri Toplama Araçları.....	58
3.4.Veri Çözümleme Teknikleri.....	58
BÖLÜM IV.....	59
BULGULAR VE YORUMLAR.....	59
4.1.Seçilen Türk Masallarının Epizotları.....	59
4.1.1. “Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108).....	59
4.1.2. “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009: 121-127).....	62
4.1.3. Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197).....	64
4.1.4. Perili El (Güney, 2017: 147-154).....	67
4.1.5. Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-28).....	68
4.1.6. Rüzgâroğlu (Tezel, 2014: 103-113).....	71
4.1.7. Sedef Bacı (Güney, 2017: 99-110)	75
4.1.8. Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375).....	77
4.1.9. Üç Turunçlar (Güney, 2017: 65-98).....	83
4.1.10. Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144).....	87

4.2.Seçilen Türk Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motifler.....	91
4.2.1. A. Mitolojik Motifler.....	91
4.2.2. B. Hayvanlar.....	91
4.2.3. C. Tabu.....	92
4.2.4. D. Büyü.....	94
4.2.5. E. Ölüm.....	103
4.2.6. F. Olağanüstülükler.....	103
4.2.7. G. Devler (Canavarlar)	109
4.2.8. H. Sınavlar.....	111
4.2.9. J. Akıllı ve Aptal.....	113
4.2.10. K. Aldatma ve Hile.....	116
4.2.11. L. Kaderin Değişmesi.....	121
4.2.12. M. Geleceğin Tayini.....	122
4.2.13. N. Şans ve Talih.....	123
4.2.14. P. Toplum.....	129
4.2.15. Q. Ödüller ve Cezalar.....	131
4.2.16. R. Esirler ve Kaçaklar.....	135
4.2.17. S. Olağanüstü Zulüm.....	136
4.2.18. T. Cinsiyet.....	139
4.2.19. U. Yaşamın Doğası.....	148
4.2.20. V. Din.....	148
4.2.21. W. Karakter Özellikleri.....	148
4.2.22. X. Mizah.....	152
4.2.23. Z. Çeşitli Motif Grupları.....	152
4.3.Seçilen Türk Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerler.....	154
4.3.1. Sevgi.....	154
4.3.2. Sorumluluk.....	155
4.3.3. Saygı.....	156
4.3.4. Hoşgörü – duyarlılık.....	156
4.3.5. Özgüven.....	156

4.3.6. Empati.....	157
4.3.7. Adil olma.....	157
4.3.8. Cesaret, liderlik.....	157
4.3.9. Nazik olmak.....	157
4.3.10. Dostluk, kardeşlik.....	158
4.3.11. Yardımlaşma, dayanışma.....	159
4.3.12. Temizlik.....	160
4.3.13. Doğruluk, dürüstlük.....	160
4.3.14. Aile birliğine önem verme.....	161
4.3.15. Bağımsız ve özgür düşünebilme.....	161
4.3.16. İyimserlik.....	162
4.3.17. Estetik duyguların geliştirilmesi.....	162
4.3.18. Misafirperverlik.....	162
4.3.19. Vatanseverlik.....	162
4.3.20. İyilik yapmak.....	163
4.3.21. Çalışkanlık.....	164
4.3.22. Paylaşımçı olmak.....	164
4.3.23. Şefkat – merhamet.....	164
4.3.24. Selamlaşma.....	165
4.3.25. Alçakgönüllülük.....	165
4.3.26. Kültürel mirasa sahip çıkma.....	165
4.3.27. Fedakârlık.....	165
4.3.28. Vefakârlık.....	166
4.3.29. Minnettarlık.....	166
4.3.30. Sadakat.....	166
4.3.31. Sözünde durma.....	167
4.3.32. Eşitlik.....	167
4.4.Seçilen Alman Masallarının Epizotları.....	168
4.4.1. Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466).....	168
4.4.2. Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335).....	171
4.4.3. Altı Uşak (Verlag, 2016b: 823- 831).....	174
4.4.4. Balıkçı ile Karısı (Verlag, 2016a: 130-140).....	178

4.4.5. Çeşmedeki Kaz Çobanı (Verlag, 2016b: 981-992).....	182
4.4.6. Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86).....	186
4.4.7. Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617).....	190
4.4.8. Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765).....	192
4.4.9. On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63).....	196
4.4.10. Sevgili Roland (Verlag, 2016a: 384-388).....	199
4.5. Seçilen Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motifler.....	201
4.5.1. A. Mitolojik Motifler.....	202
4.5.2. B. Hayvanlar.....	202
4.5.3. C. Tabu.....	203
4.5.4. D. Büyü.....	204
4.5.5. E. Ölüm.....	217
4.5.6. F. Olağanüstülükler.....	217
4.5.7. G. Devler (Canavarlar).....	226
4.5.8. H. Sınavlar.....	228
4.5.9. J. Akıllı ve Aptal.....	234
4.5.10. K. Aldatma ve Hile.....	236
4.5.11. L. Kaderin Değişmesi.....	242
4.5.12. M. Geleceğin Tayini.....	242
4.5.13. N. Şans ve Talih.....	243
4.5.14. P. Toplum.....	247
4.5.15. Q. Ödüller ve Cezalar.....	250
4.5.16. R. Esirler ve Kaçaklar.....	254
4.5.17. S. Olağanüstü Zulüm.....	255
4.5.18. T. Cinsiyet.....	258
4.5.19. U. Yaşamın Doğası.....	264
4.5.20. V. Din.....	265
4.5.21. W. Karakter Özellikleri.....	265
4.5.22. X. Mizah.....	269
4.5.23. Z. Çeşitli Motif Grupları.....	269

4.6.Seçilen Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerler.....	271
4.6.1. Sevgi.....	271
4.6.2. Sorumluluk.....	274
4.6.3. Saygı.....	274
4.6.4. Hoşgörü – duyarlılık.....	275
4.6.5. Özgüven.....	275
4.6.6. Empati.....	275
4.6.7. Adil olma.....	275
4.6.8. Cesaret, liderlik.....	275
4.6.9. Nazik olmak.....	276
4.6.10. Dostluk, kardeşlik.....	276
4.6.11. Yardımlaşma, dayanışma.....	277
4.6.12. Temizlik.....	278
4.6.13. Doğruluk, dürüstlük.....	279
4.6.14. Aile birliğine önem verme.....	279
4.6.15. Bağımsız ve özgür düşünebilme.....	280
4.6.16. İyimserlik.....	280
4.6.17. Estetik duyguların geliştirilmesi.....	280
4.6.18. Misafirperverlik.....	280
4.6.19. Vatanseverlik.....	280
4.6.20. İyilik yapmak.....	281
4.6.21. Çalışkanlık.....	281
4.6.22. Paylaşımçı olmak.....	282
4.6.23. Şefkat – merhamet.....	282
4.6.24. Selamlaşma.....	283
4.6.25. Alçakgönüllülük.....	283
4.6.26. Kültürel mirasa sahip çıkma.....	283
4.6.27. Fedakârlık.....	283
4.6.28. Vefakârlık.....	284
4.6.29. Minnettarlık.....	284
4.6.30. Sadakat.....	284

4.6.31. Sözünde durma.....	285
4.6.32. Eşitlik.....	285
4.7. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motiflerin Karşılaştırması.....	286
4.8. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerlerin Karşılaştırması.....	311
4.9. Türk ve Alman Masallarında Flört.....	314
4.10. Türk ve Alman Masallarında Evlilik.....	340
4.11. Türk ve Alman Masallarında Karı-Koca İlişkileri.....	351
4.12. Türk ve Alman Masallarında Ebeveyn-Evlat İlişkileri.....	384
4.12.1. Türk ve Alman Masallarında Baba-Kız İlişkileri.....	384
4.12.2. Türk ve Alman Masallarında Ana-Oğul İlişkileri.....	396
4.13. Türk ve Alman Masallarında Kız Kardeş-Erkek Kardeş İlişkileri.....	410
4.14. Türk ve Alman Masallarındaki Diğer Kadın-Erkek İlişkileri....	420
BÖLÜM V.....	433
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	433
KAYNAKÇA.....	472
EKLER.....	480
Ek 1: Seçilen Türk Masallarının Orijinal Metinleri.....	480
“Bacı Bacı, Can Bacı...”.....	480
“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”.....	487
Oduncunun Kızı.....	497
Perili El.....	506
Peynir Tulumu.....	510
Rüzgârroğlu.....	523

Sedef Bacı.....	535
Şehzade Ahmet.....	541
Üç Turunçlar.....	558
Yatalak Mehmet.....	580
Ek 2: Seçilen Alman Masallarının Orijinal Metinleri.....	595
Alacapost.....	595
Altı Kuğu.....	601
Altı Uşak.....	606
Balıkçı ile Karısı.....	614
Çeşmedeki Kaz Çobanı.....	624
Erkek Kardeş ile Kız Kardeş.....	634
Köylünün Uyanık Kızı.....	641
Kurnaz Avcı.....	644
On İki Kardeş.....	651
Sevgili Roland.....	657

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motiflerin Karşılaştırması.....286

Tablo 2. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerlerin Karşılaştırması.....311

ÖZET

Toplumların aynası olan masallar, toplumsal cinsiyet rollerini yansıtmada oldukça başarılı halk ürünleridir. Toplumun, kadın ve erkeğe biçtiği bu roller de, kültürden kültüre farklılıklar ve benzerlikler gösterebilmekte ve bu roller aracılığıyla kadın-erkek ilişkileri şekillenmektedir. Masal dendiğindeyse, hemen hemen herkesin aklına ilk olarak Grimm kardeşlerin derlediği Alman masalları olan Grimm Masalları gelmektedir. Dolayısıyla biz de çalışmamızda; farklı coğrafyalarda yaşamlarını sürdürmüş, farklı kültürel değerlere, dinlere, gelenek ve göreneklere sahip iki kültür olan Türk ve Alman kültürlerine ait, evrensel halk ürünleri olup içerisinden çıktıkları toplumların kültürlerini yansıtan masallar aracılığıyla, bu iki kültürün kadın-erkek ilişkilerine bakış açılarını belirlemeye ve bu bakış açılarındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmeye çalıştık. Öncelikle bu amaç doğrultusunda, belirlediğimiz Türk ve Alman masallarındaki motifleri ve değerleri kadın-erkek ilişkileriyle sınırlandırarak yorumlamaya ve ardından bu masalları flört, evlilik, karı-koca ilişkileri, baba-kız ve ana-oğul ilişkileri, kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri ve diğer kadın-erkek ilişkileri bağlamlarında inceleyerek iki kültürün kadın-erkek ilişkilerine bakış açılarını ve bu bakış açılarındaki benzerlik ve farklılıkları yorumlamaya çalıştık.

Masallar Türk ya da Alman fark etmeksizin, içerisinde pek çok kadın-erkek ilişkisi türünü barındırır da hemen hemen hepsinin mutlu sonunu evlilik oluşturduğu için özellikle evlilik öncesi ve evlilik sonrası olmak üzere duygusal bağlamda gerçekleşen kadın-erkek ilişkileri hakkında veri sunmaktadır. Bu anlamda, evlerinden kopan genç kızlar ya da erkekler -çoğunlukla genç kızlar- bir erginleme dönemi geçirerek evliliğe hazırlanmaktadır. Bunun dışında erkek kardeşlerini kurtarmaya çalışan ya da erkek kardeşini anaç bir tavırla koruyup kollamaya çalışan kız kardeşlere ve bu kardeşler arasındaki güçlü kardeşlik bağlarına da masallarda çokça yer verilmektedir. Masalların, iki kültürde de kadın ve erkekten sahip olmalarını beklediği karakter özellikleri hemen hemen ortak özellikler

göstermektedir. Masallar, iki kültüre ait daha pek çok gerçeği ortaya koymakta ve bu toplumların geçmişlerine ışık tutmaktadır.

Anahtar Sözcükler: (masal, toplumsal cinsiyet rolleri, motif, kadın-erkek ilişkileri)

ABSTRACT

Tales as a mirror of societies have been folk products which are quite successful in reflecting gender roles. The roles with which society provides women and men can differ from or resemble each other depending on cultures, and by means of these roles, men and women relationships are formed. When the subject is “tale”, the first thing that comes to almost everyone’s mind is Grimm’s Fairy Tales, which are German tales compiled by Brothers Grimm. Accordingly, in our study, by means of tales which are universal folk products reflecting the cultures that they originate from and originate from Turkish and German cultures which have lived in different regions from each other; had different cultural values, religions, customs and traditions; we tried to determine these two cultures’ perspectives on men and women relationships and the similarities and differences between these perspectives. First, having this intention, we tried to interpret the motifs and values in Turkish and German tales which we have chosen by narrowing these motifs and values down to men and women relationships, and then, investigating these tales in terms of flirt, marriage, husband-wife relations, father-daughter relations and mother-son relations, sister-brother relations and other men and women relationships; we tried to interpret these cultures’ perspectives on men and women relationships and the similarities and differences between these perspectives.

Even though tales, Turkish or German, without differing from each other, involve many types of men and women relationships, they provide information about men and women relationships occurring in an emotional context, especially about the time before and after marriage as almost every tale’s ending is a marriage. In this sense, young women or men -generally young women- who are separated from their home prepare for marriage by experiencing an initiation process. Apart from that, sisters trying to save their brothers or protecting them like a mother hen and the strong sibling bond between those siblings are often given place in tales. The characteristics that tales expect women and men to have many common features

in both cultures. Tales reveal many more truths about both cultures and cast light on the futures of these societies.

Key Words: (tale, gender roles, motif, men-women relations)

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Masallar, her ne kadar evrensel temalara sahip olsa da bu temalar farklı kültürlerle harmanlanarak dinleyicilere ya da okurlara ulaşmakta ve Türk masalları, Alman masalları, Rus masalları gibi kültürüyle harmanlandıkları ve ait oldukları toplulukların isimleriyle anılmaktadır. Dolayısıyla masallar, bu toplumların kültürlerini de gelecek nesillere aktarmaktadır. Bu çalışmada bir kültür aktarıcısı olan masalların, kültürlerarası düzeyde Türk ve Alman toplumlarının kadın-erkek ilişkilerine yaklaşımlarındaki benzerlikleri ve farklılıkları ne oranda yansıttığı belirlenmeye çalışılacaktır.

1.2.Amaç ve Önem

Çalışmanın amacı, Türk ve Alman kültürlerinde kadın-erkek ilişkilerinin masallara ne oranda yansıdığı ile bu ilişkilerin iki toplum için ne oranda benzerliklere ve farklılıklara sahip olduğunu belirlemeye çalışmaktır.

1.3.Problem Cümlesi

Türk ve Alman masalları, ait oldukları kültürlerin kadın-erkek ilişkilerini yansıtmakta mıdır?

1.3.1. Alt Problemler

1. Türk ve Alman masallarında kadın-erkek ilişkilerinde flörte yer verilmekte midir?
2. Türk ve Alman masallarının flört bağlamında benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
3. Türk ve Alman masallarında evlilik hangi biçimlerde yer almaktadır?
4. Türk ve Alman masallarının biçimsel olarak evlilik bağlamında benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
5. Türk ve Alman masallarında karı-koca ilişkilerine yer verilmekte midir?
6. Türk ve Alman masallarının karı-koca ilişkileri bağlamında benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
7. Türk ve Alman masallarında baba-kız, ana-oğul ilişkilerine yer verilmekte midir?
8. Türk ve Alman masallarının baba-kız, ana-oğul ilişkileri bağlamında benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
9. Türk ve Alman masallarında kız kardeş-erkek kardeş ilişkilerine yer verilmekte midir?
10. Türk ve Alman masallarının kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri bağlamında benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
11. Türk ve Alman masallarında sevgili ya da kız arkadaş-erkek arkadaş, karı-koca, baba-kız, ana-oğul, kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri dışında kalan diğer kadın-erkek ilişkileri nedir?

12. Türk ve Alman masallarının sevgili ya da kız arkadaş-erkek arkadaş, karı-koca, baba-kız, ana-oğul, kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri dışında kalan diğer kadın-erkek ilişkileri bağlamında benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?

1.4.Sayıtlar

Çalışmada, belirlenen on Türk ve on Alman masalının, evreni kadın-erkek ilişkileri yönünden yansıttığı varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

Çalışma on Türk ve on Alman masalıyla ve bu masalların kadın-erkek ilişkileri yönünden karşılaştırılmasıyla sınırlandırılmıştır. Ayrıca çalışmada, Stith Thompson'un (1975) Motif-Index of Folk-Literature adlı altı ciltlik eserinden faydalanılarak yapılan motif incelemeleri ve Milli Eğitim Bakanlığı temel alınarak belirlenen değerler de kadın-erkek ilişkileri ile ilgili motiflerle sınırlı tutulmuştur. Aksi iddia edilip kanıtlanmadıkça Motif-Index of Folk-Literature (Thompson: 1975) adlı eserden faydalanılarak kullanılan motif başlıkları ve isimlerinin çevirileri şahsıma aittir.

1.6.Tanımlar

Masal: “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.” (TDK, Güncel Türkçe Sözlük, 2017).

Boratav (1969: 80) masalı, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı şeklinde tanımlamaktadır.

Toplumsal Cinsiyet: “Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten çok, kültürün ürettiği cinsiyet rollerine işaret eder.” (Ölçer Özünel, 2006: 25).

1.7.Kısaltmalar

akt.	: Aktaran
AMBÖS	: Alman Masallarında Bulunan Örnek Sayısı
DBAM	: Değerin Bulunduğu Alman Masalları
DBTM	: Değerin Bulunduğu Türk Masalları
çev.	: Çeviren
MBAM	: Motiflerin Bulunduğu Alman Masalları
MBTM	: Motiflerin Bulunduğu Türk Masalları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
no.	: Numara
s.	: Sayfa Numarası
sn.	: Sayın
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMBÖS	: Türk Masallarında Bulunan Örnek Sayısı
TS	: Tekrarlanma Sayısı

Çalışmada Yer Alan Masal Adlarının Kısaltmaları

Çalışmada yer alan Türk ve Alman masallarının kısaltmalarında; baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanına masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınarak numaralar verilmiştir.

A1	: Alacapost
A2	: Altı Kuğu
A3	: Altı Uşak
A4	: Balıkçı ile Karısı
A5	: Çeşmedeki Kaz Çobanı
A6	: Erkek Kardeş ile Kız Kardeş
A7	: Köylünün Uyanık Kızı
A8	: Kurnaz Avcı
A9	: On İki Kardeş
A10	: Sevgili Roland
T1	: “Bacı Bacı, Can Bacı...”
T2	: “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”
T3	: Oduncunun Kızı
T4	: Perili El
T5	: Peynir Tulumu

- T6** : Rüzgâroğlu
T7 : Sedef Bacı
T8 : Şehzade Ahmet
T9 : Üç Turunçlar
T10 : Yatalak Mehmet

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1.Masalın Tanımı

TDK, Güncel Türkçe Sözlükte “masal” kelimesinin ilk anlamı “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.” (TDK, Güncel Türkçe Sözlük, 2017) şeklinde verilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının masal tanımı da “Daha çok çocuklara anlatılan, olağan veya olağanüstü, hemen hemen tamamen hayalî olaylara ve kahramanlara yer veren hikâye.” (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1996: 1908) biçimindedir. MEB, TDK’nin aksine masalları, yalnızca olağanüstü ürünler olarak görmemekte, olağan da olabileceğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte masalın daha çok çocuklara anlatıldığına da dikkat çekmektedir.

Masallar hakkında yapılmış daha pek çok tanım vardır. Örneğin Güney (1971: 87), masalı en geniş hâliyle “Toplumun hayal gücüyle yaratılmış sözlü verimlerdir.” şeklinde tanımlayarak masalların içinde bulunduğu toplumun hayal gücüyle beslendiğine ve sözlü gelenekte yer aldığına dikkat çeker. Buna karşılık masalı, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı olarak tanımlayan Boratav (1969: 80), hayal ürünü sözünü sadece olağanüstü şeyler anlamında görmemek gerektiğini belirterek masalın, olağanüstü

çeşidinde de gerçekçi çeşidinde de anlattığı olayların gerçeğe uyarlık derecesi ne olursa olsun, onların hayal yaratması oldukları izlenimini veren bir anlatı türü olduğunu vurgulamaktadır. Boratav, masalın edebî türünün nesir olduğunu belirtip tamamıyla hayal ürünü olduğunu ve gerçekle ilgisiz olduğunu söyleyerek daha keskin çizgiler ortaya koymaktadır. Boratav, masalın aynı zamanda dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız olduğunu söylemektedir ancak biz araştırmamız sırasında okuduğumuz Alman masallarında da Türk masallarında da “din”, “büyüklük inanışları” ve “töre” olgularına büyük ölçüde rastladık. Doğrusu kültürden ve hayal gücünden beslenen bir edebî türün, ortaya çıkarıldığı toplumun dininden, inanışlarından ve töresinden izler taşıması da beklenemez. Öte yandan Boratav’ın masalın hayal ürünü olmasının her zaman olağanüstü olmasını gerektirmediğini söylemesi de TDK’nin tanımı ile ters düşmektedir. Derlenmiş masallar incelendiğinde olağanüstü öğeler taşımayan, gerçeğe yakın masallarla da karşılaşabilmektedir biz de bu sebeple Boratav’a yakın bir görüşe sahibiz.

Masalın anlamını, “Kâmus-ı Osmânî”ye göre ‘masal’ kelimesi ‘mesel’in değiştirilmiş şeklidir. ‘Mesel’, halk dilinde meşhur olan, âdap ve öğütleri anlatan söz demektir. ‘Darbimesel’, atalardan kalma hikmetler, ibretli sözler anlamındadır. Buna göre, ‘masal’ Arapça bir kelime olan ‘mesel’den çıkmıştır.” şeklinde açıklayan Tezel (2014: 7), masalın tanımı için “Masal, olaylarının geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları olan, belirli kişileri temsil etmeyen hikâyelerdir.” demektedir.

“Masal, her şeyden önce olağanüstü olayların bir hikâyesidir ve bu olayların ne zaman, nerede veya nerelerde geçtiği hemen hemen hiç bilinmez. Bir başka deyişle masalda genellikle zaman ve yer kavramı yoktur.” diyen Oğuzkan (2001: 18), masallarda olağanüstü olayların anlatıldığını söylemektedir. Masallarda yer ve zaman konusunda bu bilgilerin “hemen hemen hiç” bilinmediğini belirterek de Tezel’den ayrılmaktadır.

Şimşek (2001: 3) ise masalı “genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türü” biçiminde tarif etmektedir. Bu tanımda yine zamanın, mekânın ve şahısların olağanüstülük gösterdiği ve masalın sözlü geleneğe ait bir hayal ürünü olduğu söylenmekle birlikte genellikle söyleyeninin özel kişiler olduğu ifade edilmiştir. Bu “özel kişilerden” kasıt “masal anaları”dır.

Gökbulut’un (2010: 49, 50) “*Genellikle evrensel bir özellik arz eden, ama yerel ve millî unsurları da barındırabilen, çoğunlukla gerçek olayları bünyesinde eritip hayal ürünü olayları öne çıkarıp anlatan (gerçekçi masallar hariç), bir konuda öğüt ve ders verme, hoşça vakit geçirme, çocukları eğitime vb. işlevleri olan, formel unsurlar (tekerleme vb.) ve tasvirler içerebilen, anlaşılır bir dili, kısa ve yoğun bir anlatımı olan mensur (az da olsa manzum parçalar içerebilen), sözlü, anonim halk edebiyatı türüdür. Anlatılan olayın geçtiği gerçek zamanın belli olmadığı bu tür, hacim olarak halk hikâyesinden kısa, fıkradan uzun bir özellik arz eder. Masalda geçen mekânların (belirli, belirsiz veya gerçek) ise olayı ve kişileri, şekillendirici ve etkileyici bir durumu yoktur. Masalın ‘masalcı’, ‘masal anası’ vb. özel anlatıcıları olabileceği gibi sıradan anlatıcıları da olabilir. Masalını anlatan anlatıcı icra sırasında herhangi bir ritüele başvurmadağı gibi, özel bir ezgi veya müzik aleti de kullanmamakta; sadece ‘konuşma dili, vücut dili, jest ve mimikleri’ni kullanmaktadır. Yaratım ortamı ve zamanına baktığımız zaman da, masalların genellikle ev ve kahvehanelerde, genellikle gece anlatıldığını, ancak destan türündeki kadar özel ve sabit bir icra zamanı veya mekânının olmadığını söyleyebiliriz.*” şeklinde yapmış olduğu masal tanımı denemesi, masalları ayrıntılı ve çok boyutlu incelemesi ile keskin sınırlar çizmekten kaçınması açısından karşılaşılan en kapsamlı tanımlardan biridir.

Güney (2017: 7), masallar için “Oturup bunları dinlemekle kalkıp şu dünyayı dolaşmak bir bence... Öyle ya, masal deyip geçmeyin; kökleri vardır geçmişte, dayanır durur dağ gibi... Dalları var üstümüzde; yeşerir gider, bağ gibi...” diyerek masalların önemini çok güzel bir üslupla dile getirmektedir. Güney, masalları dinlemekle dünyayı dolaşmayı bir tutmakta ve masalların köklerini geçmişte dayanıp duran bir dağa benzeterek masalların hem geçmişten getirdiğimiz bir gelenek olduğunu hem de günümüz kültürünün bir parçası olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan dallarını üstümüzde yeşerip giden bir bağa benzeterek de masalların geçmişle ve günümüzle sınırlı kalmayacağını, nesilden nesile, geleceğe aktarılacağını umutla dile getirmektedir.

Masalların, eski zamanların dinlerini ve bu dinlerin nasıl olduklarını, geçmiş zamanlarda yaşayanların edebiyatını ve yargılarını yazılmış tarih kitaplarından daha iyi yansıttığını savunan Kúnos (1978: 113) ise masalların, her milletin dönen aynası olduğunu söylemektedir. Ona göre bu aynaya baktığımızda hem eskilerin ibadetlerini hem de eski zamanlarımızın ahlakını görmemiz mümkündür.

2.2.Masalın Kaynakları

Özellikle çocukluğumuzda olmak üzere, büyüdükten sonra bile büyük bir keyifle dinlediğimiz masalların doğuşu ve kaynakları pek çok araştırmacının aklını kurcalayan bir konudur. Bu araştırmacılar, masalların kaynaklarını bulmak adına da birçok araştırma yapmışlardır.

Yapılan araştırmalar aynı masalların birbirinden çok farklı dil alanlarında ve kültürlerde anlatıldığını gün yüzüne çıkarmıştır. Biz de araştırmamız sırasında okuduğumuz Alman ve Türk masalları arasında aynı konunun sadece ufak çaplı kültürel farklarla işlendiği birçok masal örneğine rastladık. Bu da masalların

müşterek yapıya ve ortak motiflere dayalı edebi bir tür olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır (Günay, 1992: 321).

Alman yazar Wilhelm Grimm, kardeşiyle birlikte hazırladığı “Kinder und Hausmärchen” (Çocuk ve Ev Masalları) adlı eserinin ön sözünde masalların iki kaynağı bulunduğunu söylemektedir:

1. Hint-Avrupa Dil Dairesine giren milletlerin masalları, tespit edilemeyen bir tarihi devrin mirasıdır.
2. Masallar eski mitlerin parçalanmış şeklidir. Bunlar ancak içinden çıktıkları mitlerin kesin olarak açıklanmasıyla anlaşılabilir (Arıcı, 2004: 160).

Sakaoğlu’na (1999: 7) göre Grimm’in bu görüşleri, “Hint-Avrupa Görüşü” ve “Parçalanmış Mitler Görüşü” olarak adlandırılmış ve masalların kaynağıyla ilgili ortaya atılan görüşlerde de etkili olmuştur.

Masalların kaynaklarıyla ilgili ortaya atılan görüşleri üç başlık altında toplamak mümkündür. Gedeon Huet bu üç görüşü şu şekilde sınıflamaktadır:

1. Tarih Öncesi Görüş
2. Tarihî Görüş
3. Etnografik Görüş (Huet’ten akt. Dağı, 2008: 4).

Bilge Seyidoğlu ilk görüşü “Mitoloji Okulu”; Umay Günay “Mitolojik Görüş”, ikinci görüşü Seyidoğlu “Hindoloji Okulu” ve Günay “Hindolojik Görüş”; üçüncü görüşü ise Seyidoğlu “Antropoloji Okulu ” ve Günay “Antropolojik Görüş ” şeklinde adlandırmaktadır.

Mitolojik Görüşe (Tarih Öncesi Görüş) göre masalların kökeninin Hint mitolojisindeki “veda”larda aranması gerekmektedir. Bu görüş masalları ve mitleri Hint-Avrupa mitolojisinin devamı olarak görmektedir. Mitolojik görüşün savunucularından Max Müller Rig, “veda”lardaki eski Hint ilah tabirleri üzerinde çalışır ve Mitoloji Bilimini kurar (Sakaoğlu, 1999: 5). Mitoloji Görüşünün temsilcileri masallardaki olayları; güneşin doğuşu, batışı, rüzgârlar gibi doğa olaylarıyla bağdaştırmaları sebebiyle “Güneş Mitolojistleri” diye de adlandırılmaktadırlar. Bu görüşün temsilcileri olarak G. Grimm, Dasent, Müller, Cox, Angelo de Gubernantis ve John Fiske sıralanabilir.

Günay (1992: 320), Hindoloji Görüşünün (Tarihi Görüş) masalların kaynağının Hindistan olduğunu ve masalların üç yolla batıya taşındığını ileri sürdüğünü ifade etmektedir:

1. “Masalların bir bölümü X. yüzyıldan önce sözlü gelenekle batıya gelmiştir.
2. Bir grup masal X. yüzyıldan sonra İslami tesirle Bizans, İtalya ve İspanya yoluyla Avrupa’ya taşınmıştır.
3. Budist malzeme ise Moğollar vasıtasıyla Çin ve Tibet’ten Avrupa’ya taşınmıştır.”.

Hindoloji Görüşü temsilcileri, masalların kaynağının Hindistan olduğunu savunmakla birlikte masalların bu sahada tarihi devirlerde ortaya çıktığını ileri sürmektedirler. Mitolojik Görüş, masalların kaynağının “veda”lar olduğunu savunurken, Hindoloji Görüşü mensubu Sylvestre de Sasy masalların kaynağı olarak Pançatantra’yı göstermektedir (Sakaoğlu, 1973: 66). Öte yandan Pançatantra’nın masalların kaynağı olduğunu savunan Theodor Benfey’i incelemelerinde Budizm’in etkisini aramakla tenkit eden Andrew Lang ve Jozeph Bédier, Budizm’e ait olduğu kabul edilen motiflerin önemli bir bölümünün bütün dünyada bilinen motifler olduğunu söylemektedirler (Sakaoğlu,1999:7).

Etnografik Görüş (Antropolojik Görüş) ise masalların kaynağını çok daha eskilere dayandırarak toplumların, birbirinden bağımsız olarak benzer masallar oluşturduklarını savunmaktadır. Antropolojik Görüşe göre masallar, içindeki ilkel düşüncelerden dolayı çok eski zamanlarda oluşmuştur (Yardımcı, 1996: 9). Bu görüşün temsilcileri, Edward Taylor ve Andrew Lang'dir. Bunlara göre masallar farklı yerlerde birbirine benzer biçimde ortaya çıkmıştır. Kültürlerin birbirlerine benzer biçimde gelişmeleriyle farklı uluslarda benzer masallar oluşmuştur (Günay, 1975: 18).

Tüm bu görüşlere karşı Sakaoğlu (1999: 9) kendi görüşünü “Masalların kaynağı olarak hiçbir coğrafyayı, kültürü ve dini temel olarak ele almamak gerekir. Masalların bir bütün olarak değil de tek tek ele alınması hâlinde belki bazılarını belirli coğrafyaya, kültüre veya dine bağlayabiliriz. Örneklerde görülen değişme, ne kadar büyük boyutta olursa olsun her masalda aslında gelen bir iz, bir kalıntı mutlaka bulunacaktır.” şeklinde dile getirmektedir. Masalların hiçbir coğrafyaya, kültüre ve dine ait görülmemesi gerektiğini ve bir bütün olarak değil de tek tek ele alınması gerektiğini söylemesi ile Sakaoğlu, Etnografik Görüşe daha yakın sayılabilir.

2.3.Masalın Kültür İçerisindeki Yeri

Sözlü gelenek içerisinde dilden dile, kuşaktan kuşağa aktarılan masallar günümüzde bile çocuklar ve hatta yetişkinler için bir eğlence kaynağı konumundadır. Ancak masalın amacı yalnızca eğlendirmek değildir. Russell bu konuda masalın, insanın birtakım ihtiyaçlarına karşılık olarak doğduğunu söylemektedir:

1. Bilimsel bilginin yokluğunda dünyanın gizemlerini açıklama ihtiyacı
2. Korkularımızı ve düşlerimizi dile getirme ve böylelikle bunları erişilebilir ve yönetilebilir hâle getirme ihtiyacı
3. Yaşamın gelişigüzel hatta karmaşık doğasını bir düzene sokma ve böylelikle evrendeki yerimizi anlama ihtiyacı

4. Kendimizi ve birbirimizi eğlendirme ihtiyacı (Russell, 1997: 142-3; Sezer, 2005: 10'daki alıntı).

Bu ihtiyaçları incelediğimizde aynı zamanda masalın eğlendirmek dışındaki amaçlarını da görebilmekteyiz. Buna göre masalın eğlendirmek dışında dünyanın gizemlerini açıklamayı, insanın korkularını ve düşlerini dile getirmeyi, yaşamı düzene sokmayı amaçladığını söyleyebiliriz.

Masallar sözlü gelenek içerisinde hâlen önemini korumaktadır. Örneğin günümüzde bile evlatlarının fazla hırslı ya da açgözlü olmasından, korkak biri olmasından, zorba biri olmasından, kıskanç biri olmasından vb. çekinen ebeveynler masallara başvurabilmektedir. Bu şekilde çocuklarında görmek istemedikleri ve kötü saydıkları karakter özelliklerini, masal karakterleri üzerinden gösterip bu karakterlerin sonunda yaptıklarının cezasını çektiğini ve mutlu olamadığını vurgulayarak onları eğitmeye ve karakterlerine yön vermeye çalışmaktadırlar. Ebeveynler bunu yaparken aynı zamanda çocuklarına evrensel değerleri ve yaşadıkları toplumun kültürünü de öğretmekte, çocuklar ise bu masal dünyasını merak ve keyifle dinleyerek yetişmektedirler.

Masalların kültürel bakımdan bir değer taşıdığını ilk olarak Grimm kardeşler kabul etmiştir. Türkiye'de ise masalların millet için önemine Ziya Gökalp değinmektedir. Çünkü milletlerin geçmişleri masallarda saklıdır. Birer folklor unsuru olan halk masallarının asıl kıymeti; terbiyecilerin, edebiyatçıların, tarih ve toplumbilimcilerin kendi bakımlarından onlardan istifade edebilmelerindedir. Masallar yalnızca çocuklar için değildir, aynı zamanda birer kültür malzemesidirler (Sakaoğlu, 1973:18). Masallar, evrensel değerleri, içlerinde doğdukları toplumların kültürleriyle harmanlamaktadır. Bu bakımdan masallar, kültürlerin geçmişi oldukları kadar geleceğidirler de. Ve geçmişini unutan toplumlar, artık kökleri kopmuş olduğundan geleceklerini de yitirirler. Tam da bu sebeple masal derlemelerine

bugün, hiç olmadığı kadar ihtiyaç vardır çünkü gelişen teknoloji ile birlikte masal anlatıcılığı da yavaş yavaş yok olmaktadır.

Masalların, eski zamanların dinlerini ve bu dinlerin nasıl olduklarını, geçmiş zamanlarda yaşayanların edebiyatını ve yargılarını yazılmış tarih kitaplarından daha iyi yansıttığını savunan Kúnos (1978: 113) ise masalların, her milletin dönen aynası olduğunu söylemektedir. Ona göre bu aynaya baktığımızda hem eskilerin ibadetlerini hem de eski zamanlarımızın ahlakını görmemiz mümkündür. Yani masal, içinde doğduğu toplumdan ayrı düşünülemez. Çünkü o toplum; o masala yaşantısını, inanışını, gelenek ve göreneklerini, ümitlerini ve beklentilerini, sevinçlerini ve korkularını kısacası kültürünü katmıştır. Sarar Kuzu (2001: 229) da bu konuda “Her ülke kendi kültür öğelerine göre masalı giydirmiştir.” demektedir. Yani masallar, evrensel değerler açısından, hangi topluma ait olursa olsun ortaktır. Bu da masalın temelini oluşturmaktadır. Bu temel üzerinde inşa ettiğiniz yapının hangi özellikleri gösterdiyse, o yapının hangi topluma ait olduğuyula ilgilidir.

2.4.Masalın Halkbilimi ve Sözlü Gelenek İçerisindeki Yeri

Masallar, direkt olarak içinde yaratıldığı toplumun duyguları, düşünceleri, inanışları, korkuları, umutları, sevinçleri ve hayallerinden beslendiği için halkbilimin içerisinde kendilerine güçlü bir yer edinmiştir.

Masallar, her zaman bugünkü gibi kitaplardan okuduğumuz yazılı metinler olarak yaşamını sürdürmedi. O, hayata sözlü gelenek içerisinde gözlerini açtı. Onlar sayesinde gün geldi insanlar çeşitli duygu ve düşüncelerini hayal güçleriyle süsleyerek sevdikleriyle paylaştı. Gün geldi çocuklarına büyüdüklerinde nasıl bir insan olmaları gerektiğini anlattı. Gün geldi yergilerini ve isteklerini direkt olarak iletemeyecekleri mercilere ulaştırdı. Gün geldi televizyonun, radyonun, internetin

eksikliğini hissetmeden eğlendi. Gün geldi çocuklar masallarla uyudu ve tatlı düşlere daldı. Belki bugün halkın bu yaratısı, teknolojinin de etkisiyle eskisi kadar önemli değil ama bir zamanlar masal anlatmak ya da dinlemek sosyal bir etkinlikti. “Bu canlı gösterimi kâğıt üzerine dökerek donduran, kısaltan, cansız kılan, sonra da dönüp gösteren biziz. Bu sosyal olayı böyle bir kadavra hâline getirmek, sonra da dönüp gösterim yerine bu metni incelemek folkloru yanlış anlamak olur, eksik incelemek olur.” (Başgöz, 2002: 1). Sözlü geleneğe ait türkülerin, halk hikâyelerinin ya da masalların yazıya geçirilmesi demek gerçekten de onları ruhsuz bırakmak demektir. Çünkü masalın ruhu, gösterimdeki (performance) elemanlarla yaşar. “Zira asıl tadı anlatılışındadır bunların, hele masal ağzıyla iki tekerleyip bir yuvarlamasını bilen masal ustalarından dinlenirse tadına doyum olmaz.” (Güney, 2017: 7).

Başgöz (2002: 26), masalcının ya da hikâye anlatan aşğın sesini, sazını, kişileri taklit etmesini, sesini alçaltıp yükseltmesini, vücut hareketlerini, yavaş ve hızlı dolanması ya da oturmasını, sazını taşımasındaki güzelliği ya da aykırılığı gösterimdeki elemanlar olarak yorumlamaktadır. Dolayısıyla bir halkbilimci bir masalı, hikâyeyi, türküyü yahut destanı ne kadar yorumunu katmadan, anlatıcının iki dudağı arasında çıktığı gibi yazarsa yazsın bu metinler her zaman eksik kalacaktır. Başgöz (2002: 26) bu metinleri “okuyucunun okuma kabiliyeti ile kuru metinler” olarak tanımlamaktadır.

Aslında yazıya geçirilen bu metinler de yazıya geçirildikleri şekliyle ölü değil, tam aksine capcanlı metinlerdir. Anlatıcı, dinleyici kitlesine göre anlatının uzunluğunu, kısalığını, içerik özelliklerini ayarlayabilir. Temel olan iskelet yapıdır. “*Özbek destan anlatıcısı bahşı’nın, destanı dinleyicisinin isteklerine ve onu sevip sevmemesine göre ayarladığını biliyoruz. Dinleyicisine bağlı olarak bahşı, destanı kısaltır, uzatır, bazen bütün bir epizodu destandan düşürür; aynı destanı gençlerin önünde ayrı, yaşlıların önünde ayrı anlatır; eskiden de destan anlatıcı bir emirin sarayında destanını başka türlü, halka anlattığı yerlerde başka türlü söylerdi.*” (Zhirmunsky’den akt. Başgöz, 2002: 35). Sadece destan anlatıcısı değil, masal

anaları da aynı şeyi yapmaktadır. Zira ezberden hatmetmiş gibi her ortamda aynı kelimelerin tekrarlanması beklenemez. Masal analarının ya da anlatıcılarının da girdikleri ortamlara göre, dinleyici kitlesine göre, kendi yaşantılarına göre ve dönemin sosyal/toplumsal olaylarına göre masallarını düzenlemeleri kaçınılmazdır. Dolayısıyla sözlü geleneğin eserleri anlatıcılarıyla birlikte canlılığını sürdürmektedir. Masal, eğer anlatıcısından koparılır, tek başına bir metin gibi düşünülürse o canlılık ortadan kalkar.

Rus halkbilimcilerinden Azadovski (Çev. Başgöz, 2002: 55), masalın anlatıcısıyla birlikte yaşadığına kanıt olarak şunları söylemektedir: *“Dindar bir anlatıcı, masalında, bir yolunu bulup, sık sık Tanrı’nın adını anıyor. Masalı İncil’den alıntılar ve dinî sloganlarla dolduruyor. Kurnaz bir anlatıcının masalında ise, yeminler, zorla söz vermeler, açık saçık kahramanların hikâyeleri bol bulunuyor. Anlatıcı da var ki, şakaya, alay etmeye çok düşkün. Onların dilinde en ağırbaşlı bir olağanüstü masal bile gülünç, düzenbazlıklarla dolu bir kılığa bürünebiliyor. Masal anlatıcı da var ki, şiirsel bir dünyada yaşıyor; bunların zengin fantezileri var, bize sihirli dünyalardan renkli tablolar çiziyorlar. Bunların kimi, sihirli eşyayı en ince noktalarına kadar tasvirden hoşlanıyorlar. Kimi gerçekçi anlatıcı da, günlük hayatı ve halk adetlerini olduğu gibi vermeyi yeğliyor.”* Burada da net bir şekilde görülebileceği gibi masal, anlatıcısının karakterinden etkilenebilmektedir. Masalın; anlatıcısının karakterinden, anlatıldığı dönemden, ortamdan, dinleyici kitlesinden ve pek çok faktörden etkilendiği açıktır. O hâlde günümüzde bir masal anasından dinleyip derlediğimiz bir masalı, aradan belli bir zaman geçtikten sonra aynı masal anasından yahut aradan hiç zaman geçmeden başka bir masal anasından dinleyip derlersek, aynı masalı elde edebilir miyiz? Başgöz (2002: 26), bu konuyla ilgili *“Hikâyeci var, bir hikâyeyi yedi gecede anlatıyor; hikâyeci de var onu bir gecede bitiriyor.”* diyerek sorumuza kısmen de olsa bir cevap vermektedir.

Ancak yine de halkın sesi olan, hem kültürel hem evrensel değerleri bir çatı altında birleştirmeyi başarmış bu eserleri yitirmemek adına derleyip yayınlamak halkbilimcilerin önemli bir görevidir.

Başgöz (2002: 9), halkbilimin Almanya’da bağımsız bir araştırma dalı olarak ortaya çıkmasını ve gelişmesini Grimm kardeşlerin çalışmalarına borçlu olduğumuzu söyler. Grimm kardeşlerin 1812’de yayınladıkları “Çocuklara ve Ev Halkına Masallar” (Kinder und Hausmärchen) adlı kitap, masal derlemelerinde ve çalışmalarında bir dönüm noktasıdır. “Bu kitabın özelliği orada bir araya getirilen masalların halkın dilinden toplanmış olmasıdır. Grimmler köy köy dolaşarak masallarını sözlü gelenekten derlemişlerdir.” (Başgöz, 2002: 9). Her ne kadar Grimm kardeşler köy köy gezerek bu masalları halkın dilinden toplasa da bugün bu masallar Grimm kardeşlere mal olmuştur. Hâlbuki o masallar Alman toplumunun binlerce yıllık biriktirisidir.

Grimm kardeşler, Alman mitolojisinin kalıntılarını masallarda, bilmecelerde, atasözlerinde ve eski yazmalarda aramıştır. Ayrıca Alman masalları ile diğer halkların masallarını karşılaştırarak karşılaştırmalı masal araştırmalarının da temelini atmışlardır. “Onların çalışmaları ile halkbilim dolaylı bir uğraş konusu olmaktan çıkmış, bağımsız bir araştırma konusuna dönüşmüştür.” (Başgöz, 2002: 10). Grimm kardeşlere yalnızca Almanya’nın değil tüm dünyanın borçlu olduğu su götürmez bir gerçektir. Eğer onlar toplumların yapı taşlarından biri olan bu sözlü değerlere bu denli eğılmemiş olsaydı belki de bugün dünyada halkbilim bu kadar bile ilerleyemeyecekti. Belki de bugün Manas destanını hiç duymamış olacaktık. Dede Korkut’tan habersiz kalacaktık. Belki de âşıklar, insanlar kahvelere gidip dinlemekten sıkılana kadar Kerem’in aşkıdan nasıl yandığını anlatacak, sonra da Kerem, unutulup gidecekti. Kim bilir?

Tabii ki Grimm kardeşlerin halkbilim alanında yaptığı bu çalışmalar yalnızca Almanya ile sınırlı kalmadı ve birçok ülke kökünü aramak için, dilinin sınırlarını keşfetmek için, topluma inmek için vb. sebeplerle halkbilim çalışmalarına ağırlık verdi. Bu ülkelerden biri de Rusya'dır. Rusya, Rusçayı zengin bir edebiyat dili hâline getirmek için tıpkı Grimm kardeşlerin yaptığı gibi halk kaynaklarına yönelmiş ve halk edebiyatı örneklerini derleyip yayınlamıştır. Bu akıma Almanya'ya gidip Grimm kardeşlerle tanışan Kreyevski kardeşler öncülük etmiştir (Başgöz, 2002: 18).

Ancak Grimm kardeşlerden sonra halkbilim çalışmaları, yeni yaklaşım ve yöntemlerle bütün dünyaya yayılsa da en güçlü olarak Finlandiya'da kendini göstermiştir. Orada ortaya çıkan Fin Okulu, masalların farklı yerlerde aynı zamanda ortaya çıktıkları, düşlerden doğdukları, doğa kuvvetlerine verilen adlarla ilgili oldukları, mitlerin bozulmasından ortaya çıktıkları, ilkel insan zihniyetinin ürünü oldukları gibi görüşlerin tümüne karşı çıkarak masalın tarihin belli bir devrinde, belli bir toplumda, belli bir toprakta ortaya çıktığını ve dünyaya bu ilk biçimden (archetype) yayıldığını savunmaktadır. Bu okul, tarih ve coğrafya içinde yapılacak araştırmalarla bu ilk formun bulunabileceğini ve masalın yeni kültür çevrelerinde uğradığı değişmelerin ve bozulmaların saptanabileceğini söylemektedir. Temsilcileri olarak İsveçli Cari Wilhelm von Sydow (1878-1952), Danimarkalı Axel Oirik (1864-1917) ve Finlandyalı Kaarle Krohn (1863-1933) gösterilebilir (Başgöz, 2002: 39). Masallar Fin okulunun söylediği gibi belli bir coğrafyada, belli bir toplumdan doğmuş ve bu ilk biçim farklılaşarak yayılmış olabilir. Karşı çıktıkları görüşlerdeki gibi ortaya çıkmış da olabilir ancak bugün ilk masalın nerede, ne zaman, nasıl ortaya çıktığını saptamak mümkün değildir. Thompson bu konuyla ilgili şöyle bir itirafta bulunmaktadır: *“Ben ömrümün yarısını, masal nakışlarının tarihini, köklerini incelemeye verdim. Masalın ‘tarih öncesi’ dediğimiz bu devri üzerindeki araştırmamızın başarısından, bugün, çok kuşkuluyum. Bu en eski köken, karanlık bir bilmece olarak kalacaktır. Bu konuda elle tutulur bir gerçek yakalamanın yolu yoktur.”* (Thompson'dan akt. Başgöz, 2002: 40).

Thomson'un gördüğü gerçeği sonraları gören von Sydow masalın ilk biçimini aramaktan vazgeçerek masal anlatıcılarını incelemeye başlar. Rus halkbilimcileri bu yeni bakış açısını daha da ileri taşırlar. “Masalın yaratılmasında, biçimlenmesinde, yayılmasında ve değişmesinde masal anlatıcıya en büyük ağırlığı, Rus halkbilimcilerinden Azadovski tanımıştır.” (Başgöz, 2002: 40). Şimdiye dek söylediğimiz gibi masalları, salt masal olarak düşünmek yanlıştır. Bir masalı, anlatıcısıyla birlikte düşünmek halkbilim adına daha olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Azadovski anlatıcının kişiliğinin masal üzerinde büyük bir önemi olduğunu savunmakta ve seçtiği masal anlatıcılarının hayat hikâyeleri üzerinde uzun uzun durarak bu görüşünü kanıtlamaktadır (Başgöz, 2002: 41).

“Yurtbilim ve edebiyatı bakımından bugüne kadar büyük önemi olan masallarımızın şimdiye kadar ancak bir bölümü toplanmıştır. Zaman bu değerlerin aleyhine işlemekte, birçok masalımızı hafızalarında bütün ince noktalarıyla yaşatan masalcılar, yaşlı insanlar azalmakta ve bu hazineler de onlarla birlikte göçüp gitmektedir.” (Tezel, 2014: 8).

O hâlde halkbilimcilerimize düşen; derlenmiş ya da henüz derlenmemiş masallarımızı, bu az sayıdaki masalcılar ve yaşlı insanlarla birlikte yitip gitmeden önce onların hayat hikâyelerini de göz önünde bulundurarak yeni ve daha kapsamlı derleme çalışmaları yapmalarıdır. Masallarımız, toplumumuza ayna tutmaktadır. Bu aynaya baktığımızda kendimizi sadece şeklen değil ruhen de görebilmemiz için masal analarımızın hayat hikâyeleri ve yaşantıları da önem arz etmektedir.

2.5.Masalların İşlevleri ve İletileri

Masallar, dinleyenleri ve okuyanları eğlendirme, onlara hoş vakit geçirtmenin yanı sıra işlevlere de sahiptir. Tarihin başlangıcından beri varlığını dilden dile,

kültürden kültüre değişimlere uğrayarak ve sürekli güncellenerek sürdüren masallar; anlatıcısının içinde anlatıcısının arzularını, umutlarını, korkularını, endişelerini vb. barındırdığından çocuklar için aile içerisinde başlayan eğitimin bir parçası hâline gelmektedirler. Öte yandan genç dinleyicilere ya da okurlara dilin kıvraklığını ve zenginliğini göstermekte ve onlara içinde bulundukları toplumun kültürel değerlerini aktarmaktadırlar. Bu sebeple masallar; eğitim, dil öğretimi ve kültür aktarımı açısından değer taşımaktadır. Masallar bu işlevleri, verdikleri mesajlar yani iletileri aracılığıyla yapmaktadırlar.

2.5.1. Masalların Eğitimsel İşlevi

Masallar, dinleyicileri ve okurları eğlendirmek kadar eğlendirirken eğitmek amacı da gütmektedir. Bilkan (2001: 27) çocukların ruhsal gelişimi bakımından masallardaki gerilim, korku ve serüvenlerin önemli olduğunu belirtmekle birlikte çocukların, masal kahramanlarıyla bütünleşerek zorlukların üstesinden gelmeyi başarma denemelerine girişmekte, böylece kendisine güven hissi de kazanmakta olduğunu ve masallarda iyi-kötü savaşında, hep iyinin kazanmasının çocuğun günlük hayatında sürekli “iyi rolü” oynamayı benimsemesini sağladığını dile getirmektedir. Masallarda yer alan iyi-kötü savaşı, çocuklara hayatta her zaman iyi insanlarla karşılaşmayacaklarını, hayatta kötü insanların ve kötülüğün de yer aldığını erken yaşlarda onlara anlatmakta ve kötü insanlardan kendilerini korumayı, onlardan kaçınmayı öğretmektedir. Ayrıca kötülerini cezalandırıp iyileri ödüllendirerek onları iyi insanlar olmaya özendirilmektedir.

Yardımcı (2008: 102) masalların eğitim işlevi hakkında “Masal anlatımında kullanılan bütün öğeler dinleyenlere bir bildiriyi iletmek için başvuru araçlarıdır. Masallar yoluyla iletilen bildiri ahlaksal bir içerik taşır. Dinleyenlerde iyilik, adalet, dürüstlük gibi kavramların oluşmasına çalışılır.” demektedir. Ayrıca Dilidüzgün (2006: 11) masalların yüzeysel yapısındaki ahlak, din ve erdem derslerinin ötesinde,

dünyayı ve insan ilişkilerini anlamak açısından çocuğa gerçek bir yaşam deneyim alanı da sunduğunu dile getirmektedir. Dilidüzgün'ün (2006: 12) değindiği bir diğer nokta da masalların, çocukların ilk edebiyat edinimlerine yardımcı olduğu ve okul öncesi dönemde anlatılan masalların, okula başlayan çocuklarda okuma sevgisinin ve alışkanlığının kazanılmasını sağladığıdır.

J. J. Rousseau (2013: 81, 82) ise masalları eğitsel açıdan uygun bulmamakta ve masalların çocukları eğitmekten ziyade yanlış yönlendirebildiğini savunarak *“Masalları öğrenen çocukları izleyin. Uygulamaya geçtikleri anda, yazarın düşündüğünün tersini yaptıklarını göreceksiniz. Kendilerinden silinmesini ve korunmalarını istediğiniz yanlışları gözlemlemek yerine, başkalarının yaptığı hatalardan pay çıkarma yolunu seçtiklerini anlayacaksınız. Önceki masalda, çocuklar kargayla alay ederlerken tilkiye sempati ile bakıyorlar. Sonraki masalda ise, örnek olarak ağustos böceğinin verildiğini sanırsınız ama hiç de öyle değil, çünkü orada da karıncayı seçeceklerdir. Çünkü küçülmeyi istemezler: Her zaman en iyi rolü üstlenirler. Bu da pek doğal bir seçimdir. Çocuklar için ne korkunç ders! Devlerin en çirkini, kendisinden istenen şeyi bilen ve geri çevirebilen, acımasız ve eli sıkı bir çocuk. Karınca daha fazlasını yapar, çocuğa kabul etmediği şeylerle alay etmesini öğretir. Aslanın en gözde kahramanlardan biri olduğu tüm masallarda çocuk, sürekli aslan olur. Yapısı gereği bir şeyin paylaşımı söz konusu olduğunda, hepsini kendine almaya çalışır. Ama sivrisinek aslanı yıldırıldığında, işler hemen değişiyor. Bu durumda çocuk, aslan olmak istemez, bu kez bir sinek olmayı yeğler. Pençesiyle saldırma cesareti gösteremeyenleri, iğne darbeleriyle öldürmeyi öğrenir.”* demektedir. Burada Rousseau'nun kast ettiği masal türü tabii ki fabllardır. Dilidüzgün (2004: 27) ise çocuklara verilecek masalların bilinçle seçilmesinin olası sakıncaları ortadan kaldırmak için çıkar bir yol olabileceğini dile getirmektedir. Ayrıca Yardımcı (2008: 114) da masalların, kötü unsuzların atılıp iyi unsuzlarla yazılmasının çocuk eğitime önemini şu sözlerle dile getirmektedir: *“Küçük çocukların dikkatini, ilgisini yalnızca masallardan basit ve kısa cümlelerle yazılmış eğitici ve öğretici hikâyeler yazmak, kötü unsurları atıp iyi unsurlarla güzel masallar hazırlamak çocuk edebiyatına ve çocuk eğitime önemli bir hizmet olur.”*

2.5.2. Masalların Dil Öğretim İşlevi

Masallar, içlerinde barındırdıkları kelime grupları, atasözü, deyim ve ağız zenginlikleri ile dilin en kıvrak, en güzel kullanıldığı edebî türlerden biridir. Baş da (2012:125), masalların halk edebiyatı ürünleri arasında bulunan, söz varlığının zenginliğiyle göze çarpan ve dil edinimi sürecinde etkili işlevi olan türlerden biri olduğunu savunur. Ona göre anlatımı etkili hale getirmek ve canlı tutmak için kalıplaşmış ifadelerin, deyim, atasözü ve ikilemelerin etkin biçimde kullanıldığı masallar, sözlü kültürün binlerce yıllık birikimini taşımakla birlikte, dil eğitimi sürecinin de vazgeçilmezleri arasına girmişlerdir.

Baş'ın bu düşüncelerini Helimoğlu Yavuz da paylaşmaktadır. “Çocuğa dinleme, okuma, konuşma, yazma edimleri kazandırmakta masalların motivasyonu yadsınamaz. İkilemeleri, pekiştirme sıfatlarını, tezlik-sürerlik ve yaklaşma fiillerini, ses taklidi sözcükleri, deyimleri, atasözlerini, duaları, bedduaları, bu birbirinden güzel renkli inceliklerle yüklü halk dili söylemlerini anlatım biçimlerinde barındıran masallar, bireye yalnızca anadilinin tadını vermekle kalmaz; sanatçıların, yazarların gelecekte o dili geliştirip edebi-sanatsal ürünler vermelerine de katkıda bulunur.” (Helimoğlu Yavuz, 2009: 503).

Baş ve Helimoğlu Yavuz'un da söylediği gibi masallar, dilin sözvarlığı açısından önemli veriler sunmakta ve onları zevkle dinleyen ya da okuyan çocukları dilin güzellikleriyle tanıştırmaktadır.

Yardımcı (2008: 114) da masalların dilciler için olan değerine değinmekte ve bu konuda “Masal, her şeyden önce dilcilerin yararlandıkları bir kaynaktır. Anlatandan bir masalın bütün deyimleri, sözcükleri ve hatta ağız özellikleriyle

olduğu gibi derlenmiş bir masal dilci için çok önemlidir. Dilci iyi derlenmiş bir masalda pek çok yeni sözcüklere ve bazı sözcüklere ve bazı sözcüklerin kök ve parçalarına rastlayabilir.” demektedir.

2.5.3. Masalların Kültürel İşlevi

Masallar, eğlendirmek, eğitmek ve dil aktarımı yapmak gibi kültürü de gelecek kuşaklara aktarmayı bir görev edinmiştir.

Masalların kültürel bakımdan bir değer taşıdığını ilk olarak Grimm kardeşler kabul etmişlerdir. Türkiye’de ise masalların millet için önemine Ziya Gökalp değinir. Çünkü milletin geçmişi masalarda saklıdır. Birer folklor unsuru olan halk masalların asıl kıymetinin terbiyecilerin, edebiyatların, tarih ve toplumbilimcilerin kendi bakımlarından istifade edebilmelerindedir. Bu nedenle masallar çocuklar için değil, bir kültür malzemesi olduğu için toplanmıştır (Sakaoğlu, 1973: 18).

Masalların, eski zamanların dinlerini ve bu dinlerin nasıl olduklarını, geçmiş zamanlarda yaşayanların edebiyatını ve yargılarını yazılmış tarih kitaplarından daha iyi yansıttığını savunan Knos (1978: 113) ise masalların, her milletin dönen aynası olduğunu söylemektedir. Ona göre bu aynaya baktığımızda hem eskilerin ibadetlerini hem de eski zamanlarımızın ahlakını görmemiz mümkündür.

Masallar, kültürü tüm yönleriyle yansıtmakta ve dinleyicilerle okurlara aktarmaktadır. İçlerinde geçmişin izlerini, inanışlarını ve değerlerini barındırdıkları ve bizlere gösterdikleri gibi sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olarak bugünün izlerini, inanışlarını ve değerlerini de gelecek kuşaklara göstereceklerdir.

Yardımcı (2008: 114) ise masalların toplumbilimciler için önemine “Masal, bir toplumbilimci için toplumun kuruluşunu ve ana unsurlarını nitelendirmede, halk kültürünün temellerini araştırmada önemli bir belgedir.” sözleriyle değinerek masalın kültürel işlevini göstermektedir. Sarar Kuzu (2001: 229) da bu konuda “Her ülke kendi kültür öğelerine göre masalı giydirmiştir.” diyerek evrensel temalara sahip masalların, anlatıldıkları toplumların kültürel değerleriyle bezenip o kültürleri yansıttıklarına değinmektedir.

2.5.4. Masalların İletileri

Masallar işlevlerini, iletileri aracılığıyla dinleyicilerine ve okurlarına ulaştırmaktadır. “Masallarda ait oldukları toplumların gelenek, görenek ve inançlarını, sosyal, kültürel, ekonomik yapılarını yansıtan pek çok ileti vardır.” (Helimoğlu Yavuz, 2009: 35).

Helimoğlu Yavuz (2009: 501), masallarda iletileri geleneklerin oluşturduğunu, iletilerin de gelenekleri pekiştirdiğini dile getirmektedir. Helimoğlu Yavuz (2009: 502), aynı zamanda da iletilerin, insanı hep savunmada olmaya çağırdığını ve yaşamın uğraşlarla dolu, çetin bir yoldan oluştuğu konusuna dikkat çektiğini ama bu yolun sonunda da kurtuluş vaat ettiğini dile getirmektedir.

Masal kahramanları, çoğu zaman engebeli yollardan geçip zorlu hayatlar yaşar ve mutluluğa güçlüklerle mücadele ederek ulaşırlar. Asla da pes edip rehavete düşmezler. Bu bağlamda masal kahramanları, kendilerini onlarla özdeşleştiren çocuk yaştaki dinleyici ya da okurlara, hayat git gide zorlaşacaktır ancak asla pes etmeyin, çünkü sonunda muhakkak mutlu olacaksınız, demektedir.

“Masallar ve iletileri tüm bir halkın yaşam deneyimlerinden, yaşam macerasından damıtılmış, geçmişini değerlendiren, güne ışık tutan, geleceği yönlendiren altın damlalardır.” (Helimoğlu Yavuz, 2009: 503). Masallar, verdikleri iletilele toplumların geçmişteki beklentilerini ve yapısını bize gösterdikleri gibi günümüz beklentileri ve yapısını da gelecek nesillere göstermeye devam edecekler, böylece kültür aktarımı yaparak toplumun devamlılığını sağlayacaklardır.

Helimoğlu Yavuz, masalların ileti dizinini aşağıdaki gibi vermektedir:

“MESAJ-İNDEKS (İLETİ DİZİNİ)

A. ETİK İLETİLER

A1-A49. Yalan

A50-A99. Dürüstlük

A100-A149. Namus

B. PSİKOLOJİK İLETİLER

B1-B49. Sabır, kararlılık

B50-B99. Umut, şans

B100-B149. Kıskançlık, şantaj, korku, evham, merak

B150-B199. Özeleştirii

B200-B249. İyilik-kötülük, haklılık-haksızlık

B250-B299. Zekâ, sağduyu, dikkat

B300-B349. Paylaşım

B350-B399. Bağışlayıcılık, incelik

B400-B449. Dostluk, özveri, saygı

C. SOSYOLOJİ İLETİLER

Cl-C49. Aile

C50-C99. Hukuk, adalet

C100-C149. Yönetim, yönetici

C150-C199. Öteki insan ilişkileri

D. EKONOMİK İLETİLER

Dl-D49. Paranın gücü

DSO-D99. Ekonomik dayanışma

E. ÖTEKİ İLETİLER

El-E49. Öteki iletiler” (Helimoğlu Yavuz, 2009: 50).

Masallarda “bir toplumun tüm geleneklerini, göreneklerini, ekonomik yapısını, üretim-tüketim ilişkilerini, etik değer yargılarını bulabiliriz, ama masallar bunları doğrudan değil de çoğu zaman bazı sembollerle anlatırlar. Önemli olan, gerçek yaşamla masal olayları arasındaki koşutluğu kurabilmek ve onların üstündeki giz perdesini kaldırabilmektir. O perdenin altında ileti yüklü, büyü, olağanüstü, olağanüstü olduğu kadar da gerçek bir dünyanın durduğunu görürüz.” (Helimoğlu Yavuz, 2009: 502).

2.6.Masalların Sınıflandırılması

Masal araştırmalarında önemli olan konulardan biri de masalların sınıflandırılmasıdır. Bu sınıflandırma pek çok araştırmacı tarafından yapılmaya çalışılmıştır. Sınıflandırma çalışmaları içerisinde ilk tertipli çalışma olması açısından günümüzde de hâlen kullanılmakta olan Antti Aarne'nin oluşturduğu katalog önemlidir. Bu katalogda yer alan tiplerin yarısından fazlası tek motifli masallara ait olmakla birlikte birden fazla motifli masallar sınıflandırılırken önemli bir kahraman, önemli bir olay ve dikkat çekici bir zemin esas alınmıştır. Aarne, hazırladığı bu masal türleri katalogunu 1999 sayılık üç bölüme ayırmıştır:

1. Hayvan Masalları (1-299)
2. Asıl Halk Masalları (300-1199)
 1. Sihir Masalları
 2. Efsane Tarzındaki Masallar
 3. Kısa Hikâye Tarzındaki Masallar
 4. Aptal Dev Masalları
3. Fıkralar (1200-1999) (Sakaoğlu, 1999: 11).

Aarne'nin yapmış olduğu bu sınıflandırmayı, öğrencisi Stith Thompson geliştirmiştir. Thompson, Türk masallarına da büyük ölçüde yer verdiği çalışmasında Aarne'nin üç ana başlık altında topladığı masal tiplerine iki başlık daha ekleyerek masalları beş başlık altında toplamıştır:

1. Hayvan Masalları (1-299)
2. Asıl Halk Masalları (300-1199)
3. Fıkralar (1200-1999)
4. Formülle Başlayan Masallar (2000-2399)
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (2400-2499) (Sakaoğlu, 1999: 13).

Türk masallarının tip kataloğu için Eberhard ve Boratav 2500 Türk masalını incelemiş ve 378 masal tipi tespit etmiştir. Eberhard-Boratav sınıflandırması da şöyledir:

1. Hayvan Masalları (1-22)
2. Hayvan-İnsan (22-33)
3. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder (34-82)
4. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme (83-104)
5. İyi Ruh veya Evliyalarla Yaşama (110-122)
6. Kaderin Hâkimiyeti (123-142)
7. Rüya (143-145)
8. Kötü Ruhlarla Yaşama (146-168)
9. Sihirbazlar (169-184)
10. Bir Kız Sevgili Bulur (185-196)
11. Bir Erkek Sevgili Bulur (197-222)
12. Fakir Kız Zenginle Evlenir (223-238)
13. Kıskançlık ve İftira (239-255)
14. Hor Görülen Koca Kahraman (256-258)
15. Zina ve Baştan Çıkarma (259-280)
16. Acayip İcraat ve Olaylar (281-289)
17. Acayip Davalar (290-301)
18. Realist Davalar (302-310)
19. Acayip Tesadüfler (311-316)
20. Komik Hikâyeler (317-322)
21. Aptal Tembel Erkekler ve Kadınlar (323-338)
22. Hırsız ve Dedektif (339-349)
23. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar (350-378) (Alptekin, 2002: 57, 58).

Bu konuda Warren S. Walker ve Ahmet Uysal'ın yaptığı çalışma önem arz etmektedir. Bu masal sınıflandırmasını özel kılan şey Köroğlu hikâyelerine de yer verilmiş olmasıdır. Bu sınıflama da yedi bölüme ayrılmıştır:

1. Tabiatüstü Masallar
2. Şaşırtıcı ve Hünarlı Neticelelere Sahip Olan Masallar
3. Mizahi Masallar
4. Ahlaki Masallar
5. Köroğlu
6. Din Görevlilerinin Hatalarını Konu Olarak İşleyen Masallar
7. Fıkralar (Günay, 1975: 21, 22).

Görüldüğü üzere masallarla ilgili yapılmış pek çok sınıflandırma mevcuttur. Bu çalışmalardan bir diğeri de Yardımcı (2004: 241) tarafından yapılan masal sınıflandırmasıdır. Kullanım kolaylığı açısından bu başlık içerisinde Yardımcı'nın masal sınıflandırması esas alınacaktır. Bu sınıflama da aşağıdaki gibidir:

1. Halk Masalları
 - 1.1. Hayvan Masalları
 - 1.2. Asıl Masallar
 - 1.2.1. Olağanüstü Masallar
 - 1.2.2. Gerçekçi Masallar
 - 1.3. Yalanlamalı Masallar
 - 1.4. Zincirlemeli Masallar
2. Edebî Masallar
 - 2.1. İşlenmiş Masallar
 - 2.2. Yapma Masallar

Tezel (2014: 8) masalların, doğuştan bir kişinin malı iken, hafıza ve çevre değiştirdikçe, söyleyeninin unutulmuş olduğu, sonunda da masalın, herkesin, topluluğun malı olduğunu ve kendisini yaratan kişinin tesirleri silinince, onun yerine toplumun duygularının, düşüncelerinin, ruh hâlinin bütün masalı sardığını ifade etmektedir. Tezel'in burada bahsettiği masal; anonim oluşuyla, kuşaktan kuşağa günümüze kadar gelişile, toplumun duygu, düşünce ve ruhunu taşıyışıyla halk masallarını açıklamaktadır. Oğuzkan (2001: 19) halk masalları kategorisine giren

masalların, önce halk arasında anlatılmaya başlanmış olup zamanla gelişmiş ve sonradan bir kısım meraklı araştırmacılar veya masal yazarlarınca yazılı hâle getirilmiş olan masallar olduğunu dile getirmektedir.

Hayvan masalları, gerek öğüt ve ders vericilikleri ile gerekse eğlendiricilikleri ile halk masalları içerisinde büyük ve önemli bir yer tutmaktadır. Bu masallar aracılığıyla “hükümdarlara, krallara, derebeylere söz söylenilemediği çağlarda insanlar, onların hayvanlar dünyasındaki benzerleri olan güçlü hayvanlara eğilmişler, onlar tenkit etmişlerdir.” (Sakaoğlu, 1999: 153). İnsanlar duygu ve düşüncelerini gerekli mercilere ulaştıramayacaklarını bildiklerinde ya da düşündüklerinde bu duygu ve düşünceleri üstü kapalı bir şekilde de olsa dile getirirler. Hayvan masalları da, o dönemlerde, insanların bu üstü kapalı da olsa söyleme arzusuna bir aracı olmuştur. Toplumdan topluma değişiklik gösterebilse de insanlar masallarında işledikleri hayvanlara bazı karakteristik özellikler vermişlerdir. Örneğin “tilki kurnazlığı, aslan kuvveti ve otoriteyi, çakal fırsatçılığı, eşek aptallığı temsil eder.” (Bilkan, 2001: 86).

Alptekin (2002: 38), hayvan masallarının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Hayvan masalları, diğer masallara göre daha kısadır.
2. Masallara özgü olan kalıp ifadelere, hayvan masallarında rastlanmaz.
3. Olaylar, şahıslar ve hayvanlar arasında geçtiği gibi, bazen de sadece hayvanlar arasında geçer.
4. Hayvan masalları, birden fazla olay üzerine kurulur.
5. Bu masallarda genellikle dev, cadı, cin gibi olağanüstü kahramanlar yoktur.
6. Olaylarda bir bütünlük vardır.
7. Bu tür masallar, genellikle kısadır.
8. Hayvan masallarının gerçeğe ilgileri yoktur.
9. Bu masallarda hayvanlar sembolize edilerek insanlara ders verilir.

Aisopos, Beydeba, La Fontaine hayvan masalları ya da fabl türünün ileri gelen temsilcileridir.

Halk masallarının ikinci alt başlığı olan ‘Asıl Masallar’ da, “Olağanüstü ve Gerçekçi” olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Olağanüstü masallar, hayal ürünü karakterleri ve olağanüstü olaylarıyla göze çarpmaktadır. Dev, cin, cadı, peri, ejderha vb. karakterler bu hayal ürünü karakterlere örnek olarak gösterilebilir. Olağanüstü olaylar da genellikle şekil değiştirme (dönüşüm) ile sağlanmaktadır. Örneğin sevgilisi ile birlikte üvey annesinden kaçan kız kendini güle, sevgilisini kemancıya; kendisini göle sevgilisini gölün ortasında bir ördeğe dönüştürebilir. Yahut bir cadı, kötülük yapmak istediği insanları büyü ile kuğuya, kargaya, geyiğe, ceylana vb. hayvanlara dönüştürebilir. Olağanüstü masalarda “olayların düğümlenmesi ve çözülmesinde tılsım, fal, kehanet (gaipten haber verme) gibi olağanüstü ve esrarlı güçlerin büyük payı görülür.” (Oğuzkan, 2001: 21).

Gerçekçi masallarda ise kişiler ve olaylar gerçeğe daha yakındır. Bu masallardaki mekân ögesi belirsiz olabileceği gibi Yemen, Hindistan, Çin, İstanbul gibi gerçek ülkeler ve şehirler de anılabilir. Bu konuda Boratav (2009: 15, 16) “Türk masallarındaki Yemen, Çin, Mısır... gibi memleketler, kolayca görülür ki, masaldaki olaylarla gerçekten ilişkisi olmayan yerlerdir. Bazı masallardaki İstanbul, Halep... gibi şehirleri de ancak ‘bir büyük şehir...’ anlamına almak mümkündür.” der. Gerçekçi masallarda kişi kadrosu içerisinde de padişahlar, şehzadeler, vezirler, padişah kızları, tüccarlar, kocakarılar vb. Boratav’ın (2009: 15) deyişiyle “yersiz, adsız kişiler” göze çarpar. Bunun yanı sıra nadiren de olsa ismi olan karakterlere rastlanabilmektedir. “Bazı bazı kişinin bir adı varsa, bu sadece anlatmayı kolaylaştırsın diye verilmiş ya da sahibinin bir özelliğini, bir hâlini belirtmek üzere takılmıştır: Sitti Nusret, Keloğlan, Köse, Altın-Toplu-Sultan... gibi.” (Boratav: 2009, 15). Bu masal türünün kişi kadrosu, mekânları ya da olaylarıyla gerçeğe daha yakın olduğu söylenebilir.

Gerçekçi masalların en belirgin kahramanları Keloğlan ve Köse tipleridir. Keloğlan, “çoğu kez, fakir bir dul kadının oğludur; çevresinde küçümsenir, itilir, kakılır; tembelcedir, ama zekidir, beceriklidir, kurnazdır.” (Boratav, 1995: 83) . Keloğlan’ın fakir ve dul bir annenin oğlu olması, insanlar tarafından alay konusu olması, itilip kakılması, tembel olmasına rağmen kıvrak zekâsı sayesinde her güçlüğün üstesinden gelebilmesi, becerikli ve kurnaz oluşu düşündürücüdür. Bu özellikler bir bakıma ezilen Anadolu insanının da genel profilini çizmektedir. Keloğlan’ın kıvrak zekâsını kullanması için zaman zaman karşısına uyanık bir tip olan Köse çıkar. Keloğlan başta Köse’nin oyununa gelir gibi olsa da onu kendi oyununa getirir. Bu bakımdan Köse, Keloğlan’ın karşıtıdır, denebilir.

Boratav (1995: 85), Keloğlan ve Köse’nin dışında kalan gerçekçi masalları şu şekilde sıralamaktadır:

1. Deli kişilerin masalları.
2. Hırsız, yankesici, haydut masalları.
3. Düzenbaz erkek ya da kadınların masalları.
4. Fakir hâlli erkek, kadın ya da genç kızları, varlıklı ve güçlü kişilerle karşılaştıran ve birincilerin zekâları ve sağduyuları ile üstün çıkmalarını anlatan masallar.

Boratav’ın bahsettiği bu masal türlerindeki deli, hırsız, yankesici, haydut, düzenbaz, fakir, zengin vb. hepsi günlük hayatta sıkça yer alan tiplerdir.

Halk masallarının bir diğer alt başlığı da “Yalanlamalı Masallar”dır. Bu türde insanların övünme ve böbürlenme huyları alaya alınır. Hacim açısından diğer masallara göre daha kısadır (Yardımcı, 2004: 252). Genelde hâkim bakış açısı ile ya

da kahraman bakış açısı ile anlatılır. Akla sığmayan pek çok olay, masalcının başından geçmiş gibi anlatılır (Boratav, 1995: 94).

Zincirleme masalarda kahramanların çoğu hayvanlardan oluşmaktadır ve bu tür masallar “küçük ve önemsiz olayların ardı ardına dizilerek halkalar hâlinde meydana getirdiği masallardan ibarettir.” (Bilkan, 2001: 19). Küçük bir olayla başlayan bu masallar araya başka kahramanların girmesiyle tıpkı bir zincirin halkaları gibi iç içe geçerek büyür. Zincirlemeli masalların kahramanları hayvan olmasına rağmen, bu masallar hayvan masallarından farklıdır. Daha önce de belirtildiği gibi hayvan masallarında ders verme amacı ön plandadır. Oysa bu türde amaç, gülünç olayları sıralayarak dinleyicileri eğlendirmek ve şaşırtmaktır (Yardımcı, 2004: 253).

Yardımcı'nın (2004: 241) yapmış olduğu masal sınıflandırmasında yer almasa da bazı araştırmacılar “fıkra”ları da bir masal türü olarak kabul eder ve bunlara “güldürücü masallar”, “mizahî masallar” gibi isimler verirler. Baymur ve Demiray (1961: 14) bu tür için “Nasrettin Hoca, İncili Çavuş fıkraları gibi küçük hikâyelerdir. Bunlarda bir hayat problemi, bir olay karşısında mizahî bir görüş vardır.” der. Bu türde nükte ve mizah ögesi esastır. Aynı zamanda güldürürken düşündürmeyi esas alan masallardır.

Halk masallarından sonra gelen ana başlık “Edebî Masallar”dır. Bu masallar “İşlenmiş Masallar” ve “Yapma Masallar” olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Edebî masalları, halk masallarından ayıran husus; bu masalların ya bir yazar tarafından, o yazarın hayal gücünden beslenerek oluşturulması ya da halk masallarını derleyen yazarın, derlediği masalları kendi üslubu ve hayal gücü ile işlemesidir.

İşlenmiş masallar, “geleneksel biçemi koruyarak masalcının anlatımındaki özellikleri yitirmeden işlenmiş halk masallarıdır. Bunda amaç halk masallarını yazılı edebiyata mal etmek, kalıcı duruma getirmektir.” (Yardımcı, 2004: 253). Yardımcı, her ne kadar derlenen masalların “masalcının anlatımındaki özellikleri yitirmeden” işlenmesinden bahsetse de derleyici çoğu zaman bir yazar edası ile bu masallara kendinden bir şeyler katarak bu masalları, masalcının anlatımından uzaklaştırmaktadır. Bu durum da bu masalların, kaynağı halk olmasına rağmen edebî masallar başlığı altında incelenmesine sebep olmaktadır.

Oğuzkan (2001: 21) yapma masalı “Yazarların kişisel hayal güçlerine dayanarak yazdıkları ve halk masallarına göre sanat açısından daha değerli sayılan masallara ‘edebî masal’ adı verilir.” şeklinde tanımlar. Yapma masallar, yazarların “kişisel hayal güçlerine dayanarak” oluşturulsa da, yazarı o toplumun ve kültürün bir parçası olduğundan, kendinden önce gelen masallardan izler taşır. Hans Christian Andersen, Charles Perrault, Jacop ve Wilhelm Grimm bu masal türünün en önemli ve ünlü temsilcileridir. Ülkemizde de başta Ziya Gökalp olmak üzere “İbrahim Zeki Burdurlu, Cahit Uçuk, Oğuz Tansel, Gülsen Dayıoğlu, Hasan Lâtif Sarı Yüce gibi yazarlar bu alanda güzel eserler vermişlerdir.” (Yardımcı, 2004: 254).

2.7.Masalın Bölümleri

Masallar; döşeme (masal başı), olay (asıl masal bölümü), sonuç (dilek) şeklinde adlandırılan üç bölümden oluşmaktadır.

Döşeme (masal başı bölümü), okuyucuyu masala hazırlayan bölümdür. Bu bölüm, masalda anlatılacak olaylardan bağımsız, dinleyicinin ilgisini masala çekmeyi amaçlayan bir tekerlemeden oluşmaktadır. *“Türk masallarındaki tekerlemeleri yabancı masalarda bulmak mümkün değildir. Bu farkları oluşturan neden,*

masalların anlatıldığı ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı toplumların veya kültürlerin ortam, düşünce ve duygu yönünden değişik özellikler taşımalarıdır.” (Oğuzkan, 2001: 19).

Türk masallarının yalnızca döşeme kısmında değil, diğer bölümlerinde de tekerlemelere yer verilmektedir. Masalın döşeme bölümünde söylenen tekerlemelere masal başı tekerlemeleri, olay bölümünde söylenen tekerlemelere masal içi tekerlemeleri ve sonuç bölümünde söylenen tekerlemelere de masal sonu tekerlemeleri denir.

“Masal-başı tekerlemeleri masalcının ve dinleyicilerin isteklerine -ama, asıl, masalcının ustalığına- göre uzun veya kısa şekilleriyle masal başlamadan söylenir. Tekerleme, günlük hayatımızın ölçülerine sığmayan, olmayacak işleri olağan sayan bir masal dünyasına ayak basacak dinleyiciyi gerçeküstü ve gerçekdışı havaya alıştırmak için bir giriştir. Masalcı bununla, daha baştan, masalı tarif edecek, onun niteliğini, amacını belirtecektir. Asıl masalın metninde rastlanacak olanları çok geride bırakan şaşırtıcı hayal oyunları ile yalanın perdesi arkasından gerçeği görmeye, tekerleme, bir davet gibidir. Masalcı, yer yer yaptıklarının bir oyun olduğunu açıkça söyler de: ‘sineğe vurdum palanı, dinlettim mi sana bu koca yalanı’, ‘o yalan, bu yalan; fili yuttu bir yılan: bu da mı yalan?’, ‘hikâyedir bunun adı, söylemekle çıkar tadı’ gibi sözler bu maksadı belli ederler.” (Boratav , 2009: 40, 41).

Güney’in (2017: 65, 66) Evvel Zaman İçinde adlı eserindeki, bizim çalışmamızda da kendisine yer bulmuş olan, “Üç Turunçlar” adlı masalın döşeme bölümündeki tekerleme, masal başı tekerlemelerine örnek olarak verilebilir:

“Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde; cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Enteseden, menteşeden derken bir karpuzcu çıktı şu köşeden; ay efendim, vay efendim; karpuzlar da karpuz mu ya, ne tartıya gelir, ne teraziye; ne arşına gelir, ne endazeye; doğrusu görülmüş gibi, görülecek gibi değil; üstü nakış nakış örülmüş ama, örülecek gibi değil! Baktım, baka kaldım; on para verdim, on tane aldım. Hani karpuz kesme ile yürek ferahlamaz derler; derler ama, bakalım, adı mı güzel, tadı mı güzel; şu karpuzun deyip çıkardım bıçağımı, baltamı, nacağımı; ha kestim, ha kesiyorum; ha eştim, ha eşiyorum derken bıçaktır, bir kapak açmasın mı? Kapağı açarken elim de içine dalsın mı! Bak hele bir, elimi çıkarayım derken kendim de varıp içine düşüvermedim mi? Bir de gördüm ki, ne göreyim; bir yanı sazlık, samanlık, bir yanı tozluk, dumanlık. Bir yanında demirciler demir döver denginen; bir yanında boyacılar boya boyar renginen; erenleri, derenleri, gördün mü başıma gelenleri; ne duvarı var yıkılı; ne kapısı var çıkılır! Boşa koydum dolmadı, doluya koydum almadı; derken bir çoban ilişti gözüme ve lakin ne dönüp baktı yüzüme, ne kulak verdi sözüme! Sürüsünü kaybetmiş boru mu, bu! On yıldır arıyormuş korumu bu! Bu karpuzun içinde, iki dertli bir araya gelende; o başladı kavala, ben başladım mavala; inanmayın bu masala!”

Boratav (2009: 43, 44), birkaç farklı belli başlı thème’in tekerlemelerin ortak konusu olduğunu söylemekte ve bu thème’leri aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

I. Rationnel düzeni altüst olmuş bir dünya tasavvuru:

1. Zaman ve yer ilkeleri hükümsüzdür: Kişi babasının beşiğini sallar; altı ay bir güz yürür, bir arpa boyu yol gider...
2. Varlıklar niceliklerindeki normal ölçüleri ve niteliklerindeki alışılmış görüntüleri yitirmiştir: İçinde şehirler bulunan karpuz; ağacın yaprağı üzerinde tarlalar; her biri bir zanaat tutmuş hayvanlar...
3. Yoklukla varlık’ın sınırları kalkmıştır: Kör uzakları görür; sağır keskin duyar; çakmaksız tüfekte doğmamış tavşan vurulur...

II. Düşler:

4. Özlem düşleri: Yoksul bol nimetlere, büyük servetlere eriştiğini hayal eder; tembelin –veya iş altında ezilmiş insanın- işlerini, akla gelmeyecek

yardımcılar görüverir: Arılar çift sürer, ateş buğdayını harman eder, horozlar yükünü taşır...

5. Korkulu düşler: Kartalın –veya başka bir kuşun- havaya kaldırdığı, arı kovanı içinde hırsızların sırtlanıp götürdükleri adamın maceraları.

III. Toplum düzeninin ve günlük hayatın alay-şaka konusu olması:

6. Çeşitli kurulların, insan münasebetlerinin alaylı görünüşü (parodie): Kadı-mahkeme; derebeyi, ağa; destan kahramanları; şeyh, derviş ve tekkeler; hocalar, papazlar. Evlenme kurulu. Güzel-çirkin.
7. Günlük hayatın türlü sıkıntıları: Pire'nin sivrisineğin dev ölçüleriyle gösterilmesi...
8. Tembelin, bir zanaatla tutunamayan kararsız kişinin maceraları...
9. İyi niyetli, ama yerine göre ne söylenmesini, ne yapılmasını bilmeyenin başına gelenler.

Masaldaki olayların işlendiği bölüm, masalın en uzun bölümü olan olay (asıl masal) bölümüdür. İyilerle kötülerin çatışması, üvey annelerin zulümleri, devler, cadılar hep bu bölümde yer almaktadır. Bu bölümde bütün olaylar, masallara has bir üslupla dinleyicilere sunulur. Ancak masal başında olduğu gibi bu bölümde de bazen dinleyicilerin ilgisini çekmek için, bazen anlatımı kısaltmak için, bazen masal zamanını hızlı geçirmek, bazen de uzak mesafeleri yakın etmek için tekerlemelere başvurulur. Bu bölümde kullanılan tekerlemeler masal içi tekerlemeleri olarak adlandırılmaktadır. Masalın içerisine serpiştirilmiş bu tekerlemelerin yanı sıra olay bölümü de bir tekerleme ile başlar.

Yine masal başı tekerlemelerine bir örnek verdiğimiz “Üç Turunçlar” masalından, masal içi tekerlemelerine de örnekler vermek mümkündür:

“Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kulu çokmuş; çok söylemesi günahmış. Develer tellal iken pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir memleketin birinde bir padişah varmış.” (Güney: 2017, 66).

Görülebileceği gibi asıl masal bölümünün başında yer alan tekerlemeler, masal başı tekerlemelerine nazaran daha kısa olmakla birlikte olay örgüsünün de ilk adımını oluşturmaktadır.

“Gel zaman git zaman...” (Güney: 2017, 67), “günlerden bir gün...”(Güney: 2017, 68) gibi tekerlemeler, zamanı hızla geçirmek için kullanılmaktadır.

“Az gitmiş, uz gitmiş; dere tepe düz gitmiş; çayır çimen geçerek, lale sümbül biçerek; altı ay bir güz gitmiş...” (Güney: 2017, 71), “az gider, uz gider; yokuşlarda ter dökerek, inişlerde tırnak sökerek...” (Güney: 2017, 77) gibi tekerlemeler uzak mesafeleri kısaltmak için kullanılmaktadır.

“Ne ise lafı uzatıp da ne biz günaha girelim, ne sizin başınızı ağrıtalım.” (Güney: 2017, 81), “Her ne ise, o gitmede olsun...” (Güney: 2017, 84) gibi tekerlemeler anlatımı kısaltmak için kullanılmaktadır.

“İn misin, cin misin?” (Güney: 2017, 82), “Boşa kor, dolmaz; doluya kor, almaz...” (Güney: 2017, 84) gibi tekerlemeler de dinleyicinin ilgisini masalda tutmak için kullanılmaktadır.

Masal içi tekerlemelerine örnek oluşturan bu tekerlemeleri çoğaltmak mümkündür. Ancak tıpkı masallarda söylenegeldiği gibi “ne lafı uzatıp biz günaha girelim, ne de sizin başınızı ağrıtalım”.

Masalın son bölümü olan sonuç (dilek) bölümü, döşeme ya da olay bölümü gibi uzun bir bölüm değildir. Bu bölümde olaylar nihayete erer. Kötüler cezalandırılır, iyiler ödüllendirilir. Sonuç bölümü, güzel dilekler bildiren kısa tekerlemelerle sona erdirilir. Bu bölümde söylenen tekerlemelere de masal sonu tekerlemesi adı verilir.

Masal sonu tekerlemesine de örneğimizi yine “Üç Turunçlar” masalında verelim: “...ererler muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma düştü; kimseye, ayın oyun etmiyenlerin başına...” (Güney: 2017, 98).

2.8.Masallarda Kadın ve Cinsiyet ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Masallarda kadın ve cinsiyeti konu alan çalışmaların hemen hepsinde masallardaki ataerkil yapıya ve erkek egemenliğine dikkat çekilerek, kadının ötekileştirildiği ve erkek karşısında pasif bir rol oynadığı, toplumsal cinsiyet rollerinde kadına sabır, kadercilik, annelik, fedakârlık vb. roller uygun görüldüğü vurgulanmaktadır. Öte yandan bunun aksini iddia eden çalışmalar da yok değildir.

Aydın (1998), “Anadolu’da Kadın Masalları” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Anadolu masallarında, asli görevi annelik olan kadınların özellikle erkek çocuk doğurmalarının bir gereklilik olduğunu, aksi hâlde bu kadınların üstlerine kuma getirilmesinin kaçınılmaz olduğunu bununla birlikte her kadının iyi

bir ev kadını olmasının, iyi yemek pişirmesinin, sabırlı ve kaderci olmasının da birer gereklilik olduğunu iddia etmektedir.

Bunların yanı sıra Aydın (1998), masalarda kadınların namuslarını koruyabilmeleri için evlerinde kapalı tutulmalarının, doğru yolun gösterilebilmesi için gerekirse kadınların dövülmesinin ve kadınların her zaman bir erkeğin kontrolü altında tutulmalarının gerekliliğini belirtmiştir. Bu çalışmada incelenen masalarda, kadının bedeninin ve yaşamının önce babasına sonra da kocasına ait olduğu, eşi ölen erkeğin evlenmesinin doğal karşılandığı, kadınların erkek kardeşlerini aramak dışında erkek kılığına girmeden özgürce yolculuklara çıkamadığı ve yolculuk yapma özgürlüğünün kocalarının iznine bağlı olduğu belirlenmiş ve erkek egemenliğine uyan ve onun altında ezilen kadınların yanı sıra buna başkaldıran, korkusuz ve güçlü kadınlarla da karşılaşıldığı belirtilmiştir.

Ölçer'in (2003), 2006 yılında gözden geçirilmiş hâlini "Masal Mekânında Kadı Olmak" adıyla bastırdığı yayınlanmamış yüksek lisans tezi "Türkiye Masalarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi"nde bakire kızların, geleneğin yeniden üretimini sağlamak için aradıkları yeni ev içlerinin toplum tarafından meşrulaştırılmış evlilik çatısı altında gerçekleşmesinin bir gereklilik olduğunu belirtirken ev içinde oluşturulmuş bu cinsiyet kültürünün kadınlar arasındaki ilişkilerin biçimlenmesinde ve aileye dışarıdan katılan evlatlık ve gelinlerin ötekileştirilmesinde etkin rol oynadıkları ile ötekileştirilen kadınların da esas kadın olmanın yollarını buldukları gibi vakti gediğinde bir başka kadını ötekileştirdikleri vurgulanmıştır.

Bu çalışmada incelenen masalarda, Aydın'ın (1998) da belirttiği gibi kadın kahramanların, kamusal mekânları kullanırken cinsiyet değiştirmek yani erkeksileşmek zorunda bırakıldıkları belirlenmiştir. Çalışmada ataerkil düzenin kadın üzerinde sistemli baskısının kadınlarda "en güzel olma" zorunluluğu hissetme ve

rakipleriyle mücadeleye girmeye neden olduğu, kadınların cinsel işlevlerini yitirdikleri ölçüde mekânsal özgürlüğe kavuşurken nitelik olarak kötüleştikleri ancak her zaman mekânsal kullanım özgürlüğü bulunan erkeklerin yaşlandıkça niteliksel olarak daha iyi oldukları saptanmış ve mekânların, bireyin hem biyolojik hem de toplumsal cinsiyet işlevini dönüştürücü bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Gün (2008), “Masallara Feminist Bir Bakış ve Cinsiyet Meseleleri” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde masallar aracılığıyla sınırları toplum tarafından çizilen cinsiyet rollerini ve bu rollerin kadın üzerinde yarattığı baskıyı irdelemiş ve erkeksi iktidarın yarattığı kadın imgesinin kurduğu baskının, Ölçer Özünel’in (2003) de belirttiği gibi kadının kendisini gerçekleştirmesini ve kendi cinsi ile ilişkilerinde dayanışmaya yer vermesini engellediğini vurgulamıştır. Bu duruma karşı masalların, feminist bir bakış açısıyla yeniden düzenlenerek nötr cinsiyetli hale getirilmeleri önerilmiştir.

Çalışmada, Ölçer Özünel’in (2003) de belirttiği gibi masallardaki kadınlar arası rekabet unsurunun “en güzel olma”, “beğenilme” arzusu olduğu ve toplumsal alana uymayan kadınların “çirkin” ve “kötü” olarak kabul edildikleri vurgulanmakta ve kadınların yalnızca kendilerine uygun görülen ev içini yeniden düzenlemek ve üretebilmek için kamusal alana çıkartıldığı ve kadınların erkekler tarafından ev içlerine kapatıldığı, kamusal mekânın kadınların cinsel kimliği üzerinde tehdit oluşturduğu belirtilmektedir. Kadınlarinsa tüm bunlar karşısındaki yegâne silahının susup sabretmek olduğu ifade edilmektedir.

Çalışmada, masalların problem çözücü olmaktan çok problem yaratıcı olduğu iddia edilirken masalların, kadının yaşamını “ev”, “evlilik” ve “ev işleri” ile sınırlandığı belirtilerek masalların, özellikle küçük yaşlardaki kız çocuklarına toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasına sebep olarak onlardaki dışı özgüveni problemli hale getirildiği savunulmaktadır.

“Fransız Feminizmi Bağlamında Belirli Anadolu Masallarının Yeniden Okunuşu” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde masalları, erkek egemen değerlerin hâkim olduğu bir tür olarak değerlendiren ve masalın dilinde gizlenmiş eril anlamların toplumsal cinsiyeti oluşturup erilin üstünlüğünün devamlılığını sağlayan bir dikte aracı olduğunu vurgulayan Sancar (2012), tıpkı Gün (2008) gibi yeniden gözden geçirilmiş ve söküme alınmış masalların, toplumsal cinsiyet algısını değiştireceğini ve kadınlara kendi öznelliklerini özgürce kurmalarında yardımcı olacağını savunmaktadır.

Şahin (2014), “Seçilmiş Grimm Masallarında Kadın Figürü” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde incelediği Grimm masallarında ataerkil sistem tarafından kadına rollerin biçildiğini, kadınların çoğu zaman kendilerini gerçekleştiremediklerini ve kendilerine ait seçimler yapamadıklarını, kadın figürlerinin bazen yaşadıkları zorlu sınavların ardından tecrübeleri yardımıyla ayakta durmaya çalıştığı ancak çoğu zaman erkek figürünün karşısında durabilecek kadar güçlü olmadıkları vurgulanmaktadır. Bu çalışmada Şahin (2014), kadınların, masalların nihai sonu olan evliliğe kendi ayakları üzerinde durabilen birer birey olduktan sonra kavuşmalarının daha doğru olacağı kanısındadır.

Çalışmada incelenen masallardaki kadınların genel olarak “saf” ve “itaatkâr” tipler oldukları ve bu durumun, kadınların mutlu olmalarını sağlarken çoğu zaman yanlış yapıp olgunlaşmalarına da yol açtığı belirlenmiştir. İncelenen masallarda, Romantik Dönem içinde oluşan ataerkil sistemin yasak ve değerlerinin kadınları giderek sistem içinde yok ettiği ve onların varoluş nedenlerini çoğu zaman “silip süpürmek”, “itaat etmek”, “birbirine düşmanlık yapmak” ve “beyaz atlı prensleri için beklemek” ile sınırlandığı saptanmıştır.

Arsoy (2011), “Türk Masallarında Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde incelediği 32 masal aracılığıyla erkek egemen toplumlarda görülen özellikleri ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına sebep olan tüm öğeleri irdemiş, kadınların ev içi mekânda, erkeklerin ise kamusal alanda aktif oldukları belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada ataerkilliğin ve erkek egemenliğinin toplumun kadına ve erkeğe yüklediği toplumsal rol ve işbölümleri de gözler önüne serilmiştir.

Şimdiye dek özetlenen yüksek lisans tezlerinde yer alan, kadınların masallarda “pasif olarak yer aldıkları”, “ev içlerine hapsedildikleri”, “erkek egemenliği altında ezildikleri” vb. görüşlerin reddedilerek masal kadınlarının, erkekle eşit haklara sahip olduklarını ve masallarda aktif rol oynadıklarını iddia eden çalışmalar da vardır. Ancak bu iddiaya sahip dört tezin ikisinin çalışma alanına İslamiyet öncesi dönem ve ara dönem eserleri olan destanları ve Dede Korkut Hikâyelerini de dâhil ettikleri görülmüştür.

Sarıkaya (2004), “Türk Masallarında Aile Yapısı (“Bacı Bacı Can Bacı” Masalı Esasında)” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde, eski Türklerde kadının ve ailenin önemli bir yere sahip olduğunu ve kadının kocasının tamamlayıcısı ve bereket kaynağı olarak görüldüğü, Altay Türkleri, Oğuz Kağan Destanı ve Dede Korkut Hikâyeleri’ne bakarak evliliğin kutsal kabul edildiği ve bekârlığın ayıp sayıldığı, eski Türklerde tek eşle evliliğin yer aldığı, karı-koca ilişkilerinin günümüz insanına yol gösterecek nitelikte olduğu; sevgi, saygı ve sadakatin bu ilişkilerin temelini oluşturduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Öte yandan çalışmada, kadınların, eşlerine karşı sadık ve vefalı olduğu, eşlerinin de buna karşılık olarak onları sevdiği, savunduğu ve koruduğu bildirilerek ailede iş bölümünün söz konusu olduğu, ailede karar almada erkek kadar çocukların ve kadınların da söz sahibi olduğu, aile içi otorite ve hakimiyet ile mal paylaşımında kadın-erkek eşitliğinin söz konusu olduğu saptanmıştır.

Çalışmada, eski Türklerde anneliğin sonsuz bir fedakârlık, özveri ve sevgi gerektiren konumu ve baba-evlat ilişkilerinde babanın erkek evlada her yönden güvenirken kız evlada ise korumacılık duyguları ile yaklaştığı belirtilmiştir. Aşk ve sevgi kavramlarının da eski Türklerde önemli bir yeri olduğu ile kardeşlerin birbirlerine çok bağlı oldukları ve birbirlerini kurtarmak için kendi hayatlarını tehlikeye atabilecekleri saptanmıştır.

Akar (2006), “Türk Masallarında Kadın Figürü Üzerine Bir İnceleme” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Jung ve Adler’in temel kuramlarını esas alarak bu kuramları feminizm ve toplumsal cinsiyet kuramları eşliğinde incelemiş ve çalışmada incelenen masallarda kadın kahramanların genellikle anne, eş, çocuk ve sevgili olarak yer aldığını belirlemiştir.

Çalışmada, masal kadınlarının pasif oldukları tezine karşı çıkılmış ve Türk masallarında toplumsal cinsiyet anlamında bir kısıtlama olmadığı iddia edilmiştir. Masallarda, Türk kadınının üvey anneler hariç, aşırı bireyselci olmadığı ve çoğu zaman eşleri, çocukları ya da sevdikleri insanların sorunları için çözüm yolları aradıkları belirtilirken incelenen masallarda “anne” figürünün yanı sıra cesur ve korkusuz kadınlara da rastlandığı ve bu kadınların gerektiğinde kılıç kuşanıp ata bindiği ve kötülerle savaştığı ifade edilmiştir. Bu durumun da, bundan önce ele alınan çalışmalarda belirtildiğinin aksine kadınların ev içlerine hapsedildiği yargısını çürüttüğü ve Türk halk masallarında hâkim olan ataerkil görüntünün ardında pek çok kültüre nazaran daha eşitlikçi ve demokratik bir havanın hâkim olduğu savunulmuş, incelenen masallardaki kadınların cinsel birer özne olarak görülmediği vurgulanmıştır.

Şen (2008), “Anadolu Masallarında Kadının Yeri” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde masallarda yer alan kadın tiplerinin üstlendikleri sembolik anlamlar aracılığıyla toplum bilincini güçlendirme görevini üstlendiklerini, en küçük

kız kardeşlerin masallarda genellikle en akıllı kızlar olarak yer aldığı ile bu kızların girdikleri yeni mekânları güzelleştirici ve genişletici çözümler aradığını, masal kadınlarının girdikleri mekânlara hızlıca adapte olabildiğini ve bu kadınların dar bir uzlama hapsedilmemiş olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmada, “anne” tipinin dışında “akıllı”, “cesur”, “iffetli”, “hünerli”, “fedakâr”, “itikatlı” ve daha pek çok kadın tipi bulunmuş ve bu kadınların gerektiğinde bir erkek gibi çalışabildiği ya da gerektiğinde amaçları doğrultusunda uzak memleketlere gidebildiği, olumsuz kadın tiplerinin ise mutsuzluk ve hüsrarla cezalandırılarak masal mekânlarında olgunlaştırıldığı, olumsuz kadın tipleri dışındaki masal kadınlarının çoğunun Akar’ın (2006) da belirttiği gibi toplumsallaşmayı başardıkları ve kendilerinden çok çocuklarını, eşlerini vb. düşünecek incelikte oldukları belirlenmiştir.

Dört yüz seksen altı masal metninin incelemeye esas alındığı çalışmada Türk toplum yapısı ve Türk masallarında mutlak bir erkek hâkimiyetinden söz edilemeyeceği, olumlu özellikleriyle dikkat çeken masal kadınlarının her zaman aktif hayatın içerisinde yer aldığı ve yeri geldiğinde erkeğiyle beraber yeri geldiğinde tek başına çalışıp kendi ayakları üzerinde durabildiği, bu kadınların akli ve cesaretiyle erkek kahramanlara yol göstererek pasif bir yaşamı reddettiği iddiasında bulunulmuştur.

Sadıç (2008) da “Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri)” adlı yüksek lisan tezinde destanlar, Dede Korkut Hikâyeleri, halk hikâyeleri ve masallarda kadını ele alarak Akar (2006) ve Şen (2008) gibi kadının, sosyal hayatta en az erkek kadar aktif rol aldığını belirtmiştir. Ancak ele alınan masalların bazılarında kadının erkeğin gölgesinde kaldığı da belirtilmiş, masallarda “sağduyulu”, “iyi yürekli”, “uysal”, “çalışkan” kadın tiplerinin doğru ve güzel olan örnek tipler olarak masalların başrolünü oluşturduğunu ve bu karakterlerin yanı sıra

“üvey anne”, “cadı kadın”, “zalim ve kötü niyetli gelin”, “kıskanç baci” gibi olumsuz tiplerin de masallarda yer aldığını belirtmiştir.

2.9.Kültürlerarası Masal Karşılaştırmaları ile İlgili Çalışmalar

Terzi (1994), “Türk ve Alman Masallarında Sosyal Sorunlar ve Çözüm Yolları” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde, uluslararası nitelikleri tartışma götürmeyen masallarda işlenen sorunların hemen hemen aynı biçimde ortaya çıktığını ve bu sorunlara benzer çözümler önerildiğini saptamakta ve okul öğrenimi sırasında çocuklara masalın estetik dokusunun gizeminin yanı sıra bu sorunların da öğretilmesinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

İto (2005), “Türk ve Japon Hayvan Masallarının Karşılaştırılması” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde yetmiş adet Türk ve Japon hayvan masalını, yirmi üç varyantı ile birlikte farklılıkları ve benzerlikleri açısından karşılaştırmış ve bu çalışmada, masalların tema yönünden genel olarak beşerî ve sosyal temel özelliklerinden kaynaklanan ortaklıklar göstermelerine rağmen masallardaki hayvanların çeşitliliği ve geçiş sayıları bakımından iki toplumun masallarında bir yakınlık olmadığı, masallarda belirlenen yetmiş üç çeşit hayvan arasında ortak hayvan sayısının on sekiz olduğu, bu hayvanların temsil ettikleri insanî özelliklerin yakınlık gösterdiği, mekânsal farklılığın çok az olduğu ancak eşya ve aletler arasındaki ortaklığın da çok az olduğu, Japon masallarının insanların hazırladıkları yiyecekler bakımından oldukça zengin bir tablo sergilediği, dinî hayat ve inançlarla ilgili önemli farklılıkların yer aldığı sonuçlarına varmıştır. Bunların yanı sıra çalışmada, iki toplumun masallarının şekil ve giriş formelleri bakımından genellikle ortak olmasına karşın Japon masallarında tekerlemeli giriş formellerine rastlanmadığı, Türk masallarında masalı özetleyen bitişlerin önemli bir kısmının atasözü özelliği gösteren cümlelerle bittiği ancak Japon masallarındaki özetleyen bitiş bölümlerinde daha çok hayvanların beden, yaşayış, ses vb. özelliklerinin sebeplerinin açıklandığı,

dil ve üslup bakımından iki toplumun masallarının genel olarak benzerlik gösterdikleri ve özellikle Japon masallarında ses taklitlerine çokça yer verildiği vurgulanmaktadır.

Yurtseven (2009), “Anadolu, Çin, Kızılderili ve Avustralya Halk Masallarında Değişme Motifinin Benzerlikleri ve Farklılıkları Açısından Karşılaştırılması” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Anadolu ve Çin toplumlarına ait masallardaki değişmelerin çoğunlukla benzerlik gösterdiğini, değişmelerin daha çok cezalandırma ve mükâfatlandırma ile ilgili olduğunu, çoğunlukla değişmeyi sağlayan üstün gücün belli olmadığını ve yarı değişmenin söz konusu olduğunu belirtirken; Anadolu masallarındaki değişmelerin “çocuksuzluk” sorunu çerçevesinde ele alındığını ve Anadolu masallarındaki değişmelerin geçici, Çin masallarındakilerin ise kalıcı olduğunu tespit etmiştir. Öte yandan Kızılderili ve Avustralya masallarında ise değişmelerde benzerliklerin oldukça fazla olduğunu ve bu değişmelerin doğayı anlamlandırma çabasının ürünü olarak oluştuğunu, değişmelerin çoğunlukla “hayvana dönüşme” şeklinde gerçekleştiğini ve bu dönüşümlerin kalıcı olmakla birlikte değişmeleri gerçekleştiren üstün güçlerin ve nesnelerin de belirli olduğunu saptanmıştır. Çalışmada, Anadolu ve Çin masallarına nazaran daha olağanüstü ve akıldışı olduğu vurgulanan bu değişimlerin yine Anadolu ve Çin masallarındakinin aksine eğitme amacının olmadığı belirtilmektedir. Kızılderili ve Avustralya masallarındaki değişmeler arasındaki en önemli farklılık olarak da Kızılderili masallarındaki değişmelerin tek çeşit, Avustralya masallarındaki değişmelerin ise çok çeşit üzerine kurulmuş olması tespit edilmiştir.

Safarova (2010), “Eğitsel Bir Bakış Açısıyla Anadolu ve Özbek Türk Masallarında Ortak ve Farklı Motifler” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde yaptığı incelemede ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki masalların, ilköğretim Özbekçe ders kitaplarındakilere göre daha az yer aldığını, ilköğretim Özbekçe ders kitaplarındaki masal metinlerinin sonunda masalın konusuyla ilgili bir atasözü ya da hikmetli söze yer verildiğini ve bu kitaplarda genellikle hayvan ve gerçekçi masal

türlerine yer verildiğini, incelenen Türkçe ders kitaplarında ise masal türüne ilişkin örneklerin çok az olduğunu ve masal olarak nitelendirilen bazı metinlerin bu türün özelliklerini tam olarak yansıtmadığını tespit etmiştir.

Öztürk (2011), “Türk ve Alman Masallarından Seçilen Örnek Metinlerde Kadın Figürleri” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde her iki kültüre ait masalarda da kadınların pasif bir davranış sergilemeye itildiği ve erkeğin sahip olduğu haklardan mahrum bırakıldığını saptamıştır. Ayrıca çalışmada, Türk toplumunda eski çağlarda erkeğin yanında saygıdeğer bir konuma sahip olan kadının zamanla olumsuz yönde bir seyir izlediği belirtilirken Alman toplumunda eski dönemlerde ezilen ve haklarından mahrum halde yaşayan kadının zaman içerisindeki gelişiminin olumlu yönde olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla incelenen Türk masallarında da Alman masallarında da eski çağların izlerinin yer aldığı da belirtilmektedir.

Çalışmada masal sonunda prens tarafında kurtarılma motifinin ve “Uyuyan Güzel” masalındaki kadar pasif bir davranış şeklinin Türk masallarında yer almadığı, iki toplumun masallarında da kadın kahramanların ön planda olduğu ve masalların iyi figürlerinin de kötü figürlerinin de kadınlardan oluştuğu ve her iki kültürde de aktif ve pasif kadın kahramanların yer alabildiği saptanırken erkek kılığına girme ya da bütünüyle erkek olma şeklinde bir motife Alman masallarında rastlanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca dinleri ve kökenleri farklı olan bu iki kültürün de kadına bakış açısının birbiriyle benzeştiği noktaların söz konusu olduğu da vurgulanmıştır.

Ulukan (2012), “Dede Korkut Hikâyeleri ve Grimm Masallarında Kültür ve İnançlara Yerleşmiş Renk ve Sayı İmgelemi” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Dede Korkut Hikâyelerinin tümünü ele alınmasına karşın Grimm masallarının tümünün değerlendirmeye alınmadığını belirterek çalışmasına bir özeleştiride bulunmaktadır. Bu çalışmada birbirlerinden farklı coğrafi, ekonomik ve

kültürel şartların ürünleri olan Dede Korkut Hikâyeleri ve Grimm masallarının özlğinde renk ve sayı imgelerinin kullanımı açısından bir benzerlik ve bütünlük olduğu belirtilmektedir.

Smolik (2013), “Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın İmgesi” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Türk ve Rus halk masallarında yer alan kadın imgeleri ve üstlendikleri roller arasında büyük bir fark bulunmadığını belirtmiş ve Rus masallarındaki prensesin, hem peri kızı hem de dünya güzeli olduğunu, Türk masallarındaki padişahın kızının ise güzel olması veya büyücü yeteneklere sahip olmasına dair bir şartın olmadığını yani sadece padişahın kızı olarak yer aldığını tespit etmiştir. Smolik (2013), Türk masallarındaki padişahın kızının tamamıyla pasif bir konuma sahipken Rus masallarındaki prenseslerin kaderlerinde aktif bir rol üstlendiklerini, erkek kahramanları sınamadan geçirebildiklerini ve aşkları için savaşmayı göze alabildiklerini ve sevdikleri erkekler için kendi babalarının karşısına bile çıkabildiklerini de belirtilmektedir.

Çalışmada, Türk masallarında karşılaşılan üvey annelerin hem üvey kızları hem de üvey oğulları olabildiği ancak Rus masallarında karşılaşılan üvey annelerin yalnızca üvey kızlarının olabildiği ve bu üvey annelerin, üvey çocuklarına uyguladıkları zulümlerin de farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Türk masallarındaki cadı veya cadı karısının her zaman kötü olduğu ve kötü niyetli insanlarla birlik olduğunun vurgulanırken Rus masallarında yer alan Baba Yaga karakterinin hem zalim ve yamyam olduğu hem de iyi insanlara yardım eli uzatabildiği belirtilmiştir. Çalışmada sadece Rus halk masallarına özgü olduğu iddia edilen bir kadın tipi de bahadır kızdır.

Talianova (2015), “Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın Arketipinin Karşılaştırılması” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde kadın figürünü mitolojik olduğu kadar psikolojik yönleriyle de irdelemiş ve Smolik’in (2013) aksine hem Slav

hem de Türk halk edebiyatında kadının önemli bir rol oynadığını ve iki kültüre ait eserlerde de güçlü, bahadır kadın tipinin bulunduğunu belirtilmiştir. Talianova (2015), ayıca Rus masallarının geleneksel karakteri olan Baba-Yaga'ya karşılık olarak Türk masallarında “devanası” veya “devkarısı”nın yüce-ana arketipinin karakterleri olarak yer aldığını da tespit etmiştir.

Köktürk (1996), “Azerbaycan ve Türkiye’den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi” adlı yayınlanmamış doktora tezinde, iki kardeş ülkeye ait halk masallarını karşılaştırarak Azerbaycan masallarının Türk masallarından daha uzun olduğunu tespit etmiş ve bunun sebebinin olay örgüsünden çok anlatıcıların üslubundan kaynaklandığını belirtmiştir.

Köktürk (1996), çalışmasında, iki kültüre ait masallarda da Arap ve Fars etkisinin kendini konu, yer ve şahıs adları bakımından hissettirdiğini, Türkiye’de derlenen masallarda Osmanlı coğrafyasının, Azerbaycan sahasında ise İran coğrafyasının etkili olduğunu, Hindistan’a ise her iki kültüre ait masallarda da sıkça rastlandığını vurgulamaktadır.

Çalışmada, “olağanüstü yaratıklar, sihirli vasıtalar, büyü, sadakatsizlik, yasaklar, insan gibi davranan hayvanlar, tebdil-i kıyafet, çocuk sahibi olmak için çare aramak, küçük kardeş, padişah seçimi” (Akkoyunlu, 1982: 13; Köktürk, 1996: s. 169’daki alıntı) motiflerinin iki kültürün derlenmiş masallarında da ortak olduğu ancak “sadakatsizlik” motifinin yaygın olmadığı saptanmıştır. Öte yandan İran etkisine, yani mezhep farklılığına rağmen iki kültüre ait masallarda da “derviş”, “abdest”, “namaz”, “oruç”, “hilali görme”, “hacca gitme”, “dua” vb. olguların iki sahanın masallarında da vazgeçilmez dinî unsurlar olduğu vurgulanmıştır.

Gökbulut (2010), “Kıbrıs Türk Masalları ile Uygur Türk Masalları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (İnceleme-Metinler)” adlı yayınlanmamış doktora tezinde Kıbrıs ve Uygur Türk masallarını inceleyerek bu masalların benzer ve farklı yönlerini ortaya koymuş ve iki toplumun masallarında da birçok ortak/benzer yön tespit etmiştir. Çalışmada iki toplumun masalları arasındaki ortak motifler olarak Hızır, kılık değiştirme, dev, imtihandan geçme, ava çıkma, rüya görme, aksakallı adam, kelle kesme, bir kuşun başa konarak padişahı seçmesi, kuyu, beyaz koç, kırk gün kırk gece düğün gibi motifler ve bir başka ortak özellik olarak da kişi, mekân, eşya vb. tasvirlerle yer verilmesi gösterilmektedir.

İki toplumun masallarında da mensur yapı içerisinde karşılıklı konuşmaların yer tuttuğu belirtilirken bu konuşmaların özellikle Uygur Türk masallarında oldukça fazla yer tuttuğu vurgulanmakta, ayrıca iki topluma ait masallarda da manzum parçalar ve tekerlemelere yer verildiği belirtilmektedir. İki toplumun masallarında da başlangıç, geçiş, bitiş, sayı, yer ve renk formellerinin bulunduğu ancak başlangıç, geçiş ve bitiş formellerinin Kıbrıs Türk masallarında daha fazla yer aldığı saptanmıştır. Çalışmada, iki kültürün masal bitiş formellerinde de “düğün yapma” unsuruyla karşılaşmıştır. “Mutlu son” ile biten masalların çoğunlukta olmasına rağmen bu şekilde bitmeyen masalların da azımsanmayacak çoklukta olduğu da tespit edilmiştir. “Sayı formelleri” bakımından incelenen masallarda her iki kültüre ait masallarda da kullanım sayılarıdaki sıklığa göre “2” sayısının birinci sırada, “3” sayısının ikinci sırada geldiği belirlenmiş ancak Kıbrıs Türk masallarında farklı olarak “40” sayısının da sıklıkla kullanıldığı belirtilmiştir. İncelenen masallarda “renk formelleri” olarak en sık “siyah, beyaz, kırmızı, sarı ve yeşil” renklerinin kullanıldığı ancak bu renklerin kullanım sıklığının Kıbrıs Türk masallarında daha çok olduğu belirlenmiştir. “Yer formelleri” iki kültüre ait masallarda da çok fazla yer almasa da Uygur Türk masallarında belirgin şehir isimlerinin geçtiği saptanmıştır. Masalı yerelleştiren unsurların kullanımının da iki toplumun masallarında da yer almasına karşın Uygur Türk masallarında daha çok karşılaşılan bir durum olduğu belirtilmiştir. Her iki toplumun masallarında da İslâmî unsurların kullanıldığı görülmüştür. İki toplumun masallarında da olağanüstü unsurlara yer verildiği ile

zaman ve mekânda belirsizlik olduğu, yer alan öğütlerin de insanları iyiye ve doğruya yönlendirme çabasına sahip olduğu saptanmıştır.

2.10. Masalarda Motif ve Tip Araştırmalarının Yapıldığı Çalışmalar

Sümbüllü (2000), “Türkmen Masalları Üzerine Motif İncelemesi (Büyülü Masallar)” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde belirlediği yirmi iki masal üzerinde Stith Thompson’un “Motif-Index of Folk-Literature” adlı eserinden faydalanarak motiflerin tespitini ve Eberhard-Boratav’ın tip kataloğuna göre de tiplerin numaralandırmasını yapmıştır. Yapılan çalışmada Thompson’un motif indeksinde karşılığı bulunmayan masal motiflerinin önüne (T) işareti konarak bu motiflerin Türk masallarına özgü olduğu da belirtilmiştir. Ayrıca Türkmen halk masalları ile Anadolu Türk halk masalları arasında sadece motif açısından değil, masalların dili ve üslubu açısından da büyük benzerliklerin yer aldığı tespit edilmiştir.

Kumartaşlıoğlu (2006), “Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması” adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezinde Balıkesir ilinden derlenen yetmiş masalı Tarihî-Coğrafi metoda bağlı kalarak incelemiş ve bu masallardan on yedisinin benzerlerinin Eberhard-Boratav’ın tip tasnifindeki numaralarda bulunmadığını tespit etmiştir. Çalışmada birçok masalda giriş formellerinin kullanılmadığı, masal metinleri içerisinde bilmecelelere, alkış ve dualara, kargışlara yer verildiği ve bölgenin iklimi ile bitki örtüsünün masalarda kendini gösterdiği tespit edilmiştir. Teknolojinin etkisiyle masallar metinlerinde “fotoğraf makinesi”, “araba”, “taksi”, “apartman”, “hoparlör”, “camekânlı ev”, “telefon” gibi unsurların ve doğum, düğün, ölüm gibi etrafında gelenek ve âdetlerin yoğunlaştığı geçiş aşamalarının yer aldığı saptanmıştır.

Aslan (1994), “Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması (İnceleme-Metinler)” adlı yayınlanmamış doktora tezinde derlenen masallar içerisinde seçip işlediği altmış altı metni Stith Thompson’un tasnifini esas alarak sınıflandırmış ve Eberhard-Boratav’ın ve Aarne-Thompson’un tip kataloglarındaki tip numaralarına göre sıralamıştır. Derlenen masalların epizotlarının, tip kataloglarının ve motiflerinin yer aldığı çalışmada belirlenen motiflere dair bir yorumlamada bulunulmamıştır.

Kocaaslan Uçkun (2003), “Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi” adlı yayınlanmamış doktora tezinde Gagauzlar’ın Ortodoks Hristiyan olmalarına rağmen masal metinlerinde İslami terminolojiyi kullandıklarını belirlenmiş ve bunun en büyük sebebi olarak da Gagauzların Osmanlı hâkimiyeti altında Müslüman unsurlar ile birlikte yaşamış olmalarını göstermiştir. Çalışmada, Gagauzların yaşantılarında İslam ve İslam öncesi inanç motiflerinin izleri belirlenmiştir. Gagauz masallarında, Ortodoks Kilisesi’nce kabul edilen kutsal ayinlerin ve Hristiyanlıkla ilgili unsurların yansımalarına da rastlanmıştır.

Gagauz masallarının, Gagauzların din, dil, ahlaki yapı, geçim kaynakları, dünya görüşleri, ümit ve idealler, gelenek ve görenek, değer yargıları ve mizah anlayışları gibi kültürel değerleri yansıttıkları ve bu masalların neredeyse tamamında, iyilik ile kötülüğün, güzellik ile çirkinliğin, zenginlik ile yoksulluğun, adalet ile zulmün, doğruluk ile haksızlığın, alçakgönüllülük ile kibir ve gururun yani olumlu ile olumsuzun mücadelesinin anlatıldığı belirlenmiştir. Gagauzlar arasında masal anlatma geleneğinin sürdürülmesine rağmen çeşitli sebeplerle bu geleneğin zayıfladığı ve buna bağlı olarak da anlatıcıların masallardaki olayları, motifleri ve formelleri kısaltma yoluna gittikleri tespit edilmiştir. İncelenen masallarda, masal kahramanlarının yanı sıra Gagauz ve Anadolu Türklerinin kültürleri ve masalları arasında büyük bir benzerlik olduğu saptanmıştır.

Saçkesen (2010), “Özbek Masallarının Tip ve Motif Yapısı” adlı yayınlanmamış doktora tezinde Özbekistan sahasından seçilen 72 masalın motiflerini Stith Thompson’un “Motif-Index of Folk-Literature” adlı eserinden faydalananarak ve tip numaralarını A. Aarne ve S. Thompson’un hazırladıkları “The Types o the Folktale, A Classification and Bibliography” ve W. Eberhard ile P. N. Boratav’ın hazırladıkları “Typen Türkischer Volksmärchen” adlı eserlerdeki tasnif sisteminden faydalananarak belirlemiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre “P. Toplum”, “N. Şans ve Kader”, “G. Devler”, “D. Sihir”, “B. Hayvanlar”, “H. Sınavlar” ve “Q. Ödüller ve Cezalar” adlı motif gruplarının, Özbek masalların en çok rastlanılan motif grupları olduğu ve “U. Hayatın Tabiatı”, “X. Mizah” ve “A. Mitolojik Motifler” adlı motif gruplarının ise Özbek masallarında en az geçen motif grupları olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada, Aarne-Thompson tip kataloğunda yer alan tiplere benzer kırk beş, Eberhard-Boratav tip kataloğunda yer alan tiplere benzer kırk üç ve iki katalogda da benzer tipleri içermeyen yirmi dört Özbek masalı tespit edilmiştir.

Erşahin (2011), “Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması” adlı yayınlanmamış doktora tezinde derlenen yetmiş masalın tiplerini Eberhard-Boratav ve Aarne-Thompson’un hazırladığı tip kataloglarından faydalanılarak belirlemiştir. Çalışmada yetmiş masalın elli dört tanesinin tipi Aarne-Thompson kataloğunda bulunmuş ancak on altı masal tipi bulunamamıştır. Yirmi bir masal tipinin ise bu katalogdaki birden fazla tipe uyduğu belirlenmiştir. Eberhard-Boratav kataloğunda ise altmış masal tipi tespit edilmiş, on masalın tipi bulunamamış, altı masalın da birden fazla tipe uyduğu belirlenmiştir.

Masalların motifleri Stith Thompson’ın Motif-Index of Folk-Literature adlı eserine göre incelenmiş ve yedi yüz üçü farklı bin yedi yüz on yedi motif tespit edilmiştir. Belirlenen motifler arasında “sihir”, “olağanüstülük”, “hayvan”,

“imtihanlar”, “devler”, “aldatmalar”, “şans-talih”, “cemiyet”, “mükâfatlar ve cezalar”, “cinsiyet” ve “formülüstik unsurlar” ile ilgili motiflerin çok sayıda olduğu belirlenmiş ancak “hayatın tabiatı”, “yasak”, “ölüm” ve “mitolojik motifler”in ise birkaç taneyi geçemediği saptanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırma Modeli

Çalışmada bir halk edebiyatı ürünü olan masallar aracılığıyla Türk ve Alman kültürlerinin kadın-erkek ilişkilerine yaklaşımları ve bu yaklaşımlardaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenen masal metinleri üzerinden içerik ve kültür analizi modeli ile saptanmaya çalışılmıştır.

3.2.Evren ve Örneklem

Çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik (homojen) örnekleme yöntemi kullanılarak kadın-erkek ilişkilerine önemli ölçüde yer verdiği tespit edilen Türk ve Alman masalları belirlenmiş ve belirlenen bu masallar arasından olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden seçkisiz (rastgele) örnekleme yöntemi kullanılarak on Türk ve on Alman masalı seçilmiştir.

Çalışmada incelemeye tabi tutulan masal kitapları Az Gittik Uz Gittik (Boratav, 2016), Evvel Zaman İçinde (Güney, 2017), Grimm Masalları -I- (Verlag, 2016a), Grimm Masalları -II- (Verlag, 2016b), Türk Masalları -Seçmeler- (Tezel, 2014), Zaman Zaman İçinde (Boratav, 2009), 44 Türk Masalı (Kúnos, 2016) adlı eserlerden oluşmaktadır.

Çalışmamızda kadın-erkek ilişkileri yönünden incelenen on Türk masalı “Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108), “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009: 121-127), Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197), Perili El (Güney, 2017: 147-154), Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-28), Rüzgâroğlu (Tezel, 2014: 103-113), Sedef Bacı (Güney, 2017: 99-110), Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375), Üç Turunçlar (Güney, 2017: 65-98), Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144) adlı masallardan ve on Alman masalı ise Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466), Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335), Altı Uşak (Verlag, 2016b: 823- 831), Balıkçı ile Karısı (Verlag, 2016a: 130-140), Çeşmedeki Kaz Çobanı (Verlag, 2016b: 981-992), Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86), Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617), Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765), On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63), Sevgili Roland (Verlag, 2016a: 384-388) adlı masallardan oluşmaktadır.

3.3.Veri Toplama Araçları

Veriler, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Genel tarama yapılarak alan yazını incelenmiş ve ilgili yayınlar belirlenip listelendikten sonra İzmir Milli Kütüphane, Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphanesi ve Ege Üniversitesi Kütüphanesi, Ulusal Tez Merkezi, satın alma ve internet ortamı aracılıklarıyla elde edilmiştir.

3.4.Veri Çözümleme Teknikleri

Belirlenen on Türk ve on Alman masalı kadın-erkek ilişkileri yönünden çözümlenirken metne bağlı bir yöntem izlenerek belirlenen on Türk ve on Alman masalından toplanan veriler nitel bir veri analizi tekniği olan içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1.Seçilen Türk Masallarının Epizotları

4.1.1. “Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108)

Masalın Konusu: Ölü annenin çocuklarını üvey anne elinden kurtarması, ablasını dinlemeyen erkek kardeşin ceylana dönüşmesi, asıl kadının yerine geçen kadının oyununun er geç ortaya çıkması

1. Bir adamın, bir kızı ve bir oğlu vardır.
2. Karısı ölünce adam, tekrar evlenir ancak üvey ana, çocuklarını kıskanmakta ve çocuklara türlü eziyetler etmektedir.
3. Karısı, adama, üvey çocuklarından bıktığını söyler ve onları atması, satması, evden uzaklaştırması konusunda adamın başının etini yer. Ancak adam, çocuklarına kıyamaz.
4. Çocuklar, üvey analarının yaptıkları yüzünden her gün analarının mezarı başına gidip ağlarlar.
5. Bir gün üvey anaları, çocukları içine atıp onlardan kurtulmak için adamlarına bir fırın yaktırır.
6. Oğlan, üvey analarının, kız kardeşiyle kendisini fırına atacağını öğrenir ve kardeşiyle birlikte analarının mezarına gidip orada başlarına gelecekleri ağlayarak anlatırlar. Bunun üzerine mezardan, annelerinin sesi; onlara bir tarak,

bir fırça ve bir sabun alarak kaçmalarını, eğer onları yakalamak için peşlerinden gelenler olursa önce tarağı, sonra fırçayı, en son da sabunu atmalarını öğütler.

7. Çocukların kaçtığını öğrenen üvey ana, çocukların arkasından adamlar, askerler salar. Adamların yaklaştığını gören çocuklar, annelerinin dediği gibi önce tarağı atar ve arkaları örme diken olur. Bir vakit sonra adamlar tekrar yaklaşır ve çocuklar, annelerinin dediği gibi fırçayı atar ve arkalarında her yer yılan olur. En sonunda askerler epey yaklaşıncaya çocuklar, annelerinin dediği gibi sabunu atar ve arkalarında bir deniz peyda olur, adamların kimi boğulur, kimi geri döner. Böylece çocuklar kurtulur.
8. Çocuklar, nereye gideceklerini bilmeden yollarına devam ederken oğlan, ablasına çok susadığını söyleyerek ağlar.
9. Oğlan, geyik izinde birikmiş bir su bulup içmek ister ancak ablası eğer içerse geyik olacağı konusunda onu uyarıp vazgeçirmeye çalışır. Ablasını dinlemeyen oğlan, suyu içer içmez geyik olur.
10. Bir gün, geyik kardeş otlamaya gittiği, ablası da bir pınar başında bir kavak ağacına çıktığı sırada, her sabah o pınara atını sulamaya gelen Bey-oğlu yine gelir ancak at, her zamankinin aksine ürküp huysuzlanarak sudan içmez. Atının neden böyle davrandığını anlamak için etrafına bakınan Bey-oğlu, kavağın üstünde ayın on dördü gibi bir kız görür.
11. Kavak ağacında gördüğü kızı, ağaçtan inmeye bir türlü razı edemeyen Bey-oğlu, adamlarına kavağı kesmelerini emreder.
12. Kavağın kesilmesine az bir yer kala Bey-oğlu'nun adamları, kalanını sabah keseriz diyerek mola verirler. Onlar gittikten sonra geyik kardeş, kavağın kesilen kısmını yalayarak balta değmemiş hâle getirir. Aynı olay bir kez daha tekrarlanınca kavağı keseceklerine dair ümitlerini yitirirler.
13. Yemeden, içmeden kesilip günden güne zayıflayan Bey-oğlu, yine bir gün kavağın dibinde dolaşırken bir kocakarıya rastlar. Derdini soran kocakarıya meseleyi anlatınca kocakarı, Bey-oğlu'na yardım etmek için kavağın altında un eleyip hamur yoğurduktan sonra ekmek yapacağı sacayağını ters kapayarak nafiye uğraşır. Bunu gören kız, kendisinden yardım isteyen kocakarıya yardım etmek için aşağı inince kocakarı, kızı kendine bağlar.

14. Bey-oğlu, kızı alıp evine götürür, geyik kardeş de beraberlerinde gider ve Bey-oğlu ile kız kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.
15. Bey-oğlu savaşta iken yakında çocuğu olacak kız, Arap halayığın sarayın önündeki gölde yıkanmak üzere gümüş futası ile altın nalınlarını ister ve suya girer. Kız yıkanırken Arap halayık, kızı suyun derin yerine ittikten sonra kızın elbiselerini giyer, tacını başına koyar ve sultanın yerine geçer.
16. Bey-oğlu, savaştan dönüp de ak pak karısı yerinde kara kuru bir halayık eskisi görünce şaşırır ancak halayık, Bey-oğlu'nu kendisinin, onun karısı olduğuna inandırır.
17. Bir zaman sonra halayık, gebe kalır ve geyiğin etine aşerdiğini söyler. Bey-oğlu, “Hiç kardeş eti yenir mi?” diyerek vazgeçirmeye çalışsa da halayığı vazgeçiremez ve kasaplar, kırk bir bıçak bilemeye başlar.
18. Geyik kardeş, halayık suya itince bir balık tarafından yutulan ablasına, Arap halayığın etine aşerdiğini, bıçakların bilendiğini söyleyerek ablasından sudan çıkmasını ister. Kız da balığın karnından, kucağında çocuğuyla balık karnında kaldığını, çıkamayacağını söyleyerek geyik kardeşini cevaplar.
19. Geyik kardeşin, balık karnındaki ablasıyla konuşmasına tanık olanlar, Bey-oğlu'na, konuşmayı gizlice dinlemesini tavsiye eder ve tavsiyeye uyan Bey-oğlu, durumu anlayıp balıkçılara göldeki bütün balıkları tutmalarını emreder.
20. Sudaki bütün balıklar yakalandığında, ağlardan birinde bulunan kocaman bir balığın karnında, kucağında şehzadesiyle kızı bulurlar ve kız, başından geçenleri Bey-oğlu'na anlatır.
21. Gerçekleri karısından öğrenen Bey-oğlu, Arap halayığa kırk satır mı yoksa kırk katır mı istediğini sorar ve halayık kırk katır ile anasının evine gitmek ister. Arap halayığı, kırk katırın kuyruklarına bağlarlar ve halayığın her bir parçası bir dağ başında kalır.

4.1.2. “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009: 121-127)

Masalın Konusu: Kızın, evleneceği erkeği sınamasına karşılık adamın, evlendikten sonra kıza eziyet ederek kızın kendini beğenmişliğini törpülemesi

1. Bir padişahın, dünya güzeli bir kızı vardır.
2. Kızını isteyenler çok olsa da padişah, kızını kimseye vermez.
3. Babasına kalırsa kimseyle evlenemeyeceğini anlayan kız, babasına bir kâğıt yazar ve kendi düşüncesini açıklar. Kim bir narı tek eliyle, tek tanesini yere düşürmeden yemeyi başarırsa kız, onunla evlenmek istemektedir.
4. Kızının düşüncesini uygun bulan padişah, herkesi meydanda toplar ve yarışma başlar ancak narı tek elle, tek tanesini yere düşürmeden yemek gibi güç bir işi kimse başaramaz. Yalnızca, kızı isteyenler arasında olan Yemen padişahının oğlu, en sonunda tek bir nar tanesi düşürür yere.
5. Yemen şehzadesi olduğunu bilmediği delikanlıyı pencereden görüp beğenen sultan, tek nar tanesini yere düşürmenin cezasından vazgeçmek istemez ve delikanlının, o nar tanesi için kırk değnek yemesi koşuluyla onunla evleneceğini söyler.
6. Yemen şehzadesi de, yiyeceği kırk değneğe karşılık kızın, kendi memleketinden bir iğne bile almadan ve delikanlıya kim olduğunu sormadan, onun memleketine gelmesi gelmesini şart koşar.
7. İkisi de birbirinin koşullarını kabul edince delikanlı, kırk değneği yer ve ardından kırk gün kırk gece düğün yapılır. Düğün bitince de herkesle vedalaşıp delikanlının memleketine gitmek üzere yola çıkarlar.
8. Delikanlı, önce yolda bulduğu kırık bir tarağı, biraz ileride de yarım bir peştamalı, karısı ileride hamama gidecek olursa lazım olur diyerek alır. Sonra da kıza kendisinin, Yemen padişahının kaz çobanı olduğunu, küçük bir kulübeleri olduğunu ve oraya gittiklerini söyler.
9. Ufak bir kulübeyi evleri diye tanıtan delikanlı, her sabah evden çoban kıyafeti ile çıkar, bütün gün şehzade kıyafeti içinde gezip eğlendikten sonra akşam olunca

yine çoban kıyafetini giyip bir kuru ekmekle kızın yanına döner. Kendisinin dışarıda yediğini, o kuru ekmeğin de karısının kısmeti olduğunu söyleyerek kıza birkaç ay böyle eziyet eder.

10. Bir gün şehzade, ailesine düğün hazırlıklarına başlamalarını, evleneceğini söyler ama kızın kim olduğunu ailesi ne kadar sorsa da söylemez.
11. Delikanlı, karısına şehzadenin düğünü için pirinç ayıklanacağını söyler. Karısından da, gidip bir avuç çorbalık çalmasını ister.
12. Pirinç ayıklanırken kız, kocasının istediği gibi bir avuç çorbalık pirinç çalar ancak sonrasında şehzade gelir ve bir avuç çorbalık çalındığını söyleyip herkesin üstünü aratır. Pirinç, kızda bulununca da oradaki herkesi kızın yüzüne tükürtür. Akşam olunca kız, kocasına olanları anlatır ve kocası zararı olmadığını, unutulup gideceğini söyleyerek pirinci getirip getirmediğini sorar. Kız, şehzadenin acıyıp da kendisinde kalmasına izin verdiği pirinçle bir çorba yapar.
13. Ertesi gün delikanlı, karısına gelinin elbiselerinin dikileceğini söyler ve karısından da, gidip yarın bir gün doğacak çocukları için bir takkelik kumaş çalmasını ister.
14. Elbiseler dikilirken kız, kocasının istediği gibi bir takkelik kumaş çalar ancak sonrasında şehzade gelir ve bir takkelik kumaş çalındığını söyleyip herkesin üstünü aratır. Kumaş, yine kızda bulununca oradaki herkesi kızın yüzüne tükürtür. Akşam olduğunda, bunca olana kocasını çok sevdiği için katlanan kız, şehzadenin acıyıp da kendisinde kalmasına izin verdiği takkeliği kocasına atıp olanları anlatır. Kocasını yine zararı olmadığını, unutulup gideceğini söyler.
15. Delikanlı, karısına gelin hamamı olacağını söyler ve sokakta bulduğu kırık bir tası karısına vererek karısından, kırık tarağıyla yarım peştamalını alıp fırsattan istifade güzelce yıkanmasını ister.
16. Hamamdaki herkes yıkanıp da çıkacağı sırada şehzade, içinde bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir de yeşil yaprak olan bir tabakla gelir ve annesinden, tabağı hamamdaki bütün kızlara göstermesini, bunun anlamını kim bilirse onunla evleneceğini söyler.
17. Sultan hanımın, şehzadenin verdiği tabağı gösterdiği bütün kızlar gördüklerinin bir avuç toprak, bir nar tanesi ve bir yeşil yaprak olduğunu söyler ama şehzade

bunun manasının başka olduğunu söyleyip başka kimsenin kalıp kalmadığının kontrol edilmesini ister.

18. Sonunda kaz çobanının karısına da bu tabağı gösterdiklerinde kız, tabağı eline alıp “Ben bir yeşil yaprak idim, bir nar tanesi için çürüdüm toprak oldum.” diye ağlamaya başlar.
19. Kaz çobanının karısının cevabı, şehzadeye söylenince şehzade, anasına, kaz çobanının kendisi olduğunu, o kızın da kendi karısı olduğunu söyler.
20. Kız, saraya getirilir ve kırk gün kırk gece düğün yapılır. Kız, şehzadenin kendi kocası olduğunu görür. Bir daha ne kız ne de oğlan, birbirlerine çektirdikleriyle ilgili bir şey söyler.

4.1.3. Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197)

Masalın Konusu: Kızın, ailesini kurtarmak için yamyam olan Arap’a verilmeye razı olması, yasaklı odaya girdiği için kendisini yemek isteyen kocasından kılık değiştirerek kaçması, kendisini bulan padişahla evlenmesi ve bu padişahın, kızı Arap’tan kurtarması

1. İhtiyar ve fakir bir oduncu ile karısı vardır.
2. Oduncu, bir gün yorulup sırtındaki odunları bir taşla indirir. Kendisi de oturarak derinden bir “of” çeker.
3. Oduncu, “of” der demez sırtını dayadığı kaya yerinden oynar ve ihtiyarın karşısına bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap dikilerek ihtiyara, adının “Of” olduğunu söyler ve kendisinden ne istediğini sorar. Oduncu, yorulduğu için “of” dediğini, onu çağırmadığını söyleyince de Arap, kızarak oduncuya, onu yiyeceğini söyler.
4. Çok korkan ihtiyar oduncu, kendisini yememesi için Arap’a yalvarınca Arap, evde karşısına çıkacak ilk insanı ona getirmesi şartıyla oduncuya dokunmaz.

5. Oduncu, eve gidince kapıyı kızı açar. İhtiyar, kızını karşısında gördüğü zaman ağlamaya başlar ve karısıyla kızına olanları anlatır. Kız, anası ve babasını kurtarmak için Arap'a verilmeye razı olur.
6. Kıza, kendisinin onu babasından Allah'ın izni ile aldığını söyleyen Arap, kızı yanına alıp merdivenlerden indirir ve bir sofaya çıkarlar. Arap, kıza, bütün odaların anahtarlarını verir ve istediğine girebileceğini söyler yalnız sofanın en ucundaki odaya girmesini yasaklar.
7. Kız, Arap'ın girmesini yasakladığı odayı açmamaya bir hafta dayanabilir ve sonunda açınca odanın insan kemikleri, yarı eti dökülmüş cesetler ve yerlerde kan lekeleriyle dolu olduğunu görüp bir çığlık atarak odanın kapısını kapatır.
8. Girmesi yasaklanan odada gördüklerinden çok korkan kız, akşam olup da Arap gelince anasını, babasını çok göresinin geldiğini söyleyerek Arap'tan, onları kendisine getirmesini rica eder.
9. Anası gelince kız, anasına girmesi yasaklanan odada gördüklerini anlatır ve o anlattıkça anasının gözleri Arap'ın gözlerine benzeyerek ağarır. Kız, anlatacaklarını bitirince anası silkinerek Arap olur ve kıza, "Tez soyun, şimdi seni yiyeceğim" der.
10. Kız, ağlasa da yalvarsa da Arap insafa gelmez. Sonunda kız, yenmeden önce hamamda yıkanıp abdest almak için Arap'tan müsaade ister. Arap da, kaçmaması ve çabuk gelmesi koşuluyla kızın bu isteğini kabul eder ve dünyanın öbür ucuna da gitse onu bulacağını ekler.
11. Hamamcı, herkes yıkanırken kenarda sessizce ağlayan kızı fark edip kıza derdini sorar. Sonra da kızın derdine çare olarak, hamam ustalarından birini gönderip iki üç arşın bez, biraz zift, biraz da pamuk aldırır ve zifti bezden kestiği elbiseye sürüp pamukları yapıştırır, kızın üstüne giydirir. Kız, bu hâliyle Arap'ın onu tanıyamayacağı bir mahlûk olur. Hamamcı, kızın eline bir değnek verir, belini de kocakarılar gibi bükmesini tavsiye eder ve kızı gönderir.
12. Hamamın kapısında bekleyen Arap, akşam olup da karısı çıkmayınca elindeki gürzle hamamın kapısını yıkar, hamamda kızı bulamayınca da kızarak gider.
13. Kız, bir ormana kadar yürür ve orada yatıp dinlenmeye karar verir. Oraya avlanmak için gelen o memleketin padişahı ve maiyeti kızı bulur. Ne olduğunu

tam olarak anlamadıkları bu mahlûk, padişahın çok hoşuna gider ve padişah, onu yanına alıp saraya götürür.

14. Padişah, ava çıkacağı bir gün annesi, kendi elleriyle oğluna çörek yapmaya koyulunca Tüylüce adını taktıkları kız da yapmak ister. Sultan, Tüylüce'nin pis elleriyle çörek yapmasına karşı çıksa da, kız, padişahın onayıyla çöreğini yapar ve gizlice içine yüzüğünü koyar.
15. Padişah, avdayken yediği Tüylüce'nin çöreğinde, kızın koyduğu yüzüğü bulur ve yemekler bitince hemen saraya dönülmesini emreder.
16. Padişah, annesine Tüylüce ile evlenmek istediğini söyler. Annesi, Tüylüce'nin insan mı, hayvan mı olduğunu bilmediklerini söyleyerek onun yaptığı çörekten çıkan yüzüğü gösteren padişaha karşı çıkar. Padişahın, Tüylüce ile evlenmezse kederinden öleceğini söylemesi üzerine bu evliliğe razı olan annesi, oğluna, insan mı hayvan mı olduğunu anlamak için Tüylüce'yi odasında gözetlemesini tavsiye eder.
17. Padişah, anahtar deliğinden gözlediği Tüylüce'nin yatağa girmeden önce üzerindeki kılıfı atıp ayın on dördü gibi bir kız olduğunu görünce annesini de alır ve birlikte kızın yanına gidip işin aslını kızıdan öğrenirler. Kız, padişah ve annesinden Arap'ın her kılığa girebileceği gerekçesiyle, kendisine göstermeden dışarıdan hiçbir şey almamalarını rica eder ve padişahın bu konuda söz alır.
18. Padişah ve kız, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. Halk da düğünde yer, içer, davullar-zurnalar eşliğinde eğlenir.
19. Bir gün, padişah penceresinden bakarken, sarayın önünden geçen celebî görür ve içlerinden bir koçu çok beğenip söz verdiği gibi almadan önce karısına gösterir ama karısının koça bakmasıyla "...gözleri Arap'ınkilere benziyor, sakın alma." diye haykırması bir olur.
20. Padişah, koçun Arap olmasına mahal vermese de karısını kırmamak için koçu almaktan vazgeçer. O günden sonra karısının korkusu iyice arttığı için de yatak odalarının önüne bir aslanla bir kaplan bağlar.
21. Bir gün padişah, çarşıda zarif bir ağızlık görür ve "Artık bu da Arap olacak değil ya." diye düşünerek ağızlığı alıp yatak odasının rafına koyar. Gece olunca raftaki ağızlık, silkinip Arap olur ve saraydaki herkesin uyukalarını bağlayıp fincana, fincanı da sultanla padişahın yataklarının başucundaki dolaba koyar.

22. Arap tarafından uyandırılan kız, korkudan titreyerek kocasını dürter ama uykusu bağlanan padişah uyanmaz. Arap, kızı götürmek için bileğinden yakalayınca kız, kurtulmak için can havliyle silkinir ve eli, başucundaki dolaba çarparak tılsımlı fincanı devirir. Fincan devrilince padişahla bütün saray halkı uyanır ve Arap'ı tutup aslanla kaplanın önüne atarlar ve hayvanlar Arap'ı parçalar.
23. Arap'tan kurtulduktan sonra padişah emir verir ve yeniden kırk gece düğün yapılır.

4.1.4. Perili El (Güney, 2017: 147-154)

Masalın Konusu: Evlendikten sonra elinden ev işleri gelmediği için kocasının rahatsız olmasından çok üzülen kıza annesinin hayattayken yaptığı iyiliklerin karşılığı olarak on parmağına on marifet peri verilmesi

1. Varlıklı bir ailenin, çok güzel bir kızı vardır.
2. Anası ve babası, kızlarının elini sıcak sudan soğuk suya sokturmaz.
3. Anası da babası da bir günde ölünce kız, yapayalnız kalır.
4. Günün birinde, kıza hayırlı bir kısmet çıkar ve Gül Kız, gelin olup kapı ardından kurtulur.
5. Kızın kocası; sessiz, sakın, kimseyi incitmeyen, iyi bir adamdır.
6. Adam, alnının teriyle çalıştığı için evin bütün işleriyle Gül Kız ilgilenmek zorundadır.
7. Gül Kız, el üstünde büyütüldüğünden elinden hiçbir iş gelmez.
8. Temizlenmemekten evin yüzüne bakılmaz olunca komşular gelmemeye başlar.
9. Adam, evin dirliği düzeni bozulmasın diye karısının elinden bir iş gelmeyişiine bir söz söylemeden katlanır.
10. Sonunda adam, evin pisliğinden ve karısının elinden bir iş gelmeyişinden rahatsız olmaya başlar.
11. Kocasının rahatsızlığını sezen Gül Kız, Allah'a bir çare için yalvarıp dua eder.

12. Kızın duasına karşılık, evin içinde nur yüzlü bir hatuncuk peyda olur.
13. Bu nur yüzlü hatuncuk, kızın rahmetli anasının yüzü suyu hürmetine on peri getirip Gül Kız'ın on parmağına koyar ve iş yaptırmak istediğinde o parmağını kıpırdatmasının yeterli olduğunu söyler.
14. Gül Kız, parmaklarını oynatınca parmaklarındaki periler, evin bütün işlerini yapar, yemekleri hazırlar.
15. Akşam kocası eve gelip de evin şeklinin şemailinin değiştiğini görünce gözü gönlü açılır, yemeklerden yedikçe yiyesi gelir ve Gül Kız'a iltifatlarla teşekkür eder.
16. O günden sonra Gül Kız ile kocası; güler yüz, tatlı dil ve gönül hoşluğu ile yaşarlar.

4.1.5. Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-28)

Masalın Konusu: Kızın, kocası peynir tulumunun görünüşüne bakıp onu hakir görerek saraydan kocan kız kardeşlerine kocasının sırrını anlattığı için kocasını yitirmesi ve onu bulmak için yollara düşüp ona kendini affettirmesi

1. Vakti zamanında bir peynir tulumu vardır.
2. Bir gün peynir tulumu, yuvarlana yuvarlana bir kocakarının evine gider. Kadına bir avuç gümüş verir ve kadından, gümüş ayakkabılarını giyip gümüş sandalyesini yanına alarak padişahın kızını kendisi için istemesini talep eder.
3. Kocakarı, sultanın karşısına çıkıp büyük kızlarını peynir tulumu için ister.
4. Sultan, padişaha danıştıktan sonra eğer on küp gümüş getirirlerse büyük kızlarını peynir tulumuna vereceklerini söyler.
5. Kocakarı, peynir tulumuna sultanın söylediklerini iletince peynir tulumu çok sevinir ve on küp değil, yirmi küp gümüş getirir.
6. Kocakarı, yirmi küp gümüşü sultana götürür ve söz kesilip düğün günü kararlaştırılır.

7. Düğün hazırlıkları bittikten sonra kırk gün kırk gece düğün yapılır ve peynir tulumu ile padişahın büyük kızı evlenir.
8. Evlendikleri gece karı-koca odaya geçtiği zaman padişahın büyük kızı, peynir tulumunu “bu ne biçim adam” diyerek hakir görür ve peynir tulumuna bir tekme atıp annesinin yanına gider.
9. Peynir tulumunun gözüne üzüntüden uyku girmez, sabah kocakarının yanına gider ve kocakarıyla kederli kederli biraz dertleşirler.
10. Peynir tulumu, kocakarıya bu sefer bir avuç inci verir ve kadından, inci ayakkabılarını giyip inci sandalyesini yanına alarak padişahın ortanca kızını istemesini talep eder.
11. Kocakarı, sultanın karşısına çıkıp ortanca kızlarını peynir tulumu için ister.
12. Sultan, padişaha danıştıktan sonra eğer yirmi küp inci getirirlerse ortanca kızlarını peynir tulumuna vereceklerini söyler.
13. Kocakarı, peynir tulumuna sultanın söylediklerini iletince peynir tulumu çok sevinir ve yarım saat sonra yirmi küp değil, kırk küp inci getirir.
14. Kocakarı, kırk küp inciye sultana götürür ve söz kesilip düğün günü kararlaştırılır.
15. Düğün hazırlıkları bittikten sonra kırk gün kırk gece düğün yapılır ve peynir tulumu ile padişahın ortanca kızı evlenir.
16. Evlendikleri gece karı-koca odaya geçtiği zaman padişahın ortanca kızı, peynir tulumunu “bu ne biçim adam” diyerek hakir görür ve peynir tulumuna bir tekme atıp annesinin yanına gider.
17. Peynir tulumunun gözüne üzüntüden uyku girmez, sabah kocakarının yanına gider ve kocakarıyla kederli kederli biraz dertleşirler.
18. Peynir tulumu, kocakarıya bu sefer bir avuç altın verir ve kadından, altın ayakkabılarını giyip altın sandalyesini yanına alarak padişahın küçük kızını istemesini talep eder.
19. Kocakarı, sultanın karşısına çıkıp küçük kızlarını peynir tulumu için ister.
20. Sultan, padişaha danıştıktan sonra küçük kızlarının hem daha güzel hem de daha nazlı olduğunu söyleyerek kırk küp altın getirirlerse küçük kızlarını peynir tulumuna vereceklerini bildirir.
21. Kocakarı, peynir tulumuna sultanın söylediklerini iletince peynir tulumu çok sevinir ve çok geçmeden kırk küp değil, seksen küp altın getirir.

22. Bu sefer, şimdiye kadar görülmedik güzellikte bir düğün hazırlığına başlanır, dünyanın her yerinden en iyi çalgıcılar getirilir, yüzlerce koyun kesilir, kazanlarla pilavlar pişirilir, tepsilerle tatlılar yapılır ve hazırlıklar bittikten sonra kırk gün kırk gece düğün yapılır ve peynir tulumu ile padişahın küçük kızı evlenir.
23. Kırkıncı gece odalarına çekildikleri zaman padişahın küçük kızı, peynir tulumuna güler yüz gösterip iyi davranır.
24. Peynir tulumu, karısının sözleri üzerine, onun bir insanoğluna layık olduğunu ve kendisinin de bir insan olduğunu söyler.
25. Peynir tulumu, üzerindeki torbayı atıp ayın on beşi gibi bir delikanlı olunca karısı, çok sevinip kocasının boynuna sarılır.
26. Delikanlı, kıza sonraki gün sokaktan insan olarak geçeceğini ve geçtiği zaman eğer ablaları, kızı peynir tulumu kocan var diye kızdırlarsa sokaktan geçenin kendisi olduğunu söylememesini, söylerse kendisini bir daha bulamayacağını dile getirir.
27. Ertesi gün kız, ablalarının yanına gider ve ablaları, kızla alay ederler. Bunun üzerine kız, kendisinin hiç olmazsa bir yuva sahibi olduğunu söyleyince ablaları da, pencerenin önünden geçen ilk erkeklerle kendilerinin evleneceğini söylerler.
28. Pencerenin önünden ilk geçen küçük kızın kocası olur ve büyük kız, küçük kardeşine nispet yaparak kendi kısmetinin kardeşininki gibi bir peynir tulumu değil, ayın on beşi gibi bir delikanlı olduğunu söyler.
29. Küçük kardeş, daha fazla dayanamayıp o güzel delikanlının kendi kocası olduğunu, onlara bir oyun oynadıklarını söyler.
30. Duydukları karşısında ortanca ve büyük kardeşleri hiddetlenip ağır, fena laflar söyleyerek küçük kardeşlerinin yanından giderler.
31. Yalnız kalan kız, kocasına yetişmek için sokağa çıkar ama onu bulamaz, kaybeder.
32. Çaresiz kalan küçük sultan, ağlayarak babasına başından geçenleri anlatır ve padişah'tan bir demir elbise, bir demir baston ve bir de demir çarık alıp kocasını aramaya gider.
33. Bir süre sonra Gümüş Dağı'na varan küçük sultan, orada oynayan çocuklara gümüş delikanlıyı görüp görmediklerini sorar ve olumsuz cevap alınca boynunu büküp yoluna devam eder.

34. Bir süre sonra İnci Dağı'na varan küçük sultan, orada oynayan çocuklara inci delikanlıyı görüp görmediklerini sorar ve olumsuz cevap alınca yine yoluna devam eder.
35. Bir süre sonra Altın Dağı'na varan küçük sultan, orada oynayan çocuklara altın delikanlıyı görüp görmediklerini sorar ve çocuklardan altın delikanlının onların öğretmeni olduğunu, karşiki konakta dev anasıyla oturduğunu öğrenir.
36. Konağa giderse devin kendisini yiyeceğinden endişelenen küçük sultan, çocuklardan delikanlıyı çağdırmalarını ister.
37. Delikanlı, gelip de karısını demir elbise içinde, elinde demir baston, ayağında demir çarık görünce şaşırır ve sevinir.
38. Karısına, dilini tutamadığı için bu hâllere geldiklerini ancak onu tekrar bulduğu için çok sevindiğini söyler ve delikanlı, dev anasını, karısını yememesi için razı etmeye gider.
39. Delikanlı, dev anasına gidip karısının geldiğini, eğer ona dokunmayacağına söz verirse karısını konağa getireceğini bildirir ve anası, delikanlıya onun karısının, kendi gelini olduğunu ve ona kendisinden bir zarar gelmeyeceğini söyler.
40. Küçük sultan, konağa girince dev anasının arkasındaki memeyi emer ve dev anası, kıza artık hem gelini hem de evladı olduğunu söyler.
41. Ertesi gün delikanlı ile küçük sultan, dev analarının elini öperek konaktan ayrılır ve küçük sultanın memleketine varıp saraya giderler.
42. Padişah ile sultan, evlatlarına tekrar kavuştukları ve peynir tulumu yerine ayın on beşi gibi bir damada sahip oldukları için çok sevinirler.

4.1.6. Rüzgâröğlü (Tezel, 2014: 103-113)

Masalın Konusu: Rüzgâröğlü'nun, kendisine “gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi” istediğini soran sese “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik” yanıtını verdikten sonra ailesiyle birlikte başına felaketler gelmesi; gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik yaşayarak ihtiyarlıkta zenginliğin kıymetini anlaması

1. Rüzgâroğlu adında az konuşur, çok dinler bir adam vardır.
2. Rüzgâroğlu'nun bir kızı, bir oğlu vardır.
3. Rüzgâroğlu ailesi, o kadar zengindir ki bir iğne ucu kadar bile eksikleri yoktur.
4. Rüzgâroğlu, ava meraklı olduğundan hemen hemen bütün günlerini ormanda, av peşinde geçirir.
5. Rüzgâroğlu, her sabah ceylan gibi güzel atına biner, yay gibi hızlı iki köpeğini yanına alır, her attığını vuran tüfeğini omzuna asar ve ava gider.
6. Rüzgâroğlu, bir gün ormanda, su başında atını sularken gözüne bir geyik ilişir ve kovalamaya başlar. Her attığını vuran tüfeğindeki bütün kurşunları harcadığı hâlde geyiği vuramaz ve elinden kaçıır.
7. Geyiğin nereye kaçtığını ararken nereden ve kimden geldiği belli olmayan bir ses Rüzgâroğlu'na “gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi” istediğini sorar.
8. Rüzgâroğlu, geyiği aramaktan vazgeçip eve döner ancak duyduğu sesi ve soruyu aklından bir türlü çıkartamaz, yemek boyunca düşünür, gözüne de uyku girmez.
9. Ertesi gün tekrar ava çıkan Rüzgâroğlu, aynı geyiği görür ve yine her attığını vuran tüfeğindeki bütün kurşunları harcayıp geyiği vuramaz ve gözden kaybeder. Aynı ses, aynı soruyu kendisine tekrar sorar.
10. Rüzgâroğlu, yine önceki günkü gibi düşünceli bir şekilde eve dönünce kocasını iki gündür bu hâlde gören karısı, meraklanıp Rüzgâroğlu'na şimdiye kadar bir üzüntü görmedikleri, hiçbir eksikleri olmadığı hâlde neden böyle düşünceli olduğunu sorar ve derdini kendisiyle paylaşmasını ister.
11. Rüzgâroğlu, hayat arkadaşına başından geçenleri anlatınca karısı, insanın çalışamayacağı zamanı düşünmesi gerektiğini ve sonraki gün aynı sesi duyarsa “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik” istemesinin daha doğru olacağını söyler.
12. Rüzgâroğlu, karısının söylediklerini doğru bulur ve sonraki gün ormanda yine geyikle aynı şeyleri yaşayıp da sesi duyunca sese, “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik daha iyi!” diye karşılık verir.
13. Rüzgâroğlu, ormandan dönerken köpeklerinden biri, dereyi geçerken boğulur. Onun ölümüne üzüldürken atı, zehirli bir ot yiyerek ölür. Yola kalan tek köpeğiyle

devam ederken o köpeğin başına da komşu evin damından bir kiremit düşünce o hayvan da orada cansız kalır.

14. O güne dek üzüntü, dert nedir bilmeyen Rüzgâroğlu, saç baş dağınık, gözleri yaş içinde eve gelir. Onu o hâlde gören karısı da, olanları öğrenip Rüzgâroğlu'nun derdine ortak olur ve başlar ağlamaya.
15. O gün çıkan fırtınada çakan bir şimşek, kuru bir otu tutuşturur ve çıkan yangında, Rüzgâroğlu ailesinin köşkü, içindeki her şeyle birlikte yanıp kül olur.
16. Rüzgâroğlu, karısı ve çocuklarını yangından güçlkle kurtarır.
17. Rüzgâroğlu, içi kan ağlasa da gözyaşları içindeki karısı ve çocuklarını avutmak için hâlini belli etmez ve onları teselli eder.
18. Köşk yandıktan sonra hava düzelir ve güneş açar.
19. Rüzgâroğlu ailesi, daha fazla o memlekette kalamaz ve yollara düşerler.
20. Rüzgâroğlu ailesi, buldukları bir köyde karınlarını doyurmak için iş kalmayınca başka bir köye gitmek için yola çıkar ancak bunun için önce önlerine çıkan çayı aşmaları gerekmektedir. Çayı aşabilmek için Rüzgâroğlu, iki çocuğuna iki sal yapar ve kendisi, Nuryüz'ün; karısı, Gülyüz'ün salını çekerken çayın orta yerinde salları, ellerinden kurtulur ve akıntıya kapılır.
21. Rüzgâroğlu ve karısı, ne kadar arasa da çocuklarının bir izine rastlayamaz.
22. Rüzgâroğlu ve karısı, köy köy gezip zenginlere uşaklık eder.
23. Rüzgâroğlu ve karısı, yine bir köyden ayrılacakları sırada padişahın başyaveri adamlarıyla birlikte gelir. Sarayda hizmet gördürmek için köylerden güzel kızlar toplamaktadır, Rüzgâroğlu'nun karısını da, sarayda aşçı yapmak üzere götürmek ister.
24. Rüzgâroğlu'nun gönlü, karısının kendisiyle birlikte daha fazla dağ taş gezmesine el vermez ve karısının başyaverle gidip rahat bir yerde çalışmasını uygun bulur.
25. Tek başına kalan Rüzgâroğlu, yirmi sene boyunca köy köy gezip iş buldukça çalışır, bulamazsa aç kalır ama bir gün eski hâlini tekrar bulacağına inandığından, hâlini yakınmaz.
26. Bir gün Rüzgâroğlu'nun yolu büyük bir şehre düşer. Rüzgâroğlu, açlıktan bayılmak üzereyken bir fırın bulur ancak fırının kapısı açık ve ekmekleri meydana geldiği hâlde fırıncı yoktur. Başında sahibi bulunmayan malı almanın

hırsızlık olacağını düşünen Rüzgâroğlu, fırının önüne oturup baygın halde beklemeye başlar.

27. O memlekette padişah yeni ölmüştür ve memleketin töresine göre padişah öldükten sonra bütün halk şehrin meydanında toplanır, talih kuşu uçurulur, kuş kimin başına konarsa o adam padişah seçilir.
28. Talih kuşu, fırının önünde baygın hâlde bekleyen Rüzgâroğlu'nun başına konar.
29. Talih kuşu meydandan uzaklaşıp şehre doğru uçtuğu için peşinden takip eden gözcü, kuşun; üstü başı perişan, saçı başı dağınık, pis, zayıf bir ihtiyarın başına konduğunu görünce bir yanlışlık olduğunu düşünür. Kuşu Rüzgâroğlu'nun başından alır ve Rüzgâroğlu'nu böyle bir günde meydana gelmediği için azarlayıp meydana getirir.
30. Talih kuşu tekrar uçurulur fakat kuş yine Rüzgâroğlu'nun başına konar. Meydandaki halkın kimi Rüzgâroğlu'nu yeni padişah olarak kabul ederken kimi de "Hak oyunu üçtür." diye dayatır.
31. Talih kuşu üçüncü kez uçurulur ve yine Rüzgâroğlu'nun başına konar, böylece herkes Rüzgâroğlu'nu padişah olarak kabul eder.
32. Artık tahta oturup padişah olan Rüzgâroğlu, ihtiyarlıkta zenginliğin saadetini daha iyi anlar.
33. Başyaver gelip Rüzgâroğlu'ndan, kıymetli bir sandığının başında nöbet tutmaları için en kıymetli askerlerden ikisini almak ister.
34. Askerler, başyaverin sandığının başında beklerken canları sıkılır ve birbirlerine hayat hikâyelerini anlatırlar. Askerlerden biri Rüzgâroğlu'nun oğlu Nuryüz'dür. Nuryüz, ailesinin başından geçenleri anlatır ve kız kardeşiyle birlikte çayda sürüklenirken bir değirmencinin onları kurtarıp kendi öz evlatları gibi yetiştirdiğini söyler.
35. Asker, gözleri yaşaran Nuryüz'ü teselli ederken sandıktan oğluna ağlamamasını ve kendisini kurtarmasını söyleyen bir ses duyarlar. Sandığı açtıkları zaman sandıktan Nuryüz'ün annesi çıkar ve ana-oğul kavuşurlar.
36. Kadın, kendisini sarayda aşçı yapmak için alan başyaverin aslında cariyesi yapmak niyetinde olduğunu ve ona cariyelik yapmayı kabul etmediği için başyaverin, onu sandığa koyup denize attıracağını anlatır.

37. Başyaverin yeni bir oyununa uğramamak için, olanları anlatmak üzere kadını da aralarına alan Nuryüz ve diğer asker padişahın karşısına çıkar ancak ne kadın ne de Nuryüz Rüzgâroğlu'nu tanıyabilir.
38. Karısı ve oğlunu tanıyan Rüzgâroğlu, hemen yerinden fırlayıp onlara sarılır ve kavuşurlar.
39. Padişah Rüzgâroğlu, kızı Gülyüz'ü de çok özlediği için kızının bulunduğu değirmene gitmek üzere bir at arabası hazırlatır ve karısını kurtarmada büyük yardımı olan askeri kendisine arabacıbaşı yapar.
40. Kızları Gülyüz'e de kavuşunca aile tamamlanmış olur.
41. Rüzgâroğlu, çocuklarına kendi çocukları gibi bakan değirmenci ile karısını da saraya alır ve değirmenciye vezir tayin eder.
42. Rüzgâroğlu, karısına fenalık yapmak isteyen başyaveri görevinden uzaklaştırıp memleketin dışına attırır.
43. O günden sonra Rüzgâroğlu ailesi, eskisinden çok daha mutlu yaşar ve Rüzgâroğlu, ihtiyarlıkta rahatın, mutluluğun gençliktekenden değerli olduğunu daha iyi anlar.

4.1.7. Sedef Bacı (Güney, 2017: 99-110)

Masalın Konusu: Üvey annesi tarafından iftira atılarak babasının gözünden düşürülen kızın arındıktan sonra, yine üvey annesi tarafından kuşa dönüştürülen erkek kardeşlerini, hiç konuşmadan onlara birer gömlek örerek kurtarması; bu esnada kendisini bulan şehzade tarafından getirildiği sarayda iftiraya uğraması, kardeşlerini kurtardıktan sonra gerçekleri anlatıp şehzadeyle evlenmesi

1. Bir padişah ve padişahın üç oğlu, bir kızı vardır.
2. Padişah, çocuklarını tacından tahtından üstün tutar. Dünyayı verseler de onları değişmez.
3. Padişahın karısı, erken yaşında ölür.

4. Kara vezir, çocuklara bakacak bir ana lazım olduğunu söyleyerek kara kızını allayıp pullayıp padişaha verir.
5. Kara vezirin kızı, padişahla evlenene dek herkesin yüzüne güler ancak sonrasında saman altından su yürüterek kara bulaştırmadık birini bırakmaz.
6. Kara vezirin kızı, padişahın kızına iftira atarak öyle bir kara bulaştırır ki kız, babasının bile gözünden düşer.
7. Geceleri kız ve erkek kardeşler toplanıp dertleşirler.
8. Elinden büyücülük de gelen kara vezirin kızı, çocukları dertleşirken görünce kendi başına bir çorap ördüklerini düşünüp üç erkek kardeşi birer kuşa çevirir.
9. Padişahın kızı, gece herkes uyurken saraydan kaçıp kardeşlerini aramaya koyulur.
10. Padişahın kızı, ümidini kaybetmek üzereyken başının üzerinde üç beyaz kuş dönmeye başlar.
11. Kara vezirin kızının büyüsü yüzünden üç kardeş, geceleri insan, gündüzleri kuş olur.
12. Gece olup da insan hâllerine dönünce üç kardeş, kız kardeşlerine kavuşur ve dertleşirler.
13. Üç kardeş, kız kardeşlerine dağın ötesinde göl ortasındaki bir adada bir oda olduğunu söyler ve sabah olunca onu kanatlarına alıp oraya taşımayı teklif ederler.
14. Kız, geldikleri bu adada “arılık duruluk!” deyip de kendini göle atınca alnının karası silinir.
15. Kuş kardeşleri gelip de kızı “sütten ak, sudan pak” görünce, sevinçlerinden deli divane olurlar.
16. Sedef Kız, o gece rüyasında bir pir görür ve bu kişi ona, ayrık otundan birer gömlek örüp de kardeşlerine giydirirse büyü'nün bozulacağını ancak bu işi tamamlayana kadar hiç konuşmaması gerektiğini söyler.
17. Sabah olunca Sedef Kız, ayrık otlarını toplayıp gömlekleri örmeye başlar ancak kardeşleri gelip de kızı bir türlü konuşturamayınca bunu üvey analarının yeni bir büyüsü sanırlar.
18. Bir gün, bir şehzade, Sedef Kız'ı görür ve ilk görüşte âşık olur.

19. Kızı bir türlü konuşturamayan şehzade, onunla evlenmeyi aklına koyup saraya götürür.
20. Padişah, oğlunun mürüvvetini göreceği için çok sevinip hemen düğünü kurdurur ancak Sedef Kız ne gelinliğini giyer ne kına yakar, elinden örgüsünü hiç bırakmaz.
21. Saraydaki gözdelere biri, Sedef Kız'ı göz hapsine alır ve şehzadeye gündüzleri üç kuşun gelip camına tıkladığını, Sedef Kız'ın gece olunca bahçeye çıkıp ayrık otu topladığını söyler ve onun bir büyücü olduğunu, şehzadenin başına çorap öreceğini iddia eder.
22. Şehzade, gözdenin söylediklerine inanmak istemese de üç gün, üç gece Sedef Kız'ı takip eder ve söylenenlerin doğru olduğunu görür.
23. Sedef Kız'ı çağırıp sorguya çekerler ancak Sedef Kız, ne konuşur ne de elindeki örgüsünü bırakır. Sessizce gözlerinden yaş akıtır.
24. Sorgucular, “sükût ikrardır!” diye düşünüp kızını cellada gönderirler.
25. Sedef Kız, cellat karşısına çıkarıldığında örgüsünü bitirir ve ördüğü gömlekleri, başının üzerinde uçan kuşların üstüne atarak kardeşlerini kurtarır ve kardeşlerine kavuşur.
26. Artık konuşması için bir engeli olmayan Sedef Kız, padişah karşısına çıkmak ister ve padişaha üvey anasından çektiklerini anlatır.
27. Padişah, Sedef Kız'ı oğluna alır, üç kardeşe de üç kızını verir ve kırk gün kırk gece düğün yaparlar.
28. Kara vezir kızının kırk satır ya da kırk katırla cezalandırıldığı haberi gelir.

4.1.8. Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375)

Masalın Konusu: Babası tarafından sürgünle cezalandırılan şehzadenin; annesiyle birlikte yola düşmesi, annesinin sözünü dinlemediği için başının belaya girmesi, bu belalardan ejderhaların esaretinden kurtardığı kızlar sayesinde kurtulması, geri döndüğünde babasının onu, kıskanıp tekrar öldürmek istemesi, başaramayınca da bir kuyuya hapsetmesi sonunda dostlarının yardımıyla babasının yerine tahta geçmesi

1. Memleketin birinde, bir oğlu olan bir padişah vardır.
2. Padişah, oğluna çok öfkelenir ve tez vakitte kellesinin uçurulmasını emreder.
3. Veziri, padişaha, kırk yıllık ömründe Allah'ın ona tek bir oğul nasip ettiğini ve eğer onu öldürürse çok pişman olacağını söyleyerek onu, bu zalim fikrinden vazgeçirmeye çalışır.
4. Vezirinin sözleri üzerine padişah, kararını değiştirip oğlunu uzun sürecek bir sürgüne mahkûm eder.
5. Padişahın eşi, sultan da artık, daha fazla orada kalamayacağını söyleyerek oğluyla birlikte sarayı terk eder.
6. Konakladıkları bir göl kenarında şehzade, parlaklığıyla göz kamaştıran bir taş bulur.
7. Şehzade ve anası, iyi kötü geçinmeye başladıkları bir memlekete gelip bir ev tutarlar ancak o memleketin padişahı, çıkardığı bir fermanla şehirdeki evlerde gece vakti mum, fener yahut ışık yayacak herhangi bir eşyayı kullanmayı yasaklamıştır.
8. Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade, anasına aldırılmaz ve mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder.
9. Penceresinden şehri seyreden padişah, taştan yayılan ışıltıyı fark eder ve hizmetliler gönderip ışığın yayıldığı evdeki delikanlıyı huzuruna çağırır.
10. Delikanlı, fermanını neden hiçe saydığını soran padişaha, fermana karşı çıkacak bir şey yapmadığını, ışığın tesadüf eseri bulduğu bir taştan çıktığını söyleyince padişah, delikanlıdan bu taşı getirmesini ister.
11. Padişah, delikanlının getirdiği taşı vezirine gösterince vezir, bunun bir elmas olduğunu söyler ve taşın geldiği yerde daha bin misli olacağını tahmin eden vezir, padişaha, delikanlıdan daha bir çuval dolusu getirmesini istemesini tembihler.

12. Padişah, vezirinin söylediği gibi delikanlıdan bir çuval dolusu elmas getirmesini ister ve delikanlıya, eğer kırk gün içerisinde getiremezse kellesini alacağını söyler.
13. Şehzade Ahmet, omuzlarına yüklenen bu ağır mesuliyeti anacığın anlatınca anası, önce çaresizlik içinde gözyaşlarına boğulur ama birkaç gün sonra oğluna, taşı buldukları yere gidip daha fazlasını aramasını öğütler.
14. Şehzade Ahmet, anasının sözünü dinleyip taşı bulduğu yere gider, orada taşı ararken gözüne bir dağ ilişir ve dağın ardında yedi başlı bir ejderha tarafından korunan büyük bir saray bulur.
15. Şehzade Ahmet, yedi başlı ejderhanın altı kafasını, tek hançer darbesiyle keser. “Er âdemsen bir kez daha vur.” diyen ejderhaya karşı çıkararak onu kaderine terk eder.
16. Sarayda bir kız, on yıldır ejderhanın tutsağı olduğunu, artık onu kurtardığına göre delikanlıya ait olduğunu söyler, kendisini de yanına alması için yalvarır ve şehzade, merhamet edip kızı da alarak anasının yanına döner.
17. Kız, şehzadenin neden dertli olduğunu sorar ve şehzade söylemek istemez. Kız, derdini anlattırınca kadar şehzadeye huzur vermez.
18. Kız, şehzadenin derdini öğrenince şehzadeden, baştan ayağa her yanına parmaklarıyla testideki suyu serpiştirmesini ister ve kızın bedenine temas eden her su damlası, elmaslar hâlinde dört bir yana dökülür.
19. Şehzade, elmasları çuvala doldurup padişaha götürünce veziri, padişaha bu defa da bir çuval dolusu inci istemesini tembihler.
20. Padişah, vezirinin söylediği gibi delikanlıdan bir çuval dolusu inci getirmesini ister ve kendisine yalvaran delikanlıya eğer kırk gün içerisinde getiremezse bu muvaffakiyetsizliğini hayatıyla ödeyeceğini söyler.
21. Kız, eve üzüntülü bir yüz ifadesiyle dönen şehzadeden olanları öğrenince kendisini kurtardığı sarayın arkasında bir saray daha olduğunu, o sarayda aradıklarını bulacağını söyler.
22. Şehzade, ikinci sarayda da bir ejderha öldürüp oradaki kızı esaretinden kurtarır ve evine götürüp üzerine su serpiştirir. Kızın bedenine değen su damlaları inci taneleri olarak etrafa saçılır.

23. Padişah, bu defa da vezirinin tembihiyle delikanlıdan bir çuval dolusu yakut talep eder.
24. Kız, şehzadenin derdini dinledikten sonra ikinci sarayın ötesinde üçüncü bir saray olduğunu söyleyip şehzadeyi oraya gönderir.
25. Şehzade, üçüncü sarayın kapısında bekleyen ejderhayı öldürünce, içeride diğerlerinden daha güzel bir kız bulur ve bu kızı evine götürüp üzerine su serpiştirir. Kızın bedenine değen su damlaları yakuta dönüşerek yerlere dökülür.
26. Delikanlıdan bir çuval dolusu yakutu alan padişah, yine vezirinin tavsiyesi ile delikanlıdan denizin ortasında elmaslar, inciler ve yakutlarla bezeli bir köşk isteyip kırk gün süre verir.
27. Şehzade, eve gelip de kızlara derdini anlattığı zaman, kızların en büyüğü, delikanlıyı bir dağa gönderip dağın tepesinde “Hacı Baba!” diye bağırmasını, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesini, fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmasını, bağırırsa kendi mezarını kazacağını da söyler.
28. Şehzade, dağın zirvesinde “Hacı Baba!” diye bağırınca bastığı toprak titrer ve gaipten bir ses, ne istediğini sorar. Şehzade, en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söyleyince dileğinin, o daha sormadan gerçekleştiği cevabını alır ve eve döner.
29. Genç kız, delikanlıya padişah ile saray ahalisi denizin ortasındaki köşkü teftişe çıkmışken Hacı Baba’dan köşkü geri almasını istemesini öğütler ve delikanlı, kızın dediğini yapınca toprak yer yarılmışçasına zangır zangır titrer, önceden işittiği ürkünç sesin “Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!” cevabı yankılanır. Padişah, vezir ve tüm saray ahalisi köşkle birlikte denize gömülür.
30. Genç kızlar, şehzadeye artık burada kalamayacaklarını, uzaklara gitmek istediklerini söyler ve Şehzade Ahmet, üç genç kızı ve anasını alarak kendi memleketine doğru yola çıkar.
31. Yolda total bir deve rastladıklarında şehzade, bu iğrenç mahlûku hemen orada yok etmek ister ancak dev, delikanlıya büyük hizmetlerde bulunabileceğini hissettirmeye çabalayıp canını bağışlaması için yalvarır ve genç kızlar da bu fikri tasvip eder. Bunun üzerine canı bağışlanan dev, yoldaşlara katılır.

32. Şehri gözleyebilecekleri bir tepede dinlenirlerken kızlardan en büyüğü, sihir marifetiyle, o güne kadar görülmuş en güzel sarayı yapar.
33. Şehzade Ahmet'in babası olan padişah, penceresinden bu sarayı görür ve durumu araştırmak için gönderdiği hizmetçilerden sarayın, oğluna ait olduğunu öğrenir.
34. Şehzade Ahmet, babasını kapıda karşılar, hürmette kusur etmez ve onu, kendi sarayında görmeyi dileyceği üç kızla tanıştırır.
35. Padişah, kendi sarayına döndüğünde Şehzade Ahmet'in tez elden infaz edilmesini ister. Veziri, yine önceki gibi padişahı bu kararından vazgeçirmeye çalışır ama padişah, bu defa kararından dönmez.
36. Padişahı kararından bir türlü vazgeçiremeyen vezir, padişaha Şehzade Ahmet'i saraya davet edip yemeğine zehir koymasını tavsiye eder.
37. Şehzade, padişahın sarayında yemeğe davet edildiğinde genç kızlardan biri, yüzüğünü şehzadeye verip yemeden önce yemeklere bu yüzüğü dokundurmasını öğütler.
38. Şehzade Ahmet, babasının sarayındaki yemeklere genç kızın verdiği yüzüğü dokundurarak yediğinden zehirlenmeden kendi sarayına döner.
39. Oğlunun hâlâ sağ olduğunu gören padişah, vezirine tekrar danışır ve vezir, padişaha, oğlunu kaybedenin iple bağlanarak cezalandırılacağı bir tavlâ müsabakasına davet etmesini tavsiye eder.
40. Padişah, vezirinin tavsiyesine uyup oğlunu çağırır ve tavlâda ilk oyunu kaybeder ancak şehzade, babasını cezalandırmaktan feragat edip babasının iyi niyetinden hiç şüphe duymadan oyuna devam eder. Padişah, ikinci oyunu da kaybeder ancak yine şehzade, babasını cezalandırmaktan feragat eder.
41. Üçüncü oyunda şehzade, kasten babasının galip gelmesine izin verince babası tarafından sıkıca bağlanır ve ardından hemen babası cellatları çağırır. Şehzade, iplere asılıp kendini kurtarır.
42. Padişah, oğlunun kendini kurtardığını görünce oğlunun gücünün ve mertliğinin derecesini görmek için böyle bir şaka yaptığını söyler. Şehzade babasının söylediklerine karşılık babasına kendini kanıtlamak için demir zincirle bağlanmak ister ve demir zinciri de tek hamlede kırar.
43. İçten içe öfkelenen padişah, yüzüne bir tebessüm kondurarak oğluna gücünün sırrını sorar ve şehzade, başına bir fenalık geleceğinden bir parça olsun

kuşkulanmadan babasına, başından üç tel saç koparılıp parmağına sarılırsa aciz ve çaresiz bir hâle düşeceğini anlatır.

44. Padişah, oğlunun söylediklerinin doğruluğunu sınamak isteyince şehzade razı olur ve başından kopardığı üç tel saçını babasına verir. Babası da saçları, güçsüz bir hâle düşen şehzadenin parmaklarına dolayıp cellada şehzadenin kellesini almasını emreder.
45. Cellat, padişaha karşı gelip şehzadenin kellesini almadan gidince padişah, oğlunun gözlerini bizzat oyup cebine koyar ve oğlunu kurumuş bir kuyunun içine atar. Şehzadenin küçük köpeği de, delikanlının ardından kuyuya atlayarak şehzadeye dert ortağı olur.
46. Padişah, oğlunun sarayına gidip genç kızlara, onları kendi sarayında görmek istediğini bildirince kızlar, kendilerine her birinin içerisinde bir hizmetçi kız bulunan kırk araba ile yanlarında bir de kırk boş araba gönderilmesini şart koşar.
47. Genç kızlar, gönderilen kırk arabadaki kırk hizmetçi kızın kellesini uçurup boş arabalarla padişaha gönderince padişah, öfkelenip kızlara savaş açar.
48. Genç kızlar, padişahın gönderdiği orduyu topal devin yardımıyla bozguna uğratar.
49. Şehzadenin köpeği, kuyunun yakınlarında duran bir kafileye şirin tavırlarla yaklaşır kendini sevdirek birkaç defa ekmekle ödüllendirilir ve ekmekleri kuyuya götürüp şehzadeye atar.
50. Kervanbaşı, köpeği takip ederek kuyunun başına gelir ve yardım isteyen şehzadeye ip sarkıtır ancak şehzade ellerinin bağlı olduğunu söyleyip başından geçenleri kervana anlatınca kervanın önderi, eğer onu kurtarırlarsa ahalinin bu zulmü onların yaptığını düşüneneğinden ve kervanın başına gelmeyen bela kalmayacağından korkarak şehzadeye yemek ve su sarkıttıktan sonra kervanla birlikte çekip gider.
51. Gösterdikleri iyi yüreklilik ve sundukları için kervana müteşekkire kalan şehzade, bir gece kör talihine ağlayıp sızlayınca ak sakallı bir pir belirir, cebinden çıkardığı iki gözü Şehzade Ahmet'in göz yuvalarına yerleştirip görünmeden kaybolur.
52. Gözlerine kavuşan şehzade, kuyudan kurtulup memleketine döner ve babasının, dostu olduğu genç kızlarla savaşa tutuştuğunu öğrenince babasına, deviyakalayıp ellerine teslim edeceğine dair söz verir. Devden kurtulacağına çok sevinen

padişah da, dediğini yapabilirse şehzadenin tüm dileklerini gerçekleştireceğine söz verir.

53. Gözleri çıkarıldığı günden beri, babasının sarayında kalan kılıcı ve atını, babasının izni ile geri alır.
54. Savaş meydanında karşılaşan dev ve şehzade, birbirlerine atılmaya cesaret edemez ve dostluklarını tazeleyerek padişahın sarayına giderler.
55. Dev, kendisini gördüğü için korkudan titreyen padişahı tahtından indirip parçalarına ayırır.
56. Padişahın, oğluna karşı olan zalim tutumunu tasvip etmeyen vezirler, şehzadeyi büyük bir sevinçle tahta geçirir.
57. Ahmet, padişah olunca ilk iş tahtına kavuşmasındaki en büyük pay sahibi olan anacığını ve üç kızı saraya çağırır.

4.1.9. Üç Turunçlar (Güney, 2017: 65-98)

Masalın Konusu: Bir yetimin bedduası yüzünden üç turunçların derdine düşen şehzadenin, karşılaştığı dev anasının tavsiyeleriyle yedi başlı alt edip turunçları ele geçirmesi, turunçların içinden güzel kızların çıkması ancak ilk ikisinin susuzluktan kuş olup kaçması ve şehzadenin kandırılarak üçüncü turunçtan çıkan güzelle evlenecekken çirkin ve kötü bir kızla evlenmesi, Turunç Güzeli'yle şehzadenin yaşlı bir kadının yardımıyla kavuşması

1. Memleketin birinde, bir padişahın bir tek oğlu vardır.
2. Gözü gibi koruduğu oğlunun, diğer çocukları gibi öleceğinden endişelenen padişah, müneccimbaşını çağırarak çocuğun falına baktırır.
3. Müneccimbaşı, şehzadenin yıldızının saçı bitmedik bir yetimin başı üzerinde döndüğünü, şehzadenin yüzünün gülerse onun sayesinde, ağlarsa onun yüzünden olacağını söyleyerek padişahın derdine bir dert daha ekler.
4. Padişah, akıl danışmak için vezirlerini çağırır.

5. Kara vezir, bu sorunu tüm yetimleri öldürerek çözmeyi, Ak vezir ise bir oluğundan bal, bir oluğundan kaymak akan bir çeşme yaptırarak tüm yetimleri mutlu ederek çözmeyi teklif eder.
6. Padişahın aklına Ak vezirin fikri yatar ve çeşmeyi yaptırır.
7. Bir gün şehzade, bal-kaymak çeşmesinden küplerini dolduranları seyrederken elindeki kâseyi yüzü gülmedik bir yetimin başına düşürür.
8. Yetim, şehzadeye “Üç turunçların derdine düşesin!” diye beddua eder.
9. Şehzadenin yüreğine ateş düşer ve padişah bu duruma çok üzülür.
10. Vezirler padişahı avuturken şehzade, evden kaçıp yollara düşer.
11. Şehzade, bir gün bir dev karısıyla karşılaşır ve devin göğüslerinden süt emer.
12. Dev anası, sütünü emmeseydi şehzadeyi yiyeceğini ancak yine de tehlikede olduğunu çünkü oğlunun altı aylık yoldan insan kokusu alabildiğini söyler ve şehzadeyi oğlundan saklamak için bir elmaya çevirir.
13. Dev anası, oğluyla yaptığı münakaşanın ardından oğluna, kendi sütünü emmiş bir insanın canına kıyıp kıymayacağını sorar.
14. Dev, anasının sütünü emmiş bir insanı kendi kardeşi sayacağını söyleyince dev anası, elmayı tekrar şehzadeye döndürür.
15. Dev, oraya ne için geldiğini sorunca şehzade derdini anlatır ancak dev, üç turunçların ulaşılmaz bir yerde olduğunu söyleyerek şehzadeyi sevdasından vazgeçirmeye çalışır.
16. Dev anası, şehzadeye acıyarak bir yumak verir ve ipin ucundan tutup yumak bitinceye kadar dümdüz devam edince bir demir kapı bulacağını, açık kapıyı kapayıp kapalı kapıyı açmasını, kapının yanındaki koyunun önündeki eti köpeğe, köpeğin önündeki otu koyuna vermesini, Üç Turunçların, bahçenin ortasındaki ağaçta olduğunu ancak ağacın yedi başlı dev tarafından korunduğunu, devin gözleri kapalı ise uyanık, açık ise uyur olduğunu, eğer uyuyorsa yerden alacağı üç taşı ağaçtaki turunçlara atarak düşürmeye çalışmasını ancak her isabetsiz taşta kendisinin daha ve daha fazla taş kesileceğini anlatır ve eğer Üç Turunçları düşürmeyi başarırsa, alıp ardına bile bakmadan kaçmasını öğütler.
17. Şehzade, dev anasını dediklerini harfiyen uygulayıp içeri girer ve yedi başlı dev uyur görünce aldığı taşları atmaya başlar.

18. İlk iki taşta başarısız olunca önce dizlerine, sonra göbeğine kadar taş kesilir ve son taşın hedefi vurması için Allah’a dua eder. Duası kabul olup da Üç Turunçları düşürmeyi başarınca, turunçları aldığı gibi kaçmaya başlar.
19. Yedi başlı dev, şehzadeyi durdurması için koyundan medet umar ama koyun, kendisine iyilik yapan şehzadeye kötülük ederse Allah’ın bu işe ne diyeceğini sorarak deve karşı çıkar.
20. Koyundan umudunu kesen yedi başlı devin bir başı düşer ve şehzadeyi durdurması için köpekten medet umar ama köpek, kendisine iyilik yapan şehzadeye kötülük ederse Allah’ın bu işe ne diyeceğini sorarak deve karşı çıkar.
21. Köpekten umudunu kesen yedi başlı devin bir başı daha yere düşer ve şehzadeyi durdurması için açık kapıdan medet umar ama açık kapı, kendisine iyilik yapan şehzadeye kötülük ederse ağacın, dalın bu işe ne diyeceğini sorarak deve karşı çıkar.
22. Açık kapıdan umudunu kesen yedi başlı devin bir başı daha yere düşer ve şehzadeyi durdurması için kapalı kapıdan medet umar ama kapalı kapı, kendisine iyilik yapan şehzadeye kötülük ederse dalın, budağın bu işe ne diyeceğini sorarak deve karşı çıkar.
23. Yedi başlı dev, kimseden yardım bulamayınca kalan başlarını da taştan taşa vurur.
24. Yedi başlı devden kurtulan şehzade çok susar ve turunçlardan birini soyunca içinden ayın on dördü gibi bir kız çıkar ve şehzadeden su ister ancak şehzade, çölde su bulup da kıza ulaştıramayınca kız, bir kuş olup göle doğru uçar, gider.
25. Şehzade, yolda yine susuzluk çekince ikinci turuncu da soyar ve turunçtan güzeller güzeli bir kız çıkıp şehzadeden su ister. Şehzade su veremeyince bu kız da diğeri gibi kuş olup göle doğru uçar, gider.
26. Şehzadenin akli başına gelir ve elinde kalan son turuncu ne kadar susarsa susasın soymayacağına dair söz üstüne söz verir.
27. Bir pınar başında çatlayan son turunçtan çıkan güzeller güzeli kızı gören şehzade; kızı bir görür bayılır, bir görür ayılır ve hemen ona su içirir.
28. Şehzade, kıza “in misin, cin misin?” diye sorunca kız da, bir peri kızı olduğunu ve yedi yıldır yedi başlı devin kendisini o bahçede tutsak ettiğini söyler.
29. Şehzadeyle Turunç Güzeli kavuşurlar ve şehzade, derdinden kurtulur.

30. Şehzade, Turunç Güzeli'nin üzerinde hiçbir şey olmadığından, el âlemin ne diyeceğinden çekinerek onu o hâliyle saraya götürmek istemez ve kızı yapraklara sarıp orada bırakarak düğün hazırlıklarını başlatmak ve kıza gelinlik getirmek üzere yola düşer.
31. Turunç Güzeli, şehzadenin dediklerine canı gönülden razı olur ve düğün-dernek lafından çok utanır.
32. Şehzade gittikten sonra pınar başına gelen çirkin bir kız, Turunç Güzeli'nin sudaki yansımasını kendisi zannederek güzelliğine hayran kalır ve elindeki testiye kırar.
33. Çopur Kız, arkadaşlık etmek bahanesi ile Turunç Güzeli'ni kandırıp yanına, dala çıkar ve olan biten her şeyle birlikte Turunç Güzeli'nin tılsımını da öğrenir.
34. Çopur Kız, saçlarını okşuyormuş gibi yaparak Turunç Güzeli'nin saçlarındaki tılsımlı iğneyi alınca Turunç Güzeli, bir kuş olup uçar, gider.
35. Çopur Kız, kör talihin kendi başına asla konmayacağını, kendi talihini kendi elleriyle kurması gerektiğini düşünür ve iğneyi kendi başına koyarak Turunç Güzeli'nin yerine geçip şehzadeyle evlenmeye karar verir.
36. Çopur Kız, düğüncülerle birlikte davullar eşliğinde gelen şehzadeyi kandırarak kendisinin Turunç Güzeli olduğuna inandırır.
37. Padişah ve sultan, şehzadenin getirdiği Karakız ile şehzadeye kırk gün, kırk gece düğün yaparlar ve Karakıza da yüzgörümlüğü olarak dünyaları verirler ancak ne kızın yüzünü görebilirler ne de şehzadenin yüzünü güldürebilirler.
38. Günün birinde has bahçede bir kuş peyda olur ve “Konduğum dallar kırılsın, gelsin!” diyerek bir aya kalmadan konduğu her dalı kırıp bahçeyi bir viraneye çevirir.
39. Karakız, bir tuzak kurarak yataklara düşer, gelen hekimlerden birine rüşvet vererek derdinin, has bahçeye dadanan kuşu yerse geçeceğini söyler.
40. Kuş öldürülür ancak kuşun kanının aktığı yerde bir servi ağacı büyür ve servi, “Gölgame düşen sular bütün kuruyup çekilsin!” diyerek akşama kalmadan bahçeyi Kerbela'ya çevirir.
41. Karakız, yine bir tuzakla ağacı kestirir ve ağaçtan arta kalanlar fakir fukaraya dağıtılır. Son kalan bir budaklı kütüğü de hatun bacının biri alır.

42. Hatun bacı, işlerini halletmek için evden çıkar ama eve geldiğinde bütün evi temizlenmiş ve canının çektiği yemekleri hazırlanmış bulur ancak korkup yiyeceklere el sürmez. Üç gün bu durum böyle devam eder.
43. Hatun bacıyı olan bitenden dolayı uyku tutmaz ve işittiği çığırtaşıyı takip edince budaklı kütüğün yaprağından çıkan Turunç Güzeli'ni görür.
44. Turunç Güzeli, başından geçenleri anlatıp hatun bacıdan yardım ister, kadın da Turunç Güzeli'ni bağrına basar ve her şeyin düzeleceği günü birlikte beklemeye başlarlar.
45. Şehzadenin kuruntusu günden güne artar ve şehzade, Turunç Güzeli'nin başına neler geldiğini düşünmekten yataklara düşer.
46. Biri, insanların gelip başlarından geçenleri anlatmasını, şehzadenin de bu şekilde avunmasını teklif eder ve sarayın kapıları halka açılır.
47. Hatun bacı, gelip şehzadeye budaklı kütüğün hikâyesini anlatır ve şehzade, kadına, kızı göstermesi karşılığında dünyalığını tutacağını söyler.
48. Turunç Güzeli, karalar içinde gelip de başından geçenleri şehzadeye anlatınca şehzade, Turunç Güzeli'ni tekrar bulduğuna çok sevinir.
49. Gerçekleri öğrenen şehzade, Karakızı çağırıp “kırk satır mı, kırk katır mı” istediğini sorar. Kız, katırı seçip baba evine gitmek isteyince, Karakızı kırk katırın kuyruklarına bağlayarak cezalandırırlar.
50. Yeniden düğün-dernek kurulur ve şehzadeyle Turunç Güzeli evlenip muratlarına ererler.

4.1.10. Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144)

Masalın Konusu: Babasına, onu “tuz kadar” sevdiğini söylediği için babası tarafından cellada teslim edilen kızın fakir bir kadının evine sığınması ve kadının oğlunun yatalak değil tembel olduğunu fark edip onu çalışmaya şevk etmesi, oğlanın bu sayede memleketin en zengini olup kızla evlenmesi ve sonunda kızına yaptığından pişman olan padişaha bir oyun oynayıp ondan hesap sormaları ve babayla kızın kavuşması

1. Bir padişah ve üç kızı vardır.
2. Canı sıkılan padişah, kendini eğlendirmek için kızlarını çağırıp onlara, babalarını ne kadar sevdiklerini sorar. Padişah, sorusunu “dünyalar kadar” diye cevaplayan en büyük kızını baş vezirin oğluna, “canımdan çok” diye cevaplayan ortanca kızını ikinci vezirin oğluna verir ve sıra en küçük kızına gelince kız, babasından bir gün müsaade ister.
3. Padişahın en küçük kızı, o gece rüyasında, babasına, onu tuz kadar sevdiğini söylemesini öğütleyen bir derviş görür.
4. Sabah olup da kız, babasına, onu “tuz kadar” sevdiğini söyleyince çok kızan padişah, hemen celladı çağırır ve cellada, saygısız kızının başını kesip kanlı gömleğini kendisine getirmesini emreder.
5. Cellat, kıza kıyamaz, kaçmasını söyler ve kızın gömleğini, vurduğu bir kuşun kanına bulayarak padişaha götürür.
6. Bir vakit sonra küçük bir kulübeye rastgelen kız, kulübedeki yaşlı kadından, kendisini misafir olarak kabul etmesini ister. Yaşlı kadın da, çok fakir olduklarını ancak bulduklarına kanaat ederse onu kabul edebileceğini söyler.
7. Sabah olunca kız, evde hep yatar hâlde gördüğü oğlanın kim olduğunu sorar yaşlı kadına. Kadın da, onun oğlu, Mehmet olduğunu, on yıldır öyle yattığını, kendisinin eve ekmek parası kazandığını söyler ve Mehmet’i, kıza emanet edip gider.
8. Kız, hasta değil de tembel olduğunu anladığı Mehmet’i bir sopayla döve döve yerinden kaldırır ve çarşıya, hamallık yapmaya gönderir.
9. Mehmet, çarşıda bir adamın eşyalarını evine kadar taşır. Adamın hanımı, Mehmet’i eli yüzü düzgün görünce her gün gelmesini ister ve karşılığında aylık bağlamayı teklif eder.
10. Mehmet’in anası, akşam olup da evine gelince evi tertemiz ama Mehmet’in yatağını bomboş bulur ve Mehmet’i öldü sanıp ağlamaya başlar. Kız, yaşlı kadına Mehmet’in iyi olup para kazanmaya gittiğini söyler.
11. Mehmet’in her gün yanına gidip geldiği bey, büyük bir tüccar olduğundan ticaret için bir yolculuğa çıkması gerekmektedir ve Mehmet’ten de kendisiyle birlikte

gelmesini ister. Mehmet, beyinin de alışmış olduğu üzere, misafirine danışmadan hiçbir şey yapmaz ve kıza danışıp beyinin teklifini kabul eder.

12. Kervanın yolu üzerinde her sene, o mevsimde kuruyan bir kuyu vardır. İçine bir adam salındığında kuyunun suyu gelir ancak adam geri dönmez. O sene de, kuyuya adam salma sırası Mehmet'in beyinde olduğundan, bir şeyden habersiz Mehmet'i kuyuya sarkıtlırlar.
13. Mehmet, kuyuya inerken yarı yolda karşısına ak sakallı bir derviş çıkar. Derviş, Mehmet'e daha yerin yedi kat dibine ineceğini ve orada karşısına bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap'la karşılaşacağını ve bu Arap'ın yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa olacağını söyler. Derviş, Arap'ın, ona kurbağanın mı yoksa dünya güzelinin mi daha güzel olduğunu soracağını, o zaman kurbağanın daha güzel olduğunu söylemesini öğütler ve sonra gözden kaybolur.
14. Mehmet, kuyunun dibine vardığında tıpkı dervişin söylediği gibi bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap, yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa ile onu karşılayıp hangisinin daha güzel olduğunu sorar ve Mehmet, kurbağanın daha güzel olduğunu söyleyince Arap, Mehmet'e kimseye göstermemesini öğütleyerek üç nar verir.
15. Mehmet, sular gelmeye başlayınca yukarı seslenir ve onu çekmelerini ister. Yıllardır kimsenin inip de bir daha çıkamadığı bu kuyudan Mehmet'in nasıl sağ kaldığını merak eden kervan, Mehmet'e aşağıda ne gördüğünü sorar ama Mehmet, olanları gizler.
16. Kervanın işi bitip de memleketlerine geri dönünce Mehmet, gittikleri yerden aldığı hediyeleri anasına ve misafirine verir sonra da koynundan çıkardığı üç narı rafa dizer.
17. Yemekten sonra Mehmet'in anasını hararet basar ve kadın, narlardan birini yemek ister. Narı kesince narın, her bir tanesinin kıymetli bir mücevher olduğunu görürler. Gördüklerinin ne olduğunu anlamayan Mehmet ve annesinin aksine, bunların birer mücevher olduğunu bilen kız, onlara gördüklerini kimseye söylememelerini tembihler ve Mehmet'e tanelerden birini verip bir kuyumcuya satmasını söyler.

18. Kuyumcu, Mehmet'in getirdiği nar tanesini düşük bir fiyata almaya niyetlense de durumu öğrenen diğer kuyumcular da gelerek gördükleri mücevhere paha biçemezler. Sonunda bir kuyumcu, Mehmet'e, daha varsa getirmesini söyleyip pek çok para vererek mücevheri alır.
19. Mehmet, misafiri ve anası; nar tanelerini satarak o memleketin en büyük zengini olur. Artık büyük bir tüccar olup güzelliği ile, kibarlığı ile, cömertliği ile dillere destan olan Mehmet, padişahın kızı ile evlenir.
20. Öte yandan padişah, kendi kızını öldürttüğü için çok pişman olur ve ona tebdili kıyafet edip seyahate çıkmasını tavsiye ederler. Padişah da, tacını tahtını büyük oğluna bırakıp bir derviş kılığında yollara düşer ve sonunda kızının memleketine gelir.
21. O memleketin âdeti, memlekete gelen her yabancıyı Mehmet Bey'de misafir kalması olduğundan, dervişi de Mehmet'e getirirler. Mehmet, dervişi karısına gösterip o akşam onlarda misafir olacağını söyleyince kız, aralıktan gördüğü dervişin, babası olduğunu anlar ve aşçıbaşına, yapacağı hiçbir yemeğe tuz atmamasını emreder.
22. Derviş, her yemekten iki kaşık alır ama tuzu yok diye yemez bırakır, tuz istemeye de çekinir. Karısından, bütün hikâyesini dinlemiş olan Mehmet Bey, dervişe neden yemediğini sorunca padişah, tuzunun unutulmuş olabileceğini söyleyip ağlamaya başlar. Mehmet Bey, padişaha tuzun o kadar büyük bir nimet olup olmadığını sorunca padişah, daha da şiddetli aylayarak tuzdan büyük bir nimet olamayacağını söyler.
23. Babasının, tuzdan büyük nimet olamayacağını söylediğini duyan kız, içeri girip babasından, tuzdan büyük nimet olmadığı hâlde kendisini neden cellada teslim ettiğinin hesabını sorar.
24. Padişah, kızını görünce kızının boynuna sarılıp af diler ve kızıyla barışırlar.
25. Padişah ile kızı kavuşunca Mehmet Bey ile padişahın kızı, Mehmet'in memleketinde ve kızın memleketinde kırkar gün kırkar gece yeniden düğün yaparlar ve o günden sonra bazen Mehmet'in, bazen de kızın memleketinde yaşarlar.

4.2. Seçilen Türk Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motifler

Bu başlık içerisinde seçilen Türk masallarının kadın-erkek ilişkileri ile doğrudan yahut dolaylı olarak ilgisi bulunan motifler saptanmaya çalışılmıştır.

4.2.1. A. Mitolojik Motifler

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir motife rastlanmamıştır.

4.2.2. B. Hayvanlar

B211.1.3. Konuşan kuş.

- Çopur kız saçından tılsımlı iğnesini alınca kuşa dönüşen Turunç Güzeli, şehzadeyi kandırıp kendisi yerine şehzadeyle evlenen kıza, şehzadeden vazgeçmediğini gösterircesine has bahçeye gelir, “Konduğum dallar kırılsın, gelsin!” diyerek her konduğu dalı kırar ve kırk güne kalmadan bahçeyi bir viraneye çevirir. (T9)

B211.2.1. Konuşan geyik.

- Geyik kardeş, halayık suya itince bir balık tarafından yutulan ablasına, Arap halayığın etine aşerdiğini, bıçakların bilendiğini söyleyerek ablasından, sudan çıkmasını ister. (T1)

4.2.3. C. Tabu

C400. Konuşma tabusu.

- Sedef Kız, rüyasında bir pir görür ve bu kişi ona, ayrık otundan birer gömlek örüp de kardeşlerine giydirirse büyüünün bozulacağını ancak bu işi tamamlayana kadar hiç konuşmaması gerektiğini söyler. Kızın kuş kardeşleri ve kıza ilk görüşte âşık olan şehzade, kıızı bir türlü konuşturamaz çünkü Sedef Kız'ın, kardeşlerini kurtarabilmesi için örgüsünü bitirinceye dek konuşmaması gerekmektedir. Sedef Kız'ı çağırıp sorguya çekerler ancak Sedef Kız, ne konuşur ne de elindeki örgüsünü bırakır çünkü Sedef Kız'ın, kardeşlerini kurtarabilmesi için örgüsünü bitirinceye dek konuşmaması gerekmektedir. (T7)
- Şehzade eve gelip de kızlara derdini anlattığı zaman, kızların en büyüğü, delikanlıyı bir dağa gönderip dağın tepesinde “Hacı Baba!” diye bağırmasını, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesini fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmasını, bağırırsa kendi mezarını kazacağını söyler. (T8)

C421. Tabu: doğaüstü kocanın sırrını açığa çıkarmak.

- Delikanlı, kıza sonraki gün sokaktan insan olarak geçeceğini ve geçtiği zaman eğer ablaları, kızı peynir tulumu kocan var diye kızdırırlarsa sokaktan geçenin kendisi olduğunu söylememesini, söylerse kendisini bir daha bulamayacağını bildirir. (T5)

C422. Tabu: belli bir kişinin kimliğini açığa çıkarmak.

- Delikanlı, kıza sonraki gün sokaktan insan olarak geçeceğini ve geçtiği zaman eğer ablaları, kızı peynir tulumu kocan var diye kızdırırlarsa sokaktan geçenin kendisi olduğunu söylememesini, söylerse kendisini bir daha bulamayacağını bildirir. (T5)

C611.1. Yasaklı kapı. Biri hariç bütün kapılara girilebilir.

- Arap, kıza, bütün odaların anahtarlarını verir ve istediğine girebileceğini söyler, yalnız sofanın en ucundaki odaya girmesini yasaklar. (T3)

C742. Tabu: canavara ikinciye vurmak. Canavarın kahramana, tekrar vurması için yalvarmasına rağmen, kahraman reddeder. Aksi hâlde canavar tekrar canlanacaktır.

- Şehzade Ahmet, yedi başlı ejderhanın altı kafasını, tek hançer darbesiyle keser. “Er âdemsen bir kez daha vur.” diyen ejderhaya karşı çıkararak onu kaderine terk eder ve sarayda bir kız bulur. (T8)

C781. Tabu: satın almak.

- Kız, padişah ve annesinden Arap'ın her kılığa girebileceği gerekçesiyle, kendisine göstermeden dışarıdan hiçbir şey almamalarını rica eder ve padişah'tan bu konuda söz alır. (T3)

C932. Tabu bozulduğu için karının (kocanın) kaybı.

- Padişahın küçük kızı, kocasının uyarısına rağmen dayanamayıp ablalarına sokaktan geçenin kendi kocası olduğunu söyler, bunun üzerine kız, kocasını kaybeder. (T5)

4.2.4. D. Büyü

D114.1.1. Dönüşüm: insandan geyiğe.

- Oğlan, geyik izinde birikmiş bir su bulup içmek ister ancak ablası, eğer içerse geyik olacağı konusunda onu uyarıp vazgeçirmeye çalışır. Ablasını dinlemeyen oğlan, suyu içer içmez geyik olur. (T1)

D150. Dönüşüm: insandan kuşa.

- Elinden büyücülük de gelen kara vezirin kızı, çocukları dertleşirken görünce kendi başına bir çorap ördüklerini düşünüp üç erkek kardeşi birer kuşa çevirir. (T7)
- Şehzade, ilk iki turunçtan çıkan kızlara talep ettikleri suyu vaktinde yetiştiremeyince kızlar, kuş olup göle doğru uçarlar. (T9)

D211.5. Dönüşüm: insandan elmaya.

- Dev anası, sütünü emen şehzadeyi kendi oğlundan koruyup saklamak için şehzadenin iki yanağına iki tokat vurup bir Amasya elmasına çevirir. (T9)

D231. Dönüşüm: insandan taşa.

- Şehzade, ilk iki taşı isabet ettiremeyince önce dizlerine, sonra göbeğine kadar taş kesilir. Üçüncü taşın hedefi vurması için Allah'a dua eder ve attığı üçüncü taşla Üç Turunçları ağaçtan düşürür, turunçları aldığı gibi yedi başlı devden kaçar. (T9)

D350. Dönüşüm: kuştan insana.

- O zamana kadar hiç konuşmadan örgü ören Sedef Kız, cellat karşısına çıkarıldığında örgüsünü bitirir ve ördüğü gömlekleri, başının üzerinde uçan

kuşların üstüne atar. Bunun üzerine kardeşleri kuş kılığında çıkıp tekrar insan olurlar. (T7)

D431. Dönüşüm: sebze/meyveden insana.

- Dev, anasının sütünü emmiş bir insanı kendi kardeşi sayacağını söyleyince dev anası, bir elmaya dönüştürerek oğlundan sakladığı şehzadeyi tekrar insan hâline döndürür. (T9)

D431.6.1. Kadın, bitkiden çıkar.

- Şehzade, çok susayıp birinci turuncu soyunca içinden ayın on dördü gibi bakmaya doyulamayan bir kız çıkar. Şehzade, çok susayıp ikinci turuncu soyunca içinden anaların doğuramayacağı kadar güzel, ay ile bahsedilmiş, gün ile doğan bir kız çıkar. Üçüncü turuncudan ötekilerden de güzel, yanakları al gibi, dudakları bal gibi, boynu çiçek açmış gibi bir kız çıkar. (T9)

D478. Su başka bir maddeye dönüşür (ya da tam tersi).

- Kız, şehzadenin derdini öğrenince şehzadeden, baştan ayağa her yanına parmaklarıyla testideki suyu serpiştirmesini ister ve kızın bedenine temas eden her su damlası, elmaslar hâlinde dört bir yana dökülür. (T8)

D555.1. Hayvanın izinden su içerek dönüşüm.

- Oğlan, geyik izinde birikmiş bir su bulup içmek ister ancak ablası, eğer içerse geyik olacağı konusunda onu uyarıp vazgeçirmeye çalışır. Ablasını dinlemeyen oğlan, suyu içer içmez geyik olur. (T1)

D562.1. Suyun uygulanması ile dönüşüm.

- Şehzadenin ilk saraydan kurtardığı kız, şehzadenin derdini öğrenince şehzadeden baştan ayağa her yanına parmaklarıyla testideki suyu serpiştirmesini ister ve kızın bedenine temas eden her su damlası, elmaslar hâlinde dört bir yana dökülür.

Şehzade, ikinci saraydan kurtardığı kızı evine götürüp üzerine su serpiştirir. Kızın bedenine değen su damlaları inci taneleri olarak etrafa saçılır.

Şehzade, üçüncü saraydan kurtardığı kızı evine götürüp üzerine su serpiştirir. Kızın bedenine değen su damlaları yakuta dönüşerek yerlere dökülür. (T8)

D621.1. Gündüz hayvan, gece insan.

- Kara vezirin kızının büyü yüzünden üç erkek kardeş, geceleri insan, gündüzleri kuş olur. (T7)

D631.1.1. Kişi, görünümünü kendi isteğiyle değiştirir.

- Kız, anasına girmesi yasaklanan odada gördüklerini anlatır ve o anlattıkça anasının gözleri Arap'ın gözlerine benzeyerek ağarır. Kız, anlatacaklarını bitirince anası silkinerek Arap olur.

Gece olunca raftaki ağızlık, silkinip Arap olur. (T3)

D672. Engel kaçıışı. Kaçaklar, arkalarına kendilerini takip edenlerin yolunda engeller oluşturan nesneler atar.

- Çocukların kaçtığını öğrenen üvey ana, çocukların arkasından adamlar, askerler salar. Adamların yaklaştığını gören çocuklar, annelerinin dediği gibi önce tarağı atar ve arkaları örme diken olur. Bir vakit sonra adamlar tekrar yaklaşır ve çocuklar, annelerinin dediği gibi fırçayı atar ve arkalarında her yer yılan olur. En sonunda askerler epey yaklaşıncaya çocuklar, annelerinin dediği gibi sabunu atar ve arkalarında bir deniz peyda olur, adamların kimi boğulur, kimi geri döner. Böylece çocuklar kurtulur. (T1)

D758. Sessizliği koruyarak büyüğü bozma.

- O zamana kadar hiç konuşmadan örgü ören Sedef Kız, cellat karşısına çıkarıldığında örgüsünü bitirir ve ördüğü gömlekleri, başının üzerinde uçan kuşların üstüne atar. Bunun üzerine kardeşleri, kuş kılığında çıkıp tekrar insan olurlar. (T7)

D765.1. Büyünün kaynağını ortadan kaldırarak büyüden kurtulma.

- Arap, kızı götürmek için bileğinden yakalayınca kız, kurtulmak için can havliyle silkinir ve eli, başucundaki dolaba çarparak tılsımlı fincanı devirir. Fincan devrilince padişahla bütün saray halkı uyanır. (T3)

D777.1. Üzerini giysiyle kaplama yoluyla büyüyü bozma.

- O zamana kadar hiç konuşmadan örgü ören Sedef Kız, cellat karşısına çıkarıldığında örgüsünü bitirir ve ördüğü gömlekleri, başının üzerinde uçan kuşların üstüne atar. Bunun üzerine kardeşleri kuş kılığında çıkıp tekrar insan olurlar. (T7)

D825. Genç kızdan edinilen büyülü nesne.

- Şehzade, padişahın sarayında yemeğe davet edilince genç kızlardan biri, yüzüğünü şehzadeye verip yemeden önce yemeklere bu yüzüğü dokundurmasını öğütler. Şehzade Ahmet, babasının sarayındaki yemeklere genç kızın verdiği yüzüğü dokundurarak yediğinden zehirlenmeden kendi sarayına döner. (T8)

D950. Büyülü ağaç.

- Oyununun bozulmasından korkan Karakız, bir tuzakla, kuş olan Turunc Güzelini öldürtünce kuşun kanının aktığı yerde bir servi biter ve servi olan

Turunç Güzeli, şehzadeden vazgeçmediğini gösterircesine “Gölgeme düşen sular bütün kuruyup çekilsin!” der, dediği gibi de olur. (T9)

D1132.1. Büyüyle yapılmış saray.

- Şehzade Ahmet ve diğerleri, şehri gözleyebilecekleri bir tepede dinlenirlerken kızlardan en büyüğü, sihir marifetiyle, o güne kadar görülmuş en güzel sarayı yapar. (T8)

D1213. Büyülü ip (yumak).

- Dev anası, şehzadeye acıyarak bir yumak verir ve ipin ucundan tutup yumak bitinceye kadar dümdüz devam edince üç turunçların bulunduğu bahçeye varacağını söyler. (T9)

D1542.2. Büyülü nesne kuraklığa neden olur.

- Oyununun bozulmasından korkan Karakız, bir tuzakla, kuş olan Turunç Güzeli öldürtünce kuşun kanının aktığı yerde bir servi biter ve servi olan Turunç Güzeli, şehzadeden vazgeçmediğini gösterircesine “Gölgeme düşen sular bütün kuruyup çekilsin!” der, dediği gibi de olur. (T9)

D1571. Büyülü nesne ağaçları yeniler.

- Kavağın kesilmesine az bir yer kala Bey-oğlu'nun adamları, kalanını sabah keseriz diyerek mola verirler. Onlar gittikten sonra geyik kardeş, kavağın kesilen kısmını yalayarak balta değmemiş hâle getirir. Aynı olay bir kez daha tekrarlanınca kavağı keseceklerine dair ümitlerini yitirirler. (T1)

D1575. Sihirli nesne, uyuyanları uyandırmaz.

- Gece olunca raftaki ağızlık, silkinip Arap olur ve saraydaki herkesin uykularını bağlayıp fincana, fincanı da sultanla padişahın yataklarının başucundaki dolaba koyar. Arap tarafından uyandırılan kız, korkudan titreyerek kocasını dırter ama uykusu bağlanan padişah uyanmaz. (T3)

D1610.2. Konuşan ağaç.

- Oyununun bozulmasından korkan Karakız, bir tuzakla, kuş olan Turunç Güzelini öldürtünce kuşun kanının aktığı yerde bir servi biter ve servi olan Turunç Güzeli, şehzadeden vazgeçmediğini gösterircesine “Gölgeme düşen sular bütün kuruyup çekilsin!” der, dediği gibi de olur. (T9)

D1814.2. Rüyada nasihat.

- Sedef Kız, rüyasında bir pir görür ve bu kişi ona, ayırık otundan birer gömlek örüp de kardeşlerine giydirirse büyüünün bozulacağını ancak bu işi tamamlayana kadar hiç konuşmaması gerektiğini söyler. (T7)
- Padişahın en küçük kızı, o gece rüyasında, babasına, onu tuz kadar sevdiğini söylemesini öğütleyen bir derviş görür. (T10)

D1960. Sihirli uyku.

- Gece olunca raftaki ağızlık, silkinip Arap olur ve saraydaki herkesin uykularını bağlayıp fincana, fincanı da sultanla padişahın yataklarının başucundaki dolaba koyar. Arap tarafından uyandırılan kız, korkudan titreyerek kocasını dırter ama uykusu bağlanan padişah uyanmaz. (T3)

D2082. Ağaçlar büyüyle ölür.

- Çopur kız saçından tılsımlı iğnesini alınca kuşa dönüşen Turunç Güzeli, şehzadeyi kandırıp kendisi yerine şehzadeyle evlenen kıza, şehzadeden vazgeçmediğini gösterircesine has bahçeye gelir, “Konduğum dallar kırılsın, gelsin!” diyerek her konduğu dalı kırar ve kırk güne kalmadan bahçeyi bir viraneye çevirir. (T9)

4.2.5. E. Ölüm

E323.4. Ölü anneden tavsiye.

- Oğlan, üvey analarının, kız kardeşiyle kendisini fırına atacağını öğrenir ve kardeşiyle birlikte analarının mezarına gider ve orada başlarına gelecekleri ağlayarak anlatırlar. Bunun üzerine mezardan, annelerinin sesi onlara; bir tarak, bir fırça ve bir sabun alarak kaçmalarını, eğer onları yakalamak için peşlerinden gelenler olursa önce tarağı, sonra fırçayı, en son da sabunu atmalarını öğütler. (T1)

4.2.6. F. Olağanüstülükler

F200. Periler.

- Şehzade, kıza “in misin, cin misin?” diye sorunca kız da bir peri kızı olduğunu ve yedi yıldır, yedi başlı devin kendisini o bahçede tutsak ettiğini söyler. (T9)

F531.1.4.1. Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte olan dev.

- Çok korkan ihtiyar oduncu, kendisini yememesi için Arap’a yalvarınca bir dudağı yerde, bir dudağı gökte olan Arap, evde karşısına çıkacak ilk insanı ona getirmesi şartıyla oduncuya dokunmaz. Oduncu, eve gittiğinde kapıyı kızı açar. İhtiyar, kızını karşısında gördüğü zaman ağlamaya başlar ve

karısıyla kızına olanları anlatır. Kız, anası ve babasını kurtarmak için Arap'a verilmeye razı olur. (T3)

- Mehmet, kuyunun dibine vardığında tıpkı dervişin söylediği gibi bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap, yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa ile onu karşılayıp hangisinin daha güzel olduğunu sorar ve Mehmet, kurbağanın daha güzel olduğunu söyleyince Arap, Mehmet'e kimseye göstermemesini öğütleyerek üç nar verir. (T10)

F531.1.5. Dev kadının göğüsleri.

- Küçük sultan, konağa girince dev anasının arkasındaki memeyi emer ve dev anası, kıza, artık hem gelini hem de evladı olduğunu söyler. (T5)

F531.5.1. Adamla dost olan dev.

- Genç kızlar, kendilerine savaş açan padişahın gönderdiği orduyu devin yardımıyla yenince şehzade, babasına devı yakalayıp ellerine teslim edeceğine dair söz verir ancak savaş meydanında dev ve şehzade birbirlerine atılmaya cesaret edemez ve dostluklarını tazeler. (T8)

F554.2. Olağanüstü kan miktarı olan kişi.

- Oyununun bozulmasından korkan Karakız, bir tuzakla, kuş olan Turunç Güzeline öldürtünce kuştan, bir kalbur dolusu kan çıkar, çayır çimen alkanlara boyanır. (T9)

F575.1. Çok güzel kadın.

- Bir gün, geyik kardeş otlamaya gittiği, ablası da bir pınar başında, bir kavak ağacına çıktığı sırada, her sabah o pınara atını sulamaya gelen Bey-oğlu yine gelir ancak at, her zamankinin aksine ürküp huysuzlanarak sudan içmez. Atının neden böyle davrandığını anlamak için etrafına bakınan Bey-oğlu, kavağın üstünde ayın on dördü gibi bir kız görür. (T1)
- Bir padişahın, dünya güzeli bir kızı vardır. (T2)
- Padişah, anahtar deliğinden gözlediği Tüylüce'nin, yatağa girmeden önce üzerindeki kılıfı atıp ayın on dördü gibi bir kız olduğunu görür. (T3)
- Gül Kız; allar içinde güle, dallar içinde serviye benzer, bakmaya kıyılamaz. (T4)
- Şehzade, üçüncü sarayın kapısında bekleyen ejderhayı öldürünce, içeride diğerlerinden daha güzel bir kız bulur. (T8)
- Şehzade, çok susayıp birinci turuncu soyunca içinden ayın on dördü gibi, bakmaya doyulamayan bir kız çıkar. İkinci turuncu soyunca içinden anaların doğuramayacağı kadar güzel, ay ile bahsedilmiş, gün ile doğan bir kız çıkar. Üçüncü turunçtan ötekilerden de güzel, yanakları al gibi, dudakları bal gibi, boynu çiçek açmış gibi bir kız çıkar. (T9)
- Kuyunun dibine vardığında Mehmet'i, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap, yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa ile onu karşılar. (T10)

F575.2. Yakışıklı adam.

- Peynir tulumu, üzerindeki torbayı atıp ayın on beşi gibi bir delikanlı olur.(T5)
- Büyük bir tüccar olup güzelliği ile, kibarlığı ile, cömertliği ile dillere destan olan Mehmet, padişahın kızı ile evlenir. (T10)

F610. Çok güçlü adam.

- Hamamın kapısında bekleyen Arap, akşam olup da karısı çıkmayınca elindeki gürzle hamamın kapısını yıkar. (T3)
- Şehzade, karşılaştığı ilk sarayın kapısındaki yedi başlı ejderhanın altı başını tek hançer darbesi ile indirir, ikinci ve üçüncü saraylardaki ejderhaları da öldürür ve saraylarda tutsak olan kızları kurtarır. (T8)

F652. Olağanüstü koku alma duyusu.

- Dev anası, oğlunun altı aylık yoldan insan kokusu aldığını söyler. (T9)

F771.1.5. Mücevherlerden saray.

- Padişah, vezirinin tavsiyesiyle, bir çuval yakutu getiren delikanlıdan, bu sefer de bir denizin ortasında elmaslar, inciler ve yakutlarla bezeli bir köşk ister. Şehzade eve gelip de kızlara derdini anlattığı zaman, kızların en büyüğü, delikanlıyı bir dağa gönderip dağın tepesinde “Hacı Baba!” diye bağırmasını, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesini fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmasını, bağırırsa kendi mezarını kazacağını dile getirir. Bu sayede, padişahın istediği saray, denizin ortasında ortaya çıkar. (T8)

F771.2.4. Denize inşa edilmiş kale (köşk).

- Padişah, vezirin tavsiyesiyle, bir çuval yakutu getiren delikanlıdan, bu sefer de bir denizin ortasında elmaslar, inciler ve yakutlarla bezeli bir köşk ister. Şehzade eve gelip de kızlara derdini anlattığı zaman, kızların en büyüğü, delikanlıyı bir dağa gönderip dağın tepesinde “Hacı Baba!” diye bağırmasını, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesini fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmasını, bağırırsa kendi mezarını kazacağını dile getirir. Bu sayede, padişahın istediği saray, denizin ortasında ortaya çıkar. (T8)

F813.8. Olağanüstü nar.

- Yemekten sonra Mehmet’in anasını hararet basınca, anası narlardan birini yemek ister. Narı kesince narın her bir tanesinin kıymetli birer mücevher olduğunu görürler. (T10)

F966. Cennetten (ya da gökten) sesler.

- Rüzgâröğlü, iki gündür neden üzüntülü ve dertli olduğunu soran karısına, ormanda bir sesin kendisine “gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi” istediğini sorduğunu söyler. (T6)
- Şehzade, dağın zirvesinde “Hacı Baba!” diye bağırınca bastığı toprak titrer ve gaipten bir ses ne istediğini sorar. Şehzade, en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söyleyince dileğinin o daha sormadan gerçekleştiği cevabını alır ve eve döner. Genç kız, delikanlıya, padişah ile saray ahalisi

denizin ortasındaki köşkü teftişe çıkmışken Hacı Baba'dan köşkü geri almasını istemesini öğütler ve delikanlı, kızın dediğini yapınca toprak yer yarılmışçasına zangır zangır titrer, önceden işittiği ürkünç sesin “Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!” cevabı yankılanır. Padişah, vezir ve tüm saray ahalisi köşkle birlikte denize gömülür. (T8)

F969.3. Olağanüstü ışık.

- Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade anasına aldırılmaz, mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. (T8)

F969.4. Olağanüstü deprem.

- Şehzade, dağın zirvesinde “Hacı Baba!” diye bağırınca bastığı toprak titrer ve gaipten bir ses ne istediğini sorar. Şehzade, en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söyleyince dileğinin o daha sormadan gerçekleştiği cevabını alır ve eve döner. Genç kız, delikanlıya, padişah ile saray ahalisi denizin ortasındaki köşkü teftişe çıkmışken Hacı Baba'dan köşkü geri almasını istemesini öğütler ve delikanlı, kızın dediğini yapınca toprak yer yarılmışçasına zangır zangır titrer, önceden işittiği ürkünç sesin “Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!” cevabı yankılanır. Padişah, vezir ve tüm saray ahalisi köşkle birlikte denize gömülür. (T8)

4.2.7. G. Devler (Canavarlar)

G11.2. İnsan yiyen dev.

- Anası gelince kız, anasına girmesi yasaklanan odada gördüklerini anlatır ve o anlattıkça anasının gözleri Arap'ın gözlerine benzeyerek ağarır. Kız, anlatacaklarını bitirince anası silkinerek Arap olur ve kıza, onu yiyeceğini söyler. (T3)
- Delikanlı, dev anasını, karısını yememesi için razı etmeye gider. (T5)
- Dev anası, şehzadeye eğer sütünü emmeseydi kanını, iliğini sömürecek olduğunu söyler. (T9)

G123. Göğüsleri omuzlarının arkasına atılmış dev.

- Küçük sultan, konağa girince dev anasının arkasındaki memeyi emer ve dev anası, kıza artık hem gelini hem de evladı olduğunu söyler. (T5)

G361.1.4. Yedi başlı dev.

- Şehzade Ahmet, anasının sözünü dinleyip taşı bulduğu yere gider, orada taşı ararken gözüne bir dağ ilişir ve dağın ardında yedi başlı bir ejderha tarafından korunan büyük bir saray bulur. Bu ejderhayı öldürerek saraydaki kızı kurtarır. (T8)
- Şehzade, yedi yıldır yedi başlı devin elinde esir olan Üç Turunçları alıp kaçar. Şehzadeyi durdurması için medet umduğu herkesten olumsuz cevap alan,

aldıkça da başları düşen yedi başlı dev de kalan başlarını taştan taşa vurur.
(T9)

G420. Ork (Dev) tarafından tutsak edilme.

- Şehzade, kıza “in misin, cin misin?” diye sorunca kız da, bir peri kızı olduğunu ve yedi yıldır yedi başlı devin, kendisini o bahçede tutsak ettiğini söyler. (T9)

G500. Ork (Dev) yenilir.

- Şehzade, yedi yıldır yedi başlı devin elinde esir olan Üç Turunçları alıp kaçar. Şehzadeyi durdurması için medet umduğu herkesten olumsuz cevap alan, aldıkça da başları düşen yedi başlı dev de kalan başlarını taştan taşa vurur.
(T9)

G510.3. Yenilen dev, kazananın arkadaşı ve yardımcısı olur.

- Yolda topal bir deve rastladıklarında şehzade, bu iğrenç mahlûku hemen orada yok etmek ister ancak dev, delikanlıya büyük hizmetlerde bulunabileceğini hissettirmeye çabalayıp canını bağışlaması için yalvarır ve genç kızlar da bu fikri tasvip eder. Bunun üzerine canı bağışlanan dev, yoldaşlara katılır. (T8)

G530.3. Dev anasından yardım.

- Dev anası, şehzadeyi oğlundan korumak için bir elmaya çevirerek gizler. (T9)
- Dev anası, şehzadeye üç turunçları ele geçirmenin yolunu anlatır, şehzadeye öğütler verir. (T9)

4.2.8. H. Sınavlar

H326.2. Talip testi: tek tanesini düşürmeden nar yeme.

- Babasına kalırsa kimseyle evlenemeyeceğini anlayan kız, babasına bir kâğıt yazar ve kendi düşüncesini açıklar. Kim bir narı tek eliyle, tek tanesini yere düşürmeden yemeyi başarırsa kız, onunla evlenmek istemektedir. (T2)

H360. Gelin testi.

- Hamamdaki herkes yıkanıp da çıkacağı sırada şehzade, içinde bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir de yeşil yaprak olan bir tabakla gelir ve annesinden, tabağı hamamdaki bütün kızlara göstermesini ister. Şehzade, annesine bunun anlamını kim bilirse onunla evleneceğini söyler. (T2)

H592.1. “Tuz kadar sevgi.” Kız, babasına duyduğu sevgiyi tuzla kıyaslar. Deneyimi, babasına tuzun değerini öğretir.

- Sabah olup da kız, babasına, onu “tuz kadar” sevdiğini söyleyince çok kızan padişah, hemen celladı çağırır ve cellada, saygısız kızının başını kesip kanlı gömleğini kendisine getirmesini emreder. Masalın sonunda babasının, tuzdan büyük nimet olamayacağını söylediğini duyan kız, içeri girip babasından, tuzdan büyük nimet olmadığı hâlde kendisini neden cellada teslim ettiğinin hesabını sorar. Padişah da, kızını görünce kızının boynuna sarılıp af diler ve kızıyla barışırlar. (T10)

H1133.3. Görev: denizde kale (köşk) inşa etmek.

- Padişah, vezirin tavsiyesiyle, bir çuval yakutu getiren delikanlıdan, bu sefer de bir denizin ortasında elmaslar, inciler ve yakutlarla bezeli bir köşk ister. Şehzade eve gelip de kızlara derdini anlattığı zaman, kızların en büyüğü, delikanlıyı bir dağa gönderip dağın tepesinde “Hacı Baba!” diye bağırmasını, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesini fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmasını, bağırırsa kendi mezarını kazacağını dile getirir. (T8)

H1385.4. Kayıp kocayı arayış.

- Çaresiz kalan küçük sultan, ağlayarak babasına başından geçenleri anlatır ve padişahın bir demir elbise, bir demir baston ve bir de demir çarık alıp kocasını aramaya gider. (T5)

H1553. Sabır testi.

- Sedef Kız, rüyasında bir pir görür ve bu kişi ona, ayırık otundan birer gömlek örüp de kardeşlerine giydirirse büyüünün bozulacağını ancak bu işi tamamlayana kadar hiç konuşmaması gerektiğini söyler. (T7)

4.2.9. J. Akıllı ve Aptal

J10. Deneyimle edinilen bilgi.

- Susuzluğuna yenik düştüğü için ilk iki turuncu soyan ve turunçlardan çıkıp kendisinden su isteyen dünyalar güzeli kızları kaçıran şehzadenin, akıllı başına gelir ve son turuncu soymayacağına dair yemin üstüne yemin eder. (T9)

J18. Dayakla edinilen bilgi.

- Kız, hasta değil de tembel olduğunu anladığı Mehmet'i bir sopayla döve döve yerinden kaldırır ve çarşıya, hamallık yapmaya gönderir. On yıldır dışarı çıkmayan Mehmet, dışarıda olmaktan ve para kazanmaktan mutluluk duyar. (T10)

J814.5. Padişaha muhalif vezir.

- Oğluna öfkelenip, oğlunun kellesinin uçurulmasını emreden padişah, vezirinin ısrarları üzerine bu kararından vazgeçerek oğlunu uzun sürecek bir sürgüne gönderince padişahın eşi, sultan da orada daha fazla kalamayacağını söyler ve oğluyla birlikte sarayı terk eder. (T8)
- Şehzade Ahmet, babasını kapıda karşılar, hürmette kusur etmez ve onu, kendi sarayında görmeyi dileyceği üç kızla tanıştır. Padişah, kendi sarayına döndüğünde Şehzade Ahmet'in tez elden infaz edilmesini ister. Veziri, yine önceki gibi padişahı bu kararından vazgeçirmeye çalışır ama padişah bu sefer kararından dönmez. (T8)

J1054. Adam, anasının uyarılarına aldırılmaz ve cezalandırılır.

- Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade anasına aldırılmaz, mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. Sonrasında delikanlıyı huzuruna çağıran padişah, her seferinde vezirinin aklına uyarak delikanlıdan, ilk olarak bir çuval elmas, sonrasında bir çuval inci, daha sonra bir çuval yakut getirmesini ve en sonunda denizin ortasında elmaslarla, incilerle ve yakutlarla bezeli bir köşk yapmasını talep eder. Bunların her biri için de kırkar gün mühlet verir. (T8)

J1112. Akıllı kadın (karı).

- Rüzgârroğlu, iki gündür neden üzüntülü ve dertli olduğunu soran karısına, ormanda bir sesin kendisine “gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi” istediğini sorduğunu söyleyince karısı, insanın çalışamayacağı zamanı düşünmesi gerektiğini ve sonraki gün aynı sesi duyarsa “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik” istemesinin daha doğru olacağını söyler. (T6)
- Yemekten sonra Mehmet’in anasını hararet basar ve kadın, narlardan birini yemek ister. Narı kesince narın, her bir tanesinin kıymetli bir mücevher olduğunu görürler. Gördüklerinin ne olduğunu anlamayan Mehmet ve annesinin aksine, bunların birer mücevher olduğunu bilen kız, onlara gördüklerini kimseye söylememelerini tembihler ve Mehmet’e tanelerden birini verip bir kuyumcuya satmasını söyler. (T10)

J2070. Saçma istekler.

- Şehzade ve anası, iyi kötü geçinmeye başladıkları bir memlekete gelip bir ev tutarlar ancak o memleketin padişahı çıkardığı bir fermanla şehirdeki evlerde gece vakti mum, fener yahut ışık yayacak herhangi bir eşyayı kullanmayı yasaklamıştır. (T8)

J2342. Adam, karısının hıyanetine inanmayı reddeder.

- Saraydaki gözdelerden biri, Sedef Kız’ı göz hapsine alır ve şehzadeye gündüzleri üç kuşun gelip camına tıkladığını, Sedef Kız’ın da gece olunca bahçeye çıkıp ayrik otu topladığını söyler ve onun bir büyücü olduğunu

şehzadenin başına çorap öreceğini iddia eder. Şehzade, gözdenin söylediklerine inanmak istemese de üç gün, üç gece Sedef Kız'ı takip eder ve söylenenlerin doğru olduğunu görür. (T7)

4.2.10. K. Aldatma ve Hile

K512.1. Merhametli cellat: kanlı ceket. Kahramanı öldürmekle görevlendirilen cellat, padişaha, infazın kanıtı olarak bir hayvanın kanına buladığı ceketı götürür ve kahramanın kaçmasına izin verir.

- Cellat, kıza kıyamaz, kaçmasını söyler ve kızın gömleğini, vurduğu bir kuşun kanına bulayarak padişaha götürür. (T10)

K521. Kılık değiştirerek kaçma.

- Hamamcı, herkes yıkanırken kenarda sessizce ağlayan kızı fark edip kıza derdini sorar. Sonra da kızın derdine çare olarak, hamam ustalarından birini gönderip iki üç arşın bez, biraz zift, biraz da pamuk aldırır ve zifti bezden kestiği elbiseye sürüp pamukları yapıştırır, kızın üstüne giydirir. Kız, bu hâliyle Arap'ın onu tanıyamayacağı bir mahlûk olur. Hamamcı, kızın eline bir değnek verir, belini de kocakarılar gibi bükmesini tavsiye eder ve kızı gönderir. (T3)

K1812. Kılık değiştiren (tebdili kıyafet) padişah.

- Öte yandan padişah, kendi kızını öldürttüğü için çok pişman olur ve ona tebdili kıyafet edip seyahate çıkmasını tavsiye ederler. Padişah da, tacını tahtını büyük oğluna bırakıp bir derviş kılığında yollara düşer. (T10)

K1816.6. Çoban olarak kılık değiştirme (koyun çobanı, domuz çobanı vb.).

- Delikanlı, önce yolda bulduğu kırık bir tarağı, biraz ileride de yarım bir peştamalı, karısı ileride hamama gidecek olursa lazım olur diyerek alır. Sonra da kıza kendisinin, Yemen padişahının kaz çobanı olduğunu, küçük bir kulübeleri olduğunu ve oraya gittiklerini söyler. (T2)

K1911.2.1. Gerçek gelin, sahte olan tarafından dönüştürölür.

- Çopur Kız, kör talihin kendi başına asla konmayacağını, kendi talihini kendi elleriyle kurması gerektiğini düşünür ve iğneyi kendi başına koyup Turunç Güzeli'nin yerine geçerek şehzadeyle evlenmeye karar verir. Başından tılsımlı iğnesi alınan Turunç Güzeli de, bir kuş olup uçar, gider.(T9)

K1911.2.2. Gerçek gelin, sahte olan tarafından suya itilir.

- Bey-oğlu savaşta iken, yakında çocuğu olacak kız, Arap halayığından sarayın önündeki gölde yıkanmak üzere gümüş futası ile altın nalınlarını ister ve suya

girer. Kız yıkanırken Arap halayık, kızı suyun derin yerine ittikten sonra kızın elbiselerini giyer, tacını başına koyar ve sultanın yerine geçer. (T1)

K1911.2.2.1. Gerçek gelin, balık karnında yaşamaktadır.

- Geyik kardeş, halayık suya itince bir balık tarafından yutulan ablasına, Arap halayığın; etine aşerdiğini, bıçakların bilendiğini söyleyerek ablasından, sudan çıkmasını ister. Kız da balığın karnından, kucağında çocuğuyla balık karnında kaldığını, çıkamayacağını söyleyerek geyik kardeşini cevaplar. (T1)

K1911.3. Gerçek gelinin eski konumuna gelmesi.

- Bey-oğlu, geyik kardeş ile kızın konuşmasını gizlice dinleyince olanları anlayıp göldeki bütün balıkların tutulmasını emreder. Sudaki bütün balıklar yakalandığında, ağlardan birinde bulunan kocaman bir balığın karnında, kucağında şehzadesiyle kızı bulurlar ve kız başından geçenleri Bey-oğlu'na anlatır. (T1)
- Turunç Güzeli, karalar içinde gelip de başından geçenleri şehzadeye anlatınca şehzade, Turunç Güzeli'ni tekrar bulduğuna çok sevinir ve şehzade ile Turunç Güzeli evlenirler. (T9)

K2213. Hain kadın (karı).

- Bir zaman sonra halayık gebe kalır ve geyiğin etine aşerdiğini söyler. Bey-oğlu, “Hiç kardeş eti yenir mi?” diyerek vazgeçirmeye çalışsa da halayığı vazgeçiremez ve kasaplar kırk bir bıçak bilemeye başlar. (T1)

- Kara vezirin kızı, padişahla evlenene dek herkesin yüzüne güler ancak sonrasında saman altında su yürüterek kara bulaştırmadık birini bırakmaz. Padişahın kızına da iftira atarak öyle bir kara bulaştırır ki kız, babasının bile gözünden düşer. (T7)
- Saraydaki gözdelerden biri, Sedef Kız'ı göz hapsine alır ve şehzadeye gündüzleri üç kuşun gelip camına tıkladığını, Sedef Kız'ın da gece olunca bahçeye çıkıp ayrık otu topladığını söyler ve onun bir büyücü olduğunu, şehzadenin başına çorap öreceğini iddia eder. (T7)
- Çopur kız, şehzadeyi kandırır ve kendisinin Turunç Güzeli olduğuna inandırır. (T9)
- Karakız, bir tuzak kurup yataklara düşer, gelen hekimlerden birine rüşvet vererek derdinin, has bahçeye dadanan kuşu yerse geçeceğini söyler. Karakız, bir tuzakla da has bahçedeki servi ağacını kestirir. (T9)

K2246. Hain şehzade.

- Ufak bir kulübeyi, evleri diye tanıtan delikanlı, her sabah evden çoban kıyafeti ile çıkar, bütün gün şehzade kıyafeti içinde gezip eğlendikten sonra akşam olunca yine çoban kıyafetini giyip bir kuru ekmekle kızın yanına döner. Kendisinin dışarıda yediğini, o kuru ekmeğin de karısının kısmeti olduğunu söyleyerek kıza, birkaç ay böyle eziyet eder. (T2)

K2248. Hain vezir.

- Kadın, kendisini sarayda aşçı yapmak için alan başyaverin aslında cariyesi yapmak niyetinde olduğunu ve ona cariyelik yapmayı kabul etmediği için başyaverin onu sandığa koyup denize atacağını anlatır. (T6)

- Kara vezir, çocuklara bakacak bir ana lazım olduğunu söyleyerek kara kızını allayıp pullayıp padişaha verir. (T7)
- Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade anasına aldırılmaz, mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. Sonrasında delikanlıyı huzuruna çağıran padişah, her seferinde vezirinin aklına uyarak delikanlıdan, ilk olarak bir çuval elmas, sonrasında bir çuval inci, daha sonra bir çuval yakut getirmesini ve en sonunda denizin ortasında elmaslarla, incilerle ve yakutlarla bezeli bir köşk yapmasını talep eder. Bunların her biri için de kırkar gün mühlet verir. (T8)

K2250.1. Hain hizmetçi.

- Bey-oğlu savaşta iken, yakında çocuğu olacak kız, Arap halayığında sarayın önündeki gölde yıkanmak üzere gümüş futası ile altın nalınlarını ister ve suya girer. Kız yıkanırken Arap halayık, kızın suyun derin yerine ittikten sonra kızın elbiselerini giyer, tacını başına koyar ve sultanın yerine geçer. (T1)

K2293. Hain yaşlı kadın.

- Yemeden, içmeden kesilip günden güne zayıflayan Bey-oğlu, yine bir gün kavağın dibinde dolaşırken bir kocakarıya rastlar. Derdini soran kocakarıya meseleyi anlatınca kocakarı, Bey-oğlu'na yardım etmek için kavağın altında un eleyip hamur yoğurduktan sonra ekmek yapacağı sacayağını ters kapayarak nafîle uğraşır. Bunu gören kız, kendisinden yardım isteyen kocakarıya yardım etmek için aşağı inince kocakarı, kızın kendine bağlar. (T1)

4.2.11. L. Kaderin Değişmesi

L54.1. En genç kardeş, bir canavarla evlenmeyi kabul eder; daha sonra kız kardeşleri onu kıskanır.

- Padişahın küçük kızı, peynir tulumuyla evlendikten sonra peynir tulumuna güler yüz gösterip iyi davranır ve karşılığında peynir tulumunun aslında bir insan olduğunu öğrenir. Bunu kız kardeşleriyle paylaşınca kız kardeşler, kıskanıp kıza ağır, fena laflar söylerler. (T5)

L61. Akıllı en küçük kız.

- Canı sıkılan padişah, kendini eğlendirmek için kızlarını çağırıp babalarını ne kadar sevdiklerini sorar. Padişah, sorusunu “dünyalar kadar” diye cevaplayan en büyük kızını baş vezirin oğluna, “canımdan çok” diye cevaplayan ortanca kızını ikinci vezirin oğluna verir ve sıra en küçük kızına gelince kız, babasından, bir gün müsaade ister. (T10)

L200. Tevazu, ödüllendirilir.

- Mehmet, kuyunun dibine vardığında bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap, yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa ile onu karşılayıp hangisinin daha güzel olduğunu sorar ve Mehmet, kurbağanın daha güzel olduğunu söyleyince Arap, Mehmet’e kimseye göstermemesini öğütleyerek üç nar verir. (T10)

L210. En iyi seçim, mütevazı seçimdir.

- Mehmet, kuyunun dibine vardığında bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap, yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa ile onu karşılayıp hangisinin daha güzel olduğunu sorar ve Mehmet, kurbağanın daha güzel olduğunu söyleyince Arap, Mehmet'e kimseye göstermemesini öğütleyerek üç nar verir. (T10)

4.2.12. M. Geleceğin Tayini

M202. Anlaşmanın ya da verilen sözün yerine getirilmesi.

- Çok korkan ihtiyar oduncu, kendisini yememesi için Arap'a yalvarınca bir dudağı yerde, bir dudağı gökte olan Arap, evde karşısına çıkacak ilk insanı ona getirmesi şartıyla oduncuya dokunmaz. Oduncu, eve gittiğinde kapıyı kızı açar. İhtiyar, kızını karşısında gördüğü zaman ağlamaya başlar ve karısıyla kızına olanları anlatır. Kız, anası ve babasını kurtarmak için Arap'a verilmeye razı olur. (T3)

4.2.13. N. Şans ve Talih

N130. Talihin ya da kaderin değişmesi.

- Günün birinde kıza, hayırlı bir kısmet çıkar ve Gül Kız, gelin olup kapı ardından kurtulur. (T4)
- O güne dek üzüntü, dert nedir bilmeyen Rüzgâroğlu'nun, ormandan dönerken yay gibi hızlı köpeklerinden biri, dereyi geçemez ve boğulur. Rüzgâroğlu onun ölümüne üzülürken ceylan gibi güzel atı, zehirli bir ot yiyerek ölür. Yola kalan tek köpeğiyle devam ederken o köpeğin başına da, komşu evin damından bir kiremit düşünce o hayvan da orada cansız kalır. O gün çıkan fırtınada çakan bir şimşek, kuru bir otu tutuşturur ve çıkan yangında, Rüzgâroğlu ailesinin köşkü, içindeki her şeyle birlikte yanıp kül olur. Rüzgâroğlu, karısı ve çocuklarını yangından güçlkle kurtarır. (T6)
- Kandırılan şehzade, Turunç Güzeli ile evlenmesi gerekirken Çopur Kızla evlenir. (T9)

N131. Talihi değiştirmek için yapılan şeyler.

- Bey-oğlu savaşta iken, yakında çocuğu olacak kız, Arap halayığında sarayın önündeki gölde yıkanmak üzere gümüş futası ile altın nalınlarını ister ve suya girer. Kız yıkanırken Arap halayık, kızı suyun derin yerine ittikten sonra kızın elbiselerini giyer, tacını başına koyar ve sultanın yerine geçer. (T1)
- Çopur Kız, kör talihin kendi başına asla konmayacağını, kendi talihini kendi elleriyle kurması gerektiğini düşünür ve iğneyi kendi başına koyup Turunç Güzeli'nin yerine geçerek şehzadeyle evlenmeye karar verir. (T9)

N134. Kişiler talihi etkiler.

- Şehzade, Turunç Güzeli'ne kavuşunca derdinden kurtulur. (T9)

N730. Ailenin tesadüfi kavuşması.

- Asker, gözleri yaşaran Nuryüz'ü teselli ederken sandıktan oğluna ağlamamasını ve kendisini kurtarmasını söyleyen bir ses duyarlar. Sandığı açtıkları zaman sandıktan Nuryüz'ün annesi çıkar ve ana oğul kavuşurlar. (T6)
- Başyaverin yeni bir oyununa uğramamak için, olanları anlatmak üzere kadını da aralarına alan Nuryüz ve diğer asker, padişahın karşısına çıkar ancak ne kadın ne de Nuryüz Rüzgâroğlu'nu tanıyabilir. Karısı ve oğlunu tanıyan Rüzgâroğlu, hemen yerinden fırlayıp onlara sarılır ve kavuşurlar. (T6)

N812. Yardımcı dev.

- Yolda topal bir deve rastladıklarında şehzade, bu iğrenç mahlûku hemen orada yok etmek ister ancak dev, delikanlıya büyük hizmetlerde bulunabileceğini hissettirmeye çabalayıp canını bağışlaması için yalvarır ve genç kızlar da bu fikri tasvip eder. Bunun üzerine canı bağışlanan dev, yoldaşlara katılır. Genç kızlar, padişahın gönderdiği orduyu topal devin yardımıyla bozguna uğratar. (T8)

N812.2. Kahramanın koruyucusu ve yardımcısı olarak dev kadın.

- Dev anası, şehzadeyi oğlundan korumak için bir elmaya çevirerek gizler ve şehzadeye üç turunçları ele geçirmenin yolunu anlatır, şehzadeye öğütler verir. (T9)

N815. Yardımcı peri.

- Kocasının rahatsızlığını sezen Gül Kız, Allah'a bir çare için yalvarıp dua edince evin içinde nur yüzlü bir hatuncuk peyda olur ve on hamarat periyi kızın on parmağına koyar, iş yaptırmak istediğinde de o parmağını kıpırdatmasının yeterli olduğunu söyler. (T4)

N820. İnsan yardımcılar.

- Geyik kardeşin, balık karnındaki ablasıyla konuşmasına tanık olanlar, Bey-oğlu'na, konuşmayı gizlice dinlemesini tavsiye eder ve tavsiyeye uyan Bey-oğlu, durumu anlayıp balıkçılara göldeki bütün balıkları tutmalarını emreder ve böylece karısını kurtarıp ona kavuşmuş olur. (T1)
- Öte yandan padişah, kendi kızını öldürttüğü için çok pişman olur ve ona tebdili kıyafet edip seyahate çıkmasını tavsiye ederler. (T10)

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın.

- Yemeden, içmeden kesilip günden güne zayıflayan Bey-oğlu, yine bir gün kavağın dibinde dolaşırken bir kocakarıya rastlar. Derdini soran kocakarıya meseleyi anlatınca kocakarı, Bey-oğlu'na yardım etmek için kavağın altında un eleyip hamur yoğurduktan sonra ekmek yapacağı sacayağını ters kapayarak nfile uğraşır. Bunu gören kız, kendisinden yardım isteyen kocakarıya yardım etmek için aşağı inince kocakarı, kızı kendine bağlar. (T1)
- Kocakarı, peynir tulumunun isteğini geri çevirmeyip onun için sultandan sırasıyla büyük kızını, ortanca kızını ve küçük kızını ister. (T5)
- Kadın, Turunç Güzeli'ne yardım ederek onu şehzadenin karşısına çıkartır ve şehzadeyle tekrar kavuşmalarını sağlar. (T9)

N827. Yardımcı çocuk.

- Küçük sultan, altın dağında karşılaştığı çocuklara altın delikanlıyı sorunca çocuklardan, kocasının karşıki konakta dev anasıyla birlikte oturduğunu öğrenir ancak dev anasının kendisini yemesinden korkan kız, çocuklardan delikanlıyı çağırmasını ister ve çocuklar da söyleneni yapar. (T5)

N831. Yardımcı kız.

- Yemeden, içmeden kesilip günden güne zayıflayan Bey-oğlu, yine bir gün kavağın dibinde dolaşırken bir kocakarıya rastlar. Derdini soran kocakarıya meseleyi anlatınca kocakarı, Bey-oğlu'na yardım etmek için kavağın altında un eleyip hamur yoğurduktan sonra ekmek yapacağı sacayağını ters

kapayarak nafile uğraşır. Bunu gören kız, kendisinden yardım isteyen kocakarıya yardım etmek için aşağı inince kocakarı, kızı kendine bağlar. (T1)

- Padişah, vezirin tavsiyesiyle, bir çuval elması getiren delikanlıdan, bu sefer de bir çuval inci ister. Kız, eve üzüntülü bir yüz ifadesiyle dönen şehzadeden olanları öğrenince kendisini kurtardığı sarayın arkasında bir saray daha olduğunu, o sarayda aradıklarını bulacağını söyler. Padişah, vezirin tavsiyesiyle, bir çuval inciye getiren delikanlıdan, bu sefer de bir çuval yakut ister. Kız, şehzadeden olanları öğrenince ikinci sarayın ötesinde üçüncü bir saray daha olduğunu söyleyip şehzadeyi oraya gönderir. Padişah, vezirin tavsiyesiyle, bir çuval yakutu getiren delikanlıdan, bu sefer de bir denizin ortasında elmaslar, inciler ve yakutlarla bezeli bir köşk ister. Şehzade eve gelip de kızlara derdini anlattığı zaman, kızların en büyüğü, delikanlıyı bir dağa gönderip dağın tepesinde “Hacı Baba!” diye bağırmasını, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesini fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmasını, bağırırsa kendi mezarını kazacağını da dile getirir. Genç kız, delikanlıya, padişah ile saray ahali denizin ortasındaki köşkü teftişe çıkmışken Hacı Baba’dan köşkü geri almasını istemesini öğütler ve delikanlı, kızın dediğini yapınca toprak yer yarılmışçasına zangır zangır titrer, önceden işittiği ürkünç sesin “Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!” cevabı yankılanır. Padişah, vezir ve tüm saray ahali köşkle birlikte denize gömülür. Böylece başlarındaki sorundan kurtulmuş olurlar. (T8)
- Şehzade, babasının sarayında yemeğe davet edilince genç kızlardan biri yüzüğünü şehzadeye verip yemeden önce yemeklere bu yüzüğü dokundurmasını öğütler. Şehzade Ahmet, babasının sarayındaki yemeklere genç kızın verdiği yüzüğü dokundurarak yediğinden zehirlenmeden kendi sarayına döner. (T8)
- Yemekten sonra Mehmet’in anasını hararet basar ve kadın, narlardan birini yemek ister. Narı kesince narın, her bir tanesinin kıymetli bir mücevher olduğunu görürler. Gördüklerinin ne olduğunu anlamayan Mehmet ve annesinin aksine, bunların birer mücevher olduğunu bilen kız, onlara

gördüklerini kimseye söylememelerini tembihler ve Mehmet'e tanelerden birini verip bir kuyumcuya satmasını söyler. (T10)

N837. Yardımcı sultan (kraliçe).

- Padişah, avdayken yediği Tüylüce'nin çöreginde, kızın koyduğu yüzüğü bulur ve saraya dönünce annesine Tüylüce ile evlenmek istediğini söyler. Annesi, Tüylüce'nin insan mı, hayvan mı olduğunu bilmediklerini söyleyerek onun yaptığı çörekten çıkan yüzüğü gösteren padişaha karşı çıkar. Ancak padişah, eğer Tüylüce ile evlenmezse kederinden öleceğini söyleyince annesi razı olur ve padişaha, insan mı hayvan mı olduğunu anlamak için Tüylüce'yi odasında gözetlemesini tavsiye eder. Böylece Tüylüce'nin aslında ayın on dördü gibi güzel bir kız olduğu ortaya çıkar. (T3)
- Şehzade Ahmet, omuzlarına yüklenen bu ağır mesuliyeti anacığına anlatınca anası, önce çaresizlik içinde gözyaşlarına boğulur ama birkaç gün sonra oğluna, taşı buldukları yere gidip daha fazlasını aramasını öğütler. (T8)

N844. Yardımcı derviş (pir).

- Sedef Kız, rüyasında bir pir görür ve bu kişi ona, ayırık otundan birer gömlek örüp de kardeşlerine giydirirse büyüünün bozulacağını ancak bu işi tamamlayana kadar hiç konuşmaması gerektiğini söyler. (T7)
- Padişahın en küçük kızı, o gece rüyasında, babasına, onu tuz kadar sevdiğini söylemesini öğütleyen bir derviş görür. (T10)
- Mehmet, kuyuya inerken yarı yolda karşısına ak sakallı bir derviş çıkar. Derviş, Mehmet'e daha yerin yedi kat dibine ineceğini ve orada karşısına bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap'la karşılaşacağını ve bu Arap'ın yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa olacağını

söyler. Derviş, Arap'ın ona, kurbağanın mı yoksa dünya güzelinin mi daha güzel olduğunu soracağını, o zaman kurbağanın daha güzel olduğunu söylemesini öğütler ve sonra gözden kaybolur. (T10)

4.2.14. P. Toplum

P231. Ana ve oğul.

- Padişah, ava çıkacağı bir gün annesi kendi elleriyle oğluna çörek yapmaya koyulur. (T3)
- Oğluna öfkelenip, oğlunun kellesinin uçurulmasını emreden padişah, vezirinin ısrarları üzerine bu kararından vazgeçerek oğlunu uzun sürecek bir sürgüne gönderince padişahın eşi, sultan da orada daha fazla kalamayacağını söyler ve oğluyla birlikte sarayı terk eder. (T8)

P252.2. Üç kız kardeş.

- Bir padişah ve üç kızı vardır. (T10)

P253.0.3. Bir kız kardeş, üç erkek kardeş.

- Padişahın üç oğlu, bir kızı vardır. (T7)

P253.2. Kız kardeşin, dönüştürülmüş erkek kardeşe sadakati.

- Padişahın kızı, gece herkes uyurken saraydan kaçıp üvey anaları tarafından kuşa dönüştürülen kardeşlerini aramaya koyulur. (T7)

P253.2.1. Erkek kardeşin, zulme uğrayan kız kardeşe sadakati.

- Kavağın kesilmesine az bir yer kala Bey-oğlu'nun adamları, kalanını sabah keseriz diyerek mola verirler. Onlar gittikten sonra geyik kardeş, kavağın kesilen kısmını yalayarak balta değmemiş hâle getirir. Aynı olay bir kez daha tekrarlanınca kavağı keseceklerine dair ümitlerini yitirirler. (T1)

P270. Bakıcı aile.

- Askerlerden biri Rüzgâroğlu'nun oğlu Nuryüz'dür. Nuryüz, ailesinin başından geçenleri anlatır ve kız kardeşiyle birlikte çayda sürüklenirken bir değirmencinin onları kurtarıp kendi öz evlatları gibi yetiştirdiğini söyler. (T6)

P281. Üvey ana

- Karısı ölünce adam tekrar evlenir ancak üvey ana çocuklarını kıskanmakta ve çocuklara türlü eziyetler etmektedir. (T1)
- Kara vezir, çocuklara bakacak bir ana lazım olduğunu söyleyerek kara kızını allayıp pullayıp padişaha verir. (T7)

P734. Baba ve kız.

- Bir padişahın, dünya güzeli bir kızı vardır. (T2)
- Padişah, kızlarına, kendisini ne kadar sevdiklerini sorar. (T10)

4.2.15. Q. Ödüller ve Cezalar

Q40. İyiliğin ödülü.

- Düğünlerinin kırkinci gecesi, odalarına çekildikleri zaman padişahın küçük kızı, peynir tulumuna güler yüz gösterip iyi davranır. Peynir tulumu, karısının sözleri üzerine, onun bir insanoğluna layık olduğunu ve kendisinin de bir insan olduğunu söyler. (T5)
- Rüzgâroğlu, karısını kurtarmada büyük yardımı olan askeri kendisine arabacıbaşı yapar. (T6)
- Rüzgâroğlu, çocuklarına kendi çocukları gibi bakan değirmenci ile karısını da saraya alır ve değirmenciye vezir tayin eder. (T6)
- Ahmet, padişah olunca ilk iş tahtına kavuşmasındaki en büyük pay sahibi olan anacığını ve üç kızı saraya çağırır. (T8)

Q41. Nezaketin ödülü.

- Düğünlerinin kırkinci gecesi, odalarına çekildikleri zaman padişahın küçük kızı, peynir tulumuna güler yüz gösterip iyi davranır. Peynir tulumu, karısının sözleri üzerine, onun bir insanoğluna layık olduğunu ve kendisinin de bir insan olduğunu söyler. (T5)

Q64. Sabrın ödülü.

- Sedef Kız, cellat karşısına çıkarıldığında örgüsünü bitirir ve ördüğü gömlekleri başının üzerinde uçan kuşların üstüne atarak kardeşlerini kurtarır ve kardeşlerine kavuşur. (T7)

Q111. Ödül olarak zenginlik.

- Şehzade, kadına söylediğini yapması karşılığında, onu dünyalığını tutmakla ödüllendireceğini söyler. (T9)

Q272. Açgözlülüğün cezası.

- Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade anasına aldırılmaz, mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. Sonrasında delikanlıyı huzuruna çağıran padişah, her seferinde vezirinin aklına uyarak delikanlıdan, ilk olarak bir çuval elmas, sonrasında bir çuval inci, daha sonra bir çuval yakut getirmesini ve en sonunda denizin ortasında elmaslarla, incilerle ve yakutlarla bezeli bir köşk yapmasını talep eder. Bunların her biri için de kırkar gün mühlet verir. Genç kız, delikanlıya, padişah, veziri ve saray ahalisi denizin ortasındaki köşkü teftişe çıkmışken Hacı Baba'dan köşkü geri almasını istemesini öğütler ve delikanlı, kızın dediğini yapınca toprak yer yarılmışçasına zangır zangır titrer, önceden

işittiği ürkünç sesin “Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!” cevabı yankılanır. Açıgözlü padişah, vezir ve tüm saray ahalisi köşkle birlikte denize gömülür. (T8)

Q415.4. Ceza: aslanlara (vahşi hayvanlara) yem olmak.

- Padişahın karısını yemek isteyen Arap, aslanla kaplanın önüne atılır ve hayvanlar onu parçalar. (T3)

Q416.2.1. Ceza: atların kuyruklarına bağlanarak çekilme.

- Gerçekleri karısından öğrenen Bey-oğlu, Arap halayığa kırk satır mı yoksa kırk katır mı istediğini sorar ve halayık, kırk katır ile anasının evine gitmek ister. Arap halayığı, kırk katırın kuyruklarına bağlarlar ve halayığın her bir parçası bir dağ başında kalır. (T1)
- Gerçekleri öğrenen şehzade, Karakızı çağırıp “kırk satır mı, kırk katır mı” istediğini sorar. Kız, katırı seçip baba evine gitmek isteyince Karakızı, kırk katırın kuyruklarına bağlayarak cezalandırırlar. (T9)

Q431. Ceza: sürgün.

- Rüzgâroğlu, karısını cariyesi yapmak isteyen ve karısı kabul etmediği için onu öldürmeye karar veren başyaveri, görevinden uzaklaştırıp memleketin dışına attırır. (T6)
- Oğluna öfkelenip, oğlunun kellesinin uçurulmasını emreden padişah, vezirinin ısrarları üzerine bu kararından vazgeçerek oğlunu uzun sürecek bir

sürgüne gönderince padişahın eşi, sultan da orada daha fazla kalamayacağını söyler ve oğluyla birlikte sarayı terk eder. (T8)

Q431.9.1. Cinayet teşebbüsü için sürgün.

- Rüzgârroğlu, karısını cariyesi yapmak isteyen ve karısı kabul etmediği için onu öldürmeye karar veren başyaveri, görevinden uzaklaştırıp memleketin dışına attırır. (T6)

Q470. Ceza olarak yüze tükürmek.

- Pirinç ayıklanırken kız, kocasının istediği gibi bir avuç çorbalık pirinç çalar ancak sonrasında şehzade gelir ve bir avuç çorbalık çalındığını söyleyip herkesin üstünü arar. Pirinç kızda bulununca da oradaki herkesi kızın yüzüne tükürtür. Elbiseler dikilirken kız, kocasının istediği gibi bir takkelik kumaş çalar ancak sonrasında şehzade gelir ve bir takkelik kumaş çalındığını söyleyip herkesin üstünü arar. Kumaş yine kızda bulununca oradaki herkesi kızın yüzüne tükürtür. (T2)

Q494. Ceza olarak sosyal pozisyonun kaybı.

- Rüzgârroğlu, karısını cariyesi yapmak isteyen ve karısı kabul etmediği için onu öldürmeye karar veren başyaveri, görevinden uzaklaştırıp memleketin dışına attırır. (T6)

4.2.16. R. Esirler ve Kaçaklar

R49.1. Ağaçta tutsaklık.

- Yedi başlı dev, birer peri kızı olan Üç Turunçları bahçenin ortasındaki ağaçta yedi yıl boyunca tutsak eder. (T9)

R111.1.4. Prensesin (genç kız), devden (canavar) kurtarılması.

- Kız, on yıldır ejderhanın tutsağı olduğunu, artık onu kurtardığına göre delikanlının olduğunu söyler, kendisini de yanına alması için yalvarır ve şehzade, merhamet edip kızı da alarak anasının yanına döner. Şehzade, ikinci ve üçüncü saraylarda da birer ejderha öldürüp içlerinde bulduğu kızları esaretlerinden kurtarır. (T8)
- Şehzade, ilk iki taşı isabet ettiremeyince önce dizlerine sonra göbeğine kadar taş kesilir. Üçüncü taşın hedefi vurması için Allah'a dua eder ve attığı üçüncü taşla Üç Turunçları ağaçtan düşürür, turunçları aldığı gibi yedi başlı devden kaçır. (T10)

R131. Korunmasız ya da terkedilmiş çocukların kurtarılması.

- Askerlerden biri Rüzgârıoğlu'nun oğlu, Nuryüz'dür. Nuryüz, ailesinin başından geçenleri anlatır ve kız kardeşiyle birlikte çayda sürüklenirken bir değirmencinin onları kurtarıp kendi öz evlatları gibi yetiştirdiğini söyler. (T6)

R131.2. Terkedilmiş çocuğu değirmenci kurtarır.

- Askerlerden biri Rüzgâroğlu'nun oğlu, Nuryüz'dür. Nuryüz, ailesinin başından geçenleri anlatır ve kız kardeşiyle birlikte çayda sürüklenirken bir değirmencinin onları kurtarıp kendi öz evlatları gibi yetiştirdiğini söyler. (T6)

R213. Evden kaçmak.

- Üvey analarının, kendilerini fırına atacağını öğrenen çocuklar, evden kaçır. (T4)
- Padişahın kızı, gece herkes uyurken saraydan kaçır kardeşlerini aramaya koyulur. (T7)
- Üç Turunçların derdine düşen şehzade; vezirler, padişahı avuturken evden kaçır yollara düşer. (T9)

4.2.17. S. Olağanüstü Zulüm

S11. Zalim baba.

- Oğluna öfkelenip, oğlunun kellesinin uçurulmasını emreden padişah, vezirinin ısrarları üzerine bu kararından vazgeçerek oğlunu uzun sürecek bir sürgüne gönderince padişahın eşi, sultan da orada daha fazla kalamayacağını söyler ve oğluyla birlikte sarayı terk eder. (T8)
- Şehzade Ahmet, babasını kapıda karşılar, hürmette kusur etmez ve onu, kendi sarayında görmeyi dileyceği üç kızla tanıştırır. Padişah, kendi sarayına döndüğünde Şehzade Ahmet'in tez elden infaz edilmesini ister. Veziri, yine

önceki gibi padişahı bu kararından vazgeçirmeye çalışır ama padişah bu sefer kararından dönmez. (T8)

- Bizzat babası tarafından gözleri çıkarılan şehzade, ak sakallı bir pirin yardımıyla gözlerine kavuşunca, yine babası tarafından içine atıldığı kuyudan kurtulur ve babasının, dostu olduğu genç kızlarla savaşa tutuştuğunu öğrenir. (T8)
- Sabah olup da kız, babasına, onu “tuz kadar” sevdiğini söyleyince çok kızan padişah, hemen celladı çağırır ve cellada, saygısız kızının başını kesip kanlı gömleğini kendisine getirmesini emreder. (T10)

S11.3.7. Baba, oğlunun öldürülmesini emreder.

- Oğluna öfkelenip, oğlunun kellesinin uçurulmasını emreden padişah, vezirinin ısrarları üzerine bu kararından vazgeçerek oğlunu uzun sürecek bir sürgüne gönderince padişahın eşi, sultan da orada daha fazla kalamayacağını söyler ve oğluyla birlikte sarayı terk eder. (T8)
- Şehzade Ahmet, babasını kapıda karşılar, hürmette kusur etmez ve onu, kendi sarayında görmeyi dileyceği üç kızla tanıştır. Padişah, kendi sarayına döndüğünde Şehzade Ahmet’in tez elden infaz edilmesini ister. Veziri, yine önceki gibi padişahı bu kararından vazgeçirmeye çalışır ama padişah bu sefer kararından dönmez. (T8)

S31. Zalim üvey ana.

- Karısı ölünce adam, tekrar evlenir ancak üvey ana, çocuklarını kıskanmakta ve çocuklara türlü eziyetler etmektedir. Karısı, adama, üvey çocuklarından bıktığını söyler ve onları atması, satması, evden uzaklaştırması konusunda adamın başının etini yer. Ancak adam, çocuklarına kıyamaz. Çocuklarsa,

üvey analarının yaptıkları yüzünden her gün analarının mezarı başına gidip ağlarlar. Sonunda, bir gün üvey anaları, çocukları içine atıp onlardan kurtulmak için adamlarına bir fırın yaktırır. (T1)

- Kara vezirin kızı, padişahın kızına iftira atarak öyle bir kara bulaştırır ki kız, babasının bile gözünden düşer. (T7)

S31.2. Çocuklar, üvey ana tarafından büyülenir.

- Elinden büyücülük de gelen kara vezirin kızı, çocukları dertleşirken görünce kendi başına bir çorap ördüklerini düşünüp üç erkek kardeşi birer kuşa çevirir. (T7)

S133. Kafasını kesme yoluyla cinayet.

- Padişah, oğlunun sarayına gidip genç kızlara, onları kendi sarayında görmek istediğini bildirince kızlar, kendilerine her birinin içerisinde bir hizmetçi kız bulunan kırk araba ile yanlarında bir de kırk boş araba gönderilmesini şart koşar. Genç kızlar, gönderilen kırk arabadaki kırk hizmetçi kızın kellesini uçurup boş arabalarla padişaha gönderince padişah, öfkelenip kızlara savaş açar. (T8)

S146.1. Kuyuda terk etme.

- Bizzat babası tarafından gözleri çıkarılan şehzade, ak sakallı bir pirin yardımıyla gözlerine kavuşunca, yine babası tarafından içine atıldığı kuyudan

kurtulur ve babasının, dostu olduğu genç kızlarla savaşa tutuştuğunu öğrenir. (T8)

S165. Sakatlama: göz çıkarmak.

- Bizzat babası tarafından gözleri çıkarılan şehzade, ak sakallı bir pirin yardımıyla gözlerine kavuşunca, yine babası tarafından içine atıldığı kuyudan kurtulur ve babasının, dostu olduğu genç kızlarla savaşa tutuştuğunu öğrenir. (T8)

S410. Zulmedilen kadın (karı).

- Ufak bir kulübeyi evleri diye tanıtan delikanlı, her sabah evden çoban kıyafeti ile çıkar, bütün gün şehzade kıyafeti içinde gezip eğlendikten sonra akşam olunca yine çoban kıyafetini giyip bir kuru ekmekle kızın yanına döner. Kendisinin dışarıda yediğini, o kuru ekmeğin de karısının kısmeti olduğunu söyleyerek kıza, birkaç ay böyle eziyet eder. (T2)

4.2.18. T. Cinsiyet

T11. Hiç görülmemiş birine âşık olmak.

- Yetim, şehzadeye “Üç turunçların derdine düşesin!” diye beddua eder ve şehzadenin yüreğine ateş düşer. (T9)

T11.4.6. Bayanın takısını (yüzük, tarak vb.) bularak âşık olmak.

- Padişah, avdayken yediği Tüylüce'nin çöreğinde, kızın koyduğu yüzüğü bulur ve saraya dönünce annesine Tüylüce ile evlenmek istediğini söyler. Annesi, Tüylüce'nin insan mı, hayvan mı olduğunu bilmediklerini söyleyerek onun yaptığı çörekten çıkan yüzüğü gösteren padişaha karşı çıkar. Ancak padişah, eğer Tüylüce ile evlenmezse kederinden öleceğini söyler. (T3)

T15. İlk görüşte aşk.

- Bir gün bir şehzade, Sedef Kız'ı görür ve ilk görüşte âşık olur. (T7)
- Bir pınar başında çatlayan son turunçtan çıkan güzeller güzeli kızı gören şehzade, kızı bir görür bayılır, bir görür ayılır. (T9)

T24.1. Aşk hastalığı.

- Kızı kavaktan bir türlü indiremediği için Bey-oğlu; yemeden, içmeden kesilip günden güne zayıflar. (T1)
- Annesi, Tüylüce ile evlenmesini onaylamayınca padişah, eğer Tüylüce ile evlenmezse kederinden öleceğini söyler. (T3)
- Yetim, şehzadeye “Üç turunçların derdine düşesin!” diye beddua eder ve şehzadenin yüreğine ateş düşer. (T9)
- Şehzadenin kuruntusu günden güne artar ve Turunç Güzeli'nin başına neler geldiğini düşünmekten yataklara düşer. (T9)

T24.2. Aşktan bayılmak.

- Bir pınar başında çatlayan son turunçtan çıkan güzeller güzeli kızı gören şehzade, kızı bir görür bayılır, bir görür ayılır. (T9)

T62. Kendisini isteyen ilk erkekle evlenecek prenses.

- Kız, ablalarının alayına karşılık, hiç olmazsa kendisinin bir yuva sahibi olduğunu söyleyince ablaları da pencerenin önünden geçen ilk erkeklerle kendilerinin evleneceğini söylerler. (T5)

T75.0.1. Kötü davranılan talipler.

- Yemen şehzadesi olduğunu bilmediği delikanlıyı pencereden görüp beğenen sultan, tek nar tanesini yere düşürmenin cezasından vazgeçmek istemez ve delikanlının o nar tanesi için kırk değnek yemesi koşuluyla onunla evleneceğini söyler. (T2)

T96. Âşıklar birçok maceradan sonra tekrar kavuşurlar.

- Delikanlı, karısına dilini tutamadığı için bu hâllere geldiklerini ancak onu tekrar bulduğu için çok sevindiğini söyler. (T5)
- Karısı ve oğlunu tanıyan Rüzgâröğlü, hemen yerinden fırlayıp onlara sarılır ve kavuşurlar. (T6)

- Turunç Güzeli, karalar içinde gelip de başından geçenleri şehzadeye anlatınca şehzade, Turunç Güzeli'ni tekrar bulduğuna çok sevinir. (T9)

T100. Evlilik.

- Karısı ölünce adam, tekrar evlenir. (T1)
- Günün birinde hayırlı bir kısmet çıkar ve Gül Kız, gelin olup kapı ardından kurtulur. (T4)
- Büyük bir tüccar olup güzelliği ile, kibarlığı ile, cömertliği ile dillere destan olan Mehmet, padişahın kızı ile evlenir. (T10)

T111. İnsan ve doğaüstü varlığın evlenmesi.

- Şehzade ve bir peri olan Turunç Güzeli düğün yaparlar. (T9)

T130. Evlilik âdetleri.

- Kızını isteyenler çok olsa da padişah, kızını kimseye vermez. (T2)
- Kocakarı, peynir tulumu için sultandan sırasıyla büyük kızını, ortanca kızını ve küçük kızını ister. (T5)
- Sultan, başlık parası olarak büyük kızı için on küp gümüş, ortanca kızı için yirmi küp inci, küçük kızı için kırk küp altın ister. (T5)
- Kocakarı, sultana kızlar için istenen başlık paralarını götürdüğünde söz kesilip düğün günü kararlaştırılır. (T5)

- Padişah, oğlunun mürüvvetini göreceği için çok sevinip hemen düğünü kurdurur ancak Sedef Kız ne gelinliğini giyer ne kına yakar, elinden örgüsünü hiç bırakmaz. (T7)
- Padişah ve sultan, küçük sultan dedikleri Karakız'a yüzgörümlüğü olarak dünyaları taktıkları hâlde kızın yüzünü göremezler. (T9)

T132. Düğüne hazırlık.

- Bir gün şehzade, ailesine düğün hazırlıklarına başlamalarını, evleneceğini söyler ama kızın kim olduğunu ailesi ne kadar sorsa da söylemez. Şehzadenin düğün hazırlığı için önce pirinç ayıklanır, sonra gelinin elbiseleri dikilir, en son da bütün halkın davetli olduğu bir gelin hamamı tertip edilir. (T2)
- Peynir tulumunun sırasıyla padişahın büyük kızı, ortanca kızı ve küçük kızı ile düğünü için düğün hazırlıkları yapılır. (T5)
- Şehzade, Turunç Güzeli'nin üzerinde hiçbir şey olmadığından, el âlemin ne diyeceğinden çekinerek onu, o hâliyle saraya götürmek istemez ve kızı, yapraklara sarıp orada bırakarak düğün hazırlıklarını başlatmak ve kıza gelinlik getirmek üzere yola düşer. (T9)

T133. Düğüne yolculuk.

- Kızla Yemen şehzadesi, birbirinin koşullarını kabul edince delikanlı, kırk değneği yer ve ardından kırk gün kırk gece düğün yapılır. Düğün bitince de herkesle vedalaşıp delikanlının memleketine gitmek üzere yola çıkarlar. (T2)
- Gelinciler, davullar eşliğinde gelip Çopur kızı alır ve saraya giderler. (T9)

T133.3. Gelin, düğüne giderken davulcular davul çalar.

- Gelinciler davullar eşliğinde gelip Çopur kızı alır ve saraya giderler. (T9)

T135. Düğün merasimi.

- Bey-oğlu, kızı alıp evine götürür, geyik kardeş de beraberlerinde gider ve Bey-oğlu ile kız, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. (T1)
- Kızla Yemen şehzadesi, birbirinin koşullarını kabul edince delikanlı, kırk değneği yer ve ardından kırk gün kırk gece düğün yapılır. Düğün bitince de herkesle vedalaşıp delikanlının memleketine gitmek üzere yola çıkarlar. (T2)
- Kız saraya getirilir ve kırk gün kırk gece düğün yapılır. Kız, şehzadenin kendi kocası olduğunu görür. Bir daha ne kız ne de oğlan, birbirlerine çektiindikleriyle ilgili bir şey söyler. (T2)
- Padişah ve kız, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. (T3)
- Arap'tan kurtulduktan sonra padişah emir verir ve yeniden kırk gece düğün yapılır. (T3)
- Peynir tulumu, padişahın sırasıyla büyük, ortanca ve küçük kızlarıyla kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir. (T5)
- Padişah, Sedef Kız'ı oğluna alır, üç kardeşe de üç kızını verir ve kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (T7)
- Çopur kızla şehzade, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. (T9)
- Turunç Güzeli ile şehzade, kavuşur ve düğün yaparlar. (T9)
- Padişah ile kızı kavuşunca Mehmet Bey ile padişahın kızı, Mehmet'in memleketinde ve kızın memleketinde kırkar gün kırkar gece yeniden düğün yaparlar. (T10)

T135.8. Masalın sonunda aynı anda iki ya da daha fazla düğün.

- Padişah, Sedef Kız'ı oğluna alır, üç kardeşe de üç kızını verir ve kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (T7)
- Padişah ile kızı kavuşunca Mehmet Bey ile padişahın kızı, Mehmet'in memleketinde ve kızın memleketinden kırkar gün kırkar gece yeniden düğün yaparlar. (T10)

T136.1. Düğün ziyafeti.

- Şehzadenin düğünü için pirinç ayıklanır. (T2)
- Halk, padişah ile kızın düğününde yer, içer. (T3)
- Peynir tulumu ile padişahın küçük kızının düğünü için yüzlerce koyun kesilir, kazanlarla pilavlar pişirilir ve tepsilerle tatlılar yapılır. (T5)

T136.3. Düğün eğlenceleri.

- Halk, padişah ile kızın düğününde, davullar-zurnalar eşliğinde eğlenir. (T3)
- Peynir tulumu ile padişahın küçük kızının düğünü için dünyanın her yerinden en iyi çalgıcılar getirilir. (T5)

T136.4. Düğünde hediyeler.

- Padişah ve sultan, küçük sultan dedikleri Karakız'a yüzgörümlüğü olarak dünyaları taktıkları hâlde kızın yüzünü göremezler. (T9)

T166.1. Gelin, çirkin damat ile yatmayı reddeder.

- Evlendikleri gece karı-koca odaya geçtiği zaman, önce padişahın büyük kızı, sonra da padişahın ortanca kızı, peynir tulumunu “bu ne biçim adam” diyerek hakir görür ve peynir tulumuna bir tekme atıp annesinin yanına gider. (T5)

T210. Evlilikte sadakat (bağlılık).

- Kocası Rüzgâroğlu’nu saçı başı dağınık, gözleri yaş içinde görüp olanları öğrenen karısı, kocasının derdine ortak olur ve onunla birlikte ağlamaya başlar. (T6)
- Rüzgâroğlu ve karısı, zenginlikten fakirliğe düşünce köy köy gezip zenginlere uşaklık ederler. (T6)

T210.1. Sadık kadın (karı).

- Kız, kocasını çok sevdiği için kendisinden istediği gibi, önce şehzadenin düğünü için ayıklanan pirinçlerden bir çorbalık çalar, sonra da gelinin elbiselerini dikmek için kullanılan kumaştan bir takkelik çalar. (T2)

T251. Şirret kadın (karı).

- Karısı ölünce adam tekrar evlenir ancak üvey ana çocuklarını kıskanmakta ve çocuklara türlü eziyetler etmektedir. Karısı, adama, üvey çocukları için

onlardan bıktığını söyler ve onları atması, satması, evden uzaklaştırması konusunda adamın başının etini yer. Ancak adam, çocuklarına kıyamaz. (T1)

- Kara vezirin kızı, padişahla evlenene dek herkesin yüzüne güler ancak sonrasında saman altından su yürüterek kara bulaştırmadık birini bırakmaz. (T7)

T253. Dırdırcı kadın (karı).

- Karısı, adama, üvey çocukları için onlardan bıktığını söyler ve onları atması, satması, evden uzaklaştırması konusunda adamın başının etini yer. Ancak adam, çocuklarına kıyamaz. (T1)

T258.2. Kadın (karı), adamın (koca) sırrını öğrenmek için ısrar eder.

- Kız, şehzadenin neden dertli olduğunu sorar ve şehzade söylemek istemez. Kız, şehzadeye derdini anlattırınca kadar huzur vermez. (T8)

T670. Emme yoluyla evlat edinme: dev anası, kendi sütünü emen kahramanı evladı sayar.

- Küçük sultan, konağa girince dev anasının arkasındaki memeyi emer ve dev anası, kıza artık hem gelini hem de evladı olduğunu söyler. (T5)
- Dev anası, şehzadeye eğer sütünü emmeseydi kanını, iliğini sömürecek olduğunu söyler. Dev anasının asıl oğlu da, annesinin sütünü emmiş bir insanın kendi kardeşi sayılacağını söyler. (T9)

4.2.19. U. Yaşamın Doğası

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir motife rastlanmamıştır.

4.2.20. V. Din

V50. Dua.

- Kocasının rahatsızlığını sezen Gül Kız, Allah'a bir çare için yalvarıp dua eder. (T4)
- Dev anası, Allah'tan bir can vermesini dileyip elmayı yere vurunca elma, tekrar şehzadeye dönüşür. (T9)
- Şehzade, ilk iki taşı isabet ettiremeyince önce dizlerine, sonra göbeğine kadar taş kesilir. Üçüncü taşın hedefi vurması için Allah'a dua eder ve attığı üçüncü taşla Üç Turunçları ağaçtan düşürür, turunçları aldığı gibi yedi başlı devden kaçır. (T9)

4.2.21. W. Karakter Özellikleri

W10. İyilik (nezaket).

- Düğünlerinin kırkıncı gecesi, odalarına çekildikleri zaman padişahın küçük kızı, peynir tulumuna güler yüz gösterip iyi davranır. (T5)

- Büyük bir tüccar olup güzelliği ile, kibarlığı ile, cömertliği ile dillere destan olan Mehmet, padişahın kızı ile evlenir. (T10)

W11. Cömertlik.

- Büyük bir tüccar olup güzelliği ile, kibarlığı ile, cömertliği ile dillere destan olan Mehmet, padişahın kızı ile evlenir. (T10)

W26. Sabırlılık.

- Adam, evin dirliği düzeni bozulmasın diye karısının elinden bir iş gelmeyişiine bir söz söylemeden katlanır. (T4)
- O zamana kadar hiç konuşmadan örgü ören Sedef Kız, cellat karşısına çıkarıldığında örgüsünü bitirir ve ördüğü gömlekleri, başının üzerinde uçan kuşların üstüne atarak kardeşlerini kurtarır ve kardeşlerine kavuşur. (T7)

W31. İtaatkârlık.

- Bir gün padişah, penceresinden bakarken sarayın önünden geçen celebi görür ve içlerinden bir koçu çok beğenip söz verdiği gibi almadan önce karısına gösterir ama karısının koça bakmasıyla "...gözleri Arap'inkilere benziyor, sakın alma." diye haykırması bir olur. Padişah, koçun Arap olmasına mahal vermese de karısını kırmamak için koçu almaktan vazgeçer. (T3)

W34. Sadakat.

- Bir gün padişah, penceresinden bakarken sarayın önünden geçen celebi görür ve içlerinden bir koçu çok beğenip söz verdiği gibi almadan önce karısına gösterir ama karısının koça bakmasıyla "...gözleri Arap'inkilere benziyor, sakın alma." diye haykırması bir olur. Padişah, koçun Arap olmasına mahal vermese de karısını kırmamak için koçu almaktan vazgeçer. (T3)

W43. Uysallık.

- Kızın kocası; sessiz, sakın, kimseyi incitmeyen, iyi bir adamdır. (T4)

W111.2.8. Tembel çocuk, yürüyemediğini söyler.

- Sabah olunca kız, evde hep yatar hâlde gördüğü oğlanın kim olduğunu sorar yaşlı kadına. Kadın da, onun oğlu, Mehmet olduğunu, on yıldır öyle yattığını, kendisinin eve ekmek parası kazandığını söyler ve Mehmet'i, kıza emanet edip gider. Kız, ayağa kalkamayacağını söyleyen Mehmet'in hasta değil de tembel olduğunu anlar ve bir sopayla döve döve Mehmet'i yerinden kaldırıp çarşıya, hamallık yapmaya gönderir. (T10)

W126. İtaatsizlik.

- Bir gün padişah, karısına göstermeden bir şey almayacağına dair söz vermiş olmasına rağmen çarşıda gördüğü zarif bir ağızlığı “Artık bu da Arap olacak değil ya.” diye düşünerek alır ve yatak odasının rafına koyar. (T3)

W151. Açgözlülük.

- Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade anasına aldırılmaz, mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. Sonrasında delikanlıyı huzuruna çağıran padişah, her seferinde vezirinin aklına uyarak delikanlıdan, ilk olarak bir çuval elmas, sonrasında bir çuval inci, daha sonra bir çuval yakut getirmesini ve en sonunda denizin ortasında elmaslarla, incilerle ve yakutlarla bezeli bir köşk yapmasını talep eder. Bunların her biri için de kırkar gün mühlet verir. (T8)

W181. Kıskançlık.

- Karısı ölünce adam, tekrar evlenir ancak üvey ana, çocuklarını kıskanmakta ve çocuklara türlü eziyetler etmektedir. (T1)

4.2.22. X. Mizah

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir motife rastlanmamıştır.

4.2.23. Z. Çeşitli Motif Grupları

Z71.1. Formülistik sayı: üç.

- Şehzade, gözdenin söylediklerine inanmak istemese de üç gün, üç gece Sedef Kız'ı takip eder ve söylenenlerin doğru olduğunu görür. (T7)
- Yetim, şehzadeye “Üç turunçların derdine düşesin!” diye beddua eder. (T9)

Z71.1.1. Formül: üç gün üç gece.

- Şehzade, gözdenin söylediklerine inanmak istemese de üç gün, üç gece Sedef Kız'ı takip eder ve söylenenlerin doğru olduğunu görür. (T7)

Z71.5. Formülistik sayı: yedi.

- Şehzade, kıza “in misin, cin misin?” diye sorunca kız da, bir peri kızı olduğunu ve yedi yıldır yedi başlı devin, kendisini o bahçede tutsak ettiğini söyler. (T9)

Z71.12. Formülistik sayı: kırk.

- Bey-oğlu, kızı alıp evine götürür, geyik kardeş de beraberlerinde gider ve Bey-oğlu ile kız, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. (T1)
- Kızla Yemen şehzadesi, birbirinin koşullarını kabul edince delikanlı, kırk değneği yer ve ardından kırk gün kırk gece düğün yapılır. (T2)
- Kız, saraya getirilir ve kırk gün kırk gece düğün yapılır. Kız, şehzadenin kendi kocası olduğunu görür. Bir daha ne kız ne de oğlan, birbirlerine çektirdikleriyle ilgili bir şey söyler. (T2)
- Padişah ve kız, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. (T3)
- Arap'tan kurtulduktan sonra padişah emir verir ve yeniden kırk gece düğün yapılır. (T3)
- Peynir tulumu, padişahın sırasıyla büyük, ortanca ve küçük kızlarıyla kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir. (T5)
- Padişah, Sedef Kız'ı oğluna alır, üç kardeşe de üç kızını verir ve kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (T7)
- Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade anasına aldırılmaz, mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. Sonrasında delikanlıyı huzuruna çağıran padişah, her seferinde vezirinin aklına uyarak delikanlıdan, ilk olarak bir çuval elmas, sonrasında bir çuval inci, daha sonra bir çuval yakut getirmesini ve en sonunda denizin ortasında elmaslarla, incilerle ve yakutlarla bezeli bir köşk yapmasını talep eder. Bunların her biri için de kırkar gün mühlet verir. (T8)
- Çopur kızla şehzade, kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. (T9)
- Padişah ile kızı kavuşunca Mehmet Bey ile padişahın kızı, yeniden kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (T10)

Z71.16.2. Formülistik sayı: on.

- Kız, on yıldır ejderhanın tutsağı olduğunu, artık onu kurtardığına göre delikanlıya ait olduğunu söyler, kendisini de yanına alması için yalvarır ve şehzade, merhamet edip kızı da alarak anasının yanına döner. (T8)
- Sabah olunca, kız, evde hep yatar hâlde gördüğü oğlanın kim olduğunu sorar yaşlı kadına. Kadın da, onun oğlu, Mehmet olduğunu, on yıldır öyle yattığını, kendisinin eve ekmek parası kazandığını söyler ve Mehmet’i, kıza emanet edip gider. (T10)

4.3.Seçilen Türk Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerler

Bu başlık içerisinde seçilen Türk masallarının kadın-erkek ilişkileri ile doğrudan yahut dolaylı olarak ilgisi bulunan değerler saptanmaya çalışılmıştır. Değer başlıkları olarak Milli Eğitim Bakanlığı’nca Değerler Eğitimi Yönergesi’nde belirlenen değerler kullanılmıştır. Ayrıca bu değerlere ek olarak tarafımızdan, incelenen masallarda yer alan bazı değerler de eklenmiştir. Yapılan eklemeler; “Dostluk” değer başlığına “kardeşlik” değerinin dâhil edilmesi ile “Vefakârlık”, “Minnettarlık”, “Sadakat”, “Sözünde durma” ve “Eşitlik” değer başlıklarıdır.

4.3.1. Sevgi

- Kız çektiği bütün eziyetlere kocasını çok sevdiği için katlanmaktadır. (T2)
- Tüylüce’nin çöreğinde yüzüğü bulan padişah, Tüylüce’yle evlenmesine izin vermeyen annesine, onunla evlenmesine izin vermezse kederinden öleceğini söyler. (T3)

- Annesi ve babası, kızlarını o kadar çok sevmektedir ki kızlarının elini sıcak sudak soğuk suya sokturmamakta ve ona hiçbir iş yaptırmamaktadır. (T4)
- Sırrını tutamadığı için kocasını kaybeden kız, kocasını sevdiği için onu bulup ona kendini affettirir. (T5)
- Padişah ile sultan evlatlarına tekrar kavuştukları için çok sevinirler. (T5)
- Rüzgârıoğlu’nu mutsuz gören karısı da onunla birlikte ağlar, yemeden içmeden kesilir ve uykusuz kalır. (T6)
- Padişah, çocuklarını tacından tahtından üstün tutar. Dünyayı verseler de onları değişmez. (T7)
- Bir gün, bir şehzade, Sedef Kız’ı görür ve ilk görüşte âşık olur. (T7)
- Padişahın eşi, padişah, oğlunu sürgüne mahkûm ettiğinde orada daha fazla kalamayacağını söyleyerek oğluyla birlikte sarayı terk eder. (T8)
- Şehzadeyle Turunç Güzeli kavuşurlar ve şehzade, derdinden kurtulur. (T9)
- Canı sıkılan padişah, kendini eğlendirmek için kızlarını çağırıp onlara, babalarını ne kadar sevdiklerini sorar. Padişah, sorusunu “dünyalar kadar” diye cevaplayan en büyük kızını baş vezirin oğluna, “canımdan çok” diye cevaplayan ortanca kızını ikinci vezirin oğluna verir. Onu “tuz kadar” sevdiğini söyleyen en küçük kızını ise cellada teslim eder. (T10)

4.3.2. Sorumluluk

- Geyik kardeş, halayık suya itince bir balık tarafından yutulan ablasına, Arap halayığın etine aşerdiğini, bıçakların bilendiğini söyleyerek ablasından sudan çıkmasını ister. Kız da balığın karnından, kucağında çocuğuyla balık karnında kaldığını, çıkamayacağını söyleyerek geyik kardeşini cevaplar. (T1)
- Kocasını alının teriyle çalıştığı için ev işlerini yapmak kadının sorumluluğundadır. (T4)

4.3.3. Saygı

- Padişah, kızının evlenmek için bir talipler arasında bir yarışma düzenleme talebini uygun bulur ve düşüncesine saygı duyar. (T2)
- Oğlunun, karısını yiyeceğine dair endişelerine karşılık dev anası, oğlunun seçimine saygı duyar ve onun karısının kendi gelini olduğunu söyler. (T5)
- Küçük sultan ve delikanlı dev analarının elini öperek konaktan ayrılırlar. (T5)
- Rüzgârroğlu, karısının düşüncelerine saygı duyar ve tavsiyesini uygular. (T6)
- Şehzade Ahmet, babasını kapıda karşılar, hürmette kusur etmez ve onu, kendi sarayında görmeyi dileyceği üç kızla tanıştırır. (T8)
- Mehmet eve döndüğünde annesinin elini öper. (T10)
- Mehmet, misafirine danışmadan hiçbir şey yapmaz, misafirinin fikirlerine ve düşüncelerine saygı duyar. (T10)
- Kız, babasına “babacığım” şeklinde hitap etmektedir. (T10)

4.3.4. Hoşgörü - duyarlılık

- Padişah, annesinin çörek yapmasına izin vermediği Tüylüce’nin çörek yapmasını “Heves etmiş, yazık, pişirin onun da hamurunu,” diyerek hoşgörür. (T3)

4.3.5. Özgüven

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.6. Empati

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.7. Adil olma

- Yemen şehzadesi olduğunu bilmediği delikanlıyı pencereden görüp beğenen sultan, tek nar tanesini yere düşürmenin cezasından vazgeçmek istemez ve delikanlının, o nar tanesi için kırk değnek yemesi koşuluyla onunla evleneceğini söyler. (T2)
- Yemen şehzadesi, çalınan bir avuç çorbalık pirinç ve bir takkelik kumaş için herkesi, kızın yüzüne tükürtür. (T2)

4.3.8. Cesaret, liderlik

- Şehzade Ahmet, yedi başlı ejderhanın altı kafasını, tek hançer darbesiyle keser. “Er âdemsen bir kez daha vur.” diyen ejderhaya karşı çıkarak onu kaderine terk eder ve ejderhanın hapsettiği kızı kurtarır. Şehzade, masalın ilerleyen zamanlarında iki ejderha daha öldürerek iki kız daha kurtarmaktadır. (T8)

4.3.9. Nazik olmak

- Karısının evi temizlemiş ve lezzetli yemekler pişirmiş olduğunu gören adam, karısına iltifatlar eder ve o günden sonra güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşarlar. (T4)

- Peynir tulumu, evine geldiği kocakarıya “güzel teyzeciğim” , “teyzeciğim” gibi sözlerle hitap etmektedir. (T5)
- Padişahın en küçük kızı, ablalarının aksine, evlendiği peynir tulumuna güler yüz gösterip iltifatlar eder ve ona iyi davranır. (T5)
- Şehzade, Turunç Güzeline “Ey benim yârim yavrucuğum; turunçlardan tatlı turuncum...” şeklinde hitap etmektedir. (T9)
- Büyük bir tüccar olan Mehmet güzelliği ile, kibarlığı ile, cömertliği ile dillere destan olur. (T10)

4.3.10. Dostluk, kardeşlik

- Nöbet tutarken sıkılan iki asker birbirlerine hayat hikâyelerini anlatır. Hikâyesini anlatınca gözleri yaşaran Nuryüz’ü, arkadaşı olan diğer asker teselli eder. (T6)
- Padişahın kızı, gece herkes uyurken saraydan kaçıp kardeşlerini aramaya koyulur. (T7)
- Kuş kardeşleri, kız kardeşe “...Dağda, belde seni bir yardan atarız diye korkma sakın; bindiğin kanat, Kardeş kanadıdır, üvey ana parmağı değil!” deyip onu kanatlarında taşıyarak daha güzel bir yere götürmeyi isterler. (T7)
- Kuş kardeşleri gelip de kızı “sütten ak, sudan pak” görünce, sevinçlerinden deli divane olurlar. (T7)
- Sedef Kız, hiç konuşmadan ayırık otlarından gömlekler örerek üvey anaları tarafından kuşa dönüştürülmüş kardeşlerini kurtarmayı başarır. (T7)
- Yolda topal bir deve rastladıklarında şehzade, bu iğrenç mahlûku hemen orada yok etmek ister ancak dev, delikanlıya büyük hizmetlerde bulunabileceğini hissettirmeye çabalayıp canını bağışlaması için yalvarır ve genç kızlar da bu fikri tasvip eder. Bunun üzerine canı bağışlanan dev, yoldaşlara katılır. (T8)

4.3.11. Yardımlaşma, dayanışma

- Bir gün üvey ana çocuklardan kurtulmak için adamlarına bir fırın yaktırır ve bunu öğrenen oğlan hemen gidip kız kardeşine haber verir. Çocuklar analarının mezarı başında başlarına gelecekleri ağlayarak anlatırlar ve anneleri, çocukları kurtaracak öğütler verir. (T1)
- Bey-oğlu kızı ağaçtan indirmek için adamlarına ağacı kesmelerini emreder ancak adamlar, az bir yer kala “Onu da sabah keseriz,” deyip giderler ve sabah geldiklerinde ağacı balta değmemiş halde bulurlar. Bu olay bir kez daha yaşanınca pes ederler. Ağacı bu süre zarfında kızın, geyik kardeşi yalaya yalaya onarmaktadır. (T1)
- Rüzgâroğlu, karısı ve çocukları buldukları bir köyde birlikte çalışırlar. Sonrasında da Rüzgâroğlu ve karısı, köy köy gezip zenginlere uşaklık ederler. (T6)
- Rüzgâroğlu ve karısı birlikte, çocukları sallarla çaydan karşıya geçirmeye çalışırlar. (T6)
- Geceleri kız ve erkek kardeşler toplanıp dertleşirler. (T7)
- Şehzade Ahmet, omuzlarına yüklenen bu ağır mesuliyeti anacığına anlatınca anası, önce çaresizlik içinde gözyaşlarına boğulur ama birkaç gün sonra oğluna, taşı buldukları yere gidip daha fazlasını aramasını öğütler. (T8)
- Kızlar, kendilerini kurtaran şehzadeye vücutlarına değen su damlalarının mücevher olması sayesinde, mücevherlerden yapılma, deniz ortasında bir saray yapması konusunda ve şehzadenin, babasının yiyeceklerinden zehirlenmemesini sağlayarak yardım ederler. (T8)
- Genç kızlar, padişahın gönderdiği orduyu topal devin yardımıyla bozguna uğratar. (T8)
- Mehmet’le padişahın kızı, padişaha bir oyun oynar ve padişahın kendi kızını cellada teslim edişinin hesabını sorarlar. (T10)

4.3.12. Temizlik

- Kız, Arap'tan onu yemeden önce hamama gidip yıkanması ve abdest alması için müsaade etmesini ister. (T3)
- Elinden bir iş gelmeyen Gül Kız, parmağındaki periler sayesinde evi temizler. (T4)
- Mehmet'in anası, akşam olup da evine gelince evi tertemiz ama Mehmet'in yatağını bomboş bulur ve Mehmet'i öldü sanıp ağlamaya başlar. (T10)

4.3.13. Doğruluk, dürüstlük

- Adam, karısının çocuklarından kurtulmak için yaptığı baskıya rağmen çocuklarına yıkamaz. (T1)
- Çocuklar üvey analarının yaptığı zulümler yüzünden her gün analarının mezarı başına gidip ağlarlar. (T1)
- Kızın yerine geçen Arap halayık, geyik kardeşin etine aşerince Bey-oğlu “Hiç kardeş eti yenir mi?” diyerek halayığa karşı çıkar. (T1)
- Rüzgâröğlü yanan köşkten, karısı ve çocuklarını güçlükle kurtarır. (T6)
- Oğlu ve karısına kavuşan Rüzgâröğlü, hemen çok özlediği kızının bulunduğunu öğrendiği değirmene gidip ona da kavuşarak ailesini tamamlamak ister. (T6)
- Dev anası, sütünü emmeseydi şehzadeyi yiyeceğini ama yine de tehlikede olduğunu söyler ve şehzadeyi oğlundan saklamak için bir elmaya çevirir. Ancak oğlunun, onu yemeyeceğini öğrendiği vakit şehzadeyi tekrar eski hâline döndürür. (T9)
- Mehmet'in anası, akşam olup da evine gelince evi tertemiz ama Mehmet'in yatağını bomboş bulur ve Mehmet'i öldü sanıp ağlamaya başlar. (T10)

4.3.14. Aile birliğine önem verme

- Adam, karısının çocuklarından kurtulmak için yaptığı baskıya rağmen çocuklarına yıkamaz. (T1)
- Çocuklar üvey analarının yaptığı zulümler yüzünden her gün analarının mezarı başına gidip ağlarlar. (T1)
- Kızın yerine geçen Arap halayık, geyik kardeşin etine aşerince Bey-oğlu “Hiç kardeş eti yenir mi?” diyerek halayığa karşı çıkar. (T1)
- Rüzgâroğlu yanan köşkten, karısı ve çocuklarını güçlkle kurtarır. (T6)
- Oğlu ve karısına kavuşan Rüzgâroğlu, hemen çok özlediği kızının bulunduğunu öğrendiği değirmene gidip ona da kavuşarak ailesini tamamlamak ister. (T6)
- Dev anası, sütünü emmeseydi şehzadeyi yiyeceğini ama yine de tehlikede olduğunu söyler ve şehzadeyi oğlundan saklamak için bir elmaya çevirir. Ancak oğlunun, onu yemeyeceğini öğrendiği vakit şehzadeyi tekrar eski hâline döndürür. (T9)
- Mehmet’in anası, akşam olup da evine gelince evi tertemiz ama Mehmet’in yatağını bomboş bulur ve Mehmet’i öldü sanıp ağlamaya başlar. (T10)

4.3.15. Bağımsız ve özgür düşünebilme

- Şehzade, gölün kenarında bulduğu taşı ne zaman masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade, anasına aldırılmaz ve mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. (T8)

4.3.16. İyimserlik

- Hamamcı, kıza, onu kılık değiştirmiş hâliyle Arap'ın tanıyamayacağını söyleyerek kızı gayretlendirir. (T3)
- İki kez saraydan kovulmuş olan peynir tulumu, kocakarının üçüncü kez kovulacağına dair çekincelerine karşılık kendinden emin bir şekilde bu sefer kovulmayacağını söyler. (T5)
- Rüzgârıoğlu, içi kan ağlasa da gözyaşları içindeki karısı ve çocuklarını avutmak için hâlini belli etmez ve onları teselli eder. (T6)

4.3.17. Estetik duyguların geliştirilmesi

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.18. Misafirperverlik

- Kocakarı, kapısını çalan peynir tulumunu evine davet eder. (T5)
- Küçük bir kulübeye rastgelen kız, kulübede oğluyla birlikte kalan yaşlı kadından, kendisini misafir olarak kabul etmesini ister. Yaşlı kadın da, çok fakir olduklarını ancak bulduklarına kanaat ederse onu kabul edebileceğini söyler. (T10)

4.3.19. Vatanseverlik

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.20. İyilik yapmak

- Kızı ağaçtan indiremediği için yemeden içmeden kesilen şehzadeye bir kocakarı yardım eder ve kızı ağaçtan indirir. (T1)
- Kocakarı ekmek yapacağı sacayağını ters kapayıp nafile uğraşır ve ağaçtaki kızıdan yardım ister. Kız da kocakarıya yardım edip ekmekleri yapar. (T1)
- Geyik kardeşin, balık karnındaki ablasıyla konuşmasına tanık olanlar, Beyoğlu'na, konuşmayı gizlice dinlemesini tavsiye eder. (T1)
- Hamamcı, kıza Arap'tan kaçması için yardım eder. (T3)
- Kızın annesi, sağlığında nerede bir yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirmiş. (T4)
- Kocakarı, peynir tulumunun verdiği mücevherlere karşılık olarak ona yardım eder ve padişahın kızlarını, peynir tulumu için ister. (T5)
- Çocuklar, kızın isteği üzerine delikanlıyı dev anasıyla yaşadığı konaktan çağırırlar. (T5)
- Nuryüz ile kız kardeşini çayda sürüklenirken bulan değirmenci ile karısı kendi çocukları gibi yetiştirir. (T6)
- Şehzade bahçeye girerken açık kapıyı kapatıp kapalı kapıyı açar, köpeğin önündeki otu koyunun önüne, koyunun önündeki eti de köpeğin önüne koyar. Üç turunçları ele geçirdikten sonra kaçarken yedi başlı dev açık kapıdan, kapalı kapıdan, koyundan ve köpekten yardım ister fakat hepsi kendilerine iyilik yapan şehzadeye kötülük yapamayacaklarını söyleyerek yedi başlı dev'i geri çevirirler. (T9)
- Turunç Güzeli, başından geçenleri anlatıp hatun bacıdan kendisini şehzadeye kavuşturması için yardım ister, kadın da Turunç Güzeli'ni bağrına basar ve şehzadeyle Turunç Güzeli'ni kavuşturur. (T9)

4.3.21. Çalışkanlık

- Adam alnının teriyle çalıştığı için ev işleriyle de karısı ilgilenmek zorundadır. (T4)
- Rüzgâroğlu, karısı ve çocukları buldukları bir köyde birlikte çalışırlar. Sonrasında da Rüzgâroğlu ve karısı, köy köy gezip zenginlere uşaklık ederler. (T6)
- Sabah olunca kız, evde hep yatar hâlde gördüğü oğlanın kim olduğunu sorar yaşlı kadına. Kadın da, onun oğlu, Mehmet olduğunu, on yıldır öyle yattığını, kendisinin eve ekmek parası kazandığını söyler. (T10)
- Kız, hasta değil de tembel olduğunu anladığı Mehmet'i bir sopayla döve döve yerinden kaldırır ve çarşıya, hamallık yapmaya gönderir. Mehmet, sonunda memleketin en zengini olur. (T10)

4.3.22. Paylaşımçı olmak

- Kervanın işi bitip de memleketlerine geri dönünce Mehmet, gittikleri yerden aldığı hediyeleri anasına ve misafirine verir. (T10)

4.3.23. Şefkat – merhamet

- Yemen şehzadesi, kıza acıyarak kızın çaldığı bir avuç pirinç ve takkelik kumaşın onda kalmasına izin verir. (T2)
- Evde peyda olan nur yüzlü hatuncuk, kızın haline acıyıp annesinin hatırına kıza yardım eder. (T4)
- Sarayda bir kız, on yıldır ejderhanın tutsağı olduğunu, artık onu kurtardığına göre delikanlıya ait olduğunu söyler, kendisini de yanına alması için yalvarır ve şehzade, merhamet edip kıızı da alarak anasının yanına döner. (T8)

- Dev anası, şehzadeye acıyarak onu üç turunçların olduğu bahçeye ulaştıracak bir yumak ve üç turunçları ele geçirebilmesi için tavsiyeler verir. (T9)
- Cellat, kıza kıyamaz, kaçmasını söyler ve kızın gömleğini, vurduğu bir kuşun kanına bulayarak padişaha götürür. (T10)
- Padişah, kızını görünce kızının boynuna sarılıp af diler ve kızıyla barışırlar. (T10)

4.3.24. Selamlaşma

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.25. Alçakgönüllülük

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.26. Kültürel mirasa sahip çıkma

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.27. Fedakârlık

- Kız, anası ve babasını kurtarmak için Arap'a verilmeye razı olur. (T3)

- Rüzgârroğlu'nun gönlü, karısının kendisiyle birlikte daha fazla dağ taş gezmesine el vermez ve karısının başyaverle gidip rahat bir yerde çalışmasını uygun bulur. (T6)
- Sedef Kız, kardeşlerini üvey analarının büyüünden kurtarmak için hiç konuşmadan ayırık otlarından gömlekler örmeye razı olur. (T7)

4.3.28. Vefakârlık

- Ahmet, padişah olunca ilk iş tahtına kavuşmasındaki en büyük pay sahibi olan anacığını ve üç kızı saraya çağırır. (T8)

4.3.29. Minnettarlık

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.3.30. Sadakat

- Rüzgârroğlu'nun karısı, kendisini sarayda aşçı yapmak için götürdüğü halde asıl niyetinin onu cariyesi yapmak olduğunu öğrendiği başyavere karşı çıkar. (T6)

4.3.31. Sözünde durma

- “Of” adındaki Arap, ihtiyar oduncuyu yemekten, evde karşısına çıkacak ilk insanı kendisine getirmesi şartıyla vazgeçer. Oduncu da kapıyı açan kızını anlaşılanın şartını yerine getirmek için istemeden de olsa Arap’a teslim eder. (T3)
- Padişah, bir şey almadan önce ona göstereceğine dair söz verdiği için beğenip almak istediği koçu karısına gösterir. (T3)
- Şehzadenin aklı başına gelir ve elinde kalan son turuncu ne kadar susarsa susasın soymayacağına dair söz üstüne söz verir. Son turunç bir pınar başında kendiliğinden çatlar ve içinden güzeller güzeli bir kız çıkar. (T9)

4.3.32. Eşitlik

- Rüzgârıoğlu ve karısı birlikte çalışır, birlikte kazanırlar. Çocukları çaydan karşıya geçirmeye çalışırken de Rüzgârıoğlu bir çocuğu, karısı diğerini geçirmeye çabalar. (T6)
- Mehmet’in ve padişahın kızının memleketlerinde kırkar gün kırkar gece düğün yapılır ve o günden sonra bazen Mehmet’in bazen de kızın memleketinde yaşarlar. (T10)

4.4.Seçilen Alman Masallarının Epizotları

4.4.1. Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466)

Masalın Konusu: Kendisiyle evlenmek isteyen babasından kaçıp kılık değiştiren kızın, kendisini bulan kralın ilgisini çekip onunla evlenmesi

1. Ülkenin birinde bir kral ile bir kraliçe yaşamaktadır.
2. Dünyada eşi görülmedik bir güzellikte olan sırma saçlı kraliçe, yatağa düşüp ecelinin geldiğini hissedince kocasını çağırır ve ona, kendisi öldükten sonra güzellikte dengi olmayan ve kendisi gibi sırma saçları olmayan bir kadınla evlenmeyeceğine dair söz verdirdikten sonra ölür.
3. Kral uzun zaman karısını unutamaz, başka bir kadınla evlenmeyi düşünmeyip karısının yasını tutar ancak saray nazırları “Yüce Kralımız evlenmeli!” diye konuşurlar ve güzellikte eski eşine denk ve eski eşi gibi sırma saçlı olan bir kadın aramaya başlarlar. Haberciler, bütün dünyayı gezer fakat ölen kraliçe kadar güzel bir kadın bulamazlar, bulsalar da kadının, ölen kraliçe gibi sırma saçları yoktur. Sonunda haberciler, saraya eli boş dönerler.
4. Bir gün kral, kızına alıcı gözle bakınca kızının, ölen annesi kadar güzel ve onun gibi sırma saçlı olduğunu görür ve kızına karşı derin bir aşkla yanıp tutuşmaya başlar.
5. Kral, kendi kızıyla evlenmek istediğini nazırlarına söylediğinde nazırlar, korkuya kapılarak krala tanrının, bir babanın kendi öz kızıyla evlenmesini yasakladığını ve böyle bir günahın uğursuzluk getirip ülkeyi felakete sürükleyeceğini söyler.
6. Babasının niyetini haber alıp korkuya kapılan kız, babasını günahkâr düşüncesinden vazgeçirebileceğini umarak babasından, dileğini yerine getirebilmek için biri güneş gibi altından, biri ay gibi gümüşten, biri yıldız yıldız çakıp sönecek üç giysi ve içinde, ülkede yaşayan her hayvanın postundan bir parça bulunacak bir kürk manto ister.

7. Niyetinden caymayan kral, kızının, onunla evlenmek için şart koştığı elbiseleri ve kürk mantoyu diktirip kızına göstererek sonraki gün düğünün derneğın kurulacağını ve nikâhlarının kıyılacağını söyler.
8. Babasını, düşüncesinden vazgeçirmek için umudu kalmayan kız, herkes uyurken yanına bir altın yüzük, bir altın öreke, bir altın masura ve babasına diktirdiğı elbiseleri alır, babasına diktirdiğı kürkü sırtına geçirip elini yüzünü is ve kurumla kapkara boyar ve tanrıya kendisini koruması için dua ederek saraydan kaçar.
9. Kızın girdiğı ormanın sahibi olan kral ve avcılar ormanda avlanırken avcılar, yorgunluktan bir ağacın kovuğuna sığınıp orada uyumuş olan kız bulur ve krala gidip acayip bir hayvan bulduklarını söylerler. Kral da, canlı yakalanıp saraya götürülmesini emreder. Avcılar kızın yanına gelince kız, uyanır ve annesi ile babası tarafından terkedilmiş bir çocuk olduğunu söyleyip avcılardan, kendisine acıyarak onu da yanlarında götürmelerini ister. Avcılar da, mutfakta işe yarayabileceğini, yerleri süpürüp külleri temizleyebileceğini düşündükleri kız yanlarına alıp saraya götürür, orada merdiven altında karanlık, ahır gibi bir yere yerleştirirler. Kız, uzun zaman sarayın mutfağında en zor, en ağır işleri yapar.
10. Sarayda büyük bir şenlik düzenlendiğı bir gün, kız, aşçıbaşidan şenliği izlemek için yarım saat izin almayı başarır. Temizlendikten sonra güneş gibi altından giysisini giyip şenliğe katılır, herkes onu bir prenses sanır. Kral da, daha önce hiç bu kadar güzel bir kız görmediğini düşünerek kızla dans eder. Dans bitince kız, kimseye görünmeden kaçıp eski, Alacapost kılığına geri döner.
11. Aşçıbaşı, şenlikte neler olduğunu merak edip kıza, kralın çorbasını hazırlamasını söyler ve çorbaya kıl düşürmesini diye kız tehdit ederek yukarı çıkar. Kız, güzel bir un çorbası hazırlayıp çorba kâsesine, kaçarken yanına aldığı altın yüzüğünü koyar.
12. Kral, şimdiye kadar böyle lezzetlisini içmediğini düşünerek çorbayı içer ve dibinde altın bir yüzük bulup aşçıbaşını çağırır. Kral, çorbanın her zamankinden güzel olduğunu söyleyip kimin yaptığını sorunca aşçıbaşı, Alacapost'un yaptığını itiraf eder.
13. Çorbayı Alacapost'un yaptığını öğrenen kral, onu çağırıp sorgular ancak ağzından bir laf alamaz.

14. Bir zaman sonra sarayda ikinci bir şenlik düzenlenir ve kız, aşçıbaşından yine yarım saatliğine izin alarak temizlendikten sonra ay gibi gümüşten giysisini giyip şenliğe katılır, onu yeniden karşısında gördüğüne sevinen kral da, yine kızla dans eder ancak dans biter bitmez, kız gözden kaybolur. Alacapost kılığına geri dönüp kralın çorbasını hazırlar ve aşçıbaşı yukarı çıkınca altın örekesini çorba kâsesine koyar.
15. Kral çorbanın içinde altın örekeyi bulduktan sonra aşçıbaşından, çorbayı yine Alacapost'un yaptığını öğrenip Alacapost'u sorgular ancak yine kızın ağzından bir laf alamaz.
16. Kral, sarayda üçüncü kez şenlik düzenletir ve kız, aşçıbaşından yine izin ister ama bu defa aşçıbaşı Alacapost'u, kral onun çorbalarını kendi yaptıklarından daha çok beğendiği için, büyücülükle suçlar ve kıza izin vermek istemez. Kız, yalvarıp yakararak izin alır ve temizlenip yıldız gibi ışıltılı olan giysisini giyip şenliğe katılır. Kral, dans yarım saatten uzun sürsün diye emir vermiştir, bu kez danstan sonra kızı elinden tutup bırakmamayı düşünmektedir. Kral, dans esnasında kıza fark ettirmeden kızın parmağına altın yüzüğünü takar. Dans bittikten sonra kız, yine kralın elinden kurtulur.
17. Dans, bu sefer yarım saatten uzun sürdüğü için kız, aceleyle yıldız gibi ışıltıyan elbisesinin üstüne kürkünü giyer ve elini yüzünü tamamen karartamaz, bir parmağı beyaz kalır. Krala çorbasını hazırlayıp altın masurasını kâsenin içine koyar.
18. Çorbayı içince çorbanın içindeki altın masurayı bulan kral, Alacapost'u çağırır, kızın beyaz kalan parmağını ve parmağına dans ederken takmış olduğu yüzüğü görür. Kızı elinden sıkıca tutar ancak kız, kaçmaya çalışırken kürk mantosunun önü biraz açılır ve yıldız gibi çakıp sönen giysi görünür. Kral, mantoyu kızın üzerinden çekip alınca kızın sırma saçları ve bütün güzelliği meydana çıkar.
19. Elini, yüzünü temizleyen kız, öyle güzelleşir ki dünyaya öyle bir güzel gelmemiştir. Bunun üzerine kral, kıza onu karısı yapacağını ve asla birbirlerinden ayrılmayacaklarını söyleyip düğün dernek kurdurarak kızla evlenir.

4.4.2. Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335)

Masalın Konusu: Kız kardeşin, üvey anneleri tarafından kuğulara çevrilen erkek kardeşlerini altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerek kurtarması ve bu esnada kızın, evlendiği kralın annesi tarafından iftiraya uğraması ve kardeşlerini kurtardıktan sonra gerçeklerin ortaya çıkıp adaletin yerini bulması

1. Bir kral vardır.
2. Kral, bir gün ormanda avlanırken bir geyiğin peşine düşer ve atını geyiğin peşi sıra o kadar hızlı koşturur ki adamları krala yetişemez.
3. Ormanda tek başına kalan kral, ormandan çıkacak bir yol ararken kralın karşısına çıkan cadı, kızıyla evlenmesi koşuluyla çıkış yolunu göstereceğini söyler. Yaşlı kadın, kralı kulübesine götürür. Kral, kendisini bekleyen kızın güzel olduğunu düşünse de kıza kanı kaynamaz, baktıkça içten içe bir ürperti duyar ama yine de söz verdiği için kızı alıp cadının gösterdiği yolu kullanıp ormandan çıkarak sarayına götürür.
4. Kral, cadının kızı ile düğün dernek kurdurup evlenir.
5. Kralın, cadının kızından önce bir karısı ve o karısından altısı oğlan biri kız, yedi çocuğu vardır ve kral, çocuklarını canı gibi sevdiğinden, üvey annelerinin kendilerine iyi davranmama, kötülükte bulunma ihtimaline karşılık, çocuklarını ormanın göbeğinde, yolu kolay bulunmayan gizli bir saraya götürür. Kralın kendisi de, bu sarayın yolunu, bilge bir kadının, ona verdiği sihirli bir yumak sayesinde bulur.
6. Kocasının zaman zaman ortadan kayboluşları gözünden kaçmayan üvey anne, kralın ormanda tek başına ne yaptığını merak edip halayıklara verdiği rüşvetler ile olanları ve sihirli yumağı öğrenir.
7. Kralın sihirli yumağı nerede sakladığını öğrenene kadar cadı kızı kraliçenin gözüne uyku girmez. Annesinden büyücülüğü öğrenmiş olan üvey anne, yumağın

yerini öğrendikten sonra küçük küçük beyaz gömlekler dikip bu gömleklere kötü büyüler içeren muskalar ilişirir.

8. Kral avdayken cadı kızı, gömlekleri alır ve sihirli yumağın gösterdiği yoldan giderek ormandaki sarayı bulur. Uzaktan görerek babalarının geldiğini düşünen çocuklar da koşarak gelince kraliçe, çocukların her birinin üzerine birer gömleği atar ve çocukların hepsi, büyülü gömleklere temas eder etmez birer kuğu olur, ormanın üzerinden uçup giderler.
9. Üvey anne, çocukların tümünden kurtulduğunu düşünerek gönül rahatlığı ile saraya döner hâlbuki varlığından habersiz olduğu kralın kızı, o gün babasını karşılamak için çıkmamıştır.
10. Kral, avdan dönüp de çocuklarını görmeye gidince sarayda yalnızca kızını bulur. Kızı, pencereden gördüklerini babasına anlatır ve kuğu olan ağabeylerinin uçarken sarayın bahçesine düşürdükleri tüyleri babasına gösterir ancak çok üzülen kral, bu kötülüğü kraliçenin yaptığını düşünmediği için kızını da kaybetmekten korkarak kız, kendisiyle birlikte saraya götürmek ister. Üvey annesinden çekinen kız, yalvarıp yakararak babasından, ormanda bir gece daha kalmak için izin alır.
11. Kral gittikten sonra kız, ağabeylerini aramaya karar verir ve gece olunca saraydan kaçıp yola düşer. Yorgunluktan bitap düştüğünde bir avcı kulübesi görür ve kulübenin içinde altı küçük yatak bulur.
12. Kulübedeki yatlardan hiçbirine yatmayı göze alamayan kız, bir karyolanın altına uzanır ve güneş batarken pencereden kulübeye altı kuğu girer ve birbirlerinin üzerine nefeslerini üfleyerek kuğu kılığında çıkıp insan kılığına girerler.
13. Kız ve ağabeyleri, birbirlerine kavuştukları için çok sevinirler ancak ağabeyleri, kıza orada kalamayacağını, oranın bir haydut yatağı olduğunu söyler. Kız, ağabeylerinin kendisini koruyup koruyamayacağını sorar ancak ağabeyleri, her akşam sadece on beş dakikalığına insan olmalarına izin olduğu için koruyamayacaklarını söyler. Kız, onları kurtarmanın bir yolunu sorunca da ağabeyleri, altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerse kurtulabileceklerini ancak ağzından bir kelimenin çıkmasının bile

bütün çabasını boşa götüreceğini söyledikten sonra on beş dakikalık süreleri dolduğundan, kuğu kılığına tekrar girip uçarak giderler.

14. Ağabeylerini kurtarmayı canı pahasına kafasına koyan kız, ağabeyleri gittikten sonra avcı kulübesinden ayrılıp ormanın göbeğindeki bir ağaca çıkar ve geceyi orada geçirir. Ertesi sabah da kardeşleri için yıldız çiçekleri toplayıp gömlekleri dikmeye koyulur.
15. Bir gün, ülkenin kralı ve adamları avlanırlarken kralın adamları, ağaçtaki kızın bulurlar ancak sordukları sorular karşısında kızdan bir kelime cevap alamazlar. Kızdan inmesini isterler, kız da, üzerindeki değerli eşyaları çıkarıp aşağı atarak onları oradan gönderebileceğini düşünür fakat sonunda adamlardan biri ağaca çıkıp kızı indirdikten sonra kız, krala götürür.
16. Kral, kıza bildiği bütün lisanlarda kim olduğunu ve ağaçta ne aradığını sorar ama bir cevap alamaz. Sonunda kızın eşsiz güzelliği karşısında kalbi yumuşar ve kıza âşık olur. Üzerindekileri kralın adamlarını kaçırmak için aşağı atarak don gömlek kalan kıza kendi pelerinini giydirir ve kız saraya götürür.
17. Kral; alçakgönüllü, ağır ve terbiyeli oluşu hoşuna giden ve güzelliğiyle güneş gibi parlayan kızla düğün dernek kurdurup evlenir.
18. Kralın kötü yürekli annesi, hiç konuşmayan kraliçenin bir kral karısı olmaya layık olmadığını düşünür ve kraliçe ilk çocuğunu doğurduğunda, kraliçe uyurken kucağından çocuğunu alıp kraliçenin ağzına biraz kan sürer, oğluna da karısının bir yamyam olduğunu söyler. Kral, annesinin söylediklerine inanmak istemez, karısına da kimsenin bir zarar vermesine izin vermez.
19. Kraliçe, ikinci oğlan çocuğunu doğurduğunda, kralın hain anası yine aynı şeyleri yapar, kral da, karısının “tanrının buyrukları dışına çıkmayan iyi kalpli bir kadın” olduğunu söyleyerek karısını savunur ancak annesi üçüncü defa da aynı şeyleri yaptığında kral, kendini savunmak için hiçbir şey söylemeyen karısının mahkeme karşısına çıkartılmasını emreder ve mahkeme, kraliçeyi ölüm cezasına çarptırıp kraliçenin ateşte yakılmasına karar verir.
20. Kızın, mahkeme kararıyla yakılacağı gün, altı yıllık suskunluğun son günüdür ve kız, yanına aldığı altı gömleği, tam odunlar yakılacağı zaman uçarak gelen altı kuğunun üzerine atar. Gömlekler vücutlarına değince ağabeyler, tekrar insan olur

ve kız kardeşlerine kavuşurlar ancak en küçük ağabeyin -kız, son gömleğin bir kolunu dikmeyi yetiştiremediğinden- bir kolu yerine, sırtında bir kanadı kalır.

21. Konuşması için bir engeli kalmayan kız, gördüklerine şaşırarak kocasının karşısına çıkıp suçsuz olduğunu, iftiraya uğradığını söyler ve kaynanasının yaptıklarını anlatır. Çocukları getirilince dünyalar kralın olur.
22. Kralın hain annesi, elleri bağlanarak odun yığınının üzerine götürülür ve ateşte yanarak can verir.

4.4.3. Altı Uşak (Verlag, 2016b: 823- 831)

Masalın Konusu: Prensin, yolda bulduğu altı uşağının yardımıyla, talip olduğu kızın ve annesinin verdiği görevleri yerine getirip kızla evlenmesi ve evlendikten sonra kızın kendini beğenmişliğini törpülemek için ona eziyet etmesi

1. Ülkenin birinde büyücü bir kraliçe yaşamaktadır.
2. Kraliçenin, yeryüzünde daha güzeli olmayan bir kızı vardır.
3. Kraliçenin akli fikri, insanların başını ateşte yakmaktır.
4. Kraliçe, kızıyla evlenmek isteyen herkese yapabilirse kızıyla evleneceği, yapamazsa kellesinin gideceği bir görev verir. Verdiği görevleri şimdiye kadar kimse başaramadığı için de herkesin başını uçurur.
5. Başka bir ülkenin prensi, büyücü kraliçenin kızının güzelliğini duyar ve bu prensese talip olmak için babasından izin ister ancak babası, oğluna eğer giderse ölüme gideceğini söyleyerek karşı çıkar.
6. Prens, babası gitmesine izin vermeyince üzüntüsünden yataklara düşer ve yedi yıl kalkamaz. Hiçbir doktor da derdine çare bulamayınca kral, oğluna gitmesi için izin verir.
7. Prens, yolda dağ yavrusu gibi karnı olan şişman bir adam bulur ve Şişko, doğru dürüst gerinirse şişmanlığının üç bin kat daha artacağını söyleyerek prensi

kendisini yanında çalıştırmak isteyip istemediğini sorar. Prensın kabul etmesi üzerine de, yolculuğunda prene eşlik eder.

8. Prens ve yoldaşı, yolda otların büyürken çıkardığı sesi bile işitebilen bir adam bulur ve prens, onu da yoldaşı olarak yanına alır.
9. Prens ve yoldaşları, yolda, olağanüstü uzunlukta bir adam bulur. Adam, ayaklarını doğru dürüst uzatırsa boyunun üç bin kat daha uzayacağını söyler ve dünyadaki en yüksek dağın bile kendisinin boyuna erişemeyeceğini ekler. Bunun üzerinde prens, yanında iş isteyen bu adamı da yoldaşı olarak kabul eder.
10. Daha sonra prens ve yoldaşları, gözleri bağlı bir adam bulunca prens, adama gözlerinde bir hastalık olup olmadığını sorar ve adam, gözlerindeki bağıın sebebinin gözlerindeki kemlik olduğunu, baktığı şeyin parçalandığını açıklar. Prens, yanında bir iş isteyen bu adamı da yoldaşı olarak kabul eder.
11. Prens ve yoldaşları, yolda güneşin altında yere uzandığı hâlde üşüyerek titreyen bir adam bulur ve adam, prene hava ne kadar sıcaksa kendisinin o kadar üşüdüğünü, hava ne kadar soğuksa kendisinin o kadar yanıp kavrulduğunu açıklar. Prens, bu adamı da yoldaşı olarak yanına alır.
12. Prens ve yoldaşları, yolda gözlerinin keskinliğinden, bütün dünyayı görebilen bir adam bulurlar ve prens, onu da yoldaşı olarak yanına alır.
13. Yanına aldığı altı uşağıyla birlikte kraliçenin sarayını bulan prens, kraliçenin karşısına çıkar ve kim olduğunu gizleyerek kraliçenin kızını ister. Tuzağına bir delikanlıyı daha düşürdüğüne sevinen kraliçe de, prene vereceği üç işi de başarırsa kızını alıp damadı olabileceğini söyler.
14. Prensın yapması gereken birinci iş, kraliçenin Kızıldeniz’e düşürdüğü yüzüğünü bulmaktır. Birinci işi yapmak için prens, uşaklarından yardım ister ve Keskingöz, yüzüğün yerini tespit eder; Uzunboy, onları kayanın bulunduğu yere götürür ancak yüzüğü göremediği için alamaz. Bunun üzerine Şişko, bütün denizi içer ve prens, aldıkları yüzüğü kraliçeye götürür.
15. Prensın birinci işi yapabilmesine şaşırın kraliçe, prene ikinci işini verir. İkinci iş, sarayın önündeki otlakta otlayan üç yüz temiz öküzü; eti, kemiği, derisi ve boynuzuyla yemek ve mahzende duran üç yüz fıçı şarabı içmektir. Prens, kendisini “Öküzlerin bir kılı, şarapların bir damlası geride kalırsa, kendini ölmüş bil!” diye tehdit eden kraliçeye tek başına yiyip içmenin insana zevk

vermeyeceğini söyleyerek yanına konuk davet edip edemeyeceğini sorar. Kraliçe de, hain hain gülerek yalnızca bir kişiyi davet edebileceğini söyleyince prens, Şişko'yu yanına alarak ona, bütün öküzleri yedirir, şarapları içirir.

16. Kraliçe, verdiği iki işi de başaran delikanlının, başını omuzları arasında uzun süre tutamayacağını düşünerek üçüncü iş için kızını, delikanlının odasına götüreceğini, delikanlının onu kollarına alması gerektiğini ve kucak kucağa otururken uyumaması gerektiğini söyler. Saat on ikiyi vurduğunda, kraliçe gelip bakacak, eğer kızını onun kollarında göremezse prensin kellesini alacaktır.
17. Üçüncü işin kolay olduğunu düşünen prens, uşaklarına bu işin içinde bir iş olabileceğini söyleyerek onlardan gece nöbet tutmalarını ve kızın odadan çıkıp gitmesini önlemelerini ister.
18. Akşam vakti kraliçe, kızını oğlanın kollarına bırakınca Uzunboy, prensle kızın çevresinde kollarıyla bir halka yapar; Şişko da, kapının önüne dikilip girişi kapar.
19. Prens, pencereden kucağındaki prensesin yüzüne vuran ay ışığıyla, kızın eşsiz güzelliğini hayran hayran seyrederken gözlerinde yorgunluğun zerresini hissetmez ve saat on bire kadar öylece kucak kucağa beklerler. O saatte, kraliçe, büyülu ağını serper ve saraydaki herkesi uyutur.
20. On ikiye çeyrek kala kraliçenin büyüsu, etkisini yitirir ve uyanan prens, kızın kucağında olmadığını görüp telaşlanır. Sadık uşaklarından Keskinkulak, kulak kabartarak kızın, üç yüz saat ötede bir kayalıkta oturduğunu, başına gelenlerden ötürü sızlanıp yakındığını söyler ve Uzunboy'un doğrulduktan sonra birkaç adımla oraya varabileceğini ekler. Uzunboy, bir iki adımıyla prensesin olduğu yere varır ve yanına aldığı arkadaşı Kemgöz'ün gözlerinin bağıni çözerek büyülu kayalığı parçalamasını sağlar. Sonra da kızı alıp saat on ikiyi vurmada yine prensin odasına bırakırlar.
21. Kraliçe, hilesine rağmen prensin üçüncü işi de başardığını görünce prensin, kendisinden üstün olduğunu düşünüp kızını prene verir ancak kızının kulağına da “bayağı” bir kişinin, onun kocası olmasının ve kocasını gönlünce seçmemesinin onun için bir yüzkarası olduğunu fısıldayarak prensesin mağrur kalbini öfkeyle doldurmaktan da geri kalmaz.
22. Kraliçenin söyledikleri yüzünden kalbi öfkeyle dolan prenses, prensten öç almak isteyerek ertesi sabah üç yüz çeki odun getirtip bir araya yığdırır ve prene, her

ne kadar annesinin vermiş olduğu üç görevi başarmış olsa da, prensin kendisi ya da adamlarından biri odunların üzerine çıkıp altında yanacak ateşe dayanmadıkça onunla evlenmeyeceğini söyler. Prens, prensin uşaklarından hiçbirinin efendisi için kendisini ateşe atamayacağını ve prens, aşkından kendini ateşe attığında da ondan kurtulacağını düşünmektedir.

23. Prens, verdiği son işi yerine getirmek üzere uşaklar, soğukta yanıp sıcakta donan arkadaşlarını odunların üzerine çıkartır ve odun yığını yakarlar. Odunlar üç gün üç gece yanıp da yanmayan bir tek odun kalmayınca alevler kaybolur, ateş söner ama küllerin ortasındaki uşak “Böyle dondurucu bir soğuk ömrümde görmedim...” diyerek titremektedir. Bunun üzerine başka bir bahanesi kalmayan prens, tanımadığı yabancı delikanlıyı kocalığa kabul eder.
24. Prens ve oğlan evlenmek üzere kiliseye giderken kraliçe, bu yüzkarasına katlanamayacağını söyleyerek askerlerini prensin üzerine salar ve askerlerine karşılına çıkan herkesi kılıçtan geçirmelerini, kızını kendisine getirmelerini emreder.
25. Kraliçe, askerlerine emirleri verirken ve gizli konuşmalarını yaparken Keskinkulak, olanları işitir ve Şişko’ya anlatır. Şişko’da daha önce içtiği denizin suyunu bir iki defa püskürterek bir göl oluşturur ve kraliçenin askerleri, o gölde boğulurlar. Bu durumu haber alan kraliçe, bu defa da zırhlı süvarilerini prensin üzerine yollar fakat atlıların üzerindeki zırhların çıkardığı sesi duyan Keskinkulak, Kemgöz’ün gözünün bağını çözer. Kemgöz de, keskin bakışlarıyla üzerlerine doğru gelen süvarileri tuz buz eder.
26. Kraliçe’nin gönderdiği askerlerden ve süvarilerden kurtulduktan sonra düğün alayı, elini kolunu sallayarak kiliseye varır ve nikâh töreni gerçekleşir.
27. Nikâhtan sonra altı uşak, efendilerine, artık kendilerine ihtiyacı olmadığını söyleyerek izin ister, vedalaşır ve kendi kısmetlerini aramak üzere yola çıkarlar.
28. Prens sarayına yarım saat uzaklıktaki bir köyde bir domuz çobanı, sürüsünü otlatmaktadır. Prens, karısına domuz otlatan adamı göstererek kendisinin onun oğlu olduğunu ve ona yardım etmeye gittiklerini söyler.
29. Prens, karısını bir hana götürür ve tembihlediği hancı, gece prensesin görkemli kıyafetlerini alır. Sabah olunca hancı, kıza büyük bir bağışta bulunuyormuşçasına

eski bir entariyle bir çift eski yün çorap verir ve “Kocanıza yine dua edin, yoksa bunları zor verirdik size.” der.

30. Kocasıyla birlikte domuz sürüsünü otlatan prenses, içinden “Sende o kendini beğenmişlik ve gurur varken, bütün bunlar layık sana.” diye geçirir de sekiz gün zor dayanır ve sonunda ayakları yara bere içinde kalır.
31. Bir gün, birkaç kişi gelerek prensese kocasının gerçekte nasıl biri olduğunu bilip bilmediğini sorunca prenses, kocasının bir domuz çobanı olduğunu söyler ama gelenler, kocasının kim olduğunu göstereceklerini söyledikten sonra prensesi alıp saraya götürürler.
32. Prens, kral giysileri içerisindeki kocasını tanıyamaz ancak kocası, koşup boynuna sarıldığı ve öpücüklerle boğduğu karısına; kendisinin, onun için çok acılar çektiğini ve onun da, kendisi için çok acılara katlandığını söyler. Bunun üzerine şenlikler düzenlenip düğün yapılır.

4.4.4. Balıkçı ile Karısı (Verlag, 2016a: 130-140)

Masalın Konusu: Her seferinde daha fazlasını isteyen kadının açgözlülüğünün cezalandırılması

1. Deniz kıyısında külüstür bir barakada oturan bir balıkçıyla karısı vardır.
2. Bir gün balıkçının oltasına kocaman bir balık takılır, balıkçı onu yukarı çekince de balık dile gelir ve balıkçıya, kendisinin büyülü bir prens olduğunu söyleyip balıkçıdan, kendisini salmasını ister. Balıkçı da, “senin gibi konuşan bir balığı ne yapayım” diyerek balığı suya salar.
3. Karısı, eve gelen kocasını eli boş görünce balıkçıya, bir şey tutup tutamadığını sorar ve balıkçı da büyülü bir prens tutup geri saldıığını anlatır. Karısı, kocasının balıktan bir dilek dilemediğini duyunca kocasını hemen balığa geri yollar ve ondan, küçük bir ev dilemesini ister.

4. Adam gitmeyi pek istemese de karısına hayır diyemez ve deniz kıyısına varınca denizin yemyeşil ve sarı olduğunu, eskisi gibi parlamadığını görür. Balıkçı deniz kıyısından, “Balık, balık, canım balık / Konuşalım su yüzüne çık / Bir ev diler karım Ilsebill / Benimkisini sorarsan sağlık!” diye seslenerek balığı çağırır ve balığa evde olanları anlatıp karısının artık külüstür bir barakada yaşamak istemediğini, küçük bir evceğiz dilediğini söyler. Balık da, istediğini kendisine bağışladığını söyleyip balıkçıyı gönderir.
5. Adam, eski külüstür barakanın yerinde küçük bir ev durduğunu görür ve kapının önünde kocasını bekleyen kadın, “gel de bir bak içeriye, kocacığım!” diyerek kocasının elinden tutar ve evi gezdirir. Evin, tavuk ve ördekler için küçük bir avlusu hatta içinde sebze yetişen ve meyve ağaçlarının bulunduğu bir bahçesi bile vardır. Gördükleri karşısında adam, bu kadarının kendilerine yeteceğini, bu evde mutluluk içinde yaşayıp gideceklerini söylese de kadın, “Hele dur, bir düşünelim!” diye cevaplar kocasını.
6. Küçük evlerine kavuşmalarından bir iki hafta sonra kadın, kocasına evin dar, bahçenin küçük olduğundan yakınlardan kocasından, balıktan mermer bir saray dilemesini ister. Kocas, evin yeterince geniş olduğunu söyler ama karısı saçmalamamasını söyleyip kocasını azarladıktan sonra kocasını balığa gönderir.
7. İçinde bir tasayla “Bu yaptığımız hiç doğru değil!” diye söylenen adam, deniz kıyısına varınca suların mosmor ve koyu lacivert, bozbulanık ve hırçın olduğunu görür. Bir önceki gidişindeki gibi yeşil ve sarı olmasa da sular, eskisi gibi sakindir. Adam, balığa “Balık, balık, canım balık / Konuşalım su yüzüne çık / Karım Ilsebill’in bir dileği var / Benimkisini sorarsan sağlık!” diye seslenir ve karısının dileğini soran balığa, biraz korkup çekinerek karısının mermer bir saray dilediğini söyler. Balık da, istediğini kendisine bağışladığını söyleyip balıkçıyı gönderir.
8. Adam, eve gelince evin yerinde kocaman mermer bir saray görür. Merdivenlerden çıkan karısı, kocasını “Gel haydi!” diye çağırır ve birlikte sarayı gezerler. Kadın, yine bu kadarının kendilerine yeteceğini, bu sarayda mutluluk içinde yaşayıp gidebileceklerini söyleyen kocasını “Düşünürüz hele!” diyerek cevaplar.

9. Mermer saraya kavuştuklarının ertesi sabahı, kocasından önce uyanan kadın, uykudan henüz gözlerini açmış da gerinmekte olan kocasının böğrüne bir dirsek vurarak kocasından, balıktan kendilerini kralla kraliçe yapmasını dilemesini ister. Adam kral olmak istemediğini söylese de kadın “Sen istemiyorsan, ben istiyorum!” diyerek kocasını tersler ve kraliçe olmazsa dünyada kendisine rahatın olmadığını söyleyip kocasını, balığa gönderir.
10. Adam hiç gitmek istemese de sahile varır ve denizin siyahımsı gri olduğunu, alttan alta kaydığını ve çok pis koktuğunu görür. Adam, yine bir önceki tekerleme ile balığı çağırır ve balığa karısının, kraliçe olmak istiyorum diye tutturduğunu söyler. Balık da, kendisine bir krallık bağışladığını söyleyip balıkçıyı gönderir.
11. Adam, mermer sarayın olduğu yerde eskisiyle kıyaslanamayacak kadar büyük ve görkemli bir sarayın olduğunu görür ve içeri girip karısını, başında kocaman bir altın taçla ve elinde mücevherlerle işlenmiş som altından bir asayla kalabalığın içinde altın ve elmastan bir tahtta otururken bulur. Adam, karısına bir müddet baktıktan sonra başka bir dilek dilemek istemediğini söyler ama kadın hırçın bir sesle kraliçe olmaktan sıkıldığını söyleyip adamdan, balığa gidip onu imparatoriçe yapmasını istemesini söyler. Sonrasında kadın, balığın onu imparatoriçe yapamayacağını söyleyen kocasına kızıp onu balığa geri gönderir.
12. Adam, içine çöreklenen korkuyla, kendi kendine imparatoriçe olmayı istemenin küstahlık, kendini bilmezlik olduğunu ve sonunda balığın sabrını taşıracaklarını düşünerek deniz kıyısına gelir ve denizin kapkara olduğunu, içten içe kaydığını ve suyun yüzüne kabarcıklar saldıığını görür. Şiddetli bir rüzgâr esmekte, suyun altını üstüne getirmektedir. Gördükleri karşısında tüyleri diken diken olan adam, aynı tekerleme ile balığı çağırıp karısının, imparatoriçe olmak istiyorum diye tutturduğunu söyleyince balık, kendisine bir imparatorluk bağışladığını söyler ve balıkçıyı gönderir.
13. Balıkçı, geri döndüğü şatonun içinde baronların, kontların ve düklerin imparatora hizmet eden uşaklar gibi sağa sola seğirttiğini görür. Adam, önündeki som altından kapılar açılıp da karısının, som altından, elmaslar ve yakutlarla bezeli kocaman tacı, bir elinde asası, öbür elinde imparatorluğun simgesi olan altın küresiyle, som altından yüksek bir tahtta oturduğunu ve önünde prenslerin,

kontların el pençe divan durduğunu görünce karısının önünde dikilip artık başka bir dilekte bulunmak istemediğini söyler. Kocasına, “Ne diyorsun sen?” diye çıkışan kadın, şimdi de papa olmak istediğini söyleyince adam, karısına Hristiyanların tek bir papası olabileceğini, bu yüzden balığın, onu asla papa yapamayacağını söyler ancak kadın, “Papa olacağım, o kadar!” diye dayatır. Sonunda adamı, balığa gönderir.

14. Korkudan titreyerek, eli ayağı tutmaz bir hâlde yola çıkan adam, bir fırtınanın çıkmış olduğunu, tozu dumana kattığını, bulutların gökyüzünde oradan oraya seğırtmeye başladığını, her tarafın gece çökmüş gibi karanlık olduğunu, ağaçlardan yaprakların döküldüğünü, denizin sularının fokur fokur kaynadığını, dalgaların kıyıları dövdüğünü, gemilerin canlarını kurtarmaya çalıştığını görür. Gökyüzünün orta yerinde kenarları kapkara bir mavilik seçilmekte ve gökyüzünde sürekli şimşekler çakmaktadır. Adam, korkusundan ecel teri dökerek balığa aynı tekerleme ile seslenir ve karısının, papa olmak istiyorum diye tutturduğunu söyler. Balık da, istediğine kavuşacak deyip adamı gönderir.
15. Adam, dönünce şatonun yerinde ek binalarıyla kocaman bir kilise bulur ve kalabalık arasından zorla bir yol bulup geçtiğinde karısının, üzerinde altın bir giysiyle başında üç altın taçla, eskisinden de yüksek bir tahtta oturduğunu ve etrafının din büyükleriyle dolu olduğunu, eteklerini de imparatorun ve kralların diz çöküp öptüklerini görür. Bir müddet durup karısına bakan adamın gözleri kamaşır, adam, güneşe baktığını sanır ve sonunda karısına “sanırım daha fazlasını istemezsin artık!” diye seslenir. Karısının taş gibi durduğunu gören adam, karısına “Papa oldun artık, bu kadarıyla yetin, daha ilerisi yok!” diyerek tekrar seslenir ve karısı, adamı “Hele bir düşüneyim!” diye cevaplar. Bulunduğu durumdan memnun olmayan kadının gözünü hırs bürür ve papadan üstün ne olabilirim diye düşünmekten uykuları kaçır.
16. Sabah, güneşin doğuşunu seyreden kadın, kocasının böğrüne bir dirsek vurup kocasına, balığa gitmesini söyler. Güneşi ve ayı doğurtmak, tanrı olmak istemektedir. Karısının sözlerini işiten adam korkuyla yataktan düşer. Kadın, kendisine karşı çıkan kocasına, kocasının tüylerini diken diken eden dehşet verici bir bakışla bakarak balığa gidip tanrı gibi olmak istediğini söylemesini emreder.

Kadın, önünde diz çöküp vazgeçmesi için yalvaran kocasına bir tekme savurup bağırınca adam, yine yollara düşer.

17. Dışarıda öyle bir fırtına esmektedir ki adam, zorlukla ayakta durur, evler yıkılmakta, ağaçlar devrilmekte, kayalar dağlardan kopup denize yuvarlanmakta, şimşekler çakmakta, gök gürlemektedir. Gökyüzü katran gibi simsiyahtır. Denizde dalgalar, dağ gibi yükselmektedir. Adam kıyıda, gürültüden, ağzından çıkan sözü neredeyse kendisi işitmeden aynı tekerlemeyle balığı çağırıp ona, karısının, tanrı olacağım diye tutturduğunu söyler. Balık da, “Yine eski külüstür barakada oturacak, o!” deyip adamı gönderir.

4.4.5. Çeşmedeki Kaz Çobanı (Verlag, 2016b: 981-992)

Masalın Konusu: Babasını “tuz kadar” sevdiği için ormana terk edilen kızın yaşlı bir kadının himayesi altına girmesi ve ailesiyle bir kont oğlu sayesinde kavuşması

1. Kaz sürüsüyle birlikte dağlar arasında, ıssız bir vadideki küçük kulübesinde yaşayan çok yaşlı bir kadın vardır.
2. Hamarat yaşlı kadın, her sabah koltuk değneğiyle ormana gider, ormanda kazları için ot toplar, ormanda yetişen yabani meyvelerden toplar ve görenin altında yığılıp kalacağını düşüneceği yükünü sırtına alıp yolda karşılaştığı insanlarla güler yüz ve tatlı dille konuşarak eve gelir. Ancak konu komşu, bir cadı olduğunu düşündükleri bu kadıncağızla karşılaşmaktan hoşnut olmazlar.
3. Güzel bir günde, neşeyle ormandan geçen yakışıklı bir delikanlı, elindeki orakla otları biçmekte olan yaşlı kadına rastlar ve şimdiye kadar biçtiği bir çuval otu ve meyvelerle dolu iki sepeti görerek kadına bunca şeyi nasıl taşıyacağını sorar. Yaşlı kadın, taşımak zorunda olduğunu belirttikten sonra oğlanın beklemeye devam ettiğini görünce oturduğu yerin dağın ardındaki bir düzlükte ve yakında olduğunu söyleyerek genç adamdan yardım ister.

4. Oğlan, kadına acır ve babasının zengin bir kont olduğunu söyledikten sonra kendisinin yalnız köylülerin değil, zenginlerin de gerektiğinde bir yükü sırtlayabileceğini kanıtlamak isteyerek kadının yükünü yüklenir.
5. Yaşlı kadın, zorlanarak ve yakınlıkla yükünü taşımakta olan delikanlıyla alay eder.
6. Yokuşa gelince yükünün ağırlığı iyice artan delikanlı, dinlenmek için yaşlı kadından izin ister ama kadın, eve varınca dinlenebileceğini söyleyip izin vermez.
7. Kadının yaptığıının arsızlık olduğunu düşünen delikanlı, sırtındaki yükü yere atmak istese de kendini yükten bir türlü kurtaramaz. Delikanlının hâline kahkahalarla gülen yaşlı kadın, “Kont Hazretleri” diye dalga geçtiği oğlana, eve varınca eline dolgun bir bahşiş tutuşturacağını söyler ve çaresiz delikanlı, boynunu büküp sabırla kadının peşinden yürümeyi sürdürür.
8. Yaşlı kadın, yolun devamında, delikanlının sırtındaki çuvalın üzerine oturur, kadın değnek gibi sıska görünse de en tombul köylü kızından daha ağırdır. Altında ezilip bacakları titreyen delikanlı ne zaman duracak gibi olsa elindeki baston ve ısırgan otlarıyla delikanlının bacaklarına vurarak oğlana eziyet eder.
9. Sonunda kadının kulübesine varınca delikanlı, kadına doğru gelen kazları ve kazların peşindeki yaşı geçkin, güçlü kuvvetli, iri yarı kızı görür. Kız, gelip annesine kötü bir şeyin olup olmadığını sorar ve her zamankinden daha geç kaldığını söyler. Kadın da, delikanlının kendisine yardım ettiğini hatta yorulduğunu görünce kendisini bile sırtında taşıdığını, güle oynaya, şakalaşa şakalaşa oraya kadar geldiklerini söyler ve oğlanın sırtındaki yükleri boşalttıktan sonra dostane ve nazik bakışlarla oğlanı süzüp dinlenmesini söyler. Kızını da, ateşle barutun yan yana durmayacağını, beyefendinin ona gönlünü kaptırabileceğini söyleyerek içeri gönderir. Delikanlı, kadının bu sözleri üzerine kızı hakir görerek kart değil, on beşinde dahi olsa bu kıza karşı kalbinde bir sevgi uyanmayacağını düşünür.
10. Kadın, bir ağaç altında yorgunluktan uyuyakalan oğlanı sarsıp uyandırır ve oğlanı, eline zümrüt taşından oyulmuş bir kutucuk vererek ödüllendirir ve uğur getireceğini söylediği bu kutuyu iyi saklamasını tembihler.

11. Kendini eskisi gibi zinde hisseden delikanlı, armağan için kadına teşekkür ettikten sonra kadının güzel kızına bir kez bile bakmadan yola koyulur.
12. Oğlan, üç günün sonunda bu ıssız yerden çıkmayı başarak büyük bir kente gelir, kentte kimse tarafından tanınmadığından onu alıp saraya götürürler.
13. Oğlan, kral ve kraliçenin karşısına çıkınca yaşlı kadının kendisine verdiği zümrüt kutucuğu, kraliçeye verir. Kutucuğu açan kraliçe bayılınca kralın uşakları, oğlanı zindana götürecek olur ama kraliçe, yeniden gözlerini açıp oğlanı serbest bırakmalarını söyler ve oğlanla yalnız konuşacağını açıklayarak herkesi salondan gönderir.
14. Oğlanla yalnız kalan kraliçe; acı acı gözyaşları dökerek üç kızı olduğunu, en küçüklerinin güzelliğinin dünyada eşi benzeri olmadığını, ağladığında gözlerinden inciler ve mücevherler döküldüğünü söyledikten sonra hikâyesini anlatır: En küçük kızları on beşini doldurduğunda kral, üç kızını huzuruna çağırıp onlara, ölmeden önce mirasını paylaşmak istediğini söylemiş ve kızlardan, kendisini en çok sevene mirastan en büyük payı vereceği için kendisini ne kadar sevdiklerini bir örnekle anlatmalarını istemiştir. Babasının isteği üzerine büyük kız, babasını şekerlerin en tatlısı kadar sevdiğini söylemiş; ortanca kız, babasını güzel giysisi kadar sevdiğini söylemiş; küçük kız ise önce susmuş, babasının sorusunu tekrarlaması üzerine bilmediğini söylemiş, babasının üstelemesi sonucu yemeklerin en iyisinin bile tuzsuz bir tadının olmayacağını, bu yüzden babasını tuz kadar sevdiğini söylemiştir. Duyduklarına kızan babası, ülkeyi ortanca ve büyük kız arasında pay ettikten sonra küçük kızının sırtına bir torba tuz koymuş ve yanına verdiği iki uşağa, kızını ormana terk etmelerini söylemiştir. Kızın annesi ve ablaları, krala çok dil dökse de kralın öfkesi geçmemiş, küçük kız, ağlayıp gözlerinden incileri yollara dökerek saraydan ayrılmak zorunda kalmıştır. Çok geçmeden kralın öfkesi geçmiş ve duyduğu pişmanlıkla kızını ormanda aratmıştır ancak kız bulunamamıştır.
15. Hikâyesini bitiren kraliçe, oğlana şimdiye kadar tek avuntusunun kızının kurtulmuş olabileceğini düşünmesi olduğunu söyler ve delikanlıya getirdiği zümrüt kutucuğun içindeki inciye -kızın ağlarken gözlerinden düşen incilerden biri- nereden bulunduğunu sorar. Bunun üzerine oğlan da başından geçenleri anlatınca kralla kraliçe, yaşlı kadını aramaya karar verirler.

16. Yaşlı kadın ve kızı iplik eğirirken cama, yaşlı bir baykuş gelir ve üç defa bağırır. Bunun üzerine yaşlı kadın, kızı gitmesinin vaktinin geldiğini söyler ve işinin başına yollar.
17. Kız, uzun bir süre yürüdükten sonra geldiği bir vadide üç meşe ağacıyla bir pınarın başında durup yüzündeki maskeyi çıkartır ve pınarda elini yüzünü yıkar. Ardından yıkadığı maskesini, kuruması için çayırın üzerine bırakır.
18. Maskesini çıkarıp güzelleşen kız, ağlamaya başlar ama yanındaki ağacın dallarında bir çatırtı duyunca maskesini geri takıp kaçar.
19. Kız kulübeye varınca yaşlı kadın, daha kız olanları anlatmadan sevecen bir gülümsemeyle bildiğini söyler ve kulübeyi temizlemeye başlar. Neler olduğunu soran kıza da, kendisine geleli tam üç yıl olduğunu ve sürenin dolduğunu, artık ayrılmaları gerektiğini söyler.
20. Kadın, yalnız kalmaktan korkup kendisini kovmaması için yalvaran kıza olacakları söylemek istemez ve kulübede daha fazla kalamayacağını ancak gitmeden önce etrafı temizlemesi gerektiğini söyler ve endişelenmemesini onun başını sokacak bir çatı bulacağını ve ona, yanında gördüğü işe karşılık vereceği ücretten de memnun kalacağını ekler.
21. Kadın, neler olduğunu anlatması için üsteleyen kıza, odasına gidip maskesini çıkarmasını ve geldiği günkü gibi ipek giysisini giyip çağırılana kadar da odada beklemesini söyler.
22. Kral ile kraliçe, oğlanı da yanlarına alıp yola çıkar ve kralla kraliçeden ayrı düşen oğlan, geceyi geçirmek için bir ağaca çıkınca yaşlı kadının kızı olduğunu anladığı bir karaltı görür ve sonrasında kızın maskesini çıkarıp dünyada eşine rastlanmadık güzellikte bir kıza dönüştüğünü görünce çok şaşırır. Seyrederken yanlışlıkla bir dalı çatırdatınca da, kız maskesini geri takıp kaçar ve gözden kaybolur.
23. Oğlan, kızın arkasından gitmeye çalışırken tekrar kral ve kraliçeyle karşılaşır ve onlara, gördüklerini anlatır. Kralla kraliçe, duydukları karşısında o kızın, kendi kızları olduğunu düşünerek sevinçle kulübeye giderler.
24. Yaşlı kadın, nazıkçe kim olduklarını bildiğini söyleyerek misafirlerini içeri davet eder ve üç yıl önce kızlarını yok yere evden kovdukları için bunca zaman yaşadıkları korkunun kendilerine yeterli bir ceza olduğunu söyleyip kızı çağırır.

Kız da, ipek giysisi, ıslıl ıslıl gözleri ve sırma saçlarıyla gökten inen bir melek gibi gelir.

25. Kız, anne ve babasının boyunlarına sarılıp onları öper ve birlikte sevinç gözyaşları dökerler.
26. Kızın, gözü köşede dikilen oğlana ilişince nedenini anlamasa da yüzü kızarır.
27. Kral, krallığını ablaları arasında paylaştırdığı için en küçük kızına ne vereceğini bilemediğini söyleyince yaşlı kadın, onun bir şeye ihtiyacı olmadığını, kendisinin ona şimdiye kadar anne ve babası için döktüğü, tüm krallıktan daha değerli olan gözyaşlarını, inci tanelerini armağan ettiğini, yanında gördüğü işin karşılığı olarak da kulübeyi bağışladığını söyler ve gözden kaybolur.
28. Yaşlı kadın gözden kaybolunca kulübenin duvarları çatırdar ve kulübe, içinde koşturan uşaklarıyla kocaman bir saraya dönüşür.
29. Kral ve kraliçe, kızlarını kontun oğlu ile evlendirir.
30. Kızla kocası, kulübenin yerine gelen sarayda yaşarlar.
31. Yaşlı kadının kazları da, şimdiye kadar yanına alıp koruduğu kızlardı ve muhtemelen kız ve oğlanın hizmetinde kaldılar.
32. Yaşlı kadın, herkesin düşündüğü gibi bir cadı ya da büyücü değil, bilge bir kadındı ve belki de ağlarken yaş yerine inci dökme hüneri kızı bu bilge kadın tarafından verilmişti.

4.4.6. Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86)

Masalın Konusu: Üvey annenin zulmünden kaçan kardeşlerden erkek kardeşin, kız kardeşinin sözünü dinlemeyip üvey annenin büyülediği sudan içerek ceylana dönüşmesi; üvey annenin, bir kralla evlendiğini ve ceylan kardeşiyle mutlu olduğunu öğrendiği kızı, öz kızıyla birlikte bir oyun oynayarak öldürmesi ve öz kızını onun yerine geçirmesi, kızın ölümden dönüp kralla kavuşması, gerçeklerin gün yüzüne çıkması ve adaletin yerini bulması

1. Biri oğlan, biri kız iki kardeş vardır.
2. Bir gün erkek kardeş, kız kardeşine, anneleri öldüğünden beri üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri, sürekli dayak yedikleri ve evdeki köpeğin bile kendilerinden daha iyi beslendiğini söyleyerek evden kaçmayı teklif eder.
3. Kardeşler evden kaçtıktan sonra yağmurla, açlıkla, yorgunlukla mücadele ederler ve sonunda erkek kardeş, kız kardeşine çok susadığını ve yakınlarda bir pınar olabileceğini, su sesini işittiğini söyler. İki kardeş, kaçtıklarını fark eden büyücü üvey analarının ormandaki bütün pınarları büyülediğinden habersiz bir hâlde pınarı aramaya koyulurlar.
4. İlk pınarı bulduklarında erkek kardeş tam suyu içecekken kız kardeş, pınarın, “Kim benim suyumdan içerse kaplan olur!” dediğini işitip kardeşini suyu içmekten vazgeçirir. Daha sonra buldukları ikinci suyun “Kim benim suyumdan içerse kurt olur!” dediğini işiten kız kardeş, erkek kardeşini yine suyu içmekten vazgeçirir. Ancak erkek kardeş, susuzluktan ölmek üzere olduğu için bulacakları bir sonraki suyu kız kardeşi ne söylerse söylesin içeceğini söyler. Kız kardeş, buldukları üçüncü suyun “Kim benim suyumdan içerse ceylan olur!” dediğini işitip erkek kardeşini vazgeçirmeye çalışır ancak erkek kardeşi, onu dinlemeyip suyu içerek yavru bir ceylana dönüşür.
5. Kız kardeşle ceylan kardeş, bir müddet başlarına gelenler için gözyaşı döker. Sonunda kız kardeşi, altın simlerden örülmüş çorap bağı ve topladığı otlarla ördüğü bir ipi kardeşinin boynuna dolar ve yola devam ederler.
6. Kız kardeş ve ceylan kardeş, buldukları boş bir kulübeye sığınır. Kız kardeş, sabahları kardeşi için yiyecekler toplar, akşam olup da yorgun düşünce de duasını okur ve ceylan kardeşinin sırtını kendine yastık yapıp mışıl mışıl uyur. İki kardeş, bir müddet böyle mutlu bir şekilde o kulübede yaşarlar.
7. Bir gün ülkenin kralı, büyük bir av partisi düzenler ve çalan borularla havlayan köpekleri duyan ceylan kardeş, dayanamayıp ava katılmak için kız kardeşine yalvarır. Sonunda razı olan kız kardeşi, gelenin o olduğunu anlamak için ceylan kardeşini, geldiğinde kapıyı vurup “Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!” demesi konusunda tembihler. Ceylan kardeş de, akşam olunca peşine düşen kral ve avcılardan kurtulup kız kardeşinin tembihini tutarak eve döner.

8. Ceylan kardeş, ikinci gün yine çalan borularla havlayan köpekleri duyar ve ava katılmak için kardeşinden izin alır. Önceki gün ellerinden kaçırdıkları ceylanı, altın tasmaından tanıyan kral ve avcıları, ceylan kardeşin peşine düşer ve akşamüzeri ceylanın etrafını sararlar. Avcılardan biri, ceylan kardeşi ayağından hafifçe yaralamayı başarır ve topallayarak kaçan ceylanı kulübeye kadar takip edip ceylanın, “Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!” dediğini işitir. Avcı, krala gördüklerini ve duyduklarını anlatınca kral, sonraki gün yine ava çıkılmasını emreder.
9. Ceylan kardeşinin yaralandığını görüp çok korkan kız kardeş, kardeşinin yarasını temizleyip yaranın üzerine şifalı otlar koyar. Yara, çok hafif olduğundan ertesi sabah tekrar iyileşip ayağa kalkan ceylan kardeş, av partisinin gürültüsünü işitince kız kardeşinden gitmek için izin ister ancak ceylan kardeşini kaybetmekten korkan kız kardeş, ağlayarak izin vermez. Ceylan kardeş, eğer gitmezse kahrından öleceğini söyleyince kız kardeşi üzüle üzüle kapıyı açar ve ceylan kardeşinin gitmesine izin verir.
10. Ceylanı tekrar karşısında gören kral, adamlarına, ceylanın akşama kadar kovalanmasını ancak bir yerinin incitilmemesini emreder ve güneş batar batmaz önceki gün ceylan kardeşi ayağından yaralayan avcıdan, kendisini kulübeye götürmesini ister.
11. Kral, kapıyı usulca vurup “Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!” diye seslenince kız, kapıyı açar ancak karşısında kardeşi yerine altın taçlı bir adam görünce korkar. Kral, dünyada eşi benzeri olmayan bir güzellikteki kıza gülümseyip elini uzatarak sarayına gelmesini ister ve evlenme teklif eder. Kız, ceylan kardeşinin de kendisiyle gelmesi şartıyla kralın evlenme teklifini kabul eder.
12. Ceylan kardeş, kız ve kral saraya gidince düğün dernek kurulur ve böylece kız kraliçe olur.
13. Ceylan kardeş, kral ve kraliçe uzun bir zaman mutlu bir şekilde yaşadıkdan sonra, kızı vahşi hayvanların öldürdüğünü, ceylan kardeşi de avcıların vurduğunu sanan üvey anne, onların mutluluk içinde yaşadığını öğrenir ve hasedinden rahatı, huzuru kaçır, gözüne uyku girmez. Gece gündüz, iki kardeşin başına ne çorap

örsem diye düşünürken bir gözü kör ve çok çirkin olan öz kızı kraliçe olmanın üvey kardeşine değil, kendisine yaraşacağını söyler.

14. Kraliçe, vakti gelip de bir oğlan doğurduğu sırada kralın avda olmasını fırsat bilen üvey anne, bir hizmetçi kılığında kraliçenin odasına girer ve öz kızıyla birlikte, lohusa kraliçeye güç vereceği gerekçesiyle kraliçeyi banyoya götürür. Banyoda havasızlıktan ölsün diye büyük bir ateş yakarlar ve kraliçeyi küvete yatırdıktan sonra kapıyı üzerine kilitleyip kaçarlar.
15. Cadı üvey anne, kendi öz kızının başına bir başlık geçirip kızını, kraliçeden ayırt edilemeyecek hâle getirir ancak kızının kör gözüne bir çare bulamaz. Kral durumu anlamasın diye de kızını, kör gözünün üzerine yatırır. Akşam olunca kral gelir ve bir oğlu olduğunu öğrenerek pek sevinir, karısını görmek ister ancak cadı üvey anne, kraliçenin dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyleyip kralı gönderir.
16. Gece yarısı, herkes uyurken dadı, bebeğe göz kulak olur ve gerçek kraliçenin kapıdan girip bebeğini emzirdiğine, bebeğinin yastığını kabartıp beşiğine yatırdıktan sonra yorganı üzerine güzelce örttüğüne, ceylan kardeşinin sırtını sıvazlayıp geldiği gibi hiç ses etmeden kapıdan çıkıp gittiğine tanık olur. Kraliçe, daha pek çok gece aynı şeyi yapar fakat bunları gören dadı, kimseye bir şey demeye cesaret edemez.
17. Bir gece kraliçenin dili çözülür ve “Ne yapar bebeğim? Ne yapar ceylan kardeşim? / Bundan sonra gelsem gelsem iki kez daha gelirim.” der ve odadan çıkıp gider. Dadı, bu defa görüp duyduklarını krala anlatınca kral, o gece çocuğun yanında kendisinin kalacağını söyler ve odada beklemeye başlar. Gece yarısı kraliçe içeri girip aynı sözleri tekrarlayınca kral, kraliçeyi, onun kendi sevgili eşinden başkası olamayacağını söyleyerek bırakmaz. Kraliçe de, kralı, kendisinin onun eşi olduğunu söyleyerek cevaplar. Bunun üzerine kraliçe tanrının yardımıyla tekrar dirilip canlanır.
18. Karısı, üvey annesiyle onun öz kızının kendisine yaptıklarını anlatınca kral, onları yargıç önüne çıkartır ve anayla kız, yaptıkları kötülüklere karşılık ölüm cezasına çarptırılırlar. Ormana bırakılan kızı vahşi hayvanlar parçalar, üvey ana da ateşe atılır.
19. Üvey anası yanıp kül olunca ceylan kardeşin üzerindeki büyü bozulur ve ceylan kardeş, tekrar insan kılığına girer.

4.4.7. Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617)

Masalın Konusu: Kızının akli sayesinde toprak sahibi olan adamın, kızının sözünü dinlemediği için zindana atılması; kızın, akli sayesinde babasını kurtarıp kralla evlenmesi; kralın, otoritesini zedelediği için kızı baba evine göndermesi ve kızın yine akli sayesinde kralla kavuşması

1. Ülkenin birinde yoksul bir köylü ile kızı yaşamaktadır.
2. Köylünün kızı, babasına, kraldan biraz toprak istemeyi teklif eder.
3. Adamın yoksulluğunu öğrenen kral, adama biraz toprak verir ve köylüyle kızı o toprağı, buğday vb. ekmek için, kazıp çapalarken som altından bir havan bulurlar.
4. Adam, kendilerine acıyıp verdiği toprağı karşılık buldukları som altını kralla götürmek ister ancak kızı, havanı götürürlerse, havanın henüz bulamadıkları elini de isteyeceklerini ve kendilerini zor duruma sokacaklarını söyleyerek babasının isteğine razı gelmez.
5. Adam, kızının sözüne kulak asmayıp altın havanı sadakatlerinin bir nişanesi olarak kralla götürür.
6. Kral, altın havanı getiren köylüden havanın elini de getirmesini ister. Köylü bulamadıklarını söylese de aldırman olmaz ve köylüyü zindana atarlar.
7. Her gün, zindandaki adama biraz ekmek ve su götüren gardiyanlar, adamın sürekli “Ah, ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim!” diye kendi kendine konuştuğunu ve götördükleri ekmekle suya dokunmadığını görürler. Gardiyanlar, bu durumu kralla aktarınca kral, adamı çağırır ve sorgular.
8. Kızın, babasına verdiği akli öğrenen kral, adamın kızını çağırır ve kızın gerçekten o kadar akıllı olup olmadığını test etmek isteyerek kıza, bir bilmece soracağını ve eğer bilebilirse onunla evleneceğini söyler. Kız da kabul edince kral, bilmesecini sorar: “Bana geleceksin, ama giyinik olmayacaksın, çıplak olmayacaksın, atla gelmeyeceksin, arabayla gelmeyeceksin, yoldan

gelmeyeceksin, yolun dışından gelmeyeceksin. Bunu yap, ben de evleneyim seninle.”

9. Bilmeceyi dinleyen kız, ilk iş gider ve soyunur, artık giyinik değildir. Sonra büyük bir balık ağına sarınır, artık çıplak da değildir. Ardından bir eşek kiralar ve balık ağının bir ucunu eşeğin kuyruğuna bağlar, bu şekilde ne hayvan üzerinde ne de araba içinde gitmektedir. Eşek, ağı bir araba tekerleğinin izi üzerinden sürükler ve kız da sadece başparmağı ile yere basar, böylece son koşul da yerine gelir çünkü kız, ne yol üzerinde ne de yolun dışında sayılmaktadır.
10. Kızın bilmeceyi çözdüğünü gören kral, babasını zindandan çıkartır ve kızla evlenir. Bütün malını mülkünü de kızın eline teslim eder.
11. Bir gün kral, nöbetçilerini denetlerken odun satmaktan dönen arabalar, sarayın önünde durur ve üç tane beygiri olan bir köylünün atlarından biri, bir tay doğurur ancak tay, doğar doğmaz gidip başka birinin arabasına koşulu iki öküzün arasına yatar.
12. Tayın aralarına yattığı öküzlerin sahibi, tayı öküzlerin doğurduğunu iddia ederek tayın kendisinin olduğunu savunur, tayın gerçek sahibi de kendisinin olduğunu söyler ve bu ağız dalaşı büyüyünce iş, krala duyurulur. Kral da, “Tay, mademki öküzlerin arasında yatıyormuş, öküzlerin sahibinindir!” diyerek işin içinden çıkar.
13. Tayını, haksız yere kaybeden adam, kraliçenin yoksul bir köylünün kızı olduğu için herkese merhamet gösterdiğini duyduğundan, huzuruna çıkıp kraliçeye yalvararak ondan, tayını geri almasına yardım etmesini ister.
14. Kraliçe, kendisinden medet uman adama kimseye kendisinin yardım ettiğini söylememesi koşuluyla, ertesi sabah kralın, nöbetçilerini denetlemeye çıkacağını söyler ve tayın gerçek sahibine yapması gerekenleri anlatır.
15. Köylü, ertesi sabah, kraliçenin söylediği gibi kralın geçeceği yolun ortasında durup kupkuru yerde balık avlamaya koyulur. Köylüyü gören kral, “Su olmayan bu kupkuru yerde balık avlanır mı?” deyince köylü, kraliçenin öğrettiği gibi “İki öküz, bir tay doğurur da, neden susuz bir yerde balık avlanmaz!” diye cevaplar kralı. Kral, köylüye onun böyle bir şeyi dünyada düşünemeyeceğini söyleyerek bu akli kimden aldığını sorar. Adam, söylemek istemeyince de köylüyü saman yığınının altına yatırıp sopa çekerler ve sonunda bu akli kraliçeden aldığını öğrenirler.

16. Kral, saraya dönünce karısına, kendisine karşı böyle bir düzenbazlık yaptığı için artık onu karısı olarak görmek istemediğini, bu yüzden nereden geldiyse oraya dönmesini söyler ve saraydan hatıra olarak en sevdiği, en değerli bildiği bir şeyi de almasına izin verir. Kraliçe, kralın dediklerini kabul eder, krala sarılıp onu öper ve onunla vedalaşmak için son kez kocasıyla kadeh tokuşturmak istediğini söyleyerek krala uyku ilacı karıştırılmış şarabı içirir.
17. Kraliçe, uyku ilacli şarabı içip uyuyan kocasını alıp babasının evine döner. Kral, orada gözlerini açıp nerede olduğunu anlamaya çalışırken kraliçe gelir ve krala, saraydan en çok sevip değerli bulduğu şeyi alıp götürebileceğini söylediğini hatırlatır.
18. Karısından duydukları karşısında gözleri yaşaran kral, "Sevgili karıcığım! Sen benimsin, ben de senin!" diyerek kraliçeyi alır ve saraya geri götürür. Yeniden düğün dernek kurdurup kendisiyle ikinci kez evlenir.

4.4.8. Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765)

Masalın Konusu: Suratsız bir cadıya iyi niyetle yaklaştığı için ödül olarak büyük zenginlikler elde edilen avcının zenginliklerine bir başka cadının göz koyup gözünü korkuttuğu güzel kızını kullanarak bu zenginlikleri ele geçirmesi, avcının cadıdan ve sevgilisinden intikam alması ve nihayetinde kızı affedip onunla evlenmesi

1. Genç bir avcı vardır.
2. Genç avcı; şen şakrak, gülüp oynayarak avı gözleyeceği yere giderken karşısına çıkan suratsız bir cadı, avcıya çok aç ve susuz olduğunu söyleyerek avcıdan sadaka ister.
3. Avcı, zavallı ihtiyarın hâline acıyıp da kadının eline birkaç kuruş tutuşturunca kadın, altın gibi bir kalbi olduğunu düşündüğü bu adama kendince bir hediye vermek isteyerek avcıya, az sonra karşısına çıkacak bir ağaçta göreceği birbiriyle bir pelerini paylaşamayıp didişen dokuz kuş göreceğini, kuşlardan birini vurursa

diğerlerinin pelerini bırakıp kaçacaklarını söyler ve bu sihirli pelerini sırtına atıp içinden bir yerde olmayı dilerse, göz açıp kapayıncaya dek orada olacağını; kuşun yüreğini yerse de, her sabah uyandığında yastığının altında bir altın bulacağını ekler.

4. Avcı, kadının vaatlerinin güzel olduğunu düşünse de bu vaatlerin gerçekleşeceğinden şüphe duyarak ilerler ve ağaçta dokuz kuşun bir pelerini paylaşmadığını görüp kuşlara ateş eder. Vurduğu bir kuşun kalbini çıkarıp yutar ve pelerini yanına alarak eve döner.
5. O günden sonra, her sabah uyandığında yastığının altında bir altın bulan avcı, dünyayı gezmeye karar vererek annesi ve babasıyla vedalaşır ve yola koyulur.
6. Avcı, bir ormanı geçip de karşısında gördüğü görkemli bir saraya doğru ilerlerken sarayın penceresinden avcıyı izleyen cadı, yanında duran eşsiz güzellikteki kıza avcının, içinde bir kuşun yüreği olduğunu ve her sabah uyandığında yastığının altında bir altın bulduğunu söyler. Kızın gözünü korkutarak avcıdaki hazineyi ele geçirmek üzere kendisine yardım etmesi için kızı ikna eder.
7. Avcı, pencerede gördüğü güzel kıza göz koyduğundan saraya gider ve sarayda güler yüz ve tatlı dille karşılanır.
8. Çok geçmeden kıza gönlünü kaptıran avcı, kızıdan başka bir şey düşünemez hâle gelir ve o ne isterse hemen yapar. Cadı da, kuşun yüreğini avcıdan almanın vaktinin geldiğini söyleyerek kızla birlikte bir şerbet hazırlar ve kızıdan, bu şerbeti avcıya içirmesini ister.
9. Kız, cadının söylediğini yaparak avcıya şerbeti içirir ve avcının kustuğu kuş yüreğini, cadı yutmasın diye kendisi yutar.
10. Avcı, artık uyandığında yastığının altında altın bulmadığını fark eder ama kıza öylesine tutulmuştur ki bu durumu umursamaz. Her sabah kızın yastığı altından çıkan altınları da cadı alır.
11. Günün birinde cadı, avcının pelerinine göz koyunca kız, adamın zaten bütün servetini kaybettiğini söyleyip cadıyı vazgeçirmeye çalışır. Cadı, kıza pelerinin normal bir pelerin olmadığını söyleyip pelerini ele geçirmek için yaptığı planı anlatır ve sözünü dinlemesi içi kızı tehdit eder.

12. Kız, cadının söylediği gibi pencerenin önüne dikilip mahzun mahzun uzaklara bakınca adam, kıza neden üzgün olduğunu sorar. Kız da, karşıda değerli mücevherlerle dolu Grena adlı bir dağ olduğunu ancak oraya hiçbir insanın ayak basamayacağını anlatır. Bunun üzerine avcı, kızı da pelerinin altına alarak içinden Grena Dağı'nda olmayı diler ve dağa varınca kızla birlikte en değerli, en güzel taşlardan toplarlarken cadının yaptığı büyüden dolayı adamın uykusu gelir. Adam, başını kızın dizine koyar ve uyur. Adam uyuyunca kız, pelerini alır ve değerli taşları toplayıp eve gitmeyi dileyerek eve döner.
13. Avcı, uyanınca sevgilisinin kendisini aldatıp o vahşi dağda tek başına bıraktığını görür ve üzüntü içinde şimdi ne yapacağını düşünerken dağda yaşayan devlerden üçünün kendisine doğru geldiğini fark edip uyuyormuş gibi yapar.
14. Birinci dev, solucan diye bahsettiği adamın orada ne işi olduğunu sorunca ikinci dev, ona, adamın üzerine basıp ezmesini söyler. Üçüncü devse, küçümser bir edayla zahmetlerine yazık olduğunu, adamın orada zaten kalamayacağını, dağın tepesine tırmanırsa bulutların onu oradan götüreceğini söyler.
15. Devler gidince, onların söylediklerini dinleyen avcı, dağın tepesine çıkar. Dağın tepesinde, üçüncü devin söylediği gibi bir bulut onu alır ve kocaman bir bostanın üzerine konar.
16. Avcı, çok acıktığından, bostanda bulduğu bir salatalığı yer ve yediği gibi bir eşeğe dönüşür. Bostandaki salatalıklar bir eşek olan avcıya eskisinden daha lezzetli görüldüğünden başka bir cins salatalığı daha yer ve bu kez tekrar insana dönüşür.
17. Avcı, kendisini kaybettiği kuş yüreğiyle pelerinine kavuşturabileceğini ve kendisine yapılan ihanetin öcünü almasını sağlayabileceğini düşünerek bir kötü, bir de iyi salatalık koparır ve sevgilisinin sarayını bulur.
18. Yüzünü siyaha boyayan avcı, cadıya kralın bir habercisi olduğunu ve kendisinin yeryüzünde yetişen en güzel salatalığı bulmakla görevlendirildiğini söyledikten sonra çok yorulduğu için orada biraz dinlenmek için izin ister.
19. Salatalığı duyunca iştahı kabaran cadı, avcıdan salatalığın tadına bakmak için izin ister ve avcı, yanına iki tane aldığını söyleyerek kötü salatalığı cadıya verir.
20. Salatalıktan ağzı sulanan cadı, mutfağa gider ve kendi elleriyle bir salata hazırlar ancak sofraya çıkarıncaya kadar sabredemez ve bir iki dilimini ağzına atarak eşek

kılığına girer. Cadı, eşek kılığında koşarak avluya çıkınca içeri hizmetçi girer ve salatayı alıp mutfağa götürürken salatalığın tadına bakmak ister ve ağzına attığı bir iki dilim ile o da bir eşek kılığına girer, cadının yanına, avluya çıkar.

21. Sözde kralın habercisi, gidenlerin geri dönmediğini görüp mutfağa gider ve avludaki eşekleri gördükten sonra yere düşen tabağı toplayarak içeride bekleyen sevgilisine götürür. Sevgilisi, tabaktaki salatalıktan tadar ve o da ötekiler gibi bir eşek olup avluya çıkar.
22. Kendisini tanıyabilecekleri şekilde yüzünü temizleyen avcı, eşekleri bağlayıp bir değirmenciye götürür ve adama, eşeklerin bakımını üstlenmesi karşılığında istediği parayı vereceğini söyler. Ardından büyük eşeğin bir cadı olduğunu ve ona günde üç defa sopa atılmasını, bir defa yemle su verilmesini; ortanca eşeğe günde bir defa sopa atılmasını, üç defa yemlenmesini; en küçüklerinin genç bir kız olduğunu ve -kızın dövülmesine gönlü elvermediğinden- hiç sopa atılmamasını, günde üç defa yemle su verilmesini ekler.
23. Birkaç gün sonra değirmenci, cadının sarayına gelip avcıyı bularak avcıya cadının öldüğünü, diğerlerinin ölmediğini ancak mahzun hâllerine bakılırsa ölmelerinin yakın olduğunu söyler. Buna karşılık, artık öfkesi geçmiş olan avcı merhamete gelerek değirmenciden, sağ kalanları saraya getirmesini ister.
24. Avcı, değirmencinin getirdiği eşek kılığındaki hizmetçi ve genç kıza iyi salatadan yedirir ve tekrar insan kılığına dönmelerini sağlar.
25. İnsan kılığına dönen güzel kız, hâlâ sevgilim diye hitap ettiği avcının dizlerine kapanarak kendisini bağışlamasını ister, her şeyi annesinin zorlaması ile yaptığını ve onu bütün kalbiyle sevdiğini söyler. Sihirli pelerinin dolapta asılı durduğunu ve kendisinin de kusturucu bir ilaçla içinden çıkaracağı kuş yüreğini geri vereceğini ekler.
26. Avcı, kıza kuş yüreğinin onda kalabileceğini, yüreğin kimde olduğunun fark etmeyeceğini çünkü kızla evlenip onu kendisine sadık bir eş yapacağını söyler ve avcıyla kız, nikâh kıyıp evlenirler.

4.4.9. On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63)

Masalın Konusu: Kızın, kendisi doğduğu için babası tarafından öldürülecek on iki ağabeyinin annesinin yardımıyla saraydan kaçtığını öğrendiği ağabeylerini bulup onların on iki kargaya dönüşmesine sebep olması ve onları, yedi yıl boyunca hiç konuşmayıp gülmeyerek kurtarması; bu esnada evlendiği kralın annesi tarafından iftiraya uğraması; kızın, ağabeyini kurtardıktan sonra gerçeklerin gün yüzüne çıkması ve kralla tekrar kavuşması

1. Bir kral, bir kraliçe ve onların on iki oğlu vardır.
2. Kral, kraliçeye, eğer doğacak on üçüncü çocukları bir kız olursa, on iki oğlunu öldürtüp kızlarını büyük bir servete kavuşturmayı ve krallığın tek vârisi yapmayı teklif eder. On iki tabutu hazırlatıp bir odaya koyar, odanın anahtarını da kimseye bir şey söylememesini tembihleyerek kraliçeye verir.
3. Kraliçe, kocası doğacak on üçüncü çocukları kız olursa on iki oğlunu öldürteceği için sürekli yas hâlinedir. Annesine düşkün olan en küçük oğlan, Bünyamin, annesini hep üzüntülü görünce annesine, ısrarlarıyla olup bitenleri anlattırır.
4. Kraliçe, en küçük oğlu Bünyamin'e ağabeylerini de alıp ormana sığınmalarını ve orada her gece birinin bir ağaca çıkıp şatoyu gözlemesini öğütler. Eğer bir oğlan doğurursa şatonun kulesine ak bayrak, eğer bir kız doğurursa al bayrak çektiireceğini; ak bayrağı görürlerse güvenle şatoya dönebileceklerini, al bayrağı görürlerse hiç durmadan kaçıp gitmelerini tembihler ve onlar için her gece dua edeceğini, tanrıya yalvaracağını ekler.
5. Ormanda nöbet sırası Bünyamin'e geldiğinde Bünyamin, al bayrağın kuleye çekildiğini görür ve gördüğünü ağabeylerine anlatır. Ağabeyleri de “bir kız için tatlı canlarından olacaklarına” içerleyip “nerede bir kız görseler al kanını akıtmadan bırakmayacaklarına” dair bir söz verirler.
6. On iki kardeş, ormanın derinliklerine kaçır ve ormanın en karanlık, en kuytu yerinde perili bir kulübe bulup oraya yerleşirler. Her gün on bir ağabeyi

avlanırken en küçük kardeş Bünyamin, ev işlerini görür ve yemeği hazırlar. On yıl boyunca böyle yaşarlar.

7. Şatodaki kız kardeş, büyüyüp pırlanta kalpli güzel bir kız olur, alnında da “altın gibi ışıltı ışıltı parıldaayan bir yıldız işareti” bulunmaktadır. Prens, sarayda temizlik yapılırken kirli çamaşırlar arasında on iki erkek gömleği bulur ve büyüklüklerinden babasının olamayacaklarını düşünerek annesine, gömleklerin kime ait olduğunu sorar. Kraliçe de, kızına on iki tabutun bulunduğu odayı gösterip olanları anlatır.
8. On iki ağabeyi olduğunu öğrenen prens, ağlayan annesini avutarak ağabeylerini bulacağını söyleyip yollara düşer ve sonunda ağabeylerinin yaşadığı kulübeyi bulur.
9. Bünyamin, kulübeye gelen kızın güzelliğine şaşar, kızın kıyafetleri ve alnındaki yıldız işareti de hayretini uyandırır.
10. Kız, nereden geldiğini, kim olduğunu soran Bünyamin’e bir prens olduğunu söyler ve on iki ağabeyini aradığını anlatır, gerekirse onları bulmak için dünyanın öbür ucuna bile gidebileceğini söyleyip on iki gömleği gösterir. Bunun üzerine Bünyamin, gelenin kız kardeşleri olduğunu anlar ve iki kardeş, sevinçten ağlayarak kavuşur.
11. Bünyamin, kız kardeşine saraydan ayrılımlarının öcünü almak için gördükleri her kızı öldürmeye ant içtiklerini anlatınca kız, ağabeylerini kurtaracak olduktan sonra ölse de gam yemeyeceğini söyler. Bünyamin, kız kardeşini bir fiçinin altına sokarak ağabeylerinden saklar.
12. Bünyamin, yeni bir şeyin olup olmadığını soran ağabeylerine, olanları karşılına çıkacak ilk kızı öldürmemeleri şartı ile anlatacağını söyleyip öldürmeyeceklerine dair sözlerini aldıktan sonra “Kız kardeşimiz burada!” der ve fiçiyi kaldırarak kız kardeşlerini gösterir. Kız kardeşlerini gören ağabeyler, çok sevinir, yürekleri kız kardeşlerine karşı sevgiyle dolar ve onu öpüp okşayarak boynuna sarılırlar.
13. On iki ağabeyine kavuştuktan sonra evde kalıp ağabeyi, Bünyamin’e ev işlerinde yardım etmeye başlayan kız kardeş, lanetli kulübenin yanındaki bahçede açan on iki zambağı, ağabeylerini sevindirmek için koparır. Koparmasıyla birlikte on iki ağabeyi birer karga olur, kulübe ve bahçe de yok olur.

14. Ormanda yalnız kalan kızın yanı başında yaşlı bir kadın belirir ve kopardığı zambakların onun ağabeyleri olduğunu ve koparınca da ağabeylerinin birer kargaya dönüştüklerini söyler. Yaşlı kadın, ağlayarak yaptığının bir çaresini soran kıza, kardeşlerini ancak yedi yıl boyunca hiç konuşmaz ve gülmezse kurtarabileceğini söyler ve ağzından yedi yılın dolmasına son bir saat kala tek bir söz çıksa bile bu sözün ağabeylerini öldürmeye yeteceğini ekler.
15. Kız, ağabeylerini kurtarmak düşüncesiyle ulu bir ağacın üstüne çıkar ve hiç konuşmadan ve gülmeden beklemeye başlar.
16. Kız, ağaca çıktıktan bir zaman sonra ormana, avlanmak için gelen bir kral, tazısı sayesinde ağaçtaki kıızı görür ve bir prenses olduğunu anladığı kızın güzelliğine o dakika âşık olup kıza evlenme teklif eder. Kız da, bir şey demeden “evet” dercesine başını sallar.
17. Kral, evlenme teklifini kabul eden kıızı ağaçtan indirir ve saraya götürür. Düğünler dernekler kurulup şenlikler düzenlenir.
18. Kralla kraliçe, birkaç yıl mutlu bir hayat sürdükten sonra kraliçeyi kötülemeye başlayan kralın annesi, kraliçenin bir dilenciden kalır yeri olmadığını söyler ve dilsiz bile olsa neden gülmediğini sorgulayarak gülmeyen insanın içinde bir kötülük olduğunu iddia eder.
19. Kral, başlarda annesinin, karısı hakkında söylediklerine aldırmasa da sonunda annesinin dolduruşuna gelir ve kraliçenin öldürülmesini emreder.
20. Karısını hâlâ canı gibi seven kral, penceresinden, ağlayarak kraliçenin içine atılması için hazırlanan ateşi ve kraliçenin direğe bağlanışını izler ancak tam o anda kraliçenin yedi yıllık bekleyişi sona erer ve uzaklardan gelen on iki karga ayaklarının yere değmesiyle insan olup yedi yıl boyunca susarak ve gülmeyerek kendilerini kurtaran kız kardeşlerini yanmaktan kurtarırlar.
21. Kardeşlerine kavuşan kızın artık konuşmaması için bir sebep kalmadığından kız, kralla o zamana kadar neden sustuğunu ve gülmediğini anlatınca kral, karısının suçsuz olduğunu öğrendiği için çok sevinir.

4.4.10. Sevgili Roland (Verlag, 2016a: 384-388)

Masalın Konusu: Üvey annenin, kendisi yerine öz kızını öldürmesine sebep olan üvey kız, sevgilisi Roland’la birlikte kaçır ve üvey anneden kurtulur; sonrasında baba evine dönen Roland başka bir kadın tarafından kandırılması ve onunla evlenmek üzereyken Roland’ın kızın söylediği şarkıyla sevgilisini hatırlayıp gerçek sevgilisiyle evlenmesi

1. Ülkenin birinde büyücü bir kadın ve iki kızı yaşamaktadır.
2. Kadının kızlarından öz olanı, çirkin ve haindir ancak öz olduğu için kadın bu kızını sevmektedir; diğer, üvey kızı ise güzel ve iyi kalpli bir kız olduğu hâlde kadın, üvey olduğu için onu sevmemektedir.
3. Bir gün cadının öz kızı, üvey kızın giydiği önlüğü kıskanır ve bunu annesine söyler. Annesi de, öz kızına meraklanmamasını, üvey kardeşinin çoktan ölümü hak ettiğini söyler ve gece yatarken yatağın gerisinde yatmasını, ön tarafa üvey kardeşini itmesini tembihler çünkü o gece üvey kızının kafasını kesmeyi planlamaktadır.
4. Konuşulanlara tanık olan üvey kız, cadının öz kızı uyurken onunla yerini değiştirir ve bu yüzden elinde baltasıyla gelen üvey annesi, ön tarafta yatmakta olan öz kızının kafasını keser.
5. Üvey annesi gittikten sonra kız, sevgilisi Roland’ın yanına gidip ona olanları anlatır ve ondan, kendisini kaçırmamasını ister. Roland, birlikte kaçmayı kabul eder ancak kıza, ilk olarak üvey annesinin sihirli değneğini çalmasını söyler yoksa üvey annesinin elinden kurtulamayacaklardır.
6. Roland’ın dediğini yapmak için eve dönen kız, ilkin sihirli değneği, sonra üvey kardeşinin koparılmış kafasını alır ve biri yatağın önüne, biri mutfığa, biri merdivene olmak üzere üç damla kan akıtır kafadan. Ardından sevgilisi Roland’la kaçarlar.
7. Sabah olup da cadı uyanınca önlüğünü vermek üzere kızını çağırır fakat kızıdan ses çıkmaz. Kızına, nerede olduğunu sorduğunda merdivendeki kan damlası,

merdivenleri süpürdüğünü söyler ve oraya giden annesi, kızını göremeyince tekrar seslenir. Bu defa ikinci kan damlası, mutfakta ısındığını söyleyerek karşılık verir ama oraya giden annesi, yine hiçbir şey göremeyerek seslenir. Üçüncü kan damlası, yatakta yattığını söyleyince, kadın, odaya girer ve kendi kızını öldürdüğünü görür.

8. Çok öfkelenen cadı, gözleri çok uzakları seçebildiğinden, pencereden bakıp kızıyla sevgilisinin kaçtığını görür ve ayağına dev çizmelerini geçirip her adım atışında bir saatlik yol alarak kızla sevgilisine yetişir.
9. Cadının kendilerine yaklaştığını gören kız, sihirli değneğin yardımıyla sevgilisi Roland'ı bir göle, kendisini de gölün ortasında yüzen bir ördeğe dönüştürür. Gölün kıyısından, ördeği kandırmak için suya ekmek kırıntıları atan cadı, akşam olup da ördeği kandıramayınca eve eli boş döner.
10. Cadı üvey annesi gidince kızla oğlan, eski kılıklarına bürünüp bütün gece yollarına devam ederler. Yine sabah olunca kız, sihirli değneğin yardımıyla kendisini çalıların arasında güzel bir çiçeğe, sevgilisi Roland'ı da, bir çalgıcıya dönüştürür. Çok geçmeden üvey anne gelir ve çiçeğin kim olduğunu bildiğinden çalgıcıdan, çiçeği koparmak için izin alır.
11. Cadı, sürünerek dikenli çalıların arasına girip tam çiçeği koparacakken çalgıcı kılığındaki Roland, sihirli bir dans havası çalmaya başlar ve dikenlerden üstü başı kan revan içinde kalan cadı cansız yere serilinceye dek çalmaya devam eder.
12. Cadı üvey anneden kurtulduktan sonra Roland, kızını orada bırakarak babasına, düğün hazırlıklarına başlamalarını söylemek üzere yola çıkar. Kız da, kırmızı bir taş olup yol kenarında sevgilisinin dönüşünü beklemeye koyulur.
13. Babasının evine giden Roland, gönlünü başka bir kadına kaptırır ve kadın, çevirdiği dolaplarla oğlana eski sevgilisini unutturur. Kız da, sevgilisinin dönmeyişine çok üzülür ve “Nasıl olsa biri gelir, üzerime basıp beni çiğner de kurtulurum!” diye düşünerek kendisini çiçeğe döndürür.
14. Bir gün, koyunlarını otlatan bir çoban, çiçeği pek beğenip koparır, kulübesine götürür ve bir kutuya koyar.
15. Çoban, çiçeği evine getirdikten sonra, her sabah uyandığında evin bütün işlerinin yapılmış olduğunu, yemeklerin hazırlanmış olduğunu görür ve bu işten her ne kadar hoşlansa da çobanın içine bir korku düşer. Bilge bir kadına giderek olanları

anlatır ve kadın, çobana kımıldayan bir şey fark ederse onun üzerine beyaz bir örtü atmasını, bu şekilde büyüünün bozulacağını söyler.

16. Çoban, bilge kadının dediği gibi erkenden kalkar ve gün ağarırken çiçeğin kutudan çıkmakta olduğunu görüp üzerine beyaz bir bez atar. Böylece açığa çıkan kız, çobana başından geçenleri anlatır.
17. Çoban, kızdan çok hoşlanır ve kıza, evlenme teklif eder ancak kız, sevgilisi Roland, kendisini yüzüstü bırakmış olsa da ona karşı sadakatten ayrılmak istemediğini söyleyerek çobanın teklifini geri çevirir. Kız, çobanın evlenme teklifini reddetse de çobana, onunla kalıp ev işlerini görmeye devam edeceğini söyler.
18. O memleketin âdeti olduğu üzere, ülkedeki bütün kızlar düğün zamanı, saraya gelip gelinle damadın şerefine şarkılar söylemektedir. Roland'ın düğünü yaklaştığı için de, haberciler salınıp kızlar saraya davet edilir. Haberi alıp çok üzülen Roland'ın vefakâr sevgilisi, saraya gitmek istemez ancak saraydan gelen adamlar, onu zorla götürürler.
19. Sarayda herkes şarkısını söyledikten sonra sıra kıza gelince kız, şarkı söylemek istemese de sonunda şarkıya başlar ve Roland, kızın sesini tanıyıp evleneceği kızın o olduğunu, başkasıyla evlenemeyeceğini söyler. Roland, aklından giden her şeyi tekrar hatırlar ve Roland ile sadık sevgilisi kavuşup evlenirler.

4.5.Seçilen Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motifler

Bu başlık içerisinde seçilen Alman masallarının kadın-erkek ilişkileri ile doğrudan yahut dolaylı olarak ilgisi bulunan motifler saptanmaya çalışılmıştır.

4.5.1. A. Mitolojik Motifler

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir motife rastlanmamıştır.

4.5.2. B. Hayvanlar

B113.1. Hazine üreten kuş kalbi.

- Avcı, yaşlı kadının söylediğini yapıp vurduğu kuşun kalbini yiyince her sabah uyandığında yastığının altında bir altın bulur. (A8)

B175. Büyülü balık.

- Bir gün balıkçının oltasına kocaman bir balık takılır, balıkçı onu yukarı çekince de balık, dile gelir ve balıkçıya kendisinin büyülü bir prens olduğunu söyleyip balıkçıdan kendisini salmasını ister. (A4)

B211.2.1. Konuşan geyik.

- Ceylan kardeş, kız kardeşinin olduğu kulübenin kapısını çalıp “Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!” der. (A6)

B211.5. Konuşan balık.

- Bir gün balıkçının oltasına kocaman bir balık takılır, balıkçı onu yukarı çekince de balık dile gelir ve balıkçıya, kendisinin büyümlü bir prens olduğunu söyleyip balıkçıdan kendisini salmasını ister. (A4)

4.5.3. C. Tabu

C114. Tabu: ensest.

- Kral, kendi kızıyla evlenmek istediğini nazırlarına söylediğinde nazırlar, korkuya kapılarak krala tanrının, bir babanın kendi öz kızıyla evlenmesini yasakladığını ve böyle bir günahın uğursuzluk getirip ülkeyi felakete sürükleyeceğini söyler. (A1)

C400. Konuşma tabusu.

- Ağabeyleri, kendilerini kurtarmanın bir yolunu soran kız kardeşe altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerse kurtulabileceklerini ancak ağzından bir kelimenin çıkmasının bile bütün çabasını boşa götüreceğini söyler. (A2)
- Ormanda yalnız kalan kızın yanı başında yaşlı bir kadın belirir ve kopardığı zambakların onun ağabeyleri olduğunu, koparıncı da ağabeylerinin birer kargaya dönüştüklerini söyler. Yaşlı kadın, ağlayarak yaptığıının bir çaresini soran kıza kardeşlerini ancak yedi yıl boyunca hiç konuşmaz ve gülmezse

kurtarabileceğini söyler ve ağzından yedi yılın dolmasına son bir saat kala tek bir söz çıksa bile bu sözün ağabeylerini öldürmeye yeteceğini ekler. (A9)

4.5.4. D. Büyü

D114.1.1. Dönüşüm: insandan geyiğe.

- Kız kardeş, buldukları üçüncü suyun “Kim benim suyumdan içerse ceylan olur!” dediğini işitip erkek kardeşini vazgeçirmeye çalışır ancak erkek kardeşi, onu dinlemeyip suyu içerek yavru bir ceylana dönüşür. (A6)

D132.1. Dönüşüm: insandan eşeğe.

- Salatalıktan ağzı sulanan cadı, mutfığa gider ve kendi elleriyle bir salata hazırlar ancak sofraya çıkarıncaya kadar sabredemez ve bir iki dilimini ağzına atarak eşek kılığına girer. Cadı, eşek kılığında koşarak avluya çıkınca içeri hizmetçi girer ve salatayı alıp mutfığa götürürken salatalığın tadına bakmak ister ve ağzına attığı bir iki dilim ile o da bir eşek kılığına girer, cadının yanına, avluya çıkar. Sözde kralın habercisi, gidenlerin geri dönmediğini görüp mutfığa gider ve avludaki eşekleri gördükten sonra yere düşen tabağı toplayarak içeride bekleyen sevgilisine götürür. Sevgilisi, tabaktaki salatalıktan tadar ve o da ötekiler gibi bir eşek olup avluya çıkar. (A8)

D151.4. Dönüşüm: insandan kargaya.

- Kız kardeş, lanetli kulübenin yanındaki bahçede açan on iki zambağı, ağabeylerini sevindirmek için koparır. Koparmasıyla birlikte on iki ağabeyi birer karga olur, kulübe ve bahçe de yok olur. (A9)

D161.1. Dönüşüm: insandan kuğuya.

- Kral avdayken cadı kızı, gömlekleri alır ve sihirli yumağın gösterdiği yoldan giderek ormandaki sarayı bulur. Uzaktan görerek babalarının geldiğini düşünen çocuklar da koşarak gelince kraliçe, çocukların her birinin üzerine birer gömleği atar ve çocukların hepsi, büyülü gömleklere temas eder etmez birer kuğu olur, ormanın üzerinden uçup giderler. (A2)

D161.2. Dönüşüm: insandan kaza.

- Yaşlı kadının kazları da, şimdiye kadar yanına alıp koruduğu kızlardı ve muhtemelen kız ve oğlanın hizmetinde kaldılar. (A5)

D161.3. Dönüşüm: insandan ördeğe.

- Cadının kendilerine yaklaştığını gören kız, sihirli değneğin yardımıyla sevgilisi Roland'ı bir göle, kendisini de gölün ortasında yüzen bir ördeğe dönüştürür. Gölün kıyısından, ördeği kandırmak için suya ekmek kırıntıları atan cadı, akşam olup da ördeği kandıramayınca eve eli boş döner. (A10)

D170. Dönüşüm: insandan balığa.

- Bir gün balıkçının oltasına kocaman bir balık takılır, balıkçı, onu yukarı çekince de balık dile gelir ve balıkçıya, kendisinin büyüğü bir prens olduğunu söyleyip balıkçıdan kendisini salmasını ister. (A4)

D212. Dönüşüm: insandan çiçeğe.

- Cadı üvey annesi gidince kızla oğlan, eski kılıklarına bürünüp bütün gece yollarına devam ederler. Yine sabah olunca kız, sihirli değneğin yardımıyla kendisini çalılardan arasında güzel bir çiçeğe, sevgilisi Roland'ı da bir çalgıcıya dönüştürür. (A10)
- Sevgilisinin dönmeyişine çok üzülen kız “Nasıl olsa biri gelir, üzerime basıp beni çiğner de kurtulurum!” diye düşünerek kendisini çiçeğe döndürür. (A10)

D231. Dönüşüm: insandan taş.

- Cadı üvey anneden kurtulduktan sonra Roland, kızı orada bırakarak babasına, düğün hazırlıklarına başlamasını söylemek üzere yola çıkar. Kız da, kırmızı bir taş olup yol kenarında sevgilisinin dönüşünü beklemeye koyulur. (A10)

D332.1. Dönüşüm: eşekten insana.

- Avcı, değirmencinin getirdiği eşek kılığındaki hizmetçi ve genç kıza iyi salatadan yedirir ve tekrar insan kılığına dönmelerini sağlar. (A8)

D364. Dönüşüm: kazdan insana.

- Yaşlı kadının kazları da, şimdiye kadar yanına alıp koruduğu kızları ve muhtemelen kız ve oğlanın hizmetinde kaldılar. (A5)

D475.4.5. Gözyaşları mücevher olur.

- Oğlanla yalnız kalan kraliçe; acı acı gözyaşları dökerek üç kızı olduğunu, en küçüklerinin güzelliğinin dünyada eşi benzeri olmadığını, ağladığında gözlerinden inciler ve mücevherler döküldüğünü söyledikten sonra hikâyesini anlatır: Kraliçenin anlattığına göre; kendisi ve kızın ablaları, krala çok dil dökse de kralın öfkesi geçmemiş, küçük kız, ağlayıp gözlerinden incileri yollara dökerek saraydan ayrılmak zorunda kalmıştır. Hikâyesini bitiren kraliçe, oğlana şimdiye kadar tek avuntusunun kızının kurtulmuş olabileceğini düşünmesi olduğunu söyler ve delikanlıya getirdiği zümrüt kutucuğun içindeki inciye -kızın ağlarken gözlerinden düşen incilerden birinere bulduğunu sorar. Masalın sonunda kral, krallığını ablaları arasında paylaştırdığı için en küçük kızına ne vereceğini bilemediğini söyleyince yaşlı kadın, onun bir şeye ihtiyacı olmadığını, kendisinin ona şimdiye kadar anne ve babası için döktüğü, tüm krallıktan daha değerli olan gözyaşlarını, inci tanelerini armağan ettiğini, yanında gördüğü işin karşılığı olarak da kulübeyi bağışladığını söyler ve gözden kaybolur. (A5)

D479.8. Altın saraya dönüşen kulübe.

- Kızla kocası, kulübenin yerine gelen sarayda yaşarlar. (A5)

D530. Üzerine deri, kıyafet vb. koyma yoluyla dönüşüm.

- Kral avdayken cadı kızı, gömlekleri alır ve sihirli yumağın gösterdiği yoldan giderek ormandaki sarayı bulur. Uzaktan görerek babalarının geldiğini düşünen çocuklar da koşarak gelince kraliçe, çocukların her birinin üzerine birer gömleği atar ve çocukların hepsi, büyümlü gömleklere temas eder etmez birer kuğu olur, ormanın üzerinden uçup giderler. (A2)

D551. Yiyerek dönüşüm.

- Salatalıktan ağzı sulanan cadı, mutfağa gider ve kendi elleriyle bir salata hazırlar ancak sofraya çıkarıncaya kadar sabredemez ve bir iki dilimini ağzına atarak eşek kılığına girer. Cadı, eşek kılığında koşarak avluya çıkınca içeri hizmetçi girer ve salatayı alıp mutfağa götürürken salatalığın tadına bakmak ister ve ağzına attığı bir iki dilim ile o da bir eşek kılığına girer, cadının yanına, avluya çıkar. Sözde kralın habercisi, gidenlerin geri dönmediğini görüp mutfağa gider ve avludaki eşekleri gördükten sonra yere düşen tabağı toplayarak içeride bekleyen sevgilisine götürür. Sevgilisi, tabaktaki salatalıktan tadar ve o da ötekiler gibi bir eşek olup avluya çıkar. Avcı, değirmencinin getirdiği eşek kılığındaki hizmetçi ve genç kıza iyi salatadan yedirir ve tekrar insan kılığına dönmelerini sağlar. (A8)

D620. Periyodik dönüşüm.

- Kuğu olan ağabeyleri, kıza her akşam sadece on beş dakikalığına insan olmalarına izin olduğunu söyler. (A2)

D631.1.1. Kişi, görünümünü kendi isteğiyle değiştirir.

- Cadının kendilerine yaklaştığını gören kız, sihirli değneğin yardımıyla sevgilisi Roland'ı bir göle, kendisini de gölün ortasında yüzen bir ördeğe dönüştürür. Gölün kıyısından, ördeği kandırmak için suya ekmek kırıntıları atan cadı, akşam olup da ördeği kandıramayınca eve eli boş döner. Cadı üvey annesi gidince kızla oğlan, eski kılıklarına bürünüp bütün gece yollarına devam ederler. Yine sabah olunca kız, sihirli değneğin yardımıyla kendisini çalılıarın arasında güzel bir çiçeğe, sevgilisi Roland'ı da, bir çalgıcıya dönüştürür. Cadı üvey anneden kurtulduktan sonra Roland, kızı orada bırakarak babasına, düğün hazırlıklarına başlamalarını söylemek üzere yola çıkar. Kız da, kırmızı bir taş olup yol kenarında sevgilisinin dönüşünü beklemeye koyulur. (A10)

D642.2. Ölümünden kaçmak için dönüşüm.

- Cadının kendilerine yaklaştığını gören kız, sihirli değneğin yardımıyla sevgilisi Roland'ı bir göle, kendisini de gölün ortasında yüzen bir ördeğe dönüştürür. Gölün kıyısından, ördeği kandırmak için suya ekmek kırıntıları atan cadı, akşam olup da ördeği kandıramayınca eve eli boş döner. Cadı üvey annesi, gidince kızla oğlan eski kılıklarına bürünüp bütün gece yollarına

devam ederler. Yine sabah olunca kız, sihirli değneğin yardımıyla kendisini çalıların arasında güzel bir çiçeğe, sevgilisi Roland'ı da, bir çalgıcıya dönüştürür. (A10)

D700. Kişinin büyüü bozuldu.

- Çoban, bilge kadının dediği gibi erkenden kalkar ve gün ağarırken çiçeğin kutudan çıkmakta olduğunu görüp çiçeğin üzerine beyaz bir bez atar. Böylece açığa çıkan kız, çobana başından geçenleri anlatır. (A10)

D758. Sessizliği koruyarak büyüü bozma.

- Kızın, mahkeme kararıyla yakılacağı gün, altı yıllık suskunluğunun son günüdür ve kız, yanına aldığı altı gömleği, tam odunlar yakılacağı zaman uçarak gelen altı kuğunun üzerine atar. Gömlekler vücutlarına değince ağabeyler, tekrar insan olur ve kız kardeşlerine kavuşurlar ancak en küçük ağabeyin -kız, son gömleğin bir kolunu dikmeyi yetiştiremediğinden- bir kolu yerine, sırtında bir kanadı kalır. (A2)
- Kız, yedi yıl boyunca susarak ve gülmeyerek on iki karga kardeşi üzerindeki büyüü bozar ve kardeşlerini tekrar insana döndürür. (A9)

D763. Büyücüyü yok ederek büyüü bozma.

- Üvey anası yanıp kül olunca ceylan kardeşin üzerindeki büyü bozulur ve ceylan kardeş, tekrar insan kılığına girer. (A6)

D777.1. Üzerini giysiyle kaplama yoluyla büyüü bozma.

- Kızın, mahkeme kararıyla yakılacağı gün, altı yıllık suskunluğun son günüdür ve kız, yanına aldığı altı gömleği, tam odunlar yakılacağı zaman uçarak gelen altı kuğunun üzerine atar. Gömlekler vücutlarına değince ağabeyler, tekrar insan olur ve kız kardeşlerine kavuşurlar ancak en küçük ağabeyin -kız, son gömleğin bir kolunu dikmeyi yetiştiremediğinden- bir kolu yerine, sırtında bir kanadı kalır. (A2)

D791.1.1. Yedi yılın sonunda büyüü bozma.

- Kız, yedi yıl boyunca susarak ve gülmeyerek on iki karga kardeşi üzerindeki büyüü bozar ve kardeşlerini tekrar insana döndürür. (A9)

D900.0.1. Hava olaylarından gelen belirtiler.

- Adam, karısının zoruyla balıktan ilk dileği dilemeye gittiğinde denizin yemyeşil ve sarı olduğunu, eskisi gibi parlamadığını görür. İkinci gidişinde suların mosmor ve koyu lacivert, bozbulanık ve hırçın olduğunu görür. Bir önceki gidişindeki gibi yeşil ve sarı olmasa da sular, eskisi gibi sakindir. Üçünü gidişinde denizin siyahımsı gri olduğunu, alttan alta kaynadığını ve çok pis koktuğunu görür. Dördüncü gidişinde denizin kapkara olduğunu, içten içe kaynadığını ve suyun yüzüne kabarcıklar saldıığını görür. Şiddetli bir rüzgârın esmekte ve suyun altını üstüne getirmekte olduğunu görür. Beşinci gidişinde bir fırtınanın çıkmış olduğunu, tozu dumana kattığını, bulutların gökyüzünde oradan oraya seğirtmeye başladığını, her tarafın gece çökmüş gibi karanlık olduğunu, ağaçlardan yaprakların döküldüğünü, denizin

sularının fokur fokur kaydığını, dalgaların kıyıları dövdüğünü, gemilerin canlarını kurtarmaya çalıştığını görür. Gökyüzünün orta yerinde kenarları kapkara bir mavilik seçilmekte ve gökyüzünde sürekli şimşekler çakmaktadır. Altıncı gidişinde öyle bir fırtına esmektedir ki adam, zorlukla ayakta durur, evler yıkılmakta, ağaçlar devrilmekte, kayalar dağlardan kopup denize yuvarlanmakta, şimşekler çakmakta, gök gürlemektedir. Gökyüzü katran gibi simsiyahtır. Denizde dalgalar, dağ gibi yükselmektedir. Aslında adamın deniz kıyısına her gidişinde havanın daha fazla bozulması, her dilekle birlikte balığın sabrının biraz daha taşmakta olduğunu belirtir. (A4)

D1015.1.1. Büyülü kuş kalbi.

- Avcı, yaşlı kadının söylediğini yapıp vurduğu kuşun kalbini yiyince her sabah uyandığında yastığının altında bir altın bulur. (A8)

D1056. Büyülü gömlek.

- Annesinden büyücülüğü öğrenmiş olan üvey anne, yumağın yerini öğrendikten sonra küçük küçük beyaz gömlekler dikip bu gömleklere kötü büyüler içeren muskalar ilişir. (A2)

D1065.1. Büyülü çizme.

- Çok öfkelenen cadı, gözleri çok uzakları seçebildiğinden, pencereden bakıp kızıyla sevgilisinin kaçtığını görür ve ayağına dev çizmelerini geçirip her adım atışında bir saatlik yol alarak kızla sevgilisine yetişir. (A10)

D1213. Büyülü ip (yumak).

- Kral, üvey annelerinin, çocuklarına bir kötülük yapma ihtimaline karşılık çocuklarını yerleştirdiği gizli sarayın yolunu, bilge bir kadının, ona verdiği sihirli bir yumak sayesinde bulur. (A2)
- Kral avdayken cadı kızı, gömlekleri alır ve sihirli yumağın gösterdiği yoldan giderek ormandaki sarayı bulur. (A2)

D1254. Sihirli değnek.

- Kız, önce üvey annesinin sihirli değneğini, sonra annesinin gece kendisi sanarak kestiği öz kızının başını alır ve biri yatağın önüne, biri mutfığa, biri merdivene olmak üzere üç damla kan akıtır kafadan. Sonra da sevgilisi Roland'la kaçarlar. (A10)

D1364. Nesne, büyülü uykuya sebep olur.

- Prens, pencereden kucağındaki prensesin yüzüne vuran ay ışığıyla, kızın eşsiz güzelliğini hayran hayran seyrederken gözlerinde yorgunluğun zerresini hissetmez ve saat on bire kadar öylece kucak kucağa beklerler. O saatte, kraliçe, büyülü ağını serper ve saraydaki herkesi uyutur. (A3)

D1402.11.1. Büyülü müzik insan öldürür.

- Cadı, sürünerek dikenli çalılıarın arasına girip tam çiçeği koparacakken çalgıcı kılığındaki Roland, sihirli bir dans havası çalmaya başlar ve dikenlerden üstü başı kan revan içinde kalan cadı cansız yere serilinceye dek çalmaya devam eder. (A10)

D1520.6. Pelerin ile büyü seyahat.

- Kız, cadının söylediği gibi pencerenin önüne dikilip mahzun mahzun uzaklara bakınca adam, kıza neden üzgün olduğunu sorar. Kız da, karşıda değerli mücevherlerle dolu Grena adlı bir dağ olduğunu ancak oraya hiçbir insanın ayak basamayacağını anlatır. Bunun üzerine avcı, kızı da pelerinin altına alarak içinden Grena Dağı'nda olmayı diler ve dağa varınca kızla birlikte en değerli, en güzel taşlardan toplarlarken cadının yaptığı büyüden dolayı adamın uykusu gelir. Adam, başını kızın dizine koyar ve uyur. Adam uyuyunca kız, pelerini alır ve değerli taşları toplayıp eve gitmeyi dileyerek eve döner. (A8)

D1521. Büyülü objeden kazanılan olağanüstü hız.

- Çok öfkelenen cadı, gözleri çok uzakları seçebildiğinden, pencereden bakıp kızıyla sevgilisinin kaçtığını görür ve ayağına dev çizmelerini geçirip her adım atışında bir saatlik yol alarak kızla sevgilisine yetişir. (A10)

D1610.36. Konuşan su.

- İlk pınarı bulduklarında erkek kardeş tam suyu içecekken kız kardeş, pınarın “Kim benim suyumdan içerse kaplan olur!” dediğini işitip kardeşini suyu içmekten vazgeçirir. Daha sonra buldukları ikinci suyun “Kim benim suyumdan içerse kurt olur!” dediğini işiten kız kardeş, erkek kardeşini yine suyu içmekten vazgeçirir. Ancak erkek kardeş, susuzluktan ölmek üzere olduğu için bulacakları bir sonraki suyu kız kardeşi ne söylerse söylesin içeceğini söyler. Kız kardeş, buldukları üçüncü suyun “Kim benim suyumdan içerse ceylan olur!” dediğini işitip erkek kardeşini vazgeçirmeye çalışır ancak erkek kardeşi, onu dinlemeyip suyu içerek yavru bir ceylana dönüşür. (A6)

D1960. Sihirli uyku.

- Kraliçe, verdiği iki işi de başaran delikanlının, başını omuzları arasında uzun süre tutamayacağını düşünerek üçüncü iş için kızını, delikanlının odasına götüreceğini, delikanlının onun kollarına alması gerektiğini ve kucak kucağa otururken uyumaması gerektiğini söyler. Saat on ikiyi vurduğunda, kraliçe gelip bakacak, eğer kızını, onun kollarında göremezse prensin kellesini alacaktır. Prens, pencereden kucağındaki prensesin yüzüne vuran ay ışığıyla, kızın eşsiz güzelliğini hayran hayran seyrederken gözlerinde yorgunluğun zerresini hissetmez ve saat on bire kadar öylece kucak kucağa beklerler. O saatte, kraliçe, büyülu ağını serper ve saraydaki herkesi uyutur. (A3)
- Kız, cadının söylediği gibi pencerenin önüne dikilip mahzun mahzun uzaklara bakınca adam, kıza neden üzgün olduğunu sorar. Kız da, karşıda değerli mücevherlerle dolu Grena adlı bir dağ olduğunu ancak oraya hiçbir insanın ayak basamayacağını anlatır. Bunun üzerine avcı, kızı da pelerinin altına alarak içinden Grena Dağı’nda olmayı diler ve dağa varınca kızla birlikte en değerli, en güzel taşlardan toplarlarken cadının yaptığı büyüden

dolayı adamın uykusu gelir. Adam, başını kızın dizine koyar ve uyur. Adam uyuyunca kız, pelerini alır ve değerli taşları toplayıp eve gitmeyi dileyerek eve döner. (A8)

D2003. Unutulmuş nişanlı. Kocanın, evini ziyaret etmesi tabuyu bozar ve adam, karısını unuttur. Daha sonra kadın, kocasının hafızasının canlandırmayı başarır.

- Babasının evine giden Roland, gönlünü başka bir kadına kaptırır ve kadın, çevirdiği dolaplarla oğlana eski sevgilisini unutturur. Düğün vakti gelince o memleketin âdeti olduğu üzere ülkedeki bütün kızlar, gelinle damadın şerefine şarkı söylemeleri için saraya çağırılır. Sarayda herkes şarkısını söyledikten sonra sıra kıza gelince kız şarkı söylemek istemese de sonunda şarkıya başlar ve Roland, kızın sesini tanıyıp evleneceği kızın o olduğunu, başkasıyla evlenemeyeceğini söyler. Roland, aklından giden her şeyi tekrar hatırlar ve Roland ile sadık sevgilisi kavuşup evlenirler. (A10)

D2188.2. Kişi gözden kaybolur.

- Kral, krallığını ablaları arasında paylaştırdığı için en küçük kızına ne vereceğini bilemediğini söyleyince yaşlı kadın, onun bir şeye ihtiyacı olmadığını, kendisinin ona şimdiye kadar anne ve babası için döktüğü, tüm krallıktan daha değerli olan gözyaşlarını, inci tanelerini armağan ettiğini, yanında gördüğü işin karşılığı olarak da kulübeyi bağışladığını söyler ve gözden kaybolur. (A5)

4.5.5. E. Ölüm

E67. Ölüyle konuşarak diriltme.

- Kral, kraliçeyi, onun kendi sevgili eşinden başkası olamayacağını söyleyerek bırakmaz. Kraliçe de, kralı kendisinin onun eşi olduğunu söyleyerek cevaplar. Bunun üzerine kraliçe tanrının yardımıyla tekrar dirilip canlanır. (A6)

E323.1.1. Ölü anne, çocuğunu emzirmek için döner.

- Gece yarısı herkes uyurken dadı, bebeğe göz kulak olur ve gerçek kraliçenin kapıdan girip bebeğini emzirdiğine, bebeğinin yastığını kabartıp beşiğine yatırdıktan sonra yorganı üzerine güzelce örttüğüne, ceylan kardeşinin sırtını sıvazlayıp geldiği gibi hiç ses etmeden kapıdan çıkıp gittiğine tanık olur. Bu durum pek çok kez tekrarlandıktan sonra kraliçe, dile gelir ve bebeği ile ceylan kardeşinin ne yaptığını sorar, bundan sonra en fazla iki kez daha geleceğini söyler ve geldiği gibi gider. (A6)

4.5.6. F. Olağanüstülükler

F221. Perili ev.

- Kuleye al bayrak çekildiğini görüp bir kız kardeşleri olduğunu anlayan on iki kardeş, canlarını kurtarmak için ormanın derinliklerine kaçar ve ormanın en karanlık, en kuytu yerinde perili bir kulübe bulup oraya yerleşirler. (A9)

F545.2.1. Alında altın yıldız.

- Bünyamin, kulübeye gelen kızın güzelliğine şaşar, kızın kıyafetleri ve alnındaki altın gibi ıslıl ıslıl parıldayan yıldız işareti de hayretini uyandırır. (A9)

F575.1. Çok güzel kadın.

- Dünyada eşi görülmedik bir güzellikte olan sırma saçlı kraliçe, yatağa düşüp ecelinin geldiğini hissedince kocasını çağırır ve ona, kendisi öldükten sonra güzellikte dengi olmayan ve kendisi gibi sırma saçları olmayan bir kadınla evlenmeyeceğine dair söz verdirdikten sonra ölür. Bir gün kral, kızına alıcı gözle bakınca kızının, ölen annesi kadar güzel ve onun gibi sırma saçlı olduğunu görür ve kızına karşı derin bir aşkla yanıp tutuşmaya başlar. (A1)
- Alacapost, temizlendikten sonra güneş gibi altından giysisini giyip şenliğe katılır, herkes onu bir prenses sanır. Kral da, daha önce hiç bu kadar güzel bir kız görmediğini düşünerek kızla dans eder. Kralın, Alacapost kıyafetini üzerinden aldığı kız; elini, yüzünü temizleyince öyle güzelleşir ki dünyaya öyle bir güzel gelmemiştir. (A1)
- Kral, alçakgönüllü, ağır ve terbiyeli oluşu hoşuna giden ve güzelliğiyle güneş gibi parlayan kızla düğün dernek kurdurup evlenir. (A2)
- Başka bir ülkenin prensi, büyücü kraliçenin kızının güzelliğini duyar ve bu prensese talip olmak için babasından izin ister. Prens, pencereden kucağındaki prensesin yüzüne vuran ay ışığıyla, kızın eşsiz güzelliğini hayran hayran seyreder. (A3)
- Oğlanla yalnız kalan kraliçe; acı acı gözyaşları dökerek üç kızı olduğunu, en küçüklerinin güzelliğinin dünyada eşi benzeri olmadığını, ağladığında gözlerinden inciler ve mücevherler döküldüğünü söyledikten sonra hikâyesini

anlatır. Kral ile kraliçe, oğlanı da yanlarına alıp yola çıkar ve kralla kraliçeden ayrı düşen oğlan, geceyi geçirmek için bir ağaca çıkınca yaşlı kadının kızı olduğunu anladığı bir karaltı görür ve sonrasında kızın maskesini çıkarıp dünyada eşine rastlanmadık güzellikte bir kıza dönüştüğünü görünce çok şaşırır. Yaşlı kadın, nazikçe kim olduklarını bildiğini söyleyerek misafirlerini içeri davet eder ve üç yıl önce kızlarını yok yere evden kovdukları için bunca zaman yaşadıkları korkunun kendilerine yeterli bir ceza olduğunu söyleyip kızı çağırır. Kız da, ipek giysisi, ıslıl ıslıl gözleri ve sırma saçlarıyla gökten inen bir melek gibi gelir. (A5)

- Kral, dünyada eşi benzeri olmayan bir güzellikteki kıza gülümseyip elini uzatarak sarayına gelmesini ister ve evlenme teklif eder. (A6)
- Avcı, bir ormanı geçip de karşısında gördüğü görkemli bir saraya doğru ilerlerken sarayın penceresinden avcıyı izleyen cadı, yanında duran eşsiz güzellikteki kıza avcının içinde bir kuşun yüreği olduğunu ve her sabah uyandığında, yastığının altında bir altın bulduğunu söyler. Kızın gözünü korkutarak avcıdaki hazineyi ele geçirmek üzere kendisine yardım etmesi için kızı ikna eder. (A8)
- Bünyamin, kulübeye gelen kızın güzelliğine şaşar, kızın kıyafetleri ve alnındaki altın gibi ıslıl ıslıl parıldayan yıldız işareti de hayretini uyandırır. (A9)

F575.2. Yakışıklı adam.

- Güzel bir günde, neşeyle ormandan geçen yakışıklı bir delikanlı, elindeki orakla otları biçmekte olan yaşlı kadına rastlar. (A5)

F601. Olağanüstü yoldaşlar. Olağanüstü güçleri olan bir grup adam birlikte seyahat eder.

- Yanına aldığı biri olağanüstü şişman, biri olağanüstü işitme gücü olan, biri olağanüstü uzun, biri baktığı her şeyi parçalayan, biri sıcakta üşüyüp soğukta yanan, biri olağanüstü görme gücü olan toplamda altı uşağıyla birlikte prens, kraliçenin karşısına çıkar ve kim olduğunu gizleyerek kraliçenin kızını ister. (A3)

F601.1. Olağanüstü yoldaşlar, kahramanın görevlerini yerine getirir.

F601.2. Olağanüstü yoldaşlar, talip testlerinde kahramana yardım eder.

- Prensın yapması gereken birinci iş, kraliçenin Kızıldeniz'e düşürdüğü yüzüğünü bulmaktır. Birinci işi yapmak için prens, uşaklarından yardım ister ve Keskingöz, yüzüğün yerini tespit eder; Uzunboy, onları kayanın bulunduğu yere götürür ancak yüzüğü göremediği için alamaz. Bunun üzerine Şişko, bütün denizi içer ve prens, aldıkları yüzüğü kraliçeye götürür. Prensın birinci işi yapabilmesine şaşırın kraliçe, prene ikinci işini verir. İkinci iş, sarayın önündeki otlakta otlayan üç yüz temiz öküzü; eti, kemiği, derisi ve boynuzuyla yemek ve mahzende duran üç yüz fıçı şarabı içmektir. Prens, kendisini “Öküzlerin bir kılı, şarapların bir damlası geride kalırsa, kendini ölmüş bil!” diye tehdit eden kraliçeye, tek başına yiyip içmenin insana zevk vermeyeceğini söyleyerek yanına konuk davet edip edemeyeceğini sorar. Kraliçe de, hain hain gülerek yalnızca bir kişiyi davet edebileceğini söyleyince prens, Şişko'yu yanına alarak ona bütün öküzleri yedirir, şarapları içirir. Üçüncü işin kolay olduğunu düşünen prens, uşaklarına, bu işin içinde bir iş olabileceğini söyleyerek onlardan gece nöbet tutmalarını ve kızın odadan çıkıp gitmesini önlemelerini ister. Akşam vakti kraliçe, kızını oğlanın kollarına bırakınca Uzunboy, kollarıyla prensle kızın çevresinde kollarıyla bir

halka yapar; Şişko da, kapının önüne dikilip girişi kapar. On ikiye çeyrek kala, kraliçenin büyüğü etkisini yitirir ve uyanan prens, kızın kucağında olmadığını görüp telaşlanır. Sadık uşaklarından Keskin kulak, kulak kabartarak kızın, üç yüz saat ötede bir kayalıkta oturduğunu, başına gelenlerden ötürü sızlanıp yakındığını söyler ve Uzunboy'un doğrulduktan sonra birkaç adımla oraya varabileceğini ekler. Uzunboy, bir iki adımıyla prensesin olduğu yere varır ve yanına aldığı arkadaşı Kemgöz'ün gözlerinin bağını çözerek büyüğü kayalığı parçalamasını sağlar. Sonra da kızı alıp saat on ikiye vurmadan yine prensin odasına bırakırlar. Prensесin verdiği son işi yerine getirmek üzere uşaklar, soğukta yanıp sıcakta donan arkadaşlarını odunların üzerine çıkartır ve odun yığınının yakarlar. Odunlar üç gün üç gece yanıp da yanmayan bir tek odun kalmayınca alevler kaybolur, ateş söner ama küllerin ortasındaki uşak "Böyle dondurucu bir soğuk ömrümde görmedim..." diyerek titremektedir. Bunun üzerine başka bir bahanesi kalmayan prenses, tanımadığı yabancı delikanlıyı kocalığa kabul eder. (A3)

F641. Olağanüstü işitme yetisi olan kişi.

- Yanına aldığı biri olağanüstü şişman, biri olağanüstü işitme gücü olan, biri olağanüstü uzun, biri baktığı her şeyi parçalayan, biri sıcakta üşüyüp soğukta yanan, biri olağanüstü görme gücü olan toplamda altı uşağıyla birlikte prens, kraliçenin karşısına çıkar ve kim olduğunu gizleyerek kraliçenin kızını ister. (A3)

F641.1. Kişi, otların büyürken çıkardığı sesi işitir.

- Yanına aldığı biri olağanüstü şişman, biri olağanüstü işitme gücü olan (otların büyürken çıkardığı sesi bile işitebilen), biri olağanüstü uzun, biri baktığı her

şeyi parçalayan, biri sıcakta üşüyüp soğukta yanan, biri olağanüstü görme gücü olan toplamda altı uşağıyla birlikte prens, kraliçenin karşısına çıkar ve kim olduğunu gizleyerek kraliçenin kızını ister. (A3)

F642. Olağan üstü görme yetisi olan kişi.

- Yanına aldığı biri olağanüstü şişman, biri olağanüstü işitme gücü olan, biri olağanüstü uzun, biri baktığı her şeyi parçalayan, biri sıcakta üşüyüp soğukta yanan, biri olağanüstü görme gücü olan toplamda altı uşağıyla birlikte prens, kraliçenin karşısına çıkar ve kim olduğunu gizleyerek kraliçenin kızını ister. (A3)

F642.8. Kişi çok uzun mesafeyi görür.

- Prensın tamamlaması gereken ilk görev kraliçenin, Kızıldeniz'e düşürdüğü yüzüğünü bulmaktır. Keskingöz, görme yetisini kullanarak yüzüğün yerini tespit eder. (A3)
- Çok öfkelenen cadı, gözleri çok uzakları seçebildiğinden, pencereden bakıp kızıyla sevgilisinin kaçtığını görür ve ayağına dev çizmelerini geçirip her adım atışında bir saatlik yol alarak kızla sevgilisine yetişir. (A10)

F710. Olağanüstü hava olayları.

- Adam, karısının zoruyla balıktan ilk dileği dilemeye gittiğinde denizin yemyeşil ve sarı olduğunu, eskisi gibi parlamadığını görür. İkinci gidişinde suların mosmor ve koyu lacivert, bozbulanık ve hırçın olduğunu görür. Bir

önceki gidişindeki gibi yeşil ve sarı olmasa da sular, eskisi gibi sakindir. Üçünü gidişinde denizin siyahımsı gri olduğunu, alttan alta kaynadığını ve çok pis koktuğunu görür. Dördüncü gidişinde denizin kapkara olduğunu, içten içe kaynadığını ve suyun yüzüne kabarcıklar saldığını görür. Şiddetli bir rüzgâr esmekte, suyun altını üstüne getirmektedir. Beşinci gidişinde bir fırtınanın çıkmış olduğunu, tozu dumana kattığını, bulutların gökyüzünde oradan oraya seğırtmeye başladığını, her tarafın gece çökmüş gibi karanlık olduğunu, ağaçlardan yaprakların döküldüğünü, denizin sularının fokur fokur kaynadığını, dalgaların kıyıları dövdüğünü, gemilerin canlarını kurtarmaya çalıştığını görür. Gökyüzünün orta yerinde kenarları kapkara bir mavilik seçilmekte ve gökyüzünde sürekli şimşekler çakmaktadır. Altıncı gidişinde öyle bir fırtına esmektedir ki adam, zorlukla ayakta durur, evler yıkılmakta, ağaçlar devrilmekte, kayalar dağlardan kopup denize yuvarlanmakta, şimşekler çakmakta, gök gürlemektedir. Gökyüzü katran gibi simsiyahtır. Denizde dalgalar, dağ gibi yükselmektedir. Aslında adamın deniz kıyısına her gidişinde havanın daha fazla bozulması, her dilekle birlikte balığın sabrının biraz daha taşmakta olduğunun belirtileridir. (A4)

F752. Hazine dağı.

- Kız, cadının söylediği gibi pencerenin önüne dikilip mahzun mahzun uzaklara bakınca adam, kıza neden üzgün olduğunu sorar. Kız da, karşıda değerli mücevherlerle dolu Grena adlı bir dağ olduğunu ancak oraya hiçbir insanın ayak basamayacağını anlatır. Bunun üzerine avcı, kızı da pelerinin altına alarak içinden Grena Dağı'nda olmayı diler ve dağa varınca kızla birlikte en değerli, en güzel taşlardan toplarlarken cadının yaptığı büyüden dolayı adamın uykusu gelir. Adam, başını kızın dizine koyar ve uyur. Adam uyuyunca kız, pelerini alır ve değerli taşları toplayıp eve gitmeyi dileyerek eve döner. (A8)

F814. Olağanüstü çiçek.

- Kız kardeş, lanetli kulübenin yanındaki bahçede açan on iki zambağı, ağabeylerini sevindirmek için koparır. Koparmasıyla birlikte on iki ağabeyi birer karga olur, kulübe ve bahçe de yok olur. Ormanda yalnız kalan kızın yanı başında yaşlı bir kadın belirir ve kopardığı zambakların onun ağabeyleri olduğunu ve koparınca da ağabeylerinin birer kargaya dönüştüklerini söyler. (A9)

F821.1.3.2. Krallıktaki bütün hayvanların postundan yapılmış manto.

- Babasının niyetini haber alıp korkuya kapılan kız, babasını günahkâr düşüncesinden vazgeçirebileceğini umarak babasından, dileğini yerine getirebilmek için biri güneş gibi altından, biri ay gibi gümüşten, biri yıldız yıldız çakıp sönecek üç giysi ve içinde, ülkede yaşayan her hayvanın postundan bir parça bulunacak bir kürk manto ister. (A1)

F821.1.5. Altın, gümüş, güneş, ay ve yıldızların renginde elbise.

- Babasının niyetini haber alıp korkuya kapılan kız, babasını günahkâr düşüncesinden vazgeçirebileceğini umarak babasından, dileğini yerine getirebilmek için biri güneş gibi altından, biri ay gibi gümüşten, biri yıldız yıldız çakıp sönecek üç giysi ve içinde, ülkede yaşayan her hayvanın postundan bir parça bulunacak bir kürk manto ister. (A1)
- Kız ilk şenlikte güneş gibi altından giysisini, ikinci şenlikte ay gibi gümüşten giysisini, üçüncü şenlikte yıldız gibi ısl ısl olan giysisini giyip kralla dans eder. (A1)

F960. Olağanüstü doğa olayları.

- Adam, karısının zoruyla balıktan ilk dileği dilemeye gittiğinde denizin yemyeşil ve sarı olduğunu, eskisi gibi parlamadığını görür. İkinci gidişinde suların mosmor ve koyu lacivert, bozbulanık ve hırçın olduğunu görür. Bir önceki gidişindeki gibi yeşil ve sarı olmasa da sular, eskisi gibi sakindir. Üçünü gidişinde denizin siyahımsı gri olduğunu, alttan alta kaydığını ve çok pis koktuğunu görür. Dördüncü gidişinde denizin kapkara olduğunu, içten içe kaydığını ve suyun yüzüne kabarcıklar saldırdığını görür. Şiddetli bir rüzgâr esmekte, suyun altını üstüne getirmektedir. Beşinci gidişinde bir fırtınanın çıkmış olduğunu, tozu dumana kattığını, bulutların gökyüzünde oradan oraya seğırtmeye başladığını, her tarafın gece çökmüş gibi karanlık olduğunu, ağaçlardan yaprakların döküldüğünü, denizin sularının fokur fokur kaydığını, dalgaların kıyıları dövdüğünü, gemilerin canlarını kurtarmaya çalıştığını görür. Gökyüzünün orta yerinde kenarları kapkara bir mavilik seçilmekte ve gökyüzünde sürekli şimşekler çakmaktadır. Altıncı gidişinde öyle bir fırtına esmektedir ki adam, zorlukla ayakta durur, evler yıkılmakta, ağaçlar devrilmekte, kayalar dağlardan kopup denize yuvarlanmakta, şimşekler çakmakta, gök gürlemektedir. Gökyüzü katran gibi simsiyahtır. Denizde dalgalar, dağ gibi yükselmektedir. Aslında adamın deniz kıyısına her gidişinde havanın daha fazla bozulması, her dilekle birlikte balığın sabrının biraz daha taşmakta olduğunun belirtileridir. (A4)

4.5.7. G. Devler (Canavarlar)

G100. Dev.

- Avcı, uyanınca sevgilisinin kendisini aldatıp o vahşi dağda tek başına bıraktığını görür ve üzüntü içinde şimdi ne yapacağını düşünerken dağda yaşayan devlerden üçünün kendisine doğru geldiğini görerek uyuyormuş gibi yapar. (A8)

G200. Cadı.

- Ormanda tek başına kalan kral, ormandan çıkacak bir yol ararken kralın karşısına çıkan cadı, kızıyla evlenmesi koşuluyla çıkış yolunu göstereceğini söyler. Yaşlı kadın, kralı kulübesine götürür. Kral, kendisini bekleyen kızın güzel olduğunu düşünse de kıza kanı kaynamaz, baktıkça içten içe bir ürperti duyar ama yine de söz verdiği için kızı alıp cadının gösterdiği yolu kullanıp ormandan çıkarak sarayına götürür. (A2)
- Cadı üvey anne, kendi öz kızının başına bir başlık geçirip kızını, kraliçeden ayırt edilemeyecek hâle getirir ancak kızının kör gözüne bir çare bulamaz. Kral durumu anlamasın diye de kızını, kör gözünün üzerine yatırır. Akşam olunca kral gelir ve bir oğlu olduğunu öğrenerek pek sevinir, karısını görmek ister ancak cadı üvey anne, kraliçenin dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyleyip kralı gönderir. (A6)
- Avcı, bir ormanı geçip de karşısında gördüğü görkemli bir saraya doğru ilerlerken sarayın penceresinden avcıyı izleyen cadı, yanında duran eşsiz güzellikteki kıza, avcının içinde bir kuşun yüreği olduğunu ve her sabah uyandığında, yastığının altında bir altın bulduğunu söyler. Kızın gözünü

korkutarak avcıdaki hazineyi ele geçirmek üzere kendisine yardım etmesi için kızı ikna eder. (A8)

- Ülkenin birinde büyücü bir kadın (cadı) ve iki kızı yaşamaktadır. (A10)

G204. Cadının hizmetindeki kız.

- Avcı, bir ormanı geçip de karşısında gördüğü görkemli bir saraya doğru ilerlerken sarayın penceresinden avcıyı izleyen cadı, yanında duran eşsiz güzellikteki kıza, avcının içinde bir kuşun yüreği olduğunu ve her sabah uyandığında, yastığının altında bir altın bulduğunu söyler. Kızın gözünü korkutarak avcıdaki hazineyi ele geçirmek üzere kendisine yardım etmesi için kızı ikna eder. Çok geçmeden kıza gönlünü kaptıran avcı, kızıdan başka bir şey düşünemez hâle gelir ve o ne isterse hemen yapar. Cadı da, kuşun yüreğini avcıdan almanın vaktinin geldiğini söyleyerek kızla birlikte bir şerbet hazırlar ve kızıdan, bu şerbeti avcıya içirmesini ister. Kız, cadının söylediğini yaparak avcıya şerbeti içirir ve avcının kustuğu kuş yüreğini, cadı yutmasın diye kendisi yutar. Kız, cadının söylediği gibi pencerenin önüne dikilip mahzun mahzun uzaklara bakınca adam, kıza neden üzgün olduğunu sorar. Kız da, karşıda değerli mücevherlerle dolu Grena adlı bir dağ olduğunu ancak oraya hiçbir insanın ayak basamayacağını anlatır. Bunun üzerine avcı, kızı da pelerinin altına alarak içinden Grena Dağı'nda olmayı diler ve dağa varınca kızla birlikte en değerli, en güzel taşlardan toplarlarken cadının yaptığı büyüden dolayı adamın uykusu gelir. Adam, başını kızın dizine koyar ve uyur. Adam uyuyunca kız, pelerini alır ve değerli taşları toplayıp eve gitmeyi dileyerek eve döner. (A8)

G265.8.2. Cadı, giysileri büyüler.

- Annesinden büyücülüğü öğrenmiş olan üvey anne, yumağın yerini öğrendikten sonra küçük küçük beyaz gömlekler dikip bu gömleklere kötü büyüler içeren muskalar ilişirir. (A2)

4.5.8. H. Sınavlar

H335. Görev verilen talipler. Başarının ödülü olarak verilecek gelin.

- Kraliçe, kızıyla evlenmek isteyen herkese yapabilirse kızıyla evleneceği, yapamazsa kellesinin gideceği bir görev verir. Verdiği görevleri şimdiye kadar kimse başaramadığı için de herkesin başını uçurur. Tuzağına bir delikanlıyı daha düşürdüğüne sevinen kraliçe de prens vereceği üç işi de başarırsa, kızını alıp damadı olabileceğini söyler. (3)

H347. Talip Testi: geceyi prensesle uyumadan geçirmek. Taliplere uyku ilacı verilir.

- Kraliçe, verdiği iki işi de başaran delikanlının, başını omuzları arasında uzun süre tutamayacağını düşünerek üçüncü iş için kızını, delikanlının odasına götüreceğini, delikanlının onun kollarına alması gerektiğini ve kucak kucağa otururken uyumaması gerektiğini söyler. Saat on ikiyi vurduğunda, kraliçe gelip bakacak, eğer kızını, onun kollarında göremezse prensin kellesini alacaktır. Prens, pencereden kucağındaki prensesin yüzüne vuran ay ışığıyla, kızın eşsiz güzelliğini hayran hayran seyrederken gözlerinde yorgunluğun

zerresini hissetmez ve saat on bire kadar öylece kucak kucağa beklerler. O saatte kraliçe, büyülu ağını serper ve saraydaki herkesi uyutur. (A3)

H360. Gelin testi.

- Kızın, babasına verdiği aklı öğrenen kral, adamın kızını çağırır ve kızın gerçekten o kadar akıllı olup olmadığını test etmek isteyerek kıza, bir bilmece soracağını, eğer bilebilirse onunla evleneceğini söyler. Kız da kabul edince kral, bilmesini sorar. (A7)

H561.1. Akıllı köylü kızına kral tarafından bilmece sorulur.

- Kızın, babasına verdiği aklı öğrenen kral, adamın kızını çağırır ve kızın gerçekten o kadar akıllı olup olmadığını test etmek isteyerek kıza, bir bilmece soracağını, eğer bilebilirse onunla evleneceğini söyler. Kız da kabul edince kral, bilmesini sorar. (A7)

H561.1.2. Bulunan havan, kral tarafından alınır ve köylü kızın bilgeliğini ortaya çıkarır. Köylü, tarlasında bir havan bulur ve kızının tavsiyesine uymayıp havanı, havanın elini de isteyen krala götürür. Köylü, kızının tavsiyesine uymadığı için sızlanır. Kral, kızı çağırır.

- Adam, kendilerine acıyıp verdiği toprağa karşılık buldukları som altını krala götürmek ister ancak kızı, havanı götürürlerse havanın henüz bulamadıkları elini de isteyeceklerini ve kendilerini zor duruma sokacaklarını söyleyerek babasının isteğine razı gelmez. Adam, kızının sözünü dinlemeyip krala

buldukları altın havanı götürünce kral, altın havanı getiren köylüden havanın elini de getirmesini ister. Köylü, bulamadıklarını söylese de aldırın olmaz ve köylüyü zindana atarlar. Her gün, zindandaki adama biraz ekmek ve su götüren gardiyanlar, adamın sürekli “Ah, ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim!” diye kendi kendine konuştuğunu ve götürdükleri ekmekle suya dokunmadığını görürler. Gardiyanlar, bu durumu krala aktarınca kral, adamı çağırır ve sorgular. Kızın, babasına verdiği aklı öğrenen kral, adamın kızını çağırır. (A7)

H592.1. “Tuz kadar sevgi.” Kız, babasına duyduğu sevgiyi tuzla kıyaslar. Deneyimi, babasına tuzun değerini öğretir.

- Kraliçenin anlattığına göre; en küçük kızları on beşini doldurduğunda kral, üç kızını huzuruna çağırıp onlara ölmeden önce mirasını paylaşmak istediğini söylemiş ve kızlardan, kendisini en çok sevene mirastan en büyük payı vereceği için kendisini ne kadar sevdiklerini bir örnekle anlatmalarını istemiştir. Babasının isteği üzerine büyük kız, babasını şekerlerin en tatlısı kadar sevdiğini söylemiş; ortanca kız, babasını güzel giysisi kadar sevdiğini söylemiş; küçük kız ise önce susmuş, babasının sorusunu tekrarlaması üzerine bilmediğini söylemiş, babasının üstelemesi sonucu yemeklerin en iyisinin bile tuzsuz bir tadının olmayacağını bu yüzden babasını tuz kadar sevdiğini söylemiştir. Duyduklarına kızan babası, ülkeyi ortanca ve büyük kızı arasında pay ettikten sonra küçük kızının sırtına bir torba tuz koymuş ve yanına verdiği iki uşağa, kızını ormana terk etmelerini söylemiştir. Kızın annesi ve ablaları, krala çok dil dökse de kralın öfkesi geçmemiş, küçük kız ağlayıp gözlerinden incileri yollara dökerek saraydan ayrılmak zorunda kalmıştır. Çok geçmeden kralın öfkesi geçmiş ve duyduğu pişmanlıkla kızını ormanda aratmıştır ancak kız bulunamamıştır. Masalın sonunda yaşlı kadın, nazikçe kim olduklarını bildiğini söyleyerek misafirlerini içeri davet eder ve kralla kraliçeye üç yıl önce kızlarını yok yere evden kovdukları için bunca

zaman yaşadıkları korkunun kendilerine yeterli bir ceza olduğunu söyleyip kızı çağırır. Kız da, ipek giysisi, ıslıl ıslıl gözleri ve sırma saçlarıyla gökten inen bir melek gibi gelir. Kız, anne ve babasının boyunlarına sarılıp onları öper ve birlikte sevinç gözyaşları dökerler. (A5)

H933. Prens, kahramana görevler ayarlar.

- Kraliçenin söyledikleri yüzünden kalbi öfkeyle dolan prens, prensten kaçmak isteyerek ertesi sabah üç yüz çeki odun getirtip bir araya yığdırır ve prene, her ne kadar annesinin vermiş olduğu üç görevi başarmış olsa da, prensin kendisi ya da adamlarından biri odunların üzerine çıkıp altında yanacak ateşe dayanmadıkça onunla evlenmeyeceğini söyler. Prens, prensin uşaklarından hiçbirinin efendisi için kendisini ateşe atamayacağını ve prens, aşkıdan kendini ateşe attığında da ondan kurtulacağını düşünmektedir. (A3)

H1051. Görev: ne yoldan ne de yolun dışından gelme. (Yolun kenarındaki bir tekerlek izinden ya da hendekten gelir.)

H1053.4. Görev: ne at sırtında ne de yürüyerek gelme. (Ağ, tekne ya da kızak üstünde bir hayvan tarafından çekilerek gelir.)

H1054.1. Görev: ne çıplak ne de giyinik gelme. (Ağ ya da benzeri bir şeye sarınmış hâlde gelir.)

- Kız, kralın “Bana geleceksin, ama giyinik olmayacaksın, çıplak olmayacaksın, atla gelmeyeceksin, arabayla gelmeyeceksin, yoldan gelmeyeceksin, yolun dışından gelmeyeceksin.” bilmeceğine karşılık ilk iş gider ve soyunur, artık giyinik değildir. Sonra büyük bir balık ağına sarınır, artık çıplak da değildir. Ardından bir eşek kiralar ve balık ağının bir ucunu

eşegin kuyruğuna bağlar, bu şekilde ne hayvan üzerinde ne de araba içinde gitmektedir. Eşek, ağı bir araba tekerleğinin izi üzerinden sürükler ve kız da sadece başparmağı ile yere basar, böylece son koşul da yerine gelir çünkü kız, ne yol üzerinde ne de yolun dışında sayılmaktadır. (A7)

H1132.1.1. Görev: denizden kayıp yüzüğü kurtarma.

- Prensın yapması gereken birinci iş, kraliçenin Kızıldeniz’e düşürdüğü yüzüğünü bulmaktır. Birinci işi yapmak için prens, uşaklarından yardım ister ve Keskingöz, yüzüğün yerini tespit eder; Uzunboy, onları kayanın bulunduğu yere götürür ancak yüzüğü göremediği için alamaz. Bunun üzerine Şişko, bütün denizi içer ve prens, aldıkları yüzüğü kraliçeye götürür. (A3)

H1141.2. Görev: üç yüz semiz öküz yemek.

H1142.1. Görev: kiler boşalana dek şarap içmek.

- Prensın birinci işi yapabilmesine şaşırın kraliçe, prene ikinci işini verir. İkinci iş, sarayın önündeki otlakta otlayan üç yüz temiz öküzü; eti, kemiği, derisi ve boynuzuyla yemek ve mahzende duran üç yüz fiç şarabı içmektir. Prens, kendisini “Öküzlerin bir kılı, şarapların bir damlası geride kalırsa, kendini ölmüş bil!” diye tehdit eden kraliçeye tek başına yiyip içmenin insana zevk vermeyeceğini söyleyerek yanına konuk davet edip edemeyeceğini sorar. Kraliçe de, hain hain gülerek yalnızca bir kişiyi davet edebileceğini söyleyince prens, Şişko’yu yanına alarak ona bütün öküzleri yedirir, şarapları içirir. (A3)

H1511. Sıcaklık testi. Kahramanı ateşte yakarak öldürme teşebbüsü.

- Kraliçenin söyledikleri yüzünden kalbi öfkeyle dolan prenses, prensten öç almak isteyerek ertesi sabah, üç yüz çeki odun getirtip bir araya yığdırır ve prene, her ne kadar annesinin vermiş olduğu üç görevi başarmış olsa da, prensin kendisi ya da adamlarından biri odunların üzerine çıkıp altında yanacak ateşe dayanmadıkça onunla evlenmeyeceğini söyler. Prens, prensin uşaklarından hiçbirinin efendisi için kendisini ateşe atamayacağını ve prens, aşkından kendini ateşe attığında da ondan kurtulacağını düşünmektedir. (A3)

H1553. Sabır testi.

- Ağabeyleri, kendilerini kurtarmanın bir yolunu soran kız kardeşe, altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerse kurtulabileceklerini ancak ağzından bir kelimenin çıkmasının bile bütün çabasını boşa götüreceğini söyler. (A2)
- Ormanda yalnız kalan kızın yanı başında yaşlı bir kadın belirir ve kopardığı zambakların onun ağabeyleri olduğunu ve koparınca da ağabeylerinin birer kargaya dönüştüklerini söyler. Yaşlı kadın, ağlayarak yaptığının bir çaresini soran kıza, kardeşlerini ancak yedi yıl boyunca hiç konuşmaz ve gülmezse kurtarabileceğini söyler ve ağzından yedi yılın dolmasına son bir saat kala tek bir söz çıksa bile bu sözün ağabeylerini öldürmeye yeteceğini ekler. (A9)

4.5.9. J. Akıllı ve Aptal

J18. Dayakla edinilen bilgi.

- Kral, köylüye, onun böyle bir şeyi dünyada düşünemeyeceğini söyleyerek bu akıllı kimden aldığını sorar. Adam, söylemek istemeyince de köylüyü saman yığınınna yatırıp sopa çekerler ve sonunda bu akıllı kraliçeden aldığını öğrenirler. (A7)

J814.5. Padişaha muhalif vezir.

- Kral, kendi kızıyla evlenmek istediğini nazırlarına söylediğinde nazırlar, korkuya kapılarak krala tanrının, bir babanın kendi öz kızıyla evlenmesini yasakladığını ve böyle bir günahın uğursuzluk getirip ülkeyi felakete sürükleyeceğini söyler. (A1)

J1111.4. Akıllı köylü kızı.

- Köylünün kızı, babasına, kraldan biraz toprak istemeyi teklif eder. Adam, kendilerine acıyıp verdiği toprağa karşılık buldukları som altından havanı krala götürmek ister ancak kızı, havanı götürürlerse, havanın henüz bulamadıkları elini de isteyeceklerini ve kendilerini zor duruma sokacaklarını söyleyerek babasının isteğine razı gelmez. (A7)
- Kızın bilmeceyi çözdüğünü gören kral, babasını zindandan çıkartır ve kızla evlenir. Bütün malını mülkünü de kızın eline teslim eder. (A7)

J1280. Yöneticiye karşı hazırcevaplık (hâkim, vb.).

- Köylü, ertesi sabah, kraliçenin söylediği gibi kralın geçeceği yolun ortasında durup kupkuru yerde balık avlamaya koyulur. Köylüyü gören kral, “Su olmayan bu kupkuru yerde balık avlanır mı?” deyince köylü, kraliçenin öğrettiği gibi “İki öküz, bir tay doğurur da, neden susuz bir yerde balık avlanmaz!” diye cevaplar kralı. (A7)

J2342. Adam, karısının hıyanetine inanmayı reddeder.

- Kralın kötü yürekli annesi, hiç konuşmayan kraliçenin bir kral karısı olmaya layık olmadığını düşünür ve kraliçe ilk çocuğunu doğurduğunda, kraliçe uyurken, kucağından çocuğunu alıp kraliçenin ağzına biraz kan sürer, oğluna da karısının bir yamyam olduğunu söyler. Kral, annesinin söylediklerine inanmak istemez, karısına da kimsenin bir zarar vermesine izin vermez. Kraliçe, ikinci oğlan çocuğunu doğurduğunda, kralın hain anası yine aynı şeyleri yapar, kral da, karısının “tanrının buyrukları dışına çıkmayan iyi kalpli bir kadın” olduğunu söyleyerek karısını savunur ancak annesi üçüncü defa da aynı şeyleri yaptığında kral, kendini savunmak için hiçbir şey söylemeyen karısının mahkeme karşısına çıkartılmasını emreder ve mahkeme, kraliçeyi ölüm cezasına çarptırıp kraliçenin ateşte yakılmasına karar verir. (A2)
- Kralla kraliçe birkaç yıl mutlu bir hayat sürdükten sonra kraliçeyi kötülemeye başlayan kralın annesi, kraliçenin bir dilenciden kalır yeri olmadığını söyler ve dilsiz bile olsa neden gülmediğini sorgulayarak gülmeyen insanın içinde bir kötülük olduğunu söyler. Kral, başlarda annesinin, karısı hakkında söylediklerine aldırmasa da sonunda annesinin dolduruşuna gelir ve kraliçenin öldürülmesini emreder. (A9)

4.5.10. K. Aldatma ve Hile

K500. Ölümünden ya da tehlikeden hile ile kaçma.

- Bünyamin, kız kardeşini bir fiçinin altına sokarak ağabeylerinden saklar. Sonrasında Bünyamin, yeni bir şeyin olup olmadığını soran ağabeylerine, olanları karşılarna çıkacak ilk kızı öldürmemeleri şartı ile anlatacağını söyleyip sözlerini aldıktan sonra “Kız kardeşimiz burada!” der ve fiçiyi kaldırarak kız kardeşlerini gösterir. (A9)

K521. Kılık değiştirerek kaçma.

- Niyetinden caymayan kral, kızının, onunla evlenmek için şart koştuğu elbiseleri ve kürk mantoyu diktirip kızına göstererek sonraki gün düğünün derneği kurulacağını, nikâhlarının kıyılacağını söyler. Babasını, düşüncesinden vazgeçirmek için umudu kalmayan kız, herkes uyurken yanına bir altın yüzük, bir altın öreke, bir altın masura ve babasına diktirdiği elbiseleri alır, babasına diktirdiği kürkü sırtına geçirip elini yüzünü is ve kurumla kapkara boyar, tanrıya kendisini koruması için dua ederek saraydan kaçar. (A1)

K1810. Kılık değiştirerek kandırma.

- Yüzünü siyaha boyayan avcı, cadıya, kralın bir habercisi olduğunu ve kendisinin yeryüzünde yetişen en güzel salatalığı bulmakla

görevlendirildiğini söyledikten sonra çok yorulduğu için orada biraz dinlenmek için izin ister. (A8)

K1816.6. Çoban olarak kılık değiştirme (koyun çobanı, domuz çobanı vb.).

- Prensın sarayına yarım saat uzaklıktaki bir köyde bir domuz çobanı sürüsünü otlatmaktadır. Prens, karısına domuz otlatan adamı göstererek kendisinin onun oğlu olduğunu ve ona yardım etmeye gittiklerini söyler. (A3)
- Kral ile kraliçe, oğlanı da yanlarına alıp yola çıkar ve kralla kraliçeden ayrı düşen oğlan, geceyi geçirmek için bir ağaca çıkınca yaşlı kadının (kaz çobanı) kızı olduğunu anladığı bir karaltı görür ve sonrasında kızın maskesini çıkarıp dünyada eşine rastlanmadık güzellikte bir kıza dönüştüğünü görünce çok şaşırır. (A5)

K1911. Sahte gelin (yer değiştiren gelin). Bir taklitçi, kocanın haberi olmadan karının yerine geçer ve karıyı kovar (öldürür, dönüştürür).

- Kralın avda olmasını fırsat bilen üvey anne, öz kızıyla birlikte kraliçeyi öldürdükten sonra kendi öz kızının başına bir başlık geçirip kızını, kraliçeden ayırt edilemeyecek hâle getirir ancak kızının kör gözüne bir çare bulamaz. Kral durumu anlamasın diye de kızını, kör gözünün üzerine yatırır. Akşam olunca kral gelir ve bir oğlu olduğunu öğrenerek pek sevinir, karısını görmek ister ancak cadı üvey anne, kraliçenin dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyleyip kralı gönderir. (A6)

K1911.1.2. Sahte gelin, çocuk doğduğunda gerçek gelinin yerine geçer.

- Cadı üvey anne, kendi öz kızının başına bir başlık geçirip kızını, kraliçeden ayırt edilemeyecek hâle getirir ancak kızının kör gözüne bir çare bulamaz. Kral durumu anlamasın diye de kızını, kör gözünün üzerine yatırır. Akşam olunca kral gelir ve bir oğlu olduğunu öğrenerek pek sevinir, karısını görmek ister ancak cadı üvey anne, kraliçenin dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyleyip kralı gönderir. (A6)

K1911.3. Gerçek gelinin eski konumuna gelmesi.

- Gece yarısı kraliçe içeri girip aynı sözleri tekrarlayınca kral, kraliçeyi, onun kendi sevgili eşinden başkası olamayacağını söyleyerek bırakmaz. Kraliçe de, kralı, kendisinin onun eşi olduğunu söyleyerek cevaplar. Bunun üzerine kraliçe tanrının yardımıyla tekrar dirilip canlanır. (A6)

K2116.1.1. Masum kadın, yeni doğmuş çocuğunu öldürmekle suçlanır.

- Kralın kötü yürekli annesi, hiç konuşmayan kraliçenin bir kral karısı olmaya layık olmadığını düşünür ve kraliçe ilk çocuğunu doğurduğunda kraliçe uyurken, kucağından çocuğunu alıp kraliçenin ağzına biraz kan sürer, oğluna da karısının bir yamyam olduğunu söyler. Kral, annesinin söylediklerine inanmak istemeyip karısını savununca annesi, ikinci ve üçüncü çocukları da alır ve kızın ağzına biraz kan sürerek kraliçeyi suçlar. (A2)

K2212.1. Hain üvey kız kardeş.

- Kraliçe, vakti gelip de bir oğlan doğurduğu sırada kralın avda olmasını fırsat bilen üvey anne, bir hizmetçi kılığında kraliçenin odasına girer ve öz kızıyla birlikte, lohusa kraliçeye güç vereceği gerekçesiyle kraliçeyi banyoya götürür. Banyoda havasızlıktan ölsün diye büyük bir ateş yakarlar ve kraliçeyi küvete yatırdıktan sonra kapıyı üzerine kilitleyip kaçarlar. (A6)

K2213. Hain kadın (karı).

- Kral avdayken cadı kızı, gömlekleri alır ve sihirli yumağın gösterdiği yoldan giderek ormandaki sarayı bulur. Uzaktan görerek babalarının geldiğini düşünen çocuklar da koşarak gelince kraliçe, çocukların her birinin üzerine birer gömleği atar ve çocukların hepsi, büyülü gömleklere temas eder etmez birer kuğu olur, ormanın üzerinden uçup giderler. (A2)

K2218.1. Hain kaynana, masum kadını (karı) suçlar.

- Kralın kötü yürekli annesi, hiç konuşmayan kraliçenin bir kral karısı olmaya layık olmadığını düşünür ve kraliçe ilk çocuğunu doğurduğunda kraliçe uyurken, kucağından çocuğunu alıp kraliçenin ağzına biraz kan sürer, oğluna da karısının bir yamyam olduğunu söyler. Kral, annesinin söylediklerine inanmak istemeyip karısını savununca annesi, ikinci ve üçüncü çocukları da alır ve kızın ağzına biraz kan sürerek kraliçeyi suçlar. (A2)
- Kralla kraliçe birkaç yıl mutlu bir hayat sürdükten sonra kraliçeyi kötölemeye başlayan kralın annesi, kraliçenin bir dilenciden kalır yeri olmadığını söyler

ve dilsiz bile olsa neden gülmediğini sorgulayarak gülmeyen insanın içinde bir kötülük olduğunu dile getirir. (A9)

K2230. Hain âşıklar.

- Çok geçmeden kıza gönlünü kaptıran avcı, kızdan başka bir şey düşünemez hâle gelir ve o ne isterse hemen yapar. Cadı da, kuşun yüreğini avcıdan almanın vaktinin geldiğini söyleyerek kızla birlikte bir şerbet hazırlar ve kızdan, bu şerbeti avcıya içirmesini ister. Kız, cadının söylediğini yaparak avcıya şerbeti içirir ve avcının kustuğu kuş yüreğini, cadı yutmasın diye kendisi yutar. Kız, cadının söylediği gibi pencerenin önüne dikilip mahzun mahzun uzaklara bakınca adam, kıza neden üzgün olduğunu sorar. Kız da, karşıda değerli mücevherlerle dolu Grena adlı bir dağ olduğunu ancak oraya hiçbir insanın ayak basamayacağını anlatır. Bunun üzerine avcı, kızı da pelerinin altına alarak içinden Grena Dağı'nda olmayı diler ve dağa varınca kızla birlikte en değerli, en güzel taşlardan toplarlarken cadının yaptığı büyüden dolayı adamın uykusu gelir. Adam, başını kızın dizine koyar ve uyur. Adam uyuyunca kız, pelerini alır ve değerli taşları toplayıp eve gitmeyi dileyerek eve döner. (A8)
- Avcı, kendisini kaybettiği kuş yüreğiyle pelerinine kavuşturabileceğini ve kendisine yapılan ihanetin öcünü almasını sağlayabileceğini düşünerek bir kötü, bir de iyi salatalık koparır ve sevgilisinin sarayını bulur. Avcı, yiyeğin eşeğe dönüştüğü salatalığı kendi elleriyle sevdiği kıza götürür. Sevgilisi, tabaktaki salatalıktan tadar ve o da ötekiler gibi bir eşek olup avluya çıkar. (A8)

K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe).

- Kraliçe, verdiği iki işi de başaran delikanlının, başını omuzları arasında uzun süre tutamayacağını düşünerek üçüncü iş için kızını delikanlının odasına götüreceğini, delikanlının onun kollarına alması gerektiğini ve kucak kucağa otururken uyumaması gerektiğini söyler. Saat on ikiyi vurduğunda, kraliçe gelip bakacak, eğer kızını, onun kollarında göremezse prensin kellesini alacaktır. Prens, pencereden kucağındaki prensesin yüzüne vuran ay ışığıyla, kızın eşsiz güzelliğini hayran hayran seyrederken gözlerinde yorgunluğun zerresini hissetmez ve saat on bire kadar öylece kucak kucağa beklerler. O saatte kraliçe, büyülü ağını serper ve saraydaki herkesi uyutur. (A3)
- Kraliçe, hilesine rağmen prensin, üçüncü işi de başardığını görünce, prensin kendisinden üstün olduğunu düşünüp kızını prene verir ancak kızının kulağına da “bayağı” bir kişinin, onun kocası olmasının ve kocasını gönlünce seçememesinin onun için bir yüzkarası olduğunu fısıldayarak prensesin mağrur kalbini öfkeyle doldurmaktan da geri kalmaz. (A3)
- Prens ve oğlan evlenmek üzere kiliseye giderken kraliçe, bu yüzkarasına katlanamayacağını söyleyerek askerlerini prensin üzerine salar ve askerlerine karşılarına çıkan herkesi kılıçtan geçirmelerini, kızını kendisine getirmelerini emreder. (A3)

K2293. Hain yaşlı kadın.

- Yaşlı kadın, zorlanarak ve yakınlıkla yükünü taşımakta olan delikanlıyla alay eder. Yokuşa gelince yükünün ağırlığı iyice artan delikanlı, dinlenmek için yaşlı kadından izin ister ama kadın, eve varınca dinlenebileceğini söyleyip izin vermez. Kadının yaptığı arsızlık olduğunu düşünen delikanlı, sırtındaki yükü yere atmak istese de kendini yükten bir türlü kurtaramaz. Delikanlının hâline kahkahalarla gülen yaşlı kadın, “Kont Hazretleri” diye

dalga geçtiği oğlana, eve varınca eline dolgun bir bahşiş tutuşturacağını söyler ve çaresiz delikanlı, boynunu büküp sabırla kadının peşinden yürümeyi sürdürür. Yaşlı kadın, yolun devamında delikanlının sırtındaki çuvalın üzerine oturur, kadın değnek gibi sıska görünse de en tombul köylü kızından daha ağırdır. Altında ezilip bacakları titreyen delikanlı ne zaman duracak gibi olsa elindeki baston ve ısırgan otlarıyla delikanlının bacaklarına vurarak oğlana eziyet eder. (A5)

4.5.11. L. Kaderin Değişmesi

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir motife rastlanmamıştır.

4.5.12. M. Geleceğin Tayini

M100. Sözler ve yeminler.

- Bünyamin'in ağabeyleri "bir kız için tatlı canlarından olacaklarına" içerleyip "nerede bir kız görseler al kanını akıtmadan bırakmayacaklarına" dair bir söz verirler. (A9)

M146. Belli bir kadınla evlenmek için söz.

- Dünyada eşi görülmedik bir güzellikte olan sırma saçlı kraliçe, yatağa düşüp ecelinin geldiğini hissedince kocasını çağırır ve ona kendisi öldükten sonra

güzellikte dengi olmayan ve kendisi gibi sırma saçları olmayan bir kadınla evlenmeyeceğine dair söz verdirdikten sonra ölür. (A1)

- Ormanda tek başına kalan kral, ormandan çıkacak bir yol ararken kralın karşısına çıkan cadı, kızıyla evlenmesi koşuluyla çıkış yolunu göstereceğini söyler. Yaşlı kadın, kralı kulübesine götürür. Kral, kendisini bekleyen kızın güzel olduğunu düşünse de kıza kanı kaynamaz, baktıkça içten içe bir ürperti duyar ama yine de söz verdiği için kızı alıp cadının gösterdiği yoldan ormandan çıkarak sarayına götürür. (A2)

M202. Anlaşmanın ya da verilen sözün yerine getirilmesi.

- Kral, söz verdiği gibi cadının kızı ile düğün dernek kurdurup evlenir. (A2)

4.5.13. N. Şans ve Talih

N440. Değerli sırlar öğrenildi.

- Kocasının zaman zaman ortadan kayboluşları gözünden kaçmayan üvey anne, kralın ormanda tek başına ne yaptığını merak edip halayıklara verdiği rüşvetler ile olanları ve sihirli yumağı öğrenir. (A2)

N734. Erkek ve kız kardeşin tesadüfi kavuşması.

- Kulübedeki yataklardan hiçbirine yatmayı göze alamayan kız, bir karyolanın altına uzanır, güneş batarken pencereden kulübeye altı kuğu girer ve

birbirlerinin üzerine nefeslerini üfleyerek kuğu kılığından çıkıp insan kılığına girerler. (A2)

N820. İnsan yardımcılar.

- Bir gün, birkaç kişi gelerek prensese, kocasının gerçekte nasıl biri olduğunu bilip bilmediğini sorunca prenses, kocasının bir domuz çobanı olduğunu söyler ama gelenler, kocasının kim olduğunu göstereceklerini söyledikten sonra prensesi alıp saraya götürürler. (A3)
- Bir gece kraliçenin dili çözülür ve “Ne yapar bebeğim? Ne yapar ceylan kardeşim? / Bundan sonra gelsem gelsem iki kez daha gelirim.” der ve odadan çıkıp gider. Dadı, bu defa görüp duyduklarını krala anlatınca kral, o gece çocuğun yanında kendisinin kalacağını söyler ve odada beklemeye başlar. (A6)

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın.

- Kadın, oğlana zümrüt taşından oyulmuş bir kutucuk verir ve uğur getireceğini söylediği bu kutuyu iyi saklamasını tembihler. (A5)
- Kral, krallığını ablaları arasında paylaştırdığı için en küçük kızına ne vereceğini bilemediğini söyleyince yaşlı kadın, onun bir şeye ihtiyacı olmadığını, kendisinin ona şimdiye kadar anne ve babası için döktüğü, tüm krallıktan daha değerli olan gözyaşlarını, inci tanelerini armağan ettiğini, yanında gördüğü işin karşılığı olarak da kulübeyi bağışladığını söyler ve gözden kaybolur. (A5)
- Avcı, zavallı ihtiyarın hâline acıyıp da kadının eline birkaç kuruş tutuşturunca kadın, altın gibi bir kalbi olduğunu düşündüğü bu adama kendince bir hediye vermek isteyerek avcıya az sonra karşısına çıkacak bir ağaçta göreceği

birbiriyle bir pelerini paylaşamayıp didişen dokuz kuş göreceğini, kuşlardan birini vurursa diğerlerinin pelerini bırakıp kaçacaklarını söyler ve bu sihirli pelerini sırtına atıp içinden bir yerde olmayı dilerse, göz açıp kapayıncaya dek orada olacağını; kuşun yüreğini yerse de, her sabah uyandığında, yastığının altında bir altın bulacağını ekler. (A8)

- Ormanda yalnız kalan kızın yanı başında yaşlı bir kadın belirir ve kopardığı zambakların onun ağabeyleri olduğunu ve koparınca da ağabeylerinin birer kargaya dönüştüklerini söyler. Yaşlı kadın, ağlayarak yaptığının bir çaresini soran kıza kardeşlerini ancak yedi yıl boyunca hiç konuşmaz ve gülmezse kurtarabileceğini söyler ve ağzından yedi yılın dolmasına son bir saat kala tek bir söz çıksa bile bu sözün ağabeylerini öldürmeye yeteceğini ekler. (A9)

N828. Yardımcı bilge kadın.

- Kral, üvey annelerinin, çocuklarına bir kötülük yapma ihtimaline karşılık çocuklarını yerleştirdiği gizli sarayın yolunu, bilge bir kadının ona verdiği sihirli bir yumak sayesinde bulur. (A2)
- Çoban, çiçeği evine getirdikten sonra, her sabah uyandığında evin bütün işlerinin yapılmış olduğunu, yemeklerin hazırlanmış olduğunu görür ve bu işten her ne kadar hoşlansa da çobanın içine bir korku düşer. Bilge bir kadına giderek olanları anlatır ve kadın, çobana kımıldayan bir şey fark ederse onun üzerine beyaz bir örtü atmasını, bu şekilde büyüünün bozulacağını söyler. (A10)

N835. Yardımcı zengin (nüfuzlu) adam.

- Oğlan, kadına acır ve babasının zengin bir kont olduğunu söyledikten sonra kendisinin yalnız köylülerin değil, zenginlerin de gerektiğinde bir yükü sırtlayabileceğini kanıtlamak isteyerek kadının yükünü yüklenir. (A5)

N836. Yardımcı kral.

- Adam, kızının tavsiyesiyle krala yoksulluğunu anlatınca adamın yoksulluğunu öğrenen kral, adama biraz toprak verir. (A7)

N837. Yardımcı sultan (kraliçe).

- Köylü, kraliçenin yoksul bir köylünün kızı olduğu için herkese merhamet gösterdiğini duyduğundan, huzuruna çıkıp kraliçeye yalvararak ondan, tayını geri almasına yardım etmesini ister. Kraliçe, kendisinden medet uman adama, kimseye kendisinin yardım ettiğini söylememesi koşuluyla, ertesi sabah kralın, nöbetçilerini denetlemeye çıkacağını söyler ve tayın gerçek sahibine yapması gerekenleri anlatır. (A7)

4.5.14. P. Toplum

P13.4. Kral evlenmeli.

- Kral, uzun zaman karısını unutamaz, başka bir kadınla evlenmeyi düşünmeyip karısının yasını tutar ancak saray nazırları “Yüce Kralımız evlenmeli!” diye konuşurlar ve güzellikte eski eşine denk ve eski eşi gibi sırma saçlı olan bir kadın aramaya başlarlar. (A1)

P231. Ana ve oğul.

- Kraliçe, kocası doğacak on üçüncü çocuğu kız olursa on iki oğlunu öldürteceği için sürekli yas hâlinde. Annesine düşkün olan en küçük oğlan, Bünyamin, annesini hep üzüntülü görünce annesine, ısrarlarıyla olup bitenleri anlattırır. (A9)

P251.6.7. On iki erkek kardeş.

- Bir kral, bir kraliçe ve onların on iki oğlu vardır. (A9)

P252.2. Üç kız kardeş.

- Oğlanla yalnız kalan kraliçe; acı acı gözyaşları dökerek üç kız olduğunu, en küçüklerinin güzelliğinin dünyada eşi benzeri olmadığını, ağladığında

gözlerinden inciler ve mücevherler döküldüğünü söyledikten sonra hikâyesini anlatır. (A5)

P253. Kız kardeş ve erkek kardeş.

- Biri oğlan, biri kız iki kardeş vardır. (A6)

P253.0.5. Bir kız kardeş, altı (yedi, on bir, on iki) erkek kardeş.

- Kralın, cadının kızından önce bir karısı ve o karısından altısı oğlan biri kız, yedi çocuğu vardır. (A2)

P253.2. Kız kardeşin, dönüştürülmüş erkek kardeşe sadakati.

- Kral gittikten sonra kız, ağabeylerini aramaya karar verir ve gece olunca saraydan kaçıp yola düşer. Ağabeylerini kurtarmayı canı pahasına kafasına koyan kız, bulduğu ağabeyleri gittikten sonra avcı kulübesinden ayrılıp ormanın göbeğindeki bir ağaca çıkar ve geceyi orada geçirir. Ertesi sabah da kardeşlerini kurtarmak için yıldız çiçekleri toplayıp gömlekleri dikmeye koyulur. (A2)
- Karısını hâlâ canı gibi seven padişah, penceresinden, ağlayarak kraliçenin içine atılması için hazırlanan ateşi ve kraliçenin direğe bağlanışını izler ancak tam o anda kraliçenin yedi yıllık bekleyişi sona erer ve uzaklardan gelen on iki karga ayaklarının yere değmesiyle insan olup yedi yıl boyunca susarak ve gülmeyerek kendilerini kurtaran kız kardeşlerini yanmaktan kurtarırlar. (A9)

P253.2.1. Erkek kardeşin, zulme uğrayan kız kardeşe sadakati.

- Karısını hâlâ canı gibi seven padişah, penceresinden, ağlayarak kraliçenin içine atılması için hazırlanan ateşi ve kraliçenin direğe bağlanışını izler ancak tam o anda kraliçenin yedi yıllık bekleyişi sona erer ve uzaklardan gelen on iki karga ayaklarının yere değmesiyle insan olup yedi yıl boyunca susarak ve gülmeyerek kendilerini kurtaran kız kardeşlerini yanmaktan kurtarırlar. (A9)

P253.4. Kız, saldırıya uğrayan erkek kardeşinin yardımına gelir.

- Ceylan kardeşinin yaralandığını görüp çok korkan kız kardeş, kardeşinin yarasını temizleyip yaranın üzerine şifalı otlar koyar. (A6)

P281. Üvey ana.

- Kralın, cadının kızından önce bir karısı ve o karısından altısı oğlan biri kız, yedi çocuğu vardır ve kral, çocuklarını canı gibi sevdiğinden, üvey annelerinin kendilerine iyi davranmama, kötülükte bulunma ihtimaline karşılık, çocuklarını ormanın göbeğinde, yolu kolay bulunmayan gizli bir saraya götürür. (A2)
- Bir gün erkek kardeş, kız kardeşine, anneleri öldüğünden beri üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri, sürekli dayak yedikleri ve evdeki köpeğin bile kendilerinden daha iyi beslendiğini söyleyerek evden kaçmayı teklif eder. (A6)

P734. Baba ve kız.

- Kral, kızlarına, kendisini ne kadar sevdiklerini sorar. (A5)
- Ülkenin birinde yoksul bir köylü ile kızı yaşamaktadır. (A7)

4.5.15. Q. Ödüller ve Cezalar

Q40. İyiliğin ödülü.

- Kadın, oğlana, yardımlarının karşılığı olarak zümrüt taşından oyulmuş bir kutucuk verir ve uğur getireceğini söylediği bu kutuyu iyi saklamasını tembihler. (A5)
- Avcı, zavallı ihtiyarın hâline acıyıp da kadının eline birkaç kuruş tutuşturunca kadın, altın gibi bir kalbi olduğunu düşündüğü bu adama kendince bir hediye vermek isteyerek avcıya az sonra karşısına çıkacak bir ağaçta göreceği birbiriyle bir pelerini paylaşamayıp didişen dokuz kuş göreceğini, kuşlardan birini vurursa diğerlerinin pelerini bırakıp kaçacaklarını söyler ve bu sihirli pelerini sırtına atıp içinden bir yerde olmayı dilerse, göz açıp kapayıncaya dek orada olacağını; kuşun yüreğini yerse de, her sabah uyandığında, yastığının altında bir altın bulacağını ekler. (A8)

Q64. Sabrın ödülü.

- Kızın, mahkeme kararıyla yakılacağı gün, altı yıllık suskunluğun son günüdür ve kız, yanına aldığı altı gömleği, tam odunlar yakılacağı zaman uçarak gelen

altı kuğunun üzerine atar. Gömlekler vücutlarına değince ağabeyler, tekrar insan olur ve kız kardeşlerine kavuşurlar ancak en küçük ağabeyin -kız, son gömleğin bir kolunu dikmeyi yetiştiremediğinden- bir kolu yerine, sırtında bir kanadı kalır. (A2)

- Karısını hâlâ canı gibi seven padişah, penceresinden, ağlayarak kraliçenin içine atılması için hazırlanan ateşi ve kraliçenin direğe bağlanışını izler ancak tam o anda kraliçenin yedi yıllık bekleyişi sona erer ve uzaklardan gelen on iki karga ayaklarının yere değmesiyle insan olup yedi yıl boyunca susarak ve gülmeyerek kendilerini kurtaran kız kardeşlerini yanmaktan kurtarırlar. (A9)

Q111. Ödül olarak zenginlik.

- Avcı, eşekleri bağlayıp bir değirmenciye götürür ve adama eşeklerin bakımını üstlenmesi karşılığında istediği parayı vereceğini söyler. Ardından büyük eşeğin bir cadı olduğunu ve ona günde üç defa sopa atılmasını, bir defa yemle su verilmesini; ortanca eşeğe günde bir defa sopa atılmasını, üç defa yemlenmesini; en küçüklerinin genç bir kız olduğunu ve -kızın dövülmesine gönlü elvermediğinden- hiç sopa atılmamasını, günde üç defa yemle su verilmesini ekler. (A8)

Q272. Açgözlülüğün cezası.

- Adam, balık tarafından gerçekleştirilen beş dileğinin ardından karısının, tanrı olacağım diye tutturduğunu söyleyince balık, “Yine eski külüstür barakada oturacak, o!” diyerek bundan önce verdiği her şeyi geri alır. (A4)

Q281. Nankörlüğün cezası.

- Adam, balık tarafından gerçekleştirilen beş dileğinin ardından karısının, tanrı olacağım diye tutturduğunu söyleyince balık, “Yine eski külüstür barakada oturacak, o!” diyerek bundan önce verdiği her şeyi geri alır. (A4)

Q414. Ceza: diri diri yakılmak.

- Kralın hain annesi, elleri bağlanarak odun yığınının üzerine götürülür ve ateşte yanarak can verir. (A2)
- Karısı, üvey annesiyle onun öz kızının kendisine yaptıklarını anlatınca kral, onları yargıç önüne çıkartır ve anayla kız, yaptıkları kötülüklere karşılık ölüm cezasına çarptırılırlar. Üvey ana ateşe atılır. (A6)

Q415. Ceza: vahşi hayvanlar tarafından yenmek.

- Karısı, üvey annesiyle onun öz kızının kendisine yaptıklarını anlatınca kral, onları yargıç önüne çıkartır ve anayla kız, yaptıkları kötülüklere karşılık ölüm cezasına çarptırılırlar. Ormana bırakılan kızı vahşi hayvanlar parçalar. (A6)

Q431.2. Hainlik için sürgün.

- Kral, saraya dönünce karısına, kendisine karşı böyle bir düzenbazlık yaptığı için artık onu karısı olarak görmek istemediğini, bu yüzden nereden geldiyse

oraya dönmesini söyler ve saraydan hatıra olarak en sevdiği, en değerli bildiği bir şeyi de almasına izin verir. (A7)

Q458.1. Ceza olarak günlük dayak.

- Avcı, eşekleri bağlayıp bir değirmenciye götürür ve adama eşeklerin bakımını üstlenmesi karşılığında istediği parayı vereceğini söyler. Ardından büyük eşeğin bir cadı olduğunu ve ona günde üç defa sopa atılmasını, bir defa yemle su verilmesini; ortanca eşeğe günde bir defa sopa atılmasını, üç defa yemlenmesini; en küçüklerinin genç bir kız olduğunu ve -kızın dövülmesine gönlü elvermediğinden- hiç sopa atılmamasını, günde üç defa yemle su verilmesini ekler. (A8)

Q551.3.2.6. Ceza: eşeğe dönüşüm.

- Salatalıktan ağzı sulanan cadı, mutfağa gider ve kendi elleriyle bir salata hazırlar ancak sofraya çıkarıncaya kadar sabredemez ve bir iki dilimini ağzına atarak eşek kılığına girer. Cadı, eşek kılığında koşarak avluya çıkınca içeri hizmetçi girer ve salatayı alıp mutfağa götürürken salatalığın tadına bakmak ister ve ağzına attığı bir iki dilim ile o da bir eşek kılığına girer, cadının yanına, avluya çıkar. Sözde kralın habercisi, gidenlerin geri dönmediğini görüp mutfağa gider ve avludaki eşekleri gördükten sonra yere düşen tabağı toplayarak içeride bekleyen sevgilisine götürür. Sevgilisi, tabaktaki salatalıktan tadar ve o da ötekiler gibi bir eşek olup avluya çıkar. (A8)

4.5.16. R. Esirler ve Kaçaklar

R213. Evden kaçmak.

- Niyetinden caymayan kral, kızının, onunla evlenmek için şart koştuğu elbiseleri ve kürk mantoyu diktirip kızına göstererek sonraki gün düğünün derneğin kurulacağını ve nikâhlarının kıyılacağını söyler. Babasını, düşüncesinden vazgeçirmek için umudu kalmayan kız, herkes uyurken yanına bir altın yüzük, bir altın öreke, bir altın masura ve babasına diktirdiği elbiseleri alır, babasına diktirdiği kürkü sırtına geçirip elini yüzünü is ve kurumla kapkara boyar, tanrıya kendisini koruması için dua ederek saraydan kaçır. (A1)
- Kral gittikten sonra kız, ağabeylerini aramaya karar verir ve gece olunca saraydan kaçıp yola düşer. (A2)
- Bir gün erkek kardeş, kız kardeşine anneleri öldüğünden beri üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri, sürekli dayak yedikleri ve evdeki köpeğin bile kendilerinden daha iyi beslendiğini söyleyerek evden kaçmayı teklif eder. (A6)
- Kız, önce üvey annesinin sihirli değneğini, sonra annesinin gece kendisi sanarak kestiği öz kızının başını alır ve biri yatağın önüne, biri mutfığa, biri merdivene olmak üzere üç damla kan akıtır kafadan. Ardından sevgilisi Roland'la kaçır. (A10)

R215. İnfazdan kaçmak.

- Kuleye al bayrak çekildiğini görüp bir kız kardeşleri olduğunu anlayan on iki kardeş, canlarını kurtarmak için ormanın derinliklerine kaçır. (A9)

4.5.17. S. Olağanüstü Zulüm

S11. Zalim baba.

- Kral, kraliçeye eğer doğacak on üçüncü çocukları bir kız olursa on iki oğlunu öldürtüp kızlarını büyük bir servete kavuşturmayı ve krallığın tek vârisi yapmayı teklif eder. On iki tabutu hazırlatıp bir odaya koyar, odanın anahtarını da kimseye bir şey söylememesini tembihleyerek kraliçeye verir. (9)

S31. Zalim üvey ana.

- Kral avdayken cadı kızı, gömlekleri alır ve sihirli yumağın gösterdiği yoldan giderek ormandaki sarayı bulur. Uzaktan görerek babalarının geldiğini düşünen çocuklar da koşarak gelince kraliçe, çocukların her birinin üzerine birer gömleği atar ve çocukların hepsi, büyümlü gömleklere temas eder etmez birer kuğu olur, ormanın üzerinden uçup giderler. Üvey anne, çocukların tümünden kurtulduğunu düşünerek gönül rahatlığı ile saraya döner. (A2)
- Bir gün erkek kardeş, kız kardeşine anneleri öldüğünden beri üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri, sürekli dayak yedikleri ve evdeki köpeğin bile kendilerinden daha iyi beslendiğini söyleyerek evden kaçmayı teklif eder. Kaçtıktan sonra üvey annesinin büyülediği pınardan su içtiği için ceylana dönüşen erkek kardeş, kral ve kraliçe uzun bir zaman mutlu bir şekilde yaşadıkdan sonra kızı vahşi hayvanların öldürdüğünü, ceylan kardeşi de avcılarının vurduğunu sanan üvey anne, onların mutluluk içinde yaşadığını öğrenir ve hasedinden rahatı, huzuru kaçar, gözüne uyku girmez. Gece gündüz, iki kardeşin başına ne çorap örsem diye düşünür. Sonunda, kraliçe vakti gelip de bir oğlan doğurduğu sırada kralın avda olmasını fırsat bilen

üvey anne, bir hizmetçi kılığında kraliçenin odasına girer ve öz kızıyla birlikte, lohusa kraliçeye güç vereceği gerekçesiyle kraliçeyi banyoya götürür. Banyoda havasızlıktan ölsün diye büyük bir ateş yakarlar ve kraliçeyi küvete yatırdıktan sonra kapıyı üzerine kilitleyip kaçarlar. (A6)

- Kız, önce üvey annesinin sihirli değneğini, sonra annesinin gece kendisi sanarak kestiği öz kızının başını alır ve biri yatağın önüne, biri mutfığa, biri merdivene olmak üzere üç damla kan akıtır kafadan. Sonra da sevgilisi Roland'la kaçarlar. (A10)

S31.2. Çocuklar, üvey ana tarafından büyülenir.

- Kral avdayken cadı kızı, gömlekleri alır ve sihirli yumağın gösterdiği yoldan giderek ormandaki sarayı bulur. Uzaktan görerek babalarının geldiğini düşünen çocuklar da koşarak gelince kraliçe, çocukların her birinin üzerine birer gömleği atar ve çocukların hepsi, büyülü gömleklere temas eder etmez birer kuğu olur, ormanın üzerinden uçup giderler. (A2)
- Erkek kardeş, üvey annesi tarafından büyülenmiş sudan içerek ceylana dönüşür. (A6)

S34. Zalim kız kardeş(ler).

- Kraliçe vakti gelip de bir oğlan doğurduğu sırada kralın avda olmasını fırsat bilen üvey anne, bir hizmetçi kılığında kraliçenin odasına girer ve öz kızıyla birlikte, lohusa kraliçeye güç vereceği gerekçesiyle kraliçeyi banyoya götürür. Banyoda havasızlıktan ölsün diye büyük bir ateş yakarlar ve kraliçeyi küvete yatırdıktan sonra kapıyı üzerine kilitleyip kaçarlar. (A6)

S113.2.2. Banyoda (havasız bırakarak) boğma.

- Kraliçe vakti gelip de bir oğlan doğurduğu sırada kralın avda olmasını fırsat bilen üvey anne, bir hizmetçi kılığında kraliçenin odasına girer ve öz kızıyla birlikte, lohusa kraliçeye güç vereceği gerekçesiyle kraliçeyi banyoya götürür. Banyoda havasızlıktan ölsün diye büyük bir ateş yakarlar ve kraliçeyi küvete yatırdıktan sonra kapıyı üzerine kilitleyip kaçarlar. (A6)

S133. Kafasını kesme yoluyla cinayet.

- Kız, önce üvey annesinin sihirli değneğini, sonra annesinin gece kendisi sanarak kestiği öz kızının başını alır ve biri yatağın önüne, biri mutfığa, biri merdivene olmak üzere üç damla kan akıtır kafadan. Sonra da sevgilisi Roland'la kaçarlar. (A10)

S143. Ormanda terk etme.

- Kraliçenin anlattığına göre; en küçük kızları on beşini doldurduğunda kral, üç kızını huzuruna çağırıp onlara ölmeden önce mirasını paylaşmak istediğini söylemiş ve kızlardan, kendisini en çok sevene mirastan en büyük payı vereceği için kendisini ne kadar sevdiklerini bir örnekle anlatmalarını istemiştir. Babasının isteği üzerine büyük kız, babasını şekerlerin en tatlısı kadar sevdiğini söylemiş; ortanca kız, babasını güzel giysisi kadar sevdiğini söylemiş; küçük kız ise önce susmuş, babasının sorusunu tekrarlaması üzerine bilmediğini söylemiş, babasının üstelemesi sonucu yemeklerin en iyisinin bile tuzsuz bir tadının olmayacağını bu yüzden babasını tuz kadar sevdiğini söylemiştir. Duyduklarına kızan babası, ülkeyi ortanca ve büyük

kızı arasında pay ettikten sonra küçük kızının sırtına bir torba tuz koymuş ve yanına verdiği iki uşağa kızını ormana terk etmelerini söylemiştir. Kızın annesi ve ablaları, krala çok dil dökse de kralın öfkesi geçmemiş, küçük kız, ağlayıp gözlerinden incileri yollara dökerek saraydan ayrılmak zorunda kalmıştır. Çok geçmeden kralın öfkesi geçmiş ve duyduğu pişmanlıkla kızını ormanda aratmıştır ancak kız, bulunamamıştır. (A5)

4.5.18. T. Cinsiyet

T10. Âşık olmak.

- Çok geçmeden kıza gönlünü kaptıran avcı, kızdan başka bir şey düşünemez hâle gelir ve o ne isterse hemen yapar. (A8)

T11. Hiç görülmemiş birine âşık olmak.

- Prens, güzelliğini duyduğu kıza talip olmak için gitmek istediğinde babası gitmesine izin vermez ve prens, üzüntüsünden yataklara düşüp yedi yıl kalkamaz. (A3)

T11.4.6. Bayanın takısını (yüzük, tarak vb.) bularak âşık olmak.

- Kız, ilk şenlikte krala hazırladığı çorbanın içine evden kaçarken yanına aldığı altın yüzüğü, ikinci şenlikte hazırladığı çorbanın içine altın örekesini, üçüncü şenlikte hazırladığı çorbanın içine altın masurasını koyar. Kral, unları

buldukça Alacapost olarak bildiği kızı sorgular ancak ağzından laf alamaz, sonunda Alacapost'un aslında çok güzel bir kız olduğunu keşfedince kızı âşık olur ve onunla evlenir. (A1)

T15. İlk görüşte aşk.

- Kız, ağaca çıktıktan bir zaman sonra ormana avlanmak için gelen bir kral, tazısı sayesinde ağaçtaki kızı görür ve prenses olduğunu anladığı kızın güzelliğine o dakika âşık olup kızı evlenme teklif eder. Kız da, bir şey demeden başını “evet” dercesine başını sallar. (A9)

T24.1. Aşk hastalığı.

- Prens, güzelliğini duyduğu kıza talip olmak için gitmek istediğinde babası gitmesine izin vermez ve prens, üzüntüsünden yataklara düşüp yedi yıl kalkamaz. (A3)

T57. Aşkın bildirilmesi.

- Kral, kıza onu karısı yapacağını ve asla birbirlerinden ayrılmayacaklarını söyleyip düğün dernek kurdurarak kızla evlenir. (A1)
- Kral, dünyada eşi benzeri olmayan bir güzellikteki kıza gülümseyip elini uzatarak sarayına gelmesini ister ve evlenme teklif eder. (A6)
- Kraliçe, uyku ilacli şarabı içip uyuyan kocasını alıp babasının evine döner. Kral, orada gözlerini açıp nerede olduğunu anlamaya çalışırken kraliçe gelir ve krala, saraydan en çok sevip değerli bulduğu şeyi alıp götürebileceğini

söylediğini hatırlatır. Karısından duydukları karşısında gözleri yaşaran kral, "Sevgili karıcığım! Sen benimsin, ben de senin!" diyerek kraliçeyi alır ve saraya geri götürür. Yeniden düğün dernek kurdurup kendisiyle ikinci kez evlenir. (A7)

- İnsan kılığına dönen güzel kız, hâlâ "sevgilim" diye hitap ettiği avcının dizlerine kapanarak ondan, kendisini bağışlamasını ister, her şeyi annesinin zorlaması ile yaptığını ve onu bütün kalbiyle sevdiğini söyler. (A8)
- Kız, ağaca çıktıktan bir zaman sonra ormana avlanmak için gelen bir kral, tazısı sayesinde ağaçtaki kızı görür ve prenses olduğunu anladığı kızın güzelliğine o dakika âşık olup kıza evlenme teklif eder. Kız da, bir şey demeden başını "evet" dercesine başını sallır. (A9)
- Çoban, kızıdan çok hoşlanır ve kıza evlenme teklif eder ancak kız, sevgilisi Roland, kendisini yüzüstü bırakmış olsa da ona karşı sadakatten ayrılmak istemediğini söyleyerek çobanın teklifini geri çevirir. (A10)

T100. Evlilik.

- Sarayda herkes şarkısını söyledikten sonra sıra kıza gelince kız, şarkı söylemek istemese de sonunda şarkıya başlar ve Roland, kızın sesini tanıyıp evleneceği kızın o olduğunu, başkasıyla evlenemeyeceğini söyler. Roland, aklından giden her şeyi tekrar hatırlar ve Roland ile sadık sevgilisi kavuşup evlenirler. (A5)
- Kızın bilmeceyi çözdüğünü gören kral, babasını zindandan çıkartır ve kızla evlenir. Bütün malını mülkünü de kızın eline teslim eder. (A7)
- Avcı, kıza, kuş yüreğinin onda kalabileceğini, yüreğin kimde olduğunun fark etmeyeceğini çünkü kızla evlenip, onu kendisine sadık bir eş yapacağını söyler ve avcıyla kız nikâh kıyıp evlenirler. (A8)
- Kral ve kraliçe, kızlarını kontun oğlu ile evlendirir. (A10)

T130. Evlilik âdetleri.

- O memleketin âdeti olduğu üzere ülkedeki bütün kızlar düğün zamanı saraya gelip gelinle damadın şerefine şarkılar söylemektedir. Roland'ın düğünü yaklaştığı için de, haberciler salınıp kızlar saraya davet edilir. Haberi alıp çok üzülen Roland'ın vefakâr sevgilisi, saraya gitmek istemez ancak saraydan gelen adamlar, onu zorla götürürler. (A10)

T132. Düğüne hazırlık.

- Cadı üvey anneden kurtulduktan sonra Roland, kızı orada bırakarak babasına düğün hazırlıklarına başlamasını söylemek üzere yola çıkar. Kız da, kırmızı bir taş olup yol kenarında sevgilisinin dönüşünü beklemeye koyulur. (A10)

T135. Düğün merasimi.

- Kral, kıza onu karısı yapacağını ve asla birbirlerinden ayrılmayacaklarını söyleyip düğün dernek kurdurarak kızla evlenir. (A1)
- Kral, cadının kızı ile düğün dernek kurdurup evlenir. (A2)
- Kral, alçakgönüllü, ağır ve terbiyeli oluşu hoşuna giden, güzelliğiyle güneş gibi parlayan kızla düğün dernek kurdurup evlenir. (A2)
- Prenses, kral giysileri içerisindeki kocasını tanıyamaz ancak kocası, koşup boynuna sarıldığı ve öpücüklere boğduğu karısına; kendisinin onun için çok acılar çektiğini ve onun da kendisi için çok acılara katlandığını söyler. Bunun üzerine şenlikler düzenlenip düğün yapılır. (A3)
- Ceylan kardeş, kız ve kral saraya gidince düğün dernek kurulur ve böylece kız kraliçe olur. (A6)

- Karısından duydukları karşısında gözleri yaşaran kral, ”Sevgili karıcığım! Sen benimsin, ben de senin!” diyerek kraliçeyi alır ve saraya geri götürür. Yeniden düğün dernek kurdurup kendisiyle ikinci kez evlenir. (A7)
- Kral, evlenme teklifini kabul eden kızı ağaçtan indirir ve saraya götürür. Düğünler dernekler kurulup şenlikler düzenlenir. (A9)

T135.9. Kilisede düğün merasimi.

- Kraliçe’nin gönderdiği askerlerden ve süvarilerden kurtulduktan sonra düğün alayı, elini kolunu sallayarak kiliseye varır ve nikâh töreni gerçekleşir. (A3)

T210.1. Sadık kadın (karı).

- Çoban, kızıdan çok hoşlanır ve kıza evlenme teklif eder ancak kız, sevgilisi Roland, kendisini yüzüstü bırakmış olsa da ona karşı sadakatten ayrılmak istemediğini söyleyerek çobanın teklifini geri çevirir. (A10)

T217. Kadın, kocasının sadakatsiz olduğunu bilse de ona karşı sadakatsiz olmayı reddeder.

- Çoban, kızıdan çok hoşlanır ve kıza evlenme teklif eder ancak kız, sevgilisi Roland, kendisini yüzüstü bırakmış olsa da ona karşı sadakatten ayrılmak istemediğini söyleyerek çobanın teklifini geri çevirir. (A10)

T251. Şirret kadın (karı).

- Kadın, kocasını; sırasıyla küçük bir ev istemesi, mermer bir saray istemesi, kendisini kraliçe yaptırtmasını istemesi, kendisini imparatoriçe yaptırtmasını istemesi, kendisini papa yaptırtmasını istemesi ve en son da kendisini tanrı yaptırtmasını istemesi için büyülü balığa gönderir. Kadın, ellerindeki ile yetinmelerini isteyen kocasına karşı her seferinde daha fazla saldırgan tavırlar sergiler. (A4)

T261. Nankör kadın (karı).

- Kadın, elindekiyle yetinmeyip daha fazlasını isteyerek kocasını sırasıyla küçük bir ev istemesi, mermer bir saray istemesi, kendisini kraliçe yaptırtmasını istemesi, imparatoriçe yaptırtmasını istemesi, papa yaptırtmasını istemesi ve en son da tanrı yaptırtmasını istemesi için büyülü balığa gönderir. Kadın, ellerindeki ile yetinmelerini isteyen kocasına karşı her seferinde daha fazla saldırgan tavırlar sergiler. (A4)

T311.1. Genç kızın evlilikten kaçması.

- Niyetinden caymayan kral, kızının onunla evlenmek için şart koştuğu elbiseleri ve kürk mantoyu diktirip kızına göstererek sonraki gün düğünün derneği kurulacağını ve nikâhlarının kıyılacağını söyler. Babasını, düşüncesinden vazgeçirmek için umudu kalmayan kız, herkes uyurken yanına bir altın yüzük, bir altın öreke, bir altın masura ve babasına diktirdiği elbiseleri alır, babasına diktirdiği kürkü sırtına geçirip elini yüzünü is ve

kurumla kapkara boyar, tanrıya kendisini koruması için dua ederek saraydan kaçır. (A1)

T411.1. Şehvet düşkünü baba. Anormal baba, kızıyla evlenmek ister.

- Bir gün kral, kızına alıcı gözle bakınca kızının, ölen annesi kadar güzel ve onun gibi sırma saçlı olduğunu görür ve kızına karşı derin bir aşkla yanıp tutuşmaya başlar ve nazırlarına kendi kızıyla evlenmek istediğini söyler. (A1)

T595. Erkek kardeşleri, annelerinin erkek mi yoksa kız mı doğurduyuyla ilgili bilgilendirmek için işaret asılır.

- Kraliçe, en küçük oğlu Bünyamin'e ağabeylerini de alıp ormana sığınmalarını ve orada her gece birinin bir ağaca çıkıp şatoyu gözlemesini öğütler. Eğer bir oğlan doğurursa şatonun kulesine ak bayrak, eğer bir kız doğurursa al bayrak çektireceğini; ak bayrağı görürlerse güvenle şatoya dönebileceklerini, al bayrağı görürlerse hiç durmadan kaçıp gitmelerini tembihler. Şatoyu gözleme sırası Bünyamin'deyken kuleye al bayrak asılır. (A9)

4.5.19. U. Yaşamın Doğası

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir motife rastlanmamıştır.

4.5.20. V. Din

V50. Dua.

- Niyetinden caymayan kral, kızının onunla evlenmek için şart koştuğu elbiseleri ve kürk mantoyu diktirip kızına göstererek sonraki gün düğünün derneği kurulacağını ve nikâhlarının kıyılacağını söyler. Babasını, düşüncesinden vazgeçirmek için umudu kalmayan kız, herkes uyurken yanına bir altın yüzük, bir altın öreke, bir altın masura ve babasına diktirdiği elbiseleri alır, babasına diktirdiği kürkü sırtına geçirip elini yüzünü is ve kurumla kapkara boyar, tanrıya kendisini koruması için dua ederek saraydan kaçar. (A1)
- Kız kardeş ve ceylan kardeş, buldukları boş bir kulübeye sığınır. Kız kardeş, sabahları kardeşi için yiyecekler toplar, akşam olup da yorgun düşünce de duasını okur ve ceylan kardeşinin sırtını kendine yastık yapıp mışıl mışıl uyur. İki kardeş, bir müddet böyle mutlu bir şekilde o kulübede yaşarlar. (A6)
- Kraliçe, Bünyamin'e onlar için her gece dua edeceğini, tanrıya yalvaracağını söyler. (A9)

4.5.21. W. Karakter Özellikleri

W10. İyilik (nezaket).

- Kral, kıza bildiği bütün lisanlarda kim olduğunu ve ağaçta ne aradığını sorar ama bir cevap alamaz. Sonunda kızın eşsiz güzelliği karşısında kalbi yumuşar

ve kıza âşık olup üzerindikileri kralın adamlarını kaçırmak için aşağı atarak don gömlek kalan kıza kendi pelerinini giydirir ve kıızı saraya götürür. (A2)

- Oğlan, kadına acır ve babasının zengin bir kont olduğunu söyledikten sonra kendisinin yalnız köylülerin değil, zenginlerin de gerektiğinde bir yükü sırtlayabileceğini kanıtlamak isteyerek kadının yükünü yüklenir. (A5)
- Kadın da, delikanlının kendisine yardım ettiğini hatta yorulduğunu görünce kendisini bile sırtında taşıdığını, güle oynaya, şakalaşa şakalaşa oraya kadar geldiklerini söyler ve oğlanın sırtındaki yükleri boşalttıktan sonra dostane ve nazik bakışlarla oğlanı süzüp dinlenmesini söyler. (A5)
- Kendini eskisi gibi zinde hisseden delikanlı, armağan için kadına teşekkür ettikten sonra kadının güzel kızına bir kez bile bakmadan yola koyulur. (A5)
- Yaşlı kadın, nazikçe kim olduklarını bildiğini söyleyerek misafirlerini içeri davet eder ve kralla kraliçeye üç yıl önce kızlarını yok yere evden kovdukları için bunca zaman yaşadıkları korkunun kendilerine yeterli bir ceza olduğunu söyler.(A5)
- Avcı, zavallı ihtiyarın hâline acıyıp da kadının eline birkaç kuruş tutuşturur. (A8)
- Avcı, pencerede gördüğü güzel kıza göz koyduğundan saraya gider ve sarayda güler yüz ve tatlı dille karşılanır. (A8)

W11. Cömertlik.

- Adam, kızının tavsiyesiyle krala yoksulluğunu anlatınca adamın yoksulluğunu öğrenen kral, adama biraz toprak verir. (A7)
- Kızın, bilmeceyi çözdüğünü gören kral, babasını zindandan çıkartır ve kızla evlenir. Bütün malını mülkünü de kızın eline teslim eder. (A7)

W26. Sabırlılık.

- Kızın mahkeme kararıyla yakılacağı gün, altı yıllık suskunluğun son günüdür ve kız yanına aldığı altı gömleği, tam odunlar yakılacağı zaman uçarak gelen altı kuğunun üzerine atar. Gömlekler vücutlarına değince ağabeyler, tekrar insan olur ve kız kardeşlerine kavuşurlar ancak en küçük ağabeyin -kız, son gömleğin bir kolunu dikmeyi yetiştiremediğinden- bir kolu yerine, sırtında bir kanadı kalır. (A2)
- Kız, yedi yıl boyunca susarak ve gülmeyerek on iki karga kardeşi üzerindeki büyüyü bozar ve kardeşlerini tekrar insana döndürür. (A9)

W27. Minnettarlık.

- Adam; büyülu balık, karısı ve kendisine sırasıyla küçük bir ev, mermer bir saray, krallık, imparatorluk, papalık verdiğinde, her seferinde minnet duyar ve karısına bu kadarının yeterli olduğunu söyler. (A4)
- Adam, kendilerine acıyıp verdiği toprağa karşılık buldukları som altından havanı krala götürmek ister ancak kızı havanı götürürlerse havanın henüz bulamadıkları elini de isteyeceklerini ve kendilerini zor duruma sokacaklarını söyleyerek babasının isteğine razı gelmez. (A7)

W31. İtaatkârlık.

- Adam, kendisini sırasıyla küçük bir ev, mermer bir saray, kendisini kraliçe yaptırmasını, imparatoriçe yaptırmasını, papa yaptırmasını ve en son da tanrı yaptırmasını istemesi için büyülu balığa gönderen karısına, gönüllü olmasa da her seferinde itaat eder. (A4)

W34. Sadakat.

- Adam, kızının sözüne kulak asmayıp altın havanı sadakatlerinin bir nişanesi olarak krala götürür. (A7)

W151. Açgözlülük.

- Kadın, elindekiyle yetinmeyip daha fazlasını isteyerek kocasını sırasıyla küçük bir ev istemesi, mermer bir saray istemesi, kendisini kraliçe yaptırmasını istemesi, imparatoriçe yaptırmasını istemesi, papa yaptırmasını istemesi ve en son da tanrı yaptırmasını istemesi için büyülu balığa gönderir. (A4)
- Adam, kızının sözünü dinlemeyip krala buldukları altın havanı götürünce kral, altın havanı getiren köylüden havanın elini de getirmesini ister. Köylü bulamadıklarını söylese de alıran olmaz ve köylüyü zindana atarlar. (A7)

W154. Nankörlük.

- Kadın, elindekiyle yetinmeyip daha fazlasını isteyerek kocasını sırasıyla küçük bir ev istemesi, mermer bir saray istemesi, kendisini kraliçe yaptırmasını istemesi, imparatoriçe yaptırmasını istemesi, papa yaptırmasını istemesi ve en son da tanrı yaptırmasını istemesi için büyülu balığa gönderir. (A4)

W181. Kıskançlık.

- Ceylan kardeş, kral ve kraliçe uzun bir zaman mutlu bir şekilde yaşadıkları sonra kızı vahşi hayvanların öldürdüğünü, ceylan kardeşi de avcılarının vurduğunu sanan üvey anne, onların mutluluk içinde yaşadığını öğrenir ve hasedinden rahatı, huzuru kaçır, gözüne uyku girmez. (A6)

4.5.22. X. Mizah

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir motife rastlanmamıştır.

4.5.23. Z. Çeşitli Motif Grupları

Z71.1. Formülistik sayı: üç.

- Oğlanla yalnız kalan kraliçe; acı acı gözyaşları dökerek üç kızı olduğunu, en küçüklerinin güzelliğinin dünyada eşi benzeri olmadığını, ağladığında gözlerinden inciler ve mücevherler döküldüğünü söyledikten sonra hikâyesini anlatır. (A5)
- Yaşlı kadın, nazikçe kim olduklarını bildiğini söyleyerek misafirlerini içeri davet eder ve kralla kraliçeye üç yıl önce kızlarını yok yere evden kovdukları için bunca zaman yaşadıkları korkunun kendilerine yeterli bir ceza olduğunu dile getirir. (A5)

Z71.4. Formülistik sayı: altı.

- Kız, ağabeylerini ararken yorgunluktan bitap düştüğünde bir avcı kulübesi görür ve kulübenin içinde altı küçük yatak bulur. (A2)
- Ağabeyleri, kendilerini kurtarmanın bir yolunu soran kız kardeşe altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerse kurtulabileceklerini ancak ağzından bir kelimenin çıkmasının bile bütün çabasını boşa götüreceğini söyler. (A2)

Z71.5. Formülistik sayı: yedi.

- Kralın, cadının kızından önce bir karısı ve o karısından altısı oğlan biri kız, yedi çocuğu vardır. (A2)
- Prens, babası gitmesine izin vermeyince üzüntüsünden yataklara düşer ve yedi yıl kalkamaz. (A3)
- Ormanda yalnız kalan kızın yanı başında yaşlı bir kadın belirir ve kopardığı zambakların onun ağabeyleri olduğunu ve koparınca da ağabeylerinin birer kargaya dönüştüklerini söyler. Yaşlı kadın, ağlayarak yaptığının bir çaresini soran kıza kardeşlerini ancak yedi yıl boyunca hiç konuşmaz ve gülmezse kurtarabileceğini söyler ve ağzından yedi yılın dolmasına son bir saat kala tek bir söz çıksa bile bu sözün ağabeylerini öldürmeye yeteceğini ekler. (A9)

Z71.6. Formülistik sayı: dokuz (99, 900, 999, 99.999, vb.).

- Avcı, zavallı ihtiyarın hâline acıyıp da kadının eline birkaç kuruş tutuşturunca kadın, altın gibi bir kalbi olduğunu düşündüğü bu adama kendince bir hediye vermek isteyerek avcıya az sonra karşısına çıkacak bir ağaçta göreceği

birbiriyle bir pelerini paylaşamayıp didişen dokuz kuş göreceğini, kuşlardan birini vurursa diğerlerinin pelerini bırakıp kaçacaklarını söyler ve bu sihirli pelerini sırtına atıp içinden bir yerde olmayı dilerse, göz açıp kapayıncaya dek orada olacağını; kuşun yüreğini yerse de, her sabah uyandığında, yastığının altında bir altın bulacağını ekler. (A8)

Z71.8. Formülistik sayı: on iki.

- Bir kral, bir kraliçe ve onların on iki oğlu vardır. (A9)

4.6.Seçilen Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerler

Bu başlık içerisinde seçilen Türk masallarının kadın-erkek ilişkileri ile doğrudan yahut dolaylı olarak ilgisi bulunan değerler saptanmaya çalışılmıştır. Değer başlıkları olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca Değerler Eğitimi Yönergesi'nde belirlenen değerler kullanılmıştır. Ayrıca bu değerlere ek olarak tarafımızdan, incelenen masallarda yer alan bazı değerler de eklenmiştir. Yapılan eklemeler; “Dostluk” değer başlığına “kardeşlik” değerinin dâhil edilmesi ile “Vefakârlık”, “Minnettarlık”, “Sadakat”, “Sözünde durma” ve “Eşitlik” değer başlıklarıdır.

4.6.1. Sevgi

- Kral uzun zaman karısını unutamaz, başka bir kadınla evlenmeyi düşünmeyip karısının yasını tutar. (A1)

- Bir gün kral, kızına alıcı gözle bakınca kızının, ölen annesi kadar güzel ve onun gibi sırma saçlı olduğunu görür ve kızına karşı derin bir aşkla yanıp tutuşmaya başlar. (A1)
- Kral, kıza onu karısı yapacağını ve asla birbirlerinden ayrılmayacaklarını söyleyip düğün dernek kurdurarak kızla evlenir. (A1)
- Kralın, cadının kızından önce bir karısı ve o karısından altısı oğlan biri kız, yedi çocuğu vardır ve kral, çocuklarını canı gibi sevdiğinden, üvey annelerinin kendilerine iyi davranmama, kötülükte bulunma ihtimaline karşılık, çocuklarını ormanın göbeğinde, yolu kolay bulunmayan gizli bir saraya götürür. (A2)
- Kral, kıza bildiği bütün lisanlarda kim olduğunu ve ağaçta ne aradığını sorar ama bir cevap alamaz. Sonunda kızın eşsiz güzelliği karşısında kalbi yumuşar ve kıza âşık olur. (A2)
- Prenses, kral giysileri içerisindeki kocasını tanıyamaz ancak kocası, koşup karısının boynuna sarılır ve onu öpücüklere boğar. (A3)
- Babasının isteği üzerine büyük kız, babasını şekerlerin en tatlısı kadar sevdiğini söylemiş; ortanca kız, babasını güzel giysisi kadar sevdiğini söylemiş; küçük kız ise babasını tuz kadar sevdiğini söylemiştir. Duyduklarına kızan babası, ülkeyi ortanca ve büyük kızı arasında pay ettikten sonra küçük kızının sırtına bir torba tuz koymuş ve kızını ormana terk ettirmiştir. (A5)
- Kızın, gözü köşede dikilen oğlana ilişince nedenini anlamasa da yüzü kızarır. Masalın sonunda ise kont oğluyla kız evlenirler. (A5)
- Kral, dünyada eşi benzeri olmayan bir güzellikteki kıza gülümseyip elini uzatarak sarayına gelmesini ister ve evlenme teklif eder. (A6)
- Kral, kraliçeyi, onun kendi sevgili eşinden başkası olamayacağını söyleyerek bırakmaz. Kraliçe de, kralı, kendisinin onun eşi olduğunu söyleyerek cevaplar. Bunun üzerine kraliçe tanrının yardımıyla tekrar dirilip canlanır. (A6)
- Kraliçe, uyku ilacli şarabı içip uyuyan kocasını alıp babasının evine döner. Kral, orada gözlerini açıp nerede olduğunu anlamaya çalışırken kraliçe gelir ve krala, saraydan en çok sevip değerli bulduğu şeyi alıp götürebileceğini

söylediğini hatırlatır. Karısından duydukları karşısında gözleri yaşaran kral, "Sevgili karıcığım! Sen benimsin, ben de senin!" diyerek kraliçeyi alır ve saraya geri götürür. (A7)

- Çok geçmeden kıza gönlünü kaptıran avcı, kızdan başka bir şey düşünemez hâle gelir ve o ne isterse hemen yapar. (A8)
- Kraliçe, kocası doğacak on üçüncü çocukları kız olursa on iki oğlunu öldürteceği için sürekli yas hâlinindedir. Annesine düşkün olan en küçük oğlan, Bünyamin, annesini hep üzüntülü görünce annesine, ısrarlarıyla olup bitenleri anlatır. Kraliçe, en küçük oğlu Bünyamin'e ağabeylerini de alıp ormana sığınmalarını ve orada her gece birinin bir ağaca çıkıp şatoyu gözlemesini öğütler. Eğer bir oğlan doğursa şatonun kulesine ak bayrak, eğer bir kız doğursa al bayrak çektireceğini; ak bayrağı görürlerse güvenle şatoya dönebileceklerini, al bayrağı görürlerse hiç durmadan kaçıp gitmelerini tembihler ve onlar için her gece dua edeceğini, tanrıya yalvaracağını ekler. (A9)
- On iki ağabeyi olduğunu öğrenen prenses, ağlayan annesini avutarak ağabeylerini bulacağını söyleyip yollara düşer. Masalın sonrasinda Bünyamin, gelenin kız kardeşi olduğunu anlar ve iki kardeş, sevinçten ağlayarak kavuşur ancak saraydan ayrılmalarının öcünü almak için gördükleri her kızı öldürmeye ant içtikleri için kız kardeşini ağabeylerinden korumak ister. Ne var ki. Kız kardeşlerini gören ağabeyler, çok sevinir, yürekleri kız kardeşlerine karşı sevgiyle dolar ve onu öpüp okşayarak boynuna sarılırlar. (A9)
- Ormana, avlanmak için gelen bir kral, tazısı sayesinde ağaçtaki kızı görür ve bir prenses olduğunu anladığı kızın güzelliğine o dakika âşık olup kıza evlenme teklif eder. Kız da, bir şey demeden "evet" dercesine başını sallır. (A9)
- Çoban, kızdan çok hoşlanır ve kıza, evlenme teklif eder. (A10)
- Roland, kızın sesini tanıyıp evleneceği kızın o olduğunu, başkasıyla evlenemeyeceğini söyler. Roland, aklından giden her şeyi tekrar hatırlar ve Roland ile sadık sevgilisi kavuşup evlenirler. (A10)

4.6.2. Sorumluluk

- Avcılar kızın yanına gelince kız, uyanır ve annesi ile babası tarafından terkedilmiş bir çocuk olduğunu söyleyip avcılardan, kendisine acıyarak onu da yanlarında götürmelerini ister. Avcılar da, mutfakta işe yarayabileceğini, yerleri süpürüp külleri temizleyebileceğini düşündükleri kızı yanlarına alıp saraya götürür, orada merdiven altında karanlık, ahır gibi bir yere yerleştirirler. Kız, uzun zaman sarayın mutfağında en zor, en ağır işleri yapar. (A1)
- Delikanlı, elindeki orakla otları biçmekte olan yaşlı kadına rastlar ve şimdiye kadar biçtiği bir çuval otu ve meyvelerle dolu iki sepeti görerek kadına bunca şeyi nasıl taşıyacağını sorar. Yaşlı kadınsa, taşımak zorunda olduğunu söyler. (A5)
- Gece yarısı, herkes uyurken dadı, bebeğe göz kulak olur ve gerçek kraliçenin kapıdan girip bebeğini emzirdiğine, bebeğinin yastığını kabartıp beşiğine yatırdıktan sonra yorganı üzerine güzelce örttüğüne, ceylan kardeşinin sırtını sıvazlayıp geldiği gibi hiç ses etmeden kapıdan çıkıp gittiğine tanık olur. Kraliçe, daha pek çok gece aynı şeyi yapar fakat bunları gören dadı, kimseye bir şey demeye cesaret edemez. Bir gece kraliçenin dili çözülür ve “Ne yapar bebeğim? Ne yapar ceylan kardeşim? / Bundan sonra gelsem gelsem iki kez daha gelirim.” der ve odadan çıkıp gider. (A6)

4.6.3. Saygı

- Köylünün kızı, babasına, kraldan biraz toprak istemeyi teklif eder ve adam, kızının bu düşüncesine saygı duyar. (A7)
- Çoban, evlenme teklifini reddeden kızın kararına saygı duyar. (A10)

4.6.4. Hoşgörü - duyarlılık

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.5. Özgüven

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.6. Empati

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.7. Adil olma

- Karısı, üvey annesiyle onun öz kızının kendisine yaptıklarını anlatınca kral, onları yargıç önüne çıkartır ve anayla kız, yaptıkları kötülüklere karşılık ölüm cezasına çarptırılırlar. (A6)

4.6.8. Cesaret, liderlik

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.9. Nazik olmak

- Üzerindekileri kralın adamlarını kaçırmak için aşağı atarak don gömlek kalan kıza kral, kendi pelerinini giydirir ve kızı saraya götürür. (A2)
- Karısı, balıkçıya “kocacığım” şeklinde hitap etmektedir. (A4)
- Kont oğlu, karşılaştığı yaşlı kadına “ninediğim” şeklinde hitap etmektedir. (A5)
- Yaşlı kadın, oğlanın sırtındaki yükleri boşalttıktan sonra dostane ve nazik bakışlarla oğlanı süzüp dinlenmesini söyler. (A5)
- Kont oğlu, verdiği armağan için yaşlı kadına teşekkür eder. (A5)
- Yaşlı kadın, nazikçe kim olduklarını bildiğini söyleyerek misafirlerini (kral, kraliçe, kont oğlu) içeri davet eder. (A5)
- Kral, karısına “sevgili eşim” şeklinde hitap etmektedir. (A6)
- Avcı, pencerede gördüğü güzel kıza göz koyduğundan saraya gider ve sarayda güler yüz ve tatlı dille karşılanır. (A8)
- Kız kardeş, lanetli kulübenin yanındaki bahçede açan on iki zambağı, ağabeylerini sevindirmek için koparır. (A9)

4.6.10. Dostluk, kardeşlik

- Kral gittikten sonra kız, ağabeylerini aramaya karar verir ve gece olunca saraydan kaçıp yola düşer. Kız, altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerek kuğulara dönüştürülmüş olan ağabeylerini kurtarır. (A2)
- Prens, kıza talip olmaya giderken yolda sırasıyla karnı dağ yavrusu gibi olan şişman bir adamla, otların büyürken çıkardığı sesi bile işitebilen bir adamla, dünyadaki en yüksek dağdan bile daha uzun boya sahip bir adamla, gözlerinde kemlik olduğu için baktığı şeyi parçalayan bir adamla, sıcakta üşüyüp soğukta ısınan bir adamla ve gözleri bütün dünyayı görebilecek keskinlikte bir adamlar karşılaşır. Prens bu adamları yoldaşları olarak yanına alır. (A3)

- Bir gün erkek kardeş, kız kardeşine, anneleri öldüğünden beri üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri, sürekli dayak yedikleri ve evdeki köpeğin bile kendilerinden daha iyi beslendiğini söyleyerek evden kaçmayı teklif eder. Kardeşler evden kaçtıktan sonra yağmurla, açlıkla, yorgunlukla mücadele ederler. (A6)
- Kız kardeş, sabahları kardeşi için yiyecekler toplar, akşam olup da yorgun düşünce de duasını okur ve ceylan kardeşinin sırtını kendine yastık yapıp mışıl mışıl uyur. İki kardeş, bir müddet böyle mutlu bir şekilde o kulübede yaşarlar. (A6)
- Kral, dünyada eşi benzeri olmayan bir güzellikteki kıza gülümseyip elini uzatarak sarayına gelmesini ister ve evlenme teklif eder. Kız, ceylan kardeşinin de kendisiyle gelmesi şartıyla kralın evlenme teklifini kabul eder. (A6)
- On iki ağabeyi olduğunu öğrenen prenses, ağlayan annesini avutarak ağabeylerini bulacağını söyleyip yollara düşer. Masalın sonrasında Bünyamin, gelenin kız kardeşi olduğunu anlar ve iki kardeş, sevinçten ağlayarak kavuşur ancak saraydan ayrılmalarının ödünü almak için gördükleri her kızı öldürmeye ant içtikleri için kız kardeşini ağabeylerinden korumak ister. Ne var ki. Kız kardeşlerini gören ağabeyler, çok sevinir, yürekleri kız kardeşlerine karşı sevgiyle dolar ve onu öpüp okşayarak boynuna sarılırlar. (A9)
- Kız kardeş, yedi yıl boyunca hiç konuşmayarak ve gülmeyerek kargaya dönüşen ağabeylerini kurtarır. (A9)

4.6.11. Yardımlaşma, dayanışma

- Altı uşağı, prensin kıza kavuşabilmesi için başarması gereken görevlerde sonrasında kraliçenin adamlarından kurtulmalarında prense yardımcı olur. (A3)
- Kral, kraliçe ve kont oğlu birlikte yaşlı kadını ve kızı aramaya karar verir, yola çıkarlar. (A5)

- Ceylan kardeşinin yaralandığını görüp çok korkan kız kardeş, kardeşinin yarasını temizleyip yaranın üzerine şifalı otlar koyar. (A6)
- Köylüyle kızı toprağı, buğday vb. ekmek için, kazıp çapalar. (A7)
- Kraliçe, kocası doğacak on üçüncü çocukları kız olursa on iki oğlunu öldürteceğı için sürekli yas hâlinedir. Annesine düşkün olan en küçük oğlan, Bünyamin, annesini hep üzüntülü görünce annesine, ısrarlarıyla olup bitenleri anlatır. Kraliçe, en küçük oğlu Bünyamin'e ağabeylerini de alıp ormana sığınmalarını ve orada her gece birinin bir ağaca çıkıp şatoyu gözlemesini öğütler. Eğer bir oğlan doğurursa şatonun kulesine ak bayrak, eğer bir kız doğurursa al bayrak çektireceğini; ak bayrağı görürlerse güvenle şatoya dönebileceklerini, al bayrağı görürlerse hiç durmadan kaçıp gitmelerini tembihler ve onlar için her gece dua edeceğini, tanrıya yalvaracağını ekler. (A9)
- Kız kardeşi, Bünyamin'e ev işlerinde yardım etmeye başlar. (A9)
- Kız, sevgilisi Roland'ın yanına gidip ona olanları anlatır ve ondan, kendisini kaçırmasını ister. Roland, birlikte kaçmayı kabul eder ancak kıza, ilk olarak üvey annesinin sihirli değneğini çalmasını söyler yoksa üvey annesinin elinden kurtulamayacaklardır. Roland ve kız, yardımlaşarak peşlerine düşen üvey anneden kurtulurlar. (A10)
- Bilge bir kadına giderek olanları anlatır ve kadın, çobana kımıldayan bir şey fark ederse onun üzerine beyaz bir örtü atmasını, bu şekilde büyü'nün bozulacağını söyler. (A10)
- Kız, çobanın evlenme teklifini reddetse de çobana, onunla kalıp ev işlerini görmeye devam edeceğini söyler. (A10)

4.6.12. Temizlik

- Elini, yüzünü temizleyen kız, öyle güzelleşir ki dünyaya öyle bir güzel gelmemiştir. Bunun üzerine kral, kıza onu karısı yapacağını ve asla birbirlerinden ayrılmayacaklarını söyler. (A1)

- Kont oğlu, kızın bir pınar başında maskesini çıkartıp güzelleştğini, elini yüzünü ve maskesini yıkadığına tanık olur. (A5)
- Kızın anne ve babasının geldiğini bilen yaşlı kadın, yalnız kalmaktan korkup kendisini kovmaması için yalvaran kıza olacakları söylemek istemez ve kulübede daha fazla kalamayacağını ancak gitmeden önce etrafı temizlemesi gerektiğini söyler. (A5)
- Kendisini tanıyabilecekleri şekilde yüzünü temizleyen avcı, eşekleri (cadı, hizmetçi ve sevgilisi) bağlayıp bir değirmenciye götürür. (A8)
- Çoban, çiçeği evine getirdikten sonra, her sabah uyandığında evin bütün işlerinin yapılmış, evin silinip süpürülmüş, masa ve iskemle gibi şeylerin tozlarının alınmış, ateşin yakılıp çekmeden suların taşınmış olduğunu görür. (A10)

4.6.13. Doğruluk, dürüstlük

- Kral, çorbanın her zamankinden güzel olduğunu söyleyip kimin yaptığını sorunca aşçıbaşı, Alacapost'un yaptığını itiraf eder. (A1)
- Açığa çıkan kız, çobana başından geçenleri anlatır. (A10)

4.6.14. Aile birliğine önem verme

- Kız, kavuştuğu anne ve babasının boyunlarına sarılıp onları öper ve birlikte sevinç gözyaşları dökerler. (A5)
- İkinci av partisinde ceylan kardeş, partinin gürültüsünü işitince kız kardeşinden gitmek için izin ister ancak ceylan kardeşini kaybetmekten korkan kız kardeş, ağlayarak izin vermez. (A6)

4.6.15. Bağımsız ve özgür düşünebilme

- Adam, kendilerine acıyıp verdiği toprağa karşılık buldukları som altını krala götürmek ister ancak kızı, havanı götürürlerse, havanın henüz bulamadıkları elini de isteyeceklerini ve kendilerini zor duruma sokacaklarını söyleyerek babasının isteğine razı gelmez. (A7)

4.6.16. İyimserlik

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.17. Estetik duyguların geliştirilmesi

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.18. Misafirperverlik

- Yaşlı kadın, nazikçe kim olduklarını bildiğini söyleyerek misafirlerini (kral, kraliçe, kont oğlu) içeri davet eder. (A5)

4.6.19. Vatanseverlik

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.20. İyilik yapmak

- Kont oğlu, yaşlı kadına zenginlerin de gerektiğinde bir yükü sırtlayabileceğini kanıtlamak ister ve kadının yükünü sırtlayıp ona yardım eder. (A5)
- Adamın yoksulluğunu öğrenen kral, adama biraz toprak verir ve köylüyle kızı o toprağı, buğday vb. ekmek için, kazıp çapalarken som altından bir havan bulurlar. (A7)
- Kraliçe, kendisinden medet uman adama kimseye kendisinin yardım ettiğini söylememesi koşuluyla, ertesi sabah kralın, nöbetçilerini denetlemeye çıkacağını söyler ve tayın gerçek sahibine yapması gerekenleri anlatır. (A7)
- Genç avcı; karşısına çıkan suratsız bir cadı, avcıya çok aç ve susuz olduğunu söyleyerek avcıdan sadaka ister. Avcı, zavallı ihtiyarın hâline acıyıp da kadının eline birkaç kuruş tutuşturur. (A8)
- Kadın, altın gibi bir kalbi olduğunu düşündüğü bu adama kendince bir hediye vermek isteyerek avcıya, az sonra karşısına çıkacak bir ağaçta göreceği birbiriyle bir pelerini paylaşamayıp didişen dokuz kuş göreceğini, kuşlardan birini vurursa diğerlerinin pelerini bırakıp kaçacaklarını söyler ve bu sihirli pelerini sırtına atıp içinden bir yerde olmayı dilerse, göz açıp kapayıncaya dek orada olacağını; kuşun yüreğini yerse de, her sabah uyandığında yastığının altında bir altın bulacağını ekler. (A8)

4.6.21. Çalışkanlık

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.22. Paylaşımçı olmak

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.23. Şefkat – merhamet

- Balıkçı bir şey tutup tutamadığını soran karısına aslında büyülü bir prens olan bir balık tuttuğunu ama onu denize geri saldıığını anlatır. (A4)
- Bir gün ülkenin kralı, büyük bir av partisi düzenler ve çalan borularla havlayan köpekleri duyan ceylan kardeş, dayanamayıp ava katılmak için kız kardeşine yalvarır. Kız kardeşi sonunda razı olur. İkinci av partisinde de ceylan kardeş, partinin gürültüsünü işitince kız kardeşinden gitmek için izin ister ancak ceylan kardeşini kaybetmekten korkan kız kardeş, ağlayarak izin vermez. Ceylan kardeş, eğer gitmezse kahrından öleceğini söyleyince kız kardeşi üzüle üzüle kapıyı açar ve ceylan kardeşinin gitmesine izin verir. (A6)
- Tayını, haksız yere kaybeden adam, kraliçenin yoksul bir köylünün kızı olduğu için herkese merhamet gösterdiğini duyduğundan, huzuruna çıkıp kraliçeye yalvararak ondan, tayını geri almasına yardım etmesini ister. (A7)
- Birkaç gün sonra değirmenci, cadının sarayına gelip avcıyı bularak avcıya cadının öldüğünü, diğerlerinin ölmediğini ancak mahzun hâllerine bakılırsa ölmelerinin yakın olduğunu söyler. Buna karşılık, artık öfkesi geçmiş olan avcı merhamete gelerek değirmenciden, sağ kalanları saraya getirmesini ister. Avcı, değirmencinin getirdiği eşek kılığındaki hizmetçi ve genç kıza iyi salatadan yedirir ve tekrar insan kılığına dönmelerini sağlar. (A8)

4.6.24. Selamlaşma

- Avcıyı gören suratsız cadı avcıya, “İyi sabahlar, avcı dostum!” şeklinde selam vermektedir. (A8)

4.6.25. Alçakgönüllülük

- Kral; alçakgönüllü, ağır ve terbiyeli oluşu hoşuna giden ve güzelliğiyle güneş gibi parlayan kızla düğün dernek kurdurup evlenir. (A2)
- Karısı, her seferinde ellerindekiyle yetinebileceklerini söyleyen ve gönülsüzce sözünü dinleyen kocasını sırasıyla balıktan küçük bir ev, mermer bir saray, onu kraliçe yapmasını, imparatoriçe yapmasını, papa yapmasını ve tanrı yapmasını dilemesi için balığa gönderir. (A4)

4.6.26. Kültürel mirasa sahip çıkma

İncelenen Türk masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.27. Fedakârlık

- Kız, kuğulara dönüştürülmüş ağabeylerini kurtarabilmek için altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örmeyi göze alır. (A2)
- Kız kardeş, kargalara dönüşen ağabeylerini kurtarmak için yedi yıl boyunca hiç konuşmamayı ve gülmemeyi göze alır. (A9)

4.6.28. Vefakârlık

İncelenen Alman masallarında, bu başlık içerisinde kadın-erkek ilişkileri ile ilgili herhangi bir değer örneğine rastlanmamıştır.

4.6.29. Minnettarlık

- Adam, kendilerine acıyıp verdiği toprağa karşılık buldukları som altını krala götürmek ister ancak kızı, havanı götürürlerse, havanın henüz bulamadıkları elini de isteyeceklerini ve kendilerini zor duruma sokacaklarını söyleyerek babasının isteğine razı gelmez. (A7)
- Kızın, babasına verdiği akıllı öğrenen kral, adamın kızını çağırır ve kızın gerçekten o kadar akıllı olup olmadığını test etmek isteyerek kıza, eğer bilirse babasını zindandan çıkartacağını ve onunla evleneceğini söyleyerek bir bilmece sorar. Kızın bilmeceyi çözdüğünü görünce de sözünde durur. (A7)

4.6.30. Sadakat

- Adam, kızının sözüne kulak asmayıp altın havanı sadakatlerinin bir nişanesi olarak krala götürür. (A7)
- Çoban, kızıdan çok hoşlanır ve kıza, evlenme teklif eder ancak kız, sevgilisi Roland, kendisini yüzüstü bırakmış olsa da ona karşı sadakatten ayrılmak istemediğini söyleyerek çobanın teklifini geri çevirir. (A10)

4.6.31. Sözünde durma

- Kraliçe, krala kendisi öldükten sonra güzellikte dengi olmayan ve kendisi gibi sırma saçları olmayan bir kadınla evlenmeyeceğine dair söz verdirdikten sonra ölür. Kral da kızının, ölen karısı kadar güzel ve onun gibi sırma saçlı olduğunu görünce kızıyla evlenmek ister. (A1)
- Ormanda kaybolan kalan kral, ormandan çıkacak bir yol ararken kralın karşısına çıkan cadı, kızıyla evlenmesi koşuluyla çıkış yolunu göstereceğini söyler. Yaşlı kadın, kralı kulübesine götürür. Kral, kendisini bekleyen kızın güzel olduğunu düşünse de kıza kanı kaynamaz, baktıkça içten içe bir ürperti duyar ama yine de söz verdiği için kızı alıp cadının gösterdiği yolu kullanıp ormandan çıkarak sarayına götürür ve onunla evlenir. (A2)
- Taşdığı yüke karşılık kont oğluna bir armağan vereceğini söyleyen yaşlı kadın, eve vardıklarında zümrüt taşından oyulmuş bir kutu verir ve bunun uğur getireceğini söyler. (A5)

4.6.32. Eşitlik

- Prens, kendini beğenmişliğini ve gururunu törpülemek istediği için kendisini domuz çobanı olarak tanıttığı karısıyla birlikte domuz sürüsünü otlatır. (A3)
- Kızın bilmeceyi çözdüğünü gören kral, babasını zindandan çıkartır ve kızla evlenir. Bütün malını mülkünü de kızın eline teslim eder. (A7)
- Avcı, kıza kuş yüreğinin onda kalabileceğini, yüreğin kimde olduğunun fark etmeyeceğini çünkü kızla evlenip onu kendisine sadık bir eş yapacağını söyler. (A8)

4.7. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motiflerin Karşılaştırması

Seçilen Türk ve Alman masallarında doğrudan ya da dolaylı olarak kadın-erkek ilişkileri ile ilgili motiflerin karşılaştırıldığı aşağıdaki tabloda bir motif, bir masalda yalnızca bir kez yer alıyorsa sadece masalın kısaltması verilmiş ancak motif aynı masal içerisinde birden fazla defa tekrar edilmişse o masalın kısaltmasının yanında parantez içerisinde tekrarlanma sayısı da belirtilmiştir.

Tablo 1. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Motiflerin Karşılaştırması

Ana Başlıklar	Motif Nu. / Adı	TMBÖS	AMBÖS	MBTM (TS)	MBAM (TS)
A. Mitolojik Motifler	-	-	-	-	-
Toplam		0	0		
B. Hayvanlar	B113.1. Hazine üreten kuş kalbi.	-	1	-	A8
	B175. Büyülü balık.	-	1	-	A4
	B211.1.3. Konuşan kuş.	1	-	T9	-
	B211.2.1. Konuşan geyik.	1	1	T1	A6
	B211.5. Konuşan balık.	-	1	-	A4
Toplam		2	4		
C. Tabu	C114. Tabu: ensest.	-	1	-	A1
	C400. Konuşma tabusu.	2	2	T7,T8	A2, A9
	C421. Tabu: doğaüstü kocanın sırrını açığa çıkarmak.	1	-	T5	-

	C422. Tabu: belli bir kişinin kimliğini açığa çıkarmak.	1	-	T5	-
	C611.1. Yasaklı kapı. Biri hariç bütün kapılara girilebilir.	1	-	T3	-
	C742. Tabu: canavara ikinciye vurmak. Canavarın kahramana, tekrar vurması için yalvarmasına rağmen, kahraman reddeder. Aksi hâlde canavar tekrar canlanacaktır.	1	-	T8	-
	C781. Tabu: satın almak.	1	-	T3	-
	C932. Tabu bozulduğu için karının (kocanın) kaybı.	1	-	T5	-
Toplam		7	3		
D. Büyü					
	D114.1.1. Dönüşüm: insandan geyiğe.	1	1	T1	A6
	D132.1. Dönüşüm: insandan eşeğe.	-	1	-	A8
	D150. Dönüşüm: insandan kuşa.	2	-	T7, T9	-
	D151.4. Dönüşüm: insandan kargaya.	-	1	-	A9
	D161.1. Dönüşüm: insandan kuğuya.	-	1	-	A2
	D161.2. Dönüşüm: insandan kaza.	-	1	-	A5
	D161.3. Dönüşüm: insandan ördeğe.	-	1	-	A10
	D170. Dönüşüm: insandan balığa.	-	1	-	A4
	D211.5. Dönüşüm: insandan elmaya.	1	-	T9	-
	D212. Dönüşüm: insandan çiçeğe.	-	2	-	A10 (2)
	D231. Dönüşüm: insandan taş.	1	1	T9	A10
	D332.1. Dönüşüm:	-	1	-	A8

eşekten insana.				
D350. Dönüşüm: kuştan insana.	1	-	T7	-
D364. Dönüşüm: kazdan insana.	-	1	-	A5
D431. Dönüşüm: sebze/meyveden insana.	1	-	T9	-
D431.6.1. Kadın, bitkiden çıkar.	1	-	T9	-
D475.4.5. Gözyaşları mücevher olur.	-	1	-	A5
D478. Su başka bir maddeye dönüşür (ya da tam tersi).	1	-	T8	-
D479.8. Altın saraya dönüşen kulübe.	-	1	-	A5
D530. Üzerine deri, kıyafet vb. koyma yoluyla dönüşüm.	-	1	-	A2
D551. Yiyerek dönüşüm.	-	1	-	A8
D555.1. Hayvanın izinden su içerek dönüşüm.	1	-	T1	-
D562.1. Suyun uygulanması ile dönüşüm.	1	-	T8	-
D620. Periyodik dönüşüm.	-	1	-	A2
D621.1. Gündüz hayvan, gece insan.	1	-	T7	-
D631.1.1. Kişi, görünümünü kendi isteğiyle değiştirir.	1	1	T3	A10
D642.2. Ölümden kaçmak için dönüşüm.	-	1	-	A10
D672. Engel kaçıışı. Kaçaklar, arkalarına kendilerini takip edenlerin yolunda engeller oluşturan nesneler atar.	1	-	T1	-
D700. Kişinin büyüğü bozuldu.	-	1	-	A10
D758. Sessizliği	1	2	T7	A2, A9

koruyarak büyüyü bozma.				
D763. Büyücüyü yok ederek büyüyü bozma.	-	1	-	A6
D765.1. Büyünün kaynağını ortadan kaldırarak büyüden kurtulma.	1	-	T3	-
D777.1. Üzerini giysiyle kaplama yoluyla büyüyü bozma.	1	1	T7	A2
D791.1.1. Yedi yılın sonunda büyüyü bozma.	-	1	-	A9
D825. Genç kızdan edinilen büyü nü nesne.	1	-	T8	-
D900.0.1. Hava olaylarından gelen belirtiler.	-	1	-	A4
D950. Büyülü ağaç.	1	-	T9	-
D1015.1.1. Büyülü kuş kalbi.	-	1	-	A8
D1056. Büyülü gömlek.	-	1	-	A2
D1065.1. Büyülü çizme.	-	1	-	A10
D1132.1. Büyüyle yapılmış saray.	1	-	T8	-
D1213. Büyülü ip (yumak).	1	2	T9	A2 (2)
D1254. Sihirli değnek.	-	1	-	A10
D1364. Nesne, büyü nü uykuya sebep olur.	-	1	-	A3
D1402.11.1. Büyülü müzik insan öldürür.	-	1	-	A10
D1520.6. Pelerin ile büyü nü seyahat.	-	1	-	A8
D1521. Büyülü objeden kazanılan olağanüstü hız.	-	1	-	A10
D1542.2. Büyülü nesne kuraklığa	1	-	T9	-

	neden olur.				
	D1571. Büyülü nesne ağaçları yeniler.	1	-	T1	-
	D1575. Sihirli nesne, uyuyanları uyandırmaz.	1	-	T3	-
	D1610.2. Konuşan ağaç.	1	-	T9	-
	D1610.36. Konuşan su.	-	1	-	A6
	D1814.2. Rüya nasihat.	2	-	T7, T10	-
	D1960. Sihirli uyku.	1	2	T3	A3, A8
	D2003. Unutulmuş nişanlı. Kocanın, evini ziyaret etmesi tabuyu bozar ve adam, karısını unuttur. Daha sonra kadın, kocasının hafızasının canlandırmayı başarır.	-	1	-	A10
	D2082. Ağaçlar büyüyle ölür.	1	-	T9	-
	D2188.2. Kişi gözden kaybolur.	-	1	-	A5
Toplam		29	41		
E. Ölüm	E67. Ölüyle konuşarak diriltme.	-	1	-	A6
	E323.1.1. Ölü anne, çocuğunu emzirmek için döner.	-	1	-	A6
	E323.4. Ölü anneden tavsiye.	1	-	T1	-
Toplam		1	2		
F. Olağanüstülükler	F200. Periler.	1	-	T9	-
	F221. Perili ev.	-	1	-	A9
	F531.1.4.1. Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte olan dev.	2	-	T3, T10	-
	F531.1.5. Dev kadının göğüsleri.	1	-	T5	-

F531.5.1. Adamla dost olan dev.	1	-	T8	-
F545.2.1. Alında altın yıldız.	-	1	-	A9
F554.2. Olağanüstü kan miktarı olan kişi.	1	-	T9	-
F575.1. Çok güzel kadın.	7	8	T1, T2, T3, T4, T8, T9, T10	A1 (2), A2, A3, A5, A6, A8, A9
F575.2. Yakışıklı adam.	2	1	T5, T10	A5
F601. Olağanüstü yoldaşlar. Olağanüstü güçleri olan bir grup adam birlikte seyahat eder.	-	1	-	A3
F601.1. Olağanüstü yoldaşlar, kahramanın görevlerini yerine getirir.	-	1	-	A3
F601.2. Olağanüstü yoldaşlar, talip testlerinde kahramana yardım eder.	-	1	-	A3
F610. Çok güçlü adam.	2	-	T3, T8	-
F641. Olağanüstü işitme yetisi olan kişi.	-	1	-	A3
F641.1. Kişi, otların büyürken çıkardığı sesi işitir.	-	1	-	A3
F642. Olağan üstü görme yetisi olan kişi.	-	1	-	A3
F642.8. Kişi çok uzun mesafeyi görür.	-	2	-	A3, A10
F652. Olağanüstü koku alma duyusu.	1	-	T9	-
F710. Olağanüstü hava olayları.	-	1	-	A4
F752. Hazine dağı.	-	1	-	A8
F771.1.5. Mücevherlerden saray.	1	-	T8	-

	F771.2.4. Denize inşa edilmiş kale (köşk).	1	-	T8	-
	F813.8. Olağanüstü nar.	1	-	T10	-
	F814. Olağanüstü çiçek.	-	1	-	A9
	F821.1.3.2. Krallıktaki bütün hayvanların postundan yapılmış manto.	-	1	-	A1
	F821.1.5. Altın, gümüş, güneş, ay ve yıldızların renginde elbise.	-	2	-	A1 (2)
	F960. Olağanüstü doğa olayları.	-	1	-	A4
	F966. Cennetten (ya da gökten) sesler.	2	-	T6, T8	-
	F969.3. Olağanüstü ışık.	1	-	T8	-
	F969.4. Olağanüstü deprem.	1	-	T8	-
Toplam		25	26		
G. Devler (Canavarlar)	G11.2. İnsan yiyen dev.	3	-	T3, T5, T9	-
	G100. Dev.	-	1	-	A8
	G123. Göğüsleri omuzlarının arkasına atılmış dev.	1	-	T5	-
	G200. Cadı.	-	4	-	A2, A6, A8, A10
	G204. Cadının hizmetindeki kız.	-	1	-	A8
	G265.8.2. Cadı, giysileri büyüler.	-	1	-	A2
	G361.1.4. Yedi başlı dev.	2	-	T8, T9	-
	G420. Ork (Dev) tarafından tutsak edilme.	1	-	T9	-
	G500. Ork (Dev) yenilir.	1	-	T9	-
	G510.3. Yenilen dev, kazananın arkadaşı	1	-	T8	-

	ve yardımcısı olur.				
	G530.3. Dev anasından yardım.	2	-	T9 (2)	-
Toplam		11	7		
H. Sınavlar					
	H326.2. Talip testi: tek tanesini düşürmeden nar yeme.	1	-	T2	-
	H335. Görev verilen talipler. Başarının ödülü olarak verilecek gelin.	-	1	-	A3
	H347. Talip Testi: geceyi prensesle uyumadan geçirmek. Taliplere uyku ilacı verilir.	-	1	-	A7
	H360. Gelin testi.	1	1	T2	A7
	H561.1. Akıllı köylü kızına kral tarafından bilmeceler sorulur.	-	1	-	A7
	H561.1.2. Bulunan havan, kral tarafından alınır ve köylü kızın bilgeliğini ortaya çıkarır. Köylü, tarlasında bir havan bulur ve kızının tavsiyesine uymayıp havanı, havanın elini de isteyen krala götürür. Köylü, kızının tavsiyesine uymadığı için sızlanır. Kral, kızı çağırır.	-	1	-	A7
	H592.1. “Tuz kadar sevgi.” Kız, babasına duyduğu sevgiyi tuzla kıyaslar. Deneyimi, babasına tuzun değerini öğretir.	1	1	T10	A5
	H933. Prens, kahramana görevler	-	1	-	A3

	ayarlar.				
	H1051. Görev: ne yoldan ne de yolun dışından gelme. (Yolun kenarındaki bir tekerlek izinden ya da hendekten gelir.)	-	1	-	A7
	H1053.4. Görev: ne at sırtında ne de yürüyerek gelme. (Ağ, tekne ya da kızak üstünde bir hayvan tarafından çekilerek gelir.)	-	1	-	A7
	H1054.1. Görev: ne çıplak ne de giyinik gelme. (Ağ ya da benzeri bir şeye sarınmış hâlde gelir.)	-	1	-	A7
	H1132.1.1. Görev: denizden kayıp yüzüğü kurtarma.	-	1	-	A3
	H1133.3. Görev: denizde kale (köşk) inşa etmek.	1	-	T8	-
	H1141.2. Görev: üç yüz semiz öküz yemek.	-	1	-	A3
	H1142.1. Görev: kiler boşalana dek şarap içmek.	-	1	-	A3
	H1385.4. Kayıp kocayı arayış.	1	-	T5	-
	H1511. Sıcaklık testi. Kahramanı ateşte yakarak öldürme teşebbüsü.	-	1	-	A3
	H1553. Sabır testi.	1	2	T7	A2, A9
Toplam		6	16		
J. Akıllı ve Aptal	J10. Deneyimle edinilen bilgi.	1	-	T9	-
	J18. Dayakla edinilen bilgi.	1	1	T10	A7
	J814.5. Padişaha muhalif vezir.	2	1	T8 (2)	A1
	J1054. Adam,	1	-	T8	-

	anasının uyarılarına aldırmaz ve cezalandırılır.				
	J1111.4. Akıllı köylü kızı.	-	2	-	A7 (2)
	J1112. Akıllı kadın (karı).	2	-	T6, T10	-
	J1280. Yöneticiye karşı hazırcevaplık (hâkim, vb.).	-	1	-	A7
	J2070. Saçma istekler.	1	-	T8	-
	J2342. Adam, karısının hıyanetine inanmayı reddeder.	1	2	T7	A2, A9
Toplam		9	7		
K. Aldatma ve Hile	K500. Ölümden ya da tehlikeden hile ile kaçma.	-	1	-	A9
	K512.1. Merhametli cellat: kanlı ceket. Kahramanı öldürmekle görevlendirilen cellat, padişaha, infazın kanıtı olarak bir hayvanın kanına buladığı ceketini götürür ve kahramanın kaçmasına izin verir.	1	-	T10	-
	K521. Kılık değiştirerek kaçma.	1	1	T3	A1
	K1810. Kılık değiştirerek kandırma.	-	1	-	A8
	K1812. Kılık değiştiren (tebdili kıyafet) padişah.	1	-	T10	-
	K1816.6. Çoban olarak kılık değiştirme (koyun çobanı, domuz çobanı vb.).	1	2	T2	A3, A5
	K1911. Sahte gelin (yer değiştiren gelin). Bir taklitçi,	-	1	-	A6

	kocanın haberi olmadan karının yerine geçer ve karıyı kovar (öldürür, dönüştürür).				
	K1911.1.2. Sahte gelin, çocuk doğduğunda gerçek gelinin yerine geçer.	-	1	-	A6
	K1911.2.1. Gerçek gelin, sahte olan tarafından dönüştürülür.	1	-	T9	-
	K1911.2.2. Gerçek gelin, sahte olan tarafından suya itilir.	1	-	T1	-
	K1911.2.2.1. Gerçek gelin, balık karnında yaşamaktadır.	1	-	T1	-
	K1911.3. Gerçek gelinin eski konumuna gelmesi.	2	1	T1, T9	A6
	K2116.1.1. Masum kadın, yeni doğmuş çocuğunu öldürmekle suçlanır.	-	1	-	A2
	K2212.1. Hain üvey kız kardeş.	-	1	-	A6
	K2213. Hain kadın (karı).	5	1	T1, T7 (2), T9 (2)	A2
	K2218.1. Hain kaynana, masum kadını (karı) suçlar.	-	2	-	A2, A9
	K2230. Hain âşıklar.	-	2	-	A8 (2)
	K2246. Hain şehzade.	1	-	T2	-
	K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe).	-	3	-	A3 (3)
	K2248. Hain vezir.	3	-	T6, T7, T8	-
	K2250.1. Hain hizmetçi.	1	-	T1	-
	K2293. Hain yaşlı kadın.	1	1	T1	A5
Toplam		20	19		

L. Kaderin Değişmesi	L54.1. En genç kardeş, bir canavarla evlenmeyi kabul eder; daha sonra kız kardeşleri onu kıskanır.	1	-	T5	-
	L61. Akıllı en küçük kız.	1	-	T10	-
	L200. Tevazu, ödüllendirilir.	1	-	T10	-
	L210. En iyi seçim, mütevazı seçimdir.	1	-	T10	-
Toplam		4	0		
M. Geleceğin Tayini	M100. Sözler ve yeminler.	-	1	-	A9
	M146. Belli bir kadınla evlenmek için söz.	-	2	-	A1, A2
	M202. Anlaşmanın ya da verilen sözün yerine getirilmesi.	1	1	T3	A2
Toplam		1	4		
N. Şans ve Talih	N130. Talihin ya da kaderin değişmesi.	3	-	T4, T6, T9	-
	N131. Talihi değiştirmek için yapılan şeyler.	2	-	T1, T9	-
	N134. Kişiler talihi etkiler.	1	-	T9	-
	N440. Değerli sırlar öğrenildi.	-	1	-	A2
	N730. Ailenin tesadüfi kavuşması.	2	-	T6 (2)	-
	N734. Erkek ve kız kardeşin tesadüfi kavuşması.	-	1	-	A2
	N812. Yardımcı dev.	1	-	T8	-
	N812.2. Kahramanın koruyucusu ve yardımcısı olarak dev kadın.	1	-	T9	-
	N815. Yardımcı peri.	1	-	T4	-
	N820. İnsan yardımcılar.	2	2	T1, T10	A3, A6

	N825.3. Yardımcı yaşlı kadın.	3	4	T1, T5, T9	A5 (2), A8, A9
	N828. Yardımcı bilge kadın.	-	2	-	A2, A10
	N827. Yardımcı çocuk.	1	-	T5	-
	N831. Yardımcı kız.	4	-	T1, T8 (2), T10	-
	N835. Yardımcı zengin (nüfuzlu) adam.	-	1	-	A5
	N836. Yardımcı kral.	-	1	-	A7
	N837. Yardımcı sultan (kraliçe).	2	1	T3, T8	A7
	N844. Yardımcı derviş (pir).	3	-	T7, T10 (2)	-
Toplam		26	13		
P. Toplum	P13.4. Kral evlenmeli.	-	1	-	A1
	P231. Ana ve oğul.	2	1	T3, T8	A9
	P251.6.7. On iki erkek kardeş.	-	1	-	A9
	P252.2. Üç kız kardeş.	1	1	T10	A5
	P253. Kız kardeş ve erkek kardeş.	-	1	-	A6
	P253.0.3. Bir kız kardeş, üç erkek kardeş.	1	-	T7	-
	P253.0.5. Bir kız kardeş, altı (yedi, on bir, on iki) erkek kardeş.	-	1	-	A2
	P253.2. Kız kardeşin, dönüştürülmüş erkek kardeşe sadakati.	1	2	T7	A2, A9
	P253.2.1. Erkek kardeşin, zulme uğrayan kız kardeşe sadakati.	1	1	T1	A9
	P253.4. Kız, saldırıya uğrayan erkek kardeşinin yardımına gelir.	-	1	-	A6
	P270. Bakıcı aile.	1	-	T6	-

	P281. Üvey ana.	2	2	T1, T7	A2, A6
	P734. Baba ve kız.	2	2	T2, T10	A5, A7
Toplam		11	14		
Q. Ödüller ve Cezalar	Q40. İyiliğin ödülü.	4	2	T5, T6 (2), T8	A5, A8
	Q41. Nezaketin ödülü.	1	-	T5	-
	Q64. Sabrın ödülü.	1	2	T7	A2, A9
	Q111. Ödül olarak zenginlik.	1	1	T9	A8
	Q272. Açgözlülüğün cezası.	1	1	T8	A4
	Q281. Nankörlüğün cezası.	-	1	-	A4
	Q414. Ceza: diri diri yakılmak.	-	2	-	A2, A6
	Q415. Ceza: vahşi hayvanlar tarafından yenmek.	-	1	-	A6
	Q415.4. Ceza: aslanlara (vahşi hayvanlara) yem olmak.	1	-	T3	-
	Q416.2.1. Ceza: atların kuyruklarına bağlanarak çekilme.	2	-	T1, T9	-
	Q431. Ceza: sürgün.	2	-	T6, T8	-
	Q431.9.1. Cinayet teşebbüsü için sürgün.	1	-	T6	-
	Q431.2. Hainlik için sürgün.	-	1	-	A7
	Q458.1. Ceza olarak günlük dayak.	-	1	-	A8
	Q470. Ceza olarak yüze tükürmek.	1	-	T2	-
	Q494. Ceza olarak sosyal pozisyonun kaybı.	1	-	T6	-
	Q551.3.2.6. Ceza: eşeğe dönüşüm.	-	1	-	A8
Toplam		16	13		
R. Esirler ve Kaçaklar	R49.1. Ağaçta tutsaklık.	1	-	T9	-
	R111.1.4. Prensesin	2	-	T8, T10	-

	(genç kız), devden (canavar) kurtarılması.				
	R131. Korunmasız ya da terkedilmiş çocukların kurtarılması.	1	-	T6	-
	R131.2. Terkedilmiş çocuğu değirmenci kurtarır.	1	-	T6	-
	R213. Evden kaçmak.	3	4	T4, T7, T9	A1, A2, A6, A10
	R215. İnfazdan kaçmak.	-	1	-	A9
Toplam		8	5		
S. Olağanüstü Zulüm	S11. Zalim baba.	4	1	T8 (3), T10	A9
	S11.3.7. Baba, oğlunun öldürülmesini emreder.	2	-	T8 (2)	-
	S31. Zalim üvey ana.	2	3	T1, T7	A2, A6, A10
	S31.2. Çocuklar, üvey ana tarafından büyülenir.	1	2	T7	A2, A6
	S34. Zalim kız kardeş(ler).	-	1	-	A6
	S113.2.2. Banyoda (havasız bırakarak) boğma.	-	1	-	A6
	S133. Kafasını kesme yoluyla cinayet.	1	1	T8	A10
	S143. Ormanda terk etme.	-	1	-	A5
	S146.1. Kuyuda terk etme.	1	-	T8	-
	S165. Sakatlama: göz çıkarmak.	1	-	T8	-
	S410. Zulmedilen kadın (karı).	1	-	T2	-
Toplam		13	10		
T. Cinsiyet	T10. Âşık olmak.	-	1	-	A8
	T11. Hiç görülmemiş	1	1	T9	A3

	birine âşık olmak.				
	T11.4.6. Bayanın takısını (yüzük, tarak vb.) bularak âşık olmak.	1	1	T3	A1
	T15. İlk görüşte aşk.	2	1	T7, T9	A9
	T24.1. Aşk hastalığı.	4	1	T1, T3, T9 (2)	A3
	T24.2. Aşkdan bayılmak.	1	-	T9	-
	T57. Aşkın bildirilmesi.	-	6	-	A1, A6, A7, A8, A9, A10
	T62. Kendisini isteyen ilk erkekle evlenecek prenses.	1	-	T5	-
	T75.0.1. Kötü davranılan talipler.	1	-	T2	-
	T96. Âşıklar birçok maceradan sonra tekrar kavuşurlar.	3	-	T5, T6, T9	-
	T100. Evlilik.	3	4	T1, T4, T10	A5, A7, A8, A10
	T111. İnsan ve doğaüstü varlığın evlenmesi.	1	-	T9	-
	T130. Evlilik âdetleri.	6	1	T2, T5 (3), T9	A10
	T132. Düğüne hazırlık.	3	1	T2, T5, T9	A10
	T133. Düğüne yolculuk.	2	-	T2, T9	-
	T133.3. Gelin, düğüne giderken davulcular davul çalar.	1	-	T9	-
	T135. Düğün merasimi.	10	7	T1, T2 (2), T3 (3), T5, T7, T9 (2), T10	A1, A2 (2), A3, A6, A7, A9
	T135.8. Masalın sonunda aynı anda iki ya da daha fazla düğün.	2	-	T7, T10	-
	T135.9. Kilisede düğün merasimi.	-	1	-	A3

T136.1. Düğün ziyafeti.	3	-	T2, T3, T5	-
T136.3. Düğün eğlenceleri.	2	-	T3, T5	-
T136.4. Düğünde hediyeler.	1	-	T9	-
T166.1. Gelin, çirkin damat ile yatmayı reddeder.	1	-	T5	-
T210. Evlilikte sadakat (bağlılık).	2	-	T6 (2)	-
T210.1. Sadık kadın (karı).	1	1	T2	A10
T217. Kadın, kocasının sadakatsiz olduğunu bilse de ona karşı sadakatsiz olmayı reddeder.	-	1	-	A10
T251. Şirret kadın (karı).	2	1	T1, T7	A4
T253. Dırdırcı kadın (karı).	1	-	T1	-
T258.2. Kadın (karı), adamın (koca) sırrını öğrenmek için ısrar eder.	1	-	T8	-
T261. Nankör kadın (karı).	-	1	-	A4
T311.1. Genç kızın evlilikten kaçması.	-	1	-	A1
T411.1. Şehvet düşkünü baba. Anormal baba, kızıyla evlenmek ister.	-	1	-	A1
T595. Erkek kardeşleri, annelerinin erkek mi yoksa kız mı doğurduğuyla ilgili bilgilendirmek için işaret asılır.	-	1	-	A9
T670. Emme yoluyla evlat edinme: dev anası, kendi sütünü emen kahramanı evladı sayar.	2	-	T5, T9	-
Toplam	58	32		

U. Yaşamın Doğası	-	-	-	-	-
Toplam		0	0		
V. Din	V50. Dua.	3	3	T4, T9 (2)	A1, A6, A9
Toplam		3	3		
W. Karakter Özellikleri	W10. İyilik (nezaket).	2	7	T5, T10	A2, A5 (4), A8 (2)
	W11. Cömertlik.	1	2	T10	A7 (2)
	W26. Sabırlılık.	2	2	T4, T7	A2, A9
	W27. Minnettarlık.	-	2		A4, A7
	W31. İtaatkarlık.	1	1	T3	A4
	W34. Sadakat.	1	1	T3	A7
	W43. Uysallık.	1	-	T4	
	W111.2.8. Tembel çocuk, yürüyemediğini söyler.	1	-	T10	-
	W126. İtaatsizlik.	1	-	T3	-
	W151. Açgözlülük.	1	2	T8	A4, A7
	W154. Nankörlük.	-	1	-	A4
	W181. Kıskançlık.	1	1	T1	A6
Toplam		12	19		
X. Mizah	-	-	-	-	-
Toplam		0	0		
Z. Çeşitli Motif Grupları	Z71.1. Formülistik sayı: üç.	2	2	T7, T9	A5 (2)
	Z71.1.1. Formül: üç gün üç gece.	1	-	T7	-
	Z71.4. Formülistik sayı: altı.	-	2	-	A2 (2)
	Z71.5. Formülistik sayı: yedi.	1	3	T9	A2, A3, A9
	Z71.6. Formülistik sayı: dokuz (99, 900, 999, 99.999, vb.).	-	1	-	A8
	Z71.8. Formülistik sayı: on iki.	-	1	-	A9
	Z71.12. Formülistik sayı: kırk.	10	-	T1, T2 (2), T3 (2), T5,	-

				T7, T8, T9, T10	
	Z71.16.2. Formülistik sayı: on.	2	-	T8, T10	-
Toplam		16	9		
Genel Toplam		278	247		

Belirlenen Türk ve Alman masallarının motif incelemesinde kullanılan motif tasnifi Stith Thompson'a (1975) ait olan altı ciltlik Motif Index of Folk-Literature'dir. Motif tasnifi, yalnızca kadın-erkek ilişkileri ile sınırlandırılmıştır. Yapılan bu motif araştırmasına, doğrudan ya da dolaylı olarak kadın-erkek ilişkileri sınırlarına girebilecek her madde dâhil edilmiştir. Aynı motif, bir masalda aynı karakter üzerinden birden fazla kez tekrarlanmışsa, tekrarlanan tüm maddeler tek bir madde olarak kabul edilmiştir. Eğer aynı masal içerisinde tekrarlanan motif, aynı karakterler arasında, farklı şekillerde gerçekleşiyorsa ya da farklı karakterler arasında aynı şekilde gerçekleşiyorsa bu maddelerden her biri ayrı birer madde olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan karşılaştırmada aynı motif, belirlenen Türk ve Alman masalarında 2 ve daha fazla farka sahip ise bu motifin, iki kültür arasında bir fark teşkil ettiği varsayılmıştır. Buna göre, bu karşılaştırmada yer alan bazı verileri yorumlamakta fayda görmekteyiz.

“C400. Konuşma tabusu.” adlı motifin değerinin hem Türk hem Alman masalarında 2 olması, konuşma tabusunun yalnızca kadınları kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda, incelediğimiz iki kültüre ait masalların da pasif, az konuşan ya da konuşmayan kadınlara değer verdiği yorumu yapılabilir. Yine “D758. Sessizliği koruyarak büyüğü bozma.” motifinin Türk masalları için değerinin 1, Alman masalları için 2 olması, içine düşülen zor durumlar karşısında kadınların incelenen masallarda susup sessizliği korumaya hemen hemen eş değer verildiğini göstermektedir. Ancak “C. Tabu” başlığı içerisinde Türk masalları için toplam motif

değerinin 7, Alman masalları için ise 3 olması incelediğimiz Türk masallarının kadın-erkek ilişkilerinde daha kapalı bir yapıya sahip olduğunu ve bu ilişkilerde, kültürün getirdiği cinsel tabuların etkisinde olduğunu göstermektedir.

“E. Ölüm” başlığı içerisinde Türk masallarında “E323.4. Ölü anneden tavsiye.” motifine rastlanırken Alman masallarında “E323.1.1. Ölü anne, çocuğunu emzirmek için döner.” adlı motifin varlığı tespit edilmiştir. Annelerin ölü bile olsalar, çocuklarını koruyup kollamaya çalışması iki kültür için de anneliğin kutsallığını ortaya koymaktadır.

“F575.1. Çok güzel kadın.” motifi için TMBÖS’ün 7, AMBÖS’ün 8 olması kadının güzelliğinin kadın-erkek ilişkilerinde iki kültüre ait incelenen masallarda da önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. İki kültüre ait incelenen masallarda diğer motiflerle kıyaslandığında kadında güzelliği yansıtan bu motifin değerinin bu denli yüksek olması, masallarda güzelliğin, dış güzelliği yansıttığı kadar iç güzelliği de yansıtması açısından iki kültürün incelenen masallarında, iç ve dış güzelliğe verilen değeri ortaya koymaktadır. “F821.1.5. Altın, gümüş, güneş, ay ve yıldızların renginde elbise.” motifinin ise AMBÖS 2’dir. Bu durum da Alman incelenen masallarında kadının güzelliğinin kadın-erkek ilişkilerinde önemli bir yere sahip olması gibi kadının şıklığının da önemli bir faktör olduğunu gösterebilir. Buna karşın “F575.2. Yakışıklı adam.” Motifinin TMBÖS 2, AMBÖS 1’dir. Yani erkeğin güzelliği hemen hemen eş değere sahip olsa da iki kültüre ait incelenen masallar için de, kadının güzelliği kadar öncelikli bir konumda değildir. Erkeklerden iki kültürün incelenen masallarında da beklenen yakışıklı olmasından ziyade, ailesini koruyabilmesi ve geçindirebilmesidir.

“G. Devler (Canavarlar)” başlığı içerisinde incelenen Türk masallarında devlerin, kahramanlara hem zarar veren hem de yardım eden konumlarda yer alabildiği görülmüştür. İncelenen Alman masallarında ise devlerin karşılığı olarak

yer alan cadılar, çoğunlukla kahramana zarar veren rollerdedir. Bu kadınlar kahramanlara yardım ettiklerinde, cadı sıfatları bir değişim geçirmektedir.

“H. Sınavlar” başlığında Türk masallarındaki toplam değer 6’yken Alman masallarındaki toplam değer 16’dır. Bu durum için de incelenen masallar aracılığıyla kadın-erkek ilişkilerinin, Alman masallarında Türk masallarında olduğundan daha fazla teste tabii tutulduğu söylenebilir.

“K2213. Hain kadın (karı).” motifinin TMBÖS 5 iken AMBÖS 1’dir, “K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe).” motifinin AMBÖS 3 ve “K2230. Hain âşıklar.” motifinin ise 2 bulunmuştur ancak “K2230. Hain âşıklar.” motifinde yer alan “âşıklar”dan birinin kadın birinin erkek olduğu göz önünde bulundurulacak olursa bu motifteki “hain kadın” 1 olarak kabul edilebilir. Bu durum da hain bir eşin (karı) Türk masallarındaki toplam değerini 5’te tutarken Alman masallarındaki toplam değerini de 5’e çıkarmaktadır. Bu motiflere sahip masallar incelendiğinde, bu motife sahip üç Türk masalında (T1, T7, T9) yer alan “hain kadın”lardan ikisinin (T1, T9) evliliği sosyal konumunu yükseltmek amacıyla kullandığı ve bu konumu koruyabilmek adına kötülükler yaptığı ve birinin (T7) üvey anne olarak yer aldığı görülürken bu motife sahip üç Alman masalında yer alan “hain kadın”lardan birinin (A2) üvey anne olarak yer aldığı; diğerinin (A8), annesinin zengin olma hayalinin etkisiyle sevdiği erkeğe ihanet eden bir kadın olduğu ve öbürünün (A3) ise kızının taliplerini öldürmek isteyen bir anne olduğu görülmüştür. Bu bağlamda incelenen Türk masallarında evliliğin sosyal statü değiştirmede bir araç olarak kullanılabildiği ve her iki kültüre ait masallarda da üvey anne sorununun ortak olduğu yorumu yapılabilmektedir. “K2218.1. Hain kaynana, masum kadını (karı) suçlar.” motifinin AMBÖS’ün 2 olması fakat incelenen Türk masallarında yer almaması, geleneksel Türk kültüründe kaynanaların konumunun rekabet edilemeyecek derecede yüksek oluşundan kaynaklanabilmektedir.

“M146. Belli bir kadınla evlenmek için söz.” motifi Türk masallarında yer almazken bu motifin AMBÖS 2’dir. Bu motifin Alman masallarındaki değeri, bu kültürde bir sözü yerine getirmek ya da anlaşmanın şartını yerine getirmek için evliliğin gerçekleştirilebildiğini ve anlaşmalı evliliklerin incelediğimiz Alman masallarında yer aldığını göstermektedir.

“N828. Yardımcı bilge kadın.” motifinin AMBÖS 2’dir. Türk masallarında, Alman masallarındaki “bilge yaşlı kadın”ların yerini “aksakallı dede” ya da “pir”ler alabilmektedir. Örneğin “N844. Yardımcı derviş (pir).” motifine Alman masallarında rastlanmazken TMBÖS 3’tür. İki kültüre ait incelenen masallarda da “N825.3. Yardımcı yaşlı kadın.” motifine benzer oranlarda (TMBÖS: 3, AMBÖS: 4) rastlanmıştır. “N837. Yardımcı sultan (kraliçe).” motifi ise Türk masallarında 2, Alman masallarında 1 değere sahip olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bağlamda yardımcı karakterler iki kültüre ait incelediğimiz masallarda da benzer sıklıklarla karşımıza çıkmaktadır. Yardımcı karakterlere ait incelenen masallar aracılığıyla gözlemlenen en büyük farklılardan biri olarak Alman masallarındaki “bilge yaşlı kadın”ların yerini Türk masallarında “ak sakallı” ya da “pir” figürünün alması görülmüş ve bu farklılığın iki kültüre ait anaerkillik ve ataerkillik değerlerinden kaynaklanabileceği sonucuna varılmıştır. Bir diğer fark ise “N831. Yardımcı kız.” motifinin Alman masallarında yer almayıp TMBÖS’ün 4 olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumun incelediğimiz masallar aracılığıyla genç kızların toplumumuzdaki yardımsever konumundan kaynaklanmakta olduğu söylenebilir. Yine “N. Şans ve Talih” başlığı içerisinde “N130. Talihin ya da kaderin değişmesi.” motifinin TMBÖS 3, “N131. Talihi değiştirmek için yapılan şeyler.” motifinin ise 2’dir. Bu durum da Türk masallarında yer alan bahtsız, çirkin ve kötü kadınların kendi talihlerini değiştirmek için harekete geçtiklerini ve evlilik yoluyla statü atlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Tabii ki masallar için bu tür, kendi kaderinin dizginlerini ellerine almak isteyen kadınlar, istedik kadınlar değildir.

“P. Toplum” başlığında yer alan motifler genel anlamda bir benzerlik göstermektedir. Bu başlık içerisinde yer alan bazı önemli motifler ve Türk ve Alman masallarındaki değerlerini: “P231. Ana ve oğul” (TMBÖS: 2, AMBÖS: 1), “P734. Baba ve kız.” (TMBÖS: 2, AMBÖS: 2), “P253.2. Kız kardeşin, dönüştürülmüş erkek kardeşe sadakati.” (TMBÖS: 1, AMBÖS: 2), “P253.2.1. Erkek kardeşin, zulme uğrayan kız kardeşe sadakati.” (TMBÖS: 1, AMBÖS: 2), “P281. Üvey ana.” (TMBÖS: 2, AMBÖS: 2) şeklinde göstermek mümkündür.

“Q. Ödüller ve Cezalar” başlığında “Q40. İyiliğin ödülü.” motifinin TMBÖS’ün 4, AMBÖS’ün 2 oluşuna bakarak Türk masallarında iyiliğin daha fazla ödüllendirildiği söylenebilir. İki topluma ait incelenen masallarda yer alan ceza kültürlerinin de birbirine benzeyen ve ayrılan yönleri bulunmaktadır. Türk masallarında “Q416.2.1. Ceza: atların kuyruklarına bağlanarak çekilme.” 2 değeriyle, “Q431. Ceza: sürgün.” 2 değeriyle ve “Q431.9.1. Cinayet teşebbüsü için sürgün.” 1 değeriyle yer alırken Alman masallarında “Q414. Ceza: diri diri yakılmak.” 2 değeriyle ve “Q431.2. Hainlik için sürgün.” 1 değerliyle yer almaktadır. Bu durum da iki kültüre ait incelenen masalların da sürgün cezasına yer verdiğini ancak ölüm cezası olarak Türk masallarının “kırk katır”ı, Alman masallarının “diri diri yakma”yı kullandığını göstermektedir.

“R111.1.4. Prensesin (genç kız), devden (canavar) kurtarılması.” motifinin TMBÖS 4’ken Alman masallarında bu motife rastlanmamaktadır. Bu durum da incelenen Türk masallarında, kadın-erkek ilişkileri içerisinde erkeğin kahramanlık yapmasının önemini ortaya koymaktadır. İki kültüre ait masallarda da “R213. Evden kaçmak.” motifine hemen hemen eş oranda yer verilmektedir. Bu motifin TMBÖS 3, AMBÖS 4’tür.

“S31. Zalim üvey ana.” motifinin değeri Türk masallarında 2, Alman masallarında 3’tür. Bu durum da daha önce de belirttiğimiz gibi “üvey anne”

sorununun iki kültüre ait incelenen masallarda benzer olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra “S11. Zalim baba.” motifi Türk masallarında kendisine, Alman masallarına nazaran oldukça fazla yer bulmaktadır. Bu motifin TMBÖS 4, AMBÖS 1’dir.

Yaptığımız motif karşılaştırmasında en fazla yoğunluk olan “T. Cinsiyet” bölümünde “T11. Hiç görülmemiş birine âşık olmak.”, “T11.4.6. Bayanın takısını (yüzük, tarak vb.) bularak âşık olmak.”, “T210.1. Sadık kadın (karı).” motiflerinde iki kültüre ait masallarda da bir eşitlik görülmektedir. “T15. İlk görüşte aşk.” motifi iki kültüre ait masallarda benzer bir değere sahiptir. Bu motifin TMBÖS 2, AMBÖS 1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan “T24.1. Aşk hastalığı.” motifi Türk masallarında 4, Alman masallarında 1 ve “T24.2. Aştan bayılmak.” motifi Türk masallarında 1 değere sahiptir. Yani bu motiflerin incelenen Tür masallarındaki değerlerine bakarak Türk kültüründe aşkın mutlu bir olgudan çok acı ile bağdaştırılan “hastalıklı” bir konumu olduğunu söylemek yerinde olacaktır. “T57. Aşkın bildirilmesi.” motifinin AMBÖS ise 6 olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk masallarında bu motifin, kendisine bir yer bulamaması ancak Alman masallarındaki değerinin bu denli yüksek olması, geleneksel Alman kültüründe eşlerin birbirini seçmesi ancak geleneksel Türk kültüründe ailelerin çocuklarına eş beğenmesi ile açıklanabilir. “T96. Âşıklar birçok maceradan sonra tekrar kavuşurlar.” motifinin TMBÖS’ün 3 olması incelenen Türk masallarında kadın-erkek ilişkilerinin daha çalkantılı yaşandığını göstermektedir. “T100. Evlilik.” motifi nikâhla gerçekleştirilen standart bir evliliği ifade etmekte ve Türk masallarında 3, Alman masallarında 4 değerini elde etmektedir. Bu bağlamda nikâhla yapılan bir evlilik iki kültüre ait masallarda da benzer değerlere sahiptir, denebilir. Ancak evliliğe ve düğüne ait diğer motiflerin de Türk ve Alman masalları için değerlerine bakıldığında: “T111. İnsan ve doğaüstü varlığın evlenmesi.” Türk masallarında 1; “T130. Evlilik âdetleri.” Türk masallarında 6, Alman masallarında 1; “T132. Düğüne hazırlık.” Türk masallarında 3, Alman masallarında 1; “T133. Düğüne yolculuk.” Türk masallarında 2; “T133.3. Gelin, düğüne giderken davulcular davul çalar.” Türk masallarında 1; “T135. Düğün merasimi.” Türk masallarında 10, Alman masallarında 7; “T135.8. Masalın sonunda

aynı anda iki ya da daha fazla düğün.” Türk masallarında 2; “T135.9. Kilisede düğün merasimi.” Alman masallarında 1; “T136.1. Düğün ziyafeti.” Türk masallarında 3; “T136.3. Düğün eğlenceleri.” Türk masallarında 2 ve “T136.4. Düğünde hediyeler.” Türk masallarında 1 değerleri ile karşımıza çıkmaktadır. “T100. Evlilik.” motifi ile birlikte Türk masallarında evlilik ve düğüne dair toplamda 34, Alman masallarında ise 14 değer vardır. Bu durum da Türk kültürünün evliliğe ve düğüne yüklediği anlamı göstermesi açısından önemlidir. Türk toplumu için evlilik, sadece bir erkekle bir kadının hayatlarını birleştirmesi anlamına gelmemektedir. Evlilik topluma duyurulması gereken ve eğlencelerle, şöenlerle, ziyafetlerle kutlanması gereken kutsal bir konuma sahiptir. Bu değerli konumundan dolayı da kız istenmesinden gerdek gecesine dek âdetlerle doludur. Evliliği ve düğünü konu alan motiflerde Türk masalları ile Alman masalları arasındaki bu değer farkı da evliliğin kültürümüzdeki müstesna konumunu göstermesi açısından önemlidir. Aynı durum “T. Cinsiyet” başlığı içerisindeki toplam motif sayılarında da görülebilmektedir. Bu başlık içerisindeki toplam motif sayısı Türk masalları için 58’ken Alman masalları için 32’dir.

“V50. Dua.” motifine iki kültüre ait masallarda da eş oranda rastlanması incelenen masallar aracılığıyla iki toplumun da kadın-erkek ilişkilerinde içine düştükleri çıkmazlarda dine ve tanrıya yönelimlerinin benzerliğini ortaya koyabilir.

“W. Karakter Özellikleri” başlığı içerisindeki motiflerin dağılımı incelendiğinde Türk masallarının ve Alman masallarının kadın ya da erkeklerden birbirleriyle ilişkilerinde “W26. Sabırlılık.”, “W31. İtaatkârlık.”, “W34. Sadakat.” motiflerine eş değer verdikleri saptanmıştır. İki kültüre ait incelenen masallarda da eş değere sahip olmasa da benzer değerlere sahip istendik bir davranış da “W11. Cömertlik.” motifinde yer almaktadır. Öte yandan “W10. İyilik (nezaket).” motifinin TMBÖS’ün 2, AMBÖS’ün 7 olduğu ve “W27. Minnettarlık.” motifinin AMBÖS’ün 2 olduğu gözlenmiştir. Türk masallarında 1 değeriyle yer alıp Alman masallarında yer almayan istendik bir değer olarak da “W43. Uysallık.” motifi karşımıza

çıkmaktadır. İki kültüre ait masalların da eş yer verdiği olumsuz özellik “W181. Kıskançlık.” motifinde verilmiştir, yine iki kültüre ait masallarda da bulunan bir diğer olumsuz özellik de “W151. Açgözlülük.” motifinde Türk masalları için 1, Alman masalları için 2 değeriyle yer almaktadır. Olumsuz bir özellik olarak Türk masallarında “W126. İtaatsizlik.” 1 değeriyle yer almaktadır. Türk masallarında 1 değeriyle kendisine yer bulan bir diğer olumsuz özellik olarak da tembellik “W111.2.8. Tembel çocuk, yürüyemediğini söyler.” motifinde karşımıza çıkmaktadır. Alman masallarında 1 değeriyle kendisine yer bulan olumsuz özellikse “W154. Nankörlük.” motifinde yer almaktadır.

4.8. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerlerin Karşılaştırması

Seçilen Türk ve Alman masallarında doğrudan ya da dolaylı olarak kadın-erkek ilişkileri ile ilgili değerlerin karşılaştırıldığı aşağıdaki tabloda bir değer, bir masalda yalnızca bir kez yer alıyorsa sadece masalın kısaltması verilmiş ancak değer aynı masal içerisinde birden fazla defa tekrar edilmişse o masalın kısaltmasının yanında parantez içerisinde tekrarlanma sayısı da belirtilmiştir.

Tablo 2. Seçilen Türk ve Alman Masallarında Bulunan Kadın-Erkek İlişkileri ile İlgili Değerlerin Karşılaştırması

Başlıklar	TMBÖS	AMBÖS	DBTM (TS)	DBAM (TS)
Sevgi	11	17	T2, T3, T4, T5 (2), T6, T7 (2), T8, T9, T10	A1 (3), A2 (2), A3, A5 (2), A6 (2), A7, A8, A9 (3), A10 (2)
Sorumluluk	2	3	T1, T4	A1, A5, A6
Saygı	8	2	T2, T5 (2), T6, T8, T10 (3)	A7, A10
Hoşgörü	–	1	T3	–

duyarlılık				
Özgüven	-	-	-	-
Empati	-	-	-	-
Adil olma	2	1	T2 (2)	A6
Cesaret, liderlik	1	-	T8	-
Nazik olmak	5	9	T4, T5 (2), T9, T10	A2, A4, A5 (4), A6, A8, A9
Dostluk, kardeşlik	6	7	T6, T7 (4), T8	A2, A3, A6 (3), A9 (2)
Yardımlaşma, dayanışma	9	9	T1 (2), T6 (2), T7, T8 (3), T10	A3, A5, A6, A7, A9 (2), A10 (3)
Temizlik	3	5	T3, T4, T10	A1, A5 (2), A8, A10
Doğruluk, dürüstlük	1	2	T3	A1, A10
Aile birliğine önem verme	7	2	T1 (3), T6 (2), T9, T10	A5, A6
Bağımsız ve özgür düşünebilme	1	1	T8	A7
İyimserlik	3	-	T3, T5, T6	-
Estetik duyguların geliştirilmesi	-	-	-	-
Misafirperverlik	2	1	T5, T10	A5
Vatanseverlik	-	-	-	-
İyilik yapmak	10	5	T1 (3), T3, T4, T5 (2), T6, T9 (2)	A5, A7 (2), A8 (2)
Çalışkanlık	4	-	T4, T6, T10 (2)	-
Paylaşımçı olmak	1	-	T10	-
Şefkat – merhamet	6	4	T2, T4, T8, T9, T10 (2)	A4, A6, A7, A8
Selamlaşma	-	1	-	A8
Alçakgönüllülük	-	2	-	A2, A4
Kültürel mirasa sahip çıkma	-	-	-	-
Fedakârlık	3	2	T3, T6, T7	A2, A9
Vefakârlık	1	-	T8	-
Minnettarlık	-	2	-	A7 (2)
Sadakat	1	2	T6	A7, A10
Sözünde durma	3	3	T3 (2), T9	A1, A2, A5
Eşitlik	2	3	T6, T10	A3, A7, A8
Toplam	93	83		

Herkesin sahip olması gereken iyi değerler, masallarda tezatlarıyla sunulmakta ve bu bağlamda daha da göz önüne çıkarılmakta ve anlam

kazandırılmaktadır. Rousseau (2013: 137) “İyilik, insanlık ve acıma gibi doğal olarak insanlar tarafından sevilen çekici ve iyi tutkuları canlandırmak; çekemezlilik, kıskançlık ve kin gibi kötü ve vahşi ne kadar tutku varsa, onların ortaya çıkmalarına engel olmak gerekir.” demektedir ki masallar iyiyle kötünün savaşında iyiye mutlu sonu kötüyeysel cezalandırılmayı uygun görerek değerler eğitimi açısından veri sunmaktadır. Masallarda yalnızca toplumun onayladığı değerlere yöneltme amacı güdülmemekte, aynı zamanda da toplumun uygun görmediği kötücül davranışlar cezalandırılarak bu davranışın yanlışlığına dikkat çekilmektedir.

MEB, Değerler Eğitimi Yönerge’si temel alınıp bazı eklemeler yapılarak oluşturulan değer başlıklarında iki kültüre ait incelenen masallarda bulunan değerler Tablo 2’de karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu tabloya göre iki kültüre ait incelenen masallar içerisinde bir değer başlığında 3 ve üzeri fark yoksa bu değer benzerlik gösterdiği varsayılmıştır. Buna göre iki kültüre ait incelenen masallarda “Sorumluluk”, “Hoşgörü”, “Adil olma”, “Cesaret, liderlik”, “Dostluk, kardeşlik”, “Yardımlaşma, dayanışma”, “Temizlik”, “Bağımsız ve özgür düşünebilme”, “Misafirperverlik”, “Paylaşımçı olmak”, “Şefkat – Merhamet”, “Selamlaşma”, “Alçakgönüllülük”, “Fedakârlık”, “Vefakârlık”, “Minnettarlık”, “Sadakat”, “Sözünde durma” ve “Eşitlik” değerleri açısından benzerlik gösterdiği ancak “Sevgi”, “Saygı”, “Nazik olmak”, “Aile birliğine önem verme”, “İyimserlik”, “İyilik yapmak” ve “Çalışkanlık” değerlerinde farklılıkların olduğu gözlenmektedir. “Saygı”, “Aile birliğine önem verme”, “İyimserlik”, “İyilik yapmak” ve “Çalışkanlık” değerlerinde TMBÖS fazlayken “Sevgi” ve “Nazik olmak” değerleri için AMBÖS fazladır. Bu duruma bakarak incelenen Türk masallarında öncelenen değerlerin saygı, aile birliğine önem verme, iyimserlik, iyilik yapmak ve çalışkanlık olduğunu; Alman masallarında ise sevgi ve nazik olmak olduğunu söylemek mümkündür. İncelenen masallarda “Özgüven”, “Empati”, “Estetik duyguların geliştirilmesi”, “Vatanseverlik” ve “Kültürel mirasa sahip çıkma” değerlerine rastlanmamıştır. Toplam değer sayılarında TMBÖS: 93 iken AMBÖS: 83 olarak göze çarpmaktadır.

4.9. Türk ve Alman Masallarında Flört

The Imaginarium of Doctor Parnassus (Gilliagam: 2009) adlı filmde bir keşiş grubu; anlattıkları, bitmeyen hikâyelerinin evreni ayakta tuttuğuna inanmaktadır. Bir gün şeytan gelir ve bu hikâyeyi, anlatan her keşişi susturarak durdurur ve keşişlerin başına, hayatın hâlâ devam ettiğini söyleyerek yaptıklarının anlamsızlığını kanıtlamaya çalışır. Keşiş de heyecanla, dünyanın bir yerinde bir başkasının hikâyeye anlatmakta olduğunu söyler ve anlatılan bu hikâyelerin evreni ayakta tuttuğunu ekler.

Gerçekten de hayatın başlangıcından beri her zaman bir hikâyeye anlatılmış, hâlen de anlatılmaktadır: Bazen baştan geçen bir macera, bazen bir aşk, bazen sabah hatırlanan bir rüya, bazen de rüyalara götürecek bir masal... Evren hikâyelerle ayakta durmaktadır ve insan onlarla yaşar. Yaşamın bu kadar içerisindeki bir şeyin yaşantıdan kopuk olması da beklenemez. Orhan Pamuk (2016: 187) ise “Kırmızı Saçlı Kadın” adlı romanında bu görüşü bir nokta daha ileriye taşıyarak hayatın efsaneleri ve masalları taklit ettiğini dile getirir. Toplumsal cinsiyet rollerinin masallar aracılığıyla çocuklarımıza aktarıldığını göz önünde bulundurduğumuzda bunun ne kadar haklı bir düşünce olduğunu anlamak hiç de zor olmayacaktır. Ölçer Özünel (2006: 25), toplumsal cinsiyeti biyolojik cinsiyetten çok, kültürün ürettiği cinsiyet rolleri şeklinde tanımlamaktadır.

Türk ve Alman masallarını bu bölümde hayatımızın bir parçası olan flört bağlamında, sonraki bölümlerde de sırasıyla evlilik, karı-koca, baba-kız, ana-oğul, kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri, ailede iş bölümü ve ailede karar alma ve diğer kadın-erkek ilişkileri bağlamlarında irdedeceğiz.

Flört, TDK Güncel Türkçe Sözlükte ilk anlam olarak “Kadınla erkek arasındaki duygusal ilişki” (TDK Güncel Türkçe Sözlük) şeklinde verilmiştir. Ancak

biz bugün flörtün bir dönem olduğunu ve bu dönemin daha çok “evlenmeden önce kişilerin birbirlerini tanıma süreci, duygusal yakınlaşma dönemi” anlamı kazandığını düşünüyoruz. Günümüz toplumunda kadınlar ve erkekler evlenmeden önce kısa ya da uzun bir flört dönemi geçirmekte, görücü usulü evlenen insanlar bile birbirlerini tanımak adına birlikte bir kahve içmektedir. Masallarda da flört dönemlerine rastlanmaktadır.

Masalların kahramanı akıllı kadın tipi haricinde genellikle kurtarılmaya muhtaç edilgen kadınlardır. Sezer (2010: 17), kadınların genellikle zor durumda oluşlarını, toplumun kadının mağdur olanını yüceltmesine bağlamaktadır. Bu mağdur kadını da tabii ki beyaz atlı prensi kurtaracaktır. Sezer (2010: 20), yaptığı kahramanlığın erkeğe ödül-kadın ve sosyal statünün yükselişi olmak üzere iki ana getirisi olduğunu ve bu durumun kurlaşmanın ana kurgusal malzemesini oluşturduğunu belirtmektedir.

Üç Turunçlar (Güney, 2017: 65-98) adlı masalda üç turunçların derdine düşen şehzade, üç turunçların yedi başlı dev tarafından hapsedildiği bahçeye; açık kapıyı kapayıp kapalı kapıyı açarak girer ve oradaki koyunun önündeki eti köpeğe, köpeğin önündeki otu koyuna verir. Yedi başlı dev uyur bulunca bahçenin ortasındaki ağaçta duran üç turunçları düşürmek için üç taş alır ve ilk iki atışında taşları, turunçlara isabet ettiremeyerek önce dizlerine, sonra göbeğine kadar taş kesilir ve son taşla üç turunçları düşürmeyi başarinca kaçırmaya başlar.

Masallarda nar, turunç gibi meyveler arzuyu sembolize etmektedir. Şehzadenin üç turunçların derdine düşüp onları ele geçirmek için yola çıkışı da aslında şehzadenin arzularının peşine düşmesidir. Üç turunçlar aslında yedi başlı devin esir ettiği üç birbirinden güzel kadındır. Gerçekte bu kadınlar kendi iç dünyalarının esiri olmuştur. Bu durumu Dowling (1995: 2); kadını, aklını ve yaratıcılığını kullanmaktan alıkoyan ve büyük ölçüde bastırılmış tutumlardan ve

korkulardan oluşan bir olgu olarak tanımlar ve bu olguya Sindrella Kompleksi adını verir. Bu kadınların, iç dünyaları karmakarışıktır. Bu karışıklığı da masal bize açık kapının aslında kapanması, kapalı kapının açılması gerekliliği ve koyunun önünde et, köpeğin önünde ot olması gibi tezatlarla verir. Üç turunçlar da tezatlarla dolu, yedi başlı dev tarafından korunan bu bahçenin ortasındadır. Bu bağlamda şehzade açık kapıyı kapatıp kapalı kapıyı açarak, koyunun önündeki eti köpeğin önüne, köpeğin önündeki otu koyunun önüne koyarak ve turunçları asılı kaldıkları ağaçtan indirip kendilerini tutsak eden yedi başlı devden kaçırarak bu kadınların iç huzurunu sağlamış ve onları iç dünyalarının esaretinden kurtarmıştır. Şehzadenin turunçları düşürmek için üç taş atması ve her başarısızlığında biraz daha taşa dönüşmesi de oğlanın sevdiği kızı görüp muhabbet edebilmek için gecenin bir vakti kızın penceresi altından gizlice taş atmasına ve kızı uyandırıp göremediği için umudunu azar azar kaybedişine benzemektedir.

Şehzade çölde ilerlerken çok susuzluk çekerek ilk iki turuncu soyar ve içlerinden çıkan güzellerin istediği suyu kendilerine ulaştıramayınca kızların birer kuş olup uçuşlarına tanık olur. Son turuncu ne kadar susarsa susasin soymayacağına dair kendisine bir söz verir ve bir pınar başında turunç kendiliğinden çatlayınca turuncun içinden çıkan kızın güzelliğini gören şehzade bayılır, ayılır ve sonunda kıza daha o istemeden su içirir ve kızı öper. Bu öpüşme masalda “Kendi de ne ağlayan ayvadan, ne gülen nardan; yudum yudum kevser içer Turunç güzelinin dudağından; gayrı ne ahı kalır, ne vahı!” şeklinde tarif edilir.

Çöl yokluğu simgelemektedir. İçinde bulunduğu yokluğa rağmen arzularına yenik düşüp ilk iki turuncu soyan şehzade; bu kızların ihtiyaçlarını karşılayamayınca bu kızları elinden geçirir. Şehzade üçüncü turuncu soymayacağına yani arzularına tekrar yenik düşmeyeceğine ant içer ancak şartlar olgunlaştığında üçüncü turunç kendiliğinden soyulur. Şehzadenin ve kızların çektiği susuzluğun bir sevgi ya da cinsellik susuzluğu gibi görünmesinin yanı sıra narların soyulması da giysilerin soyulmasına ve çıplak kalmaya benzemektedir. Zaten şehzadenin üçüncü kızın

susuzluğunu giderip onu öpmesi de bu cinsel birleşmeye bir göndermedir. Sezer (2010: 17), pek çok masalın erotik hatta pornografik alt metinler yazdığını, öpüşmenin cinsel birleşmeyi (ve ormanda yalnız kalmakla birlikte erginleme törenlerini), camın bekâreti, aynı zamanda seksüel alanı, kırmızının ise yasak tutkuyu simgelediğini ifade eder. Masalda yer alan “...gayrı ne ahı kalır, ne vahı!” ifadesi de şehzadenin arzularına kavuştuğunu gözler önüne sermektedir.

Şehzade, turunç güzelini çırlıçplak bir hâlde evine götürürse el âlemin ne diyeceğinden çekinerek kızı yapraklara sarar. Düğün hazırlıklarını başlatmak ve kıza gelinlik getirmek üzere yola çıkar. Kızsa her ne kadar şehzadenin dediklerine canı gönülden razı olsa da düğün dernek lafindan çok utanır.

Kızın çırlıçplak olması da daha önce söylediğimiz gibi öpüşmenin cinsel birleşmenin sembolü olduğunun kanıtı niteliğindedir. Kızın, şehzadeyle yaşadıklarına rağmen düğün dernek lafindan utanması “masum kız” imajı kazandırma çabasından kaynaklanmaktadır zira herkesle birliktelik yaşayabilecek biri kültürümüzde hoş karşılanmamaktadır.

Sevgili Roland (Verlag, 2016a: 384-388) adlı masalda ise daha güçlü bir kadın söz konusudur. Üvey kız kardeşine, üvey annesinin kendisini nasıl öldüreceğini anlatmasına tanık olan kız, gece üvey kız kardeşi uyurken yerlerini değiştirir ve üvey annesinin, kendi öz kızını öldürmesine sebep olur. Üvey annesi gittikten sonra kız, doğruca sevgilisi Roland’a gider, olanları anlatır ve birlikte kaçmak ister.

Kız, üvey annesinin yaptığı planı dinledikten sonra, gece uyurken kendisini öldüreceğini bile bile soğukkanlılığını koruyarak yatağına yatar ve üvey kız kardeşiyle yerlerini değiştirerek üvey annenin kendi öz kızını öldürmesine sebep olur

ve evden kaçar. Yani, aslında kız bir erkeğin himayesine hiç de ihtiyaç duymamaktadır. Kendisi kararlar alabilen, kendisini kurtaracak beyaz atlı prensi beklemek yerine harekete geçen, kendi ayakları üzerinde durabilen bir karakter olmasına rağmen sevgilisi Roland'a gidip onunla birlikte kaçmak istediğini söyler. Aslında kızın ihtiyacı olan tek şey duygusal bir arkadaşlıktır.

Roland, kendisiyle kaçmak isteyen kıza, önce üvey annesinin sihirli değneğini çalması gerektiğini söyler ve kız, üvey annesinin değneğini çaldıktan sonra hiç gerek yokken üvey kız kardeşinin kesik başını alıp biri yatağın önüne, biri mutfığa, biri merdivene olmak üzere üç damla kan akıtır ve ardından kızla Roland kaçarlar.

Roland, kendisini tehlikeye atarak değneği çalmak yerine rahatlıkla kaçabilmek için kızıdan değneği çalmasını ister. Bu bağlamda Roland, kaçmayı kabul edişyle kızı sevdiğini belli etse de kendisini tehlikeye atmak istemeyen, muhtemelen yetiştirilme tarzı yüzünden rahatına düşkün biri olarak tanımlanabilir. Kızın değneği çaldıktan sonra, kesik baştan yere damlattığı kan damlaları masalın en çarpıcı noktalarından biridir. Çünkü merdiven süpürmek (kan damlası, nerede olduğunu soran annesine merdivenleri süpürdüğünü söyler), mutfak ve yatak kadının ev içindeki konumunu ziyadesiyle göstermekte ve kızın kaçıışı bu toplumsal cinsiyete karşı bir başkaldırı niteliğindedir.

Sonrasında cadı diye hitap edilen üvey annenin, genç çifte ilk yaklaşışında kız, Roland'ı bir göle kendisini gölün ortasında bir ördeğe dönüştürerek cadının elinden kurtulur. İkinci yaklaşışında ise kendisini bir çiçeğe, sevgilisini ise bir çalgıcıya dönüştürür ve Roland, çiçeği koparmak isteyen cadıyı kemaniyle çaldığı büyülu oyun havasıyla dikenlerin içinde oynatarak öldürür.

Her ne kadar şimdiye kadar bütün işi kız yapmış olsa da tabii ki masallarda erkeğin de kıza layık olabilmesi için bir kahramanlık yapması gerekir, bu sebeple cadıyı öldüren Roland'dır. Artık başlarındaki büyük felaketi savdıklarına göre kurlaşma tamamlanmış, evlenmek için önlerinde bir mani kalmamıştır. Roland, düğün hazırlıklarını başlatmak üzere tıpkı “Üç Turunçlar” masalında şehzadenin yaptığı gibi kıızı orada bırakıp baba evine gider. Ancak orada gönlünü başka bir kadına kaptırır ve kadın çevirdiği dolaplarla Roland'a eski sevgilisini unutturur. Kızsız kırmızı bir taş olarak özlemle sevgilisini beklemekteyken, Roland'ın dönmeşiyle umudunu iyice kaybederek birinin gelip kendisini ezmesi ve acısına son vermesi için bir çiçek olarak beklemeye devam eder.

Roland'ın kadına gönlünü kaptırışı, erkek nefsinin zayıflığını gözler önüne sermektedir. Geride kendisini özlemle bekleyen sevgilisine rağmen, yeni bir kadına gönlünü kaptıran Roland olmasına karşın eski sevgilisini türlü oyunlarla unuttuğu söylenerek yeni sevgili kötülenir. Buradaki amaç ilk aşkın kutsallığını belirtmektir. Kırmızı arzunun, ihtirasın bir simgesidir. Kız, Roland'ın dönüşünü arzu ve özlemle beklerken kırmızı bir taşken ümidini kaybettikten sonra bir çiçeğe dönüşür. Çiçekse kıızı masumiyet sınırları içine yerleştirmektedir. Çünkü aslında daha önce belirttiğimiz “toplumsal cinsiyete başkaldırı” istendik bir davranış değil, aksine cadılara özgü bir davranıştır. Kızın, sevgilisine kavuşabilmesi için bir erginleme süreci geçirmesi ve masumiyetini geri kazanması gerekmektedir.

Bir çiçek olan kız, oradan geçen bir çoban tarafından koparılıp evine götürülür ve çoban, her sabah uyandığında evin bütün işlerinin yapılmış, yemeklerin hazırlanmış olduğunu görür. Çoban, ev işlerini yapanın çok güzel bir kız olduğunu fark edince kıza evlenme teklif eder ancak kız her ne kadar çobanla kalıp ev işlerini halletmeye devam edeceğini söylese de kendisine karşı sadık olmayan Roland'a sadakatinden ayrılmaz ve çobanın teklifini reddeder.

Kızın, kendini birden bire ev işlerine vermesi erginleme sürecinin bir parçasıdır. Ferhunde Özbay (2010: 10), Cariyeler, Evlatlıklar, Gelinler adlı makalesinde bu durumu Bertram'dan şu şekilde aktarmaktadır: *“Kışkırtıcı ‘fitne’ düşüncesi, kadına uygulanınca onun kimliğinin temeli olduğuna inanılan cinsel kışkırtıcılığına atfedilir. Bertram’a göre kadının ‘fitne’ kimliğini denetlemek gereklidir. Bu amaçla, onların bütün zamanlarını dolduracak titiz, tertipli ev kadınlığı rolünü benimsemeleri istenir. Böylece evin içine kapatarak cinsel kışkırtıcılıkları ile sosyal düzeni bozmamaları sağlanmış olur.”* Kız, kendisine evlenme teklif eden yani ona karşı cinsel anlamda bir arzu duyan çobanın teklifini reddetmekle birlikte onunla aynı evde kalıp onun ev işlerini görmeyi de kendisi önerir. Her ne kadar gidecek başka bir yeri olmasa da bir erkekle bir kadının aynı çatı altında evlenmeden yer almaları Türk geleneklerine aykırıdır ve bu durum Türk masallarında yardımsever yaşlı bir kadının evinde kalma biçimine dönüşmektedir.

Masalın sonunda kız, kendisini unutan Roland’a söylediği şarkı ile kendisini hatırlatır. Bu durum da genelde erkekler tarafından kadınlara flört etmek için yapılan serenatla benzerlik taşımaktadır.

Masallarda, susup sabrederek başlarına gelen felaketlerden kurtulmaya çalışan pasif kadın tipine çokça rastlanır. Bottigheimer (1986: 116) bu konu hakkında sessizliğin, susmanın, fikir beyan etmemenin ve kabullenici olmanın masal kadınlarının belli başlı özellikleri olduğunu belirtir. Bu suskun kadınlar o kadar pasiftir ki çoğunlukla evlenmek için rızaları bile alınmaz. Bir şehzade ya da beyoğlu gelir, kızı atının terkisine bindirir ve evlenmek üzere sarayına ya da köşküne götürür. Sedef Bacı (Güney, 2017: 99-110) masalı buna örnek olarak gösterilebilir. Cadı üvey ana tarafından kuşa çevrilen üç kardeşini kurtarmak için kardeşlerine ayırık otundan birer gömlek ören ve bu süreç boyunca hiç konuşmaması gereken kızı bir şehzade görür. Şehzade, kıza kim olduğunu sorar ancak bir cevap alamaz, “Dil bilmez biridir bu!” diye düşünüp kızı evlenmek üzere saraya götürür. Masalda bu durum “...Sedef Kız’a öyle bir vurulmuş ki, hemen toy düğün etmeyi kurup, kendi eliyle bindirmiş

atına.” şeklinde ifade edilir. Sedef Kız, o kadar edilgen yapıdadır ki, ne sorulara cevap verir ne de gelen yabancının atına binmemek için bir gayret gösterir.

Bu masalda flört anlamında önemli olan kadınların kıskançlığıdır. Sedef Kız saraya getirildikten sonra padişahın gözdelelerinden biri Sedef Kız’ı göz hapsine alıp onun bir büyücü olduğunu ve şehzadenin başına çorap öreceğini iddia eder. Bunu yapma sebebi gerçekte şehzade ile evlendirilmesi gerekenin ormandan getirilmiş susan bir kadın değil, zaten sarayda yetişmiş bir padişah gözdesi olmasıdır. Şehzadenin bu iddialara karşı tutumu da temkinli bir güven arz eder. Gözdenin sözlerine her ne kadar inanmak istemese de üç gün, üç gece Sedef Kız’ı takip eder ve sonrasında da sorguya çeker. Yani aslında söylenenler ve söylenenlerin doğruluğunu kanıtlayan kendi gördükleri bile şehzadenin Sedef Kız’a duyduğu güveni bozmaz. Peşin hükümlü olmayıp olanları bir de onun ağzından dinlemek ister ancak Sedef Kız tabii ki her zaman yaptığı gibi ne konuşur ne de örgüsünü bırakır. Duyduklarına karşılık tek tepkisi sessizce gözyaşı dökmek olur. Ölçer Özünel (2006: 116) kadınların bu makûs kaderi hakkında *“Kadınlar bazen de olgunlaşma süreçlerini pasif bir direniş içinde tamamlar. Bu sürecin ana eksenini ‘susup sabretmek’ oluşturur. Doğu kültürünün vazgeçilmez öğelerinden olan sükût ve sabır masallarda kadınların kaderi olarak belirmiştir.”* der. İncelediğimiz masallardan gördüğümüz kadarıyla “sükût ve sabır” yalnızca doğu kültürü için değil batı kültürü için de vazgeçilmez öğelerdir.

On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63) masalında ağabeylerini istemeden kargaya dönüştüren kızın, ağabeylerini kurtarabilmek için yedi yıl boyunca hiç konuşmaması ve gülmemesi gerekmektedir. Kız, bu amaçla ulu bir ağaca çıkar ve beklemeye başlar. Kızın ağaca çıkışı arınma sürecini ve giriştiği bu zorlu işteki kararlılığını göstermekle birlikte ağacın tıpkı Türk kültüründe olduğu gibi Alman kültüründe de kutsal olduğunu gözler önüne serer. Ormana avlanmak için gelen bir kral, ağaçtaki kızı görüp prenses olduğunu anlar ve kıza, âşık olup evlenme teklif eder. Masalda bu durum “Alnında altın yıldız işaretiyle bir prenses oturmuyor mu

ağacın tepesinde! O saat gönlü kayıp prensesin güzelliğine vurulmuş: ‘Benim eşim olur musun?’ diye yukarıya seslenmiş.” şeklinde ifade edilir. Kızın alnındaki altın yıldız işareti kızın kutsallığını, değerini ve kalbinin temizliğini sembolize etmektedir. Kralın evlenme teklifine kız, bir şey söyleyemeyeceği için evet dercesine başını sallar ve kralla birlikte saraya gider. Burada göze çarpan nokta Sedef Bacı masalındaki şehzade; kızın rızasını almaya ihtiyaç duymadan, kızı kaçırmaya atına bindirip götürürken bu masaldaki kralın kıza kibarca evlenme teklifinde bulunup cevaba göre hareket etmesidir. Ölçer Özünel (2006: 48), bu konuda *“İyi kalpli çoban ya da şehzadeler bu kızları, toplumdan yalıtılmış mekânlarda bulduklarında onlarla evlenmeyi isterler. O anda kızların, evlenme teklifini reddetme şansı yoktur. Bu noktada, iyi kalpli şehzade ve çobanların, kızlar onlarla evlenmeyi reddettiği durumlarda hâlâ iyi kalpli olup olmayacakları sorulmalıdır. Böyle bir durumda, ret cevabı veren yalnız bir kızın, bir erkeğin gözünde namussuz damgası yiyebileceğini akılda tutmak gerekir. Evlenmek istemeyen kızın karşısındaki erkek, toplumun kendisine yüklediği cinsiyet rolü gereği kızın üzerinde namusuna yönelik bir tehdit oluşturacaktır. Böyle bir tehditle karşılaşmak istemeyen kız, karşısına çıkan erkeklerle evlenmeyi arınma sürecini tamamlayıcı bir unsur olarak değerlendirecek ve bu kurtuluşa itirazsız rıza gösterecektir.”* şeklinde bir yorumda bulunur. Çoğu masal için bu yorum doğru olsa da nadiren Sevgili Roland masalındaki kızın, kendisini evine götüren çobanın evlenme teklifine reddi ve bu durum karşısında çobanın kıza karşı kötü bir tutum geliştirmemesi gibi karşıt durumlara da rastlanmaktadır.

Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335) adlı masalda üvey anneleri tarafından birer kuğuya dönüştürülmüş olan altı ağabeyini kurtarmak isteyen kızın altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden yıldız çiçeklerinden altı gömlek örmesi gerekmektedir. Örnek burada da tıpkı Sedef Bacı masalında olduğu gibi arınma ve erginleme sürecinin bir parçası olarak kaşımıza çıkar. Erkeğin avcılığına karşılık kadının ev işleri ve örgüdeki marifeti ortaya konmakta ve toplumsal cinsiyet rolleri oluşturulmaktadır. Kız, Sedef Bacı ve On İki Kardeş masallarında olduğu gibi ağaca çıkarak işe başlar ve avlanmaya ormana gelen kralın adamları tarafından bulunur. Kralın adamları “İn aşağı! Bizden sana zarar gelmez!” der ve kız konuşamadığından

inmeyeceğini belirtmek için başını sallar ancak kralın adamları ısrarlarını sürdürürler. Kız üzerinde değerli, değersiz ne kadar eşya varsa don gömlek kalıncaya dek aşağı adamlara atar ki adamlar yetinip gitsinler ancak sonunda adamlardan biri ağaca çıkıp kızı ağaçtan indirir ve krala götürür.

Kralın adamları, başta kıza kendilerinden ona bir zarar gelmeyeceğini söylese de “haydut” gibidirler. Kız, inmek istememesine rağmen ısrarlarını sürdürür hatta ve hatta neredeyse çıplak kalıncaya dek üzerindekiyi çıkartıp aşağı, onlara atışına sadece seyirci kalırlar. Sonunda da aslında en başında yapmak istediklerini yapıp kızı ağaçtan zorla indirirler.

Kral, kıza kim olduğunu ve ağaçta ne aradığını sorar, cevap alamayınca da bu soruları bildiği bütün dillerde tekrarlar. Sonunda da kıza abayı yakar. Masalda bu aşk “Derken kızın güzelliği karşısında kralın yüreği yumuşamış, ansızın bir ateş düşmüş içine, gönlünü kıza kaptırmış ki, sormayın!” sözleriyle dile getirilir. Kral, kızın üzerinde pek bir şey kalmadığından kızın üzerine kendi pelerinini atar ve kızı kaldırıp tergisine oturtur. Kral, sofrada da yanı başına oturttuğu kızın alçakgönüllülüğünden, ağır ve terbiyeli oluşundan çok hoşlanır ve evlenme teklifi olmasa da ortamdakilere bir bildiride bulunarak şunları söyler: “Ben evlenirsem bu kızla evlenirim, dünyada başkasında gözüm yok!”. Sabırlı, sessiz, örgü ören, alçakgönüllü, ağır ve terbiyeli olan kızın karşısına birçok lisan bilen yani kültürlü ve eğitilmiş, kızın üzerine pelerinini atan, kızı kaldırıp tergisine oturtan yani korumacı ve centilmen bir erkek konarak yine masal aracılığıyla toplumsal cinsiyet rolleri benimsetilmeye çalışılmaktadır.

Sedef Bacı, On İki Kardeş ve Altı Kuğu masallarından gördüğümüz kadarıyla flört aşamasında Türk masallarında da Alman masallarında da kadınlardan pasif, boyun eğen, kaderci ve bir erkek himayesine ihtiyaç duyan yani erkeğe kendini güçlü hissettiren bir kadın olması beklenmektedir diyebiliriz.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108) adlı masalda da karşımıza yine arınma ve erginleme süreci için ağaca çıkmış ve ağaçtan zor kullanarak indirilmiş bir kadın çıkmaktadır. Masalda, üvey analarından kaçarken geyik izinden su içerek geyiğe dönüşmüş kardeşiyle ormandan geçen bir kız vardır ve bu kız geceyi geçirmek için ağaca çıkar ancak tabii ki onu, o ağaçtan bir erkek indirmelidir. Kızı ağacın üstünde bir Bey-oğlu görür ve kızı, ağaçtan inmesi için ikna etmeye çalışır ancak kızı razı edemez. Bunun üzerine Bey-oğlu, “savaşta ve aşkta her şey mubahtır” felsefesiyle kızı ağaçtan indirebilmek için adamlarına ağacı kesmelerini emreder. Bey-oğlu, rızası olsa da olmasa da kıza sahip olacaktır. Adamları ağacı kesmede başarısız olunca Bey-oğlu ağacın etrafını kendine mesken edinir ve yemeden-içmeden kesilerek günden güne zayıflar.

Bir gün Bey-oğlu bir kocakarıya rastlar ve Bey-oğlu’nun derdini öğrenip ona yardım etmek isteyen kocakarı, kavağın altında un eleyip hamur yoğurduktan sonra ekmek yapacağı sacayağını ters kapayarak nafîle uğraşır. Bunu gören kız, yardım isteyen kocakarıya yardım etmek için aşağı inince kocakarı, kızı kendine bağlar. Sonrası masalda “Şehzade de bunu oradan aldığı gibi evine götürür, Geyik kardeş de beraberlerinde... Artık, kırk gün kırk gece düğün dernek, Bey-oğlu kızı alır, otururlar.”

Ağaca çıkan kızın ev işlerine yardımıyla birlikte erginleme süreci tamamlanmış olur ve evlenmemesi için bir sebep kalmaz. Bey-oğlu, kızı saplantılı derecede sevmektedir, bu sebeple de kızı elde edebilmek için yaptıklarında kızın ne düşündüğü onun için önemini yitirmektedir. Onun için önemli olan arzularına kavuşmaktır. “Bey-oğlu kızı alır” tabiri de ataerkil dilin bir parçası olmakla birlikte kızın önemsizliğine ve ilişki içerisindeki pasifliğine de bir vurgudur. Aksi takdirde o tabir “Bey-oğlu ile kız evlenirler” şeklinde de olabilirdi.

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86) masalında da yine üvey analarından kaçan biri kız, biri oğlan iki kardeş vardır ve yine erkek kardeş susuzluğuna yenik düşerek bir ceylana dönüşür. Kız kardeş, yanına aldığı ceylan kardeşiyle birlikte ormandaki bir kulübeye sığınır ve orada yiyecek topladığından, yemek yaptığından, dua ettiğinden bahsedilir. Yani bu kulübeye sığınma yine erginleme sürecinin bir parçasıdır. Kız, burada kendisini bulacak erkeklerle evlenebilmek için kendisini hazırlamaktadır.

Ormanda ava çıkan kral, ceylan kardeşin vesilesiyle kulübeyi keşfeder ve kız kapıyı açsın diye ceylan kardeş ile kızın arasında kararlaştırdıkları şifreyi söyler. Kral, her ne kadar tıpkı “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalında olduğu gibi hileye başvurmuş olsa da Bey-oğlu kadar ataerkil değildir. Masalda kapı açıldıktan sonra kral ile kızın karşılaşması şöyle anlatılır: “Kız, ceylan kardeşinin değil de, altın taçlı bir adamın içeri girdiğini görünce korkmuş. Ama kral gülümseyerek kıza bakmış, ona elini uzatarak demiş ki: ‘Söyle bakayım sarayıma gelir, benimle evlenir misin?’ Kız da ‘Evlenirim tabii’ diye cevap vermiş. ‘Ama ceylan kardeşim de benimle gelecek, onu yalnız bırakamam.’ demiş.”. Görüldüğü üzere kral, sevdiği kıza evlenme teklif etme nezaketinde bulunur ve kendisiyle gelmesi için kızın rızasını alır. Kız da bu evlilik için bir şart koşabilecek kadar kendisine güvenmektedir.

Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197) adlı masalda babasının hayatını kurtarmak için istemeden evlendiği “Of” ismindeki Arap’tan kaçan kız, kılık değiştirerek Of’tan kaçır ve bir ormana sığınır. Ormanda kızını bulan padişah ve maiyeti kızın ne çeşit bir mahlûk olduğunu anlayamaz ama padişah, Tüylüce ismini taktığı bu mahlûku yine de yanında saraya götürür. Padişahın ava çıkacağı bir gün padişahın annesi, oğluna çörek yapmaktadır. Padişahın onayıyla Tüylüce’de bir çörek yapar ve gizlice yüzüğünü çöreğin içine koyar.

Bu masaldaki Tüylüce karakteri, padişahın yanına gelmeden önce başarısız bir evlilik yapmış olmasıyla aslında sempati beslenen ama aşağı görülen bir kadındır. Padişahın sempatisi sayesinde ormandan kurtulup saraya girmiş ancak padişahın annesine kendisini onaylatamamıştır. Ava çıkacak padişaha çörek yapılırken padişahın annesi Tüylüce'ye hitaben “Çek o pis ellerini bakayım!” şeklinde bağırır. Annesi her ne kadar Tüylüce'yi aşağı görse de padişah acıyarak Tüylüce'nin bu girişimini onaylar.

Padişah avdayken Tüylüce'nin çöreğindeki yüzüğü bulur ve yemekten sonra hemen saraya dönülmesi için emir verir. Saraya vardığı gibi de annesine Tüylüce'yle evlenmek istediğini dile getirir. Padişahın acıması ve sempatisinin altında bu aşağı görülen kadına karşı bir sevgi beslediği bu acelesinden de anlaşılabilir. Ama annesi her zamanki gibi temkinlidir: “Sen deli misin oğlum, o insan değil, hayvan mıdır, nedir, bir acaip mahlûk... Onunla evlenilir mi?” diyerek oğluna karşı çıkar. Padişah, gizliden gizliye içinde büyüttüğü aşkı Tüylüce ile evlenemezse kederinden öleceğini söyleyerek annesini ikna etmeyi başarır. Gönülsüz anne yine de padişaha, Tüylüce'yi odasında gözetlemesini tembihler. Padişah ve annesi Tüylüce'nin güzel bir kız olduğunu görüp işin aslını kendisinden dinleyince evlilik için bir engel kalmaz.

Oduncunun Kızı masalının bir benzerine Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466) da rastlanmaktadır. Bu masalda da kendisiyle evlenmek isteyen babasından tıpkı Tüylüce gibi kılık değiştirerek kaçan bir kız karşımıza çıkar. Ormanda, bir ağaç kovuğundan kral ve avcıları tarafından bulunan kız, annesi ve babası tarafından terk edilmiş bir çocuk olduğunu söyleyip kendisine acıyarak yanlarında götürmelerini ister. Alacapost adı verilen kız, sarayda merdiven altı, karanlık, ahır gibi bir yere yerleştirilir ve mutfakın en zor, en ağır işlerini yapmak zorunda bırakılır. Böylece erginleme sürecini sabır ve ev işleri etrafında gerçekleştiren kadınların arasında yerini alır.

Alacapost da tıpkı Tüylüce gibi çilesinden kurtulabilmek için gizlice harekete geçer ve sarayda düzenlenen şenliğe güneş gibi altından giysisiyle katılır ve bakışları üzerinde toplar. Yarım saat boyunca kralla dans ettikten sonra kaçıp Alacapost kılığına geri döner. Bütün bahtsız güzel masal kahramanları gibi Alacapost da güzelliğini kullanarak kralın ilgisini çeker. Ancak bir kadının yalnızca güzel olması yeterli değildir, aynı zamanda hamarat da olması gereklidir. Alacapost, aşçıbaşının isteği üzerine kralla bir çorba hazırlar ve çorbanın içerisine altın yüzüğünü koyar. Dans esnasında daha önce hiç bu kadar güzel bir kız görmediğini düşünen kral, çorbayı içerken de hiç bu kadar lezzetli bir çorba içmediğini düşünür. Yani sabrın yanı sıra güzel ve hamarat bir kız portresi çizilir. Kral, çorbayı Alacapost'un yaptığını öğrenince kızı sorguya çeker ancak ağzından bir laf alamaz.

İkinci şenlikte kız, ay gibi gümüşten giysisiyle kralın dikkatini çeker ve yarım saat dans ettikten sonra kaçıp Alacapost kılığına girip kralla çorbasını pişirir ve bu defa da çorbanın içine altın örekesini koyar. Kral, kızı tekrar sorgular ancak kızdan, herkesin horlayıp aşağıladığı bir kız olduğu hariç bir yanıt alamaz. Üçüncü şenlikte kız, yıldız gibi ıslıl ıslıl giysisiyle tekrar kralla dans eder yalnız bu defa kral dansın yarım saatten uzun sürmesini emretmiş ve kızın parmağına fark ettirmeden yüzük takmıştır. Takılan bu yüzün, bir nevi kralın, sevdiği kıza bir evlenme teklifi olarak sayılabilir. Kral danstan sonra kızı bırakmamaya kararlı olsa da kız yine kaçır ve Alacapost kılığına girer ancak bu kez dans yarım saatten uzun sürdüğü için elbisesini çıkaracak vakti olmaz, kürkü elbisenin üzerine giyer ayrıca elini yüzünü de tamamen karartamaz, bir parmağı beyaz kalır. Kralla hazırladığı çorbanın içine bu sefer de altın masurasını koyar ve yine sorgulanmak üzere çağırılır. Kral, kızın parmağındaki yüzüğü görür ve kızı elinden sıkıca tutar. Kız kaçmaya çalışırken kürkünün önü biraz açılır ve içindeki elbise meydana çıkar. Bunun üzerine kürkü çekip alan kral kızın, dans ettiği güzel olduğunu görür.

Oduncunun Kızı ve Alacapost masallarındaki kızlar her ne kadar güzellikleri anlatılsa da ilk etapta güzellikleri fark edilemeyen kızlardır. Bu sıradanlıkları bir

kılık değiştirme ile gösterilmiş “dünyalar güzeli”, “ayın on dördü gibi” vb. ifadelerle dile getirilen güzellikleri üstlerine giydikleri kılıfın altında kalmıştır. Yani aslında bu güzellik, onların i  güzelliğini anlatmaktadır.  abaları da dış güzellikleri fark edilmeyip horlandıkları, aşağı görüldükleri için i  güzelliklerini göstermektir. İ  güzellikleri fark edildiği andan itibaren de masalların mutlu sonu olan evliliğin kapıları aralanır.

Yine gizlenmek zorunda bırakılmış, içi güzel bir masal kadını  eşmedeki Kaz  obanı (Verlag, 2016b: 981-992) adlı masalda karşımıza çıkar. Bir gün bir kont oğlu yolda karşılaştığı yaşlı kadına yardım eder ve taşınacakları kadının kulübesine kadar taşır. Oğlanın kızı gördüğü ilk an masal diliyle “...kadının şapşal kızı görünmüş; yaşı ge kinmiş ama, güçlü kuvvetli, iri yarı bir şeymiş.” şeklinde anlatılır. Yaşlı kadın, kızına içeri girmesini aksi takdirde beyefendinin ona gönlünü kaptırabileceğini söylemesi üzerine oğlan “Böyle bir kıza gönlümü kaptıracağım ha! Böyle kart değil, on beşinde bir kız olsa, yine kendisine karşı bir sevgi uyanmazdı kalbimde” diye i  geçirir. Kızın tasviri ve kontun düşüncelerinden hareketle dış görünüş ve statü kadın-erkek ilişkilerini büyük oranda etkilemektedir denebilir. Oğlanın, kızın bu hâliyle hiç ilgilenmediği gidişinde bile vurgulanır ancak bu defa masal dilinde bir değişiklik olmuştur: “Başını çevirip de kadının güzel kızcağızına bir kez bile bakmamış.”.  ncesinde yapılan “şapşal, yaşı geçkin, güçlü kuvvetli, iri yarı” tasviri kızın yalnızca bakan gözlerin görebileceği dış görünüşünü ifade ederken bu ifade sonrasında “güzel kızcağız” hâline gelerek görebilen gözler için i  görünüşünü yansıtmaktadır.

Kont oğlu sonrasında kızı bir pınar kenarında maskesini çıkartırken görür ve bu konu masalda “...şimdiye kadar dünyada eşine rastlanmadık g zelli te bir kızla karşı karşıya bulunduğunu görünce hayretinden donakalmış.” biçiminde ifade edilir. Kontun oğlu bu karşılaşmadan önce kızın aslında bir kral kızı olduğunu da öğrenmiştir. Kız, babası tarafından ormana terk edilmiş inci g zyaşlı bir masal kızıdır. Bu öğrendikleri ışığında oğlan öncesinde hakir gördüğü kıza karşı bir ilgi duymaya başlar. Kız, kont oğlunun aracılığı ile ailesine kavuşunca gözü kendisini

kavuşturan oğlana ilişir ve nedenini anlayamasa da yüzü kızarır. Nedeni bellidir: ev işleriyle uğraşıp yaşadıklarına sabrederek erginleme sürecini tamamlamış ve bu hayattan kurtuluşuna bir kont vesile olmuştur. Kont oğlunusa kız hakkındaki tutumu kızın statüsüyle doğru oranda bir değişim göstermiş artık masalların mutlu sonu olan evlilik için bütün engeller ortadan kalmıştır.

Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375) adlı masalda şehzade, bir sarayı koruyan yedi başlı ejderhayı öldürür ve sarayda 10 yıldır ejderhanın tutsağı olan kızı kurtarır. Kız, kendisini kurtaran şehzadeye “Artık seninim; beni nereye dilerse oraya götür.” der. Bu ifade tümüyle bir teslimiyet içermektedir. Şehzade, kızı yanında götürmek istemese de kızın yalvarmasına dayanamaz ve “merhamet” ederek kızı yanına alır. Kız, şehzadeye duyduğu ilgiden dolayı şehzadenin bir derdi olduğunu fark eder ve şehzadeye “kendisini tasalandıran şeyin ne olduğunu sorma cesaretini gösterir.”. “Artık seninim”, “sorma cesareti göstermiş” gibi ifadeler bu masalın eril dilini ve ataerkil yapısını gözler önüne sermekle birlikte kadının bir erkeğe ihtiyaç duyan, pasif ve erkeğine karşı ilgili olması gerektiğini vurgular.

Şehzadenin derdini öğrenen kız, şehzadeden bir testi su ister şehzade de kıza bu isteği için içten içe kızarak testiyi getirir ve “kızın ellerine tutuşturur.”. İtaatkâr ve pasif kadının karşısına bu masalda; kahraman, cesur ve kaba bir erkek yerleştirilmiştir. Şehzade, kızın isteği ile testideki suyu kızın üzerine serpiştirir ve kızın tenine değen her su damlası bir elmas olarak yere saçılır. Bu andan itibaren de şehzadenin kıza karşı tutumu değişir ve onu saymaya başlar. Şehzadenin tutumundaki değişiklik Çeşmedeki Kaz Çobanı masalındaki kontun tutum değişikliğine oldukça benzemektedir. Yalnız kontun tutum değişikliğine sebep olan statü değişimişken şehzadeninki kızın ev içindeki emeğidir. Kızın tenine değen su damlalarının elmasa dönüşmesi kızın evdeki emeklerinin değer kazandığı anlamına gelmektedir.

Kurtardığı ilk kızın sözüyle iki farklı saraydan iki kız daha kurtarır şehzade. Bu kızların da tenlerine değen sular mücevher olarak dökülmektedir. Sonunda denizin ortasında elmaslar, inciler ve yakutlarla bezeli bir köşk yapması gereken şehzadeye yine kızlar yardım ederler. Şehzadeye, önce Hacı Babalarından köşkü ister sonra da açgözlü padişah ve veziri köşkün içerisindeyken geri yollamasını isterler ve böylece başlarındaki beladan kurtulurlar. Görüldüğü gibi kızların değeri anlaşıldıktan sonra şehzadenin kızlara karşı tutumu tamamen değişmiş ve şehzade, onların sözünü dinleyen itaatkâr bir köpek gibi olmuştur. Kızlar “serp” der serper, “git” der gider, “iste” der ister yani kızlar, “artık seninim”, “şehzadem” derken kadınlığını kullanarak kontrolü de ellerine almışlardır.

Kızlar, başlarındaki belayı savdıktan sonra uzaklara gitmek isterler ve hep birlikte yola çıkarlar. Şehzade yolda karşılaştıkları Topal Dev’i yalvardığı ve kızlar da öldürmemesi gerektiğini düşündüğü için öldürmekten vaz geçer. Şehzade her zamanki gibi cesur ve atılgandır ancak artık kızların düşüncelerinin onun için bir değeri vardır.

Bir tepede dinlenirken kızlardan ilk kurtarılanı sihirle o güne kadar görülmüş en güzel sarayı yapar. Bu durum, toplumumuzun diline yer etmiş bir atasözünü akıllara getirmektedir: Yuvayı dişi kuş yapar.

Kızlar, şehzadeyi kendi babası olan padişaha karşı da birkaç defa korurlar ancak sonunda padişah, şehzadenin gözlerini oyup oğlunu kuyuya atar ve oğlunun sarayına gidip kızların kendi sarayına gelmelerini ister. Enteresan olan ise sultanın da sürgün edilen şehzadeyle birlikte gidip seyahat etmesine ve şehzadenin sarayında bulunmasına rağmen padişah, oğluna ait olanı ister. Kızlar da sevdikleri ve kurtarıcıları olan şehzadenin öcünü almak için padişahın içerisinde birer hizmetçi kız bulunan kırk arabayla kırk boş araba ister ve gelen arabalardaki kızların kellelerini uçurup boş arabalarla göndererek padişaha cevaplarını vermiş olurlar ve şehzade

uğruna kıskanç babayla bir savaşa girerler. Başlangıçta kendilerini bile kurtarmaktan aciz olan, iç dünyalarının esiri olmuş bu kızlar zamanla bir değişim geçirip edilgenlikten etkenliğe adım atmışlar ve sevdikleri şehzadeye kol kanat gererek koruyucusu, onun uğruna savaşılarak intikamcısı olmuşlardır. Aynı zamanda bu birden değişim onlar için yersiz bir zulüm de getirmiş, bu erilliği kontrol edememişlerdir.

Masalın sonunda şehzade, babasını devirip tahtına geçince ilk iş kızları sarayına çağırır ve böylece sadakatini de göstermiş olur.

“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009: 121-127) adlı masalda kız, babası, padişahın tutumu yüzünden evlenemeyeceğini anlayınca babasına, bir yarışma düzenlenmesini ve bu yarışmada kim bir narı tek eliyle, tek tanesini yere düşürmeden yemeyi başarırsa onunla evlenmek istediğini bir kâğıda yazarak teklif eder. Daha önce nar, turunç gibi meyvelerin arzuların bir sembolü olduğunu söylemiştik. Burada da evlenme çağına gelmiş kızın evlilik arzusunu karşılamaktadır nar.

Yarışmaya katılanlar arasında yalnızca Yemen şehzadesi narı tek bir nar tanesini yere düşürerek yemeyi başarır. Kız, kim olduğunu bilmediği bu delikanlıyı pencereden görüp beğendiği için gönlü onunla evlenmek istese de tek nar tanesi için kırk değnek yemeyi kabul ederse onunla evleneceğini söyler. Kızın güzelliğini duyup da talip olmaya gelen Yemen şehzadesi de yiyeceği değneklere karşılık, sarayından hiçbir şey almadan ve delikanlıya kim olduğunu sormadan memleketine gelmesini şart koşar.

Aslında iki taraf da birbirini sevmektedir ancak kız, evlenebilmek için oğlanın sevgisini sınamak ister. Sevgi sınaması masallarda kızın talep ettiği cesaret ve

kahramanlıklarla sağlanmaktadır. Kırk değnek yemeyi kabul edip etmemesi de delikanlının, hem kızı ne kadar istediğini hem de ne denli cesur olduğunu gösterecektir. Yemen şehzadesinin şartı da hem kızın sabrını ölçmek isteğinden hem de statüye bakmaksızın kendisini sevip sevemeyeceğine emin olmak ihtiyacından ileri gelmektedir.

Altı Uşak (Verlag, 2016b: 823- 831) adlı masalda da “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” masalında olduğu gibi kızını evlendirmek istemeyen bir ebeveyn vardır ancak Altı Uşak masalındaki ebeveyn kadın olduğu için kızını evlendirmemek için daha kötücül yöntemler kullanır. Taliplere başaramayacak görevler verip başaramadıklarında da başlarını uçurur. Bu kızın güzelliğini duyan bir prens, babasından bu kıza talip olmak için izin ister ancak babası, oğlunu ölüme göndermek istemez. Bunun üzerine prens üzüntüsünden yataklara düşer ve yedi yıl kalkamaz. Babasından izin alan prens talip olmak üzere kızın sarayına giderken yolda altı uşak edinir: Şişko, Uzunboy, Keskin kulak, Kemgöz, soğukta yanıp sıcakta donan uşak, Keskin göz. Bu altı uşağın, prensin özelliklerini temsil ettiği (kilo, boy, işitme kabiliyeti, delici bakışlar, ten, görme kabiliyeti) malumdur.

Prens, uşaklarının yardımıyla kraliçenin verdiği görevleri tamamlar. İlk görev denizin içinden yüzük çıkarmaktır. Yüzük evlilik bağının temsilidir, denizin içinde olması da engin denizler gibi uçsuz bucaksız dünyada evlenilecek doğru insanın bulunmasının güçlüğü göstermektedir. İkinci görev üç yüz semiz öküzü; eti, kemiği, derisi ve boynuzuyla yemek ve üç yüz fıçı şarabı içmektir. Bu görev de bolluğu, bereketi ve kuvveti göstermektedir. “Can boğazdan gelir.” atasözünde de olduğu gibi birçok toplum yiyen insanın güçlü, kuvvetli olduğuna inanmaktadır. Bugün hâlen köylerimizde zayıf insanlar hastalıklı görülmekte, yedirilerek şişmanlatılmaya çalışılmaktadır. Üçüncü görevse kız ile kucak kucağa otururken saat on ikiye kadar uyumamaktır. Bu görev de cinselliğin ve sadakatın sembolüdür. Bu görevi verirken kraliçe “Bu akşam kızımı alıp senin odana getireceğim, onu kollarına alacaksın. Ama öyle kucak kucağa otururken sakın uyuyayım demeyesin. Saat tam

on ikiyi vurur vurmaz, gelip bakacağım; kızımı senin kollarında görmedim mi, yandın demektir.” der. “Kollarına almak”, “kucak kucağa oturmak” gibi sözler cinsel birlikteliği temsil etmektedir, saat on ikiden sonra kızını onun kollarında görememe durumu da sadakatsizliği ifade etmektedir. Prensın evlenmeye hazır olması için bu görevleri tamamlayıp evliliği ve bir ilişkiyi yürütebilmeyi öğrenmesi gerekmektedir.

Kraliçenin verdiği görevleri tamamlayan prens, kızla evlenmeye hak kazansa da kız, kendisinin vereceği son bir görevi tamamlamadıkça onunla evlenmeyeceğini söyler. Son görev prensin kendini ateşe atması ve bu ateşe dayanmasıdır. Prens, kraliçenin verdiği görevleri tamamlayarak kraliçeye kendisini kanıtlamıştır ancak şimdi kendisini kıza kanıtlamalıdır. Bu son görev tıpkı “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” masalındaki kızın yaptığı gibi prensin aşkını sınamak içindir. Aşk zaten kendini diri diri ateşe atmak değil midir? Sezer (2010: 59) “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” ve Altı Uşak masallarındaki kadınların bu sınamaları hakkında “*Kadınca yalnızca bir fantezi uğruna değil, aynı zamanda kendi değerini aşkına ödenen bedelle ölçtüğü için de erkeğin onun için savaşmasını ister. Masal bu anlamda flört etme açısından bir yöntem sunmakta, kadın da bunu farklı biçimlerde kullanmaktadır.*” der. Prens, kızla birlikte evlenmek üzere kiliseye giderken, kraliçenin peşlerinden gönderdiği askerlerden kurtularak da son kahramanlığını yapar.

Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765) adlı masalda yediği bir kuş yüreği sayesinde her sabah yastığının altında bir altın bulan avcı yollara düşer ve ormanı geçtiğinde bir saraya denk gelir. Sarayda bir cadı ile kızı yaşamaktadır ve avcının sırrını bilen cadı, gözünü korkutarak kızını avcıdaki hazineyi ele geçirmek için kendisine yardım etmeye ikna eder. Avcı, kızı pencerede görüp kıza göz koyduğundan saraya gider ve hoş karşılanır. Kısa zaman sonra da iyiden iyiye kıza gönlünü kaptırır, ondan başka bir şey düşünemez hâle gelir, o ne isterse hemen yapar. Avcının, aşktan gözü kör olunca kız, cadının zoruyla sevgilisine şerbet içirir ve kuşun yüreğini kusturur ancak yüreği cadıya götürmek yerine kendisi yutar.

Avcıysa artık uyandığında yastığının altında altın bulmadığını fark etse de umursamaz çünkü kızın sevgisi ona yetmektedir.

Avcı, halk ağzıyla “aptal âşık” hâline gelmiştir. Kızın annesi ise avcının parasına puluna, malına mülküne göz koymuş ve avcının aşkını bunları elde etmek için kızı aracılığıyla kullanmaktadır. Kızın anne korkusu, sevgisinden baskındır ancak yine de gücün tamamen annesine geçmesini istememektedir. Bu sebeple kuş yüreğini annesine vermek yerine kendisi tutarak hazineyi avcı ile olan ilişkisinin içinde tutmaya çalışır. Yayınlanmamış yüksek lisans tezinde aynı masalı inceleyen Şen (2008: 157), içirilen şerbetin nefsi ve isteği sembolize ettiğini dile getirir. Avcının kaybettiği hazinesi için üzülme yerine, kızın varlığına sevinmesi ise yine aşkının boyutunu göstermektedir.

Avcının bir de üzerine aldığı vakit aklından geçirdiği yere kendisini götüren pelerini vardır. Cadı, bu pelerine de göz koyunca kızı, adamın zaten bütün servetini kaybettiğini söyleyerek cadıyı vazgeçirmeye çalışsa da başarılı olamaz. Yine cadının tehditlerine boyun eğer. Kız, avcıyı kandırarak mücevherlerle kaplı bir dağ olan Grena’ya birlikte gitmelerini sağlar ve oradaki mücevherleri topladıktan sonra avcıyı ardında uyur hâlde bırakarak pelerinle birlikte cadının sarayına geri döner. Avcı uyandığında kızın ve pelerinin gitmiş olduğunu görünce kızın vefasızlığına içerler.

Kız, sevgilisini savunmaya çalışsa da korkusu bir kez daha baskın gelmiştir. Ancak bu defa sevgilisi yanında olmadığı, kendisini aldatarak terk ettiği için avcının bir avuntusu kalmamıştır. Terk edildiği dağdan kurtulduğunda ise sevdiği kızla yüzleşmek ve intikam almak istemektedir. Saraya giderken bulduğu biri yiyeni eşek yapan, diğeri tekrar insan hâline döndüren iki salatalığı kılık değiştirerek saraya götürür ve orada bu salatalıklardan kötü olanını sevdiği kıza kendi elleriyle sunar. Sarayda eşeğe dönüşen cadıyı, hizmetçiyi ve kızı bir değirmenciye götürür. Değirmenciden de cadıya günde üç defa sopa atmasını; hizmetçiye bir defa sopa

atması, üç defa yemlemesini (masal boyunca hizmetçinin hiç görünmemesi ve kötü bir şey yapmamasına rağmen); sevdiği kızaysa hiç sopa atmamasını, günde üç defa yemle su vermesini söyler.

Masalda, cadı ve hizmetçi açgözlülükleriyle salatalığı yiyerek kendileri eşeğe dönüşmekte ancak kız, avcının kendisine ikram ettiği salatalık ile dönüşmektedir. Bu bakımdan açgözlü olanlar cezalarını bulmuş, avcıysa sevdiği kızın ihanetinin intikamını almıştır. Ancak yine de onun dövülmesine ya da ona kötü bir muamele edilmesine gönlü el vermemiştir. Çünkü ne yaşanırsa yaşansın içinde hâlâ aynı aptal âşığı barındırmaktadır.

Birkaç gün sonra gelen değirmenci, cadını öldüğünü, diğerlerininse ölmelerinin yakın olduğunu söyler. Artık öfkesi geçmiş olan avcı da merhamete gelerek sağ kalanları getirmesini ister. Sevdiği kızı tekrar eski, insan hâline döndürdüğünde kız, hemen avcının dizlerine kapanır ve “Ah ah, sevgilim! Sana yaptığım kötülüğü bağışla, annem zorladı, asla ben istemedim böyle bir şeyi, çünkü seni bütün kalbimle seviyorum. Sihirli pelerinin de bir dolapta asılı duruyor. Kuş yüreğine gelince, kusturucu bir ilaç alacağım, onu içimden çıkarıp vereceğim sana.” der. Kız bu sözlerle aşkını samimi bir biçimde dile getirir. Avcı da hâlâ onu sevmekte olduğundan kuş yüreğinin onda kalabileceğini çünkü kimde olduğunun fark etmeyeceğini, onunla evleneceğini ve onu, kendisine sadık bir eş yapacağını söyler.

Avcı ve kızın birbirlerine karşı duydukları bu sevgiye rağmen kızın, annesinin etkisi altından çıkamaması yüzünden yaşadıkları bu çatışmalar günümüzde de birçok ilişki için geçerliliğini korumaktadır. Masalda bu durum bir sadakatsizlik olarak görülmektedir çünkü evlilik bağıyla sonsuza dek sürecek olan kadın-erkek ilişkisi aslolan ailedir, kutsal olan odur. Avcının, kuş yüreğini geri istememesi de ailelerde mal mülk, para pul tartışmalarının olmaması gerektiğini, eşlerin birer ortak olduğunu

ve bu ortaklıkta her şey üzerinde iki tarafın da eşit hakkı olduğu gözler önüne serilmektedir.

Bu başlıkta altında inceleyeceğimiz son iki masal da akıllı kızların masallarıdır. Bu masallardan biri olan Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144) masalında babasına, onu “tuz kadar” sevdiğini söylediği için cellada gönderilen ve celladın merhametiyle kurtulan kız, diğer masal kadınlarının aksine bir ormana ya da ormanda terk edilmiş bir kulübeye değil sahipli bir kulübeye evin sahibesinden rica ederek sığınır. Kendisini tanrı misafiri olarak kabul eden bu yoksul yaşlı kadının yatalak bir oğlu vardır. Oğlu yatalak olduğu için eve ekmek parası kazanma görevi de bu yaşlı kadına kalmıştır. Bir gün kız, yatalak Mehmet’in anası evden gittiğinde Mehmet’ten kalkmasını ister ancak Mehmet kalkamayacağını söyler. Bunun üzerine de kız, hasta değil yalnızca tembel olduğunu anladığı Mehmet’i sopayla döve döve kaldırır ve hamallık yapması için çarşıya yollar.

Kız, dışarıdan gelen bir misafir olmasına rağmen akıllılığı sayesinde tembel olduğunu anladığı evin oğlunu çalışmaya teşvik ederek evin içine bir düzen getirmeye çalışmıştır. Kız, o kadar akıllıdır ki hamallığa iyiden iyiye alışıp para kazanmaya çalışan Mehmet, artık yapacağı her işi misafirine danışarak yapmaktadır. Fakat bu durum aynı zamanda Mehmet’in kıza tezat oluşturacak biçimde bağımlı edilgen bir tip olduğunu göstermektedir. Kız, ne kadar kendi ayakları üzerinde duran, güçlü bir karakterse Mehmet de, bir o kadar önce annesine, sonra da misafirine bağımlı, kendi başına kararlar alamayan, güçsüz bir karakterdir. Bu yüzden Mehmet’in tıpkı masal kadınlarının erginleme süreçleri gibi bir erginleme süreci geçirerek yanında anası ve misafiri olmadan, yani teorik olarak yalnız başına bir yolculuğa çıkması ve yolculuğun sonunda kıza layık olabilmesi için de zengin olması gerekmektedir.

Mehmet, misafirinden aldığı izinle hamallık ettiği tüccar ve kafilesi ile birlikte bir yolculuğa çıkar ve yolculuk sırasında üç nar elde eder. Yolculuk dönüşünde anasına ve misafirine hediyeler getirecek kadar kibar ve düşüncelidir Mehmet. Ancak evliliğe hazır olabilmesi için son bir şey gereklidir: maddî güç. Yolculuğunda elde ettiği narları kestiklerinde içlerindeki her bir nar tanesinin kıymetli bir mücevher olduğu ortaya çıkar. Bu mücevherleri daha önce hiç görmediğinden tanımayan Mehmet'e kız, bir mücevheri verir ve kuyumcuya satması için gönderir. Sonunda Mehmet, bu nar tanelerini sata sata memleketin en zengini olmuştur. Mücevherler aslında Mehmet'in emeğini temsil etmektedir. Mehmet, daha önce hiç bir şeyler için emek sarf etmediği için bunun ne olduğunu bilmemektedir, ancak kızın akli yardımıyla emeklerini kazanca dönüştürmeyi başarır. Yatalak Mehmet masalının akıllı kızı da yatalak Mehmet'i almış büyük tüccar Mehmet Bey hâline getirmiştir. Artık Mehmet; güzelliği, kibarlığı, cömertliği ile dillere destan biridir. Her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır. Asıl başarı, tıpkı bu masalda olduğu gibi perde arkasındaki bu güçlü kadınlardır.

Akıllı kadınları konu edinen diğer bir masal ise Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617) adlı masaldır. Masalda, kızının sözünü dinleyerek toprak sahibi olan baba; kızının sözünü dinlemediği için kral tarafından zindana atılır. Adamın “Ah, ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim!” yakınmalarından haberdar olan kral, kızı çağırır ve ne kadar akıllı olduğunu test etmek için bir bilmece sorar. Bilmececin ödülü, babasını kurtarıp kralın kendisiyle evlenmektir. Kız, bilmeceyi çözdüğünde kızın babasını serbest bırakıp kızla evlenen kral, bütün malını mülkünü de kızın eline teslim eder.

Yatalak Mehmet ve Köylünün Uyanık Kızı masalları akıllı kadınların, erkekler için arzulanan bir kadın tipi olduğunu gözler önüne sermektedir. Çünkü akıllı kadınlar, sorumluluğu paylaşabilecek, hayata ortak olabilecek kadınlardır. Edilgen kadınlar gibi evin süsü olmak yerine; evde söz sahibi olan, erkeğiyle eşit güce sahip olan gerçek kadınlardır.

Özetle bu başlık içerisinde yedi Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş, Sevgili Roland) evlilik öncesi dönemler, kahramanlarının karakter özellikleri ve birbirlerine karşı tutumları, erginleme ve arınma süreçleri ile masalların aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Bulunan benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; “Bacı Bacı, Can Bacı...”: T1, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”: T2, Oduncunun Kızı: T3, Sedef Bacı: T7, Şehzade Ahmet: T8, Üç Turunçlar: T9, Yatalak Mehmet: T10 biçiminde ve Alman masalları; Alacapost: A1, Altı Kuğu: A2, Altı Uşak: A3, Çeşmedeki Kaz Çobanı: A5, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, Köylünün Uyanık Kızı: A7, Kurnaz Avcı: A8, On İki Kardeş: A9, Sevgili Roland: A10 biçiminde numaralandırılmıştır. Yapılan numaralandırma işlemi baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik öncesi dönemdeki kadın-erkek ilişkilerinde benzerlik olarak; T7, A2, A5 ve A9 masallarında edilgen kadınlara; T10 ve A7 masallarında akıllı-yapıcı kadınlara; T9 ve A3 masallarında evlilik öncesi cinselliğe yer verildiği; T9 ve A10 masallarında erkeklerin evlilik hazırlıklarını başlatmak üzere kadınları yalnız bıraktığı ve araya giren mesafelerin ise ilişkiyi zor durumlara sürüklediği; T7, A2 ve A9 masallarındaki kadınların susup örme, susup gülmeme ve susup gülmeden örme eksenlerinde arınma ve erginleme süreçleri yaşadıkları; T1, A1, A2, A5 ve A9 masallarındaki kadınların içinde

bulundukları zor durumlardan ormana/ağaca sığındıkları ya da arınma ve erginleme sürecini ağaca çıkararak başlattıkları ile bu ormandan/ağaçtan flört dönemine girecekleri erkekler tarafından indirildikleri; T1 ve A2 masallarında kızların çıktıkları ağaçlardan zor kullanarak ya da hile yoluyla indirildikleri; T1, T3, A1, A5, A6 ve A10 masallarında kadınların ev işleri yaparak arınma ve erginleme süreci yaşadıkları; T3, A1 ve A5 masallarındaki kadınların düştükleri zor durumlardan kılık değiştirerek kurtuldukları ve gerçek kılıklarına da sevdikleri erkekler sayesinde döndükleri; T3 ve A1 masallarında kılık değiştirerek gizlenen kadınların, kendilerini sevdikleri erkeklere gösterme yollarından birinin onlar için yaptıkları yiyeceğe yanlarındaki değerli bir eşyayı (yüzük, altın masura vb.) gizlemek olduğu; T8 ve A5 masallarındaki erkeklerin kadınların işlevselliklerine ya da sosyal statülerine bakarak onlar hakkındaki tutumlarını değiştirdikleri; T2 ve A3 masallarında taliplerin, sevdikleri kadınlar ile, kadının kendisi tarafından ya da kadının annesi tarafından verilen görevler ya da yarışmalar ile evlenmeye hak kazandıkları; T2 ve A3 masallarındaki erkeklerin aşklarının, sevdikleri kadınlar tarafından bir sınamaya tabi tutulduğu saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik öncesi dönemdeki kadın-erkek ilişkilerinde farklılık olarak; T6 ve T9 masallarındaki kadınların, erkekler tarafından içlerinde bulundukları zor durumlardan kurtarıldığı ve bu bağlamda bu masallarda kahraman erkeklere yer verildiği; T7 masalında sonradan gelen kadının kıskanılıp bu kadına iftira atıldığı ve bu iftiraya karşılık erkeğin önce sevdiği kadına güvenmeyi tercih ettiği ama sonra üçüncü kişilerin dolduruşuna geldiği; T3 masalında kadının, erkeğin annesi tarafından hor görüldüğü; T8 masalında dert ortağı olabilen bir kadına yer verildiği ve erkeğin bu kadına karşılık vefakâr davrandığı; T10 masalında öncesinde annesine sonrasında ise sevdiği kadına bağımlı ama saf, kibar ve düşünceli bir erkeğin yer aldığı ve bu erkeğin yanında annesi ya da sevdiği kadın olmadan geçirdiği yolculuk ve bir işte çalışma yoluyla erginleme sürecini yaşadığı saptanırken; A6 ve A10 masallarında güçlü kadınlara yer verildiği; A10 masalında sevdiği kadına karşı sadakatsiz olan bir erkeğin yer aldığı; A1, A2, A6 ve A9 masallarında erkekler tarafından kadınlara bir evlenme teklifinde bulunulduğu ya

da kızın yanında çevreye bir evlilik bildirisi yapıldığı; A2 masalında eğitimli ve kültürlü bir erkeğin yer aldığı; A1 masalında ensest bir sevginin söz konusu olduğu; A3 ve A8 masallarında annesinin korkusu ya da dolduruluşu ile hareket eden kadınların yer aldığı; A8 masalındaki erkeğin aşkta intikama ve affa yer verdiği saptanmıştır.

4.10. Türk ve Alman Masallarında Evlilik

Evlilik, her toplum için önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla konumuz olan masalların da içerisinde kendisine önemli bir yer edinmiştir. Masalların hemen hepsi bir evlilikle sonuçlanır ve evlilik masalların mutlu sonudur. Kadınların, çile ve zorluklarla geçen hayatlarının kurtuluşudur. Bu nihai kurtuluşa giden yolu bir önceki başlıkta Türk ve Alman masallarını karşılaştırarak incelemiştik. Bu başlık altında da evliliği biçimsel olarak ele alacak ve bu biçimin Türk ve Alman masallarında farklılıklar ya da benzerlikler gösterip göstermediğini inceleyeceğiz.

Üç Turunçlar (Güney, 2009: 65-98) adlı masalda, üç turunçları ele geçiren şehzade; üçüncü turuncun içinden çıkan kızla evlenmek için hazırlıkları başlatmak üzere yola çıkar. Düğün hazırlıkları masalda “... alı al, yeşili yeşil düğünlüğünü kestireyim... sultanlar gibi kurulursun tahtırevana. Ahali olan da bayrak kaldırıp, davullar döverek öyle bir karşılayış karşılar ki, felek bile bir yaşına daha girer.” şeklinde tarif edilir. Bu tarif hem Türk kültüründe düğünün, evliliğin önemini göstermesi açısından hem de dönemin düğün ritüeline ışık tutması açısından önemlidir. Masalda “alı al, yeşili yeşil” biçiminde bahsi geçen düğünlük, günümüzde Türkiye coğrafyası içerisinde kına elbisesi olarak kullanılan bindallıyı anımsatmaktadır. Erol (2013: 53), Osmanlı döneminde gelinlik olarak üçetek, dörtetek, bindallı ve alt ve üst olmak üzere iki parçadan oluşan özel gün elbiselerinin kullanıldığını belirtmekle birlikte ilk beyaz gelinliği de 1898 yılında Kemalettin Paşa ile evlenen II. Abdülhamid’in kızı Naime Sultan’ın giydiğini ve beyaz gelinlik

modasının sarayda başlayıp zamanla yaygınlaştığını ifade eder. Masalda geçen ifadeye bakarak, günümüzdekine benzer bir alay yapıldığı ve gelinin davullarla karşılandığı da görülmektedir.

Padişah ve sultan, şehzadenin evleneceği kızın yerine geçerek şehzadeyi kandıran Çopur Kız ve şehzadeyi kırk gün kırk gece düğün yaparak evlendirirler ve yeni geline yüzgörümlüğü verirler. Bu durum, düğünün erkeğin ailesinin sorumluluğun altında olduğunu göstermektedir. Düğünlerin kırk gün kırk gece sürmesi de masallarımızda adeta bir gelenek hâline gelmiştir. Bu söylem, evliliğin insan hayatının en önemli dönüm noktalarından biri olarak sayılmasından ileri gelmektedir. Böyle önemli bir olay da görkemli, ihtişamlı olmalıdır. Günümüzde de düğün törenlerinde hiçbir masraftan kaçınılmamaktadır.

Masalın sonunda şehzade asıl sevdiğine kavuşup da kandırıldığını öğrenince Çopur Kız'a cezasını verir ve Turunç Güzeli ile yeniden düğün-dernek kurdurup evlenir. İlk evlilikte düğün sürecine çokça yer verildiğinden şehzadenin yaptığı bu ikinci evlilik töreni uzunca anlatılmamıştır.

Sevgili Roland (Verlag, 2016a: 384-388) adlı masalda Roland, başlarındaki belayı savdıktan sonra tıpkı Üç Turunçlar adlı masaldaki şehzade gibi sevdiğini ardında bırakıp babasına, düğün hazırlıklarına başlamalarını söylemek üzere yola çıkar. Bu masalda da düğün hazırlıklarının erkeğin ailesi tarafından yapılması gerekliliğine rastlamaktayız.

Roland, baba evinde başka bir kadına gönlünü kaptırır ve bu kadın, çevirdiği dolaplarla Roland'a eski sevgilisini unutturur. O memleketin âdeti olduğu üzere, ülkedeki bütün kızlar düğün zamanı, saraya gelip gelinle damadın şerefine şarkılar söylemektedir. Roland'ın düğünü yaklaştığı için de, haberciler salınıp kızlar saraya

davet edilir. Sarayda herkes şarkısını söyledikten sonra sıra kıza gelince, kız şarkı söylemek istemese de sonunda şarkıya başlar ve Roland, kızın sesini tanıyıp evleneceği kızın o olduğunu, başkasıyla evlenemeyeceğini söyler. Roland, aklından giden her şeyi tekrar hatırlar ve Roland ile sadık sevgilisi kavuşup evlenirler.

Bu duruma bakılarak, Alman kültüründe düğünlerde müziğin ve şarkıların önemli bir yer tuttuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Roland da, Üç Turunçlar masalının şehzadesi gibi başka bir kadın tarafından kandırılrsa da başta gönlünü bu, yeni kadına kaptıran Roland'ın kendisi olduğundan şehzadenin yaptığı gibi kadını cezalandırmak yerine suçunu kabullenerek hatasından dönmekle yetinir. Masalın sonundaki evliliğin ise ayrıntılarına yer verilmediğinden standart bir evlilik töreni olduğu düşünülmektedir. Türk masallarında çoğunlukla kırk gün kırk gece düğünler yapılsa da Perili El (Güney, 2009: 147-154) adlı masalda anası ve babası bir günde ölünce öksüz kalan Gül Kız da kendisine hayırlı bir kısmet çıkmasıyla gelin olup evlenir. Bu evlilik masalda "...Gül Kız, allı, pullu gelin olup kapı ardından kurtulmuş." şeklinde ifade edilmektedir. Bu masaldaki düğün sıradan, fakir ve öksüz bir kızın sıradan olan bir erkekle evliliğidir. Dolayısıyla sıradan bir düğün kabul edilebilir karşılanabilir ancak Sevgili Roland adlı masaldaki Roland'ın bir sarayda yaşadığına bakılırsa pek de sıradan biri olduğu söylenemez.

Masallarda ikincil karakterlerin de evlilikleri kısaca geçirtilir. Örneğin, Sedef Bacı (Güney, 2009: 99-110) masalında esas kızın babasının, karısının erken yaşta ölmesi üzerine yaptığı ikinci evlilik kısaca belirtilerek geçilir. Ayrıca bu ikinci evlilikler, masalda "üvey annelere" yer açtığından da özendirilecek bir yanı olmayan kötücül evliliklerdir. Bu yüzden masallarda bu evliliklerin basitçe geçirtilmesi olağan bir durumdur. Sezer (2010: 130), bu konuda "*Klasik masal tipi, nihai amaç olarak sunduğu evliliği korumak için önlemler alırken ustaca yöntemler kullanır. Tabii burada kutsanan yalnızca ilk evliliktir. İkinci evliliklerde, hikâyeye her zaman bir maraz eklenir. Bir ideolojinin en önemli kolonlarından biri de, romantik bir tasarım olarak ilk aşkın unutulmazlığıdır.(...) Masallarda ikinci evliliği yapan*

kadının kötülüğü, yani üvey anne yalnızca ilksel olanın doğruluğunu kanıtlamak için fazlasıyla veri sunar. Üvey anne kötü, baba da bu kadını seçtiği için hatalıdır.” der.

Sedef Bacı masalında, Sedef Kız'ın düğün sorumlulukları da Sevgili Roland ve Üç Turunçlar masallarında olduğu gibi oğlanın babasına aittir. Oğlunun mürüvvetini göreceği için çok sevinen padişah düğünü kurdurur ama kız, üvey anaları tarafından beyaz kuşlara çevrilmiş üç kardeşini kurtarmak amacıyla susup örgü örmesi gerektiğinden ne gelinliğini giyer ne de kına yakar. Masalın sonunda ise kız, kardeşlerini kurtarır ve padişahın huzuruna çıkarak başından geçenleri anlatır. Padişah da Sedef Kız'ı oğluna alır, üç kardeşe de üç kızını verir ve kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Gelinlik giymek, kına yakmak, kırk gün kırk gece düğün yapmak yine bizlere Türk kültüründe düğün âdetlerini ve evliliğin önemini göstermektedir.

On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63) adlı masalda tıpkı Sedef Bacı masalının Sedef Kız'ı gibi kardeşlerini kurtarabilmek için susması gereken kız, kendisini bulup evlenme teklif eden kralın teklifini başıyla onaylar ve kral sarayda düğün dernek kurdurup şenlikler düzenleyerek kızla evlenir. Bu masaldaki erkek karakterin kral olması ondan yüksek mertebeli kimsenin kalmadığına delalettir. Babanın yokluğu düğün sorumluluklarını oğulun omuzlarına yüklemektedir. Şenlikler kurulması da Alman kültüründe düğünün ve evliliğin Türk kültüründe olduğu gibi ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335) adlı masalda içinde sıkıştığı bir ormandan çıkabilmek için ormanda karşılaştığı cadı ile bir anlaşma yapan kral, anlaşma sonucunda sözüne sadık kalarak cadının kızıyla düğün dernek kurdurup evlenir. Üvey anne, kralın önceki evliliğinden olan erkek çocuklarını altı kuğuya dönüştürür. Kral, kardeşlerini kurtarmak için altı yıl boyunca susup örgü örmesi gereken kızı ormanda bulur ve sarayına götürüp düğün dernek kurdurarak evlenir.

Sedef Bacı masalında Sedef Kız, arınma ve erginleme süreci olan susma ve örme işlemini bitirmeden evlenmeyi reddeder ve gelinliğini giyip kınasını yakmaz ancak On İki Kardeş ve Altı Kuğu masallarındaki suskun kadınlar evlenirler. Bunun sonucu olarak evlendikten sonra çeşitli sorunlarla baş etmek zorunda kalırlar. Hatta On İki Kardeş masalında kralla kraliçenin “birkaç yıl” mutlu bir hayat sürdürüklerine ve sonrasında kaynana kaynaklı sorunlar yaşamaya başladıklarına değinilir. Ancak Sedef Bacı masalında evlilik sona saklanmış ve bu nihai sonun kutsallığı korunmuştur. Bu bağlamda susturulmuş kadınları ele alan bu üç masal için Alman masallarının evliliğe daha gerçekçi yaklaştığı söylenebilir.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108) adlı masalda yan karakter olan baba karısı ölünce tekrar evlenir. Masaldaki bu evlilik daha önce de değinildiği gibi bir yan karakter evliliği ve ikinci evlilik olduğu için sadece değinilerek geçilmiştir. Masalın sonrasında da erginleme ve arınma sürecini tamamlayan kızı bulan Bey-oğlu, kızı alıp evine götürür ve Bey-oğlu ile kız kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler.

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86) masalında da erginleme ve arınma sürecini tamamlayan kız, kendisini bulup kendisine evlenme teklif eden kralın teklifini kabul eder ve kralla saraya gider. Sarayda düğün dernek kurulur ve kızla kral evlenirler.

Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197) adlı masalda kız, anasını ve babasını kurtarmak için Arap’a verilmeye razı olur. Kız, Arap’ın yanına bırakıldığında Arap; kıza, “Ben seni babandan Allah’ın emriyle aldım. Artık sen bu evin hanımısın.” der. Artık Arap ile kız evlidir ancak herhangi bir evlilik töreni yaşanmaz. Zaten kızın Arap’ın yanındaki konumu bir eş olmaktan ziyade bir tutsaklıktır. Şen (2008: 93), koca figürünün kızın içindeki vahşi duyguların dışa vurumu olduğunu söyler. Kız, sonunda bu vahşi duygulardan ve korkularından

kaçarak arınma sürecini tamamlar ve kendisini bulup sarayına alan padişahın çöreğine yüzüğünü koyarak padişaha kendini göstermeyi başarır. Aynı zamanda padişahın çöreğine gizlediği bu yüzük ile bir nevi kaderini değiştirmek için harekete geçmiş ve evlenme teklif etmiş olur. Bu teklif sonucu padişah ve kız kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir ve düğünde halk yer, içer, davullar-zurnalar eşliğinde eğlenir. Bu masalda da yemekli bir düğüne yer verilmiştir. Aynı zamanda düğünde müzikal eğlencenin davul ve zurna ile sağlandığına da değinilmiştir. Sevgili Roland adlı masalda ise müzikal eğlencenin Almanlar için kadınların şarkıları ile sağlandığına tanık olmuştuk. Masalın sonunda kızın vahşi duygularını ve korkularını sembolize eden eski koca Arap'tan kurtulduklarında padişah ve kız yeniden kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler. Bu ikinci evlilik ise büyük badireler sonucu yıpranan bir ilişkide evliliğin tazelenebileceğini göstermektedir. Bir nevi hayata temiz bir sayfa açıp mutlu bir ikinci bahara başlamak olarak tanımlanabilir.

Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466) masalında Oduncunun Kızı masalındaki kızın yaptığı gibi başındaki beladan kılık değiştirerek kaçan kız, ormanda kral tarafından bulunur ve saraya götürülür. Sarayda da çilesi bitmeyen kız, kralın düzenlediği şenliklerde güzel elbiselerle kendisini krala beğendirir, kadınlığını ortaya koyar. Şenliklerin ardından krala güzel çorbalar hazırlayarak da ev işlerindeki marifetini yani ev hanımı rolünü ortaya koyar. Çorbaların içine koyduğu altın yüzük, altın öreke ve altın masura ile kralın kendisine karşı merak ve ilgi duymasını sağlar. Oduncunun Kızı adlı masaldaki kız da padişah için hazırladığı çöreğe bir yüzük koymuştu. Ölçer Özünel (2006: 127), bakire kızların evden ayrılırken yanlarına aldıkları bu nesneleri evden ayrılan kıza verilen çeyizle özdeşleştirir ve bu konuda *“Masal kadınlarının yanlarına aldıkları şeylerin genelde altın ya da değerli mücevherlerden oluşması, onların olgunlaşmaya attıkları ilk adımlarında, yani yolculuklarının başında aileden tam anlamıyla kopamayışlarının bir işareti sayılabilir.”* der. O hâlde masal kadınlarının yanlarına aldıkları bu çeyizleri evlenmeyi istedikleri erkeklere gönül rahatlığı ile vermeleri de olağandır. Masallar bu bağlamda evliliğe dair çeyiz geleneğini de gözler önüne sermektedir.

Düzenlediği son şenlikte kral, dans ettiği kızın parmağına bir yüzük takarak bir nevi kıza evlenme teklif etmiş olur ve masalın sonunda bu yüzük sayesinde dans ettiği kızın saraydaki Alacapost olduğunu anlayarak kızla düğün dernek kurdurup evlenir.

Çeşmedeki Kaz Çobanı (Verlag, 2016b: 981-992) adlı masalda kız, baba evinden kovulduktan sonra başka bir çatı altında gizlenip ev işlerini öğrenerek arınma ve erginleme sürecini geçirir ve kendisini, ailesiyle tekrar kavuşturan kont oğluna âşık olur. Kont oğlunun, kızı güzel bulmaya başlaması ise “Türk ve Alman Masallarında Flört” başlığı altında da belirttiğimiz üzere kızın gerçek statüsünü öğrendiğinde gerçekleşir. Bu durum “Davul dengi dengine çalar.” atasözümüzü akıllara getirmektedir.

Masalın sonu Grimm kardeşler tarafından yazılmıştır. Bu sona göre de kızın ebeveynleri, kont ve kızlarını evlendirirler. Masallarda, düğün sorumlulukları eğer kurtarıcı erkeğin ailesi varsa aile tarafından yoksa erkeğin kendisi tarafından üstlenilir ancak bu masalda rütbece üstün olan kızın ailesi olduğundan ve kızın ailesi, kendilerini kızlarına karşı mahcup hissettiğinden düğün sorumlulukları kızın ebeveynleri tarafından üstlenilmiştir.

Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-28) adlı masalda evliliğe dair kız isteme ve başlık parası âdetlerimiz göze çarpmaktadır. “Türk ve Alman Masallarında Flört” altında Oduncunun Kızı, Alacapost, Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı masallardaki dış güzelliği göze çarpmasa da iç güzelliğiyle mutlu bir evliliğe kavuşan kadınlardan bahsetmiştik. Peynir tulumu tıpkı bu içi güzel kadınlar gibi içi güzel bir adamdır. Muhtemelen şişmanlığı yüzünden peynir tulumuna benzetilmiş ve kadınlar tarafından beğenilmemiştir.

Peynir tulumu, evine gittiği bir kocakarından kendisi için sırasıyla padişahın büyük kızını, ortanca kızını ve küçük kızını istemesini talep eder. Kocakarı, oğlan için padişahın büyük kızını istediğinde padişah peynir tulumundan başlık parası olarak on küp gümüş, ortanca kızı için yirmi küp inci, küçük kızı içinse bu kızın hem daha güzel hem de daha nazlı olduğunu söyleyerek kırk küp altın ister. Kocakarının kızları ailesinden istemesi Türk geleneğine ait olan kız isteme merasimini gözler önüne sermektedir. Padişahın kızları için istediği mücevherlerin çeşidi ve miktarı da kızların değerini göstermektedir.

Peynir tulumunun çok yakışıklı bir erkek olmamasına karşın içinin güzel olduğunu söylemiştik. Masal, bu iç güzelliğini peynir tulumunun, padişahın başlık parası olarak istediği mücevherlerin her seferinde iki katını getirmesi ile vermeye çalışır. Çünkü peynir tulumu padişahın ilk iki kızıyla başarısız birer evlilik yapmasına ve hakir görülmesine rağmen umudunu kaybetmeyen, gönlü zengin bir oğlandır.

Masalda evliliğe dair göze çarpan bir diğer unsur ise başlık parası verildikten sonra söz kesilip düğün gününün kararlaştırılmasıdır. Peynir tulumunun ilk iki evliliğinde kırk gün kırk gece düğün yapılır, küçük kızla olan evliliğinde ise dünyanın her yerinden en iyi çalgıcılar getirilir, yüzlerce koyun kesilir, kazanlarla pilavlar pişirilir, tepsilerle tatlılar yapılır ve kırk gün kırk gece düğün yapılır. Bunca yapılan evliliğin kutsallığından kaynaklanmaktadır. Yapılan son evlilik düğünlerde yemekler ve tatlılar verilmesi, çalgıcıların yer alması gibi değerlere değinilerek Türk düğün geleneklerini ayrıntılandırmaktadır.

Oduncunun Kızı masalındaki ikinci baharın bir benzerine de “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009: 121-127) ve Altı Uşak (Verlag, 2016b: 823- 831) adlı masalda rastlanmaktadır.

“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” masalında ilk etapta “kız isteme” göze çarpar. Padişahın kızını isteyen çoktur ancak babası, kızını kimseye vermek istemez ve sonunda kız, babasını talipleri arasından evleneceği kişiyi bir yarışma ile seçmeye ikna eder. Yarışma sonucunda da kazanan taliple kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler ancak bu evlilik şartlı, anlaşmalı bir evliliktir. Evliliğin koşulu olan tek elle tek tanesini düşürmeden nar yeme yarışmasında Yemen şehzadesi tek bir nar tanesini yere düşürmüştü, kız da evlenmek için o nar tanesine karşılık kırk değnek yemesi gerektiğini öne sürmüştür. Yemen şehzadesi de yiyeceği kırk değneğe karşılık kızın, kendisine kim olduğunu sormadan, baba evinden hiçbir şey almadan kendisiyle kendi memleketine gelmesini şart koşmuştur. Yemen şehzadesi kızla evlenmek için yediği kırk değneğin acısını kıza misliyle ödettikten sonra gerçek kimliğini kıza ifşa eder ve kızla tekrar kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir. Yani Yemen şehzadesi ile kız, yıpranmış evliliklerine temiz bir sayfa açarak yeniden başlarlar.

Altı Uşak masalında da kraliçe, kızının taliplerine yapamayacakları işler vererek başarısız olmalarını bekler ve başarısızlıkları sonucunda da kellelerini ateşte yakar. Kraliçenin kızının güzelliğini duyan başka bir ülkenin prensi de kıza talip olur. Bu talip olma durumu tıpkı “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” masalındaki kız isteme ile benzerlik taşımaktadır. Kıza talip olan prens önce kraliçe tarafından verilen üç görevi sonra da kraliçenin dolduruşuna gelen prensesin verdiği görevi başarıyla tamamlayarak kıza evlenmeye hak kazanır. Ancak yine de evlenmek üzere kiliseye giderlerken kraliçe artlarından askerler yollayarak bu evliliğe mani olmaya çalışır. Prens, kraliçenin gönderdiği askerlerden de kurtulunca düğün alayı rahatça kiliseye varır ve nikâh töreni gerçekleşir. Nikâhtan sonra prens, tıpkı “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” masalındaki Yemen şehzadesi gibi çektiklerini kıza ödetir ve ardından kıza gerçek kimliğini gösterip şenlikler düzenleterek düğünlerini yapar. Buradaki düğün, nikâhın tamamlayıcısı gibi görünse de gerçekte daha çok ödeşmenin ardından gelen yeni ve temiz başlangıç özelliği göstermektedir.

Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144) adlı masalda babası olan padişahı “tuz kadar” sevdiği için babası tarafından ölüme mahkûm edilen kız celladının insafıyla kurtulur ve evine sığındığı bir kadının oğlu olan Mehmet’i önce yatalaklıktan kurtarır ve hamal eder sonra da hamallıktan büyük tüccar Mehmet Bey eder. Sonunda kızla Mehmet evlenirler. Ancak bu evlilik yalın bir dille verilir masalda. Çünkü kız, henüz babasıyla barışmamıştır. Masalın sonunda babayla kız kavuşunca Mehmet Bey ve padişahın kızı, Mehmet’in memleketinde ve kızın memleketinde kırkar gün kırkar gece yeniden düğün yaparlar. İki tarafın memleketinde iki ayrı düğün yapılması eşlerin evlilik töreninde birbirlerine duyduğu saygıyı ve eşitliklerini simgelemektedir.

Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617) masalında kral, bir köylü kızının aklını sorduğu bilmece ile sınar. Kızın, sorduğu bilmeceyi bildiğini görünce de onunla evlenir ve bütün malını mülkünü kızın eline teslim eder. Kralın, bütün malını mülkünü bu kızın eline vermesi, toplumun hangi tabakasından olursa olsun akıllı insanların güvenilirliğine delalet eder. Ayrıca genç okurlara da yapacakları evliliklerde hayatlarına ortak edebilecekleri, sonuna kadar güvenilebilecekleri akıllı eşler bulmaları gerektiği de bir mesaj olarak sunulur. Masalın sonunda kız, akli ile krala olan aşkını ve bağlılığını gösterir ve bunun üzerine kral, kızla düğün dernek kurdurup ikinci kez evlenir. Kralla kızın ilk evliliğinin yalın bir dille anlatılması, kızın yalnızca kralın sorduğu bilmeceyi çözebilmesinden ileri gelir ancak masalın sonunda düğün dernek kurulup ikinci kez evlenilmesi kızla kralın birbirlerine duydukları sevginin, saygının, bağlılığın ve güvenin pekişmesinden kaynaklanmaktadır.

Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765) adlı masalda avcı, flört aşamasında iken annesinin korkusuna yenik düşerek çok sevdiği avcıyı aldatan kızdan ve cadı annesinden intikamını alır. Avcı, cadı annenin ortadan kalkması sonucu kızın da samimi sözleri ile kızı affederek kıza, onunla evleneceğini ve onu, kendisine sadık bir eş yapacağını söyler. Masalın sonunda avcıyla kız nikâh kıyıp evlenirler. Bu

masaldaki evliliğin nikâhla sınırlandırılması evlenen tarafların ikisinin de kral, kraliçe, prens, prenses gibi üst tabakadan gelmeyişi ve ailelerin yanlarında olmayışıyla açıklanabilir.

Özetle bu başlık içerisinde sekiz Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Perili El, Peynir Tulumu, Sedef Bacı, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalında (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş, Sevgili Roland) biçimsel olarak evlilik; evliliğin ne yolla (nikâh, düğün vb.) yapıldığı, düğün âdetleri ve düğün sorumluluklarının kim ya da kimler tarafından üstlenildiği; masalların aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar da göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Bulunan benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; “Bacı Bacı, Can Bacı...”: T1, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”: T2, Oduncunun Kızı: T3, Perili El: T4, Peynir Tulumu: T5, Sedef Bacı: T7, Üç Turunçlar: T9, Yatalak Mehmet: T10 biçiminde ve Alman masalları; Alacapost: A1, Altı Kuğu: A2, Altı Uşak: A3, Çeşmedeki Kaz Çobanı: A5, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, Köylünün Uyanık Kızı: A7, Kurnaz Avcı: A8, On İki Kardeş: A9, Sevgili Roland: A10 biçiminde numaralandırılmıştır. Yapılan numaralandırma işleminde baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evliliklere dair benzerlik olarak; T1, T4, T7, T9, T10, A1, A2, A5, A6, A7 ve A10 masallarında standart düğünlere; T1, T2, T3, T5, T7, T9, T10 ve A9 masallarında kırk gün kırk gece düğünlere ya da şenlikli düğünlere; T2, T3, A3 ve A7 masallarında masal sonunda yeniden kırk gün

kırk gece düğün ya da şenlikli düğünlere; T2 ve A6 masallarında şartlı/anlaşmalı evliliklere; T9 ve A3 masallarında düğün alayına; T2, T5 ve A3 masallarında kız isteme ya da kıza talip olmaya yer verildiği ile T7, T9 ve A10 masallarında düğün sorumluluklarının erkeğin ailesi tarafından üstlenildiği saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evliliklere dair farklılık olarak; T3 masalında törensiz bir evliliğe; T5 masalında başlık parasına, söz kesip düğün günü kararlaştırmaya; T3 ve T5 masallarında düğün âdetlerine dair çalgıcıların yer aldığı, koyunların kesildiği, kazanda pilav pişirildiği, tepside tatlı yapıldığı gibi ayrıntılara; T4 ve T9 masallarında kadının gelinlik giydiğine; T7 masalında kına yakma âdetine; T9 masalında düğünden sonra kıza yüz görümlüğü verilmesi âdetine yer verilirken A8 masalında nikâhla sağlanan evliliğe; A3 masalında kilisede nikâh kıyıldığına; A2 masalında anlaşarak (zor bir durumdan kurtulmak için) evliliğe; A10 masalında düğünde genç kızların şarkı söylemesi âdetine yer verildiği ve A9 masalında düğün sorumluluklarının erkeğin kendisi tarafından, A5 masalında kızın ailesi tarafından üstlenildiği saptanmıştır.

4.11. Türk ve Alman Masallarında Karı-Koca İlişkileri

Evlilik kurumu kurulduktan sonra bu evliliği yürütebilmek de çiftlerin birbirlerine duydukları saygı, sevgi ve karşılıklı özverisi ile mümkün olmaktadır. İster Türk masalı olsun ister Alman, masallarda karı-koca ilişkilerine, bu ilişkilerin içerisindeki sorunlarına ve bu ilişkilerin nasıl sağlamlaştırılabileceğine dair pek çok veri sunulmaktadır. Bu bağlamda bu başlık altında da Türk ve Alman masallarında karı-koca ilişkilerinin nasıl tezahür ettiği irdelenecektir.

Üç Turunçlar (Güney, 2009: 65-98), adlı masaldaki şehzade kandırılarak sevdiği kadının yerine geçmiş olan Çopur Kız ile evlenir. Bu kandırma ve yerine

geçme olayından sonra masalda “Karakız”, “Çopur Kız” isminin yerini alır. Çünkü masal dilinde “ak” iyiyi ve güzeli temsil ederken “kara” kötüyü ve çirkini simgelemektedir. Bu noktadan sonrası asıl evlenilmesi gereken Turunç Güzeli’nin sevdiği adam uğruna diğer kadınla rekabeti ve sevdiği kadınla evlenememesinin şehzadenin üzerindeki etkileri olmak üzere iki farklı açıdan incelenmelidir.

Çopur Kız’ı arkadaşı zannedip bu arkadaşın ihanetine uğrayan Turunç Güzeli, Çopur Kız ile şehzadenin düğününden bir süre sonra bir kuş olarak sarayın has bahçesine gelir. Bu geliş şehzadeye kendini gösterme ve kendini hatırlatma maksatlıdır. Turunç Güzeli, konduğu her dalı yıkar ve bir aya kalmadan bahçeyi bir viraneye çevirir ancak sonunda Karakız’ın tuzağına yenik düşer: Karakız, hastaymış gibi yataklara düşmüş, doktorlardan birine rüşvet vererek bahçedeki kuşu yerse iyi olacağını söyletmiş ve Turunç Güzeli’ni avlatmıştır. Fakat Karakız ne kadar hainse, Turunç Güzeli de o kadar kararlıdır. Bu yüzden, kuşun kanının aktığı yerde bir servi ağacı peyda olur ve gölgesine düşen suların kurumasına neden olarak bahçeyi bir çöle çevirir. Karakız, yine bir oyun ile ağacı kestirir ve ağaçtan arta kalanlar fakir fukaraya dağıtılır. Turunç Güzeli’nin kuş ve ağaç olması bir anlamda onun temiz, saf ve kutsal oluşunu göstermektedir. Kesilen ağaçtan arta kalan budaklı bir kütüğü hatun bacının biri alır. Turunç Güzeli, bu kadının evinde evi temizleyip yemekler yaparak arınma ve erginleme sürecini tamamlar çünkü rekabet etme ve sabretmeyip harekete geçme masallarda daha çok üvey analara, kocakarılarla ve cadılara has bir davranıştır. Bu sebeple Turunç Güzeli’nin bu evde, ev işlerini görüp sevdiğine kavuşacağı günü sabırla beklemesi gerekmektedir. Sonunda yaşlı kadın da kızın sabrının mükâfatı olarak ona yardım edip kızı, şehzadenin karşısına çıkarır.

Gelelim bu zamana kadar şehzadenin ne hâlde olduğuna. Şehzade, Çopur Kız’ı ilk gördüğünde bir şeylerden şüphelenmiş ama yine de oyuna gelmiştir. Evlendikten sonra da şehzadenin kuruntusu günden güne artar ve Turunç Güzeli’nin başına neler geldiğini düşünmekten yataklara düşer. Bu yüzden de Turunç Güzeli’nin kendini gösterme çabalarını bir türlü fark edemez. Sonunda hatun bacı gelip olan

biteni anlatır ve şehzadeyle Turunç Güzeli'ni kavuşturur. Karakız “kırk katır” ile cezalandırılır, şehzadeyle Turunç Güzeli de evlenip muratlarına ererler.

Bu masalda açıkça görüldüğü üzere erkek, sevmediği ve istemediği bir kadınla evlendiğinde günden güne içine kapanmakta ve asıl arzuladığına kavuşma özlemi ile hastalanıp yataklara düşmektedir. İstenmeyen kadın, bir eş olarak istenmediğinin farkında olsa da güzellikten yana nasibi olmadığından normal şartlar altında karşısına iyi bir eş çıkmayacağını düşünmekte ve kendi elleriyle yazdığı kaderini ellerinde tutmaya çalışmaktadır. Çünkü eşi tarafından istenmese de içinde bulunduğu yaşam koşulları önceki hayatına nazaran kat be kat daha iyidir. Asıl kadın ise kaybettiği eşine kavuşmak için diğer kadınla bir rekabete girmekte ve gerçekleri gün yüzüne çıkarabilmek için var gücüyle çalışmaktadır. Bu masaldan hareketle talihin yüzlerine gülmediği çirkin masal kadınları için zengin bir kocanın kötü talihi değiştirmekle eş anlamlı olduğu çıkarımı yapılabilir.

Sedef Bacı (Güney, 2009: 99-110) masalındaki ilk evlilik padişahın, karısı öldükten sonra yaptığı evliliğidir. Bu evlilik padişah ile kara vezirin kara kızı arasında gerçekleşir. Kara vezirin kızı, padişahın kızına bir iftira atarak öyle bir kara bulaştırır ki kız, babasının bile gözünden düşer. Hâlbuki masalda, evlenmeden önce padişahın çocuklarını tahtından tacından üstün tuttuğundan, dünyaları verseler onları değişmeyeceğinden bahsedilir. Böyle bir sevgide baba ile evlatlar arasında çoğu zaman bir iletişim vardır. Ancak üvey annenin gelişi bu iletişimi bozmuş ve babanın çocuklarına karşı olan tutumunu da değiştirmiştir. Bu sebeple çocuklar geceleri toplanıp kendi aralarında dertleşmeye başlarlar. Kara vezirin kızı, bir gece çocukları dertleşirken görünce kendi başına bir çorap ördüklerini düşünerek üç erkek kardeşi birer kuşa çevirir. Kızı zaten babasının gözünden düşürmüştür. Artık kocası ile arasında kendisinden önceki kadından hiçbir şey kalmamıştır. Padişahın bu olaylar yaşanırken herhangi bir tutum geliştirmemesi, olup biten her şeye sessiz kalması ve karısının sözüne güvenip kendi kızından dahi şüpheye düşebilmesi ve yaptıklarını görememesi padişahın, hem ona koşulsuz güvendiğini hem de karısının etkisi altında

kaldığını göstermektedir. Masalın sonunda kara vezirin kızının cezalandırıldığı haberi gelir. Bu durum da padişahın, sonunda karısının etkisi altından çıkmayı başardığını göstermektedir. Kim bilir, belki de padişahın aşktan gözleri kör olmuştur ve evlilik içerisinde aşk yerini bağlılığa bırakacakken kara vezirin kızının karaları göze batmaya başlamıştır. Masalın sonunda padişahın kızının yaptığı evlilik, masalın mutlu sonunu oluşturduğundan o evliliğe dair karı-koca ilişkileri irdelenememektedir.

On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63) adlı masalda kral ve kız, evlendikten sonra birkaç yıl mutlu yaşarlar ancak bu mutlu geçen birkaç yılın ardından kralın annesi gelinini kötölemeye başlar. Onun dilenciden kalır yerinin olmadığını, gülmeyen insanın içinde bir kötülük olduğunu söyler. Krala, başlarda annesinin, karısı hakkında söylediklerine aldırılmaz ancak sonunda annesinin dolduruşuna gelir ve karısının öldürülmesini emreder. Bu durum da karı-koca ilişkilerinde üçüncü kişilerin evliliği bitirmede ne kadar etkili olduğunu apaçık gözler önüne sermektedir. Günümüzde bile oğlunu, gelinine karşı kıskırtan kaynanalar nice evliliklerin bitmesine sebep olabilmekte, tıpkı bu masalda olduğu gibi evlilikler ancak birkaç yıl mutlu devam edebilmektedir.

Kral, karısının ölüm emrini vererek aslında evliliklerini sonlandırma kararı almış olsa da karısını hâlen çok sevmektedir, bu sebeple karısı için hazırlanan ateşi ve karısının direğe bağlanışını penceresinden ağlayarak seyrederek. Ancak son anda kızın yedi yıllık suskunluğunun sonu gelir ve öncesinden kargaya dönüşmüş kardeşleri tekrar insan olup kız kardeşlerini kurtarırlar. Konuşmaması için bir sebep kalmayan kız da krala her şeyi anlatır. Kral, karısını ne kadar severse sevsin verdiği karardan dönmemektedir; çünkü bir tarafta annesi diğer tarafta ise karısı vardır. Kralın anne sevgisinin baskın çıkması da kralın Oedipus kompleksine ışık tutmaktadır ve bu kompleks karısının suçsuzluğu kanıtlandığında bile bir değişim geçirmez. Fromm (1991: 47) Freud için Oedipus kompleksinin ne anlama geldiğini *“Dört veya beş yaşlarında cinsel arzuları uyanan erkek çocukta annesine yoğun bir*

istek ve bağıllık gelişir. Onun bu isteği babasını kendisinin karşıtı, hem de rakibi olarak görmesine yol açar. Bu durumda babasının yerine geçmek ve onu ortadan kaldırmak isteyen çocukta babasına karşı büyük bir düşmanlık duygusu doğar.” şeklinde açıklamaktadır. Masalın sonu, karısının suçsuz olduğunu öğrenen kralın çok sevinmesi ile gelir. Yani kral; asıl suçlu, arabozucu anne figürünü öldürerek Oedipus kompleksinin üstesinden gelemmez. Yalnızca ayrılık kararı ertelenmiş olur. Kızın, kardeşleri tarafından kurtarılması ise insanın düştüğünde, yardımına ailesinden birilerinin koşmasına atıfta bulunmaktadır.

Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335) masalında karşımıza çıkan iki evlilikten birincisi Sedef Bacı masalındaki karı-koca ilişkisini, ikincisi ise On İki Kardeş masalındaki karı-koca ilişkisini anımsatmaktadır. İlk evlilik kralın, ormandan çıkabilmek için cadı ile yapmış olduğu anlaşma dolayısıyla kral ile cadının kızı arasında gerçekleşmektedir. Kral, cadının kızından önceki karısından olan çocuklarını canı gibi sevmektedir, bu yüzden de üvey annelerinin çocuklara bir kötülükte bulunma ihtimaline karşılık çocuklarını ormanın göbeğindeki gizli bir saraya götürür. Kralın, cadının kızıyla evlenmeden önce kız hakkındaki düşünceleri masalda “Kral bakmış, gerçekten güzelliğine diyecek yok kızın; ama yine de kendisine pek kanı kaynamamış, yüzüne baktıkça içten içe bir ürperti duymuş.” şeklinde dile getirilmektedir. Yani kral, cadının kızıyla sevmeden, sırf sözünde durmuş olmak için evlenmiştir. Bu sebeptendir ki yeni karısına, eski karısından olan çocuklar konusunda güvenmemekte, karısından onları gizleme ihtiyacı duymaktadır.

Kral, çocuklarını görmeye ormana gittiğinden sık sık ortadan kaybolmaktadır. Kraliçe, kralın böyle zamanlarda nereye gittiğini bir şekilde öğrenir ve bir gün, tıpkı Sedef Bacı masalındaki üvey ananın kocasıyla arasında, kendisinden önceki kadından kalan çocuklardan kurtulması gibi erkek çocukları birer kuğuya dönüştürerek onlardan kurtulur. Kraliçenin kendisinden haberdar olmaması sayesinde kurtulan kız, krala gördüklerini anlatır ancak kral, bu kötülüğü kraliçenin yaptığına mahal vermez. Kral, her ne kadar başta karısına güvenmese ve onu

sevmese de zamanla karısıyla aralarında bir bağıllık oluşmuş olacak ki evlatlarını kaçırdığı karısının, evlatlarına bir zarar verdiğini düşünmemesinin üzerine bir de kızını kendisiyle birlikte saraya, karısının yanına götürmek ister.

Masaldaki ikinci evlilik ise ormandaki saraydan kaçıp ağabeylerini kurtarmak için altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden yalnızca yıldız çiçeklerinden, ağabeyleri için altı gömlek örerek erginleme ve arınma sürecini tamamlayan kızın başka bir kralla yaptığı evliliğidir. Bu evlilikte de kralın annesi, kızı oğluna yakıştıramaz. Oedipal bir kompleks ile oğlunun tek sahibi olmak adına kraliçe ilk çocuğunu doğurduğunda çocuğu alıp kraliçenin ağzına biraz kan sürer ve oğluna da, karısının bir yamyam olduğunu söyler. Kral, annesine inanmak istemez ve kimsenin karısına bir zarar vermesine izin vermez. Kralın annesi, ikinci ve üçüncü çocuklar doğduğunda da aynı oyunu oynar ve kral üçüncüsünde karısını savunmayı bırakarak karısının mahkeme karşısına çıkartılmasını emreder, mahkeme de kraliçeyi ateşte yakılmak suretiyle ölüm cezasına çarptırır. Bu masalda da karı ile kocanın arasına kocanın annesi, kaynana faktörü girmekte ve yaptıkları ile ilişkiyi bitme noktasına sürüklemektedir. Kral, çoğu ailede olduğu gibi karısını bir yere kadar savunabilmekte ama sonunda annesinin dolduruşuna gelmektedir. Annesinin, oğlundan doğan çocukları alması da yine bu Oedipus kompleksi ile açıklanabilir. Kralın annesinin, cinsel bir işlevi kalmamıştır, artık dünyaya çocuk getirebilir durumda değildir. Kralın karısı ise oğlu ile arasındaki engeldir. Yani aslında kralın annesinin, kralın karısı ile girdiği mücadele bir hâkimiyet mücadelesidir. Bu mücadelede de oğlundan doğan çocuklar, oğluna, bir diğer deyişle oğlunun sahibi olan kendisine aittir. Ölçer Özünel (2006: 101) kadınların, cinsel işlevlerinin azaldığı oranda “kötü” olduklarını dile getirmektedir.

Kız, On İki Kardeş masalındaki kızda olduğu gibi tam kendisini atacakları odunlar yakılacağı zaman kardeşlerini kurtararak suskunluğunu bitirir ve kocasına, kaynanasının kendisine attığı iftiralara ve yaptıklarını anlatır. Ancak bu masaldaki kral, On İki Kardeş masalındaki kraldan farklı olarak annesini odun yığımında

yaktırarak içindeki Oedipus kompleksini öldürmeyi başarır. Artık karısı ile arasında üçüncü kişilere yer kalmamıştır.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108) adlı masalda karısı ölen baba, tekrar evlenir. Üvey çocuklarını kıskanan ve onlara eziyetler eden kadın, kocasını da çocukları evden uzaklaştırması için doldurmaya çalışır. Ancak adam, çocuklarına kıyamaz. Kadın yine de çocukları içine atıp onlardan kurtulmak için adamlarına bir fırın yaktırır.

Adam, karısının çocuklarına ettiği eziyetin önüne geçemese de dolduruşa gelmez ve çocuklarına, onları evden uzaklaştırma konusunda kıyamayıp karısına karşı çıkar. Fakat bu karşı çıkış nafiledir çünkü ikinci evlilikle gelen kadınlar ilk evliliğin kutsallığını artırmak için kötüdürler, bu kötülük de onlara, kendi başlarına karar alıp harekete geçebilme yetisi verir. “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki kadını da, öyle yaparak kocasına yaptıramadığını kendisi yapmak üzere harekete geçmiş bir hâlde buluruz. Bu durum da bu evlilikte karar alma bağlamında dominant olan karakterin kadın olduğunu göstermektedir.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki bir diğer evlilik ise erkek kardeşiyle birlikte evden kaçan kızın Bey-oğlu’yla yaptığı evliliktir. Bu evliliğin ardından kız hamileyken Bey-oğlu savaşa gitmiştir. Bir gün Arap halayık, kızı sarayın önündeki gölde suyun derinliklerine iter ve kızın yerine geçer. Bey-oğlu döndüğünde de Bey-oğlu’nu, kendisinin onun karısı olduğuna inandırır. Bir zaman sonra Arap halayık hamile kalır ve göle ittiği kızın kardeşi olan geyiğin etine aşerir. Bey-oğlu, “Nasıl olur hanım? O senin kardeşin değil mi? Hiç kardeş eti yenir mi?” dese de söz anlatamaz. Sonunda, çaresiz kalan geyiğin, gölde bebeğiyle bir balık karnında kalan ablasıyla konuştuğuna tanık olan Bey-oğlu, gerçek karısını kurtarır, olanları ondan dinler ve Arap halayığı kırk katır ile cezalandırır.

Arap halayık, tıpkı Üç Turunçlar masalındaki Çopur Kız gibi kaderini değiştirmek için asıl kadının yerine geçer ancak o masalın Turunç Güzeli'nin aksine bu masaldaki kız rekabet etmez çünkü "Bacı Bacı, Can Bacı..." masalındaki kız bir annedir, onun yeni kadınla rekabete girmekten daha yüce bir görevi vardır artık. Bu masaldaki koca ise Üç Turunçlar masalındaki şehzadenin aksine, aynı yatağa girdiği kişinin karısı olmadığını, kandırıldığını fark edemez. Ne zaman ki kadın kardeşi olması gereken geyiğe aşermeye başlar o zaman bir şeylerden şüphelenir. Hâlbuki Bey-oğlu evlenmeden önce, "Türk ve Alman Masallarında Flört" başlığında değinildiği üzere kızı takıntı derecesinde sevmekte, onun etrafında pervane olmaktaydı. Arap halayığın ise masalın öncesinde gerçekleşen evlilikte ve Sedef Bacı, Altı Kuğu masallarında gerçekleşen evliliklerde olduğu gibi ikinci eş olmanın verdiği kıskançlık duygusu ve koca üzerinde hâkimiyet kurma düşüncesi ile önceki eşten kalan her şeyin varlığını silmek ister. Bu masalda Bey-oğlu'nun önceki karısı sayılabilecek kadından arta kalan ise kadının geyik kardeşidir. Dolayısıyla Arap halayık, diğer ikinci evlilik kadınları gibi, kocasının önceki evliliğinden kalan bu bağı koparmalıdır ki eşiyle gerçek anlamda karı-koca olabilsinler. Bey-oğlu'nun bu konudaki tutumu ise, bir balık karnında olan asıl karısının babasının, karısı çocuklardan kurtulmak istediğindeki tavrı ile aynıdır. Başta karşı çıkar ama bu karşı çıkış pasif bir direnişten öteye geçemez. Bu durum da, insanların eş seçimlerinde ailelerine benzer kişiler bulduklarını ortaya koyabilmektedir.

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86) adlı masalda biri oğlan biri kız, iki kardeş üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri için evden kaçarlar. Bu durum da baba figürünün ikinci eşi olan karısına karşı pasif kaldığını ve ikinci evlilikle gelen kadının beklendik bir davranış sergilediğini tekrar gözler önüne sermektedir. Adamın, karısının bu zulmüne karşı bir varlık gösterememesi bu evlilikte de "Bacı Bacı, Can Bacı..." masalındaki evliliklerde olduğu gibi dominant karakterin kadın olduğunu göstermektedir.

Sedef Bacı, Altı Kuğu, “Bacı Bacı, Can Bacı...”, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş masallarının tümünde görüldüğü üzere ikinci evlilikle gelen kadınlar kendisinden önceki kadına ait tüm izleri silmek istemektedir. Kendinden önceki kadından kalan her şeyi kocasıyla arasında bir engel olarak görmekte ve onu/onları kıskanmaktadır. Çünkü o çocuklar; kendisinin, kocasının ilk göz ağrısı olmadığının yaşayan kanıtlarıdır. Çünkü o çocuklar, kocasının ondan önce bir başkasını sevdiğinin kanıtlarıdır. Bu sebeple ister Alman masalı olsun ister Türk, ikinci evlilikle gelen eşler, önceki eşten kalan çocuklara (ya da “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki Arap halayık ile Bey-oğlu evliliğinde olduğu gibi önceki eşten kalan kardeşe) karşı aynı davranışları sergilemektedir, denebilir. Ancak kocaların tutumu değişiklik göstermektedir. Sedef Bacı masalında padişahın, karısının etkisi altında kalarak çocuklarına karşı olan tutumunu değiştirdiği; Altı Kuğu masalında kralın, karısına tam olarak güvenmeyip çocuklarını ondan gizlemeye çalıştığı; “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki ilk evlilikte adamın, çocuklarına ettiği eziyetlerde karısını engelleyemediği ancak çocuklarına da kıyamayıp karısının onlar hakkındaki isteklerine karşı çıktığı ama bu karşı çıkışın yetersiz kaldığı, ikinci evlilikte de bir öncekine benzer bir şekilde Bey-oğlu’nun karısı zannettiği Arap halayığa geyik kardeşi yemesi konusunda karşı çıktığı ama bu karşı çıkışın yetersiz kaldığı ve son olarak da Erkek Kardeş ile Kız Kardeş masalındaki adamın karısının çocuklarına ettiği zulme karşı bir varlık gösteremediği gözlenmektedir.

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş masalında, üvey anneleri tarafından eziyet edilen çocuklar evden kaçtıktan sonra kız, ormanda bir kral tarafından bulunur ve kralla evlenir. Kral ve kraliçe uzun bir zaman mutlu yaşarlar ancak kraliçenin ilk evinden kaçmasına sebep olan üvey anne, kıza tekrar musallat olur. Kraliçenin doğum yaptığı gün kralın da avda olmasını fırsat bilen üvey anne, kraliçeyi banyoya kilitleyip banyoda yaktığı ateşle dumana boğarak öldürür. Kraliçenin yerine de öz kızını geçirir. Ancak üvey anne bu öz kızı ne kadar kraliçeye benzetirse benzetsin kızın bir gözü kör olduğundan üvey anne bunu gizleme ihtiyacı duyar ve karısını görmek isteyen kralı, kraliçenin dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyleyerek gönderir. Bebeğin başında bırakılan dadı; kraliçenin kendisinin, geceleri bebeğini emzirmeye

ve ceylan kardeşini görmeye geldiğini görüp krala haber verir. Kral, gelenin kendi karısı olduğunu gördüğü kadına, onun sevgili eşinden başkası olamayacağını söyler ve kadından onay alır. Bunun üzerine kraliçe, tanrının yardımıyla tekrar dirilip başına gelenleri anlatır. Kral da üvey anne ve onun öz kızını cezalandırır.

Görüldüğü üzere kral ve kraliçe aralarına üçüncü kişiler girinceye dek mutlu bir hayat sürmektedir. Kraliçenin üvey annesi üvey ve öz kızı arasında bir kıskançlığa düşerek kızların konumunu değiştirir. Öldürülen kraliçe, pasif bir direniş sergileyerek evladını ve kardeşini görür ve bunu kimsenin haberdar olmaması için geceleri yapar. Kraliçe, tıpkı “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki kızın yaptığı gibi kendisini krala göstermek ya da diğer kadınla rekabete girmek yerine sabreder çünkü onun artık bir bebeği yani daha önemli sorumlulukları vardır. Diğer masalların cadılarından gördüğümüz kadarıyla kraliçenin üvey annesinin, öz kızını kraliçeye benzettiği gibi kızın gözüne bir mazeret bularak kralı aldatabileceği de düşünülebilir ancak kral, Üç Turunçlar masalının şehzadesi ya da “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalının Bey-oğlu’su gibi buna kanabilecek bir karakter olmadığından üvey anne böyle bir şeyi denemez. Çünkü bu masaldaki kral, karısıyla uzun ve mutlu yıllar geçirmiş bir kocadır. Dış görünüşle ancak çevre ve henüz karısını tam anlamıyla tanıyamamış yeni evli kocalar kandırılabilir. Kral, aynı zamanda karısına karşı korumacı bir tavır sergileyerek kraliçenin üvey annesi ve kardeşini cezalandırdığı gibi bu konuda bile adil davranarak onları yargıç önüne çıkartır.

Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197) adlı masalda ihtiyar ve fakir oduncu, bir dudağı yerde bir dudağı gökte olan yamyam Arap’ı kızdırır ve Arap, oduncuya evde karşısına çıkan ilk insanı kendisine getirmesi koşuluyla onu yemeyeceğini söyler. Oduncu eve vardığında kapıyı kızı açar. Ağlayarak karısına ve kızına olanları anlatır ihtiyar oduncu. Kız da anasını ve babasını kurtarmak için Arap’a verilmeye razı olur.

İhtiyar ve fakir olan bu oduncu, canını kurtarmak için kabul ettiği anlaşma yüzünden kızını kaybedecektir. Bunun üzüntüsü ve pişmanlığı ile ailesini toplar ve başından geçenleri anlatır. Yani aslında karısından ya da kızından biraz cesaret bulsa belki de Arap’a karşı çıkacak, ondan ailecek kaçacak, bir şekilde kurtuluşun yollarını arayacaktır. Karısının sessiz kalışı, kızınınsa başlarına gelenleri kader belleyip kabullenışı bu kurtuluş yolu aramanın önünü tıkamıştır. Adam, karısına ve kızına dürüstçe davranmış olsa da ailesi fakirlikle mücadele eden çoğu aile gibi kadercidir. Karı-koca dertleri ortaktır ve hayattaki dert ortaklıkları masal diliyle “Karı koca, biraz ah vah etmişler...” şeklinde dile getirilmiştir.

Kız, Arap’ın yanına bırakıldığında Arap; kıza, “Ben seni babandan Allah’ın emriyle aldım. Artık sen bu evin hanımısın.” der. Arap; bir dudağı gökte, bir dudağı yerde olan, kaba saba, insan yiyen bir adamdır. “Ben seni... aldım.” İfadesi, Arap ile kızın evliliğindeki ataerkil düzenin boyutunu göstermektedir. Arap, kıza “hanımısın” diyerek onu hapsettiği evin anahtarlarını verirken bile “...sofanın en ucundaki odayı açma.” sözleriyle yasağını koyar. Jung (2005: 104) bu yasaklı oda hakkında “Tıpkı cennetteki bir ağacın meyvesinden yemek yasak olduğu gibi, bu odaya girmek de yasaktır, ama işte tam da bu yüzden girilecektir. Hiçbir şey bir yasak kadar kışkırtıcı değildir. İtaatsizliği kışkırtmanın en iyi yolu yasak koymaktır.” demektedir. Bu evlilikte koca olan Arap, bir kocadan çok kızı esir etmiş bir gardiyan gibidir. Günümüzde bile evlerinde esir edilmiş, hareket alanları kısıtlandığı gibi yasaklarla bastırılmış, tıpkı Arap’ın ifade ettiği gibi “alınmış” pek çok kadın vardır. Onlar, kocalarının gözünde eş olmaktan ziyade kocalarının malıdırlar tıpkı bu masaldaki kızın olduğu gibi. Bu karı-koca ilişkisinde Arap’ın sözleri kural koyma ve karar alma konularında dominant olan karakterin kendisi olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Kız, fakir bir ailenin evladı olduğundan Arap’ın yanına ilk geldiğinde sarayı hayran hayran seyre dalar. Malın mülkün bir anlık büyüüne kapılır ancak zamanla fani olan her şey gibi bu büyü de yitip gider ve kızın yapayalnız olduğu bu yerde canı sıkılmaya başlar. Sonunda da kocasının yasağını çiğneyerek girmemesi gereken

odaya girer ve kocasının artıklarını “insan kemikleri, yarı eti dökülmüş cesetler, yerlerde kan lekeleri...” görür. Arap’ın kaba ve fazla eril ama zengin bir yamyam olduğunu öncesinde belirtmiştik. Kızın odada gördüklerinin de Arap’ın zengin olmak için omuzlarında yükseldiği insanlardan arta kalanlar olması mümkündür, yani kız odada temsili olarak Arap’ın gaddarlığını ve zalimliğini görmüştür, denebilir.

Kız, konuşacak kimsesi olmadığından ve kocasıyla hiçbir şey, özellikle de gördüklerini paylaşamayacağından Arap eve geldiğinde ona, anasını ve babasını çok göresinin geldiğini söyleyerek Arap’tan ailesiyle kendisini görüştürmesini ister. Arap da kızın anası kılığında gelir ve kızın anlattıklarını dinledikten sonra tekrar Arap biçimine dönerek kıza “Tez soyun, şimdi seni yiyeceğim.” der. Kız da Arap’tan kendisini yemeden önce hamama gidip yıkanmak, abdest almak için izin ister. Hamamda da hamamcının yardımıyla gizlenerek kocasından kurtulur.

Kızın, o zamana dek ailesinden biriyle görüştürülmemesini, hatta Arap’tan rica ettikten sonra bile Arap’ın annesini getirmeyip kızın annesi kılığına girmesini Ölçer Özünel (2006: 58, 59), *“Masallarda evlatlık alınan kızların yanı sıra gelinler de aileleriyle pek fazla görüştürülmezler. Çünkü, kızın geçmişiyle bağ kurması yeni ailenin otoritesine bilinçli bir başkaldırı olarak algılanır. Özellikle kız çocuklarının evlendikten sonra ya da evlatlık verildiklerinde anneleriyle ilişki içerisinde olmaları halk arasında yaygın olan ‘kızlar analarından dil öğrenir’ inancıyla birleşerek bu kızların üzerinde belirgin bir baskıya dönüşür.”* şeklinde açıklamaktadır. Arap, kızın kendisiyle ilgili gerçekleri öğrendiğini gördüğünde zaten yeterince kaba değilmiş gibi artık gaddarlığını ve zalimliğini de gizleme ihtiyacı duymaz. Arap’ın kurduğu “Tez soyun, şimdi seni yiyeceğim.” cümlesi de bu gaddarlığın bir dışavurumu olan tecavüze bir göndermedir. Kızı yemek, yani onu cinsel anlamda da baskı altına alarak karakterini sindirmek için soyunmasını talep eder. Kız da ülkemizin dindar kesimlerinde yaşayan gerdek öncesi hamama gidip temizlenme ve abdest alıp namaz kılma geleneğini gerçekleştirmek üzere izin istemektedir. Ayrıca Ölçer Özünel’in (2006: 43), hamamlara dair “Gündelik hayatın vazgeçilmez parçası olan hamamlar,

temizlik ve arınmanın yanı sıra, zevk ve eğlence anlayışıyla birlikte cinselliğin de simgesi hâline gelmiştir.” sözleri kıza karşı olan cinsel yönelimi kanıtlar niteliktedir. Sonunda kadın, kocası tarafından baskı gören çoğu kadın gibi çözümü kaçmakta bulur.

Kız, Arap’tan kaçtıktan sonra bir padişah tarafından bulunur ve sonunda padişahla evlenirler. Ancak evlenmeden önce padişahın ve padişahın annesinden Arap’ın her kılığa girebileceği gerekçesiyle, kendisine göstermeden dışarıdan hiçbir şey almamalarını rica edip padişahın bu konuda söz alır. Yani kadın, eski kocasının varlığından ve dönüşünden hâlen korkmaktadır. Kaçmış ve yeni bir hayata başlamış olsa bile eski kocasının oluşturduğu travmalar kadını rahat bırakmamaktadır.

Bir gün padişah, pencereden bakarken görüp beğendiği bir koçu söz verdiği gibi karısına gösterir ancak karısı, koçun gözlerinin Arap’inkilere benzediğini söyleyerek kocasına engel olur. Padişah, koçun Arap olmasına mahal vermez ama karısını da kırmak istemez bu yüzden koçu almaktan vazgeçer. O günden sonra karısının korkusu iyice arttığı için de yatak odalarının önüne bir aslanla kaplan bağlar. Padişah, başka bir gün çarşıda gezerken zarif bir ağızlık görür ve “Artık bu da Arap olacak değil ya.” diye düşünerek ağızlığı alıp yatak odasının rafına koyar. Gece olunca da raftaki ağızlık, Arap olur ve saraydaki herkesin uykularını bağlayıp bir fincana, fincanı da sultanla padişahın yataklarının başucundaki dolaba koyar. Karşısında eski kocasını gören kız, korkudan titreyerek kocasını dürter ama uykusu bağlanan padişah uyanmaz. Arap, “Bu sefer seni yiyeceğim.” diyerek kızı götürmek üzere bileğinden yakalar, kız da kurtulmak için silkinince eli başucundaki dolaba çarpar ve fincanı devirir. Böylece padişah ve saray halkı uyanır. Arap’ı aslanla kaplanın önüne atarlar.

Padişah, kızın koçun Arap olduğu yönündeki uyarısını mantıksız bulsa da karısını kırmak istemez. Bu durum padişahın, bir koca olarak eşine verdiği sözlere

sadık olduğunu ve karısını kırmak istemeyecek kadar nazik ve düşünceli olduğunu göstermektedir. Hatta karısını bu travmatik hâlden kurtarmak için onun üzerine titreyerek koruyucu bir rol edinir ve kendini güvende hissettirmek için odalarının kapısına bir aslanla bir kaplan bağlar. Belki de padişah, bu aslan ve kaplana güvenerek sözünü ikinci beğendiği şey olan ağızlığı alarak bozar. Ağızlık, TDK Güncel Türkçe Sözlükte ilk anlam olarak “Bir ucuna sigara takılan, öbür ucundan nefes çekilen çubuk biçimindeki araç” (TDK Güncel Türkçe Sözlük) şeklinde tanımlanmıştır. Kullanım amacı kötü olan bu eşya, hem padişahın nefesine yenik düşmesine bir araç olmuş hem de Arap’ın kötülüğünü bir kez daha gözler önüne sermek için kullanılmıştır. Kızın, padişahın beğendiği ilk koçun gözlerinin Arap’ın gözlerine benzediğini söyleyerek kocasını, onu almaktan vazgeçirmesi ve ağızlığın Arap’a dönüşmesi, gerçekte kıza, eski kocasını hatırlatan şeylerdir. Biten her evlilikte olduğu gibi kız da, mutsuz olduğu eski evliliğine dair anılarını, özellikle de eski kocasını unutmaya çalışmaktadır. Kızın padişahla olan evliliğinde padişahın, kıza güven verme konusundaki çabaları sonuç bulmuştur. Çünkü karşısında eski kocasını gören kızın ilk yaptığı şey kocasını uyandırmaya çalışmak olmuştur. Eski kocası da “Bu sefer seni yiyeceğim.” diyerek kıızı götürmeye çalışarak karısını “aldığını” onun kendi malı olduğunu bir kez daha yinelemiş olur. Çünkü kız, kendisiyle gelmelidir. Onun yeri lüks içerisinde hapsedildiği o altın kafestir. Ve nihayetinde Arap’ın aslan ve kaplanın önüne atılarak parçalatılması da kadının travmalarından, korkularından ve nefsinden arınışını simgelemektedir. Öte yandan ağızlığın Arap’a dönüşmesi ve bu sırada padişahın uykusunun bağlanmış olması yani dürtülmesine rağmen uyanmaması, padişahın aldığı ağızlık ile kıza eski kocasını anımsattığı ve kızın, kocasını uyandırmak yani kendine getirmek için dürttüğü ve sonunda kocasını uyandırdığında padişahın, kıızı, aklındaki kendisini kızın eski kocası olan Arap’la özdeşleştirecek düşüncelerden – onları aslan ve kaplana atarak – arındırdığı yorumu da yapılabilir.

Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466) adlı masalda kraliçe ölmeden önce kocasına, kendisi öldükten sonra güzellikte dengi olmayan ve kendisi gibi sırma saçları olmayan bir kadınla evlenmeyeceğine dair söz verdirir. Kral, eşinin

ölümünden sonra bile eşine olan sadakatini koruyarak aklından evlenmeyi hiç geçirmeden karısının yasını tutar. *“Erkeğin kadının isteği doğrultusunda yeniden evlenmesi, kimi zaman toplum tarafından onaylanmayan ensest gibi ilişki türlerinin dahi hane bütünlüğünün korunması adına meşrulaştırılmaya çalışılmasına neden olur; ancak bu çaba genellikle dirençle karşılaşır; çünkü ensest, toplum tarafından hiçbir zaman onaylanmayan bir davranış bozukluğudur.”* (Ölçer Özünel, 2006: 54, 55). Bu masalda da kral, bir gün kızına alıcı gözle bakınca kızının, ölen annesi kadar güzel ve onun gibi sırma saçlı olduğunu görür ve kızına karşı derin bir aşkla yanıp tutuşmaya başlar.

Kral, karısını çok sevdiğinden uzun süre onu unutamaz ve evlenmeyi aklından geçirmez. Ancak kralın, karısına duyduğu bu aşk hastalıklı bir aşktır. Masalda, kralın kızına bakışı şöyle anlatılır: “Bir gün kızına şöyle alıcı gözüyle bakınca, onun her şeyiyle ölen karısına benzediği kralın gözünden kaçmamış, ansızın kızına karşı derin bir sevgiyle yanıp tutuşmaya başlamış.”. Bu sözlerde de görülebileceği üzere aslında kralın aşkı kızına değil, hâlâ ölen karısına karşıdır. Kızının ölen karısına olan inanılmaz benzerliği de kralın hastalıklı aşkını kızına yöneltmiştir. Tabii ki hiçbir şey enseste mazeret olamayacağından kralın hayalleri, kızın evden kaçışı ile boşa çıkar.

Çeşmedeki Kaz Çobanı (Verlag, 2016b: 981-992) adlı masalda kral, en küçük kızı on beş yaşını doldurduğunda üç kızını çağırıp kendisini ne kadar sevdiklerini bir örnekle açıklamalarını istemiştir. Duyacaklarına göre mirasını paylaşacaktır. En küçük kızının onu “tuz kadar” sevdiğini söylemesi üzerine kral, ülkeyi büyük ve ortanca kızları arasında pay edip küçük kızının da sırtına bir torba tuz koyar ve kızı ormana bırakır. Kızın annesi ve ablaları, krala çok dil dökse de kralın öfkesi dinmez. Ancak bir zaman sonra kral, yaptığına pişman olur ancak kızını bulamaz.

Bu masaldaki kral, ailesinin içindeki tek hâkim güçtür ve gücünü karısıyla paylaşmamaktadır. Aile ataerkil bir düzeni yaşamaktadır. Dolayısıyla kral, kızlarına miras bırakmak için kızlarının kendisine olan sevgilerini ölçer. Miras kralındır, sevilmesi gereken de kraldır. Karısının bir söz hakkı yoktur. Kaldı ki söz hakkı olan çocuğunun ormana terk edilmesi konusunda bile sözü dinlenmez. Öfkesi geçmeyen kral, karısına rağmen bildiğini okur. Bu durum da karar alma konusunda ilişkinin dominant karakterinin kral olduğunu göstermektedir.

Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375) adlı masalda ise oğluna bir sebepten ötürü çok kızan padişah, oğlunun öldürülmesini ister ancak veziri tarafından bu kararından vazgeçirilir. Bunun üzerine kararını değiştiren padişah, oğlunu bir sürgüne mahkûm eder. Padişah, Çeşmedeki Kaz Çobanı masalının kralı gibi evliliğin karar alma konusundaki dominant karakteridir. Padişahın, oğluna karşı olan öfkesinde ve aldığı kararlarda tıpkı Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı masaldaki kraliçe gibi padişahın karısının da bir söz hakkı bulunmamaktadır. Bu sebeple de padişahı yatıştırma görevini veziri üstlenir. Ancak bu masalda padişahın karısı, Çeşmedeki Kaz Çobanı masalındaki kralın karısı gibi o sarayda beklemeye devam etmek yerine orada daha fazla kalamayacağını söyleyerek oğluyla birlikte sarayı terk eder. Bu terk edişi hem Oedipus kompleksi ile hem de kocasının yanında söz hakkı olmayan, ataerkil düzenden yeterince yorulmuş bir kadının kocasından ayrılması ile açıklamak mümkündür.

Padişah, sonraları oğlu sürgünden dönüp de kendi sarayının karşısında başka bir sarayda yaşamaya başladığında, oğlunu ziyaret eder ancak masalda karısını görüp görmediğine dair bir bilgi verilmez. Masalda önemli olan padişahla oğlunun çekişmesi olsa da padişahın, kendisini oğluyla giderek terk eden karısını hiç merak etmemesi zaten ona karşı olan sevgisizliğini gözler önüne sermektedir. Bu sevgisizliği ortaya koyan bir diğer husus ise padişahın, oğlundan geçici bir süreyle de olsa kurtulduğu anda oğlunun yaşadığı saraya giderek kendi sarayına karısını değil oğluyla yaşayan genç kızları çağırmasıdır. Padişahın, kızların saraya gelmek için

koşukları şartları kabul edip yerine getirmesi de bir nevi başlık parasını anımsatmaktadır.

Altı Uşak (Verlag, 2016: 823-831) adlı masalda önce kızın annesinin verdiği görevleri sonra da kızın verdiği görevi yerine getirerek kızla evlenen prens, evlenmeden önce çektiği sıkıntılara karşılık evlendikten sonra kıza kendisini bir domuz çobanı olarak tanıtır ve girdikleri handa, hancıya karısını aşağılatarak, karısına eski bir entariyle bir çift eski yün çorap verir. Karısını, ayakları yara bere içinde kalıncaya kadar çalıştırır, birlikte domuz sürüsünü otlatırlar. Kız da başına gelenleri, kendisine müstahak olarak görmekte, kendi kendine “Sende o kendini beğenmişlik ve gurur varken, bütün bunlar layık sana.” diye söylenmektedir. Prens sonunda, birilerini göndererek karısını saraya çağırır ve gerçek kimliğini karısına gösterir. Karısının boynuna sarılıp onu öpücüklere boğar ve kendisinin, onun için çok acılar çektiğini; onun da kendisi için çok acılara katlandığını söyler.

Masalda prens, kızı her ne kadar sevse de bu sevgi kıza, kendi yaşadıklarını ödetmesinin önüne geçemez. Hâlbuki evlenmeden önce ilk üç görev kızın annesi olan kraliçe tarafından sonraki görev ise yine kraliçenin dolduruşuna gelen prenses tarafından verilmiştir. Yani prensin çektiklerinde karısı hep dolaylı roller oynamıştır. Ancak prens, belli ki karısının kendini beğenmiş biri olduğunu düşünmektedir çünkü ancak kendini beğenmiş biri evlenmek için bu kadar koşul üstüne koşul koyabilir. Prens de karısının bu kendini beğenmişliğini törpülemek için karısına acı veren bir oyuna girer. Sonunda hayatında hiç acı görmemiş prensese acıyı gösterdiğinde ödeştiklerini düşünerek oyunu bitirir. Prensese, domuz sürüsünü otlatırken söylediklerinden onun da, önceki hareketlerini “kendini beğenmişlik ve gurur” olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Dolayısıyla prensin oyunu, prensese dersini vermiştir ancak yine de gerçekten eşini seven bir insan çektiklerini çekirtmeye çalışmak yerine hayatını paylaşacağı insan olan eşi ile iletişim kurmalı, konuşmalıdır. Prens oyunu bitirdikten sonraki hâli de karısını ne kadar sevdiğinin kanıtı niteliğindedir. Onun boynuna sarılması, onu öpücüklere boğması yapmakta geç kaldığı hareketlerdir.

Belki de bu kadar geç kaldığı için bu davranışların karısı tarafından bir karşılık bulup bulmadığı masalda yer almaz ve ödeştiklerini yalnızca prens söyler.

Karı-koca ilişkisinde “kısasa kısas” anlayışının hâkim olduğu bir diğer masal da “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009: 121-127) masalıdır. Bu masalda sevdiği kızla evlenebilmek için tek elle tek tanesini düşürmeden nar yeme yarışında yere sadece tek bir nar tanesi düşüren Yemen şehzadesi düşürdüğü taneye karşılık kırk değnek yiyerek kızla evlenir. Ardından karısına, Altı Uşak masalındaki prens gibi, kendisini bir kaz çobanı olarak tanıtır. Kızı tenekeden bir kulübeye yerleştirir. Her sabah çoban kıyafetleri içinde evden çıkar ve akşama kadar gezer, tozar, eğlenir; akşam olunca da bir kuru ekmekle kızın yanına döner ve kendisinin dışarıda yediğini, o kuru ekmeğin de karısının kısmeti olduğunu söyleyerek kıza birkaç ay eziyet eder.

Altı Uşak masalındaki prensin, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” masalındaki şehzadeye göre çok daha masum sayıldığını söylemek mümkündür. En azından o eşiyle birlikte çobanlık yapmış, eziyetini sekiz günle sınırlandırmıştır. Bu masaldaki Yemen şehzadesi ise kendisi gününü gün ederken karısına işkence etmekte, dolayısıyla karısının çektiklerini az bulmakta ve birkaç ay boyunca bu eziyeti sürdürmektedir. Hatta bu eziyeti birkaç ayın sonunda daha da ileri bir boyuta taşır. Altı Uşak masalındaki prens gibi o da karısını aşağılatmak ister ki gururu kırılsın, insanın eşini aşağılatmasının normal karşılanacak bir yanı olmasa da şehzade bunun bile dozunu kaçıır.

Anasına evleneceğini söyleyen şehzade düğün hazırlıklarını başlatır ve karısını, önce şehzadenin düğünü için pirinç ayıklamaya gönderip karısından çorbalık bir pirinç çalmasını sonra da gelinin elbisesinin dikileceğini oradan da bir takkelik kumaş çalmasını ister. İki seferinde de şehzade kıyafetleri içerisinde gelip bir hırsızlık olduğunu söyleyerek herkesin üstünü aratır ve çalınanlar kızın üzerinden çıkınca da herkesi karısının yüzüne tükürtür. Masalda kızın çektiği eziyetlerle ilgili

“Kızın bütün bu eziyetlere tahammülü kalmamış artık, ama ne yapsın, kocasını pek seviyormuş, gene de katlanıyormuş.” denir. Kız, kocasına olan sevgisi yüzünden hak etmediği kadar eziyet çeker ancak yine de sevgisinden vazgeçmez. Kocasının istediklerini aklına yatsa da yatmasa da yapar. Kocasına bir nevi itaat eder. Bu durum da ilişkinin karar alma konusunda dominant karakterinin şehzade olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Şehzade, sonunda oyunu bitirecektir. Karısını hamama yoldan topladığı kırık tarak, yarım peştamal ve kırık bir tas ile yollar. Kendisi de anasıyla gelir ve anasına içinde bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir de yeşil yaprak olan bir tabak vererek annesinden, bu tabağı hamamdaki bütün kızlara göstermesini ister. Kim bunların anlamını bilirse onunla evlenecektir. Şehzade, karısına aylarca bilinçli olarak eziyet etmiştir. Şimdi de karısının deneyimini ölçerek ders alıp almadığını anlayacaktır. Karısının cevabı manidardır: “Ben bir yeşil yaprak idim, bir nar tanesi için çürüdüm toprak oldum.”. Bir nar tanesi için yeşil bir yaprak olan kızı çürütüp toprak eden şehzade kıza tekrar düğün yapar ve her şey unutulup gider. Masalda bu ikinci düğünün sonrası “Artık bir daha ne kız oğlana bir şey söylüyor, ‘Sen bana böyle böyle yaptın,’ diye ne de oğlan kıza... Muratlarına eriyorlar...” şeklinde anlatılır.

Umarız geleceğin masallarında kocaları tarafından eziyet edilen kadınlar, yaşadıkları her çirkinliğe boyunlarını büyük katlanmak yerine kendilerine hak görülenleri sorgulamaya başlarlar. Umarız “Sen bana böyle böyle yaptın” demeyi zamanla öğrenirler.

Masallarda kocası tarafından eziyet edilen kadınlar olduğu gibi karısının eziyetini çeken erkekler de vardır. Ancak masallarda kadınların yaptığı eziyetler daha çok ya dırdır etmek şeklinde ya da açgözlülük şeklinde görülmektedir. Balıkçı ile Karısı (Verlag, 2016a: 130-140) masalı bu tür masallara örnek olarak verilebilir.

Balıkçı ile karısı, deniz kıyısında külüstür bir barakada yaşamaktadır. Balıkçı bir gün büyülü bir prens olduğunu söyleyen bir balık yakalar ve balığı denize geri salar. Eve geldiğinde karısı adama, “kocacığım” diye seslenerek bir şey tutup tutamadığını sorar ve adamın hikâyesini dinler. Ardından da kocasını balıktan küçük bir evceğiz dilemesi için ikna etmeye çalışır. Adam “Aman karıcığım, ne yüzle gideyim?” dese de karısını kıramaz ve denize gidip karısının dileğini balığa iletir.

Şimdiye kadar olan süreçte karı koca birbirlerine sevgi ve saygı içerisinde yaklaşır, hayattan beklentileri büyük değildir. Birbirlerine “karıcığım”, “kocacığım” şeklinde hitap ederler ve özellikle adam karısını kırmak istemez.

Balıkçı, karısının dileğini balığa iletip eve dönünce barakanın yerinde küçük bir ev bulur ve kadın kapının önünde kocasını beklemektedir. “Gel de bir bak içeriye, kocacığım!” diyerek kocasının elinden tutar ve evi gezdirir. Evde ömür boyu geçinmeleri için her şey vardır ve adam “Eh, bu kadarı yeter bize, bu evde mutluluk içinde yaşar gideriz artık!” diye düşünse de karısının iştahı kabarmaya daha yeni başlamıştır. Bir iki hafta sonra kadın, kocasına, evin dar olduğundan yakınıp balıktan mermer bir saray talep etmesini ister. Adamın karşı çıkışları bu defa karısından “Saçmalama!” şeklinde karşılık bulur ve adam, hiç istemese de balığa gidip karısının isteğini bildirir.

Kadın, sevincini her eşin yapacağı gibi kocasıyla paylaşmakta, güzel hitaplarla kocasını karşılayıp elinden tutarak evi gezdirmektedir. Kadının açgözlülüğüne karşılık olarak kocası bir o kadar gözü toktur. Eşler bu konuda adeta birbirini tamamlar niteliktedir. Kadının ikinci talebine adam, “Ev yeterince geniş. Bir sarayda oturup da ne yapacağız!” diye karşı çıkar. Ama aldığı yanıt “Saçmalama!” olur. Adamın istemeden balığa gidişi de karısının ailedeki baskın karakter olduğunu göstermektedir.

Eve döndüğünde adam, karısını sarayın merdivenlerini çıkar hâlde bulur. Kadın, kocasını görünce elinden tutup “Gel haydi!” der ve içeri girerler. Ertesi sabah kadın, yeni uyanmakta olan kocasının böğrüne bir dirsek atarak kocasından, balıktan kendilerini kralla kraliçe yapmasını talep etmesini ister. Adam kendisinin kral olmak istemediğini söylese de karısı, adamı “Sen istemiyorsan, ben istiyorum!” diyerek tersler ve yine balığa gönderir.

Kadının ilk isteği olan “küçük bir evceğiz” ailesi adına, huzurlu ve mutlu yaşamak adına bir istektir ve bu isteği kocasıyla mutlulukla paylaşır. Ancak o isteğine kavuşması da daha fazlasını istemesine neden olur. İkinci isteği olan mermer sarayın merdivenlerini kendi başına çıkmaktadır. Çünkü artık istek kendi isteği, arzudur. Kocasını beklemek gereksizdir ancak mademki kocası da gelmiştir, saray birlikte gezilir. Başlardaki güzel hitaplardan eser kalmaz artık ve güç hırsı, sevgiyi yavaş yavaş körelttiği gibi saygıyı da köreltir. Kadın kocasını terslemeye, ona kötü davranmaya başlamıştır.

Adam döndüğünde, karısını sarayın içinde tahtında otururken bulur. Karısına bir müddet baktıktan sonra “Eh hanım, kraliçe de oldun artık, tamam! Yeter bu kadarı bize, başka dilek dilemeyelim.” dese de kadının hırçın sesiyle karşılaşır. Karısı, şimdi de imparatoriçe olmak istemektedir. Karşı çıkan kocasını da “Hükümdar benim, sen de benim kocamsın. Hemen yola düşüp dediğimi balığa söyleyecek misin, söylemeyecek misin? Durma haydi koş!” diye azarlayarak balığa gönderir.

Kadın, git gide hırçınlaşmış, kocasına karşı sevgisini ve saygısını tamamen yitirmiş ve bu durumu kocasına emir vermeye, onu azarlamaya kadar götürmüştür. Artık dileklerinin arasında herhangi bir zaman bile yoktur. Kocası döndüğü gibi yeni bir dilek dilemeye hazırdır. Adam da karısına her ne kadar karşı koymaya çalışsa da sonunda itaat etmekten öte geçememektedir.

Adam, döndüğünde karısını imparatoriçe olarak bulur ve yine bir müddet onu seyrettikten sonra yetinmeleri gerektiğini belirtir fakat kadın yeni dileğini bulmuştur bile. Papa olacaktır. Kocasıyla yine biraz atıştıktan sonra kocasını verdiği emirle balığa gönderir. Sonunda papa olarak bulduğu karısını da bir müddet seyredip aynı şeyleri tekrarlar. Kadın yeni bir dilek dilememe fikrine ses etmez çünkü aklına papadan daha yüksek bir mevki gelmemektedir ve günün sabahına tanrı olmak istediğine karar verir. Adam, kadına diz çöküp bu arzusundan vaz geçmesi için yalvarsa da cevap olarak karısından tekme yer ve yine düşer yola.

Karısı üçtür adamı karşılamamakta, sevincini adamla paylaşmamaktadır çünkü hem ortada paylaşılacak bir sevinç yoktur, sadece daha fazlası vardır hem de kocasıyla aralarında paylaşmayı gerektirecek bir duygudaşlık kalmamıştır. Kadın sonunda adama attığı tekmesiyle fiziksel şiddet de uygulamıştır. Ve yine üçtür adam, karısını uzaktan bir müddet seyretmektedir çünkü artık karısını tanıyamamaktadır. O tahtlarda oturan görkemli ve görkemli olduğu kadar kibirli kadın, onun karısı değildir. Adamın ise her seferinde istemeden de olsa karısına itaat edişi evliliklerindeki karar almada dominant karakterin kadın olduğunu göstermektedir.

Altı Uşak ve “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” masallarındaki kocaların evlendikten sonra değiştiğini söylemek mümkündür. Çünkü “Türk ve Alman Masallarında Flört” başlığında da değinildiği üzere flört döneminde iken sevdikleri için mücadeleler vermişler, sevdiklerine kavuşmak için güçlüklerle göğüs germişlerdir. Bunun sonucu olarak da kavuştuklarında zor kavuşulan sevgiliyi el üstünde tutmaları beklenmektedir. Ancak bunun aksini yaparak karılarının gururlarını ve kendini beğenmişliklerini törpülemişlerdir. Evlendikten sonra değişen bir kocaya da Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144) masalında rastlanmaktadır. Fakat bu masalda yer alan Mehmet, “Türk ve Alman Masallarında Flört” başlığında dile getirildiği gibi “misafirine” danışmadan hiçbir şeyi yapmamaktadır. Hatta yatalak biriyken önce hamal sonra da büyük bir tüccar olmasını da kıza borçludur.

Ancak Mehmet, o memleketin en büyük zengini büyük tüccar Mehmet Bey olunca Mehmet'in kendisine güveni gelir. Eşinden daha bağımsız hâle gelir ve kendisi kararlar alabilir hâle gelir. Kaldı ki bunun kötü bir şey olduğunu söylemek de yanlış olacaktır. Çünkü önce anneye bağımlı bir tip olan Mehmet, flört döneminde sevdiğine bağımlı hâle gelmiştir. Özgüveninin gelişi ile de bu bağımlılığından kurtulmuş ve kendi ayakları üzerinde durup kararlar alabilen bir birey hâline gelmiştir. Bu durum ilk olarak kızın babası olan padişahın derviş kılığında, onlara misafir olmak üzere gelişi ile göze çarpar. Padişahın kızına danışmadan bir adım bile atmayan Mehmet'in "Bu akşam bizde bu derviş misafir olacak" deyişi bir emrivaki niteliği taşımaktadır. Karısı, babasıyla aralarındaki husumeti Mehmet'e önceden anlatmıştır. Babasına, onu "tuz kadar" sevdiğini söylediği için cellada verilen kız, babasına bir oyun oynayarak bütün yemekleri tuzsuz pişirtir ve eşi Mehmet de bu oyuna ortak olarak diğer misafirleri bir şey belli etmemeleri hususunda tembihler. Mehmet, karısı için derviş kılığındaki padişahla muhabbetini yönlendirip padişahın ağzından "Ah, tuzdan büyük nimet ne olabilir?" sözlerini duyar ve bu sözler üzerine de karısı gelip babasıyla yüzleşir ve barışır. Mehmet ve kız, Mehmet'in memleketinde ve kızın memleketinden kırkar gün kırkar gece yeniden düğün yaparlar. "O günden sonra, artık bazı padişahın memleketinde, bazı Mehmet Bey'in memleketinde, debdebe, saltanat içinde ömürlerini geçirirler."

Karısının Mehmet'e hikâyesini, babasıyla karşılaşmadan önce anlatmış olması aralarındaki güven ilişkisini yansıtmakta ve Mehmet'in oyuna olan ortaklığı da bir bütün olarak hareket ettiklerini göstermektedir. Karısı, babasıyla barıştıktan sonra Mehmet'in memleketinde de kızın memleketinde de düğün yapılması ve o günden sonra bazen padişahın, bazen Mehmet'in memleketinde yaşamaları; Mehmet ve padişahın kızının arasındaki eşitliğe dayalı karı-koca ilişkisini de gözler önüne sermektedir.

"Türk ve Alman Masallarında Flört" başlığı altında incelenmiş olan Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765) masalında avcı, sevdiği kadına, avcıya ait büyük bir

servetin sembolü olan kuşun kalbinin onda kalabileceğini çünkü onunla evlenip onu, kendisine sadık bir eş yapacağını söylemekteydi. Her ne kadar bu masal bir evlilikle bitmese de karı-koca ilişkilerinde malın mülkün ortak olması gerektiğini göstermesi açısından bu başlık içerisinde de Kurnaz Avcı'nın tutumuna değinmekte yarar görülmüştür.

Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617) adlı masalda kız, kralın bilmecesini çözerek zekâsını kanıtlar ve kral ile evlenir. Kral, bu evliliğin üzerine tıpkı Kurnaz Avcı adlı masaldaki avcının yapacağı gibi kıza, bütün malını mülkünü teslim eder.

Bir gün, bir konuda anlaşılamayan iki köylü kralın huzuruna çıkarlar ve krala başlarından geçeni anlatırlar ancak kral, verdiği yanlış kararlar haksız olan köylüyü haklı ilan eder. Hakkını arayan köylü de kraliçenin de kendileri gibi yoksul bir köylünün kızı olduğu için herkese merhamet gösterdiğini duyduğundan kraliçeden yardım ister. Kraliçe, kendisinin yardım ettiğini kimseye söylememesi koşuluyla adama akıl verir. Kral, böyle bir akıllı köylünün düşünmüş olamayacağını bildiğinden köylüye bu akıllı kimden aldığını sorar. Adam söylemek istemeyince de, saman yığınının yatırıp köylüye sopa çekerler ve akıllı kraliçeden aldığını öğrenirler. Kral, saraya dönünce karısına, kendisine karşı böyle bir düzenbazlık yaptığı için artık onu karısı olarak görmek istemediğini, bu yüzden nereden geldiyse oraya dönmesini söyler ve saraydan hatıra olarak en sevdiği bir şeyi almasına izin verir.

Bu noktada, kralın “düzenbazlık” şeklinde tabir ettiği şey aslında ev içerisindeki nüfuz mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Kral için akıllı bir eş istendik bir eştir, bu akıllılık kendi önüne geçmediği sürece. Kendi önüne geçtiğinde aklın adı “düzenbazlık” olmaktadır. Çünkü eşinin kendinden üstün olması kocayı pasif ve yetersiz hissettirmekte, bu durum da kralın, karısını artık karısı olarak görememesine sebebiyet vermektedir. TDK Güncel Türkçe Sözlük “eş” kelimesinin ilk anlamını

“Birbirinin aynı olan veya birbirine çok benzeyen iki şeyden her biri, benzeri” (TDK, Güncel Türkçe Sözlük) şeklinde verir. Kralın, karısını artık eşi olarak görememesinin sebebi de tam olarak budur: Kadın artık onunla aynı ya da onun benzeri değil; onun üstüdür. Kral, karısının baba evine dönmesini isterken en sevdiği şeyi de yanında götürmesine izin verir. Yani kendisinden bir hatıra bırakmak ister sevdiğine.

Kraliçe, kralın dediklerini kabul eder, krala sarılıp onu öper ve onunla vedalaşmak için son kez kocasıyla kadeh tokuşturmak istediğini söyleyerek krala uyku ilacı karıştırılmış şarabı içirir. Sonra da kocasını alıp babasının evine döner. Kral uyandığında da ona, sarayda en çok sevip değerli bulduğu şeyi alıp götürebileceğini söylediğini hatırlatır. Bu cevap üzerine kralın gözleri yaşarır ve “Sevgili karıcığım! Sen benimsin, ben de senin!” diyerek kraliçeyi alır ve saraya geri götürür.

Kraliçe, krala olan sevgisini ve saygısını ayrılırken bile sürdürerek ona sarılır ve onu öper. Sonrasında da kocasını kandırarak yanında götürür. Bu şekilde saraya dair en sevdiği, en değer verdiği şeyin kocasının kendisi olduğunu ve kralla malı mülkü, parası pulu ya da mevkii için evlenmediğini göz önüne sermektedir. Kralın, karısına hitabı sevgi dolu olmakla birlikte “Sen benimsin, ben de senin!” ifadesi de eş yönlü bir teslimiyeti ortaya koymaktadır. Köylünün kızı, masal boyunca karakterinden ödün vermeksizin salt zekâsını kullanarak kocasına dahi göğüs germektedir. Kadınlardan beklendiği gibi susup “en doğrusunu kocam bilir” demek yerine kocasını karşısına alacak şeyler yapmakta ve kocasının ayrılma isteğine de boyun eğmek yerine bu isteği yine aklı ile egale etmektedir.

Rüzgâroğlu (Tezel, 2014: 103-113) adlı masalda da güvene ve eşitliğe dayalı bir karı-koca ilişkisi göze çarpmaktadır. Rüzgâroğlu, karısı ve iki çocuğuyla refah içerisinde yaşamakta olan “az konuşur, çok dinler” bir adamdır. Rüzgâroğlu, bir gün âdeti olduğu üzere ava çıkar ve avda nereden geldiğini anlayamadığı bir sesin

kendisine “gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi” istediğini sorduğunu işitir. O gece duyduğu sesi düşünmekten Rüzgâroğlu’nun gözüne uyku girmez. Ertesi gün yine aynı yerde aynı sesin aynı sözleri sarf ettiğini duyar Rüzgâroğlu. İki gündür kocasını düşünceli ve dertli gören kadın, Rüzgâroğlu’na şimdiye kadar bir üzüntü görmedikleri, hiçbir eksikleri olmadığı hâlde bu hâlinin sebebini sorar ve kocasından derdini kendisiyle paylaşmasını ister. Rüzgâroğlu da olanları “hayat arkadaşına” anlatır.

Rüzgâroğlu, masalda “az konuşur, çok dinler” biri olarak tanımlanmıştır ki bu özellik toplumumuzca büyük bir erdem kabul edilmektedir. Rüzgâroğlu, hem karakteri dolayısıyla az konuştuğundan hem de ailesine karşı koruyucu davranan bir masal kahramanı olduğundan derdini ailesiyle yok yere paylaşp onları da derdine ortak etmek istemez, dertlerine tek başına göğüs germek ister. Ancak sevgiye, saygıya ve güvene dayanan; uzun yıllar süren ilişkilerde taraflar nasıl eşinin bir şeyi olduğunu bir bakışta anlarsa karısı da Rüzgâroğlu’nun bir sorunu olduğunu daha ilk gün fark etmiştir. Fakat kadın, ilk gün kocasının anlatmasını bekler, ikinci gün ise kendisini derdiyle sıkmak istemeyen kocasının omuzlarındaki yüke ortak olmayı kendisi teklif eder. Masaldaki “hayat arkadaşı” tabiri de Köylünün Uyanık Kızı adlı masalda olduğu gibi bu masaldaki evlilikte de bir ast üst ilişkisi olmadığını, eşitlik olduğunu göstermektedir.

Karısı, Rüzgâroğlu’nun anlattıklarına karşılık, insanın çalışamayacağı zamanı düşünmesi gerektiğini ve sonraki gün aynı sesi duyarsa “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik” istemesinin daha doğru olacağını söyler. Rüzgâroğlu da karısının söylediklerini doğru bulur ve dediği gibi yapar. Ormandan dönüş yolunda Rüzgâroğlu, atını ve iki köpeğini yitirir. Rüzgâroğlu’nu saçı başı dağınık, gözleri yaş içinde gören karısı da Rüzgâroğlu’nun derdine ortak olur ve birlikte ağlarlar. Ne yemek yerler o akşam ne de uyku girer gözlerine.

Rüzgâroğlu, karısının fikirlerine değer verdiğini ve karısının da “akıllı kadınlar” statüsünde yer alabileceğini gösterir biçimde karısının söylediklerini doğru bulmakta ve vakit kaybetmeden uygulamaktadır. Bu uygulama sonrası da mal varlığının bir kısmını kaybedince karısı, yine Rüzgâroğlu’nun yanında yer alır ve dert ortaklığı ederek onunla ağlar, onunla yemeden içmeden, uykudan kesilir. Ancak kayıpları bu kadarla sınırlı kalmayacaktır.

O gün çıkan fırtınada çakan bir şimşek yüzünden Rüzgâroğlu ailesinin köşkü, içindeki her şeyle birlikte yanıp kül olur ve Rüzgâroğlu, yangından karısını ve çocuklarını güçlüklerle kurtarır. Kendisinin içi kan ağlasa da gözyaşları içindeki karısı ve çocuklarını avutmak için hâlini belli etmeyerek onları teselli eder.

Daha önce Rüzgâroğlu’nun ailesine karşı olan koruyucu tutumundan bahsetmiştik, yine burada da Rüzgâroğlu, ailesini korumakta ve onları, kendi acısına rağmen teselli ederek, ailesini ayakta tutmaya çalışmaktadır.

Orada daha fazla kalamayan Rüzgâroğlu ailesi, bir köyde ellerinden gelen her işi yaparak geçimlerini sağlamaya çalışırlar ve orada iş kalmayınca başka bir köy bulmak için yola çıkarlar. Yolda karşılarına bir çay çıkar ve çocukları karşıya geçirmek için Rüzgâroğlu iki sal yapar. Kendisi, çocukların olduğu sallardan birini, karısı diğerini çekerken çayın orta yerinde salları ellerinden kurtulur ve akıntıya kapılır. Çocukların izine de ne kadar ararlarsa arasınlar rastlayamazlar. Rüzgâroğlu ve karısı, köy köy gezip zenginlere uşaklık etmeye devam ederler ancak bir gün, bir köyden ayrılacakları sırada padişahın başyaveri adamlarıyla gelir ve sarayda hizmet gördürmek için köylerden güzel kızlar topladığını söyleyerek Rüzgâroğlu’nun karısını da sarayda aşçı yapmak üzere götürmek ister. Gönlü, karısının kendisiyle birlikte daha fazla çile çekmesine el vermeyen Rüzgâroğlu da karısının başyaverle gidip rahat bir yerde çalışmasını uygun bulur.

Bir “iğne ucu” kadar bile eksikleri olmayan Rüzgâroğlu ve karısı; tüm zenginliklerini kaybettikten sonra şimdi de evlatlarını yitirmektedir ama karısı, Rüzgâroğlu’nu bir an bile yalnız bırakmaz. Her an dertlerini ve sorumluluklarını paylaşırlar. Hatta çocuklarını çaydan geçirirlerken bile bir eşitlik söz konusudur. Kimse, eşini sıkıntı içerisinde yaşatmak istemez, bu sebeple Rüzgâroğlu da eşini çektiği sıkıntılardan kurtarmak amacıyla saraya gidip rahat bir yerde çalışmasını uygun bulur ve kendisi de bu seçimiyle yirmi yıl sürecektir yalnızlığına zemin hazırlar.

Masalın sonunda padişah olup karısı ve çocuklarına kavuşan Rüzgâroğlu, karısını aşçı yapmak üzere götürüp cariyesi yapmaya çalışan ve bunu kabul etmeyen kadını bir sandığa kilitleyip denize attırarak cezalandırmak isteyen başyavere karşı verdiği cezada bile merhametlidir. Rüzgâroğlu, karısına göz diken ve ona zarar vermek isteyen başyaveri yalnızca sürgün eder. Yaşadıkları sonucu Rüzgâroğlu, karısının verdiği öğüdün –ihtiyarlıkta rahatın, mutluluğun; gençliktekinden daha değerli olduğu- değerini daha iyi anlar.

Masal boyunca görüldüğü üzere, Rüzgâroğlu ve karısı arasındaki ilişki güvene, sadakate, sevgiye, saygıya, dert ortaklığına ve paylaşmaya dayalı bir karı-koca ilişkisidir. Rüzgâroğlu masalında incelenmiş olan karı-koca ilişkisini, incelenmiş masallar içerisindeki en sağlıklı karı-koca ilişkisi olarak tanımlamak mümkündür.

Perili El (Güney, 2009: 147-154) adlı masalda anasını ve babasını bir günde kaybeden Gül Kız, karşısına hayırlı bir kısmetin çıkması ile evlenerek yeni bir yuvaya sahip olur. Masalda Gül Kız’ın kocasından “Talihinden kocası da ağzı var, dili yok, kuzu gibi bir adammış; kimsenin bir tüyüne dokunmaz, yerdeki karıncayı bile incitmekten sakınırmış. Velakin alnının teriyle geçindiği için evin bütün işi Gül Kıza bakıyormuş.” şeklinde anlatılmaktadır. Gül Kız’ın kocası için de Rüzgâroğlu

masalındaki Rüzgârroğlu'na benzer bir profil çizilmekte ve iyi bir kocanın sahip olması gereken özellikler belirtilmektedir.

Gül Kız, ailesi tarafından el üstünde büyütüldüğünden ev işlerine eli yatkın değildir. Bu sebeple ev yüzüne bakılmayacak hale gelir ve komşular gelmez olurlar. Ancak kocası uzun süre sabrettikten sonra Gül Kız'a bir söz dokundurur. Bu söz kızın çok gücüne gider ve Allah'a ettiği dualar sonucu evde “nur yüzlü bir hatuncuk” peyda olur ve kızın on parmağına on marifet verecek on peri koyar. Kız, parmağındaki periler yardımıyla evin bütün işlerini yapar ve yemekleri hazırlar. Akşam olup da kocası eve geldiğinde Gül Kız'a “İlahi, evimin gülü, ocağımın bülbülü demiş; elin, kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun; gayri evimiz, eve benzeyip, ocağımızın tadı, tuzu yerine geldi...” diyerek iltifat eder. O günden sonra da Gül Kız ile kocası; güler yüz, tatlı dil ve gönül hoşluğu ile yaşarlar.

Masalda çalışan bir koca, ev işlerinden sorumlu bir karı yer almaktadır ki bu durum toplumumuz için günümüze kadar standart bir karı-koca ilişkisinde olması gerektir. Kadın, evi çekip çeviren, eve düzen getirmesi gereken kişi olarak ve erkek de eve maddi gelir sağlamakla, sabırla ve diğer iyi huylarıyla evdeki huzuru sağlamakla sorumlu kişi olarak göze çarpmaktadır. Masal karı-koca ilişkisinde güler yüzün, tatlı dilin ve gönül hoşluğunun önemini özellikle vurgulamaktadır.

Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-25) adlı masalın erkek kahramanı olan Peynir Tulumu, ilk iki evliliğinde gerdek gecesi, karısı tarafından “bu ne biçim adam” denip hakir görülerek bir tekme atılıp yalnız bırakılır. Atılan bu tekmeler, ilk iki evliliği bitiren hareketlerdir. Peynir Tulumu'nun üçüncü evliliği olan padişahın küçük kızı ise kocasına güler yüz gösterip “Ah sen altın top gibi ne güzel bir erkeksin?!” der. Peynir Tulumu da padişahın kızının bir insana layık olduğunu söyleyerek üzerindeki kılıfı atar ve ayın on beşi gibi bir delikanlı olur. Bunun üzerine kız, çok sevinerek kocasının boynuna sarılır.

Peynir Tulumu'nun ilk iki evliliği padişahın büyük ve ortanca kızları ile. Bu kadınların davranışlarından yola çıkarak masal bize, kendilerini yüksek gören ve başkalarına yukarıdan bakan kadınlar için dış görünüşün önemini vurgulamaktadır ancak padişahın küçük kızı alçak gönüllü olduğundan gerdek gecesinde kocasını, güler yüz ve iltifat ile karşılar. Peynir Tulumu'nun, peynir tulumluğundan ayın on beşi gibi bir delikanlıya olan dönüşümü de karı-koca ilişkilerinde güler yüz ve iltifatın nelere kadir olduğunu gözler önüne sermektedir.

Yakışıklı bir delikanlı olan Peynir Tulumu, karısına, büyük ablalarının ne kaçırdığını görmeleri için onlara bir oyun oynamayı teklif eder. Ertesi gün sokaktan geçecektir ve o vakit ablaları kızı, peynir tulumu kocan var diye kızdırırsa ve o da dayanamayıp sokaktan geçenin kendisi olduğunu söyleyecek olursa, bir daha karısı, onu göremeyecektir. Nitekim ablaları, kıza, peynir tulumuyla evlendiği için akılsız olduğunu söyleseler de kız, “Ben hiç olmazsa bir yuva sahibi oldum. Kocam peynir tulumu olsa da benim kabulüm...” der ve ablaları bu sözlere gücenip pencerenin önünden ilk geçen erkeklerle de kendilerinin evleneceğini söylerler. Ablaları sokaktan geçen yakışıklıyı kendi kısmetleri belleyince kız daha fazla dayanamayıp onun kendi kocası olduğunu, onlara bir oyun yaptıklarını anlatır. Ablaları da bu duruma çok kızıp ağır laflar söyleyerek giderler.

Kızın ablalarının sözlerinden ve yaptıklarından hareketle bir yuva sahibi olmanın, evlenmenin kadınlar arasında bir rekabet ögesi ve kıskanılacak bir durum olduğu söylenebilir. Karı-koca ilişkilerinde tarafların birbirine sırdaş olması beklenmektedir. Peynir Tulumu'nun bu oyunu oynamasındaki asıl sebep diğer kızlara kaçırdıklarını göstermekten çok karısının iyi bir sırdaş olup olmadığını ölçmektir. Ve karısı Peynir Tulumu'nun bu testinden geçememiştir.

Kocasını kaybeden kız, babasına olanları anlatıp ondan, “bir demir elbise, bir demir baston, bir de demir çarık” isteyerek kocasını aramaya gideceğini söyler. Kızın bu istekleri hatasını telafi edip kocasını bulmadaki kararlılığını yansıtmaktadır. İlk olarak gümüş dağına varır ve orada gördüğü çocuklara gümüş delikanlıyı görüp görmediklerini sorar. Kocasını orada bulamayınca ikinci durağı inci dağı olur ve oradaki çocuklara da inci delikanlıyı görüp görmediklerini sorar. Peynir Tulumu’ndan padişahın büyük kızı için gümüş istenmiş, ortanca kızı içinse inci istenmiştir, en küçük kızı içinse diğerlerinden daha güzel ve daha nazlı olduğu söylenerek altın talep edilmiştir. Bu üç dağı da padişahın üç kızına ve kızların kıymetine bir göndermedir. Bu bakımdan kızın, kocasını altın dağında bulması olağandır. Kocasını, orada gördüğü çocuklara “altın delikanlı” diye sorması da kocasının kendisiyle evlenirken getirdiği maden yani kızın değeri ile eşdeğer olduğunu göstermek içindir.

Kız, çocuklardan kocasının onların öğretmeni olduğunu ve dev anasıyla birlikte yaşadığını öğrenir. Dev anasının kendisini yiyeceğinden endişelenen kız, çocuklardan kocasını çağırmağını ister. Karısını karşısında gören delikanlı sevinir ve anasını, kızı yememesi için ikna etmeye gider. Dev anası da oğluna “O senin karınsa, benim de gelinimdir.” diyerek karşılık verir. Küçük sultan, konağa girince dev anasının arkasındaki memeyi emer ve dev anası kızı, “...sen benim hem gelinim, hem evladımsın...” diyerek karşılar.

Kızın kaynanasının “dev anası” şeklinde ifade bulması, kültürümüzdeki gelin-kaynana çatışmalarından kaynaklanmaktadır. Kızın, kaynanasının yanına direkt olarak gitmek yerine çocukları, kocasını çağırmağı için göndermesi de kocasını darılttığı için kaynanasının ona bir tavır takınacağı korkusundan kaynaklanmaktadır. Karı koca kavuştuklarında bile kocası gidip annesinin ağzını yoklama ve onu yatıştırma ihtiyacı duyar. Kaynana da kızın hoş tutumu karşısında yumuşayarak kızı, hem gelini hem kızı olarak kabullenir ki bu durum zaten zarar görmüş olan ilişkilerinin bir de gelin-kaynana çıkmazına girmesine mani olur.

Özetle bu başlık içerisinde on Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Perili El, Peynir Tulumu, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Balıkçı ile Karısı, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş) evlilik sonrası dönemler, kahramanlarının karakter özellikleri ve birbirlerine karşı tutumları, evlilik içerisindeki dominant karakterler ve üçüncü kişilerin evliliğin gidişatına etkisi ile masalların aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Bulunan benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; “Bacı Bacı, Can Bacı...”: T1, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”: T2, Oduncunun Kızı: T3, Perili El: T4, Peynir Tulumu: T5, Rüzgâroğlu: T6, Sedef Bacı: T7, Şehzade Ahmet: T8, Üç Turunçlar: T9, Yatalak Mehmet: T10 biçiminde ve Alman masalları; Alacapost: A1, Altı Kuğu: A2, Altı Uşak: A3, Balıkçı ile Karısı: A4, Çeşmedeki Kaz Çobanı: A5, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, Köylünün Uyanık Kızı: A7, Kurnaz Avcı: A8, On İki Kardeş: A9 biçiminde numaralandırılmıştır. Yapılan numaralandırma işleminde baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik sonrası dönemdeki karı-koca ilişkilerinde benzerlik olarak; T1, T9 ve A6 masallarında erkeklerin sevdikleri kadından başka bir kadın ile (kandırılarak) evlendikleri ya da bir dönem evlilik hayatı yaşadıkları; T1 ve A6 masallarındaki kadınların, bebek sahibi olduktan sonra asli görevlerini bebeklerine bakmak addederek kendi yerlerine geçen kadınlarla bir rekabete girmedikleri, içlerinde bulundukları durumlar karşısında boyun eğip

sabrettikleri; T1, T7, A2 ve A6 masallarında ikinci eş olan tüm kadınların, kendisinden önceki eşten kalan çocuk ya da kardeş karşısında, ona/onlara zulmetme, kocasını ona/onlara karşı kışkırtma, onu/onları ortadan kaldırma gibi eylemler gerçekleştirdiği; T2 ve A3 masallarındaki kocaların evlenmeden önce çektiklerini evlendikten sonra eşlerine ödetmeye çalıştıkları, bu uğurda eşlerini aşağılattıkları ve bu kadınların kocalarına evlendikten sonra saf bir şekilde itaat ettiği; T3, T6 ve A3 masallarındaki çiftlerin iş yükünü ve dertleri paylaştıkları; T3, T4, T5 ve A7 masallarında sevgi, saygı, güven, hoşgörü, nezaket, güler yüz, sabır ve sadakat gibi iyi değerlere sahip karı-kocaların yer aldığı; T6, T10 ve A7 masallarındaki evliliklerde eşlerin eşit sayıldığı ilişki modeline yer verildiği; T1, A4 ve A6 masallarında evlilik içerisinde karar almada dominant kadınlara yer verildiği; T2, T3, T8 ve A5 masallarında ise evlilik içerisinde kural koyma ve karar almada dominant erkeklere yer verildiği saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik sonrası dönemdeki karı-koca ilişkilerinde farklılık olarak; T9 masalında kadınlar arası evlilik rekabetine ve sevdiği kadınla evlenemeyen adamın, sevdiği kadına duyduğu aşk ve özlemden yataklara düştüğü; T7 masalında ikinci karısına, önceki eşinden olan çocukları konusunda güvenen; T1 masalında ise ikinci karısının, çocukları hakkındaki isteklerine karşı çıkarak çocuklarının tarafını tutan bir kocaya yer verildiği; T4 masalında elinden ev işleri gelmeyen bir ev hanımına yer verildiği; T8 masalında karısı tarafından terk edilen ve kendisini, karısına affettirmeyi denemek yerine başka kadınların peşine düşen bir kocaya yer verildiği; T2 masalında karısına, onu zorluklarla boğuşturarak eziyet ederken kendisi keyif süren zalim bir kocaya yer verildiği; T3 masalında karısına yasaklar koyan, kaba ve zalim bir kocaya yer verildiği saptanırken A2 masalında ikinci karısına, önceki karısından kalan çocukları konusunda güvenmeyen bir kocaya yer verildiği; A1 masalındaki adamın, ölen karısına duyduğu aşkın ve özlemin onu, öz kızına karşı duyduğu ensest bir aşka yönelttiği; A4 masalında kocasına karşı sevgi duyan ve onunla birlikte hareket eden kadının açgözlülük ile kocasına karşı zamanla tutum değiştirerek sevgisiz, saygısız ve şiddete meyilli bir hâl aldığı ve yine aynı masalda karısı tarafından ezilen, tok gözlü bir kocaya yer

verildiği; A7 masalındaki evlilikte karı ile koca arasında bir üstünlük mücadelesine yer verildiği; A7 ve A8 masallarındaki evliliklerde mal ve mülkte ortaklık olduğu; A2 ve A9 masallarındaki evliliklerde de üçüncü kişi (kaynana) sorununa yer verildiği saptanmıştır.

4.12. Türk ve Alman Masallarında Ebeveyn-Evlat İlişkileri

Hayatın önemli bir bölümünü ebeveynler ile çocukları arasındaki ilişki oluşturur. Masallarda da kendine yer edinmiş olan bu ilişkiler, bu başlık içerisinde - tezimizin konusunu kadın-erkek ilişkileri oluşturduğundan - baba-kız ve ana-oğul ilişkileri göz önünde bulundurularak incelenecektir.

4.12.1. Türk ve Alman Masallarında Baba-Kız İlişkileri

Sedef Bacı (Güney, 2009: 99-110) adlı masalda kara vezir, kara kızını allayıp pullayıp padişaha verir. Masallarda kara ve ak sözcükleri iç güzelliği belirten temsili sözcüklerdir. Dolayısıyla bu masaldaki kara vezir ve kara kızı kötülükleriyle ön plana çıkan karakterlerdir. Ancak kara vezirin, kızını iyi göstererek padişahla evlendirmesi, kötü karakteriyle ön plana çıkan bir babanın bile kızı için en iyi geleceği sunmak istediğinin kanıtıdır.

Padişahın yeni karısı olan kara vezirin kızı, padişahın kızına iftira atarak öyle bir kara bulaştırır ki kız, babasının gözünden bile düşer. Nitekim masalın başında padişahın; çocuklarını tacından, tahtından üstün tuttuğuna ve dünyayı verseler de onları değişmeyeceğine değinilmiştir. Kara vezirin kızı, muhtemelen, padişahın kızının namusuna yönelik bir iftira atmış ve bu durum kızın, babasının gözünden düşmesine sebebiyet vermiştir. Açıkça görülüyor ki baba, kızının namusunu kendi namusu kabul etmekte ve onun adını lekelemesini kendi adının lekelenmesi olarak

kabul etmektedir. Bu lekeyi kaldırma yolu olarak da kızıyla ilgisini, ilişkisini kesmek olarak görmektedir. Ölçer Özünel (2006: 112), kız çocukların ev içlerinden çoğunlukla, iffetlerine zarar geldiği düşünülerek uzaklaştırıldığından ve böyle durumlarda iftiraya uğrayan kızların arınma ihtiyacı hissettiklerinden bahsetmektedir. Sedef Kız da bu iftiralara karşılık bir arınma ihtiyacı hisseder ve bu arınmayı göle “arılık, duruluk” diyerek kendini atmakla bulur. Gölden çıktığında artık alnının karası geçmiş yani arınmıştır.

Sedef Bacı masalının sonunda ise bir başka ülkenin padişahı, yalnızca Sedef Kız’ı oğluna almakla kalmaz; kızın üç erkek kardeşine de üç kızını verir. Bu durum da babanın, kızlarının iyi niteliklere sahip insanlarla evlenmelerini istediğini göstermektedir. Sedef Kız’ın iyiliğini görmüş olan padişah, erkek kardeşlerinin de aynı özelliklere sahip olabileceğini düşünerek kızlarına iyi eşler seçmiştir. Bu durum babanın hem kızlarının iyiliğini istediğini göstermekte hem de aşırı korumacılığı ile kızlarının düşüncelerini önemsemeyerek onları birer birey olarak görmediğini gözler önüne sermektedir. Kızların, babanın verdiği bu karar karşısında bir söz hakkı yoktur, tanımadıkları erkekler ile sırf babaları onların iyi olduğunu düşündüğü için evlenmek zorundadırlar.

Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335) masalında kral, bir cadı kızı ile evlenir ve çocuklarını, üvey annelerinin onlara bir kötülük yapma ihtimaline karşı ormanda yolu kolay bulunmayan gizli bir saraya yerleştirerek yeni karısından korumaya çalışır. Ancak kralın bu çabası fayda etmez ve üvey anne, yerlerini keşfettiği altı erkek kardeşi birer kuğuya çevirir, kralın kızı ise üvey annenin, onun varlığından habersiz olması sayesinde kurtulur. Kız, babasına gördüklerini anlatır ancak baba, bu kötülüğü yeni karısının yapmış olabileceğini düşünmez ve kızını da kaybetmekten korkarak onu kendisiyle birlikte saraya götürmek ister. Üvey annesinden çekinen kız da babasına yalvararak ormanda bir gece daha kalmak için izin alır.

Baba, tüm çocukları gibi kızını da üvey anneden korumak istemektedir. Bu bakımdan Sedef Bacı masalında karşılaştığımız ikinci padişah gibi korumacı bir baba olsa da aralarındaki ilişkide kızın da söz hakkı vardır. Kız, olanları uzaktan gördüğü için kardeşlerine zarar verenin üvey annesi olup olmadığını bilmemekte bu yüzden onu suçlayamamaktadır ancak yine de ondan çekinmekte olduğundan babasından ormanda bir gece daha geçirmek için izin almaktadır. Babasının, kızının da diğer evlatları gibi kaybolmasından korkmasına rağmen buna izin vermesi de ilişkilerinde kızının düşüncelerine duyduğu saygıdan kaynaklanmaktadır. Bu durum da Altı Kuğu masalındaki kralın, Sedef Bacı masalındaki ikinci padişahтан ayrılarak kızını bir birey olarak gördüğünü göstermektedir.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108) adlı masalda üvey ana, çocuklardan bıktığını söyleyerek, onları atması, satması, evden uzaklaştırması konusunda kocasının başının etini yese de adam, çocuklarına kıyamaz ancak kadının onlara ettiği eziyetlerin de önüne geçemez. Bu masaldaki baba, karısı karşısında pasif bir direniş sergileyerek kızını ve oğlunu korumada başarısız olmaktadır. Bu başarısızlığı sergileyen bir babanın da, kendisinden hiç söz edilmese de, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86) adlı masalda bulunduğu düşünülmektedir. Buradaki kız ve erkek kardeş de anneleri öldükten sonra üvey anne elinde rahat görmemiş, sürekli dayak yemiş ve iyi beslenememiştir. Bu sebeple de çocuklar “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki çocuklar gibi rahat edemedikleri bu ortamdan kaçarlardı.

“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009: 121-127) masalında padişah, kızını isteyenler çok olsa da, kimseye vermek istemez. Kızını kimseye layık görmez ve kızını paylaşamaz. Babasına kalırsa evlenemeyeceğini anlayan kız, babasına bir kâğıt yazarak kendi düşüncelerini anlatır ve bir yarışma tertip edilmesini talep ederek bu yarışmanın kazananı ile evlenmek istediğini dile getirir. Padişah, kızının düşüncesini uygun bulur ve yarışma tertip edilir. Bu masaldaki iletişim yoluna bakıldığında baba ile kızı arasında sağlıklı bir iletişimin olmadığı görülmektedir.

Kızın, babasına derdini bir kâğıda yazarak anlatması aralarındaki iletişimsizliğin yanı sıra baba-kız ilişkisindeki resmiyeti de gözler önüne sermektedir. Padişahın, kızının düşüncelerini uygun bulmasına bakarak da padişah için, kızının düşüncelerine önem verdiğini ve onu bir birey olarak kabul ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375) masalında şehzade, üç ayrı saraydan üç ayrı kız kurtarır. Bu kızlar da şehzadeye, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulması için yardım ederler. Ettikleri yardımlardan biri, şehzadeyi bir dağa gönderip dağın tepesinde “Hacı Baba!” diye bağırmasını, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesini fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmasını, bağırırsa kendi mezarını kazacağını öğütlemektir. Şehzade, tavsiyeye uyar ve dileğinin o daha sormadan gerçekleştiği cevabını alır. Sonra şehzade, bir kez de “Hacı Baba”ya köşkü geri alması için seslenir ve “Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!” cevabını alır.

Hacı Baba, söylemlerden çıkarılabileceği gibi kurtarılan kızların babasıdır ve sert mizaçlı, çabuk öfkelenen bir babadır. Babanın bu mizacının ve öfkesinin ardında kızlarını çok seven ve onların bir dediğini iki etmeyen, hatta onlar daha dilemeden dileklerini yerine getiren ilgili bir baba vardır. Ancak genelde bu tür babalar ve evlatları arasında bir iletişim sorunu da vardır. Bu sorun da kızların, babalarını bir dağ tepesi gibi ulaşılmaz bir yerde görmeleri ve isteklerini babalarına direkt olarak kendileri iletmeyip şehzadeyi aracı olarak kullanışlarında aranabilir.

Çeşmedeki Kaz Çobanı (Verlag, 2016b: 981-992) adlı masalda kral, kendisini en çok sevene mirasından en büyük payı vereceğini söyleyerek üç kızından kendini ne kadar sevdiklerini bir örnekle anlatmalarını istemiştir. İlk iki kız, babayı tatmin edici cevaplar verse de en küçük kız babasını “tuz kadar” sevdiğini söyler ve kral, ülkeyi büyük ve ortanca kızları arasında bölüştürdükten sonra küçük kızının sırtına bir torba tuz koyar ve onu ormana terk ettirir. Çok geçmeden kralın öfkesi geçse de

kızını ormanda bulamaz. Kral, kızlarını bencilce - kızların kendisine duyduğu sevgi ölçütüne - sevmektedir. Dolayısıyla tatmin edici bir cevap alamadığında duyduğu öfke sevgisinin önüne geçebilmektedir. Öfkesi geçtiğindeyse iş işten geçmiştir.

Masalın sonunda kral, kızına kavuştuğunda pişmanlığını dile getirerek krallığı ablaları arasında paylaştırdığı için küçük kızına ne vereceğini bilemediğini söyleyince kızı, o zamana dek himayesi altına alan yaşlı kadın, kızın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını, kendisinin ona, şimdiye kadar anne ve babası için döktüğü (inci taneleri olan) gözyaşlarını armağan ettiğini ve o gözyaşlarının tüm krallıktan daha değerli olduğunu söyler. Yaşlı kadının bu sözleri ve gözyaşlarının inci olması; kızın anne ve babası için döktüğü gözyaşlarının değerini vurgulamakta ve gerçek sevginin para pul ile değil samimiyet ile alınabileceğini gözler önüne sermektedir.

Üç kızı olan bir başka baba da Yatalak Mehmet (Boratav, 2009:136-144) masalında kızlarına kendisini ne kadar sevdiklerini sormaktadır. Ama bu defa padişah, Çeşmedeki Kaz Çobanı masalındaki kralın yaptığı gibi bu soruyu kızlarına, mirasını bölüştürmek için değil canı sıkıldığı için sorar. İlk iki kızının verdiği cevaplardan memnun kalan padişah onları baş vezirin ve ikinci vezirin oğullarına verir. En küçük kızından ise “tuz kadar” cevabını duyan padişah çok kızarak celladı çağırır ve cellada saygısız kızının başını kesip kanlı gömleğini kendisine getirmesini emreder. Bu masaldaki baba da Çeşmedeki Kaz Çobanı masalındaki baba gibi kızlarını, onların kendisine duydukları sevgi ölçüsünde sevmektedir. Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı masalda kral, büyük kızları arasında mirasını pay ederken Yatalak Mehmet masalında padişah büyük kızlarını vezirlerinin oğullarına vermektedir. Bu aslında iki kültürde değer verilen olguları da göz önüne sermektedir. İncelenen bu iki masaldan yola çıkarak babaların, kızları için Türk kültüründe iyi bir evlilik, Alman kültüründe ise maddi bağımsızlık istediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Masalın sonunda padişah, derviş kılığında yollara düşer ve sonunda kızının memleketine gelir. Kız ve kocası, o memleketin en zengin ailesi olduğundan memlekete gelen her yabancı onlarda misafir edilir. Evlerine gelen dervişin, babası olduğunu anlayan kız, kocasıyla birlikte padişaha bir oyun oynar: Sofraya gelen her yemek tuzsuzdur. Kızının yaşadığından bihaber olan padişah, kızının kocası ile ettiği muhabbetin sonunda ağlayarak tuzdan büyük bir nimet olamayacağını söyler. Bunun üzerine içeri giren kız, babasına, kendisine yaptıklarının hesabını sorar. Padişah kızından af diler ve barışırlar. Masalın kızı, babasının pişmanlığını ölçmüş ve yaşadıklarının hesabını sormuştur. Babasının pişmanlığını gördüğündeyse bir evlat olarak affetme büyüklüğünü göstermiştir. Çeşmedeki Kaz Çobanı masalındaki kızın babasını affetmeme gibi bir seçiminin olması mümkün değildir, aile onu almak için gelmiş; himayesi altında kaldığı kadın ise onu vermek üzere hazırlamıştır. Hatta kızın ailesinin yüzüne yaptıklarını vurma görevini bile bu yaşlı kadın üstlenmiştir. Hâlbuki Yatalak Mehmet masalındaki kız, babasına iyi bir ders verir ve bunların tümünü kendi başına başarır, bir himaye altına girmeden.

Rüzgâroğlu (Tezel, 2014: 103-113) adlı masalda karısı, kızı ve oğlu ile refah ve mutluluk içerisinde bir yaşam süren Rüzgâroğlu'nun hayatı ormanda duyduğu, kendisine “gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi” istediğini soran sese “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik” yanıtını vermesi ile değişir. O andan itibaren tüm zenginliğini yitirir ve bir yangında yanan evinden karısı ve çocuklarını güçlkle kurtarır. Ama bu kurtuluş çocuklar için uzun sürmeyecektir. Karşılaştıkları bir çaydan karı-koca çocuklarını geçirmeye çalışırken çocuklar akıntıya kapılır ve kaybolurlar. Rüzgâroğlu ve karısı çocuklarını ne kadar arasa da bulamazlar. Rüzgâroğlu, çocuklarını yangından kurtarmasıyla, çaydan karşıya geçirme çabası ve sonrasında onları arayışıyla sorumlu ve korumacı bir baba profili çizmektedir.

Masalın sonunda karısı ve oğluna kavuşan Rüzgâroğlu, çocuklarını çaydan bir değirmencinin kurtarıp yetiştirdiğini öğrenir ve hemen çok özlediği kızını görmek

üzere değirmene gider. Çocuklarına, kendi çocukları gibi bakan değirmenciye ile karısını da saraya alır ve değirmenciye veziri yapar. Rüzgâroğlu'nun, çocuklarını kurtarıp onlara göz kulak olan değirmenci ile karısını yanına alarak ve değirmenciye veziri yaparak ödüllendirmesi çocuklarına duyduğu sevginin bir dışavurumudur.

Rüzgâroğlu masalında, babanın iki çocuğuna da eş değer vermesi sayesinde baba ile kızı arasındaki ilişkiye direkt olarak değinilmese de, bu masalın kahramanı olan Rüzgâroğlu'nun kızını seven, ona değer veren, onu koruyup kollamaya çalışan bir baba olduğu gözlemlenmiştir ne var ki masal dünyasındaki babalar her zaman Rüzgâroğlu gibi çocukları arasında ayırım yapmayan babalar değildir. Bazen babalar kızlarına fazla düşkün olabilmektedir. Bu duruma On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63) masalı örnek olarak gösterilebilir. Bu masaldaki kral, kraliçeye, doğacak on üçüncü çocukları bir kız olursa, on iki oğlunu öldürtüp kızlarını büyük bir servete kavuşturmayı ve krallığın tek vârisi yapmayı teklif ettikten sonra on iki erkek çocuğu için on iki tabut hazırlatıp bir odaya koyar. Kral, on iki erkek çocuğunu, doğacak bir kız çocuğu için öldürtmeyi göze almıştır. Tabii ki bu ölüm, aslında kralın çocukları arasında yapmaya hazır olduğu ayırımdır. Kral, biricik kızını, on iki oğlundan üstün tutacak ve ona her şeyini verecektir.

Masal dünyasında bir de sapkın baba-kız ilişkileri vardır. Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466) adlı masaldaki kralın karısı, kocasını ölmeden evvel yanına çağırır ve ona, kendisi öldükten sonra güzellikte dengi olmayan ve kendisi gibi sırma saçları olmayan bir kadınla evlenmeyeceğine dair söz verdirir. Kral, çok sevdiği karısını uzun zaman unutamaz ancak saray nazırları kralı evlendirmek ister ve ölçütlere uyan bir kadın bulma arayışına girerler. Tabii ki bu kadın bulunamaz. Sonunda bir gün kral, kızına alıcı gözle bakar ve kızının, ölen annesi kadar güzel ve onun gibi sırma saçlı olduğunu görür ve kızına karşı derin bir aşkla yanıp tutuşmaya başlar. May (1997: 126), ensesti, cinsel ve fiziksel anlamda aile içine dönmenin, bu yüzden de dışa doğru bir sevgi yöneltememenin simgesi olarak tanımlamaktadır. Kral, karısına duyduğu aşkı, ona çok benzeyen kızına yönlendirerek acısını katlanılır kılmaktadır.

Ölçer Özünel (2006: 54, 55) erkeğin, kadının isteği doğrultusunda yeniden evlenmesinin bazen ensest ilişki türlerinin meşrulaştırılmaya çalışılmasına neden olduğuna ancak bu çabanın genellikle dirençle karşılaştığına değinmektedir. Bu masaldaki kız da babasının bu sapkın fikrine karşılık önce pasif bir direniş sergileyerek babasından, gerçekleştiremeyeceğini düşündüğü bir çeyiz ister. Bunun babasına engel olamadığını gördüğündeyse saraydan kaçır. Bu tür masalların varlığı, haberlerde sıkça karşılaştığımız sapkın babalardan kızlarını korumayı amaçlamaktadır. Kızlara, bunun sabredilecek ya da katlanılacak bir durum olmadığını, o babadan kaçılması gerektiğini göstermektedir. Bu yüzden ensest baba-kız ilişkisine değinen masallara ne yazık ki hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır.

Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-28) adlı masalda Peynir Tulumu'nun talebi üzerine kocakarı, ilk olarak sultanın karşısına çıkıp büyük kızlarını Peynir Tulumu'na ister. Sultan, padişaha danıştıktan sonra başlık parası olarak on küp gümüş istediklerini bildirir. Sonunda padişahın büyük kızı ile Peynir Tulumu evlense de gerdek gecelerinde kız, oğlanı beğenmez ve Peynir Tulumu'nu terk eder. Kocakarı, ikinci defa giderek ortanca kızı ister ve sultan yine padişaha danıştıktan sonra başlık parası olarak yirmi küp inci istediklerini bildirir. Sonunda Peynir Tulumu ile padişahın ortanca kızı evlense de bu kız da ablası gibi Peynir Tulumu'nu beğenmez ve baba evine döner. Kocakarı, son olarak sultanın karşısına çıkıp küçük kızını ister ve sultan yine padişaha danıştıktan sonra küçük kızlarının hem daha güzel hem de daha nazlı olduğunu söyleyip kırk küp altın karşılığında düğünün olabileceğini söyler.

Masalda padişahın, arka planda kaldığı, direkt olarak bir şey söylemediği görülse de karar mercii olarak kendisine danışılmakta ve kızların başlık paralarını belirlemektedir. Kızlar için biçtiği başlık paraları kızların yaşları ile ters orantılıdır. Bu durum kültürümüzdeki yaşlı kızın evde kalmış sayılması mantığından kaynaklanmasıyla birlikte padişahın kızlarına biçtiği değerleri de göstermektedir. Nitekim ilk iki kıza kırk gün kırk gece düğünü layık gören padişah, küçük kızına

görülmedik güzellikte bir düğün hazırlığı yapar, dünyanın her yerinden en iyi çalgıcıları getirir, yüzlerce koyun kestirir, kazanlarla pilavlar pişirtir, tepsilerle tatlılar yaptırır ve kırk gün kırk gece düğün ettirir. Padişahın, istenen başlık parası ve yapılan düğüne bakılarak küçük kızına diğer kızlarından daha fazla değer verdiğini söylemek isabetli olacaktır.

Ayrıca küçük kızı ile padişah arasında bir iletişim de görülmektedir. Kız, babasının karşısına ağlayarak çıkar ve kocasını darılttığını anlatarak ondan bir demir elbise, bir demir baston ve bir de demir çarık isteyerek kocasını aramaya gider. Kızın, babasından demir elbise, baston ve çarık talebi; çıktığı yoldaki kararlılığını göstermektedir. Baba, karşı çıkmadan kızının isteklerini yapar ve kızın yola çıkmasına izin verir. Bu bağlamda padişahın kızını bir birey olarak kabul ettiği söylenebilir. Hâlbuki kocakarı gelip de kızları istediğinde kızlara danışmadan onlara değerler biçerek onları evlendiren de aynı baba idi. Bugün böyle davranmasının sebebi kızını artık onun hanesinden çıkmış, kendi yuvasına sahip biri olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Padişahın, kızlarına danışmadan onları evlendirdiğinden bahsettik ancak kızların evlendikleri gün hiç düşünmeden baba evine geri dönmeleri de baba evinde açık bir kapının daima onları beklediğinin bilincinde olmanın verdiği rahatlıktan kaynaklanmaktadır. Bugün ülkemizin pek çok yerinde kadınlar görücü usulü evlendirildikleri adamı kaderleri olarak kabullenmekte ve dönecek bir baba evine de güvenememektedirler. Çünkü baba evi onlara şunu dayatmaktadır: Artık o senin kocan; döver de, sever de. Bu bağlamda masaldaki baba, kızlarına dönüş kapısını açık bırakarak doğru bir tutum sergilemektedir.

Masalın sonunda kız, kocasını bulup da saraya dönünce padişah ile sultanın evlatlarına tekrar kavuştukları ve peynir tulumu yerine ayın on beşi gibi bir damada sahip oldukları için çok sevindiklerine değinilmektedir. Bu söylem ise, padişahın, kızına tekrar kavuşamayacağını düşündüğünü, onu özlediğini ve artık yanına yakıştırılabildiği bir damada sahip olduğu için mutlu olduğunu göstermektedir. Ancak padişahın, kızlarını evlendirirken ilk ölçütü, talep ettiği başlık paralarına bakılacak

olursa, oğlanın kızını geçindirip geçindiremeyeceği yani mali durumudur. Padişahın bu düşüncesi de oğlanı görmeden çeyiz isteyişinden açıkça görülmektedir.

Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617) adlı masalda kız, çok yoksul oldukları için babasına, kraldan biraz toprak istemelerini teklif eder. Kızın verdiği bu akıl ile bir toprak sahibi olurlar ve o toprağı işlerken som altından bir havan bulurlar. Baba, kendilerine acıyıp verdiği toprağı karşılık buldukları som altından havanı krala götürerek minnettarlığını göstermek ister fakat kızı, havanı götürürlerse, havanın henüz bulamadıkları elini de isteyeceklerini ve kendilerini zor duruma sokacaklarını söyleyerek babasına karşı çıkar. Köylü, kızını dinlemeyip kralın karşısına çıkınca kral, havanın elini sorar ve köylü sonunda kendini zindanda bulur. Adam, zindanda her gün “Ah, ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim!” diye dert yanmaktadır. Sonrasında kız, yine aklını kullanarak babasını zindandan kurtarmayı başarır ve kralla evlenir.

Bu masalda kızıyla birlikte çalışan, birlikte kazanan, onun fikirlerine kendi fikirleriyle çatışmadığı ölçüde değer veren bir baba göze çarpmaktadır. Başta kızının verdiği akıl sayesinde toprak sahibi olan baba, krala karşı beslediği minnet duyguları yüzünden kızının mantık sınırları içerisinde verdiği ikinci aklı dinlemez. Çünkü bir tarafta duygular, öteki tarafta mantık vardır. Duyguların olduğu yerde mantığın pek de kabul görmediğini pek çoğumuz kabul edecektir, diye düşünüyorum. Kızın, babasını kurtarması ile aslında, baba ile kızı arasındaki alegorik çatışma olan duygu-mantık çatışmasında duygunun esaretini yine mantığın kurtardığını göstermektedir.

Kral ile kızın arası bozulduğunda kral, kızıdan, saraydan en sevdiği şeyi alarak ayrılmasını ister ve kız, saraydaki en sevdiği şey olarak uyku ilacı vererek uyuttuğu kocasını alıp babasının evine döner. Bu durum da Peynir Tulumu masalında olduğu gibi babanın, evlendikten sonra bile kızına, olası bir dönüş için açık kapı bıraktığını göstermektedir.

Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197) adlı masalda bir dudağı gökte, bir dudağı yerde olan Arap'ı kızdıran ihtiyar ve fakir oduncu, evde karşısına çıkacak ilk insanı ona vermek koşuluyla yenmekten kurtulur. Oduncu, eve gidince kapıyı kızı açar. İhtiyar, kızını karşısında gördüğü zaman ağlamaya başlar ve karısıyla kızına olanları anlatır. Kız, anası ve babasını kurtarmak için Arap'a verilmeye razı olur.

Oduncunun, kızını karşısında gördüğünde ağlaması kızına duyduğu sevgiden ve ona acımasından kaynaklanmaktadır ancak yine de kendi canına duyduğu sevgi, kızına duyduğu sevginin önüne geçmektedir. Çünkü kızı, her ne kadar anası ve babasını kurtarmak adına Arap'a verilmeye razı olsa da bir babanın gönlü böyle bir duruma razı olamamalıdır.

Özetle bu başlık içerisinde sekiz Türk masalı ("Bacı Bacı, Can Bacı...", "Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...", Oduncunun Kızı, Peynir Tulumu, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Yatalak Mehmet) ve altı Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, On İki Kardeş) baba-kız ilişkileri; babalar ile kızları arasındaki iletişim ya da iletişimsizlik, babaların kızlarına karşı tutumu ve kızların babalarına karşı tutumu göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

Bulunan benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; "Bacı Bacı, Can Bacı...": T1, "Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...": T2, Oduncunun Kızı: T3, Peynir Tulumu: T5, Rüzgâroğlu: T6, Sedef Bacı: T7, Şehzade Ahmet: T8, Yatalak Mehmet: T10 biçiminde ve Alman masalları; Alacapost: A1, Altı Kuğu: A2, Çeşmedeki Kaz Çobanı: A5, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, Köylünün Uyanık Kızı: A7, On İki Kardeş: A9 biçiminde numaralandırılmıştır.

Yapılan numaralandırma işleminde baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki baba-kız ilişkilerinde benzerlik olarak; T6, T7 ve A2 masallarında kızlarına karşı korumacı bir tutum sergileyen babaların; T5 masalında kızının düşüncelerine, kızının yaptığı evlilik sonrasında, T2, A2 ve A7 masallarında ise genel olarak değer veren babaların; T5 ve A9 masallarında kızını ya da en küçük kızını daha çok severek evlatları arasında ayırım yapan babaların; T1 ve A6 masallarında kızını, karısına karşı korumayı başaramayan babaların; T10 ve A5 masallarında ise kızlarının kendisine duyduğu sevgiyi ölçmeye çalışan ve onlara kendisine duydukları sevgi oranında (miras paylaştırarak ya da iyi kısımetlerle evlendirerek) değer biçen babaların yer aldığı belirlenmiş olup yine T10 ve A5 masallarında babaları tarafından cellada teslim edilen ya da ormana terk edilen kızların sonunda babalarını affetmeyi tercih ettikleri saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki baba-kız ilişkilerinde farklılık olarak; T7 masalında kızlarına iyi bir gelecek sunmaya çalışan babaların, T7 masalında kendisine atılan bir iftira sonucu babasının gözünden düşen bir kızın, T7 masalında kızının düşüncelerine değer vermeyen ve T5 masalında kızının düşüncelerine kızı evlenmeden önce değer vermeyen babaların, T6 masalında sorumluluk sahibi bir babanın, T8 masalında sert mizaçlı ancak kızına düşkün bir babanın, T2 ve T8 masallarında babalar ve kızları arasında bir iletişim kopukluğunun, T2 masalında kızını paylaşamayan bir babanın, T10 masalında babasından kendisini cellada teslim edişinin hesabını soran bir kızın ve T3 masalında da babasını kurtarmak için istemediği bir evlilik yapan fedakâr bir kızın yer aldığı saptanırken A1 masalında kızıyla evlenmek isteyen bir babanın ve bu babaya direnç gösterip ondan kaçan bir kızın, A7 masalında ise babasına akıl veren ve onu zor bir durumdan kurtaran bir kızın yer aldığı saptanmıştır.

4.12.2. Türk ve Alman Masallarında Ana-Oğul İlişkileri

Sedef Bacı (Güney, 2009: 99-110) adlı masalda üvey ana, geceleri dertleşen çocukları görünce kendi başına bir çorap ördüklerini düşünür ve üç erkek kardeşi birer kuşa çevirir. Üvey ananın, erkek kardeşleri kuşa çevirirken bir önceki başlıkta da değindiğimiz üzere kız kardeşe yalnızca iftira atmakla yetinmesi iktidarın eril olarak görülmesinden dolayı nesli sürdürecektir çocuklardan kurtularak nesli kendi soyu üzerinden devam ettirme çabası olabilir. Benzer bir duruma Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335) masalında da rastlanmaktadır. Bu masalda da üvey anne erkek çocukların üzerine birer gömlek atarak onları kuğulara dönüştürür ancak kocasının kızımdan haberdar olmadığından kız kurtulmayı başarır.

Altı Kuğu masalındaki bir diğer ana-oğul ilişkisi ise kızın, ağabeylerini kurtarmak için sarayından kaçtıktan sonra karşılaştığı kral ile onun annesidir. Kızın, ağabeylerini kurtarmak için altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden yıldız çiçeklerinden altı gömlek örmesi gerekmektedir. Kralın annesi, hiç konuşmayan kraliçenin bir kral karısı olmaya layık olmadığını düşürür ve kraliçe her doğurduğunda kucağından çocuğunu alıp kraliçenin ağzına biraz kan sürerek oğlunu, karısının bir yamyam olduğuna inandırmaya çalışır. Sonunda inandırmayı da başarır. Kız, tam yakılacakken ağabeyleri kurtulur ve kocasına olanları anlatır. Bunun üzerine kral, annesinin ellerini bağlatarak odun yığınının üzerine attırır ve kadın ateşte yanarak can verir.

Aslında kralın annesi; baskın ve yönetmeyi seven bir karakterdir. Bu bağlamda yeni gelen kraliçeyi, kendisine rakip olarak görmektedir. Annenin, kendi oğlunu bu denli sahiplenip paylaşamaması, hatta ona ait olan çocukları kendi çocuklarıymış gibi görebilmesi bu ilişkiyi Oedipus kompleksi sınırları içerisine sokmaktadır. Ancak, oğul anneyi öldürerek bu kompleksten kurtulmuş ve

bağımsızlığını kazanmıştır. Freud (Çev. Budak, 1999: 7), ruhsal-cinsel gereksinimleri evliliğinde ve aile yaşamında doyum bulacak olan bir kadının sıklıkla evlilik ilişkisi zamansız bir biçimde son bulduğu için ve duygusal yaşamının sakinliği nedeniyle doyumsuz kalma tehlikesinin tehdidi altında olduğunu ve bu kadının yaşlandıkça kendisini çocuklarının yerine koyarak, kendisini onlarla özdeşleştirerek bu tehditten kurtulduğunu dile getirmektedir. Buradaki anne figürünün de yaptığı kendisini çocuğu ile özdeşleştirerek doyum sağlamaya çalışmaktır. Öte yandan May (1997: 119, 120) Kendini Arayan İnsan isimli kitabında Robinson Jeffers'in "Tragedyanın Ötesinde" ismiyle tekrar yorumladığı annesini öldüren Orestes'in hikâyesini anlatmaktadır. Bu hikâyeye kısaca yer vermenin yerinde olacağını düşünmekteyiz.

Kral Agamemnon Truva seferindeyken karısı Clytemnestra, amcası ile ilişkiye girer ve oğlu Orestes'i krallıktan sürdürür, kızı Electra'ya kölesi gibi davranmaya başlar. Orestes, büyüdükten sonra annesini öldürerek intikam almak ister. Clytemnestra oğlunu karşısında kılıcı kınından çıkmış vaziyette gördüğünde önce kendisini bağışlaması için oğluna yalvarır, işe yaramadığını gördüğündeysen annesinin lanetinden korkması gerektiğini, eğer annesini öldürürse başına gelmedik bir felaket gelmeyeceğini söyler. Bu taktiği de işe yaramayınca oğlunu baştan çıkarmaya çalışır. Orestes, ancak etrafında muhafızları gördüğünde bunun bir tuzak olduğunu anlar ve annesini öldürmeyi başarır. Hikâyenin devamında annesini öldürdüğü için yargılanan Orestes, jürideki oy beraberliği, "insanların özgürlüklerinin her şeyin üzerinde olduğunu ve ebeveynlerini öldürmüş bile olsalar hiçbir varlığın bu haktan mahrum bırakılamayacağını" söyleyen Athena'nın oyu ile bozulur ve Orestes suçsuz ilan edilir. May (1997: 120), hikâyenin temasının bir annenin öldürülmesi olsa da aslında gerçek çalkantının Orestes'in birey olma yolundaki savaşında saklı olduğunu söylemektedir.

Bu hikâyede de anne figürünün incelediğimiz Sedef Bacı ve Altı Kuğu masallarındaki annelerin yaptığı gibi kızını bastırıp oğlundan kurtulduğu

gözlenmekte ve ayrıca Altı Kuğu masalının sonrasında kralın, annesini öldürdüğü gibi oğlu tarafından öldürülmüştür. May (1997: 121) Clytemnestra'nın bir insan olmaktan öte bir sembolü –çocuğun içindeki potansiyeli uzaklara 'süren' otoriter/hükmeden aileleri simgeleyen- yansıttığını dile getirir. Bu bağlamda Sedef Bacı ve Altı Kuğu masallarında karşılaştığımız çocuklarını kuşa ve kuğuya çeviren anneler için “çocuğun içindeki potansiyeli uzaklara süren” anneler olduklarını; Altı Kuğu masalının sonrasında oğlunu, karısına karşı dolduran annenin ise “otoriter/hükmeden” bir anne olduğunu söylemek mümkündür. Bu yüzden kralın annesini öldürmesi, bir benlik ve özgürlük savaşı olarak kabul edilmektedir. Jung (2005: 34), dünyayı yaratan ilk özgürleşme eyleminin anne katli olduğunu dile getirir. Homayounpour (2015: 59) da bu görüşü destekleyerek bir çocuğun kendi zihnini geliştirebilmesi için annesini öldürmesinin şart olduğunu söylemektedir. Ancak bu bağımsızlık mücadelesinde anneleri öldürmek her zaman mümkün olmamaktadır. Bu durumun bir benzerine On İki Kardeş masalında inceleyeceğimiz ikinci ana-oğul ilişkisinde karşılaşacağız.

On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63) adlı masalda kral, doğacak çocuğu kız olursa on iki oğlunu da öldürerek kızını tek varis yapmayı düşünmektedir. Ancak bu düşüncesinde karısının bir söz hakkı yoktur. Dolayısıyla kraliçe, doğacak çocuğu kız olursa on iki oğlu öleceği için sürekli yas halindedir. Annesine düşkün olan en küçük oğlan, Bünyamin, annesini sürekli böyle üzüntülü görünce nedenini anlatması konusunda ısrar eder ve olanları öğrenir. Kraliçe, Bünyamin'e, ağabeylerini de alıp ormana sığınmalarını ve orada her gece birinin bir ağaca çıkıp şatoyu gözlemesini öğütler ve eğer bir oğlan doğurursa şatonun kulesine ak bayrak, eğer bir kız doğurursa al bayrak çektireceğini; ak bayrağı görürlerse güvenle şatoya dönebileceklerini, al bayrağı görürlerse hiç durmadan kaçıp gitmelerini söyler ve onlar için her gece dua edeceğini, tanrıya yalvaracağını ekler. Doğan çocuk kız olur ve bir zaman sonra büyüdüğünde kirli çamaşırlar arasında babasının olamayacak büyüklükte on iki gömlek bulur ve annesinden hikâyeyi dinler. Ağlayan annesini avutup ağabeylerini aramaya gider.

Ana yüreği, çocuklarına bir zarar gelmesine el vermemektedir. Dolayısıyla çocuklarının öldürülmesinden kendisinden uzakta yaşamalarını tercih ederek çocuklarını, babalarından kurtarmayı başarır. Ancak, kocasına karşı çıkmayı ve Bünyamin ısrar edene dek çocuklarına bu planı anlatmayı da çocuklarıyla kocası arasında kaldığını göstermektedir. Yine de annesine düşkün olan Bünyamin, annesinin üzüntüsünü fark etmiş ve kurtuluşlarına zemin hazırlamıştır. Kraliçe, Bünyamin'e kaçmalarını söyledikten sonra onlar için her gece tanrıya yalvaracağını söyleyerek evlatlarının iyiliğini istediğini de göstermektedir. Annenin ikilemi, çocukları öleceği için olan üzüntüsü ve oğlunun ısrarından önce çocuklarına olanları anlatmayı arasında görülmekle birlikte kocasını durdurma için bir çaba harcamasa da çocuklarını kurtarmak için bir plan yapmasında da göze çarpmaktadır. Aradan yıllar geçip de kızı büyüdüğünde, kızına olanları anlattığında görüldüğü gibi içindeki evlat ateşi hala sönmemiştir, onlar için hala gözyaşı dökmektedir.

Bu masalda göze çarpan ikinci ana-oğul ilişkisi ise kız, ağabeylerini bulduktan sonra kızla evlenen kral ve annesi arasındaki ilişkidir. Kız, ağabeylerini bilmeden kargaya dönüştürdüğü için onları kurtarmaya çalışmaktadır. Bunu ancak yedi yıl boyunca hiç konuşmaz ve gülmezse başarabilecektir. Kral ve kız, evlendikten sonra birkaç yıl mutlu yaşarlar ancak sonrasında kralın annesi, kraliçeyi kötülemeye başlar ve onun dilenciden kalır yeri olmadığını, gülmeyen insanın içinde bir kötülük olduğunu söyler. Kral, başlarda annesinin söylediklerine aldırılmaz ama nihayetinde annesinin dolduruşuna gelir ve karısının öldürülmesini emreder. Karısını hâlâ canı gibi seven kral, penceresinden, ağlayarak kraliçenin içine atılması için hazırlanan ateşi ve kraliçenin direğe bağlanışını izler ancak tam o anda kraliçenin yedi yıllık bekleyişi sona erer ve ağabeyleri, kardeşlerini yanmaktan kurtarırlar. Kız, krala olanları anlatınca kral, karısının suçsuz olduğunu öğrendiği için çok sevinir.

İlk etapta bu ana-oğul ilişkisinin Altı Kuğu adlı masalda incelediğimiz ikinci ana-oğul ilişkisi ile benzerliği açıkça görülebilmektedir. Anne, rakip olarak algıladığı kızı yok yere suçlar ve oğlunu, ona karşı doldurmaya çalışır. Sonunda da başarılı olur

     çoğu zaman karısı ve annesi arasında kalan erkekler toplumumuzda da annesini seçmektedir. Bu masaldaki kral da karısını “canı gibi” sevmesine rağmen, annesini seçerek onun ölüm emrini vermiştir. Bu emir, tıpkı Altı Ku u masalında olduğu gibi boşanmayı, ba ları koparmayı simgelemektedir. Ancak küçük bir fark vardır. Altı Ku u masalındaki kral karısından gerçekleri   rendi inde annesiyle arasındaki oğlu anneye k r  k r ne inandıran görünmez ba ları kırmayı ba armı  ve karısı yerine annesini öldürmüştür. Hâlbuki On İki Kardeş masalındaki kral karısından gerçekleri   renmekle yetinir. Bu durum da gelecekte annesi, karısına karşı tekrar aynı tavrı takındı ında ki takınacaktır, hangi tarafı tutacağı sorusunu akla getirmektedir.

Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197) adlı masalda, yamyam bir Arap olan kocasından kılık de i tirerek kaçan kız, bir padişah tarafından bulunur ve saraya götürülür. Sarayda Tüylüce, padişahın annesi tarafından pek hoş karşılanmaz. Padişahın sempatisi sayesinde ormandan kurtulup saraya girmiş ancak padişahın annesine kendisini onaylatamamı tır. Ava çıkacak padişaha çörek yapılırken padişahın annesi Tüylüce’ye hitaben “ ek o pis ellerini bakayım!” şeklinde ba ırır. Annesi her ne kadar Tüylüce’yi a a ı görse de padişah, acıyarak Tüylüce’nin bu girişimini onaylar. Sonrasında ise Tüylüce’nin kendisi için hazırladığı   rekte bir yüzük bulan padişah, saraya döndüğünde annesine Tüylüce ile evlenmek istediğini söyler. Annesi, Tüylüce’nin bir insan mı yoksa hayvan mı olduğunu bilmediklerini söyleyerek padişaha karşı  ıkrsa da padişah, Tüylüce ile evlenmezse kederinden öleceğini söyleyip annesini razı eder. Ancak annesi rızasını verirken Tüylüce’nin ne olduğunu anlaması için odasında gözetlemesini de tavsiye eder. Padişah, annesinin tavsiyesine uyup da kızın, ayın on dördü gibi güzel bir kız olduğunu gördüğünde ilk i  yanına annesini alır ve odaya girer. Kızdan gerçekleri öğrenirler ve evlilik sonrasında padişahın annesinden bir daha söz edilmez.

Padişahın annesinin, padişah ve Tüylüce evlenmeden önce kıza karşı tavrı kesindir. Ona, oğlu istediği için tahammül etmekte, insanlı ından şüphe ettiği bu

mahlûka karşı temkinli yaklaşmakta ve oğlunu da ondan uzak tutmaya çabalamaktadır. Ne var ki oğlu, annesinin kızı sevip sevmediğine bakmaksızın, Tüylüce ile evlenmek istediğini söyler ve annesi ile sevdiği kızı karşı karşıya getirip yüzleşmelerini sağlar. Bu yüzleşme daha çok annesinin, sevdiği kızın özünde iyi bir insan olduğunu görmesi içindir. Padişah, annesine, sevdiği kızı kabul ettirebilmiş midir bilinmez ama evlendikten sonra annesinden bir daha söz edilmemesi, annesinin olgun davranarak oğlunun ilişkisinden uzak durduğunu göstermekte ve bu bakımdan Altı Kuğu ve On İki Kardeş masallarında incelediğimiz oğlunu, karısına karşı doldurmaya çalışan annelerden ayrılmaktadır. Bu masalda anne, oğlunu bu evlilikten uzak tutmaya çabalamış ama engel olamadığını gördüğü evlilik karşısında da çabalarını sürdürmeyerek olması gerektiği gibi oğlunun evliliğine saygı duyarak kenara çekilmiştir.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108) adlı masalda üvey anne, çocuklarını kıskanmakta ve onlara türlü eziyetler etmektedir. Kocasını da çocukları evden uzaklaştırması konusunda ikna etmeye çalışır ancak bunda başarılı olamaz. Biri kız biri oğlan olan bu çocuklar her gün analarının mezarı başına gidip ağlamaktadır. Bir gün oğlan, üvey analarının, kız kardeşiyle kendisinden kurtulmak için bir fırın yaktırdığını öğrenir ve kız kardeşiyle birlikte analarının mezarına gidip mezar başında ağlayarak başlarına gelecekleri anlatırlar. Bunun üzerine anaları, onlara; bir tarak, bir fırça ve bir sabun alarak kaçmalarını, takip edilirlse önce tarağı, sonra fırçayı, en son da sabunu atmalarını öğütler. Çocuklar, analarının dediğini yaparak kaçtıklarını öğrenen üvey analarının arkalarından yolladığı adamlardan ve askerlerden kurtulurlar.

Bu masaldaki üvey ve öz analar aslında aynı kişidir. Masallardaki çocukların, masal sonunda evlilik çağına gelmelerinden, onların ergenlik çağına olduğu çıkarımı yapılabilir. Dolayısıyla ergenlik çağına, çocukların aileye karşı çıkma, özerk olma ve isyan tutumlarına karşı aileler de tutum değiştirmekte ve onlara karşı artık anlayışlı olmak yerine onların karakterini şekle sokmaya çalışan, onlara sınırlar

çizmeye çalışan aileler haline gelmektedirler. Bu bağlamda annenin bu tutum değişikliği çocuklar üzerinde, gerçek annelerinin öldüğü, onun yerine kendilerini sevmeyen, kendilerini anlamayan, kendilerine eziyet etmeye ve kendilerini kalıplara sokmaya çalışan bir anne geldiği kanısı yaratmıştır ki bu özellikler ancak ve ancak üvey bir annenin sahip olabileceği özelliklerdir. Annenin, bu masalda olduğu gibi çocuklarını fırına atmak istemesi ya da masalarda sıkça karşılaşıldığı gibi kaynar kazana atmak istemesi; fırının, kazanın, kabın ya da içine atılmak istenen kap benzeri nesnelerin şekillendirici, şekle sokucu yapıları düşünüldüğünde aslında çocukların karakterlerini istediği şekle sokmak, ham olan çocukları pişirmek isteği olarak yorumlanabilir. Kocasına, çocuklarından kurtulması konusunda yaptığı baskı da savımızı kanıtlar niteliktedir çünkü anne, kendisine itaat eden çocuklarını karşısında görmek istemektedir; kendi benliklerine kavuşmak için başkaldıran ergenleri değil, dolayısıyla o ergenlerden kurtulunmalıdır ki eski çocuklar geri gelsin. Horney (1995: 232), bu tip annelerden bahsederken onların doğurduklarını yok etme içgüdüleriyle donatılmış anneler olduklarını ve doğurdukları körpe yarattığı büyütüp geliştirmek kadar, hatta ondan da çok yok etmekten haz duyan korkunç anneler olduklarını söyler. Çocukların, sık sık öz annelerinin mezarı başında ağlayışları da, onların da tıpkı annelerinin itaatkâr evlatlarını arayışı gibi anlayışlı ve onlara yardım eden annelerini arayışlarıdır. Sonunda öz anne, bir anlık acıma ile çocuklarına yardım eder. Fırında yakılarak karakterin pişirilmesine karşı bir başkaldırı ortaya koyar. Bu başkaldırı da onların çocuklukları ile alakalı olan “tarak, fırça ve sabun”la yola çıkıp onları artlarında bırakarak kaçmaları, bu yolla kendi karakterlerini bulmaları yönündedir. Okurlarımızdan bazıları “tarak, fırça ve sabun”un çocuklukla ne tür bir ilişkisi olduğunu sorabilirler. Bu soruyu, çocukluğumuzda hangimizi annelerimizin sabunlarla yıkayıp fırçalarla köpürterek temizlemediği, banyo sonrasında da hangimizin saçlarını taramadığı karşı sorusuyla yanıtlamak yerinde olacaktır. Yani seçilen bu objeler çocukla anne arasındaki çocukluk bağlarını simgelemektedir ve çocukların özerk olabilmesi için önce bu bağdan kurtulmaları gerekmektedir.

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86) adlı masalda da erkek kardeş, kız kardeşine, anneleri öldüğünden beri üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri, sürekli dayak yedikleri ve evdeki köpeğin bile kendilerinden daha iyi beslendiğini söyleyerek evden kaçmayı teklif eder. Kardeşlerin kaçtıklarını fark eden üvey anne ormandaki bütün pınarları büyüler ve susuzluğa dayanamayan üvey oğlunun bir ceylana dönüşmesine sebep olur. Masalın devamında, kızı vahşi hayvanların öldürdüğünü, ceylan kardeşi de avcıların vurduğunu sanan üvey anne, onların mutluluk içinde yaşadığını öğrenir ve hasedinden rahatı, huzuru kaçar, gözüne uyku girmez. Sonunda öz kızını, kraliçe olan üvey kızıyla yer değiştirir ve üvey kızı öldürür. Kral, tekrar hayata dönen karısından üvey annenin yaptıklarını öğrenince üvey anne ateşe atılır. Üvey annesi yanınca da ceylan kardeşin üzerindeki büyü bozulur ve tekrar insan kılığına döner.

Bu masaldaki üvey anne Horney'in (1995: 232) bahsettiği doğurduklarını yok etme içgüdüleriyle donatılmış ve doğurdukları körpe yarattığı büyütüp geliştirmek kadar yok etmekten haz duyan korkunç annelere verilebilecek iyi bir örnek teşkil etmektedir. Warner (1995: 213) 17. ve 18. yüzyıllarda ikinci bir kadının eve girdiğinde kendisini, diğer kadının çocuklarıyla bir rekabet içerisinde bulunduğunu ve bu durumun sebebinin genellikle kaynakların azlığı ve aynı zamanda erkeğin ilk evliliğinden olan çocukların, kendi çocukları için tehdit oluşturması olduğunu dile getirmektedir. Erkek çocuğun, kız kardeşine, üvey annelerinin onları dövdüğünden ve iyi beslemediğinden yakınmaları ve üvey annenin öz bir kızının da olduğu göz önünde bulundurulduğunda Warner'in söylediklerinin incelediğimiz bu masal için de geçerli olduğu görülecektir. Üvey anne, kendi çocuğu ile kendisinden önceki kadından kalan kadınlar arasında bir kıyaslama yapmakta ve her şeyin en iyisine kendi evladının layık olduğunu düşündüğünden kocasının önceki eşinden kalan çocukların mutluluğundan rahatsız olmaktadır ve onların mutluluğuna öz kızını kavuşturmaya çabalamaktadır. Üvey oğlunun üzerindeki büyü, yani üvey annenin oğlu üzerindeki etkisinin, bozulması da ancak üvey annenin yakılması ile mümkün olmaktadır. Bu durum da yine akıllara Jung'un (2005: 34) özgürleşmenin anne katli ile mümkün olduğu görüşünü getirmektedir.

Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375) adlı masalda padişah, oğluna sinirlenip önce onu öldürtmek ister ancak veziri tarafından bu fikrinden vazgeçirilir ve oğlunu uzun sürecek bir sürgüne mahkûm eder. Padişahın karısı da, olanlar üzerine daha fazla orada kalamayacağını söyleyerek oğluyla birlikte sarayı terk eder.

Padişahın, oğluyla ilgili verdiği kararlarda bile karısına danışmaması ve padişahı, oğlunu öldürme fikrinden vazgeçirenin veziri olduğu göz önünde bulundurulacak olursa kadın, oğlunu terk edememenin yanı sıra yaşadığı kötü evlilikten kurtulmak için de oğluyla birlikte gitmektedir.

Şehzade ve anası, iyi kötü geçinmeye başladıkları bir memlekete gelip bir ev tutarlar ancak o memleketin padişahı çıkardığı bir fermanla şehirdeki evlerde gece vakti mum, fener yahut ışık yayacak herhangi bir eşyayı kullanmayı yasaklamıştır. Fakat şehzade, daha önce bir göl kenarında parmak bir taş bulmuştur ve bu taşı ne vakit masasının üzerine koysa taş, neredeyse tüm şehri aydınlatır. Bu yüzden anası, şehzadeye taşı gizlemesini nasihat eder, gizlemezse taşı ellerinden alabileceklerini ve başlarına daha büyük felaketlerin gelebileceğini söyler ancak şehzade anasına aldırılmaz, mum ya da fener yakmadıkları için emri ihlal etmedikleri konusunda ısrar eder. Sonrasında, anasının dedikleri olur ve o memleketin padişahı, şehzadenin başına bir sürü dert açar. Şehzade Ahmet, padişahın omuzlarına yüklediği ilk mesuliyeti anasına anlatınca anası, önce çaresizlik içinde gözyaşlarına boğulur ama birkaç gün sonra oğluna, derdine çözüm getirecek bir öğüt verir.

Şehzade, anasıyla birlikte hareket ediyor olsa da anasının etkisi altında kalmamakta, onun verdiği ilk nasihate bir başkaldırı ile karşılık vermektedir. Ne var ki bu başkaldırı şehzadeye pahalıya patlar ve sonrasında yine çareyi anasında arar. Bu bakımdan oğul için, başkaldırı ve inadına, bunların başına açtıklarında ise yine anneden medet umuşuna bakarak ergenlik döneminde olduğu çıkarımına varılabilir.

Annesinin verdiği ikinci öğüde uyan şehzade bir saraydan sarayın kapısını bekleyen ejderhayı öldürerek bir kız kurtarır ve bu kızı anasıyla yaşadıkları eve getirir. Yani şehzade, anası yanında olmadan çıktığı bu yolculuğun sonunda anaya bağımlı çocukluğundan kurtulmuş ve daha özerk bir hal almıştır. Zaten masalın sonrasında anne, hiçbir şekilde masala dâhil olmaz. Artık masal, şehzade ile kurtardığı kızlar üzerinden anlatılmaya devam edilir. Yani anne, oğlunun yanında durarak onu yetişkinliğe hazırlamış ve oğlunun bağımsızlığını olgunlukla kabullenmiştir. Buna karşılık olarak da şehzade, masalın sonunda, babasını devirerek padişah olduğunda ilk iş anacığını saraya çağırarak vefasını göstermiş olur.

Oğlunun bir birey olduğunu kabul eden ve onun üzerinden doyum sağlamaya çalışmayan bir diğerk anne ise Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765) masalında karşımıza çıkmaktadır. İyiliğine karşılık bir servete kavuşan avcı, dünyayı gezmeye karar vererek annesi ve babasıyla vedalaşıp yollara düşer. Bu bağlamda masaldaki anne ve babanın oğullarının kararlarına saygı duyduğunu söylemek isabetli olacaktır.

“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” (Boratav, 2009:121-127) adlı masalda Yemen şehzadesi, bir gün annesi ve babasına “Düğün hazırlıklarını yapın, ben evleneceğim.” der ve “Oğlum, kimi alacaksın, kimin kızı?” diye soran ailesini “Siz karışmayın, düğüne hazırlanın.” şeklinde yanıtlar. Masalın sonrasında kendisini kaz çobanı diye tanıtır eziyetler eden oğlan, karısını gelin hamamına gönderir ve orada anasına verdiği, içinde bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir de yeşil yaprak olan tepsi yoluyla karısının dersini alıp almadığını denetler. Karısının verdiği cevap üzerine de annesine gerçekleri anlatır.

Yemen şehzadesi ile annesi ve babası arasında geçen bu diyaloga bakarak oğlanın başına buyruk hareket ettiği, asi olduğu ve ailesi ile arasında sağlıklı bir iletişimin olmadığı söylenebilir. Ailesinin, oğlanın emrivakilerini hiçbir şeyden

habersiz bir şekilde yerine getirmesi de oğullarını alttan aldıkları belki de şımarık büyüttükleri yorumlarına kapı aralayabilir.

Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144) adlı masalda Mehmet, on yıldır yatmaktadır, yaşlı anası eve ekmek parası kazanmakta ve Mehmet’e bakmaktadır. Mehmet, aslında bu masalda yatalak değildir. Sadece anneye bağımlı bir oğuldur. Bu bağımlılık, masalda yatalak olma durumu, yani anneye yük olma hâli ile verilmiştir. Evin geçimini bile anne sağlamaktadır. “Erkeğin bir kadınla ilk ve en önemli deneyimi annesidir ve bu kendisini biçimlendirmede ve etkilemede en güçlü deneyimdir. Kendilerini annelerinin büyüleyici etkisinden kurtarmayı sonuna değin başaramayan erkekler vardır.” (Fordham, 2003: 66). Mehmet’i annesinin etkisinden ve annesine olan bağımlılığından evine gelen misafiri (padişahın kızı) kurtarır. Ancak Mehmet bu kez de annesine olan bağımlılığını, gönlüne de misafir ettiği misafirine yöneltir ve ona danışmadan bir adım dahi atamaz hale gelir. Kız, Mehmet’i yatalaklıktan kurtarıp çalışmaya sevk ettiğinde, eve gelen anne oğlunu yerinde bulamayınca öldü sanıp ağlamaya başlar. Bu nokta da çarpıcıdır. Mehmet, kaç yaşında olursa olsun annesine olan bağımlılığı ile aslında bir çocuktur. Anne de oğlunun bu haline alışmıştır, oğlunun artık bir birey olma yönünde attığı adımlar ona yabancı gelmektedir. Oğlunu “öldü” saymasına sebep olmaktadır. Gerçekten de onun oğlu olan çocuk can çekişmeye, yerine gelecek yetişkine de yer açılmaya başlamıştır.

Mehmet’in de kendi başına bir birey olabilme yolunda attığı en büyük adım tek başına çıktığı yolculuğudur. Bu yolculuktan dönerken Mehmet, misafirine ve anasına hediyeler getirmiş ve bir dervişin kendisine verdiği üç narı raflara koymuştur. Kendi başına kazandığı ilk başarısını onlarla da bu şekilde paylaşmıştır. Bu başarının, verdiği emeğin karşılığının sembolü narlardır. Çünkü narların her bir tanesi değerli birer mücevherdir. Mehmet, bu narlar sayesinde maddi olarak da tamamen bağımsızlaştığında artık annesine masal içerisinde bir yer kalmaz ve artık Mehmet, kendi kararlarını verebilen bir birey olmuştur.

Rüzgârroğlu (Tezel, 2014: 103-113) adlı masalda Rüzgârroğlu'nun ailesi dağılır. Oğlu ve kızını karısı ile bir çayın karşısına geçirmeye çalışırken yitirirler ve bir değirmenci çocukları kurtarıp onlara bakar. Karısı, sarayda aşçı yapılmak üzere götürülür ancak padişahın başyaveri tarafından kendisine cariyelik yapması istenir. Kadın, bunu kabul etmeyince de denize atılmak üzere bir sandığa konur. Ne var ki o sandığın başındaki nöbetçi askerlerden biri kadının oğlu, Nuryüz'dür. Nuryüz ve diğer asker birbirlerine hayat hikâyelerini anlatırlar ve Nuryüz, başından geçenleri anlatınca gözleri yaşarır. Bunun üzerine başında bekledikleri sandıktan "Ağlama! Ağlama oğlum! Ben buradayım, beni kurtar!" diye inleyen bir ses duyarlar. Kadın, kurtarılmayı beklerken bile oğlunu avutmaya çalışmaktadır. Sandık açıldığında ana-oğul birbirini tanır ve uzun yılların hasret ile sarılıp öpüşürler. Ne de olsa, kendisini yetiştiren bakıcı bir annesi olsa da anne hasreti bambaşkadır.

Üç Turunçlar (Güney, 2009: 65-98) adlı masalda şehzade bir gün bir dev karısıyla karşılaşır ve devin göğüslerinden süt emer. Dev anası, sütünü emmeseydi şehzadeyi yiyeceğini ancak yine de tehlikede olduğunu çünkü oğlunun altı aylık yoldan insan kokusu alabildiğini söyler ve şehzadeyi oğlundan saklamak için bir elmaya çevirir. Dev anası, eve gelip insan kokusu aldığını söyleyen oğluyla girdiği münakaşanın sonunda oğluna, kendi sütünü emmiş bir insanın canına kıyıp kıymayacağını sorar. Oğlundan, anasının sütünü emmiş bir insanı kendi kardeşi sayacağı cevabını alınca da elmayı tekrar şehzadeye çevirir.

Şehzade, dev anasının göğsünden süt emerek bir nevi onun oğlu haline gelmektedir. Bir kadından süt emmenin, onu anne yapması toplumumuzdaki "sütanne" mantığı ile de açıklanabilir. Dev anası, artık sütünü emmiş olan insanı oğlu olarak kabul ettiğinden, onu diğer oğlundan korumaya çalışır. Sorduğu soruya karşılık olarak oğlundan aldığı yanıt ise sütünü emen insanın yalnızca kendisinin değil oğlunun gözünde de onun oğlu olduğunu göstermektedir. Sezer (2010: 37), bu konuya "*Erkek, kötücül dişi tiplerini bazen savaşıarak ama genellikle hileyle yener. Dev anasını memesini emerek etkisiz hale getirir, yardıma ve oğullarına karşı*

korumaya zorlar. Tıpkı ilk öpüşme gibi memenin emilmesi de, anında teslimiyete neden olmuştur.” şeklinde bir yorum getirmektedir.

Dev, kardeşi kabul ettiği şehzadenin neden orada olduğunu sorar ve derdini öğrenince şehzadeyi sevdasından vazgeçirmeye çalışır çünkü bu sevda ulaşılmaz bir sevdadır ancak annesi ikinci oğlu saydığı şehzadeye acır ve yardımını dokunacak bir nesne verip tavsiyelerde bulunur. Bu durum da, annelerin ne kadar yufka yürekli olduklarına ve her zaman, her koşulda, oğullarının çıktığı yolun sonu olmadığını da bilseler onlara yardım etmek için orada olduklarını ve tavsiyeler vermekle yükümlü olduklarını hatırlatmaktadır.

Şehzadenin asıl annesinin ise, padişah ile birlikte şehzadenin düğününü yaptığından ve gelinlerine yüzgörümlüğü taktığından, bu şekilde gelinlerinin ve şehzadenin yüzünü güldürmeye çalıştığından bahsedilir. Şehzadenin asıl annesinin yaptıkları, oğlunun iyiliğini düşünerek yapılmış, her annenin imkânları dâhilinde yapmaktan çekinmediği şeylerdir.

Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-28) masalında da yine bir dev anası göze çarpmaktadır. Bu masalda kocasını gücendiren kız, kocasını bulmak için bir yolculuğa çıkar ve sonunda kocasının, dev anasıyla birlikte yaşadığını öğrenir. Dev'in kendisini yiyeceğinden çekinerek kocasını yanına çağırır. Karısına tekrar kavuştuğuna çok sevinen delikanlı da karısını yememesi için anasını ikna etmeye gider. Anasına, eğer ona dokunmayacağına söz verirse karısını konağa getireceğini bildirir ve anasından “O senin karınsa, benim de gelinimdir. Dişim etime, etim dişime geçsin ki hiçbir şey yapmam. Haydi git getir...” yanıtını alır. Kız, konağa gelince dev anasının arkasındaki memeyi emer ve dev anası, kıza artık hem gelini hem de evladı olduğunu söyler. Ertesi gün delikanlı ile küçük sultan, dev analarının elini öperek konaktan ayrılır.

Bu masalda oğlan kendisini, karısını, anasına karşı korumakla yükümlü hisseder çünkü oğlan anaları evlatlarına fazla düşkün olabilmektedir. Oğlunu darıltan kadını, kendisini darıltmış sayıp ona karşı tavır takınabilmektedirler. Dolayısıyla oğlan, anasıyla karısı arasında kalmamak için önce anasını ikna etmek ister ancak anası zaten olanları olgun bir tavırla karşılar ve oğlunun kabul ettiğini kendisinin de kabul edeceğini söyler. Konaktan ayrılırken analarının elini öpmeleri de hem bir Türk geleneği olarak hem de bir saygı ibaresi olarak varlığını toplumumuzda sürdürmektedir.

Özetle bu başlık içerisinde dokuz Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Peynir Tulumu, Rüzgârıoğlu, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve beş Alman masalındaki (Altı Kuğu, Altı Uşak, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş) ana-oğul ilişkileri; anneler ile oğulları arasındaki iletişim ya da iletişimsizlik, annelerin oğullarına karşı tutumu ve oğulların annelerine karşı tutumu göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir. Üvey annelerin oğullar ile ve dev analarının oğlu saydığı insanlarla olan ilişkilerine de bu başlık içerisinde yer verilmiştir.

Bulunan benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; “Bacı Bacı, Can Bacı...”: T1, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”: T2, Oduncunun Kızı: T3, Peynir Tulumu: T5, Rüzgârıoğlu: T6, Sedef Bacı: T7, Şehzade Ahmet: T8, Üç Turunçlar: T9, Yatalak Mehmet: T10 biçiminde ve Alman masalları; Altı Kuğu: A2, Altı Uşak: A3, , Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, Kurnaz Avcı: A8, On İki Kardeş: A9 biçiminde numaralandırılmıştır. Yapılan numaralandırma işleminde baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki ana-oğul ilişkilerinde benzerlik olarak; T1, T7, A2 ve A6 masallarına oğluna ya da oğullarına zarar veren ya da vermeye çalışan annelerin; T5 ve A8 masallarında oğlunun kararlarına saygı duyan annelerin; T1 ve A9 masallarında oğlunu ya da oğullarını zor durumlardan kurtaran annelerin; T10 ve A2 masallarında annelerinin etkisinden kurtulan oğulların ve A6 masalında üvey annesinin etkisinden (büyüsünden) kurtulan bir oğlun yer aldığı saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki ana-oğul ilişkilerinde farklılık olarak; T9 masalında sütünü emip anne olarak edinilen ve oğlu saydığı insana karşı korumacı bir tutum sergileyen bir dev anasının, T8 ve T9 masallarında oğluna öğüt veren bir annenin ve oğlu olarak kabul ettiği insana öğüt veren bir dev anasının, T6 masalında annesini zor bir durumdan kurtaran bir oğulun, T8 masalında kocasına karşı oğlundan yana taraf olan bir annenin ve annesinin öğüdünü dinlemeyen fakat sonunda bu anneye karşı vefalı davranan bir oğulun, T2 masalında anne ile oğlu arasında bir iletişimsizliğin, T10 masalında annesine bağımlı olan bir oğulun ve T3 masalında oğlunun yapmak istediği evliliğe karşı ön yargıyla yaklaşan bir annenin yer aldığı saptanırken A9 masalında annesine düşkün bir oğulun, A1 ve A9 masallarında oğlunu, karısına karşı kıskırtan annelerin yer aldığı saptanmıştır.

4.13. Türk ve Alman Masallarında Kız Kardeş-Erkek Kardeş İlişkileri

Kutsal bir bağ olan kardeşlik bağı, masallarda da kendisine yer bulmakta ve kardeşliğin değerini, önemini ve güzelliğini gözler önüne sermektedir. Masallarda kız kardeş-erkek kardeş ilişkilerinde kardeşlerin birbirlerine dert ortağı oldukları, değer verdikleri, hiçbir zorlukta ters düşmedikleri ve yollarını ayırmadıkları ile daima beraber hareket ettikleri görülmüştür. Erkek kardeşlerini kurtarmaya çalışan kız kardeşler ile anaç kız kardeşlerin masallarda yer edinmesi kadınların

çocukluklarından itibaren olgun olmaya itilmesi ve toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanabilmektedir.

Sedef Bacı (Güney, 2009: 99-110) adlı masalda üçü erkek, biri kız olmak üzere dört kardeş vardır. Üvey anaları, kıza bir iftira atarak, kızın babasının bile gözünden düşmesine sebep olur. O günden sonra da kız ve erkek kardeşler geceleri toplanıp dertleşmeye başlarlar. Onları gören üvey anaları de kendi başına bir çorap ördüklerini düşünerek erkek çocuklarını birer kuşa çevirir. Kız da, gece herkes uyurken kardeşlerini aramak üzere yollara düşer. Kız, tam ümidini kaybetmek üzereyken başının üzerinde üç beyaz kuş dönmeye başlar ve erkek kardeşler gece olunca insan hallerine dönerler. Üvey ananın yaptığı büyü çocukların geceleri insan, gündüzleri kuş olmalarına sebep olmaktadır. Gece kardeşler birbirine kavuşur ve dertleşirler. Erkek kardeşler, kız kardeşe dağın ötesinde göl ortasında bir adada bir oda olduğunu söyleyerek sabah olunca kız kardeşi kanatlarına alıp oraya taşımayı teklif ederler. Geldikleri bu adada kız, “arılık duruluk!” diyerek kendini göle atar ve bu yolla üvey annenin iftirasından arınır. Ölçer Özünel’in (2006: 115) deyişiyle kız, “suya bütün geçmişini, kendisini utandıracak olayları bırakmış ve suyun onları yok edip parçalamasını istemiştir.”. Erkek kardeşler, kız kardeşin “sütten ak, sudan pak” hâlini görünce çok sevinirler.

Masaldaki kardeşler, birbirlerine o kadar bağlıdır ki üvey analarının attığı iftira, evlatlarını her şeyden üstün tutan babalarının bile kendi kızına yüz çevirmesine sebep olurken kardeşleri birbirine daha da bağlamış ve geceleri dertleşmelerini sağlamıştır. Kardeşlerin birbiriyle dertleşmesinin masalda sıkça vurgulanması, kardeşin insana en büyük dert ortağı olduğu görüşünü genç okurlara sunmaktadır. Üvey anne, erkek kardeşleri birer kuşa çevirdiğinde kız kardeş, tıpkı erkek kardeşlerinin alnına sürülen leke karşısında onun yanında olmaları gibi erkek kardeşlerinin yanında olmuş ve önce onları bulmak için yollara düşmüş sonra da kurtarmak için elinden geleni yapmıştır. Erkek kardeşlerin beyaz birer kuş olması ve onların saflığını ve masumiyetini sembolize etmektedir. Erkek kardeşlerin, kız

kardeşi kanatlarında taşıyarak onu, arınacağı ve rahat yaşayacağı bir yere götürmeleri de erkek kardeşlerin, kız kardeşlere karşı koruyucu olmaları gerekliliğinin sembolüdür. Masalda erkek kardeşlerin, kız kardeşin arınışına duydukları sevinç de yine kardeşlik duygusunun değerini ve güzelliğini gözler önüne sermektedir.

Kız, arındığı gece rüyasında bir pir görür ve bu pir, ona ayırık otundan birer gömlek örüp kardeşlerine giydirirse büyüünün bozulacağını ancak bu işi tamamlayana kadar hiç konuşmaması gerektiğini söyler. Kızın, hiç konuşmayıp sürekli örmesi masalın sonunda, onu bulan şehzadenin, onu cellada teslim etmesine sebep olur. Ne var ki son anda kız örgüsünü bitirir ve başının üzerinde uçan kardeşlerinin üstlerine atarak kardeşlerini kurtarmayı başarır. Gerçekleri öğrenen padişah da, kızını oğluna alır ve kızlarını da erkek kardeşlere verir.

“Kahraman, ancak sağlam bir düşünce ya da parlak bir fikir, yani ruhsal bir işlev ya da endopsişik otomatizm sayesinde kurtulabileceği umutsuz bir duruma ne zaman düşse, yaşlı adam görünür. Kahraman dışsal ya da içsel nedenlerden ötürü gerekeni yapamadığı için, gerekli bilgi, kişileştirilmiş bir düşünce, yani öğüt verip yardım eden yaşlı adam kılığında ortaya çıkar.” (Jung, 2005: 87). Kızın, kendi arınmasını gerçekleştirmesine rağmen kardeşlerini kurtaramayışı da rüyasında ona öğüt veren yaşlı adamı yani piri ortaya çıkarmaktadır. Susup sabretme ve örme eksenlerinde erginleme sürecini geçiren kız masalın sonunda kardeşlerini kurtararak onlara kavuşmakta ve onlarla birlikte evlenmektedir. Yani dört kardeş hiçbir anlarında birbirlerinden ayrılmamakta ve kardeşliğin ne denli kıymetli olduğunu tekrar ve tekrar gözler önüne sermektedir.

Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335) ve On İki Kardeş (Verlag, 2016a: 57-63) adlı Alman masallarında da Sedef Bacı masalındaki kardeşlerin başlarından geçen olayların benzerleri yaşanmakta ve benzer kardeşlik örnekleri sunulmaktadır.

Altı Kuğu masalındaki üvey anne de tıpkı Sedef Bacı masalındaki üvey ana gibi üvey oğullarını birer kuşa dönüştürür. Üvey annenin çocukların üzerine attığı beyaz gömlekler sonucu altı erkek kardeş, altı kuğuya dönüşür. Çocukların dönüştükleri kuşların yine Sedef Bacı masalındaki gibi beyaz oluşu ve kuğu gibi güzelliği ve zarafeti ile bilinen bir kuş oluşu çocuklardaki saflığı ve masumiyeti vurgulamak içindir. Altı Kuğu masalındaki kız da ağabeylerini aramak üzere Sedef Bacı masalındaki kız gibi yollara düşer. Sonunda bir avcı kulübesinde ağabeylerini bulur. Kız ve ağabeyleri, birbirlerine kavuştukları için çok sevinirler ancak ağabeyleri, kıza, orada kalamayacağını, oranın bir haydut yatağı olduğunu söyler. Kız, ağabeylerinin kendisini koruyup koruyamayacağını sorar ancak ağabeyleri her akşam sadece on beş dakikalığına insan olmalarına izin olduğu için koruyamayacağını söyler. Kız, onları kurtarmanın bir yolunu sorunca da ağabeyleri, altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerse kurtulabileceklerini ancak ağızdan bir kelimenin çıkmasının bile bütün çabasını boşa götüreceğini söyledikten sonra, on beş dakikalık süreleri dolduğundan, kuğu kılığına tekrar girip uçarak giderler. Kızın, ağabeylerinden kendisini koruması beklentisi Sedef Bacı masalında olduğu gibi erkek kardeşlerin, kız kardeşleri koruyup kollaması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Masalda kızın, ağabeylerini kurtarmayı “canı pahasına” aklına koyduğuna değinilmekte ve kız, bu kararlılığı göstermek üzere bir ağaca çıkarak susup sabretme ve örme ekseninde geçireceği erginleme sürecini başlatır. Çıktığı ağaçtan kralın adamları tarafından indirilen kız, kralla evlendikten sonra kralın annesi tarafından iftiralara uğrar. Sonunda mahkemeye çıkartılan kız hakkında yakılma emri verilir ancak yakılacağı gün ağabeylerinin kurtulacağı gündür. Kız, ördüğü altı gömleği üzerinde uçan altı kuğunun üstüne atarak ağabeylerini kurtarmayı başarır. Fakat ne yazık ki en küçük ağabeyinin gömleğini tam olarak bitiremediğinden onun bir kolu yerine bir kanat kalır.

On İki Kardeş adlı masalda da küçük farklarla benzer olaylara ve kardeşlik değerlerine yer verilmektedir. Bu masalda on iki oğlu olan kral, doğacak yeni çocuğu bir kız olursa on iki oğlunu öldürtüp kızını krallığın tek varisi yapma niyetindedir.

Anneleri sayesinde ormana sığınıp yine annelerinin gönderdiği işaret sayesinde bir kız kardeşleri olduğunu öğrenen erkek kardeşler aralarında, bir kız için az daha canlarından olacaklarından “nerede bir kız görsek al kanını akıtmadan bırakmayacağız!” diye bir söz verirler. Ne var ki bu söz insanın özbeöz kardeşine karşı tutabileceği bir söz değildir. Bu durum da kardeşliğin değerini, kıymetini gözler önüne seren olgulardan biridir. Kız büyüyüp de on iki ağabeyi öğrendiğinde yollara düşer ve ağabeylerinin yaşadıkları, ormanın en kuytu ve karanlık yerindeki perili kulübeyi bulur. Ağabeylerin orman içerisinde böyle bir yerde yaşamaları, onların manevi anlamda kaybolmuşluklarını göstermektedir. Gün (2008: 79) yayınlanmamış yüksek lisans tezinde ormanların; yolunu şaşırmışların, suçluların ve toplumla uzlaşamayanların meskeni olduğunu dile getirmektedir. Diğer ağabeyler avlanırken ev işlerini gören Bünyamin ve kız kardeşi, kardeş olduklarını anladıklarında sevinçten ağlayarak kavuşurlar. Bünyamin, kız kardeşine saraydan ayrılımlarının öcünü almak için gördükleri her kızı öldürmeye ant içtiklerini anlatınca kız ağabeylerini kurtaracak olduktan sonra ölse de gam yemeyeceğini söylese de Bünyamin, kız kardeşini bir fiçinin altına sokarak ağabeylerinden saklar. Ağabeyleri geldiğinde onlara ilk gördükleri kızı öldürmeyeceklerine dair bir söz verdirerek kız kardeşlerini gösterir ve ağabeylerin yürekleri kız kardeşlerine karşı bir sevgiyle dolar, onu gördüklerine çok sevinir, onu öper, okşar ve boynuna sarılırlar. Ağabeylerin, kız kardeşlerine karşı olan bu tutumu, Bünyamin’in ağabeylerine ilk gördükleri kızı öldürmeyeceklerine dair verdirdiği sözün gereksizliğini göstermektedir. Çünkü ağabeyleri de tıpkı Bünyamin’in kız kardeşini ilk gördüğünde olduğu gibi kız kardeşlerini sevgi ve sevinçle karşılamışlardır. Bu durum da kardeşliğin verilen sözlerden bile üstün olduğunu göstermektedir. Artık, bu kulübede bütün kardeşler birlikte yaşamaktadır ve bir gün, kız kardeş, ağabeylerini sevindirmek için kulübenin bahçesindeki on iki zambağı koparır. Koparmasıyla birlikte de on iki ağabey, on iki kargaya dönüşür. Kızın yanı başında beliren yaşlı bir kadın, eğer yedi yıl boyunca hiç konuşmaz ve gülmezse ağabeylerini kurtarabileceğini söyler. Sedef Bacı masalındaki bilge yaşlı adamın yerini bu masalda bilge yaşlı kadın figürü almış olsa da kızın kaderi Sedef Bacı ve Altı Kuğu masallarındaki kızlar ile aynıdır. O da diğerleri gibi erkek kardeşlerini kurtarmak adına susmalı hatta gülmemelidir. Bu uğurda kararlılığını göstermek için kızın

yaptığı ilk iş Altı Kuğu masalındaki kız gibi ulu bir ağaca çıkmaktır. Bu başlık içerisinde incelediğimiz önceki iki masaldakinin aksine bu masaldaki erkek kardeşler beyaz birer kuşa değil siyah birer kuş olan, yaygınca uğursuz olduğuna inanılan birer kargaya dönüşmektedir. Bu durumu da bu kardeşlerin manevi olarak kaybolmuşlukları ile ilişkilendirmek mümkündür. Ağaçtan bir kral tarafından indirilip onunla evlenen kız hakkında kral, annesinin iftiralara kanarak ateşe atılarak öldürülmesini emreder ancak masallarda her zaman olduğu gibi bu ölüm günü kızın, kardeşlerini kurtaracağı gündür. Uzaklardan gelen on iki karga insana dönüşerek kız kardeşlerini yanmaktan kurtarır. Kızın ağabeylerini kurtardığı gibi, ağabeyler de kız kardeşlerini kurtarmaktadırlar. Bu durum da insanın en büyük desteğinin ve kurtarıcısının kardeşleri olduğunu masallar aracılığıyla okurlara hatırlatmaktadır.

Sedef Bacı, Altı Kuğu ve On İki Kardeş masallarına bakarak, kız kardeş-erkek kardeş ilişkilerinde kardeşlerin birbirlerine her zaman dert ortağı olabildikleri, kardeşliğin verilen sözlerden önemli olduğu, erkek kardeşlerin kız kardeşe karşı korumacı davrandığı ve kız kardeşin erkek kardeşlerini kurtarmak uğruna ölümü bile göze alabildiği saptanmıştır.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” (Boratav, 2009: 103-108) ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86) adlı masallar da birbirleriyle önemli ölçüde benzerlik göstermektedir.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” masalında üvey analarının eziyetleri yüzünden kız ve erkek kardeş, her gün analarının mezarı başına gidip ağlamaktadır. Bir gün üvey ana, çocukları içine atıp onlardan kurtulmak için bir fırın yaktırır ve bunu öğrenen erkek kardeş, kız kardeşini de yanına alarak analarının mezarına gider. Orada iki kardeş ağlarken annelerinin sesi onlara kaçmalarını öğütler, bu sayede iki kardeş

üvey ananın zulmünden kurtulurlar. İki kardeşin zulme karşı birlikte ağlamalarından ve birlikte hareket etmelerinden birbirlerine daha da bağlandıkları görülebilmektedir.

İki kardeş kaçtıktan sonra oğlan, ablasına çok susadığını söyleyerek ağlar. Oğlan, geyik izinde birikmiş su bulup içmek ister ancak ablası eğer içerse geyik olacağı konusunda onu uyarıp vazgeçirmeye çalışır. Ne var ki ablasını dinlemeyen oğlan, suyu içer içmez geyik olur. *“Yetiştirilme tarzı gereği kız çocuk bu dönemde erkek çocuk kadar sert ve özgür kararlar veremez; aksine daha çekingen ve daha temkinli bir davranış tarzı gösterir. Masalda da bu açıkça sezilir. Erkek kardeş oldukça vurdumduymazken kız kardeş daha temkinli bir davranış sergileyerek sudan içmez.”* (Şen, 2008: 68). Kız, erkek kardeşi ile içine düştüğü bu zor durumdan bir kavak ağacına sığınır ve bu şekilde arınma ve erginleme sürecini başlatır. Bu ağaçtan bir Bey-oğlu tarafından da zorla indirilmeye çalışılır. Bey-oğlunun emriyle kavağı kesen adamlar, kavağın kesilmesine az bir yer kala mola verirler. Bu molada kızın geyik kardeşi kavağın kesilen kısmını yalayarak balta değmemiş hale getirir. Bu olay bir kez daha yaşanınca adamların kavağı kesebileceklerine dair bir ümidi kalmaz. Bu noktada erkek kardeş, Sedef Bacı, Altı Kuğu ve On İki Kardeş masallarındaki erkek kardeşlerin yaptığı gibi kız kardeşini korumaya çalışmaktadır. Fakat Bey-oğlu sonunda bir hile ile kızı ağaçtan indirir ve onunla evlenir. Artık geyik kardeş de onlarla yaşamaktadır. Masalın devamında, Arap halayık hamile olan kızı göle iter ve onun yerine geçer. Bey-oğlundan hamile kalan Arap halayık geyik kardeşin etine aş ermeye başlar. Bey-oğlu, “Hiç kardeş eti yenir mi?” diyerek vazgeçirmeye çalışsa da halayığı vazgeçiremez ve böylece bıçaklar bilenmeye başlanır. Bey-oğlunun karısı sandığı Arap halayığı kararından vazgeçirme çabası ve söyledikleri kardeşler arasında düşmanlık, kin vb. kötücül duyguların olmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Geyik kardeş, ablasının içinde bir balık tarafından yutulduğu gölün başına giderek ablasından yardım ister ancak ablasının önceliği artık kocası ya da kardeşi değildir, evladıdır. Dolayısıyla ablası, kendisinden yardım isteyen kardeşini geri çevirmek zorunda kalır fakat iki kardeşin arasında geçen bu konuşma, sonunda Bey-oğlunun kulağına gelir ve Bey-oğlu gerçek karısı ile çocuğunu kurtarır.

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş masalında erkek kardeş bir gün kız kardeşine, anneleri öldüğünden beri üvey anne elinde rahat yüzü görmedikleri, sürekli dayak yedikleri ve evdeki köpeğin bile kendilerinden daha iyi beslendiğini söyleyerek evden kaçmayı teklif eder. Bir cadı olan üvey anne, çocukların kaçtığını fark ettiğinde ormandaki bütün pınarları büyüler. Erkek kardeş, bu masalda da tıpkı “Bacı Bacı, Can Bacı...” adlı masalda olduğu gibi çok susar ve ilk buldukları pınardan su içmek ister. Kız kardeş de yine “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki kız kardeşin olduğu gibi temkinlidir. Pınarın “Kim benim suyumdan içerse kaplan olur!” dediğini işitip kardeşini suyu içmekten vazgeçirir. Erkek kardeş, ormanda karşılaştıkları ikinci pınardan yine su içmek ister ancak kız kardeş, pınarın suyun “Kim benim suyumdan içerse kurt olur!” dediğini işitir ve yine erkek kardeşini suyu içmekten vazgeçirir. Fakat ilk iki seferde kız kardeşinin sözünden çıkmayan erkek kardeş üçüncü buldukları pınarın suyunu kız kardeşi ne derse desin içmekte kararlıdır. Kız kardeş, buldukları üçüncü suyun “Kim benim suyumdan içerse ceylan olur!” dediğini işitip erkek kardeşini vazgeçirmeye çalışır ancak erkek kardeşi, onu dinlemeyip suyu içerek yavru bir ceylana dönüşür. İki kardeş bir müddet başlarına gelenler için gözyaşı döker ve ardından ormanda buldukları boş bir kulübeye sığınır. Kız kardeş, bu kulübede ev işleri yaparak erginleme sürecini geçirmektedir. Kız kardeş, sabahları kardeşi için yiyecekler toplar, akşam olup da yorgun düşünce de duasını okur ve ceylan kardeşinin sırtını kendine yastık yapıp uyur. İki kardeşin birlik ve beraberlikleri ile kardeşlerin birbiri için yaşaması bu masalda da göze çarpan başlıca unsurdur.

Masalın devamında ceylan kardeş, suyu içtiği gibi içgüdülerine yine yenik düşer ve kralın düzenlediği av partilerinde çalınan boruların ve havlayan köpeklerin sesini duyup ava katılmak için kız kardeşine yalvarır. Kızın gönlü, kardeşinin böyle tehlikeli bir şey yapmasına el vermese de kız, dayanamayıp kardeşine izin verir. Gelenin ceylan kardeşi olduğunu anlamak için de aralarında ceylan kardeşin kapıya geldiğinde söyleyeceği bir şifre belirlerler. Ceylan kardeş ilk avdan sağ salim dönse de ikinci avda hafif bir yarayla dönüp kız kardeşini endişelendirir. Kız kardeş, ceylan kardeşini tedavi eder ancak ceylan kardeşini kaybetmekten de çok korktuğu için

üçüncü av partisine onu göndermek istemez ve kardeşinin isteğine ağlayarak karşı çıkar. Ceylan kardeş, eğer gitmezse kahrından öleceğini söyleyince kız kardeşi üzüle üzüle kardeşinin gitmesine izin verir. Masalda kız kardeşin temkinliliğine karşılık olarak, erkek kardeşin başına buyrukluğu ve içgüdüleriyle hareket edişi yer almaktadır. Kız kardeşin, erkek kardeşini uyarması, onun başına gelebilecek herhangi bir zarardan duyduğu endişe, yufka yürekliliği, kardeşini tedavi edişi gibi birçok etmen göz önünde bulundurularak anaç bir karaktere sahip olduğu, hatta sahip olmadıkları anne rolüne büründüğü söylenebilir.

Üçüncü av partisinin sonunda kulübenin kapısını çalan ceylan kardeş değil, kraldır. Kız, kendisine evlenme teklif eden krala tek bir şart sunar: Bu şart da ceylan kardeşinin de kendisiyle gelmesidir. Yani kız için kardeş sevgisi ve onu koruyup kollama içgüdüleri kendi isteklerinin ve evliliğinin önünde yer almaktadır. Bu bağlamda evlilik bile kardeşleri birbirinden ayıramayacaktır. Ancak kardeşleri ayırabilecek tek şey cadı üvey annenin kötülükleridir ki üvey anne sonunda kızı öldürüp öz kızını onun yerine geçirerek kraliçe yapmayı başarır. Ne var ki kız kardeşin, kardeş ve evlat sevgisinin önüne ölüm bile geçememiştir. Ölmüş olan kız kardeş geceleri gelip bebeğini emzirir, yastığını kabartıp beşiğine yatırır, yorganı güzelce çocuğunun üzerine örter ve ceylan kardeşinin sırtını sıvazlayıp gider. Bir gün dili de çözülür ve orada çocuğuna göz kulak olan dadiya “Ne yapar bebeğim? Ne yapar ceylan kardeşim? / Bundan sonra gelsem gelsem iki kez daha gelirim.” der. Kızın, söyleminde ve davranışlarında çocuğu ve çocuğu gibi baktığı koruyup kolladığı kardeşi yer almaktadır.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” ve “Ekek Kardeş ile Kız Kardeş masallarında karşılaştığımız erkek kardeşlerin, kız kardeşlerin bütün uyarılarına rağmen içtiği suyu bir “sevgi susuzluğu” olarak nitelendiren Graber (1996: 195) bu konuda “*Ama ormanda yardım gereksinir duruma düşen oğlan kardeş olur, susayıp su içmek ister. Her karşılaştığı pınardan su içmeye kalkar, ama kız kardeşi uyarır, alıkoyar kendisini. Nasıl bir susuzluktur bu, sevgi susuzluğu muydu? Kuşkusuz! Nihayet oğlan*

kardeş dayanamayıp bir pınardan su içer, ama cezasını da görür hemen. İçgüdülerinde hayvanlaşmış oğlan kardeş bir hayvana dönüşür; ama kız kardeşin yardımıyla, sonradan paralayıp, yiyecek ‘vahşi bir hayvan’, ‘bir ‘kurt’ falan değil de, uysal küçük bir karaca olur.” demektedir. Bu masallarda erkek kardeşlerin dönüştükleri masum hayvanlar, bu kardeşlerin başına buyrukluklarının ve içgüdülerıyla çocukça hareket edişlerinin bir temsili haline gelmektedir.

Rüzgâroğlu (Tezel, 2014: 103-113) adlı masalın son kısmına değin biri erkek biri kız olan iki çocuktan hep birlikte bahsedilmektedir. Masalın başında, henüz birer çocuk olan kardeşler anne ve babası tarafından bir çayın karşısına geçirilmeye çalışılırken akıntıya kapılıp bir değirmenci ve karısı tarafından bulunur ve büyütülür. Masalın başkahramanı Rüzgâroğlu olduğundan çocuklar hakkında fazla bilgi verilmemektedir. Ancak bu masalda da iki kardeşi başlarına gelen hiçbir felaketin ayrı düşüremediği göze çarpmaktadır.

Özetle bu başlık içerisinde üç Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı) ve üç Alman masalındaki (Altı Kuğu, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, On İki Kardeş) kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri; kız kardeşler ile erkek kardeşler arasındaki iletişim ya da iletişimsizlik, kız kardeşlerin erkek kardeşlerine karşı tutumu ve erkek kardeşlerin kız kardeşlerine karşı tutumu göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

Bulunan benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; “Bacı Bacı, Can Bacı...”: T1, Rüzgâroğlu: T6, Sedef Bacı: T7 biçiminde ve Alman masalları; Altı Kuğu: A2, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, On İki Kardeş: A9 biçiminde numaralandırılmıştır. Yapılan numaralandırma işleminde baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve

harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki kız kardeş-erkek kardeş ilişkilerinde benzerlik olarak; T7, A2 ve A9 masallarında erkek kardeşlerini zor durumlardan kurtaran kız kardeşlerin; T1, T6, T7, A2, A6 ve A9 masallarında güçlü kardeşlik bağlarının; T1, T7, A2 ve A9 masallarında kız kardeşlerine karşı korumacı bir tutum sergileyen erkek kardeşlerin; T1 ve A9 masallarında kız kardeşlerini zor durumlardan kurtaran erkek kardeşlerin; T1 ve A6 masallarında ise erkek kardeşlerine karşı anaç bir tutum sergileyen kız kardeşlerin ve bu kız kardeşlere karşı asilik edip onların sözünü dinlemeyen erkek kardeşlerin yer aldığı saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki kız kardeş-erkek kardeş ilişkilerinde bir farklılığa rastlanmamıştır.

4.14. Türk ve Alman Masallarındaki Diğer Kadın-Erkek İlişkileri

Türk ve Alman masallarında, diğer kadın-erkek ilişkileri incelendiğinde bu ilişkiler içerisindeki taraflardan birinin masalın asıl kahramanı, diğersinin ise ona yardım eden bilge yaşlı adam ya da bilge yaşlı kadın olabildiği gibi asıl kahramanın karşısında, ona kötülük etmek isteyen biri de yer alabilmektedir.

Üç Turunçlar (Güney, 2009: 65-98) adlı masalda Turunç Güzeli'ne sabretmesini öğütleyip doğru zaman gelince onu, şehzadenin karşısına çıkaran hatun bacı, şehzade ile Turunç Güzeli'nin kavuşmalarını sağlayan bir yan rol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu masalda Turunç Güzeli'nin düşmanı olarak yer alan

Karakız'a, Turunç Güzeli'yle olan mücadelesinde rüşvet alarak yardım eden bir yan rol olarak da hekim ile karşılaşmaktadır.

Sedef Bacı (Güney, 2009: 99-110) masalında da tıpkı Üç Turunçlar adlı masalda olduğu gibi asıl kahraman olan Sedef Kız'ın karşısında ona yardımcı olan bir karakter vardır. Bu karakter Sedef Kız'ın rüyasına giren bir pirdir ve bu pir, Sedef Kız'a içinde bulunduğu zor durumdan çıkış yolunu anlatmaktadır. Jung (2005: 87), pirin gelişini kahramanın umutsuzluğuna bağlamakta ve dışsal ya da içsel bir nedenden ötürü kahraman gerekeni yapamadığı için, gerekli bilginin ona kişiselleştirilmiş bir düşünce olan, öğüt veren yaşlı adam kılığında ortaya çıkması şeklinde açıklamaktadır.

Sedef Bacı adlı masaldaki bir diğer kadın erkek ilişkisi de saraydaki bir gözde ile şehzade arasındaki ilişkidir. Bu ilişkide saraydaki gözdelerden biri olan kız, Sedef Kız'ı göz hapsine alıp şehzadeye Sedef Kız'ın bir büyücü olduğunu ve şehzadenin başına bir çorap öreceğini söyler. Bu bağlamda sarayın bu gözdesi şehzadeye yardım etmek ister görünmekte ancak bu yardımı kıskançlığı ve saraydaki hevesleri ile yapmaktadır, bu yüzden şehzadenin âşık olduğu kıza iftira atmaktan çekinmemektedir.

Bu masalın Sedef Kız'ı kardeşlerini kurtardıktan sonra konuşmaması için bir sebebi kalmadığından padişahın karşısına çıkar ve padişaha başından geçenleri anlatır. Kızın masumiyetine ve dürüstlüğüne inanan padişah, Sedef Kız'ı oğluna alır. Dolayısıyla padişahın önce kız için bir tarafsız bir yargı görevi gördüğü ve sonrasında da sevenleri kavuşturan bir yardımcı karakter olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Peynir Tulumu (Tezel, 2014: 19-28) masalında Peynir Tulumu, bir kocakarının evine gider ve kadına bir avuç gümüş vererek kadından padişahın kızını kendisini istemesini talep eder. Kocakarı, bu tutumuyla Peynir Tulumu'na bir nevi annelik etmektedir ve kadın, bu anaç davranışını Peynir Tulumu, karısı tarafından beğenilmeyip terk edildiğinde onunla kederli kederli dertleşerek de sürdürmektedir.

Peynir Tulumu, ikinci defasında kocakarıya bir avuç inci verip ondan padişahın ortanca kızını istemesini talep eder. Bu kızla da, padişahın büyük kızıyla yaşadıklarını yaşar ve tekrar kocakarıya dönüp onunla dertleşir. Sonunda da kocakarıya bir avuç altın vererek ondan padişahın küçük kızını istemesini talep eder. Kadın, Peynir Tulumu'nun yine üzüleceğini düşünerek bu defa pek gönüllü olmaz ama Peynir Tulumu'nun ısrarı üzerine kabul eder. Kocakarı, Peynir Tulumu'na karşı masalın başından sonuna dek anaç bir tavır sergilemektedir. Aynı zamanda Peynir Tulumu'nu sevdiğine kavuşturma çabası ile de masalın yardımcı bir karakteri olarak yer almaktadır.

Rüzgâroğlu (Tezel, 2014: 103-113) adlı masalda Rüzgâroğlu ve karısının bulunduğu köye gelen başyaver, sarayda hizmet gördürmek için köylerden güzel kızlar toplamaktadır. Adam, Rüzgâroğlu'nun karısını da sarayda aşçı yapmak üzere götürmek ister. Sonrasında ortaya çıkar ki başyaver gerçekte kadını cariyesi yapmak niyetindedir ve bunu kabul etmeyen kadını bir sandığa koyup denize atıracaktır. Kadın, namusunu korumak adına ölümü göze almıştır. Gerçekler ortaya çıktığında ise memleketin padişahı hâline gelmiş olan Rüzgâroğlu başyaveri sürgün cezasına çarptırır. Bu bağlamda başyaver, sevenlere kötülük etmek için var olan ve masalın sonunda bir ceza verilen yan karakterdir.

Masalda iyilikleriyle karşımıza çıkan değirmenci ile karısı, Rüzgâroğlu'nun çayda akıntıya kapılıp kaybolan çocuklarını bulup yıllarca öz evlatları gibi

yetiştirmişlerdir. Bu sebeple bu çift, Rüzgârroğlu tarafından saraya alınır ve değirmenci vezir tayin edilerek ödüllendirilir.

Şehzade Ahmet (Kúnos, 2016: 360-375) adlı masalda Şehzade Ahmet, anası ve yanlarındaki üç kız, yolda topal bir deve rastlar. Şehzade, devi tam öldürecekken dev yalvararak onlara yardım edebileceğini söyler ve kızlar da şehzadeyi öldürmemesi için ikna ederler. Bu bağlamda dev ile hayatı arasındaki karar mekanizmasını kızlar oluşturmaktadır. Topal dev, padişahla kızlar arasında çıkan savaşta da kızlara yardım ederek vefa görevini yerine getirmektedir. Dev, savaşta haklı olanlara yardım ederek adaletin sağlanmasında yardımcı olmaktadır. Topal Dev masalda, Allah'ın adaletini simgelemektedir. Allah'ın adaleti belki topaldır, ağır ilerler ancak er ya da geç yerini bulur.

Masalda padişah ile kızlar arasında bir savaş çıkmasına sebep olan durum da padişahın, kızları kendi sarayına davet etmesi ve kızların padişaha, ondan talep ettikleri kırk boş araba ve içlerinde birer kız olan kırk arabayı; kırk boş arabaya, dolu arabalardaki kızların başlarını koyarak arabaları geri göndermeleri yoluyla cevap vermesi sebep olmuştur. Bu durum, alt metin olarak incelendiğinde padişahın kızları kendi sarayına davet etmesi, kızlara ilan-ı aşkı olarak, kızların verdiği karşılık da verdikleri sert red cevabı olarak düşünülebilir. Bu durum da çıkan savaş da aldığı cevabı hazmedemeyen padişahla kızların arasındaki çatışmayı oluşturmaktadır.

Yatalak Mehmet (Boratav, 2009: 136-144) adlı masalda babasına, onu “tuz kadar” sevdiğini söylediği için babası tarafından, başının kesilip kanlı gömleğinin kendisine getirilmesi için cellada teslim edilen kız, celladın merhameti sayesinde kurtulur. Cellat, kızın hayatını kurtarmak için kızın gömleğini, vurduğu bir kuşun kanına bulayarak padişaha götürür ve kızı böylece azat eder. Gerçekte ölümün simgesi olan cellatlar masallarda çoğu zaman emirlere bir şekilde karşı çıkmakta ve masalların merhamet sembolü haline gelmektedir. Bu masada da, hiçbir çıkarı

olmamasına rağmen, emirlere karşı çıkıp kızın hayatını kurtaran cellat merhameti ile ön plana çıkmaktadır. Öte yandan babasına, onu “tuz kadar” sevdiğini söylemesini öğütleyen de rüyasına giren bir derviştir. Bu dervişin de masaldaki konumunun, kızı, kaderine yönlendirmek olduğu söylenebilir.

Yatalak Mehmet masalındaki bir diğer kadın-erkek ilişkisi de dolaylı bir yolla da olsa Mehmet, derviş ve Arap arasında gerçekleşmektedir. Mehmet’in de içinde bulunduğu kervanın yolu üzerinde bir kuyu vardır. Kuyu, her sene kervanın o yoldan geçtiği sıralar kurumaktadır ve kervancılar her sene sırayla birini kuyuya indirerek kuyunun suyunun gelmesini sağlamaktadır ne var ki kuyuya su gelse de kuyuya saldıkları adam bir daha geri dönememektedir. Bu sene de Mehmet’i kuyuya indirirler ve yarı yolda Mehmet, ak sakallı bir dervişle karşılaşır. Derviş, Mehmet’e kuyunun dibinde bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap’la karşılaşacağını ve bu Arap’ın yanında bir dünya güzeli, karşısında pamuk üstünde bir kurbağa olacağını söyledikten sonra Mehmet’i, Arap’ın soracağı hangisinin daha güzel olduğu sorusunu, kurbağanın daha güzel olduğunu söyleyerek yanıtlaması gerektiği hakkında uyarır. Mehmet, kuyunun dibinde dervişin kendisini uyardığı Arap’ı görüp de dervişin dediklerini yaptığı vakit Arap, “Afferin sana Mehmet,” der ve Mehmet’i her bir tanesi kıymetli bir mücevher olan üç narla mükâfatlandırarak serbest bırakır. Yani dervişin uyaran, öğüt veren; Arap’ın ise sınayan görevinde olduğu bu olaydaki sınama Mehmet’in nefsine yöneliktir. Mehmet’in, evde kendisini anası ve “misafiri” beklerken gönlünü o dünya güzeline kaptırması, nefsine hâkim olamadığı anlamına gelmektedir. Masal da bu şekilde okurlara nefsin, derin bir kuyu olduğunu ve nefsine hâkim olamayanların arzu ve şehvet sularında boğulduğunu, hâkim olabilenlerin ise ödüllendirildiğini anlatmaktadır.

Oduncunun Kızı (Boratav, 2009: 191-197) adlı masalda da kızın, kendisini yemek isteyen zalim ve yamyam kocasından kaçması için akıl veren, kılık değiştirmesine ve kaçmasına yardım eden bir hamamcı yer almaktadır.

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş (Verlag, 2016a: 71-86) adlı masalda dadı, ölü kraliçenin her gece gelip bebeğini emzirdiğini, bebeğinin yastığını kabartıp beşiğine yatırdıktan sonra yorganını güzelce örttüğünü ve ceylan kardeşinin sırtını sıvazlayıp gittiğini görür ancak bunu kimseye söylemeye cesaret edemez. Ölü kraliçenin bir gün dili çözülür ve bundan sonra gelse gelse iki kez daha geleceğini söyler. Bunun üzerine dadı, görüp duyduklarını krala anlatır ve kralla ölü kraliçenin karşılaşmasını sağlar. Bu sayede ölü kraliçe dirilir ve kralla kavuşurlar. Bu bağlamda dadının, sevenlerin kavuşmasına yardımcı olan bir yan rol olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Altı Kuğu (Verlag, 2016a: 329-335) masalında ormanda kaybolan kral, ormandan çıkacak bir yol ararken bir cadı ile karşılaşır ve cadı, kızıyla evlenmesi koşuluyla krala ormandan çıkış yolunu gösterir. Cadı, bu sayede kızını yüksek bir mertebeye ulaştırır ancak kendisinden büyücülüğü ve kötülüğü öğrenmiş olan kızını, kralın ve çocuklarının başına musallat ederek onlara da kötülük etmiş olur.

Sevgili Roland (Verlag, 2016a: 384-388) adlı masalda kız, düğün hazırlıklarını başlatmak üzere gidip dönmeyen Roland'ı bir çiçek olarak umutsuzca beklemektedir. Bu çiçeği çok beğenen bir çoban, onu koparıp evine götürür ve o günden sonra evinin her gün temizlendiğini ve yemekler hazırlandığını görür. İçine bir korku düşen çoban bilge bir kadın aracılığıyla büyüyü bozmanın yolunu öğrenir ve kızı keşfeder. Kızdan çok hoşlanan çoban ona evlenme teklif eder ancak kızdan olumsuz yanıt alır. Kız yine de çobanla kalıp onun ev işlerini görmeye devam edecektir.

Masaldaki kız, erginleme dönemini çobanın evinde ev işleri yaparak geçirmektedir. Kızın, çobanın evlenme teklifini reddetmesi Roland'a duyduğu aşka karşı sadakatine dair veri sunmaktadır.

Türk masallarında, çoğu zaman bilge adam (ak sakallı ya da pir) yer almakta ve masal kahramanlarına yardım etmektedir ancak bir Alman masalı olan Sevgili Roland masalında çobana yardım eden yardımcı bilge karakter ise bir kadındır. Alman masallarında, bilge kadınlara bilge adamlardan daha sık rastlanması şans eseri değildir. Bu durum Alman toplumunda kadınların, yoldan çıkarıcı (femme fatale) olabildiği kadar yol gösterici konumda da olabildiğini göstermektedir. Türk masallarında da yol gösterici ve yardımcı kadınlara rastlansa da bu roller daha çok erkek karakterlere atfedilmiştir.

Alacapost (Verlag, 2016a: 460-466) adlı masalda ormandaki her hayvanın postu kullanılarak dikilmiş kürkünü giyip elini yüzünü siyaha boyayarak kılık değiştirip kendisiyle evlenmek niyetinde olan babasından kaçan kız, saraya götürüldükten sonra sarayın en güç işlerini yapmaya başlar. Kral, üç kez şenlik düzenler ve bu üç şenlikte de kız aşçıbaşından şenliği izlemek için zar zor izin alır ve şenlikte kralla dans edip geri döner. Aşçıbaşı da şenlikleri merak ettiğinden krala çorba hazırlama işini, çorbanın içine kıl düşürmesin diye bin bir tembih ettiği kıza teslim edip şenliği izlemek için gider. Üçüncü şenlik zamanı aşçıbaşı, kıza şenliği izlemesi için izin vermek istemez çünkü kral, kızın çorbalarını kendi yaptıklarından daha çok beğenmektedir. Bu sebeple kızı büyücülükle suçlar. Kız, yalvarıp yakararak aşçıyı ikna eder ve şenliği izlemek için izin almayı başarır.

Masaldaki aşçıbaşı, Alacapost adını taktıkları kıza sadece şeklen bakan, onun içindeki güzelliği göremediği için onu aşağı gören ve kendi işleri için kullanan bir karakterdir. Bu noktada aşçıbaşı, kendi yapması gereken çorbayı, sırf şenliği merak ettiği için Alacapost'a yaptırarak kralın, güzelliğine hâlihazırda tanık olmuş olduğu kızın ev işlerindeki marifetini de öğrenmesine vesile olan bir yan rol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Köylünün Uyanık Kızı (Verlag, 2016b: 613-617) adlı masalda kralın verdiği yanlış kararlarla haksızlığa uğrayan adam, kendisi gibi yoksul bir köylünün çocuğu olduğu için herkese merhamet gösterdiğini duyduğu kraliçenin huzuruna çıkıp ondan yardım istemektedir. Kraliçe, kendisinden yardım isteyen adama, kimseye kendisinin yardım ettiğini söylememesi şartıyla yardım eder. Adam da, bu akli kimden aldığını soran krala her ne kadar kraliçeden aldığını söylemek istemese de sonunda çekilen sopanın etkisiyle itiraf etmek zorunda kalır. Bu bağlamda kraliçe, haksızlığa uğrayan adamın gözünde merhamet edici ve adalet sağlayıcı bir konuma sahiptir. Dolayısıyla aldığı akla karşılık vefa borcunu ödeyerek sözünde durmaya gayret gösterse de zorla konuşturulur. Adamın varlığı, masal içerisinde kraliçenin zekâsını, adaletini ve merhametini pekiştirmek için ortaya konmaktadır.

Kurnaz Avcı (Verlag, 2016b: 758-765) masasında, masalın kahramanı olan avcının karşısına suratsız bir cadı çıkmakta ve ondan, çok aç ve susuz olduğunu söyleyerek sadaka istemektedir. Bu durum karşısında avcı, zavallı ihtiyara acıyıp birkaç kuruş sadaka vermekte ve karşılığında kadın, altın gibi bir kalbi olduğunu düşündüğü bu adama kendince bir hediye vermek isteyerek avcıya, az sonra karşısına çıkacak bir ağaçta göreceği birbiriyle bir pelerini paylaşamayıp didişen dokuz kuş göreceğini, kuşlardan birini vurursa diğerlerinin pelerini bırakıp kaçacaklarını söyler ve bu sihirli pelerini sırtına atıp içinden bir yerde olmayı dilerse, göz açıp kapayıncaya dek orada olacağını; kuşun yüreğini yerse de, her sabah uyandığında, yastığının altında bir altın bulacağını ekler.

Masalda önce cadı olduğundan söz edilen kadının, avcının gözünce zavallı bir ihtiyar olarak yer alması ve bunun sonucunda ona ettiği iyiliğe karşılık, kadının da bu avcının altın gibi bir kalbi olduğunu düşünerek ona iyilik etmesi; kötü bir insana dahi iyilik etmenin iyilik olarak geri döneceği ve insanların iyiliğinin ve kötülüğünün olarak olan bakış açımızla ilgili bir durum olduğu görüşlerini yansıtmaktadır. İhtiyar kadının masal içerisindeki varlığı, avcının merhametini ve temiz kalpliliğini

göstermek için veri sunmakta ve kadının verdiği ödül masalda, avcı için olaylar zincirini başlatmaktadır.

Kurnaz Avcı masalındaki bir diğer kadın-erkek ilişkisi de avcı ile bir başka cadının hizmetçisi arasında gerçekleşmektedir. Bu cadı, avcının sahip olduklarının peşine düşer ve kızı aracılığıyla bunları avcıdan alır. Avcı, kendisine kötülük eden cadı ve cadının kızından intikam için onlara dünyanın en güzel salatalığı olduğunu söylediği bir salatalık götürür. Cadı ve cadının kızının yanı sıra kendisinden o ana dek hiç söz edilmeyen cadının hizmetçisi de açgözlülüğü yüzünden o salatalığın tadına bakarak bir eşeğe dönüşür. Avcı ise eşekleri götürdüğü değirmenciye, cadıya günde üç kez sopa atılmasını, bir kez su verilmesini; hizmetçiye günde bir kez sopa atılmasını, sevgilisineyse sopa atılmadan günde üç defa yemle su verilmesini söyler. Masalın içinde o ana kadar yer almayan hizmetçinin de cadıyla birlikte sopa yemesi kötüye hizmet edenin de kötü sayılmasındandır. Masalın sonunda avcı, öfkesi yatıştığında ve cezalarını yeterince çektiklerine karar verdiğinde hizmetçi ve sevdiği kızı tekrar insana döndürür. Hizmetçinin masal içerisindeki konumu, kötülüğe hizmet ile açgözlülüğün yanlışlığını ve avcı açısından affediciliğin erdemini ortaya koymaktadır.

Altı Uşak (Verlag, 2016b: 823- 831) adlı masalda prens, karısından intikam almak için ona kendisini fakir biri olarak tanıtmıştır. Prensın karısını götürdüğü handaki hancı, prensin tembihlediği gibi gece, prensesin görkemli kıyafetlerini alır ve sabah olunca kıza, büyük bir bağışta bulunuyormuşçasına eski bir entariyle bir çift eski yün çorabı “Kocanıza yine dua edin, yoksa bunları zor verirdik size.” diyerek verir. Prens, bunları karısına biraz zorluk yaşatmak ve onu aşağılatarak kendini beğenmişliğini ve gururunu törpülemek için yaptırmaktadır. Hancı da bu uğurda masal içerisinde kendine yardımcı bir rol edinmektedir.

Çeşmedeki Kaz Çobanı (Verlag, 2016b: 981-992) adlı masalda bir kontun oğlu, yüksek mevkilerdeki insanların da halka yardım edebileceğini ve zor işler yapabileceklerini kanıtlamak için yaşlı kadının yardım isteğini kabul eder. Kontun oğlu taşıdığı ağır yüklerin altında ezilirken yaşlı kadın da onunla dalga geçerek masal içerisinde bir güldürü ögesi oluşturur. Bu durum güldürü ögesi olmasının yanı sıra siyasi bir eleştiri niteliğindedir. Örneğin yaşlı kadının sarf ettiği “Benim gibi yaşlı bir kadının taşıdığı bir yükü senin gibi bir delikanlı taşıyamıyor ha! Büyük büyük laf etmeye geldi mi hazırsınız, ama iş ciddiye bindi mi soluğu kaçmakta alırsınız. (...) Hiç umutlanma, kimse çıkıp bu yükü sırtından almaz senin!” sözleri, oğlan aracılığıyla siyasilerin halkın başına geçmeden evvel büyük vaatlerde bulunmasına rağmen başa geçtiklerinde bu vaatlerden dönme yoluna gittikleri ve sırtlandıkları yükün altında ezildiklerine dair bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Ayrıca kont oğlu, yaşlı kadından dinlenmek için izin istediğinde de “...Sizin gibilere iyi gelir böylesi!” karşılığını almaktadır. Bu da fakir halkın, onları yönetenlere karşı olan öfkesini ortaya koymaktadır.

Yaşlı kadın, kontun oğluna, kendisine ettiği yardım karşılığında zümrüt bir kutu verir ve bu kutuyu iyi saklamasını tembihler. Kontun oğlu ile yaşlı kadın arasındaki ilişki masalda hem iyilik yapmanın iyilikle mükâfatlandırılacağını hem de insanları küçük görmenin yanlış olduğunu göstermek için veri sunmaktadır. Ayrıca yaşlı kadın, kontun oğluna verdiği bu hediye aracılığı ile yanındaki kızı ailesine kavuşturup iki gencin evliliğine de zemin hazırlamaktadır.

Öte yandan kontun oğlu ile yaşlı kadının yanında yaşayan kızın ailesi arasındaki ilişkide bir yol arkadaşlığı söz konusudur. Kontun oğlu kraliçeye, yaşlı kadından aldığı zümrüt kutuyu hediye ettiğinde kraliçe bayılır çünkü kutunun içerisinde yıllar önce kocasının sırf ona, onu “tuz kadar” sevdiğini söylediği için ormana terk ettirdiği kızının gözyaşı olan bir inci tanesi yer almaktadır. Bunu gören kraliçe, kontun oğluna başlarından geçen olayları anlatır ve bu inciye nereden bulunduğunu sorar. Sonunda kontun oğlu, kral ve kraliçe; yaşlı kadının evine doğru hep

birlikte yola çıkarlar. Bu yolculuğun sonunda aile kızlarına, kontun oğlu da evleneceği kıza kavuşmaktadır.

Yaşlı kadının yanındaki kızın ailesi, kadının evine geldiğinde yaşlı kadın, himayesi altına aldığı kızın sesi olarak kızın babasına ve annesine üç yıl önce kızlarını yok yere evden kovdukları için bunca zaman yaşadıkları korkunun kendilerine yeterli bir ceza olduğunu söyler ve onları kızlarına kavuşturur.

Balıkçı ile Karısı (Verlag, 2016a: 130-140) adlı masalda balıkçının açgözlü karısı, kocasını, yakalayıp denize bıraktığı büyülü bir prens olan balığa, balıktan kendisini gitgide daha da yükselttiği mevkilere getirmesini dilemesi için gönderir. Balık kadının her dileğinde biraz daha öfkelenmekte ve bu öfkesini çeşitli doğa olayları ile belli etmektedir. Ancak yine de son dileğe kadar kadının bütün dileklerini yerine getirmiştir. Masalın sonunda kadın gözünü tanrı olmaya dikip balıktan kendisini tanrı yapmasını dilemesi için kocasını balığa gönderdiğinde balık, “Yine eski külüstür barakada oturacak, o!” diyerek balıkçının karısını başladığı noktaya döndürür. Dolayısıyla masaldaki balık hem kadının açgözlülüğünü ve hırsını göstermek için veri sunmakta hem de kadını yargılayarak hükmünü vermektedir.

Özetle bu başlık içerisinde yedi Türk masalı (Oduncunun Kızı, Peynir Tulumu, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Balıkçı ile Karısı, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, Sevgili Roland) diğer kadın-erkek ilişkileri; masaldaki yan karakterlerin masal içerisindeki konumu ve masalın asıl kahramanlarıyla olan ilişkileri göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

Bulunan benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; Oduncunun Kızı: T3, Peynir Tulumu: T5, Rüzgâröğlü: T6, Sedef Bacı: T7, Şehzade Ahmet: T8, Üç Turunçlar: T9, Yatalak Mehmet: T10 biçiminde ve Alman masalları; Alacapost: A1, Altı Kuğu: A2, Altı Uşak: A3, Balıkçı ile Karısı: A4, Çeşmedeki Kaz Çobanı: A5, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, Köylünün Uyanık Kızı: A7, Kurnaz Avcı: A8, Sevgili Roland: A10 biçiminde numaralandırılmıştır. Yapılan numaralandırma işleminde baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki diğer kadın-erkek ilişkilerinde benzerlik olarak; T5 ve A6 masallarında sevenlerin kavuşmasına dolaylı olarak aracılık eden bir kadının ya da yaşlı kadının, T8 ve A10 masallarında kıza yaptığı teklife (saraya davet, evlilik) olumsuz bir yanıt alan erkeklerin yer aldığı saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki diğer kadın-erkek ilişkilerinde farklılık olarak; T9 masalında sevenleri kavuşturan bir yaşlı kadının, T7 ve T10 masallarında kadın kahramana yol gösterip yardımcı olan bir yaşlı adamın, T7 masalında erkek kahramanı sevdiği kadına karşı kıskırtan bir kadının, kadını tarafsız bir şekilde yargılayarak onun hakkında bir kara veren ve sevenleri kavuşturan bir erkeğin, T5 masalında erkek kahramana karşı anaç bir tutum sergileyip ona dert ortağı olan bir yaşlı kadının, T6 masalında asıl kahramanın çocuklarını bulup büyüten yardımcı bir çiftin, bir başkasının karısının namusuna göz koyan bir erkeğin ve bu erkeğe karşı namusunu korumak adına ölümü göze alan bir kadının, T8 masalında iyiliğe (canının bağışlanmasına) karşılık iyilik eden bir erkeğin (dev) ve T10 masalında kendisine teslim edilen kıza karşı merhamet gösterip onu canını bağışlayan bir celladın, erkek karakteri nefesine hâkim olması konusunda bir uyarıcı

(ak sakallı derviş) ve bir de sınayan (Arap) erkeğin, T3 masalında da kadın karaktere kocasından kaçması için yardımcı olan bir kadının yer aldığı saptanırken A4 masalında kadının açgözlülük ve hırsıyla dilediği dilekleri yerine getirip sonunda kadını başladığı noktaya döndürerek kadının açgözlülüğünü cezalandıran bir erkeğin (balık), A2 masalında mertebesi yüksek bir adamı kandırarak kızıyla evlendiren bir kadının, A3 ve A10 masallarında asıl erkek kahramana yardımcı olan bir kadın ya da bilge yaşlı kadının, A1 masalında sevenlerin kavuşmasına dolaylı yoldan aracılık eden bir erkeğin, A7 masalında kendisinden yardım isteyen erkeğe merhamet gösterip ona yardım ederek adaleti sağlayan bir kadının, A8 masalında kötü birine yardım eden açgözlü bir kadını kötü kabul edip cezalandıran ve sonrasında onu affeden bir erkeğin, A5 ve A8 masallarında, erkek kahramanın kendisine karşı yaptığı iyiliğin karşılığını iyilikle veren bir kadın ya da yaşlı kadının, A5 masalında bir ailenin kızına kavuşmasında dolaylı aracılık eden bir erkeğin ve bu aileden kızlarına yaptıklarının hesabını soran bir bilge yaşlı kadının yer aldığı saptanmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışma içerisinde yapılan karşılaştırmalarda belirlenen benzerlikler ve farklılıklardan bahsedilirken hangi masalın Türk, hangi masalın Alman masalı olduğunun ayırdına rahatça varılabilmesi için Türk masalları; “Bacı Bacı, Can Bacı...”: T1, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”: T2, Oduncunun Kızı: T3, Perili El: T4, Peynir Tulumu: T5, Rüzgâröğlü: T6, Sedef Bacı: T7, Şehzade Ahmet: T8, Üç Turunçlar: T9, Yatalak Mehmet: T10 biçiminde ve Alman masalları; Alacapost: A1, Altı Kuğu: A2, Altı Uşak: A3, Balıkçı ile Karısı: A4, Çeşmedeki Kaz Çobanı: A5, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş: A6, Köylünün Uyanık Kızı: A7, Kurnaz Avcı: A8, On İki Kardeş: A9, Sevgili Roland: A10 biçiminde numaralandırılmıştır. Yapılan numaralandırma işleminde baştaki harf Türk masalları için “T”, Alman masalları için “A” olarak belirlenmiş ve harflerin yanında bulunan sayılar için de belirlenen masalların isimlerinin ilk harflerine göre alfabetik sıralaması esas alınmıştır.

İncelenen on Türk ve on Alman masalının, masal çeşidi olarak on yedisinin (T1, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, T10, A2, A3, A4, A5, A6, A8, A9, A10) Yardımcı’nın (2008: 118) ayırmış olduğu masal çeşitlerine göre, “Olağanüstü Masallar”a, üçünün (T2, A1, A7) “Gerçekçi Masallar”a ve üçünün başında yer alan masal başı tekerlemelerinin (T4, T7, T9) “Yalanlamalı Masallar”a tabi olduğu belirlenmiştir. Bu durum, kadın-erkek ilişkilerinin yer aldığı masalların çoğunlukla olağanüstü ya da gerçekçi masallar olmalarıyla ilgilidir.

İncelenen Türk masallarının konuları T1: Ölü annenin çocuklarını üvey anne elinden kurtarması, ablasını dinlemeyen erkek kardeşin ceylana dönüşmesi, asıl kadının yerine geçen kadının oyununun er geç ortaya çıkması; T2: Kızın, evleneceği

erkeği sınamasına karşılık adamın, evlendikten sonra kıza eziyet ederek kızın kendini beğenmişliğini törpülemesi; T3: Kızın, ailesini kurtarmak için yamyam olan Arap'a verilmeye razı olması, yasaklı odaya girdiği için kendisini yemek isteyen kocasından kılık değiştirerek kaçması, kendisini bulan padişahla evlenmesi ve bu padişahın, kızı Arap'tan kurtarması; T4: Evlendikten sonra elinden ev işleri gelmediği için kocasının rahatsız olmasından çok üzülen kıza annesinin hayattayken yaptığı iyiliklerin karşılığı olarak on parmağına on marifet peri verilmesi; T5: Kızın, kocası peynir tulumunun görünüşüne bakıp onu hakir görerek saraydan kocan kız kardeşlerine kocasının sırrını anlattığı için kocasını yitirmesi ve onu bulmak için yollara düşüp ona kendini affettirmesi; T6: Rüzgârroğlu'nun, kendisine "gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi" istediğini soran sese "gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik" yanıtını verdikten sonra ailesiyle birlikte başına felaketler gelmesi; gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik yaşayarak ihtiyarlıkta zenginliğin kıymetini anlaması; T7: Üvey annesi tarafından iftira atılarak babasının gözünden düşürülen kızın arandıktan sonra, yine üvey annesi tarafından kuşa dönüştürülen erkek kardeşlerini, hiç konuşmadan onlara birer gömlek örerek kurtarması; bu esnada kendisini bulan şehzade tarafından getirildiği sarayda iftiraya uğraması, kardeşlerini kurtardıktan sonra gerçekleri anlatıp şehzadeyle evlenmesi; T8: Babası tarafından sürgünle cezalandırılan şehzadenin; annesiyle birlikte yola düşmesi, annesinin sözünü dinlemediği için başının belaya girmesi, bu belalardan ejderhaların esaretinden kurtardığı kızlar sayesinde kurtulması, geri döndüğünde babasının onu, kıskanıp tekrar öldürmek istemesi, başaramayınca da bir kuyuya hapsetmesi sonunda dostlarının yardımıyla babasının yerine tahta geçmesi; T9: Bir yetimin bedduası yüzünden üç turunçların derdine düşen şehzadenin, karşılaştığı dev anasının tavsiyeleriyle yedi başlı alt edip turunçları ele geçirmesi, turunçların içinden güzel kızların çıkması ancak ilk ikisinin susuzluktan kuş olup kaçması ve şehzadenin kandırılarak üçüncü turunçtan çıkan güzelle evlenecekken çirkin ve kötü bir kızla evlenmesi, Turunç Güzeli'yle şehzadenin yaşlı bir kadının yardımıyla kavuşması; T10: Babasına, onu "tuz kadar" sevdiğini söylediği için babası tarafından cellada teslim edilen kızın fakir bir kadının evine sığınması ve kadının oğlunun yatalak değil tembel olduğunu fark edip onu çalışmaya şevk etmesi, oğlanın bu sayede memleketin en zengini olup kızla evlenmesi ve sonunda kızına

yaptığından pişman olan padişaha bir oyun oynayıp ondan hesap sormaları ve babayla kızın kavuşması şeklindedir.

İncelenen Alman masallarının konuları ise A1: Kendisiyle evlenmek isteyen babasından kaçıp kılık değiştiren kızın, kendisini bulan kralın ilgisini çekip onunla evlenmesi; A2: Kız kardeşin, üvey anneleri tarafından kuğulara çevrilen erkek kardeşlerini altı yıl boyunca konuşmadan, gülmeden, yıldız çiçeklerinden altı gömlek örerek kurtarması ve bu esnada kızın, evlendiği kralın annesi tarafından iftiraya uğraması ve kardeşlerini kurtardıktan sonra gerçeklerin ortaya çıkıp adaletin yerini bulması; A3: Prensın, yolda bulduğu altı uşağının yardımıyla, talip olduğu kızın ve annesinin verdiği görevleri yerine getirip kızla evlenmesi ve evlendikten sonra kızın kendini beğenmişliğini törpülemek için ona eziyet etmesi; A4: Her seferinde daha fazlasını isteyen kadının açgözlülüğünün cezalandırılması; A5: Babasını “tuz kadar” sevdiği için ormana terk edilen kızın yaşlı bir kadının himayesi altına girmesi ve ailesiyle bir kont oğlu sayesinde kavuşması; A6: Üvey annenin zulmünden kaçan kardeşlerden erkek kardeşin, kız kardeşinin sözünü dinlemeyip üvey annenin büyülediği sudan içerek ceylana dönüşmesi; üvey annenin, bir kralla evlendiğini ve ceylan kardeşiyle mutlu olduğunu öğrendiği kızı, öz kızıyla birlikte bir oyun oynayarak öldürmesi ve öz kızını onun yerine geçirmesi, kızın ölümden dönüp kralla kavuşması, gerçeklerin gün yüzüne çıkması ve adaletin yerini bulması; A7: Kızının akli sayesinde toprak sahibi olan adamın, kızının sözünü dinlemediği için zindana atılması; kızın, akli sayesinde babasını kurtarıp kralla evlenmesi; kralın, otoritesini zedelediği için kızı baba evine göndermesi ve kızın yine akli sayesinde kralla kavuşması; A8: Suratsız bir cadıya iyi niyetle yaklaştığı için ödül olarak büyük zenginlikler elde edilen avcının zenginliklerine bir başka cadının göz koyup gözünü korkuttuğu güzel kızını kullanarak bu zenginlikleri ele geçirmesi, avcının cadıdan ve sevgilisinden intikam alması ve nihayetinde kızı affedip onunla evlenmesi; A9: Kızın, kendisi doğduğu için babası tarafından öldürülecek on iki ağabeyinin annesinin yardımıyla saraydan kaçtığını öğrendiği ağabeylerini bulup onların on iki kargaya dönüşmesine sebep olması ve onları, yedi yıl boyunca hiç konuşmayıp gülmeyerek kurtarması; bu esnada evlendiği kralın annesi tarafından iftiraya

uğraması; kızın, ağabeyini kurtardıktan sonra gerçeklerin gün yüzüne çıkması ve kralla tekrar kavuşması; A10: Üvey annenin, kendisi yerine öz kızını öldürmesine sebep olan üvey kız, sevgilisi Roland’la birlikte kaçar ve üvey anneden kurtulur; sonrasında baba evine dönen Roland başka bir kadın tarafından kandırılması ve onunla evlenmek üzereyken Roland’ın kızın söylediği şarkıyla sevgilisini hatırlayıp gerçek sevgilisiyle evlenmesi şeklindedir.

Belirlenen on Türk masalı ve on Alman masalının, Stith Thompson’a (1975) ait olan altı ciltlik Motif Index of Folk-Literature kullanılarak motif tasnifi, yalnızca kadın-erkek ilişkileri ile sınırlandırılarak yapılmıştır. Yapılan bu motif araştırmasına, doğrudan ya da dolaylı olarak kadın-erkek ilişkileri sınırlarına girebilecek her madde dâhil edilmiştir. Aynı motif, bir masalda aynı karakter üzerinden birden fazla kez tekrarlanmışsa, tekrarlanan tüm maddeler tek bir madde olarak kabul edilmiştir. Eğer aynı masal içerisinde tekrarlanan motif, aynı karakterler arasında, farklı şekillerde gerçekleşiyorsa ya da farklı karakterler arasında aynı şekilde gerçekleşiyorsa bu maddelerden her biri ayrı birer madde olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan karşılaştırmada aynı motif, belirlenen Türk ve Alman masallarında 2 ve daha fazla farka sahip ise bu motifin, iki kültür arasında bir fark teşkil ettiği varsayılmıştır. Buna göre, bu karşılaştırmada yer alan bazı verileri yorumlamakta fayda görmekteyiz.

“C400. Konuşma tabusu.” adlı motifin değerinin hem Türk hem Alman masallarında 2 olması, konuşma tabusunun yalnızca kadınları kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda, incelediğimiz iki kültüre ait masalların da pasif, az konuşan ya da konuşmayan kadınlara değer verdiği yorumu yapılabilir. Yine “D758. Sessizliği koruyarak büyüyü bozma.” motifinin Türk masalları için değerinin 1, Alman masalları için 2 olması, içine düşülen zor durumlar karşısında kadınların incelenen masallarda susup sessizliği korumaya hemen hemen eş değer verildiğini

göstermektedir. Ancak “C. Tabu” başlığı içerisinde Türk masalları için toplam motif değerinin 7, Alman masalları için ise 3 olması incelediğimiz Türk masallarının kadın-erkek ilişkilerinde daha kapalı bir yapıya sahip olduğunu ve bu ilişkilerde, kültürün getirdiği cinsel tabuların etkisinde olduğunu göstermektedir.

“E. Ölüm” başlığı içerisinde Türk masallarında “E323.4. Ölü anneden tavsiye.” motifine rastlanırken Alman masallarında “E323.1.1. Ölü anne, çocuğunu emzirmek için döner.” adlı motifin varlığı tespit edilmiştir. Annelerin ölü bile olsalar, çocuklarını koruyup kollamaya çalışması iki kültür için de anneliğin kutsallığını ortaya koymaktadır.

“F575.1. Çok güzel kadın.” motifi için TMBÖS’ün 7, AMBÖS’ün 8 olması kadının güzelliğinin kadın-erkek ilişkilerinde iki kültüre ait incelenen masallarda da önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. İki kültüre ait incelenen masallarda diğer motiflerle kıyaslandığında kadında güzelliği yansıtan bu motifin değerinin bu denli yüksek olması, masallarda güzelliğin, dış güzelliği yansıttığı kadar iç güzelliği de yansıtması açısından iki kültürün incelenen masallarında, iç ve dış güzelliğe verilen değeri ortaya koymaktadır. “F821.1.5. Altın, gümüş, güneş, ay ve yıldızların rengine elbise.” motifinin ise AMBÖS 2’dir. Bu durum da Alman incelenen masallarında kadının güzelliğinin kadın-erkek ilişkilerinde önemli bir yere sahip olması gibi kadının şıklığının da önemli bir faktör olduğunu gösterebilir. Buna karşın “F575.2. Yakışıklı adam.” Motifinin TMBÖS 2, AMBÖS 1’dir. Yani erkeğin güzelliği hemen hemen eş değere sahip olsa da iki kültüre ait incelenen masallar için de, kadının güzelliği kadar öncelikli bir konumda değildir. Erkeklerden iki kültürün incelenen masallarında da beklenen yakışıklı olmasından ziyade, ailesini koruyabilmesi ve geçindirebilmesidir.

“G. Devler (Canavarlar)” başlığı içerisinde incelenen Türk masallarında devlerin, kahramanlara hem zarar veren hem de yardım eden konumlarda yer

alabildiği görülmüştür. İncelenen Alman masallarında ise devlerin karşılığı olarak yer alan cadılar, çoğunlukla kahramana zarar veren rollerdedir. Bu kadınlar kahramanlara yardım ettiklerinde, cadı sıfatları bir değişim geçirmektedir.

“H. Sınavlar” başlığında Türk masallarındaki toplam değer 6’yken Alman masallarındaki toplam değer 16’dır. Bu durum için de incelenen masallar aracılığıyla kadın-erkek ilişkilerinin, Alman masallarında Türk masallarında olduğundan daha fazla teste tabii tutulduğu söylenebilir.

“K2213. Hain kadın (karı).” motifinin TMBÖS 5 iken AMBÖS 1’dir, “K2246.0.1. Hain prenses (kraliçe).” motifinin AMBÖS 3 ve “K2230. Hain âşıklar.” motifinin ise 2 bulunmuştur ancak “K2230. Hain âşıklar.” motifinde yer alan “âşıklar”dan birinin kadın birinin erkek olduğu göz önünde bulundurulacak olursa bu motiftaki “hain kadın” 1 olarak kabul edilebilir. Bu durum da hain bir eşin (karı) Türk masallarındaki toplam değerini 5’te tutarken Alman masallarındaki toplam değerini de 5’e çıkarmaktadır. Bu motiflere sahip masallar incelendiğinde, bu motife sahip üç Türk masasında (T1, T7, T9) yer alan “hain kadın”lardan ikisinin (T1, T9) evliliği sosyal konumunu yükseltmek amacıyla kullandığı ve bu konumu koruyabilmek adına kötülükler yaptığı ve birinin (T7) üvey anne olarak yer aldığı görülürken bu motife sahip üç Alman masasında yer alan “hain kadın”lardan birinin (A2) üvey anne olarak yer aldığı; diğerinin (A8), annesinin zengin olma hayalinin etkisiyle sevdiği erkeğe ihanet eden bir kadın olduğu ve öbürünün (A3) ise kızının taliplerini öldürmek isteyen bir anne olduğu görülmüştür. Bu bağlamda incelenen Türk masallarında evliliğin sosyal statü değiştirmede bir araç olarak kullanılabildiği ve her iki kültüre ait masalarda da üvey anne sorununun ortak olduğu yorumu yapılabilmektedir. “K2218.1. Hain kaynana, masum kadını (karı) suçlar.” motifinin AMBÖS’ün 2 olması fakat incelenen Türk masallarında yer almaması, geleneksel Türk kültüründe kaynanaların konumunun rekabet edilemeyecek derecede yüksek oluşundan kaynaklanabilmektedir.

“M146. Belli bir kadınla evlenmek için söz.” motifi Türk masallarında yer almazken bu motifin AMBÖS 2’dir. Bu motifin Alman masallarındaki değeri, bu kültürde bir sözü yerine getirmek ya da anlaşmanın şartını yerine getirmek için evliliğin gerçekleştirilebildiğini ve anlaşmalı evliliklerin incelediğimiz Alman masallarında yer aldığını göstermektedir..

“N828. Yardımcı bilge kadın.” motifinin AMBÖS 2’dir. Türk masallarında, Alman masallarındaki “bilge yaşlı kadın”ların yerini “aksakallı dede” ya da “pir”ler alabilmektedir. Örneğin “N844. Yardımcı derviş (pir).” motifine Alman masallarında rastlanmazken TMBÖS 3’tür. İki kültüre ait incelenen masallarda da “N825.3. Yardımcı yaşlı kadın.” motifine benzer oranlarda (TMBÖS: 3, AMBÖS: 4) rastlanmıştır. “N837. Yardımcı sultan (kraliçe).” motifi ise Türk masallarında 2, Alman masallarında 1 değere sahip olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bağlamda yardımcı karakterler iki kültüre ait incelediğimiz masallarda da benzer sıklıklarla karşımıza çıkmaktadır. Yardımcı karakterlere ait incelenen masallar aracılığıyla gözlemlenen en büyük farklılardan biri olarak Alman masallarındaki “bilge yaşlı kadın”ların yerini Türk masallarında “ak sakallı” ya da “pir” figürünün alması görülmüş ve bu farklılığın iki kültüre ait anaerkillik ve ataerkillik değerlerinden kaynaklanabileceği sonucuna varılmıştır. Bir diğer fark ise “N831. Yardımcı kız.” motifinin Alman masallarında yer almayıp TMBÖS’ün 4 olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumun incelediğimiz masallar aracılığıyla genç kızların toplumumuzdaki yardımsever konumundan kaynaklanmakta olduğu söylenebilir. Yine “N. Şans ve Talih” başlığı içerisinde “N130. Talihin ya da kaderin değişmesi.” motifinin TMBÖS 3, “N131. Talihi değiştirmek için yapılan şeyler.” motifinin ise 2’dir. Bu durum da Türk masallarında yer alan bahtsız, çirkin ve kötü kadınların kendi talihlerini değiştirmek için harekete geçtiklerini ve evlilik yoluyla statü atlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Tabii ki masallar için bu tür, kendi kaderinin dizginlerini ellerine almak isteyen kadınlar, istedik kadınlar değildir.

“P. Toplum” başlığında yer alan motifler genel anlamda bir benzerlik göstermektedir. Bu başlık içerisinde yer alan bazı önemli motifler ve Türk ve Alman masallarındaki değerlerini: “P231. Ana ve oğul” (TMBÖS: 2, AMBÖS: 1), “P734. Baba ve kız.” (TMBÖS: 2, AMBÖS: 2), “P253.2. Kız kardeşin, dönüştürülmüş erkek kardeşe sadakati.” (TMBÖS: 1, AMBÖS: 2), “P253.2.1. Erkek kardeşin, zulme uğrayan kız kardeşe sadakati.” (TMBÖS: 1, AMBÖS: 2), “P281. Üvey ana.” (TMBÖS: 2, AMBÖS: 2) şeklinde göstermek mümkündür.

“Q. Ödüller ve Cezalar” başlığında “Q40. İyiliğin ödülü.” motifinin TMBÖS’ün 4, AMBÖS’ün 2 oluşuna bakarak Türk masallarında iyiliğin daha fazla ödüllendirildiği söylenebilir. İki topluma ait incelenen masallarda yer alan ceza kültürlerinin de birbirine benzeyen ve ayrılan yönleri bulunmaktadır. Türk masallarında “Q416.2.1. Ceza: atların kuyruklarına bağlanarak çekilme.” 2 değeriyle, “Q431. Ceza: sürgün.” 2 değeriyle ve “Q431.9.1. Cinayet teşebbüsü için sürgün.” 1 değeriyle yer alırken Alman masallarında “Q414. Ceza: diri diri yakılmak.” 2 değeriyle ve “Q431.2. Hainlik için sürgün.” 1 değerliyle yer almaktadır. Bu durum da iki kültüre ait incelenen masalların da sürgün cezasına yer verdiğini ancak ölüm cezası olarak Türk masallarının “kırk katır”ı, Alman masallarının “diri diri yakma”yı kullandığını göstermektedir.

“R111.1.4. Prensesin (genç kız), devden (canavar) kurtarılması.” motifinin TMBÖS 4’ken Alman masallarında bu motife rastlanmamaktadır. Bu durum da incelenen Türk masallarında, kadın-erkek ilişkileri içerisinde erkeğin kahramanlık yapmasının önemini ortaya koymaktadır. İki kültüre ait masallarda da “R213. Evden kaçmak.” motifine hemen hemen eş oranda yer verilmektedir. Bu motifin TMBÖS 3, AMBÖS 4’tür.

“S31. Zalim üvey ana.” motifinin değeri Türk masalarında 2, Alman masallarında 3’tür. Bu durum da daha önce de belirttiğimiz gibi “üvey anne”

sorununun iki kültüre ait incelenen masallarda benzer olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra “S11. Zalim baba.” motifi Türk masallarında kendisine, Alman masallarına nazaran oldukça fazla yer bulmaktadır. Bu motifin TMBÖS 4, AMBÖS 1’dir.

Yaptığımız motif karşılaştırmasında en fazla yoğunluk olan “T. Cinsiyet” bölümünde “T11. Hiç görülmemiş birine âşık olmak.”, “T11.4.6. Bayanın takısını (yüzük, tarak vb.) bularak âşık olmak.”, “T210.1. Sadık kadın (karı).” motiflerinde iki kültüre ait masallarda da bir eşitlik görülmektedir. “T15. İlk görüşte aşk.” motifi iki kültüre ait masallarda benzer bir değere sahiptir. Bu motifin TMBÖS 2, AMBÖS 1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan “T24.1. Aşk hastalığı.” motifi Türk masallarında 4, Alman masallarında 1 ve “T24.2. Aştan bayılmak.” motifi Türk masallarında 1 değere sahiptir. Yani bu motiflerin incelenen Tür masallarındaki değerlerine bakarak Türk kültüründe aşkın mutlu bir olgudan çok acı ile bağdaştırılan “hastalıklı” bir konumu olduğunu söylemek yerinde olacaktır. “T57. Aşkın bildirilmesi.” motifinin AMBÖS ise 6 olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk masallarında bu motifin, kendisine bir yer bulamaması ancak Alman masallarındaki değerinin bu denli yüksek olması, geleneksel Alman kültüründe eşlerin birbirini seçmesi ancak geleneksel Türk kültüründe ailelerin çocuklarına eş beğenmesi ile açıklanabilir. “T96. Âşıklar birçok maceradan sonra tekrar kavuşurlar.” motifinin TMBÖS’ün 3 olması incelenen Türk masallarında kadın-erkek ilişkilerinin daha çalkantılı yaşandığını göstermektedir. “T100. Evlilik.” motifi nikâhla gerçekleştirilen standart bir evliliği ifade etmekte ve Türk masallarında 3, Alman masallarında 4 değerini elde etmektedir. Bu bağlamda nikâhla yapılan bir evlilik iki kültüre ait masallarda da benzer değerlere sahiptir, denebilir. Ancak evliliğe ve düğüne ait diğer motiflerin de Türk ve Alman masalları için değerlerine bakıldığında: “T111. İnsan ve doğaüstü varlığın evlenmesi.” Türk masallarında 1; “T130. Evlilik âdetleri.” Türk masallarında 6, Alman masallarında 1; “T132. Düğüne hazırlık.” Türk masallarında 3, Alman masallarında 1; “T133. Düğüne yolculuk.” Türk masallarında 2; “T133.3. Gelin, düğüne giderken davulcular davul çalar.” Türk masallarında 1; “T135. Düğün merasimi.” Türk masallarında 10, Alman masallarında 7; “T135.8. Masalın sonunda

aynı anda iki ya da daha fazla düğün.” Türk masallarında 2; “T135.9. Kilisede düğün merasimi.” Alman masallarında 1; “T136.1. Düğün ziyafeti.” Türk masallarında 3; “T136.3. Düğün eğlenceleri.” Türk masallarında 2 ve “T136.4. Düğünde hediyeler.” Türk masallarında 1 değerleri ile karşımıza çıkmaktadır. “T100. Evlilik.” motifi ile birlikte Türk masallarında evlilik ve düğüne dair toplamda 34, Alman masallarında ise 14 değer vardır. Bu durum da Türk kültürünün evliliğe ve düğüne yüklediği anlamı göstermesi açısından önemlidir. Türk toplumu için evlilik, sadece bir erkekle bir kadının hayatlarını birleştirmesi anlamına gelmemektedir. Evlilik topluma duyurulması gereken ve eğlencelerle, şöenlerle, ziyafetlerle kutlanması gereken kutsal bir konuma sahiptir. Bu değerli konumundan dolayı da kız istenmesinden gerdek gecesine dek âdetlerle doludur. Evliliği ve düğünü konu alan motiflerde Türk masalları ile Alman masalları arasındaki bu değer farkı da evliliğin kültürümüzdeki müstesna konumunu göstermesi açısından önemlidir. Aynı durum “T. Cinsiyet” başlığı içerisindeki toplam motif sayılarında da görülebilmektedir. Bu başlık içerisindeki toplam motif sayısı Türk masalları için 58’ken Alman masalları için 32’dir.

“V50. Dua.” motifine iki kültüre ait masallarda da eş oranda rastlanması incelenen masallar aracılığıyla iki toplumun da kadın-erkek ilişkilerinde içine düştükleri çıkmazlarda dine ve tanrıya yönelimlerinin benzerliğini ortaya koyabilir.

“W. Karakter Özellikleri” başlığı içerisindeki motiflerin dağılımı incelendiğinde Türk masallarının ve Alman masallarının kadın ya da erkeklerden birbirleriyle ilişkilerinde “W26. Sabırlılık.”, “W31. İtaatkârlık.”, “W34. Sadakat.” motiflerine eş değer verdikleri saptanmıştır. İki kültüre ait incelenen masallarda da eş değere sahip olmasa da benzer değerlere sahip istendik bir davranış da “W11. Cömertlik.” motifinde yer almaktadır. Öte yandan “W10. İyilik (nezaket).” motifinin TMBÖS’ün 2, AMBÖS’ün 7 olduğu ve “W27. Minnettarlık.” motifinin AMBÖS’ün 2 olduğu gözlenmiştir. Türk masallarında 1 değeriyle yer alıp Alman masallarında yer almayan istendik bir değer olarak da “W43. Uysallık.” motifi karşımıza

çıkmaktadır. İki kültüre ait masalların da eş yer verdiği olumsuz özellik “W181. Kıskançlık.” motifinde verilmiştir, yine iki kültüre ait masallarda da bulunan bir diğer olumsuz özellik de “W151. Açgözlülük.” motifinde Türk masalları için 1, Alman masalları için 2 değeriyle yer almaktadır. Olumsuz bir özellik olarak Türk masallarında “W126. İtaatsizlik.” 1 değeriyle yer almaktadır. Türk masallarında 1 değeriyle kendisine yer bulan bir diğer olumsuz özellik olarak da tembellik “W111.2.8. Tembel çocuk, yürüyemediğini söyler.” motifinde karşımıza çıkmaktadır. Alman masallarında 1 değeriyle kendisine yer bulan olumsuz özellikse “W154. Nankörlük.” motifinde yer almaktadır.

Belirlenen Türk ve Alman masallarının motif incelemesinde kullanılan motif tasnifi Stith Thompson’a (1975) ait olan altı ciltlik Motif Index of Folk-Literature’dır. Motif tasnifi, yalnızca kadın-erkek ilişkileri ile sınırlandırılmıştır. Doğrudan ya da dolaylı yollardan kadın-erkek ilişkileri ile ilgili toplam motif sayıları değerlendirildiğinde “B. Hayvanlar” başlığında TMBÖS: 2, AMBÖS: 4; “C. Tabu” başlığında TMBÖS: 7, AMBÖS: 3; “D. Büyü” başlığında TMBÖS: 29, AMBÖS: 41; “E. Ölüm” başlığında TMBÖS: 1, AMBÖS: 0; “F. Olağanüstülükler” başlığında TMBÖS: 25, AMBÖS: 26; “G. Devler” başlığında TMBÖS: 11, AMBÖS: 7; “H. Sınavlar” başlığında TMBÖS: 6, AMBÖS: 16; “J. Akıllı ve Aptal” başlığında TMBÖS: 9, AMBÖS: 7; “K. Aldatma ve Hile” başlığında TMBÖS: 20, AMBÖS: 19; “L. Kaderin Değişmesi” başlığında TMBÖS: 4, AMBÖS: 0; “M. Geleceğin Tayini” başlığında TMBÖS: 1, AMBÖS: 4; “N. Şans ve Talih” başlığında TMBÖS: 26, AMBÖS: 13; “P. Toplum” başlığında TMBÖS: 11, AMBÖS: 14; “Q. Ödüller ve Cezalar” başlığında TMBÖS: 16, AMBÖS: 13; “R. Esirler ve Kaçaklar” başlığında TMBÖS: 9, AMBÖS: 5; “S. Olağanüstü Zulüm” başlığında TMBÖS: 13, AMBÖS: 10; “T. Cinsiyet” başlığında TMBÖS: 58, AMBÖS: 32; “V. Din” başlığında TMBÖS: 3, AMBÖS: 3; “W. Karakter Özellikleri” başlığında TMBÖS: 12, AMBÖS: 19; “Z. Çeşitli Motif Grupları” başlığında TMBÖS: 16, AMBÖS: 9 olarak tespit edilmiş olup “A. Mitolojik Hayvanlar”, “U. Yaşamın Doğası”, “X. Mizah” başlıklarında herhangi bir motife rastlanmamıştır. Doğrudan ya da dolaylı yollardan

kadın-erkek ilişkileri ile ilgili motiflerin genel toplamı ise TMBÖS: 278, AMBÖS: 247 olarak belirlenmiştir.

Belirlenen on Türk masalı ve on Alman masalında, kadın-erkek ilişkileri ile ilgili değerler de saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan bu değer araştırmasına, doğrudan ya da dolaylı olarak kadın-erkek ilişkileri sınırlarına girebilecek her madde dâhil edilmiştir. Aynı değer, bir masalda aynı karakter üzerinden birden fazla kez tekrarlanmışsa, tekrarlanan tüm maddeler tek bir madde olarak kabul edilmiştir. Eğer aynı masal içerisinde tekrarlanan değer, aynı karakterler arasında, farklı şekillerde gerçekleşiyorsa ya da farklı karakterler arasında aynı şekilde gerçekleşiyorsa bu maddelerden her biri ayrı birer madde olarak değerlendirilmiştir.

Değer başlıkları olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca Değerler Eğitimi Yönergesi'nde belirlenen değerler kullanılmıştır. Ayrıca bu değerlere ek olarak tarafımızdan, incelenen masallarda yer alan bazı değerler de eklenmiştir. Yapılan eklemeler; “Dostluk” değer başlığına “kardeşlik” değerinin dâhil edilmesi ile “Vefakârlık”, “Minnettarlık”, “Sadakat”, “Sözünde durma” ve “Eşitlik” değer başlıklarıdır.

MEB, Değerler Eğitimi Yönerge'si temel alınıp bazı eklemeler yapılarak oluşturulan değer başlıklarında iki kültüre ait incelenen masallarda bulunan değerler Tablo 2’de karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu tabloya göre iki kültüre ait incelenen masallar içerisinde bir değer başlığında 3 ve üzeri fark yoksa bu değer benzerlik gösterdiği varsayılmıştır. Buna göre iki kültüre ait incelenen masallarda “Sorumluluk”, “Hoşgörü”, “Adil olma”, “Cesaret, liderlik”, “Dostluk, kardeşlik”, “Yardımlaşma, dayanışma”, “Temizlik”, “Bağımsız ve özgür düşünebilme”, “Misafirperverlik”, “Paylaşımci olmak”, “Şefkat – Merhamet”, “Selamlaşma”, “Alçakgönüllülük”, “Fedakârlık”, “Vefakârlık”, “Minnettarlık”, “Sadakat”, “Sözünde durma” ve “Eşitlik” değerleri açısından benzerlik gösterdiği ancak

“Sevgi”, “Saygı”, “Nazik olmak”, “Aile birliğine önem verme”, “İyimserlik”, “İyilik yapmak” ve “Çalışkanlık” değerlerinde farklılıkların olduğu gözlenmektedir. “Saygı”, “Aile birliğine önem verme”, “İyimserlik”, “İyilik yapmak” ve “Çalışkanlık” değerlerinde TMBÖS fazlayken “Sevgi” ve “Nazik olmak” değerleri için AMBÖS fazladır. Bu duruma bakarak incelenen Türk masallarında öncelenen değerlerin saygı, aile birliğine önem verme, iyimserlik, iyilik yapmak ve çalışkanlık olduğunu; Alman masallarında ise sevgi ve nazik olmak olduğunu söylemek mümkündür. İncelenen masallarda “Özgüven”, “Empati”, “Estetik duyguların geliştirilmesi”, “Vatanseverlik” ve “Kültürel mirasa sahip çıkma” değerlerine rastlanmamıştır. Toplam değer sayılarında TMBÖS: 93 iken AMBÖS: 83 olarak göze çarpmaktadır.

İncelenen Türk ve Alman masalları toplumun temel yapı taşlarından olan kadın-erkek ilişkileri bağlamında değerler eğitimi açısından uygundur. Çünkü masallarda her değer tezadıyla birlikte verilerek o değer yüceltilmekte ya da verilen değer masal içerisinde pekiştirilmektedir. Zaten kötülerin cezalandırıldığı, iyilerin mutlulukla mükâfatlandırıldığı masallar değerler eğitimi için biçilmiş kaftandır.

Belirlenen Türk ve Alman masalları; motif karşılaştırması ve değer karşılaştırmasının ardından, iki kültüre ait masallar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar gözetilerek flört, evlilik, karı-koca ilişkileri, ebeveyn-evlat (baba-kız ve ana-oğul) ilişkileri, kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri ve diğer kadın-erkek ilişkileri bağlamlarında incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Masallarda flört, çoğu zaman erkeğin kahramanlık yapması veya sevdiği kızı kurtarmasıyla sağlanmaktadır. Bu kurtarmaların, incelenen Türk masallarında kurtarılan kadında, kendisini kurtaran erkeğe bir teslimiyete sebep olduğu, hatta Şehzade Ahmet masalında kurtarılan ilk kadının, kurtarıcısına kendisini de yanında götürmesi için yalvardığı görülmektedir.

Türk ve Alman masallarında erkeğin, düğün hazırlıklarını başlatmak üzere baba evine gidişi masallarda olay akışını değiştirici bir göreve sahiptir. İncelenen Türk masallarından Üç Turunçlar'da, düğün hazırlıklarını başlatmak üzere baba evine gidiş, erkeğin kandırılarak sevmediği bir kadınla evlenmesine ve mutsuz olmasına; Sevgili Roland adlı Alman masalında ise erkeğin başka bir kadına gönlünü kaptırıp onunla evlilik hazırlıkları yapmasına sebep olmaktadır. Ne var ki zorlu yaşantılarla örülü masal dünyalarının kapıları her zaman umutlara ve mutluluklara açılmaktadır, bu sayede de masalların sonunda asıl kadınlar, eski konumlarına gelerek sevdikleri erkeklerle evlenerek mutluluğa ulaşmaktadır.

Masal kadınlarının evlenerek mutlu sona ulaşabilmeleri de bir koşula bağlıdır. Bu koşul da bir erginleme sürecinden geçmeleridir. Masal kadınları bu dönemleri farklı şekillerde yaşayabilmektedir fakat incelediğimiz masallarda yaygınca susma, gülmeme, örme, ev işlerin yapma vb. yollarla erginleme süreçlerinin yaşandığı tespit edilmiştir. Bu durum da bir nevi kadınlara yüklenen görevlerin masallara yansımalarıdır. Örneğin bahsi geçen Üç Turunçlar ve Sevgili Roland masallarındaki kadınları ele alacak olursak: Üç Turunçlar adlı masaldaki "Turunç Güzeli", kendisinin yerine geçerek sevdiği erkekle evlenen kadınla rekabet içine girmiş ancak bu şekilde sevdiği erkeği elde etmeyi başaramamıştır. Fakat sonradan sabır ve ev işleri ekseninde gerçekleştirdiği erginleme dönemi sevdiği erkekle kavuşmalarını sağlamıştır. Sevgili Roland masalındaki kız ise toplumun kadına biçtiği role başkaldırmış ve sevdiği ile birlikte kaçmıştır. Masalda bu başkaldırı, kızın; üvey annesinin kendisi sanarak kestiği üvey kız kardeşinin kafasından biri merdivene, biri mutfığa ve biri yatağa damlattığı kan damlalarıyla verilmektedir. Bu kan damlaları kadının ev içerisindeki konumunu yansıtmaları açısından önemlidir. Ancak toplumun biçtiği cinsiyet rollerini benimsemeyen bir kadın masallarda evliliğe uygun değildir. Dolayısıyla bu kadın da, tıpkı Turunç Güzeli masalında olduğu gibi ancak sabır ve ev işleri ekseninde erginleme sürecini tamamladıktan sonra sevdiği erkeğe kavuşabilmektedir.

Bir Türk masalı olan Sedef Kız masalında örme ve susma, bir Alman masalı olan On İki Kardeş masalında ise susma ve gülmeme eksenlerinde erginleme dönemlerini yaşayan kızlar yer almaktadır. Bu suskun kızlarla, onları bulundukları ormanda çıktıkları ağaçlardan indiren bir şehzade ile bir kral indirir. Ağaçtan bu indirişler önem arz etmektedir. Çünkü Sedef Kız masalında, kızın hiç söz hakkı bulunmazken On İki Kardeş masalında kral, kıza evlenme teklif etmekte ve kızın onay işaretini beklemektedir. Bir evlenme teklifine ya da evlenme isteğinin çevreye duyurulmasına incelenen Alman masallarından dördünde rastlanmıştır. Bu masallar: Alacapost, Altı Kuğu, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş ve On İki Kardeş masallarıdır. Buna karşılık, incelenen Türk masallarında ağaçlara çıkan kızların, bulundukları ağaçlardan ya fikirlerine hiç danışılmadan ya da zor kullanarak alınıp onlarla evlenildiği görülmektedir.

Örneğin bir Türk masalı olan “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalında, On İki Kardeş adlı Alman masalında olduğu gibi evlenme teklif edip, onay işaretini beklemenin yerine erkeğin inmeyi kabul etmeyen ve istemeyen kızı ağaçtan indirmek için önce adamlarına ağacı kesmelerini emreder. Bunda başarılı olamayınca yemeden içmeden kesilir ve sonunda kendisine yardım eden bir kocakarının kızı aldatarak indirilmesi sayesinde kızı evine götürür ve onunla evlenir. Bu kız da, kocakarıya yardım edip onunla ekmek yaparak ev işlerindeki marifetini göstermekte ve ev işleri ekseninde erginleme dönemini geçirmektedir.

Alman masallarından Erkek Kardeş ile Kız Kardeş masalında da ev işleri ekseninde erginleme sürecini yaşayan bir kız bulunmakta ve bu kızı da yaşadığı kulübeden bir kral çıkarmaktadır. Kral, “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki Bey-oğlu gibi kızı kandırarak (ceylan kardeşiyle aralarındaki şifreyi öğrenip bu şifreyi söyleyerek) kapıyı açtırmış olsa da evlenme teklifi etmiş, kızın onayını almış ve bu şekilde kızla evlenmiştir.

Oduncunun Kızı ve Alacapost masallarında da çeşitli sebeplerle kılık değiştirmek zorunda kalmış kadınlar, padişahın ve kralın ilgisini çekmeye çalışmaktadır. Oduncunun Kızı adlı Türk masalının kılık değiştirmiş kadını “Tüylüce” padişaha yaptığı çöreğe kaçarken yanına aldığı altın yüzüğü; Alacapost adlı alman masalının kahramanı “Alacapost” ise krala hazırladığı çorbaların içine kaçarken yanına aldığı altın yüzüğü, altın örekeyi ve altın masurayı koyar. Böylece bu kadınlar hem pişirdikleriyle ev işlerindeki marifetlerini göstermiş olur hem de bu yiyeceklerin içine koyduklarıyla sevdikleri erkeklerin ilgisini çekmeyi başarırlar. Bu kadınların baba evinden çıkarken yanlarına aldıkları bu eşyalar, birer çeyiz olarak da kabul görebilir. Alacapost’un bir diğer dikkat çekme yöntemi de göz kamaştırıcı elbiseleri ve güzelliğini kullanmaktır, bu sayede kralın düzenlediği üç şenlikte de kralla dans etmeyi başarır. Son şenlikte kral, kızın parmağına fark ettirmeden bir yüzük takmaktadır. Bu durum da, her ne kadar sözel bir ifade olmasa da bir nevi evlilik teklifi olarak kabul edilebilir. Bir başka Alman masalı olan Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı masalda da kılık değiştirmek zorunda kalmış bir kız vardır fakat bu kız Oduncunun Kızı ve Alacapost masallarındaki kızlara nazaran daha edilgen bir yapıya sahiptir. Bu kız da masalda, kendisini ailesiyle kavuşturan kont oğluyla evlenmektedir. Bu üç masalda da ilk etapta güzellikleri fark edilmeyen kızlar yer almaktadır. Kızların “dünyalar güzeli”, “ayın on dördü gibi” vb. ifadelerle dile getirilen güzellikleri üstlerine giydikleri kılıfların altında kalmıştır. Yani aslında bu güzellik, onların iç güzelliğini anlatmaktadır, yorumu yapılabilir.

Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı Alman masalındaki kont oğlu, kızın bir kaz çobanı olmadığını, aslında bir kralın kızı olduğunu öğrenip güzelliğini fark ettikten sonra ona karşı tutumunu değiştirmektedir. Yani güzellik ve statü, erkeğin tutumunu bu masalda değiştirebilmektedir. Bir başka tutum değiştiren erkek de bir Türk masalı olan Şehzade Ahmet masalında görülebilmektedir. Bu masalın kahramanı olan “Şehzade Ahmet” de bir yedi başlı bir ejderhadan kurtardığı kızı, yalvarmalarına dayanamayıp ona merhamet ederek yanına alır ve onunla çok da ilgilenmez ancak

kızın tenine değen su damlalarının mücevher olarak yere döküldüğünü gördüğünde artık ona karşı tutumu değişmiştir.

“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” adlı Türk ve Altı Uşak adlı Alman masalında ise erkeğin kendisine duyduğu aşkı sınamaya çalışan kadınlar yer almaktadır. Ancak bu masallarda bu aşk sınamaları, bu kadınlara evliliklerinde eziyet olarak geri dönmektedir. Erkekler evlilikleri içerisinde, öncesinde aşklarını sınavan eşlerini başkalarına aşağılatıp onlara eziyet ederek eşlerinde gördükleri kendini beğenmişlik, gurur, kibir gibi kötü özellikleri törpülemektedir. Altı Uşak masalındaki kızın yaptığı bu aşk sınamasına, annesinin etkisinde kalması sebep olmaktadır.

Kurnaz Avcı adlı Alman masalında da, annesinin etkisi altında kalarak sevdiği adama ihanet eden bir kadın yer almaktadır. Masalın sonunda erkek karakter, kızın ihanetini affetmeyi tercih eder ve masal mutlu sonla sonuçlanır.

Yatalak Mehmet adlı Türk ve Köylünün Uyanık Kızı adlı Alman masalında ise akıllı kadınlara yer verilmektedir. Yatalak Mehmet adlı masaldaki kız, akli sayesinde Mehmet’i yatalaklıktan kurtarıp memleketin en zengini haline getirmekte ve Köylünün Uyanık Kızı adlı masaldaki kız ise yine akli sayesinde kralla evlenmektedir.

İncelenen Türk masallarında evliliğin çoğu zaman kırk gün kırk gece sürdüğü, yemekli ve müzikli olduğu saptanmıştır. İncelenen Alman masallarında ise kırk gün kırk gece süren düğünlerin yerini şenlikli düğünler almaktadır. Bunların yanı sıra yalnızca nikâhla sağlanan düğünlere de rastlanmıştır. Altı Uşak adlı Alman masalında ise kilisede nikâh kıyıldığına değinilmektedir. Bunların yanı sıra incelenen masallardaki eşlerin, evlilikleri yıpratıcı bir süreçten geçtiği takdirde tekrar evlendikleri belirlenmiştir. Düğün masrafları incelenen masallarda erkeğin ailesi

tarafından, aileden söz edilmiyorsa erkeğin kendisi tarafından, eğer kızın ailesi statü olarak erkeğin ailesinden üstünse kızın ailesi tarafından karşılanmaktadır.

İncelenen masallarda, sonunda ölüm olmaksızın evliliklerin son bulması, terk etme ya da kaçma şeklinde görülmektedir. Peynir Tulumu, Şehzade Ahmet ve Oduncunun Kızı adlı Türk masalları bu duruma örnek olarak verilebilir. Peynir Tulumu adlı masalda keyfî olarak evliliği bitirmenin hoş karşılanmadığı ancak Şehzade Ahmet ve Oduncunun Kızı masallarında yolunda gitmeyen evliliklerin sonlandırılmasının hoş görülebildiği saptanmıştır.

İncelenen Türk masallarında göze çarpan bir diğer durum ise kız isteme, başlık parası, söz kesme, yüz görümlüğü gibi âdetlere yer verilmesidir. Öte yandan evlilikler talip testleri ile de gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” adlı Türk masalında ve Altı Uşak adlı Alman masalında kız isteyen talipler arasından seçim verilen görevler ile sağlanmaktadır. Ancak “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” adlı masalda tek elle nar yeme yarışması düzenlenmekte ki bu “nar” kızın evlilik arzusunu sembolize etmektedir, Altı Uşak masalında ise talibe kızın annesi tarafından denizin ortasındaki kayıp yüzüğü getirme, üç yüz semiz öküz yiyip üç yüz fıçı şarap içme ve kızla saat gece on iki olana kadar kucak kucağa uyumadan durma görevleri verilmektedir. Bu görevlerin sembolik anlamlarına bakıldığında ise erkeğin bu görevler aracılığıyla evliliğe hazırlandığı görülmektedir. Denizin ortasından bulunması gereken yüzük, doğru eşi bulmanın güçlüğüne ve evliliğin olmazsa olmazı bağlılığa; üç yüz semiz öküz yiyip üç yüz fıçı şarap içmek, bolluk, bereket ve güce; saat on iki olana dek uyumadan kucak kucağa durmak ise cinsel güce ve birbirinden sıkılmamaya işaret etmektedir.

İncelenen Türk ve Alman masallarında evlilik içerisinde eşlerden benzer ve değerlere sahip olmaları beklenmektedir. Sevgi, saygı, hoşgörü, tatlı söz, güler yüz vb. değerler eşlerin sahip olması gereken değerler olarak verilirken kıskançlık,

nankörlük, açgözlülük, sırta sahip çıkamama gibi değerler de eşlerin ilişkilerinde kaçınması gereken değerler olarak verilmektedir.

Masallarda mutlu son evlilik sayesinde gerçekleşse de evlilik her zaman mutluluk getirmeyebilmektedir. Örneğin On İki Kardeş ya da Altı Kuğu adlı Alman masallarında olduğu gibi kızlar, evlendikleri erkeğin annesi tarafından iftiraya uğrayarak kocası tarafından ölüme mahkûm edilebilmektedir ki bu ölüm mahkûmiyeti aslında evliliğin bitmesi yani boşanma olarak yorumlanabilir. Yahut Üç Turunçlar adlı Türk masalında olduğu gibi erkek, kandırılarak sevmediği bir kadınla evlenebilir ki bu durumda asıl evlenmesi gereken kız, sevdiği erkekle evlenen kadınla rekabete girmesine rağmen başarıya ulaşamaz. Başarı ancak sabırla gelebilir. Erkek ise bu sırada istemediği bir hayatı yaşamakta olduğundan yaşam enerjisini yitirir ve hastalanıp yataklara düşer. “Bacı Bacı, Can Bacı...” adlı Türk ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş adlı Alman masalındaki kadınlar ise, hileleri ile yerlerine geçen kadınlarla birer bebeğe sahip olduklarından rekabet içine girmezler. Onların öncelikleri birer eş olmaktan ziyade birer anne olmaktır. Sabırlarının ödülü olarak da kocaları tarafından tekrar kurtarılıp eski konumlarına dönerler. Görülebileceği gibi incelenen masallardaki tüm bu sorunların sebebini evliliğe dâhil olan üçüncü kişiler oluşturmaktadır. İncelenen masallar içerisinde Peynir Tulumu ve Perili El adlı Türk masallarında ise sorunlar kişilerin kendisinden kaynaklanmaktadır. Peynir Tulumu adlı masaldaki kız, kocasını, onun sırrını tutamadığı için yitirmekte ve sonunda onu bulup ona kendini affettirmekte; Perili El adlı masalda da kız, ev işlerinde başarılı olmadığı için kocasının gösterdiği sabrın azalmaya başladığını görmekten büyük üzüntü duyar ve sonunda perilerin yardımıyla ev işleri yapmaya başladığında bu davranış kocası tarafından iltifatlarla pekiştirilir. Perili El adlı masaldaki bu pekiştirme de kadınlara biçilen toplumsal cinsiyet rollerinin masallar aracılığıyla aktarımının bir örneğini oluşturmaktadır.

İncelenen Türk ve Alman masallarında, ikinci evlilikle gelen kadınların kendisinden önceki kadından kalan çocuklara eziyet ettiği ve onlardan kurtulmaya

çalıştığı gözlenmiştir. Bu kadınlar, bu şekilde kendisinden önceki kadının izlerini yuvalarından silmeye çalışmaktadır. Sedef Bacı ve “Bacı Bacı, Can Bacı...” adlı Türk masalları ile Altı Kuğu ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş adlı Alman masallarında bu duruma rastlanmaktadır. Ayrıca “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki ikinci evlilikte ise erkeği kandırarak ilk eşin yerine geçen kadın, tıpkı ikinci evlilikle gelen kadınlar gibi davranarak yerine geçtiği kızın kardeşinden kurtulma çabasına girmektedir. İkinci evlilikle gelen tüm bu kadınlar, dominant karaktere sahiptir ve isteklerini kocalarını kışkırtarak ya da kendi başlarına kararlar alarak yapabilmektedirler. İkinci evlilikle gelen bir eş olmamasına rağmen dominant bir kadın da Balıkçı ile Karısı adlı Alman masalında yer almaktadır. Bu kadın, aç gözlülüğü ve hırsı yüzünden kocasının üzerinde bir baskı kurup ona istediklerini yaptırmaktadır. Kanaatkâr olan kocası ise, istemeden de olsa karısının taleplerini yerine getirmekte, yalnızca cılız ve başarısız karşı koyuşlarla karısı karşısında bir varlık gösterememektedir.

Oduncunun Kızı adlı Türk masalında ise kızın ilk evliliğindeki kocası ailenin dominant karakteridir. Kıza yasaklar koyar ve onu hapseder. Kız, kocasının yasağını çiğnediğindeyse kocası tarafından yenmemek için kaçmak zorunda kalır. İkinci kocasıyla ise daha sağlıklı bir ilişkileri vardır. Kocas, kızı korumaya çalışmakta ve ona saygı duymaktadır. Ancak kızın korkusu, etrafında eski kocası olan Arap’tan izler gördükçe daha da artmaktadır. Sonunda eski kocası herkesin uykusunu bağlar ancak onu uyanık tutar ve “yemek” üzere kaçırmaya çalışır. Daha önce Sedef Bacı, “Bacı Bacı, Can Bacı...”, Altı Kuğu ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş masallarında ikinci evlilikle gelen kadınların, önceki evliliğin izlerini silmeye çalıştığını söylemiştik. Bu masalda ise kadın, kendisinin yaptığı önceki evliliğinin izlerini silmeye çalışmaktadır. Kendisine eski evliliğini hatırlatan şeyler onun içine korku salmakta ve herkes uyurken onu uyanık tutmaktadır. Masalın sonunda kocası, kadının eski kocası olan Arap’ı, kapının önüne karısını korumak için koyduğu aslanla kaplana atarak bu korkulardan karısını arındırır.

İncelenen masallardaki evliliklerde Sedef Bacı, “Bacı Bacı, Can Bacı...”, Altı Kuğu ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Balıkçı ile Karısı masallarında görülen, evlilik içerisindeki dominant kadınların yanı sıra dominant erkeklere de rastlanmaktadır. Bu evliliklerden birinin Oduncunun Kızı adlı masal olduğundan söz ettik. Diğerleri ise Şehzade Ahmet adlı Türk masalı ve Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı Alman masalıdır. Bu iki masalda baba figürü, çocukları hakkında aldığı kararları hiçbir şekilde karısına danışmadan ve ona bir söz hakkı tanımadan verir. Çocuklar üzerindeki kararlarda tek hâkim erkektir.

İncelenen masallarda eşitliğe, güvene, saygı ve sevgiye dayalı evlilikler de saptanmıştır. Bunlara örnek olarak ise Rüzgârı, Yatalak Mehmet ve Perili El adlı Türk masalları ile Kurnaz Avcı ve Köylünün Uyanık Kızı adlı Alman masallarını vermek mümkündür. Rüzgârı adlı masalda eşler karşılaştıkları zor durumlar karşısında birlikte ağlamakta, birlikte iştahlarının kesilmekte ve uykusuz kalmakta, birlikte fakirlik çekmekte, birlikte çalışmakta, kısacası yapılabilecek her şeyi birlikte yaparak birbirlerine hayat arkadaşı ve dert ortağı olmaktadırlar. Bu bağlamda Rüzgârı adlı masal eşitliğe, saygı ve sevgiye dayalı bir evliliğin profilini incelenen masallar arasında en güzel çizen masal olarak kabul edilebilir. Ayrıca Rüzgârı ve Yatalak Mehmet adlı masalarda erkek karakterlerin, eşlerinin görüşlerine değer verdiği ve bunları uyguladıkları saptanmıştır. Perili El adlı masalda da birbirine değer veren bir çift göze çarpmakta ve güler yüz, tatlı dil ve gönül hoşluğunun önemine vurgu yapılmaktadır. Kurnaz Avcı ve Köylünün Uyanık Kızı adlı masalarda ise eşitlik, daha çok maddî yönüyle yansıtılmış ve mal-mülk ortaklığı olarak sağlanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masalları, baba-kız ilişkileri bağlamında irdelendiğinde babaların, kızlarına iyi birer gelecek sunmak istedikleri, bazen onları birer birey olarak kabul edip söz hakkı tanıdıkları bazense birey olarak kabul etmedikleri ve onlar hakkındaki kararları kendilerinin verdiği, aralarındaki bazen iletişimsizliğin olabildiği belirlenmiştir.

Sedef Bacı adlı Türk masalında kara vezir, kara kızını iyi göstererek padişahla evlendirir. Masalın sonunda yer alan bir başka evlilik ise başka bir ülkenin padişahının üç kızını, masalın kahramanı olan “Sedef Kız”’a bakarak iyi niteliklere sahip olduğunu düşündüğü Sedef Kız’ın üç kardeşiyle evlendirir. İki farklı baba, bu masal içerisinde kızlarını mutlu olacakları yaşantılara sahip olmalarını umarak evlendirirler. Kara vezirin kızının, padişahla evlenene kadar kendisini herkese iyi göstermeye çabaladığı masalda vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu evliliği onun da istediği anlaşılmaktadır ancak masalın sonunda yer alan evlilikte baba, kızları için doğru olduğunu düşündüğü şeyi yaparken onlara fikirlerini sormamakta, yani onları birer birey olarak kabul etmemektedir.

Sedef Bacı masalındaki baba-kız ilişkilerinden biri de masalın asıl kahramanı olan “Sedef Kız” ile babası arasındadır. Bu ilişki için masalın başında babasının çocuklarını tacından, tahtından üstün tuttuğu ve dünyayı verseler de onları değişmeyeceği vurgulanırken baba, masalın sonrasında karısının, kızına attığı iftiralara aldanır ve kız, babasının gözünden düşer. Altı Kuğu adlı Alman masalındaki baba figürü de yeni evlendiği eşinin, önceki eşinden olan çocuklara eziyet etmesinden korkarak onları korumak adına bir başka saraya taşımakta ancak yine de karısının yapacaklarına engel olamamaktadır. Erkek çocuklarını karısının büyüyle kaybeden baba, kızını tekrar yanına almak ister ancak kız babasına yalvararak ormanda bir gece daha kalmak için izin alır. Bu bağlamda Sedef Bacı masalında, kızlarını Sedef Kız’ın üç erkek kardeşiyle evlendiren babanın aksine bu masalda kızını bir birey olarak kabul eden bir baba vardır. Kız ve erkek çocuklarını, üvey annelerinden koruyamayan diğer baba figürleri de “Bacı Bacı, Can Bacı...” adlı Türk ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş adlı Alman masallarında yer almaktadır.

“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” adlı Türk masalındaki baba ise kızını kimseye layık görmemekte ve kimseyle paylaşamamaktadır. Babasına kalırsa evlenemeyeceğini anlayan kız da babasına bir kâğıt yazarak kendi düşüncelerini

anlatır ve bir yarışma tertip edilmesini talep ederek bu yarışmanın kazananı ile evlenmek istediğini dile getirir. Babası da kızının bu talebini uygun bulur ve gerçekleştirir. Bu masaldaki iletişim yolu olan “kâğıt yazma” irdelendiğinde baba ile kızı arasında bir iletişimsizlik ve resmiyet olduğunu söylemek yerinde olacaktır, öte yandan babanın kızını bir birey olarak kabul ettiği ve onun düşüncelerine önem verdiği de, kızının talebini uygun bulup gerçekleştirişine bakarak söylenebilir. Kızlarını çok sevdiği halde, kızlarıyla arasında bir mesafe ve iletişimsizlik olan bir diğer baba figürüne ise Şehzade Ahmet adlı Türk masalında rastlanmaktadır. Bu masaldaki şehzade, kurtardığı kızların en büyüğü tarafından bir dağ başına yollanır ve orada “Hacı Baba!” diye bağırması, eğer bir karşılık alırsa en büyük kızının en küçük sarayını istediğini söylemesi fakat eğer cevap alamazsa tekrar bağırmaması, bağırırsa kendi mezarını kazacağını öğütlenir. Şehzade, tavsiyeye uyar ve dileğinin o daha sormadan gerçekleştiği cevabını alır. Sonra şehzade, bir kez de “Hacı Baba”ya köşkü geri alması için seslenir ve “Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!” cevabını alır. Kızların, babalarıyla iletişimlerinde bir elçiye ihtiyaç duymaları ve babanın dağ tepesi gibi ulaşılmaz bir yerde olması aralarındaki iletişim sorununu ve baba ile kızları arasındaki mesafeli ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Ayrıca bu masalda değinilen babaya tekrar seslenilememesi durumu babanın öfkeli mizacını ortaya koymaktadır ki bu mizaç baba ile kızları arasındaki mesafe ve iletişimsizliğin temel kaynağı olabilir. Öte yandan babadan gelen; dileğin, o daha sormadan gerçekleştiği cevabı da kızlarına verdiği değerın göstergesi konumundadır. Fakat incelenen masallardaki babalar, kızlarını her zaman Şehzade Ahmet masalındaki baba gibi karşılıksız sevmemekte; bazen kızlarını, onların kendisini sevdiği ölçüde sevmekte ve o ölçüde değer vermektedir.

Kızlarının kendisine duyduğu sevgiyi ölçmeye çalışan ve onlara o ölçüde değer veren babalara Yatalak Mehmet adlı Türk ve Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı Alman masallarında rastlanmaktadır. Bu masallardaki babalar, kendisini “tuz kadar” sevdiğini söyleyen kızlarını cezalandırmaktadır. Bu ceza Yatalak Mehmet masalında cellada teslim edilme, Çeşmedeki Kaz Çobanı adlı masalda ise ormana terk edilme şeklinde gerçekleşmektedir. Ayrıca Yatalak Mehmet masalında da Çeşmedeki Kaz

Çobanı masalında da babalar, tatmin edici cevaplar aldıkları diğer iki kızlarını ödüllendirmektedir. Bu ödül de Yatalak Mehmet masalında vezirlerin oğullarıyla kızlarını evlendirme, Çeşmedeki Kaz Çobanında ise ülkeyi kızlar arasında paylaşırma şeklinde gerçekleşmektedir. Bu duruma bakarak bu masallardaki babalardan Türk olanının kızı için iyi bir geleceği evlilik yoluyla, Alman olanının ise maddi bağımsızlık yoluyla edindirmeye çabaladığı söylenebilir. Bu babalar masalda, kendilerini “tuz kadar” seven kızlarına verdikleri cezalardan dolayı pişmanlık duyar ve sonunda kızlarına kavuşurlar. Fakat bu kavuşmada Yatalak Mehmet masalındaki kız, babasından hesap soran ve onu affedip affetmeme seçimini ellerinde tutan güçlü bir karakter olarak karşımıza çıkarken Çeşmedeki Kaz Çobanı’ndaki kız, bu konularda söz hakkı olmayan edilgen bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rüzgâröğlü adlı Türk masalındaki baba, çocukları (kız ve erkek) arasında ayırım yapmayan, onları koruyup kollayan ve onları seven bir baba olarak karşımıza çıkmaktadır ancak bazen masal dünyasında da babalar, gerçek dünyada olduğu gibi çocukları arasında ayırım yapabilmektedir. On İki Kardeş adlı Alman masalı bu tür bir babaya örnek olarak verilebilir. Bu masalda on iki oğlu olan kral, on üçüncü çocuğu kız olacak olursa on iki oğlunu öldürtüp kızı büyük bir servete kavuşturmayı ve krallığın tek vârisi yapmayı planlamaktadır. Bu durum ise, babanın çocukları arasında yapacağı ayırımın sembolik bir anlatımıdır.

Alacapost adlı Alman masalında ise kızına duyduğu sevgiyi sapkın bir boyuta taşıyan bir baba figürü yer almaktadır. Bu masaldaki baba, ölen karısına duyduğu aşkı kızına yansıtmakta ve onunla evlenmek istemektedir. Bu durum karşısında kız, öncelikle babasını vazgeçirmeye çalışmakta ancak bunu başaramayacağını anladığında çözümü kaçmakta bulmaktadır.

Peynir Tulumu adlı Türk masalında yer alan baba, kızları için farklı değerlerde başlık paraları belirleyerek onlara değer biçmektedir. Onları evlendirirken

fikirlerini almasa da baba evine geri dönüşleri için açık bir kapı bırakmaktadır. Ayrıca bu masaldaki babanın en küçük kızı, kocasını darıltarak kaçırdığında onu aramak üzere yola çıkmadan önce babasından bir demir elbise, bir demir baston ve bir demir çarık ister. Babası hiç karşı çıkmadan kızının isteklerini yapar ve kızı döndüğünde de onu ve yanında kızını verdiği peynir tulumu değil de yakışıklı bir delikanlı gördüğü için çok sevinir. Babanın bu masalda evlilik öncesi kızlarının fikirlerine değer vermediği, onları birer birey olarak kabul etmediği ancak evlilikleri sonrasında onları birer birey olarak kabul edip düşüncelerine değer verdiği yorumu yapılabilir. Ayrıca istediği başlık paraları ile gösterdiği üzere kızlarını evlendirmek için ilk ölçütü damadın mali durumu olsa da kızıyla birlikte kızının yanında bir peynir tulumu yerine yakışıklı bir delikanlı gördüğündeki sevinci, kızının mutluluğunu önemseyen ve kızına değer veren bir baba olduğu izlenimi yaratmaktadır.

Köylünün Uyanık Kızı adlı Alman masalında ise babayla kızı üzerinden sembolik olarak duygu ile mantık çatışmasının verildiği ve bu çatışmada duyguyu yansıtan babayı, başta mantığı yansıtan kızının sözünü dinlemediği için hapsedildiği yerden kızı kurtarmaktadır. Yani duygunun esaretini yine mantık kurtarmaktadır. Bu duruma bakarak babanın, kızını birey olarak görmediği ve düşüncelerine değer vermediğini söylemek doğru olmayacaktır çünkü aynı masalda baba, kızının verdiği ilk tavsiyeye uyarak toprak sahibi olmakta ancak minnet duygusuna yenik düştüğü için kızının verdiği ikinci tavsiyeye uymamakta ve bunun pişmanlığını yaşamaktadır. Ayrıca baba-kız toprakta birlikte çalışıp birlikte kazanmaktadır. Bu durum da baba ile kızın iletişimini kuvvetlendiren bir diğer olgudur ki bu masalda da tıpkı Peynir Tulumu masalındaki babanın yaptığı gibi, kızının evliliğinden baba evine dönüşü için açık bir kapı her zaman bulunmaktadır.

Oduncunun Kızı adlı Türk masalındaki baba ise kendi hayatına karşılık evde karşısına çıkacak ilk insanı (kızını) takas etmiştir. Bu takas sonucu üzüler de olsa

kızını sevmediği bir adamla evlendirerek bir nevi feda etmektedir. Kızı ise babasını kurtarmak adına başına gelene razı olmaktadır.

İncelenen masallardaki ana-oğul ilişkilerinde üvey annelerin, üvey çocuklarına eziyet ettiği ve onlardan kurtulmaya çalıştığı saptanmıştır. Sedef Bacı ve “Bacı Bacı, Can Bacı...” adlı Türk masalları ile Altı Kuğu ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş adlı Alman masalları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Üvey anne figürü, bu masallardan Sedef Bacı masalında üç erkek kardeşi birer kuşa çevirmekte ve Altı Kuğu masalında altı erkek kardeşi birer kuğuya dönüştürmektedir. Erkek çocukların başına gelen bu dönüşümler, nesli sürdürecektir eril iktidarın evden kaçırılması olarak yorumlanabilir. “Bacı Bacı, Can Bacı...” ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş adlı masallarda ise kardeşler üvey analarının eziyetine dayanamayarak evden kaçmaktadır. Ayrıca “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki üvey anne, çocuklardan kurtulmak için bir fırın yaktırmakta ve çocukların ölü olan öz annesi çocuklara bir tarak, fırça ve sabun olarak kaçmalarını öğütlemektedir. Çocuklar öz annelerinin öğüdünü dinleyerek üvey annelerinin arkalarından yolladığı adamlara tarak, fırça ve sabunu atarak onlardan kurtulmayı başarırlar. Bu masalda üvey ve öz anne aslında aynı kişilerdir. Annenin, üvey olarak tanımlanan yanı çocukları fırına atarak onların karakterini şekillendirmek ve onları elinde “çocukları” olarak tutmak istemekte ancak öz olarak tanımlanan yanı ise onların özgür birer birey olmaları gerektiğini bilmektedir. Bu sebeple öz annelerinin çocuklara tavsiyesi, onların çocuklukları ile alakalı olan “tarak, fırça ve sabun”la yola çıkıp onları artlarında bırakarak kaçmaları, bu yolla kendi karakterlerini bulmaları yönündedir. Seçilen bu objeler çocukla anne arasındaki çocukluk bağlarını simgelemektedir ve çocukların özerk olabilmesi için önce bu bağdan kurtulmaları gerekmektedir. Erkek Kardeş ile Kız Kardeş masalında ise üvey anne, erkek kardeşin bir ceylana dönüşmesine de sebep olmaktadır ancak üvey anne öldüğünde ceylan kardeş tekrar insan kılığına geri dönebilmektedir. Jung (2005: 34), dünyayı yaratan ilk özgürleşme eyleminin anne katli olduğunu dile getirmekte ve Homayounpour (2015: 59) da bu görüşü bir çocuğun kendi zihnini geliştirebilmesi için annesini öldürmesinin şart olduğunu söyleyerek desteklemektedir. Bu bağlamda annenin ölümüyle birlikte Erkek Kardeş ile Kız

Kardeş masalındaki ceylan kardeşin tekrar insan kılığına girmesi, erkek kardeşin özgürleşmesi ve kendi zihnini geliştirmesi olarak yorumlanmaktadır.

Anne katli ile özgürleşen bir diğer oğula da Altı Kuğu adlı Alman masalında rastlanmaktadır. Bu masaldaki anne, gelininin kucağından yeni doğurduğu çocukları alıp oğlunu, karısının çocuklarını yediğine inandırmaya çalışır. Oğlan karısının masum olduğuna inanmak istese de sonunda annesinin iftiralarına boyun eğer ve karısının ölüm emrini verir ancak masalın sonunda karısının masumiyeti ortaya çıktığında öldürdüğü kendi annesi olur. Bu masaldaki annenin, kendisini çocuğuyla özdeşleştirerek doyum sağlamaya çalışan bir anne olduğu, kendi çocuğundan olan çocukları kendisinden olmuş gibi kaçırıp gelinini saf dışı bırakmaya çalışmasına bakarak söylenebilir. Bu masalda oğul, annesini öldürerek özgürlüğünü kazanmaktadır. On İki Kardeş adlı Alman masalında ise yine anne, oğlunu attığı iftiralarla karısına karşı kışkırtmakta ve kızın, ölüm emrinin verilmesine sebep olmaktadır. Annelerin sebep olduğu, kızların ölüm emirlerinin verilmesi durumu, masalarda evliliğin ölümünü yani boşanmayı simgelemektedir. Ancak neyse ki masalarda bu masalda da olduğu gibi gerçekler er ya da geç meydana çıkmakta ve eşler ömürlerinin sonuna dek mutlu yaşantılarına devam edebilmektedirler.

On İki Kardeş adlı Alman masalındaki bir diğer ana-oğul ilişkisi de doğacak on üçüncü çocuğu kız olursa kocasının, diğer on iki oğlunu öldürteceğini öğrendiğinden beri keder içinde olan anne ile oğlu arasındadır. Masalda oğlanın, annesine düşkün olduğundan bahsedilmekte ve anne, oğullarına, başlarına geleceklerden korumak için kaçmalarını tembihlemektedir. Ayrıca annenin, aradan on yıl geçtikten sonra bile oğulları için ağladığı masalda dile getirilmektedir. Oğluna düşkün bir başka anne de Şehzade Ahmet adlı Türk masalında bulunmakta ve bu masalda anne, kocası tarafından önce ölüm sonra sürgün emri verilen oğluyla birlikte saraydan ayrılıp oğluna gerektiğinde öğütler vermektedir. Bu masaldaki oğul figürü, ergenlik dönemi özelliklerini göstermekte ve anneye karşı asi tavırlar sergileyebilmektedir ancak yine de masalın sonunda annesine vefa borcunu

ödemekten de geri kalmamaktadır. Bu masalda olduğu gibi “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...” adlı Türk masalında da ailesine asi tavırlar sergileyen ve başına buyruk hareket eden bir oğula rastlanmaktadır.

Kurnaz Avcı adlı Alman masalındaki oğulun, bir seyahate gitmeden önce anne ve babasına haber verdiği, onların da oğullarının bu kararına saygı duyduğu ve karışmadığı gözlenmiştir. Oğlunun kararlarına saygı duyan bir diğer anne de Peynir Tulumu adlı Türk masalında bulunmaktadır. Bu masalda oğul, dev anasının karısını yiyeceğinden korkarak annesini, karısını yememeye ikna etmek ister fakat konuşma düşündüğü gibi gerçekleşmez. Dev anası, oğlunun karısını Altı Kuğu ve On İki Kardeş adlı masallardaki annelerin aksine kendi gelini olarak kabullenmiştir. Oğlunun sevdiği kızı kabullenmeyen bir anneye Türk masallarından Oduncunun Kızı adlı masalda da rastlanmaktadır. Bu anne, kılık değiştirerek eski kocasından kaçmış olan kızı küçük görüp aşağılamakta ve oğlu onunla evlenmek istediğini söylediğinde bu duruma şiddetle karşı çıkmaktadır. Ne var ki oğlunun kararlılığını gördüğünde ise aradan çekilmeyi tercih etmekte ve oğlunun evliliğini bozmaya çabalamamaktadır. Bu yönüyle Oduncunun Kızı masalındaki anne de Altı Kuğu ve On İki Kardeş adlı masallardaki annelerden ayrılmaktadır.

Üç Turunçlar adlı Türk masalında ise kültürümüzde yer alan “sütanne” olgusuna değinilmekte ve dev anası, sütünü emen delikanlıyı oğlu olarak kabul etmekte ve onu kendi öz oğlundan korumaya çalışmaktadır. Ne var ki kendi öz oğlu dahi bu oğlanı artık kardeşi olarak kabul ettiğinden bu çaba nafi bir çabadır. Sonunda dev anası oğlana yardım etmekte ve öğüt vermektedir. Oğlanın asıl annesi de kocasıyla birlikte, oğlunun düğününde gelinine yüzgörümlüğü takmakta ve oğluyla gelinini sevindirmeye çalışmaktadır. Yani annelik ne şekilde olursa olsun, evlâdını koruyup kollamayı, ona yardım etmeyi ve onun mutluluğunu istemeyi gerektirmektedir.

İncelenen Türk ve Alman masallarında kız kardeşler ile erkek kardeşler arasındaki ilişkiler incelendiğinde kardeşliğin kutsal bir bağ olduğu görülebilmektedir. Kardeşler, birbirleri için her türlü zorluğa göğüs gerebilmekte ve her türlü fedakârlığı yapabilmektedir.

Sedef Bacı adlı Türk ve Altı Kuğu, On İki Kardeş adlı Alman masallarına bakarak, kardeşlerin birbirlerine her zaman dert ortağı olabildikleri, kardeşliğin verilen sözlerden önemli olduğu, erkek kardeşlerin kız kardeşe karşı korumacı davrandığı ve kız kardeşin erkek kardeşlerini kurtarmak uğruna ölümü bile göze alabildiği saptanmıştır. Bu masallardan Sedef Bacı adlı masaldaki kız kardeş; kuşa dönüşen erkek kardeşlerini susup örererek, Altı Kuğu masalındaki kız kardeş susup gülmeden örererek, On İki Kardeş masalındaki kız kardeş ise susup gülmeyerek kurtarmaktadır. Bu kurtuluşların tümünün ortak noktası olarak susmak göze çarpmakta ve kadının en büyük silahı olarak incelenen masallarda “susma” eylemi toplumsal bir cinsiyet rolü olarak kadınlara sunulmaktadır.

“Bacı Bacı, Can Bacı...” adlı Türk ve Erkek Kardeş ile Kız Kardeş adlı Alman masalındaki erkek kardeşler, kız kardeşlerinin tüm uyarılarına rağmen susuzluklarını gidermek üzere bir su içerler ve içtikleri bu su sonucu geyik ya da ceylana dönüşürler. Erkek kardeşlerin çektiği bu susuzluğu Graber (1996: 195) sevgi susuzluğu olarak nitelemektedir. İki masalda da kız kardeşlerin, erkek kardeşlerine karşı anaç tutumlar sergiledikleri ve erkek kardeşlerine nazaran daha temkinli hareket ettikleri saptanmıştır. Bu masallardan “Bacı Bacı, Can Bacı...” masalındaki kız kardeş, bir bebek dünyaya getirdikten sonra kardeşinin yardım çağrısını, bebeğini bahane göstererek reddetmekte yani kardeşini geri plana atmaktadır. Artık kız kardeşin önceliği kardeşlikten anneliğe kaymıştır. Erkek Kardeş ile Kız Kardeş adlı masaldaki kız kardeş ise ölü hâlde bebeğini ve erkek kardeşini gözetmeye çalışmaktadır.

Rüzgâroğlu adlı Türk masalında da kız kardeş ile erkek kardeşi, başlarına gelen hiçbir felaketin ayrı düşüremediği görülmektedir. İncelenen masallarda kardeşlik bağının her felaketten daha üstün olduğu açıkça görülebilmektedir.

İncelenen Türk ve Alman masallarında bulunan yan karakterlerle ilgili kadın-erkek ilişkilerinde bu yan karakterlerin ya kahramana yardım etmek için ya kötülük etmek için ya da hikâyenin gidişatını değiştirmek için var olduğu saptanmıştır. Bu tür karakter kadrosu masallarda kocakarı, cadı, pir, derviş, peri, doktor, cellat, dev, çocuk vb. kişilerden oluşmaktadır.

“Türk ve Alman Masallarında Flört” başlığı içerisinde yedi Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş, Sevgili Roland) evlilik öncesi dönemler, kahramanlarının karakter özellikleri ve birbirlerine karşı tutumları, erginleme ve arınma süreçleri ile masalların aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik öncesi dönemdeki kadın-erkek ilişkilerinde benzerlik olarak; T7, A2, A5 ve A9 masallarında edilgen kadınlara; T10 ve A7 masallarında akıllı-yapıcı kadınlara; T9 ve A3 masallarında evlilik öncesi cinselliğe yer verildiği; T9 ve A10 masallarında erkeklerin evlilik hazırlıklarını başlatmak üzere kadınları yalnız bıraktığı ve araya giren mesafelerin ise ilişkiyi zor durumlara sürüklediği; T7, A2 ve A9 masallarındaki kadınların susup örme, susup gülmeme ve susup gülmeden örme eksenlerinde arınma ve erginleme süreçleri yaşadıkları; T1, A1, A2, A5 ve A9 masallarındaki kadınların içinde bulundukları zor durumlardan ormana/ağaca sığındıkları ya da arınma ve erginleme sürecini ağaca çıkarak başlattıkları ile bu ormandan/ağaçtan flört dönemine

girecekleri erkekler tarafından indirildikleri; T1 ve A2 masallarında kızların çıktıkları ağaçlardan zor kullanarak ya da hile yoluyla indirildikleri; T1, T3, A1, A5, A6 ve A10 masallarında kadınların ev işleri yaparak arınma ve erginleme süreci yaşadıkları; T3, A1 ve A5 masallarındaki kadınların düştükleri zor durumlardan kılık değiştirerek kurtuldukları ve gerçek kılıklarına da sevdikleri erkekler sayesinde döndükleri; T3 ve A1 masallarında kılık değiştirerek gizlenen kadınların, kendilerini sevdikleri erkeklere gösterme yollarından birinin onlar için yaptıkları yiyeceğe yanlarındaki değerli bir eşyayı (yüzük, altın masura vb.) gizlemek olduğu; T8 ve A5 masallarındaki erkeklerin kadınların işlevselliklerine ya da sosyal statülerine bakarak onlar hakkındaki tutumlarını değiştirdikleri; T2 ve A3 masallarında taliplerin, sevdikleri kadınlar ile, kadının kendisi tarafından ya da kadının annesi tarafından verilen görevler ya da yarışmalar ile evlenmeye hak kazandıkları; T2 ve A3 masallarındaki erkeklerin aşklarının, sevdikleri kadınlar tarafından bir sınamaya tabi tutulduğu saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik öncesi dönemdeki kadın-erkek ilişkilerinde farklılık olarak; T6 ve T9 masallarındaki kadınların, erkekler tarafından içlerinde bulundukları zor durumlardan kurtarıldığı ve bu bağlamda bu masallarda kahraman erkeklere yer verildiği; T7 masalında sonradan gelen kadının kıskanılıp bu kadına iftira atıldığı ve bu iftiraya karşılık erkeğin önce sevdiği kadına güvenmeyi tercih ettiği ama sonra üçüncü kişilerin doldurmasına geldiği; T3 masalında kadının, erkeğin annesi tarafından hor görüldüğü; T8 masalında dert ortağı olabilen bir kadına yer verildiği ve erkeğin bu kadın karşılık vefakâr davrandığı; T10 masalında öncesinde annesine sonrasında ise sevdiği kadına bağımlı ama saf, kibar ve düşünceli bir erkeğin yer aldığı ve bu erkeğin yanında annesi ya da sevdiği kadın olmadan geçirdiği yolculuk ve bir işte çalışma yoluyla erginleme sürecini yaşadığı saptanırken; A6 ve A10 masallarında güçlü kadınlara yer verildiği; A10 masalında sevdiği kadına karşı sadakatsiz olan bir erkeğin yer aldığı; A1, A2, A6 ve A9 masallarında erkekler tarafından kadınlara bir evlenme teklifinde bulunulduğu ya da kızın yanında çevreye bir evlilik bildirisi yapıldığı; A2 masalında eğitilmiş ve kültürlü bir erkeğin yer aldığı; A1 masalında ensest bir sevginin söz konusu olduğu; A3 ve

A8 masallarında annesinin korkusu ya da dolduruşu ile hareket eden kadınların yer aldığı; A8 masalındaki erkeğin aşkta intikama ve affa yer verdiği saptanmıştır.

“Türk ve Alman Masallarında Evlilik” başlığı içerisinde sekiz Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Perili El, Peynir Tulumu, Sedef Bacı, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalında (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş, Sevgili Roland) biçimsel olarak evlilik; evliliğin ne yolla (nikâh, düğün vb.) yapıldığı, düğün âdetleri ve düğün sorumluluklarının kim ya da kimler tarafından üstlenildiği; masalların aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar da göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evliliklere dair benzerlik olarak; T1, T4, T7, T9, T10, A1, A2, A5, A6, A7 ve A10 masallarında standart düğünlere; T1, T2, T3, T5, T7, T9, T10 ve A9 masallarında kırk gün kırk gece düğünlere ya da şenlikli düğünlere; T2, T3, A3 ve A7 masallarında masal sonunda yeniden kırk gün kırk gece düğün ya da şenlikli düğünlere; T2 ve A6 masallarında şartlı/anlaşmalı evliliklere; T9 ve A3 masallarında düğün alayına; T2, T5 ve A3 masallarında kız isteme ya da kıza talip olmaya yer verildiği ile T7, T9 ve A10 masallarında düğün sorumluluklarının erkeğin ailesi tarafından üstlenildiği saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evliliklere dair farklılık olarak; T3 masalında törensiz bir evliliğe; T5 masalında başlık parasına, söz kesip düğün günü kararlaştırmaya; T3 ve T5 masallarında düğün âdetlerine dair çalgıcıların yer aldığı, koyunların kesildiği, kazanda pilav pişirildiği, tepside tatlı yapıldığı gibi ayrıntılara; T4 ve T9 masallarında kadının gelinlik giydiğine; T7 masalında kına yakma âdetine; T9 masalında düğünden sonra kıza yüz görümlüğü verilmesi âdetine yer verilirken A8 masalında nikâhla sağlanan evliliğe; A3 masalında kilisede nikâh kıyıldığına; A2 masalında anlaşarak (zor bir durumdan kurtulmak için) evliliğe; A10 masalında

düğünde genç kızların şarkı söylemesi âdetine yer verildiği ve A9 masalında düğün sorumluluklarının erkeğin kendisi tarafından, A5 masalında kızın ailesi tarafından üstlenildiği saptanmıştır.

“Türk ve Alman Masallarında Karı-Koca İlişkileri” başlığı içerisinde on Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Perili El, Peynir Tulumu, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Balıkçı ile Karısı, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş) evlilik sonrası dönemler, kahramanlarının karakter özellikleri ve birbirlerine karşı tutumları, evlilik içerisindeki dominant karakterler ve üçüncü kişilerin evliliğin gidişatına etkisi ile masalların aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik sonrası dönemdeki karı-koca ilişkilerinde benzerlik olarak; T1, T9 ve A6 masallarında erkeklerin sevdikleri kadından başka bir kadın ile (kandırılarak) evlendikleri ya da bir dönem evlilik hayatı yaşadıkları; T1 ve A6 masallarındaki kadınların, bebek sahibi olduktan sonra asli görevlerini bebeklerine bakmak addederek kendi yerlerine geçen kadınlarla bir rekabete girmedikleri, içlerinde bulundukları durumlar karşısında boyun eğip sabrettikleri; T1, T7, A2 ve A6 masallarında ikinci eş olan tüm kadınların, kendisinden önceki eşten kalan çocuk ya da kardeş karşısında, ona/onlara zulmetme, kocasını ona/onlara karşı kışkırtma, onu/onları ortadan kaldırma gibi eylemler gerçekleştirdiği; T2 ve A3 masallarındaki kocaların evlenmeden önce çektiklerini evlendikten sonra eşlerine ödetmeye çalıştıkları, bu uğurda eşlerini aşağılattıkları ve bu kadınların kocalarına evlendikten sonra saf bir şekilde itaat ettiği; T3, T6 ve A3 masallarındaki çiftlerin iş yükünü ve dertleri paylaştıkları; T3, T4, T5 ve A7 masallarında sevgi, saygı, güven, hoşgörü, nezaket, güler yüz, sabır ve sadakat gibi iyi değerlere sahip karı-kocaların yer aldığı; T6, T10 ve A7 masallarındaki evliliklerde eşlerin eşit sayıldığı ilişki modeline yer verildiği; T1, A4 ve A6

masallarında evlilik içerisinde karar almada dominant kadınlara yer verildiği; T2, T3, T8 ve A5 masallarında ise evlilik içerisinde kural koyma ve karar almada dominant erkeklere yer verildiği saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki evlilik sonrası dönemdeki karı-koca ilişkilerinde farklılık olarak; T9 masalında kadınlar arası evlilik rekabetine ve sevdiği kadınla evlenemeyen adamın, sevdiği kadına duyduğu aşk ve özleminden yataklara düştüğü; T7 masalında ikinci karısına, önceki eşinden olan çocukları konusunda güvenen; T1 masalında ise ikinci karısının, çocukları hakkındaki isteklerine karşı çıkarak çocuklarının tarafını tutan bir kocaya yer verildiği; T4 masalında elinden ev işleri gelmeyen bir ev hanımına yer verildiği; T8 masalında karısı tarafından terk edilen ve kendisini, karısına affettirmeyi denemek yerine başka kadınların peşine düşen bir kocaya yer verildiği; T2 masalında karısına, onu zorluklarla boğuşturarak eziyet ederken kendisi keyif süren zalim bir kocaya yer verildiği; T3 masalında karısına yasaklar koyan, kaba ve zalim bir kocaya yer verildiği saptanırken A2 masalında ikinci karısına, önceki karısından kalan çocukları konusunda güvenmeyen bir kocaya yer verildiği; A1 masalındaki adamın, ölen karısına duyduğu aşkın ve özlemin onu, öz kızına karşı duyduğu ensest bir aşka yönelttiği; A4 masalında kocasına karşı sevgi duyan ve onunla birlikte hareket eden kadının açgözlülük ile kocasına karşı zamanla tutum değiştirerek sevgisiz, saygısız ve şiddete meyilli bir hâl aldığı ve yine aynı masalda karısı tarafından ezilen, tok gözlü bir kocaya yer verildiği; A7 masalındaki evlilikte karı ile koca arasında bir üstünlük mücadelesine yer verildiği; A7 ve A8 masallarındaki evliliklerde mal ve mülkte ortaklık olduğu; A2 ve A9 masallarındaki evliliklerde de üçüncü kişi (kaynana) sorununa yer verildiği saptanmıştır.

“Türk ve Alman Masallarında Ebeveyn-Evlat İlişkileri” başlığının ilk alt başlığı olan “Türk ve Alman Masallarında Baba-Kız İlişkileri” başlığı içerisinde sekiz Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Peynir Tulumu, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Yatalak

Mehmet) ve altı Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, On İki Kardeş) baba-kız ilişkileri; babalar ile kızları arasındaki iletişim ya da iletişimsizlik, babaların kızlarına karşı tutumu ve kızların babalarına karşı tutumu göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki baba-kız ilişkilerinde benzerlik olarak; T6, T7 ve A2 masallarında kızlarına karşı korumacı bir tutum sergileyen babaların; T5 masalında kızının düşüncelerine, kızının yaptığı evlilik sonrasında, T2, A2 ve A7 masallarında ise genel olarak değer veren babaların; T5 ve A9 masallarında kızını ya da en küçük kızını daha çok severek evlatları arasında ayırım yapan babaların; T1 ve A6 masallarında kızını, karısına karşı korumayı başaramayan babaların; T10 ve A5 masallarında ise kızlarının kendisine duyduğu sevgiyi ölçmeye çalışan ve onlara kendisine duydukları sevgi oranında (miras paylaştırarak ya da iyi kısmetlerle evlendirerek) değer biçen babaların yer aldığı belirlenmiş olup yine T10 ve A5 masallarında babaları tarafından cellada teslim edilen ya da ormana terk edilen kızların sonunda babalarını affetmeyi tercih ettikleri saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki baba-kız ilişkilerinde farklılık olarak; T7 masalında kızlarına iyi bir gelecek sunmaya çalışan babaların, T7 masalında kendisine atılan bir iftira sonucu babasının gözünden düşen bir kızın, T7 masalında kızının düşüncelerine değer vermeyen ve T5 masalında kızının düşüncelerine kızı evlenmeden önce değer vermeyen babaların, T6 masalında sorumluluk sahibi bir babanın, T8 masalında sert mizaçlı ancak kızına düşkün bir babanın, T2 ve T8 masallarında babalar ve kızları arasında bir iletişim kopukluğunun, T2 masalında kızını paylaşamayan bir babanın, T10 masalında babasından kendisini cellada teslim edişinin hesabını soran bir kızın ve T3 masalında da babasını kurtarmak için istemediği bir evlilik yapan fedakâr bir kızın yer aldığı saptanırken A1 masalında kızıyla evlenmek isteyen bir babanın ve bu babaya direnç

gösterip ondan kaçan bir kızın, A7 masalında ise babasına akıl veren ve onu zor bir durumdan kurtaran bir kızın yer aldığı saptanmıştır.

“Türk ve Alman Masallarında Ebeveyn Evlat İlişkileri” başlığının ikinci alt başlığı olan “Türk ve Alman Masallarında Ana-Oğul İlişkileri” başlığı içerisinde dokuz Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”, Oduncunun Kızı, Peynir Tulumu, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı, Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve beş Alman masalındaki (Altı Kuğu, Altı Uşak, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Kurnaz Avcı, On İki Kardeş) ana-oğul ilişkileri; anneler ile oğulları arasındaki iletişim ya da iletişimsizlik, annelerin oğullarına karşı tutumu ve oğulların annelerine karşı tutumu göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir. Üvey annelerin oğullar ile ve dev analarının oğlu saydığı insanlarla olan ilişkilerine de bu başlık içerisinde yer verilmiştir.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki ana-oğul ilişkilerinde benzerlik olarak; T1, T7, A2 ve A6 masallarına oğluna ya da oğullarına zarar veren ya da vermeye çalışan annelerin; T5 ve A8 masallarında oğlunun kararlarına saygı duyan annelerin; T1 ve A9 masallarında oğlunu ya da oğullarını zor durumlardan kurtaran annelerin; T10 ve A2 masallarında annelerinin etkisinden kurtulan oğulların ve A6 masalında üvey annesinin etkisinden (büyüsünden) kurtulan bir oğlun yer aldığı saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki ana-oğul ilişkilerinde farklılık olarak; T9 masalında sütünü emip anne olarak edinilen ve oğlu saydığı insana karşı korumacı bir tutum sergileyen bir dev anasının, T8 ve T9 masallarında oğluna öğüt veren bir annenin ve oğlu olarak kabul ettiği insana öğüt veren bir dev anasının, T6 masalında annesini zor bir durumdan kurtaran bir oğlun, T8 masalında kocasına karşı oğlundan yana taraf olan bir annenin ve annesinin öğüdünü dinlemeyen fakat

sonunda bu anneye karşı vefalı davranan bir oğulun, T2 masalında anne ile oğlu arasında bir iletişimsizliğin, T10 masalında annesine bağımlı olan bir oğulun ve T3 masalında oğlunun yapmak istediği evliliğe karşı ön yargıyla yaklaşan bir annenin yer aldığı saptanırken A9 masalında annesine düşkün bir oğulun, A1 ve A9 masallarında oğlunu, karısına karşı kışkırtan annelerin yer aldığı saptanmıştır.

“Türk ve Alman Masallarında Kız Kardeş-Erkek Kardeş İlişkileri” başlığı içerisinde üç Türk masalı (“Bacı Bacı, Can Bacı...”, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı) ve üç Alman masalındaki (Altı Kuğu, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, On İki Kardeş) kız kardeş-erkek kardeş ilişkileri; kız kardeşler ile erkek kardeşler arasındaki iletişim ya da iletişimsizlik, kız kardeşlerin erkek kardeşlerine karşı tutumu ve erkek kardeşlerin kız kardeşlerine karşı tutumu göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki kız kardeş-erkek kardeş ilişkilerinde benzerlik olarak; T7, A2 ve A9 masallarında erkek kardeşlerini zor durumlardan kurtaran kız kardeşlerin; T1, T6, T7, A2, A6 ve A9 masallarında güçlü kardeşlik bağlarının; T1, T7, A2 ve A9 masallarında kız kardeşlerine karşı korumacı bir tutum sergileyen erkek kardeşlerin; T1 ve A9 masallarında kız kardeşlerini zor durumlardan kurtaran erkek kardeşlerin; T1 ve A6 masallarında ise erkek kardeşlerine karşı anaç bir tutum sergileyen kız kardeşlerin ve bu kız kardeşlere karşı asilik edip onların sözünü dinlemeyen erkek kardeşlerin yer aldığı saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki kız kardeş-erkek kardeş ilişkilerinde bir farklılığa rastlanmamıştır.

“Türk ve Alman Masallarında Diğer Kadın-Erkek İlişkileri” başlığı içerisinde yedi Türk masalı (Oduncunun Kızı, Peynir Tulumu, Rüzgâroğlu, Sedef Bacı,

Şehzade Ahmet, Üç Turunçlar, Yatalak Mehmet) ve dokuz Alman masalındaki (Alacapost, Altı Kuğu, Altı Uşak, Balıkçı ile Karısı, Çeşmedeki Kaz Çobanı, Erkek Kardeş ile Kız Kardeş, Köylünün Uyanık Kızı, Kurnaz Avcı, Sevgili Roland) diğer kadın-erkek ilişkileri; masaldaki yan karakterlerin masal içerisindeki konumu ve masalın asıl kahramanlarıyla olan ilişkileri göz önünde bulundurularak belirtilen Türk ve Alman masalları arasındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki diğer kadın-erkek ilişkilerinde benzerlik olarak; T5 ve A6 masallarında sevenlerin kavuşmasına dolaylı olarak aracılık eden bir kadının ya da yaşlı kadının, T8 ve A10 masallarında kıza yaptığı teklife (saraya davet, evlilik) olumsuz bir yanıt alan erkeklerin yer aldığı saptanmıştır.

İncelenen Türk ve Alman masallarındaki diğer kadın-erkek ilişkilerinde farklılık olarak; T9 masalında sevenleri kavuşturan bir yaşlı kadının, T7 ve T10 masallarında kadın kahramana yol gösterip yardımcı olan bir yaşlı adamın, T7 masalında erkek kahramanı sevdiği kadına karşı kışkırtan bir kadının, kadını tarafsız bir şekilde yargılayarak onun hakkında bir kara veren ve sevenleri kavuşturan bir erkeğin, T5 masalında erkek kahramana karşı anaç bir tutum sergileyip ona dert ortağı olan bir yaşlı kadının, T6 masalında asıl kahramanın çocuklarını bulup büyüten yardımcı bir çiftin, bir başkasının karısının namusuna göz koyan bir erkeğin ve bu erkeğe karşı namusunu korumak adına ölümü göze alan bir kadının, T8 masalında iyiliğe (canının bağışlanmasına) karşılık iyilik eden bir erkeğin (dev) ve T10 masalında kendisine teslim edilen kıza karşı merhamet gösterip onu canını bağışlayan bir celladın, erkek karakteri nefesine hâkim olması konusunda bir uyarıcı (ak sakallı derviş) ve bir de sınavan (Arap) erkeğin, T3 masalında da kadın karaktere kocasından kaçması için yardımcı olan bir kadının yer aldığı saptanırken A4 masalında kadının açgözlülük ve hırsıyla dilediği dilekleri yerine getirip sonunda kadını başladığı noktaya döndürerek kadının açgözlülüğünü cezalandıran bir erkeğin (balık), A2 masalında mertebesi yüksek bir adamı kandırarak kızıyla evlendiren bir

kadının, A3 ve A10 masallarında asıl erkek kahramana yardımcı olan bir kadın ya da bilge yaşlı kadının, A1 masalında sevenlerin kavuşmasına dolaylı yoldan aracılık eden bir erkeğin, A7 masalında kendisinden yardım isteyen erkeğe merhamet gösterip ona yardım ederek adaleti sağlayan bir kadının, A8 masalında kötü birine yardım eden açgözlü bir kadını kötü kabul edip cezalandıran ve sonrasında onu affeden bir erkeğin, A5 ve A8 masallarında, erkek kahramanın kendisine karşı yaptığı iyiliğin karşılığını iyilikle veren bir kadın ya da yaşlı kadının, A5 masalında bir ailenin kızına kavuşmasında dolaylı aracılık eden bir erkeğin ve bu aileden kızlarına yaptıklarının hesabını soran bir bilge yaşlı kadının yer aldığı saptanmıştır.

Sonuç olarak, Türk ve Alman masalları kadın-erkek ilişkileri yönünden karşılaştırıldığında bu masalların; evlilik öncesi dönemler, kahramanların karakter özellikleri ve birbirlerine karşı tutumları, erginleme ve arınma süreçleri bakımından büyük ölçüde benzerlik gösterdiği görülmektedir. Türk ve Alman masalları, evliliğin ne yolla (nikâh, düğün vb.) yapıldığı, düğün âdetleri ve düğün sorumluluklarının kim ya da kimler tarafından üstlenildiği bakımından da benzerlikler göstermelerine rağmen kültürel farklar da gözlenmektedir. Evlilik sonrası dönemler, kahramanların karakter özellikleri ve birbirlerine karşı tutumları, üçüncü kişilerin evliliğin gidişatına etkisi bağlamlarında da benzerlikler göze çarparken evlilik içerisindeki dominant karakterlerde iki kültüre ait incelenen masallar arasında bir fark olduğu görülmektedir. Ebeveynler ile evlatları arasındaki iletişim ya da iletişimsizlikler, ebeveynlerin evlatlarına ve evlatların ebeveynlerine tutumlarında da büyük ölçüde benzerlik olduğu görülebilmektedir ancak iki kültürün masallarında bir farka rastlanmayan tek alan kız kardeşler ile erkek kardeşlerin birbirleriyle ilişkilerinde saptanmıştır. Masallardaki yan karakterlerin masal içerisindeki konumları ile masalların asıl kahramanlarıyla olan ilişkileri incelendiğinde ise benzerliklerin düşük, farklılıkların yüksek oranda olduğu saptanmıştır. Bunun sebebini de masallardaki yan rollerin, asıl kahramanlara farklı şekillerde yardım, iyilik ya da kötülük edebilmesi ve farklı cinsiyetlerde olmaları oluşturmaktadır. Bu cinsiyetlerin, incelenen masallardaki dağılımı ise Türk masallarında erkek, Alman masallarında kadın yan rollerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Alptekin, A. B. (2002). **Taşeli Masalları**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Azadovski, M. (Çeviren ve Ön Sözü Yazan: Başgöz, İ.) (2002). **Sibirya'dan Bir Masal Anası**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Bilkan, A. F. (2001). **Masal Estetiği**. İstanbul: Timaş Yayınları.

Boratav, P. N. (1969). **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boratav, P. N. (1995). **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Boratav, P. N. (2009). **Zaman Zaman İçinde**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Boratav, P. N. (2016). **Az Gittik Uz Gittik**. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2004). **Çağdaş Çocuk Yazını**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Dowling, C. (Çeviren: Budak, S.) (1995). **Sindrella Kompleksi Çağdaş Kadında Bağımsızlık Korkusu**. Ankara: Öteki Yayınları.

Fordham, F. (Çeviren: Yalçın, A.) (2003). **Jung Psikolojisinin Ana Hatları**. İstanbul: Say Yayınları.

Freud, S. (Çeviren: Budak, S.) (1999). **Dinin Kökenleri, Totem ve Tabu / Musa ve Tek Tanrıcılık ve Diğer Çalışmalar**. Ankara: Öteki Yayınevi.

Fromm, E. (Çeviren: Arıtan, A.) (1991). **Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları**. İstanbul: Arıtan Yayınevi.

Graber, G. H. (Çeviren: Şipal, K.) (1996). **Kadın Psikolojisi**. İstanbul: Cem Yayınevi.

Günay, U. (1975). **Elazığ Masalları**. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

Günay, U. (1992). **Türk Dünyası El Kitabı Üçüncü Cilt**. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Güney, E. C. (1971). **Folklor ve Halk Edebiyatı**. İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.

Güney, E. C. (2017). **Evvel Zaman İçinde**. İstanbul: Nar Yayınları.

Helimoğlu Yavuz, M. (2009). **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri Mesaj-İndeks**. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Homayounpour, G. (Çeviren: Mertan, A.) (2015). **Tahran'da Psikanaliz Yapmak**. İstanbul: Everest Yayınları.

Horney, K. (Çeviren: Budak, S.) (1995). **Kadın Psikolojisi**. Ankara: Öteki Psikoloji.

Jung, C. G. (Çeviren: Aksu Yilmazer, Z.) (2005). **Dört Arketip**. İstanbul: Metis Yayınları.

Kúnos, I. (1978). **Türk Halk Edebiyatı**. İstanbul: Tercüman Yayınları.

Kúnos, I. (Çeviren: Mızrak, O.) (2016). **44 Türk Masalı**. İstanbul: Nefes Yayıncılık.

May, R. (Çeviren: Karpas, A.) (1997). **Kendini Arayan İnsan**. İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.

Millî Eğitim Bakanlığı. (1996). **Örneklerle Türkçe Sözlük 3**. Ankara: MEB Yayınları.

Oğuzkan, F. (2001). **Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Anı Yayınları.

Ölçer Özünel, E. (2006). **Masal Mekânında Kadın Olmak**. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Pamuk, O. (2016). **Kırmızı Saçlı Kadın**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rousseau, J.J. (Çevirenler: Baştürk, M. & Kızılcım, Y.) (2013). **Emile ya da Çocuk Eğitimi Üzerine**. Ankara: Kilit Yayınları.

Sakaoğlu, S. (1973). **Gümüşhane Masalları**. Ankara: Sevinç Matbaası.

Sakaoğlu, S. (1999). **Masal Araştırmaları**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Sezer, M. Ö. (2010). **Masallar ve Toplumsal Cinsiyet**. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Şimşek, E. (2001). **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I-II**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tezel, N. (2014). **Türk Masalları -Seçmeler-**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Thompson, S. (1975). **Motif-Index of Folk-Literature**. Bloomington and London: Indiana University Press.

Verlag, W. G. (Çeviren: Şipal, K.) (2016a). **Grimm Masalları -I-**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Verlag, W. G. (Çeviren: Şipal, K.) (2016b). **Grimm Masalları -II-**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yardımcı, M. (1996). **Yaşayan Malatya Masalları**. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.

Yardımcı, M. (2004). **Türk Halk Edebiyatında Nesir**. Ankara: Ürün Yayınları.

Yardımcı, M. (2008). **Türk Halk Edebiyatında Anlatmaya Dayalı Türler ve Halk Bilimi**. Ankara: Ürün Yayınları.

Yayınlanmamış Doktora Tezleri

Aslan, N. (1994). **Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması (İnceleme - Metinler)**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erşahin, İ. (2011). **Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökbulut, B. (2010). **Kıbrıs Türk Masalları ile Uygur Türk Masalları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (İnceleme – Metinler)**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kocaaslan Uçkun, R. (2003). **Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köktürk, Ş. (1996). **Azerbaycan ve Türkiye’den Derlenmiş Masalları Karşılaştırmalı Denemesi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saçkesen, A. (2010). **Özbek Masallarının Tip ve Motif Yapısı**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezleri

Akar, Ö. (2006). **Türk Masallarında Kadın Figürü Üzerine Bir İnceleme**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arsoy, N. (2011). **Türk Masallarında Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydın, Ç. (2008). **Anadolu’da Kadın Masalları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Başhan Erol, E. (2013). **Osmanlı Döneminde Nikâh Törenleri ve Gelinlikleri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dağı, S. (2008). **Safranbolu Masalları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gün, B. (2008). **Masallara Feminist Bir Bakış ve Cinsiyet Meseleleri.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İto, K. (2005). **Türk ve Japon Hayvan Masallarının Karşılaştırılması.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kumartaşlıoğlu, S. (2006). **Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ölçer, E. (2003). **Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, F. S. (2011). **Türk ve Alman Masallarında Seçilen Örnek Metinlerde Kadın Figürleri.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sadıç, Ş. A. (2008). **Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri).** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Safarova, M. (2010). **Eğitsel Bir Bakış Açısıyla Anadolu ve Özbek Türk Masallarında Ortak ve Farklı Motifler.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sancar, Y. (2012). **Fransız Feminizmi Bağlamında Belirli Anadolu Masallarının Yeniden Okunuşu.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sarıkaya, B. (2004). **Türk Masallarında Aile Yapısı (“Bacı Bacı Can Bacı” Masalı Esasında).** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sezer, S. (2005). **Masal Çevirilerinde Karşılaşılan Sorunlar: Türkçe’de Andersen Masalları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Smolik, I. (2013). **Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın İmgesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sümbüllü, Y. Z. (2000). **Türkmen Halk Masalları Üzerine Motif İncelemesi (Büyülü Masallar)**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, D. D. (2014). **Seçilmiş Grimm Masallarında Kadın Figürü**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şen, S. (2008). **Anadolu Masallarında Kadının Yeri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Talianova, M. (2015). **Türk ve Rus Halk Masallarında Kadın Arketipinin Karşılaştırılması**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Terzi, Y. (1994). **Türk ve Alman Masallarında Sosyal Sorunlar ve Çözüm Yolları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ulukan, A. (2012). **Dede Korkut Hikâyeleri ve Grimm Masallarında Kültür ve İnançlara Yerleşmiş Renk ve Sayı İmgelemi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yurtseven, B. N. (2009). **Anadolu, Çin, Kızılderili ve Avustralya Halk Masallarında Değişme Motifinin Benzerlikleri ve Farklılıkları Açısından Karşılaştırılması**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Makaleler

Arıcı, A. F. (2004). **Tür Özellikleri ve Tarihlerine Göre Türk ve Dünya Masalları**. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Sayı: 26. 159-168.

Bottigheimer, R. B. (1986). **“Silenced Woman, The Grimms’ Takes the ‘Fit’ between Fairy Tales and Society in their Historical Context”**. Fairy Tales and Society: Illusion, Allusion, and Paradigm. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. s. 115-131.

Dilidüzgün, S. (2006). **Eğitim Gerçeği Açısından “100 Temel Eser” Tartışmaları**. Varlık, 74 (1189), s. 23-26.

Özbay, F. (2002). **Evlerde Ev Kızları – Cariyeler, Evlatlıklar, Gelinler**. L. Davidoff - Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet. İstanbul: İletişim.

Sarar Kuzu, T. (2001). **Masalın Değişmez Yasaları -İşlevsel Birimler-**. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. Cilt:1. Sayı:3. 219-229.

Warner, M. (1995). **“Absent Mothers: Cinderella”. From The Beast To The Blonde: On Fairy Tales And Their Tellers**. New York: Farrar, Straus and Giroux. s. 201-217.

Filmler

Gilliam, T. (2009). **The Imaginarium of Doctor Parnassus**. Sony Pictures Classics. DVD.

WEB Siteleri

TDK, Güncel Türkçe Sözlük. (2017).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b01d5a732d8b3.79509325 (27 Eylül 2017). (“masal”, “flört”, “ağızlık” ve “eş” maddeleri).

MEB, Değerler Eğitimi Yönergesi. (2018).
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitiimi.pdf (28 Haziran 2018).

EKLER

Ek 1: Seçilen Türk Masallarının Orijinal Metinleri

“Bacı Bacı, Can Bacı...”

Bir varmış, bir yokmuş... Bir adamın bir kızıyla bir oğlu varmış. Bunların anneleri ölmüş. Babaları evlenmiş. Üvey ana çocukları kıskanır, onlara türlü eziyetler edermiş.

“Bu çocuklardan bıktım. Bunları at, sat, ne yaparsan yap, evimden uzaklaştır,” diye adamın başının etini yermiş. Ama adamcağız, çocuklarına bir türlü kıyamazmış.

Çocuklar üvey analarının yaptıklarından kimseye bir şey diyemezler, her gün analarının mezarı başına gider, ağlarlarmış.

Bir gün üvey ana çocuklardan kurtulmak için bir çare düşünmüş: Adamlarına bir fırın yaktırmış; iyice kızınca çocukları atacaklar... Oğlan bunu öğrenmiş, hemen gidip bacısına haber vermiş. İki kardeş doğru annelerinin mezarına gitmişler, başlarına gelecek olanları anlatıp ağlamaya başlamışlar. O zaman mezardan bir ses onlara:

“Bir fırça, bir tarak, bir de sabun alın, kaçın... Sizi yakalamaya peşinizden gelenler olursa, önce tarağı atın; sonra fırçayı, en sonunda da sabunu atarsınız, bir şeycik yapamazlar,” demiş.

Çocuklar da annelerinin dediklerini yapmışlar; tarağı, fırçayı, sabunu alıp çıkmışlar, kaçmaya başlamışlar. Üvey ana onların kaçtığını öğrenmiş, arkalarından adamlar, askerler salmış. Çocuklar hem giderler, hem de dönüp dönüp arkalarına bakarlarmış. Adamların yaşlaştığını görünce tarağı atarlar. Arkaları şitime gibi diken olur. Askerler o dikenlikten geçinceye kadar çocuklar epey yol alırlar. Bir zaman daha yürürler, dönüp bakarlar ki adamlar yaklaşmış, bu sefer fırçayı atarlar, arkalarında her yer yılan olur. Adamlar yılanlardan kurtulup geçinceye kadar gene bir hayli yol alırlar... En sonunda, gene askerlerin iyice yaklaştığını görünce sabunu atarlar: Artlarında bir koca umman peyda olur. Gelenler çocuklara yetişmek için kendilerini suya atarlar, kimi boğulur, kimi geri döner. Çocuklar da böylece kurtulurlar.

Gene yollarına devam ederler. Nereye gideceklerini bilmeden yürürler. Artık yorgunluktan bitap bir hale gelmişler. Oğlan: “Ablacığım çok susadım,” diye ağlamaya başlar. Kız ona:

“Biraz daha sabret, şimdi bir suya varırız,” diye gayret verir. Oralar geyiklerin dolaştığı yerlermiş. Oğlan bir geyik izinde birikmiş su görür, içmek için eğilir. Kız:

“Etme kardeşim, sonra geyik olursun,” diye yalvarırsa da öteki dinlemez, içer. İçer içmez de deyim olur. Koşar çayırlarda otlamaya...

Artık kız da kardeşinin eğleştiği bu yerlerde kalır. Geyik kardeş gündüzleri gezer, geceleri ablasının yanına gelirmiş. Bir gün bir pınar başına konarlar. Geyik otlamaya gitmiş, kız da suyun kenarındaki kavak ağacına çıkmış. O pınara da her sabah bir Bey-oğlu at sulamaya gelirmiş. O gün de gelmiş, atını sulayacak. Ama at bir türlü içmez, ürker, huysuzlanırmış. Bey-oğlu ne oluyor diye etrafına bakınır. Bir de başını kaldırır ki, ne görsün, kavak ağacının üstünde ayın on dördü gibi bir kız... At suya vuran şavkından ürkermiş meğer. Bey-oğlu sorar:

“İn misin, cin misin?”

Kız da:

“Ne inim, ne cinim. Senin gibi insanım,” der.

Bey-oğlu kızı ağaçtan indirmek için ne kadar yalvarır yakarırsa da razı edemez. Şehzadenin adamları gelir. Şehzade bunlara:

“Şu kavağı kesin,” der. Kavak da kalınmış. Akşama dek keserler, az bir yeri kalır. “Onu da sabah keseriz,” deyip giderler bunlar. Sabahleyin gelirler bakarlar ki kavak gene dümdüz olmuş. Meğerse gece Geyik-kardeş kavağın kesilen yerini yalaya yalaya balta değmemiş hale koymuş... Bunlar gene uğraşırlar, kavağı keselim diye. Akşam olunca, az bir yer kalmış, bunu da sabah keseriz diye giderler. Sabahleyin gelip bakarlar, kavak gene dümdüz olmuş... Kavağı kesmenin imkânı yok. Kız da kavaktan inmiyor...

Atık Şehzade şaşırır, yemez içmez, günden güne zayıflar... Boyuna kavağın dibinde dolaşır dururmuş.

Bir gün oralarda dolaşırken bir kocakarıya rastlar. Kocakarı: “Evladım, ne derdin var da böyle dağlara düştün?” der. Oğlan da meseleyi anlatır. Kadın:

“Ay oğul, ondan kolay ne var?” der. Hemen gider, elek, tekne götürür kavağın dibine. Un eler, bir hamur yoğurur, ekmek edecek. Ama, sacayağını ters kapar, sacı ters çevirir... Böyle böyle uğraşıp durur. Kız yukardan:

“A nine, ne yapıyorsun? O öyle olmaz,” diye seslenir. Kocakarı da:

“A kızım, ihtiyarlık, ne edeyim. Gel sen de yardım ediverirsin ya,” der. Kız iner. Güzelce bir ekmek pişirir. O işinde iken, kocakarı kızı kendine bağlar. Kız ekmeği bitirir, kavağa çıkacak, kocakarıya bağlı olduğundan bir türlü gidemez. Şehzade de bunu oradan aldığı gibi evine götürür. Geyik kardeş de beraberlerinde...

Artık, kırk gün kırk gece düğün dernek, Bey-oğlu kızı alır, otururlar.

Bir zaman böyle geçer. Geyik de bahçede otlar, gezer, ablasıyla konuşur, eğlenirmiş... Kızın yakında bir çocuğu olacaktı... Bir gün Arap halayığına:

“Peştemalımı, nalınlarımı getir, suya gireceğim,” der. Sarayın önü göl imiş. Kız gümüş futasını sarınır, altın nalınlarını ayağına geçirir. Yıkanmaya suya girer. Yıkanırken, Arap halayık onu suyun derin yerine kakalayır. (Bey-oğlu da o sırada harbde imiş...) Kızın esvaplarını giyer, tacını başına koyar, sultan olur oturur.

Bey-oğlu gelir, bakar ki ak pak karısının yerinde kara kuru bir halayık eskisi...
Şaşırır, kalır.

“Neden böyle karardın?” der. Halayık:

“Nasıl kararmayayım?... Her gün kızgın günün altında yollarını bekledim,”
diye cevap verir. Şehzade de inanır.

Gel zaman, git zaman, halayık gebe olur, aş yermeye başlar.

Bir gün:

“Pek canım çekiyor. Bu geyiğin etini yiyeceğim,” diye tutturur.

Bey-oğlu:

“Nasıl olur, hanım? O senin kardeşin değil mi? Hiç kardeş eti yenir mi?”
derse de söz anlatamaz. Nihayet geyiği kesecekler...

Kırk bıçak biliyor kasaplar... Bu sırada geyik de gölün kıyısına gelir, ablasına
seslenir: (Meğer ablasını, halayık suya kakınca bir balık yutmuş...)

“Bacı, bacı can bacı,

Kolunda mercan bacı.
 Kırk bir bıçak bilendi
 Gırtlığıma dayandı.
 Arap kızı etime aş yeriyor,
 Çıkıver kardeş, çıkıver.”

Kız da balığın karnından cevap verir:

“Kardeş kardeş can kardeş,
 Alnı sakar ceylan kardeş.
 Altın nalın ayağımda
 Gümüş futa önümde,
 Sultanım kucağımda
 Kendim balık karnında
 Çıkamam kardeş, çıkamam.”

Oralarda bulunanlar gelip Bey-oğluna derler ki:

“Bu geyik suda birisiyle konuşuyor. Gizlice bir dinleyin.”

Bey-oğlu merak eder. Kalkar, gelir göl kıyısına. Geyik de dönmüş dolanmış,
 gene gelmiş su başına. Bey-oğlu kulak verir. Geyik:

“Bacı, bacı can Bacı
 Kolunda mercan Bacı.

Kırk bir bıçak bilendi,
 Gırtlığıma dayandı.
 Arap kızı etime aş yeriıyor
 Çıkıver kardeş, çıkıver,” der. Suyun içinden bir ses cevap verir:

“Kardeş kardeş, can kardeş,
 Alnı sakar ceylan kardeş.
 Altın nalın ayağımda
 Gümüş futa önümde,
 Sultanım kucağımda
 Kendim balık karnında
 Çıkamam kardeş, çıkamam.”

Bey-oğlu o zaman meseleyi anlar. Balıkçılara, ne kadar balık varsa gölün içinde hepsini tutun, diye emir verir. Sudaki bütün balıkları yakalarlar, en sonunda ağlardan bir kocaman balık çıkar. Karnını yararlar; kucağında şehzadesiyle hanım çıkar. Başından geçenleri bir bir Bey-oğluna anlatır. O zaman Bey-oğlu, Arap kızına:

“Kırk katır mı istersin, kırk satır mı?” diye sorar. O da: “Kırk satır düşman boynuna, kırk katır verin; biner anamın evine giderim,” der.

Arap kızını kırk katırın kuyruğuna bağlarlar, her bir parçası bir dağın başında kalır.

Onlar da muratlarına ererler.

“Ben Bir Yeşil Yaprak İdim...”

Bir varmış, bir yokmuş. Bir padişahın bir tanecik bir kızı varmış. Öyle güzelmiş, öyle güzelmiş ki, artık, bir dünya güzeli...

Kızı isteyenler sayısızmış, ama kim isterse, babası bir türlü vermiyormuş.

Yemen Padişahının oğlu da duymuş bu kızın güzelliğini, o da gelmiş istemeye. Artık, dünyanın dört bucağından gelen delikanlılar, padişahın eşiğini aşındırmışlar. Kız bakmış ki bu iş böyle olmaz, babasına bir kâğıt yazmış:

“Babacığım, benim halim ne olacak? Bu kadar isteyenlerim var. Bunların birinden biriyle evlenmem lazım. Benim düşüncem şu: Bir tellal çağtırsın... Tekmil beni isteyenler bir meydana toplanır. Her kim narı bir eliyle, tek tanesini bile yere düşürmeden yer bitirirse ben ona varırım,” demiş. Padişah da bu teklifi münasip bulmuş. Tellallar çağırtmış, herkes toplanmış bir meydana. Yemen Padişahının oğlu da gelmiş.

Bütün delikanlılar bir bir denemişler, hiçbiri bu güç işi sonuna getirememiş. Sıra Yemen Padişahının oğluna gelmiş. O da başlamış narı tek eliyle, bin bir itina ile yemeye... Nar bu, hem de tek elle, yere düşürmeden yenir mi? Ne ise, oğlan yemiş, yemiş, tam sonuna getirmiş, bir tek tane kalmış, onu düşürüvermiş.

Sultana haber vermişler:

“Delikanlının biri sonuna kadar yedi, bir tane yere düşürdü,” demişler. Kız da pencereden bu delikanlıyı görmüş meğer, gönlü de pek sevmiş, ama son nar tanesini düşürmenin cezasından da bir türlü geçmek istememiş... Oğlanın da Yemen Şehzadesi olduğunu bilmiyor...

“Pekâlâ, demiş, o delikanlıyla evlenirim, ama tek nar tanesini düşürdüğü için kırk değnek yiyecek. Razı olursa ben de ona varırım.”

Oğlana kızın şartını söylemişler. O da demiş ki:

“Benim de bir şartım var. Benimle memleketime gelecek.

Buradan da bir iğne götürmeyecek. Kim olduğumu sormayacak. Razı olursa ben de onun istediği kırk değneğe razı olurum.”

Sultan hanım oğlanı öyle sevmiş, öyle beğenmiş ki, “Pekâlâ, razıyım,” demiş.

Padişahın adamları almışlar oğlanı, meydana yatırıp kırk sopayı vurmuşlar. Ondan sonra kırk gün kırk gece düğün olmuş, yer yerinden oynamış. Sultan hanımla delikanlı evlenmişler.

Düğün dernek bitince, oğlan:

“Eh, hadi kalk bakalım Sultanım, gideceğiz,” demiş...

Bunlar hazırlıklarını yapmışlar, evdekilerle vedalaşmışlar. “Allahısmarladık...” deyip, çıkmışlar yola... (Kızın da korkmayışına bak... Kimin nesi olduğunu bilmediği adama vardı, yerini yurdunu bırakıp gidiyor...)

Gitmişler, gitmişler, az gitmişler, uz gitmişler... Derken yolda oğlan bir kırık tarak buluyor, alıp cebine koyuyor. Kız soruyor:

“Ne yapacaksın onu?”

“Yarın hamama gidecek olursan saçını neyle tarayacaksın. Taraktır, lazım olur...”

Az daha gidiyorlar, bir yarım peştemal buluyorlar.

“Şunu da alalım, diyor oğlan; hamama gittiğinde lazım olur.”

Onu da alıp torbasına koyuyor. Sonra diyor ki:

“Ben Yemen Padişahının kaz çobanıyım. Bir ufak kulübemiz var. Oraya gidiyoruz.”

Kız bütün bu işlere şaşıyor ama, ne desin?

Neyse, günün birinde Yemen'e varıyorlar. Doğru kızı götürüyor oğlan bir ufacık kulübeye, tenekeden bir kulübeye...

“İşte burası bizim evimiz,” diyor. Kız da “pekâlâ” deyip yerleşiyor oraya...

Her sabah oğlan, üstü başı tam çoban kıyafetinde, çıkarmış... Bir yerde gizlice soyunup kendi şehzade elbiselerini giyinirmiş.

Akşama kadar gezer tozar, eğlenirmiş. Akşam olunca, gene çoban kıyafetine girip, bir kuru ekmekle eve gelirmiş. Karısına:

“İşte bugünkü kısmetin, dermiş... Ben orda karnımı doyurdum, sen ye bunu.”

İşte böyle böyle birkaç ay geçiyor... Bu eziyetleri çektiriyor şehzade, kıza... Bir gün anasına babasına gelip diyor ki:

“Düğün hazırlıklarını yapın, ben evleneceğim.”

“Oğlum kimi alacaksın, kimin kızı?” diye ne kadar soruyorlarsa da, o:

“Siz karışmayın, düğüne hazırlanın,” dermiş.

Başıyorlar artık düğün hazırlıklarına. Bir gün pirinç ayıklanacakmış. Delikanlı kıza gelip diyor ki:

“Şehzadenin düğünü olacak. Yarın pirinç ayıklanacakmış. Sen de git, ama gelirken şöyle bir çorbalık çal. Sıcacık bir çorba pişirirsin.”

Ertesi gün kızcağız gidiyor saraya. Şöyle bir köşeye süklüm püklüm oturuyor.

“Kız, sen kimsin?” diyorlar.

“Ben kaz çobanının karısıyım. Pirinç ayıklamaya geldim.” “Ayıkla haydi,” diyorlar.

Pirinçler ayıklanıyor, herkes işini bitiriyor. O sırada şehzade bir çalımla, giyimli kuşamlı geliyor.

“Ayıkladınız mı pirinçleri?” diyor. “Çuvallar doldu mu?”

“Doldu,” diyorlar.

Şöyle geziyor, geziyor, çuvalları yokluyor.

“Bu pirincin içinden bir avuç çalınmış,” diyor. “Herkes soyunsun, aranacak.”

Herkes soyunuyor, bütün kadınların kızların üstlerini başlarını arıyorlar. Sıra kaz çobanının karısına geliyor, bakıyorlar koynunda bir avuç pirinç...

“Herkes bunun yüzüne tükürsün,” diyor Şehzade.

“Tuh, utanmaz, hırsız...” diye herkes yüzüne tükürüyor kızcağızın. Rezil oluyor.

“Bırakın çaldığı pirinci,” diyor Şehzade. Kız ağlaya ağlaya kulübesine dönüyor.

Akşam kocası geliyor.

“Ne yaptınız? Ayıkladınız mı Şehzadenin pirincini? Bir çorbalık çaldın mı?” diye soruyor.

“Çaldım, ama Şehzade herkesi arattı. Bende pirinci buldular, yüzüme tükürdüler.”

“Zarar yok, o unutulur gider... Pirinci getirdin ya...”

O gece bir pirinç çorbası pişiriyorlar, oturup içiyorlar. Ferdası gün oğlan diyor ki:

“Bugün gelinin elbiseleri biçilecek. Git, sen de yardım et. Hem de bir takkelik çal. Bak, yarın çocuğumuz olacak, ona bir takke dikeriz.”

“Peki,” diyor kız. (O da biraz aptalca imiş... Zaten akıllı olsaydı kocası olacak adama kırk değnek vurdurur muydu?)

Neyse, o gün sarayda elbiseler biçiliyor, dikiliyor. Kız da yardımcıları arasında... Bir fırsatını bulup bir takkelik kumaş çalıyor, sokuyor koynuna. Şehzade gene geliyor, kumaşlara, elbiselere bakıyor.

“Bu kumaşlardan bir takkelik çalınmış. Arayın, herkesi arayın...” diyor.

Bütün işçilerin üstünü başını arıyorlar. Bir de bakıyorlar, gene kaz çobanının karısının, koynunda bir parça kumaş... Şehzade gene herkese onun yüzüne tükürtüyor... (Kızın bütün bu eziyetlere tahammülü kalmamış artık, ama ne yapsın, kocasını pek seviyormuş, gene de katlanıyormuş.) Neyse, kıza acıyor da, Şehzade, gene takkeliği bırakıyor. Kızcağız dönüyor kulübesine. Akşam kocası gelince, takkeliği atıyor:

“Al, diyor, rezil oldum. Herkes hırsız diye yüzüme tükürdü.”

“Zarar yok, kız, unutulur... Doğacak çocuğumuza hiç olmazsa bir takke yaparız...”

Şehzade saraydan etrafa ilan ettiriyor:

“Yarın gelin hamamı olacak. Kimin kızı varsa, giydiresin, kuşatsın, hamama göndersin.”

Memleketin bütün kadınları, kızları en güzel elbiselerini giyinin hamama geliyorlar. Kaz çobanı da karısına diyor ki:

“Herkes hamama gidiyor. Kalk sen de, kırık tarağını, yarım peştemalını al git, fırsattır, güzelce yıkanırısın.” Bir de sokakta bulduğu eski bir tas veriyor: “Bununla da su dökünürsün.”

Kız kalkıyor, hamama varıyor... Herkes güzel takımlarını almış, yıkanıyor, taranıyor. Bu kızcağız da, nerde bir boş kurna bulursa, yarım taşıyla su dökünüp temizlenmeye çalışmış...

Artık herkes yıkanıp çıkacağı bir sırada, Şehzade, bir tabağın içine bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir de yeşil yaprak koymuş...

Bunları annesine veriyor, diyor ki:

“Götür bunu, hamamın içinde ne kadar kız, gelin, taze varsa hepsine sor. Manasını kim verirse ben onu alacağım.”

Sultan Hanım getiriyor tabağı, başlıyor sıra sıra göstermeye... Kimin önüne gelirse: “A, onu bilmeyecek ne var? Bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir yeşil yaprak...” diyorlar. Bu cevapları Şehzadeye söylüyorlar.

“Hayır, diyor Şehzade, bunun manası başka... Kimse kalmadı mı hamamda?”

“Kalmadı.”

“Hele hele, bir arayın.”

O zaman halayıklardan biri diyor ki:

“Bir kaz çobanının karısı kaldı. Ama ne bilecek?”

Şehzade: “Ona da gösterin,” diye emir veriyor. “Bakalım o ne diyecek?”

Götürüyorlar tabağı kızın önüne, kız bunu eline alıyor, başlıyor ağlamaya:

“Ben bir yeşil yaprak idim,

Bir nar tanesi için

Çürüdüm toprak oldum.” diyor. Şehzadeye gidip diyorlar ki:

“Kaz çobanının karısı böyle böyle söyledi...”

O da diyor ki:

“Anne, işte kaz çobanı da benim. O kız da benim karım.”

O zaman cariyeler koşuyorlar. Kızı alıyorlar, baş kurnalarda yıkıyorlar, ipekli peştemallara sarıyorlar, ipekli havlularla siliyorlar... İzzet ikram, hamamdan çıkarıp saraya götürüyorlar. Kırk gün kırk gece düğün yapıyorlar... Güvey geliyor, kız bakıyor ki, Şehzade kendi kocası...

Kızın babası olan padişaha haberler gönderiyorlar. İki padişah dünür olduklarına seviniyorlar.

Artık bir daha ne kız oğlana bir şey söylüyor, “Sen bana böyle böyle yaptın,” diye ne de oğlan kıza... Muratlarına eriyorlar... Onlar ermiş muradına, biz de erelim muradımıza...

Gökten üç elma düştü, biri benim ağzıma, biri masal söyleyenin ağzına, biri de Korkut’un büyük annesine...

(Boratav, 2009: 121-127)

Oduncunun Kızı

Bir varmış, bir yokmuş... İhtiyar, fakir bir oduncu varmış. Bunun bir kızı ile bir de karısı varmış. Bu oduncu ormandan odun keser, satar, bununla geçinir gidermiş.

Bir gün gene odun kesmiş, sırtına yüklemiş, şehre geliyormuş. Yorulmuş da yükünü bir taşın üstüne koymuş, kendi de oturup sırtını kayaya dayamış, derinden bir “of” çekmiş. O dakikada kaya yerinden oynamış, ihtiyarın karşısına bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arap dikilmiş. Oduncuya:

“Benim adım ‘Of’, beni çağırdın, ne istiyorsun?” demiş.

İhtiyar da:

“Ben seni çağırmadım, yorulduğum da bir ‘of’ dedim.”

Arap kızmış:

“Beni boş yere yerimden kaldırdın, seni yiyeceğim.”

Oduncu korkmuş, yalvarmaya başlamış:

“Beni tek yeme de ne istersen vereyim.”

Arap demiş ki:

“Sana dokunmayacağım, ama bir şartla: Evde karşına ilk çıkacak insanı bana getireceksin.”

İhtiyar korkusundan, “Peki,” diyerek oradan kalkmış, evinin yolunu tutmuş. Kapıyı açınca karşısına kızı çıkmış. Adam kızını görünce başlamış ağlamaya. Karısı, kızı merak edip neye ağladığını sormuşlar. Adamcağız da, “Ağlamayayım da ne edeyim!” diyerek o gün başından geçenleri anlatmış. Karı koca, biraz ah vah etmişler, kız da üzülmüş, ama ne yapsın, anasını babasını kurtarmak için razı olmuş, onları teselli etmiş:

“Siz üzülmeyin. Ben sık sık sizi görmeye gelirim. Olmazsa siz gelir beni yoklarsınız.”

Ertesi gün oduncu kızı alarak bir gün evvelki kayanın dibine götürmüş. Arap’a geldikleri malum olmuş: Hemen kaya yerinden oynamış. Arap kızı kolundan tuttuğu gibi kayanın altına çekmiş; burası mağara gibi, karanlık bir yer... Kızın karanlığa gözü alışınca bakmış ki bir taş merdivenin sahanlığında duruyorlar. Arap kızın elinden tutmuş, merdivenleri indirmeye başlamış. Bir sofaya gelmişler. Buraya birçok odalar açılıyormuş. Arap demiş ki:

“Ben seni babandan Allahın emriyle aldım. Artık sen bu evin hanımısın. İşte sana bütün odaların anahtarları, istediğini açar, girersin. Yalnız, sofanın en ucundaki odayı açma. İşte has bahçenin anahtarı, canın sıkıldığı zaman çıkar gezersin.”

Kız bu koca sarayı hayran hayran seyre dalmış. Arap da biraz sonra ortadan kaybolmuş.

Kız odaları birer birer açarak sarayı dolaşmaya başlamış. Canı sıkıldıkça da bahçeye çıkarmış. Ama bir taraftan da, Arap'ın girme dediği odayı düşünürmüş, “Acaba içinde ne var?” diye... Bir hafta dayanmış, nihayet merakını yenememiş. “Ne olursa olsun,” demiş odayı açmış. Bir de ne görsün, oda baştan başa insan kemikleri, yarı eti dökülmüş cesetler, yerlerde kan lekeleri... Kızcağız, bunları görünce, bir çığlık atarak kapıyı kapamış, kaçmış, kaçmış ama, kendini de bir türlü bu gördüğü şeylerin korkusundan alamamış. İçinden bu sırrı dökecek bir insan ararmış.

Akşam Arap eve gelince kız, ona:

“Anamı, babamı pek göresim geldi, onları bana getirsene,” demiş.

Arap:

“Pekâlâ, yarın ananı getiririm,” demiş.

Ertesi gün kızın anası gelmiş. Sarmaş dolaş olmuşlar. Kadın:

“Nasıl kızım, yerin rahat mı?” diye sorarmış.

Kız etrafına bakmış, Arap'ı görmeyince o gizli odada gördüklerini anlatmaya başlamış. Kız anlatırken anası arada bir gözlerini ağartırmış. Kız da:

“Aman anne, öyle yapma, gözlerin Arap'ınkilere benziyor,” dermiş.

Kız sözünü bitirince kadın bir silkinmiş, Arap olmuş. Kıza:

“Tez soyun, şimdi seni yiyeceğim,” demiş.

Kız başlamış ağlamaya, yalvarmaya, ama Arap insafa gelmemiş. Ağlamanın, yalvarmanın faydası olmadığını görünce demiş ki:

“Öyleyse müsaade et de gidip hamamda yıkanayım, abdest alayım da öyle ye.”

Arap razı olmuş:

“Peki git, ama çabuk dön. Ben hamamın kapısı önünde bekleyeceğim. Sakın kaçayım deme, seni dünyanın öbür ucunda olsan bulurum.”

Kız hazırlanmış, hamama gitmiş. Soyunup içeri girmiş, bir kenara oturmuş. Hamamcı bakmış ki herkes yıkanıyor, bir kadın bir köşede oturmuş ne yıkanıyor, ne konuşuyor, sessiz sessiz ağlıyor, yanına yaklaşmış:

“Hanım, ne derdin var? Ne ağlıyorsun?” demiş.

Kız önce söylemek istememiş, ama hamamcı üsteleyince, başından geçenleri anlatmaya başlamış. Hamamcı derin derin düşünmüş de demiş ki:

“Ağlama hanım, bir çare buldum. Şimdi hamamın ustalarından birini göndeririz, iki üç arşın bez, biraz zift, biraz da pamuk tedarik ettiririz. Senin vücuduna göre bezden bir kalıp keseriz, üstüne zift sürüp pamukları yapıştırırız, bu elbiseyi giyersin, acayip bir mahluk olursun. Bu kıyafette hamamdan çıkarsın, kocan seni nerden tanıyacak... Ondan sonra Allah kerim...”

Hemen bir usta göndermiş, düşündüğü şeyleri, getirmiş. Kızın vücuduna göre bezden bir kalıp biçmişler, üstüne zifti sürmüşler, pamukları yapıştırmışlar, bu kılıfı kıza giydirmişler. Hamamcı kızın eline bir de değnek vermiş:

“Bu değneği eline al; belini de kocakarılar gibi bükersin, seni bu halinle Arap tanıyamaz, çıkar gidersin. Haydi, bahtın açık olsun,” demiş.

Kızcağız hamamcının dediği gibi yaparak hamamdan çıkmış, başını almış yürümüş...

Biz gelelim Arap’a: Akşam olmuş, bakmış ki karısı çıkmıyor, elindeki gürzü vurmuş, hamamın kapısını yıkmış, köşe bucak aramış, taramış, kızı koydunsa bul... Kızmış, kudurmuş:

“Bir gün elbet seni elime geçiririm, o zaman ben yapacağımı bilirim,” diye söylenerek gitmiş.

Öte yanda kız, az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, altı ay bir güz gitmiş... Bir ormanın kenarına varmış. Öyle yorulmuş ki, “Şurda biraz yatayım, dinleneyim,” demiş. Uzanıp uyumuş. Birden bir gürültü ile uyanmış, bakmış ki etrafını on, on beş atlı almışlar. Meğer bunlar, o memleketin padişahı ile maiyeti imiş; ormana avlanmaya çıkarlarmış. Padişah etrafındakilere:

“Bu beyaz mahluk nedir acaba?” diye sormuş. Adamlar bakmışlar, bakmışlar:

“Herhalde bir beyaz maymun olmalı, padişahım,” demişler. Bu tüylü beyaz hayvan padişahın pek hoşuna gitmiş:

“Ne olursa olsun, ben bunu saraya götüreceğim,” demiş. Kızı almışlar, saraya götürmüşler. Kapıdan girerken Padişah, annesine seslenmiş:

“Anne bak, bir Tüylüce getirdim, can yoldaşı olur sana,” demiş. Artık Tüylüce aşağı, Tüylüce yukarı... Kız saraya alışmış, sarayın içinde serbest gezermiş.

Bir gün Padişah gene ava çıkacakmış. Annesi kendi eliyle ona çörek hazırlamaya oturmuş. Tüylüce de hamur tahtasının başına gelmiş, hamurlardan alıp çörek yapmak istermiş. Sultan Hanım kızmış:

“Çek o pis ellerini bakayım!” diye bağırması...

O sırada Padişah da oraya gelmişmiş, annesine:

“Bırak anne o da yapsın, varsın,” demiş.

Kız başlamış çörek yapmaya... Bir ara parmağından yüzüğünü çıkarmış hamurun içine koymuş gizlice. Neyse, hamurlar hazır olmuş, fırına verecekler, Tüylüce’nin çöreğini pişirmek istememişler. Padişah annesine gene yalvarmış:

“Heves etmiş, yazık, pişirin onun da hamurunu,” demiş.

Çörekler pişmiş. Padişahın yol azığını tamamlamışlar, ama Tüylüce’nin çöreğini bir tarafa atmışlar; kız ne yapmış yapmış, kimse görmeden kendi çöreğini de ötekilerin arasına koymuş.

Padişah ava çıkmış. Bir su kenarında mola vermişler, azıklarını yemeye oturmuşlar. Birden Padişahın dişine “çıt” diye bir şey değmiş. Padişah usulcacık çıkarıp bakmış ki bir yüzük, hem de Tüylüce’nin çöreğinde... Etrafindakilere bir şey söylememiş. Yemeklerini bitirdikten sonra hemen saraya dönülmesi için emir vermiş.

Saraya varmışlar. Padişah annesinin yanına çıkmış:

“Allahın emriyle Tüylüce’yi alacağım,” demiş. Sultan Hanım:

“Sen deli misin oğlum, o insan değil, hayvan mıdır, nedir, bir acaip mahluk... Onunla evlenilir mi?” demiş. Padişah çöreğin içinde bulduğu yüzüğü göstermiş, ama annesi gene de razı olmamış. O zaman Padişah:

“Eğer bana Tüylüce’yi almazsanız ben kederimden ölüyorum,” demiş.

Sultan Hanım da çaresiz razı olmuş:

“Peki alalım, ama sen onu bir gün biz yokken odasında gözetle; ne yiyor, ne içiyor, ne yapıyor? Hayvan mıdır, insan mıdır? O zaman daha iyi anlarız,” demiş.

Bir gün Padişah münasip zamanını bulmuş, anahtar deliğinden gözetlemiş. Bakmış ki Tüylüce yatağına girmeden üstündeki tüylü kılıfını atmış, meydana ayın on dördü gibi bir kız çıkmış. Padişah koşmuş, annesini çağırmış. Her ikisi kızın odasına girmişler. Kıza bu işin aslını sormuşlar. Kız da başından geçenleri -benim size anlattığım gibi- anlatmış. Sonra da demiş ki:

“O Arap izimi bulmak için elinden geleni bırakmayacaktır. Her kılığa girer o, dışardan bana göstermeden bir şey almayın.” Padişah da söz vermiş.

Ötede her tarafa ilan ettirmiş, kırk gün kırk gece eğlence var, Padişah evleniyor diye... Davullar, zurnalar çalınmaya başlamış. Halk yemiş, içmiş, kırk gün kırk gece eğlence, kıyamet, yer yerinden kopmuş...

Artık Padişahla karısı mesut yaşamakta olsunlar...

Bir gün Padişah penceresinden bakarken, sarayın önünden bir celep geçiyormuş. Sürünün içinde bir koç padişahın pek hoşuna gitmiş, onu almak istemiş. Hemen, söz verdi ya, karısına göstermiş. Kadın koça bir bakmış, ama bakmasıyla haykırmaması bir olmuş:

“Aman, o koçun gözleri Arap’inkilere benziyor, sakın alma.”

Padişah, hiç bu hayvan Arap olur mu? diye şaşmışsa da karısını kırmamak için koçu almaktan vazgeçmiş. O günden sonra kızın korkusu o hale gelmiş ki Padişah yatak odalarının önüne bir aslanla bir kaplan bağlamış; bunları etle besleyerek kendilerine alıştırmışlar.

Bir gün padişah çarşıda zarif bir ağızlık görmüş. Kendi kendine:

“Artık bu da Arap olacak değil ya. Şunu alayım,” demiş. Almış, getirmiş yatak odasının rafında bir köşeye atmış.

Gece olup da herkes yatınca birden raftaki ağızlık silkinmiş Arap olmuş. Arap hemen bütün saray halkıyla aslanın, kaplanın uykularını bağlayıp bir fincana koymuş, bunu da Sultan Hanımla Padişahın yataklarının başucundaki dolaba yerleştirmiş. İşini bitirdikten sonra kızı uyandırmış. Kızcağız karşısında zebella gibi Arap’ı görünce rengi uçmuş, titremeye başlamış... Kocasını dürtermiş uyandırmak için. Arap bunu görmüş:

“Nafile, demiş, kocamı uyandıracağım diye ümitlenme. Bütün ev halkının uykusunu bağladım. Bu sefer seni yiyeceğim, elimden kurtulamazsın.”

Kızı bileğinden yakalamış, götürecekt. Kız Arap’ın elinden kurtulmak için can havliyle silkinince eli başucundaki dolaba çarpmış, ordaki tılsım fincanı devrilmiş, Padişahla bütün ev halkı uyanmışlar. Kızın feryadına koşmuşlar. Arap’ı tutup aslan ile kaplanın önüne atmışlar, hayvanlar onu parça parça etmişler.

Padişah emir vermiş, yeniden kırk gün kırk gece toy düğün olmuş. Yemiş içmiş, muratlarına ermişler.

(Boratav, 2009: 191-197)

Perili El

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken, eski hamam içinde, seyreden seyran eden çokmuş ama, “çok” demesi günahmış; akıllı, uslusu da varmış ama, bizden daha delisi yokmuş... Ne ise, hoppala hoptan, sana bir mintan kestirdim, makas kesmez, iğne batmaz toptan... İlikleri karpuz, düğmeleri turptan... Ne aslı var, ne astarı ama, giyersin gene, hiç yoktan... Atarsın bir yana durur, yazın sıcaktan korur, kışın soğuktan... Yaşa yağmura gelmez ama, ne kurşun işler, ne delinir oktan... Gayrı çıkarma dilini,öp babanın elini azdan, çoktan...

Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kulu çokmuş; zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken, eski harman içinde... Varlı vakitli bir evin yarlı yakışıklı bir kızı varmış; dil ile tarif edilmez ki, edeyim. Güle benziyormuş allar

içinde; serviye benziyormuş dallar içinde; acaba insan bakmaya kıya mı ki... Anası, babası gözlerini gözünden ayırmaz, ellerini sıcaktan soğuğa vurdurmazlarmış ama, feleğin gözü kör olsun, daha bir bülbül gelip de dalına konmadan ecel gelip kapılarını çalmış; ocaklardan ırak, ikisini bir tahtada alıp gidince, dünya bu gül kızın başına yıkılmış, âh ü zârı yeri, göğü tutup bir gözü babasının ama, elden ne gelir, dilden ne gelir; yürek yarası bu, yarılmaz ki, yarılsın; sarılmaz ki sarılsın, Allah sabrını versin yoksa...

Bereket versin, günün birinde hayırlı bir kısmet çıkmış da, Gül Kız, allı, pullu gelin olup kapı ardından kurtulmuş. Talihinden kocası da ağzı var, dili yok, kuzu gibi bir adammış; kimsenin bir tüyüne dokunmaz, yerdeki karıncayı bile incitmekten sakınırmış. Velakin alnının teriyle geçindiği içim, evin bütün işi Gül Kıza bakıyormuş.

Gel gelelim, Gül Kız el üstünde büyütüldüğü için, ömründe ne ocak başı görmüş, ne tandır aş... Ne elleri işe varıyormuş, ne parmakları dikişe... Ocaklar is bağlamış, süpürülmeye süpürülmeye... Örumcekler ağ bağlamış, silinmeye silinmeye... Hasılı kelam, evin yüzüne bakılmaz olmuş.

Eee, evin yüzüne bakılmazsa, bu evi çekip çevirenin yüzüne bakılır mı, gül değil, isterse gülden gönüllü olsun... Konu, komşu, çoktan ayağını kesmiş ya kocası ne yapsın! Evin dirliği, düzeni bozulmasın diye, yağlı yavan dememiş, katlanacağı kadar katlanmış, bir güne bir gün ağzını açıp da karısına bir çift söz dokundurmamış. İyi ama, güzellik dediğin peynir, ekmekle yenmez ki... Son sonu, o da alnını kırıstırıp, yüzünü kızartmaya başlamış.

Eee, bir ima, bin mana demişler! Gül kız kocasının da nevri döndüğünü sezmez olur mu, sezmiş ama, ne yapsın; elinden gelse, elini saçak, saçını süpürge

edip her tarafı ayna gibi yapacak; pişireceğini tadıyla, tuzuyla pişirip kocacağızının da yüzünü güldürecek, güldürecek ama, yürekte var, elinde yok! Bundandır, kendi kendine yanıp yakılır, yeri, göğü yaratana yalvarıp, yakarırımış:

“Hey Allah’ın, iki elim on parmağım var, var ama, işe güce varmıyor, varsa bile, yaramıyor; ya kaş yapayım derken göz çıkarıyorum, ya da yaptığım işi ağzıma yüzüme bulaştırıyorum. Bu gidişle evim ocağım başıma yıkılacak, görüp güvendiğim sensin. Sen bana bir çare halk et Allah’ım!” diye... Bir gün yine böyle ah ü vah ederken, evin içinde nur yüzlü bir hatuncuk peyda olmuş.

“A gül kızım, güllü kızım demiş; ne diye gözlerini sele veriyorsun! Yaratan yaratırken senin de her parmağına bir hüner vererek yaratmış ama, demir bir paslanır işleme işleme... Anan rahmetli, seni gül yerine koyup da göğsünde taşıyacağına, önüne iş verip de parmaklarını işletseydi, ellerin her işe yatarı şimdi... Sen de evini, ocağını gül gibi yapar, kendi yüzünü de ağartırdın, kocanın yüzünü de... Velakin ne malum olmaz ki, analara! Bugün, şu başına gelenler, onu da rahat uyutmuyor kabrinde. Bereket versin ki, sağlığında yetim görse, yedirir; yoksul görse, giydirdi de, onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana!” demeğe kalmamış, peri kızları dizim dizim dizilmişler yamacına. Gül Kız da bunları bir görmüş, ayılmış; bir görmüş, bayılmış... Bunun üstüne yine sözü, o nur yüzlü hatuncuk alıp:

“Gördün ya bunları kızım; bu on perinin onu da birbirinden işgüzarıdır. Bir var ki, ele, güne görünmeye gelmez bunlar! Ben şimdi okuyup, üfleyip her birini bir parmağına saklayacağım senin... Hangi vakit hangisine bir iş yaptırmak istersen, o parmağını şöyle bir kımıldat, dahasına karışma! Doğrusu hamarat mı dedin, hamarattır bunlar; öyle işsiz, güçsüz durup dururlarsa, can sıkıntısından çekilip giderler de haberin bile olmaz. İyisi mi, parmaklarını avucunun içinde hapsedeceğine, gece gündüz deme, çalıştır onları, bu perilerin neyin nesi olduğunu o zaman anlayacaksın...”

Nur yüzlü hatuncuk, bunu söyledikten sonra, Gül Kız'ın parmaklarını birer birer avucuna alarak, “Yum gözünü!” demiş, yummuş gözünü kızcağız... “Aç gözünü!” demiş, açmış gözünü kızcağız. Ve böylesine yum gözünü, aç gözünü, diye diye sözde her parmağına bir peri saklamış. Velakin son bir daha “aç gözünü!” dediği zaman, Gül Kız gözünü açmış ki, ne görsün! Ne o nur yüzlü peri var, ne de başka biri.

Gül Kız, neye uğradığını bilememiş. Ne gördüklerine inanabilmiş, ne duyduklarına...

“Allah Allah, hayal mi bastı beni, rüya mı yoksa?” diye, boşa koymuş dolmamış; doluya koymuş, almamış; bir türlü akıl, sır erdirememiş buna... Neden sonra:

“Ne diye oyalanıp duruyorum sanki! Sınamayı kurt yemez ya, gerçekten o perili ana, bunları parmaklarıma sakladıysa, ya işten belli olur, ya aştan!” deyip, bağlamış önlüğü beline, almış alacağı işi eline... O nur yüzlü hatuncuğun dediği gibi, şöyle bir kımıldatmış parmaklarını, o kadar... On parmağındaki on peri, her işi yapıp yakıştırmış! Her aşı pişirip taşırılmış, gayrı inanmaz olur mu, sevincinden deli, divane olası gelmiş... Akşam olup da kocası dönünce, görmüş ki, ne görsün! Evin şekli, şemali değişmiş; Gül Kız gül gibi yapmış her tarafı... Adamcağızın gözü gönlü açılıp, baktıkça bakası gelmiş... Hele o yemekler, misk gibi; ömründe tatmadığı şeyler, yedikçe yiyesi gelmiş...

“İlahi, evimin gülü, ocağımın bülbülü demiş; elin, kolun dert görmesin, iki cihanda yüzün ak olsun; gayri evimiz, eve benzeyip, ocağımızın tadı, tuzu yerine geldi...”

İşte o günden geri, güler yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp saadetleri dile destan olmuş, onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, evini, ocağını cennete çevirenlerin başına!

(Güney, 2017: 147-154)

Peynir Tulumu

Bir varmış, bir yokmuş. Vakti zamanında bir peynir tulumu varmış.

Bir gün yuvarlana yuvarlana bir kocakarının evine gitmiş, tak tak kapıyı vurmuş. Kocakarı kapıyı açınca, oracıkta şişman, tostoparlak, yusyuvarlak bir delikanlı görmüş:

-Buyur oğlum içeriye, demiş.

Peynir tulumu gene yuvarlana yuvarlana içeriye girmiş, bir köşede oturmuş.

Kocakarı tulumun yanına geldiği zaman, tulum küçücük elleriyle ona bir avuç gümüş lira vermiş, demiş ki:

-Güzel teyzeciğim, al bunları, benden sana hediye. Ama bir dileğim var. Onu ancak sen yerine getirebilirsin...

Kocakarı, gümüş liralari görünce sevinmiş. Onları bir avucundan öteki avucuna boşaltıp oynarken:

-Hay hay evladım, demiş. Ne istersen yaparım...

Peynir tulumu demiş ki:

-Şimdi gümüş ayakkabılarını giy, gümüş sandalyeni de eline alarak saraya git. Padişahı kızını bana iste!

Kocakarı, gümüş ayakkabılarını ayağına geçirmiş. Gümüş sandalyesini de eline alarak saraya gitmiş. Sultanın karşısına çıkarak:

-Büyük kızınızı benim peynir tulumu oğluma istiyorum, demiş.

Sultan içeriye giderek padişahla görüşmüş. Döndükten sonra kocakarıya demiş ki:

-Oğlum eğer on küp dolusu gümüş getirebilirse, kızımızı vereceğiz. Getirmezse, oğluna başka kız ararsın!

Kocakarı hemen eve dönüp sultanın isteğini peynir tulumuna söylemiş. Tulum, o küçük boyu ile odanın içinde zıplamaya, gülmeye, kahkahalarla gülmeye başlamış. Sonra:

-On küp dolusu gümüş ne demek, demiş, yirmi küp dolusu gümüş veririm...

Ertesi gün kocakarı, yirmi küp dolusu gümüşü arabalarla padişahın sarayına götürüp sultana vermiş. Söz kesilip düğün günü kararlaştırılmış.

Bütün hazırlıklar bittikten sonra kırk gün, kırk gece düğün yaparak padişahın büyük kızı ile peynir tulumunu evlendirmişler. Evlendikleri gece karı koca odalarına çekildikleri zaman, padişahın kızı, bu ne biçim adam diyerek peynir tulumuna ayağı ile bir tekme vurmuş. Tekmeyi yiyince, tulum, yuvarlana yuvarlana gitmiş, yatağa yatmış. Padişahın kızı ise, ben böyle adamla yaşayamam, diyerek odadan çıkmış, annesinin yanına gitmiş.

Peynir tulumu o gece sabaha kadar uyuyamamış. Gün ağarırken odadan çıkmış. Yuvarlana yuvarlana merdivenlerden inmiş, sofalardan geçmiş, sokak kapısını açarak çıkıp kocakarının evine gitmiş.

Kocakarı, peynir tulumunun daha ilk günde evinden, karısından kaçarak gelmesine üzülmüş. Ama ne çare?

Kocakarı ile peynir tulumu kederli kederli biraz konuşmuşlar. Tulum, kadının hazırladığı sabah kahvaltısı ile karnını doyurduktan sonra, bu sefer bir avuç inciyi ona uzatarak:

-Teyzeciğim, al şunları, demiş, bu sefer padişahın ortanca kızını bana iste!

Kocakarı, birincisi olmadı, belki bu olur, diye düşünerek bir avuç inci almış, cebine koymuş. Sonra inci ayakkabıları ayağına giymiş. İnci sandalyeyi de eline alarak saraya gitmiş. Sultandan ortanca kızını peynir tulumuna istemiş.

Sultan, padişahla görüştüktan sonra:

-Ortanca kızımızı veririz ama, demiş, oğlunuz yirmi küp dolusu inci gönderirse...

Kocakarı eve dönerek, peynir tulumuna sultanın yirmi küp dolusu inci istediğini söylemiş.

Peynir tulumu, katıla katıla gülmeye, oda içinde zıp zıp sıçramaya başlamış. Sonra demiş ki:

-Yirmi küp dolusu inci ne demek teyzeciğim, ben şimdi onlara kırk küp dolusu inci gönderirim.

Peynir tulumu yuvarlana yuvarlana evden çıkıp gitmiş. Yarım saat sonra, birçok araba içinde kırk küp dolusu inci olduğu halde, peynir tulumu, kocakarının evine gelmiş. Kocakarı incileri saraya götürüp sultana vermiş. Söz kesilip düğün günü kararlaştırılmış.

Hazırlıklar tamam olunca, kırk gün kırk gece düğün yapılmış. Peynir tulumu ile padişahın ortanca kızı evlenmişler. O gece odalarına çekildikleri zaman, ortanca kız da ablası gibi yaparak, bu ne biçim adam, deyip tulumu bir tekme vurmuş. Tulum, tıkr tıkr yuvarlanarak yatağa girip yatmış. Fakat kız, odadan çıkarak annesinin yanına gitmiş.

Peynir tulumu o gece de uyuyamamış. Sabaha karşı saraydan çıkarak yuvarlana yuvarlana kocakarının evine gelmiş. Kapıyı vurmuş...

Kocakarı içerden seslenmiş:

-Kim o?

Tulum cevap vermiş:

-Teyzeciğim ben geldim...

Kocakarı tulumun sesini tanımış. Koşarak kapıyı açmış.

Oturup biraz konuşmuşlar. Kocakarı, tulumun talihsizliğine pek üzölmüş. Ama elinden ne gelir ki!

O böyle düşünüp dururken, peynir tulumu ona bir avuç altın uzatarak:

-Teyzeciğim, demiş, al şu altınları. Bu sefer son olarak saraya gideceksin. Bana padişahın küçük kızını isteyeceksin!

Kocakarı, gene sonu böyle olacak, diye gitmek istememiş. Fakat, Hak oyunu üçtür, diye düşünerek gitmeye karar vermiş.

Altın ayakkabılarını giymiş. Altın sandalyesini eline alarak yola çıkmış. Saraya vardığı zaman doğruca sultanın yanına girmiş. Sultan görür görmez bunu tanıyarak:

-Ne o, demiş, hayrola... Yoksa bu sefer de küçük kızı mı istemeye geldin?

Kocakarı:

-Evet! Deyince, sultan içeriye giderek padişahla görüşmüş. Gelip kocakarıya demiş ki:

-Küçük kızımız hem daha güzel, hem de daha nazlıdır. Onun için oğlunuzdan kırk küp dolusu altın isteriz...

Kocakarı:

-Peki istediğiniz altın olsun! diyerek saraydan çıkıp evine gelmiş.

Peynir tulumu onu pencerede bekliyormuş.

Kocakarıyı görür görmez seslenmiş:

-Nasıl, küçük kızı verecekler mi?!

Kadın cevap vermiş:

-Verecekler ama, bu sefer kırk küp dolusu altın istiyorlar...

Peynir tulumu gene odanın içinde yuvarlana yuvarlana, zıplaya zıplaya gülmeye başlamış. Hem gülüyor, hem de:

-Kırk küp dolusu altının ne kıymeti var, diyormuş. Ben onlara seksen küp dolusu altın göndereyim...

Kocakarı sormuş:

-Oğlum, sen bu kadar altını nasıl bulacaksın? Ya gene seni saraydan kovarlarsa altınlara yazık olmaz mı?

Peynir tulumu gülerek cevap vermiş:

-Sen meraklanma teyzeciğim... Ben altınları şimdi bulurum. Hem bu sefer saraydan kovulmayacağım... Sen artık hazırlan, ben şimdi altınları getiririm...

Sözünü bitirdikten sonra, peynir tulumu yuvarlana yuvarlana evden çıkıp gitmiş. Çok geçmeden birçok araba dolusu küp altın ile eve gelmiş. Kocakarıya:

-İşte teyzeciğim, demiş, tam seksen küp dolusu altın getirdim. Haydi bunları saraya götür, sözü kes!

Kocakarı zaten hazırmış. Hemen yola çıkarak altın küpü yüklü arabaları saraya götürmüş, bırakmış. Sultanla söz kesip düğün gününü kararlaştırmışlar.

Bu sefer şimdiye kadar görülmemiş derecede güzel bir düğün hazırlığına başlanmış. Memleketin bütün ahalisi düğüne çağırılmış. Dünyanın her tarafından en iyi çalgıcılar getirilmiş. Yüzlerce koyunlar kesilmiş. Kazanlarla pilavlar pişirilmiş. Tepsilerle tatlılar yapılmış. Düğün tam kırk gün, kırk gece sürmüş.

Kırkıncı gece odalarına çekildikleri zaman, padişahın küçük kızı, kocası peynir tulumuna güler yüz göstererek:

-Ah sen altın top gibi ne güzel bir erkeksin?! demiş.

Bu söz üzerine peynir tulumu:

-Sultanım, demiş, sen bir peynir tulumuna değil, bir insanoğluna layık kadınsın. İşte ben de zaten bir insanım!

Tulum, üzerindeki torbayı atarak ayın on beşi gibi güzel, yakışıklı bir delikanlı olunca, kız sevincinden âdeta uçacak gibi olmuş, kocasının boynuna sarılmış...

O zaman delikanlı demiş ki:

-Siz üç kardeş yarın pencere önünde otururken ben bu kıyafetimle sokaktan geçeceğim. Bakalım kardeşlerin ne diyecekler? Şayet, peynir tulumu kocan var, diye seni kızdırırlarsa, sakın sokaktan geçenin ben olduğumu söyleme! Bir daha beni bulamazsın...

Kız, “Peki,” demiş.

Ertesi sabah, küçük kız neşeli neşeli kardeşlerinin yanına gitmiş. Büyük kızla ortanca kız bununla alay etmeye başlamışlar:

-Hay akılsız hay, demişler, hiç insan peynir tulumu ile yaşayabilir mi? Sen de bizim gibi yaparak niçin onu kovmadın?

Küçük kız, ablalarının bu sözlerine üzülür gibi görünmüş. Onlara demiş ki:

-Ama siz hâlâ evlenmediniz. Ben hiç olmazsa bir yuva sahibi oldum. Kocam peynir tulumu olsa da benim kabulüm...

O zaman kardeşleri:

-Ya, öyle mi, demişler, o halde şimdi pencerenin önünden geçen iki erkekle de kim olursa olsun, nasıl olursa olsun biz evleneceğiz.

Küçük kız, ablalarının bu sözüne içinden gülmüş. Hep beraber pencere önünde beklemeye başlamışlar.

Biraz sonra, küçük kızın kocası, pencerenin önünden geçmiş. Büyük kız, onu görünce, en küçük kardeşine:

-Gördün mü, demiş, benim kısmetimi? Ayın on beşi gibi güzel, yakışıklı bir delikanlı. Seninki gibi peynir tulumu değil. Hemen şuradan bir uşak göndereyim de bu güzel delikanlının evini öğrensın...

O zaman dayanamayan küçük kız, kahkahayı atarak:

-Ayol, demiş, benim kocam işte o. Peynir tulumu zannettiğiniz şey, işte bu gördüğünüz güzel delikanlıdır. Biz size oyun yaptık...

O böyle deyince, büyük kızla ortanca kız, hiddetlerinden kıpkırmızı olmuşlar. Küçük kardeşlerine ağır, fena laflar söyleyerek odadan çıkıp gitmişler.

Küçük kız, yalnız kalınca, hemen sokağa çıkmış. Kocasına yetişmek için koşmuş. Fakat nafile... Aradan pek az zaman geçtiği halde, kocasını bulamamış. Onu kaybetmiş.

Çaresiz kalan küçük sultan, ağlaya ağlaya babasına çıkmış. Başından geçenleri bir bir anlatarak:

-Bana bir demir elbise, bir demir baston, bir de demir çarık veriniz, kocamı aramaya gideceğim...

Padişah, istediklerini kızına vermiş. Ona su ile yiyecek vermeyi de unutmamış. Küçük sultan hepsiyle vedalaşarak yola çıkmış.

Az gitmiş, uz gitmiş. Dere tepe düz gitmiş. Konarak, göçerek, arpa buğday biçerek tam bir güz gitmiş. Nihayet Gümüş Dağı'na varmış. Orada oynayan çocuklara:

-Gümüş delikanlıyı gördünüz mü, diye sormuş. Çocuklar:

-Hayır, görmedik, demişler.

Küçük sultan, boynunu bükerek yoluna devam etmiş. Gene az gitmiş, uz gitmiş. Altı ay bir güz gitmiş. İnci Dağı'na varmış.

Orada oynayan çocuklara sormuş:

-Güzel çocuklar, inci delikanlıyı gördünüz mü? Ne olur, bana yerini gösterir misiniz?

Çocuklar:

-Hayır, demişler, onu buralarda hiç görmedik.

Küçük sultan aradığını burada da bulamayınca, gene yürümeye başlamış.

Gitmiş, gitmiş. Günlerce, aylarca gittikten sonra şöyle arkasına bakmış ki, henüz bir karışık yol gitmiş. Tekrar başlamış yürümeye...

Nihayet Altın Dağı'na varmış. Birkaç çocuk orada oyun oynuyormuş. Onlara demiş ki:

-Çocuklar, altın delikanlıyı gördünüz mü?

Çocuklar cevap vermişler:

-Görmez olur muyuz?.. O bizim öğretmenimizdir. Dev anasıyla beraber şu karşığı konakta oturur.

Küçük sultan:

-Ne olur, demiş, onu bana çağırır mısınız? Ben şimdi konağa gidersem dev anası beni yer.

Çocuklardan biri gitmiş. Biraz sonra delikanlı gelmiş. Karısını demir elbise içinde, elinde demir baston, ayağında demir çarık görünce, şaşırmış. Aynı zamanda da sevinmiş:

-Gördün mü, demiş, dilini tutamadığın için buralara kadar geldin, yoruldun. Seni tekrar bulduğuma çok sevindim. Ama dev anam haber alırsa seni yer. Gidip onu razı edeyim...

Delikanlı karısını orada bırakarak dev anasına karısının geldiğini söylemiş. Eğer ona dokunmayacağına söz verirse konağa getireceğini bildirmiş.

Dev anası demiş ki:

-O senin karınsa, benim de gelinimdir. Dişim etime, etim dişime geçsin ki hiçbir şey yapmam. Haydi git getir...

Delikanlı dışarıya çıkarak karısını alıp gelmiş. Küçük sultan konaktan içeriye girince, yavaşça yürüyerek dev anasının arkasındaki memeyi emmeye başlamış.

O zaman dev:

-Gel bakalım kızım, demiş, sen benim hem gelinim, hem evladımsın... Hoş geldin konağıma...

Oturup konuşmuşlar. Sonra yemek yiyip yatmışlar.

Ertesi sabah, delikanlı, eşyalarını arabalara yükletmiş. Karısı ile beraber dev anasının elini öperek konaktan ayrılmışlar...

Az gitmişler, uz gitmişler, nihayet küçük sultanın memleketine varıp saraya gitmişler. Padişah ile sultan, evlatlarına tekrar kavuştukları, peynir tulumu yerine de ayın on beşi gibi bir damada sahip oldukları için çok sevinmişler.

Onlar ermiş muradına, biz çıkalım dam ardına.

(Tezel, 2014: 19-28)

Rüzgâroğlu

Bir varmış, bir yokmuş. Çok söylemesi ayıpmış. Az söylemeyip çok dinleyenlerin bilgisi artar, çok çok söyleyip az dinleyenlerin çenesi yorulurmuş...

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde Rüzgârroğlu adında az konuşur, çok dinler bir adam varmış. Rüzgârroğlu, evli imiş. Beş yaşında Nuryüz adında bir oğlu, dört yaşında Gülyüz adında bir kızı varmış.

Rüzgârroğlu ailesi o kadar zengin ve mutluymuş ki, iğne ucu kadar bile eksiği yokmuş. Rüzgârroğlu ava meraklı olduğundan hemen bütün günleri ormanda av peşinde geçermiş. Ceylan gibi güzel atına biner, yay gibi hızlı giden iki köpeğini yanına alır, her attığını vuran tüfeğini de omzuna asarak sabahları ava çıkarmış.

Günlerden bir gün, Rüzgârroğlu, yine her sabahki gibi ormana avlanmaya çıkmış. Aramış aramış, avlayacak bir şey bulamamış. Hem biraz dinlenmek, hem de atını sulamak için bir su başına oturmuş. Köpekleri yanına çömelmiş, hızlı hızlı nefes alırlarken, atı iştahlı iştahlı su içiyor, kendisi de ormanın güzelliklerini seyrediyormuş. Nasıl olmuşsa olmuş, o sırada Rüzgârroğlu'nun gözüne birdenbire bir geyik görünmüş. Geyiğin derisi güneş altında pırıl pırıl yanıyor, kara gözlerinin canlılığı uzaktan bile belli oluyormuş. Rüzgârroğlu, gözünü kırpmadan geyiğe bakıyor, geyik de hiç kımıldamadan onları süzüyormuş.

Rüzgârroğlu, bu fırsatı kaçırmamak için yerinden kalkıp hemen atına atlamış, geyiğin bulunduğu tarafa doğru hayvanını doludizgin sürmeye başlamış. Yay gibi oşan av köpekleri geyiği kovalıyor, Rüzgârroğlu da durmadan ateş ediyormuş.

Fakat o ne? Rüzgârroğlu silahındaki bütün kurşunları tükettiği halde geyiği vuramamış. Her avı ilk atışta yere düşüren tüfek, bugün kurşununu bir türlü hedefe ulaştıramıyormuş.

Geyik kaçmış, bunlar kovalamışlar. Nihayet bir dağ başında geyik gözden kaybolmuş. Rüzgâroğlu, geyik acaba nereye kaçtı diye araştırıp dururken, uzaklardan bir ses işitmiş. Kimin olduğu belli olmayan bu ses, şöyle diyormuş:

-Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?

Rüzgâroğlu, geyiği aramaktan vazgeçmiş. Durmadan kulağında çınlayan bu sözleri düşünmeye başlamış. Hem gidiyor, hem de kendi kendine, “Acaba bu sözleri kim söyledi; ne karşılık versem?” diyormuş. Böylece eve dönmüş. Otururken, yemekte hep bu sözleri düşünüyormuş. Hatta gece gözüne uyku bile girmemiş.

Ertesi sabah, Rüzgâroğlu yine ava çıkmış. Sağa koşmuş, sola koşmuş yine hiçbir kuş, hiçbir hayvan avlayamamış. Bir gün evvelki su kenarına gelmiş. Dinlenirken yine geyiği görmez mi? Kendi kendine, “Bu sefer şu geyiği kaçırmayayım,” diye söylenerek hemen atına atlamış. Onun arkasına düşmüş. Bu defa daha çok kurşun attığı halde geyiği vuramamış. Bir gün evveki dağ başında hayvanı yine gözden kaybetmiş. Çok geçmeden o yabancı ses duyulmuş:

-Rüzgâroğlu! Rüzgâroğlu! Dinle beni: Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?

Rüzgâroğlu’nun merakı büsbütün artmış. Etrafına bakınmış, görünürlerde kimse yokmuş. Olduğu yerde kımıldamadan biraz beklemiş, sesi bir daha işitmemiş. Yine düşünceli düşünceli evine dönmüş.

İki gündür kendisini çok düşünceli gören karısı sormuş:

-Rüzgâroğlu, derdin nedir? İki gündür seni pek düşüneli görüyorum. Halbuki bugüne kadar hiç üzüntü çekmedik. Hiçbir şeyimiz eksik değil. Rahat, mutlu yaşıyoruz. Düşünceni bana da söyler misin?

Rüzgâroğlu, hayat arkadaşına gördüklerini, duyduklarını bir bir anlatmış. O zaman karısı:

-Bunda düşünecek ne var, demiş, insan sonunu, ihtiyarlığını, çalışamayacak zamanını düşünmeli. Yarın ava gittiğin zaman o ses sana yine aynı şeyi sorarsa, “Gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim,” diye karşılık ver!

Rüzgâroğlu, karısının sözlerini doğru bulmuş. Ertesi gün avda yine aynı geyiğe rastlamış. Arkasından birçok defa ateş ettiği halde avlayamamış. Yine her zamanki ses duyulmuş:

-Rüzgâroğlu! Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin, yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?

Rüzgâroğlu, hemen karşılık vermiş:

-Gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik daha iyi!..

Sonra, ormandan dönmüş, evinin yolunu tutmuş. Yolda gelirken, köpeklerden biri dereyi geçememiş, boğulmuş. Rüzgârroğlu köpeğinin ölümüne üzülp dururken, bu sefer de atı zehirli bir ot yiyerek ölmez mi? Adamcağızın kederi büsbütün artmış, ama, ne yapsın? Tek köpeği ile yoluna devam ediyormuş. Eve yaklaştıkları zaman, komşu evlerden birinin damından düşen bir kiremit bu sefer de öteki köpeği cansız olarak yere sermiş.

O zamana kadar üzüntü, dert nedir bilmeyen Rüzgârroğlu, saçı başı dağınık, gözleri yaş içinde kendini eve dar atmış. Durumu öğrenen karısı da ağlamaya başlamış. O gece, yemek yemeden, su içmeden yatmışlar ama, gözlerine uykunun damlası bile girmemiş. Sabahı dar etmişler.

O gün hava çok fena imiş. Hem şiddetli bir fırtına esiyor, hem de yakınlarla şimşekler düşüyormuş. Şimşeklerden biri köşkün civarındaki kuru otları tutuşturmuş. Derken yangın büyümüş, köşkün etrafını sarmış. Göz açıp kapayınca kadar köşkün saçağını alev almış. Fırtınanın şiddetinden koca köşk bir anda ateşler içinde kalmış, kül olmuş gitmiş. Rüzgârroğlu, karısı ile çocuklarını güç halle dışarı çıkarabilmiş. Ne eşya, ne para, ne de giyecek bir şey kurtarabildikleri için sokak ortasında öylece kalıvermişler.

Nuzyüz'le Gülyüz durmadan ağlıyor, anneleri de onlarla birlikte gözyaşı döküyormuş. Babaları Rüzgârroğlu'nun da içi kan ağlıyormuş ama, belli etmemeye çalışarak:

-Üzülmeyin, diyor, ne yapalım, oldu bir kere. Elbet yine çalışır, çabalar, ev bark sahibi oluruz. Yine eskisi gibi güzel günler geçiririz.

Koca köşk yanıp kül olduktan sonra fırtına durmuş, hava düzelmiş, güneş tatlı sıcaklığı ile etrafı ısıtmış.

Rüzgâroğlu, çocuklar, anneleri biraz kendilerine gelir gibi olmuşlar. Artık bu memlekette kalmanın faydası olmadığını söyleyerek oradan uzaklaşmaya karar vermişler. Yayan yapıldak, çırılçıplak yola düşmüşler.

Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler... Dereler tepeler aşmışlar, bir köye varmışlar. Orada bir çiftçinin yanına girerek tarlada iş görmeye başlamışlar. Dördü de kendilerine göre iş görüyor, akşama kadar tarlada tırpan sallayıp harmanda düven sürerek karınlarını doyurabiliyorlarmış.

Birkaç gün sonra orada iş kalmamış. Başka köye gitmek için yine yola koyulmuşlar. Kayalıklı yamaçlardan geçerek, dikenli otlardan atlayarak gün boyunca gitmişler, gitmişler... Çok geçmeden önlerine geniş bir çay çıkmış. Çay hiçbir yerden geçit vermediği için karşıya yüzerek geçmek gerekiyormuş. Baba ile anne yüzerek karşı tarafa geçebilirlermiş ama, çocukları nasıl geçireceğiz diye düşünmeye başlamışlar. Rüzgâroğlu, ağaçlardan kalın dallar kırmış. Bunları ikişer, üçer yan yana getirip sazlarla bağlayarak küçücük iki sal yapmış. Nuryüz'ü birine, Gülyüz'ü de ötekine bindirmiş. Kendisi bir eliyle yüzerken öteki eliyle Nuryüz'ün salını çekiyor, karısı da aynı şekilde Gülyüz'ün sandalını sürüklemeye çalışıyormuş. Böylece çayın orta yerine kadar gelebilmişler. Fakat orta yerde suyun akışı fazla olduğundan Nuryüz'ün salı babasının elinden, Gülyüz'ün salı da annesinin elinden kurtulmaz mı? Çocuklar hem bağıra bağıra ağlıyor, hem de suya düşmemek için küçücük sallarına sıkı sıkı sarılıyorlarmış.

Bu durum karşısında anneleri de babaları da ne yapacaklarını bilememişler. Çocukların sallarını suyun akıntısına kapılıp hızla uzaklaşıyormuş. Arkalarından

gitseler yetişmelerine imkân yokmuş. Karşı tarafa geçtikten sonra karadan koşarak salın gittiği yeri bulmak için kuvvetli kuvvetli yüzmeye başlamışlar. Nefes nefese karaya çıktıkları zaman sallar çoktan gözden uzaklaşmış bulunuyormuş. Çay boyunca durmadan koşmaya başlamışlar.

Akşam olup hava iyice kararınca kadar koşmuşlar, koşmuşlar. Ne yazık ki, çocuklarına ait en ufak bir iz bulamamışlar, onların seslerini işitememişler.

Başlarına gelen bu son felaket karşısında ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Geceyi ormanda, bir ağaç üzerinde geçirmişler.

Ertesi gün yine yola çıkmışlar. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler... Dağlar taşlar aşp kuşlar kurtlarla düşe kalka yol almışlar. Her uğradıkları köyde zengin bir adamın yanına uşak girerek karın tokluğuna akşamlara kadar çalışıyorlarmış. Birkaç gün sonra orada da iş kalmayınca tekrar yola çıkıyor, yorgunluktan ayakları yürüyemez hale gelinceye kadar gidiyor, gidiyorlarmış...

Yine bir gün köyü birine gelmişler. Orada birkaç gün çalıştıktan sonra tam köyden ayrılacakları sırada, padişahın başyaveri adamlarıyla birlikte gelmez mi?

Başyaver, sarayda hizmet gördürmek için köylerden güzel kızlar topluyormuş. Rüzgâröğlü'nün karısını da sarayda aşçılık yapmak üzere alıp götürmek istemiş. Rüzgâröğlü, kadını kendisiyle birlikte dağ taş dolaştırmaktansa onun rahat bir yerde çalışmasını daha uygun bulmuş, razı olmuş. Kalmış tek başına...

Rüzgâröğlü, ondan sonra, şu köy senin, bu köy benim demiş, yıllarca dolaşmış. İş buldukça çalışmış, karnını doyurmuş. İş bulamadığı gün aç kalmış, ses çıkarmamış. Böylece aradan tam yirmi sene geçmiş.

Rüzgâröğlü, bazen eski mutlu günlerini hatırlar, karısı, çocukları, köşkü, atı, köpekleri gözü önüne gelince derin derin içini çekermiş. Bir gün yine eski halini bulacağına inanıyor, hiç yorulmadan, bıkmadan çalışıyor.

Böylece uzun yollarda günlerce yol almış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Sonunda büyük bir şehre varmış.

Rüzgâröğlü o kadar acıkmış, o kadar acıkmış ki, neredeyse yere yıkılıp kalacaktı. Bir fırın bulup bir parça ekmek istemek için saatlerce dolaşmış. Fakat ne koca şehirde bir kimseye rastlamış, ne de bir fırın bulabilmiş. Bu kadar büyük bir şehrin boş olmasını bir türlü aklına sığdıramıyormuş. Sağa sola bakınıp dururken gözüne bir fırın ilişmiş. Hemen koşmuş. Kapısı açık, ekmekleri meydanda olduğu halde fırında kimsecikler yokmuş. Açlıktan neredeyse ölecek bir duruma gelmiş olan Rüzgâröğlü, başında sahibi bulunmayan malı almanın hırsızlık olduğunu düşünerek ekmeklere el sürmemiş. Nerede ise gelirler, kendilerinden isterim diye düşünerek fırının önüne oturmuş, baygın bir halde beklemeye başlamış.

Meğer o gün o memlekette padişah seçimi varmış. Memleketin töresine göre, padişah öldüğü zaman bütün halk şehrin meydanında toplanırmış. Talih kuşu uçurulur, kimin başına konarsa, o adam padişah seçilirmiş.

Rüzgâröğlü, fırının önünde baygın yataarken, şehrin meydanında a bir talih kuşu uçurulmuş. Yüzlerce, binlerce insan, acaba kuş kimin başına konacak diye

heyecanla kuşa bakmaya başlamış. Kuş, meydan üzerinde dönmüş, dönmüş, kimsenin başına konmamış. Meydandan uzaklaşıp şehre doğru uçmuş. Arkasından atlı bir gözcü göndermişler. Gözcü şehre girdiği zaman, talih kuşunu, fırın önünde baygın bir halde yatan ihtiyar Rüzgâroğlu'nun başında görmez mi? Gözlerine inanamamış. Fırına iyice yaklaşıp bakmış ki, talih kuşunun başına konduğu adam, üstü başı perişan, saçları dağınık, pis, zayıf bir adammış. Bir yanlışlık oldu diye düşünerek kuşu adamın üzerinden almış. Rüzgâroğlu'nu da:

-Padişah seçilirken sen burada uyumaya sıkılmıyor musun?! diye paylayarak sürükleye sürükleye meydana getirmiş.

Talih kuşunu tekrar uçurmuşlar. Kuş, meydan üzerinde yine üç defa dönmüş, sonra gelip doğruca Rüzgâroğlu'nun başına konmuş. Bazıları:

-Oldu! Oldu! diye bağırırken, bir kısmı da:

-Olmadı, olmadı, Hak oyunu içtir! diye dayatmışlar. Talih kuşunu üçüncü defa uçurmuşlar. Bu sefer de gelip doğruca Rüzgâroğlu'nun başına konmuş. Bu durum karşısında artık hiç kimsenin sesi çıkmamış...

Bütün halk, yeni padişahın etrafında toplanmış, saray adamları hemen onu alıp götürmüşler. Güzelce yıkayıp temizledikten sonra karnını doyurarak padişah elbiselerini giydirip tahtına oturtmuşlar.

Rüzgâröğlü, başına gelenleri düşündükçe kendi kendine gülüyor, gençliğinde avcılık yaparken ormanda duyduğu sesi hatırlayarak ihtiyarlıkta zenginliğin, rahatın, saadetin değerini daha iyi anlıyormuş.

O böyle düşünürken, başyaveri yanına girmiş:

-Padişahım, demiş, sizden bir dileğim var: Ferman buyurunuz da sizin en kıymetli askerlerinizden ikisini alayım. Kıymetli bir sandığımın yanında nöbet bekleteceğim...

Padişah izin vermiş, başyaver seçtiği iki askeri yanına alıp bir odaya götürmüş. Yerde duran uzun sandığı göstererek:

-Bu sandıkta benim en değerli eşyam var, demiş. Kimsenin çalmaması için başında bekleyeceksiniz!

Başyaver gittikten sonra, iki asker sandığın başında bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başlamış. Sonra canları sıkılmış, birbirlerine hayatlarını anlatmaya karar vermişler. Askerlerden birisi, ötekine bütün başından geçenleri anlatmış. Sıra öteki askere gelmiş. O da:

-Benim adım Nuryüz, demiş. Vakti zamanında benim de bir annem, bir de babam vardı. Hem de çok mutluyduk. Kardeşimle güzel güzel oynar, vakit geçirirdik. Fakat talih ters döndü. Köşkümüz yandı. Hayvanlarımız öldü. Paralarımızı, eşyalarımızı tamamen kaybettik. Annemle babam bizi yanlarına alarak yola düştüler. Bir dereden geçerken bizi küçük küçük sallara bindirdiler. Sallar ellerinden kaçtı. Onları

kaybettik. Bizi bir değirmenci görüp kurtardı. Kendi öz evlatları gibi baktı. Ben asker olup buraya düştüm. Kardeşim Gülyüz şimdi değirmende oturuyor, iş görüyor. Fakat annemizle babamızı çok özledik. Öldüler mi, kaldılar mı, kim bilir?

Nuryüz'ün gözleri yaşarmış. Arkadaşı onu teselli ederken, boğuk bir ses işitmişler. Birisi:

-Ağlama! Ağlama oğlum! Ben buradayım, beni kurtar! diye inliyormuş.

Askerlerin ikisi de şaşırılmışlar. Sesin nereden geldiğini anlamak için durup dinlemişler. Sonra arayıp taramışlar. Sesin sandıktan geldiğini anlayınca, her şeyi göze alarak sandığı tüfeklerinin dipçiğiyle, kamalarıyla kırıp açmışlar.

Çıka çıka içinden Nuzyüz'ün annesi çıkmamış mı? Kadıncağız çok ihtiyarlamış, zayıflamış yüzü solmuş ama, yine de ana-oğul birbirlerini tanımışlar. Öteki asker şaşkın gözlerle bunlara bakarken, ana-oğul çok uzun yılların hasretiyle birbirlerine sarılmışlar, öpüşmüşler.

Kadıncağızın anlattığına göre, başyaver kendisini saraya aşçı olarak getirmiş ama, sonra onu böyle tutup sandığa kilitlemiş. Oğlunu tanıyıp da sesini çıkarmasaymış, kendisine cariyelik yapmayı kabul etmediği için başyaver onu denize attıracakmış.

Başyaverin yeni bir oyununa uğramamak için, Nuryüz'le arkadaşı, kadını aralarına alarak nöbetçilerin sözlerine bakmaksızın doğruca padişahın karşısına çıkmışlar. Amaçları, başyaverin yaptığı fenalığı anlatmakmış.

Ne Nuryüz, ne de annesi, padişah tahtında oturan Rüzgâroğlu'nu tanıyabilmiş ama, o, karısı ile oğlunu tanımış. Yerinden fırlayarak koşup onları kucaklamış. Bunların gözlerinden sevinç yaşları aktığını gören öteki asker, dayanamamış, o da ağlamaya başlamış. Birbirlerine tekrar kavuşan bu ailenin sevincine o da katılmış.

Padişah Rüzgâroğlu, sevgili kızı Gülyüz'ü de çok özlemişmiş. Uşakları çağırarak hemen altı atlı arabayı hazırlamalarını emretmiş. Araba hazırlandıktan sonra üçü de binmişler. Padişah, karısını kurtarmada büyük yardımı olan askeri de kendisine arabacıbaşı yapmış. Doğruca kızın bulunduğu değirmene gitmişler. Büyümüş, çok güzel bir genç kız olmuş bulunan Gülyüz'le babasının, annesinin, kardeşinin karşılaşması, kucaklaşması görülecek şeymiş. Yanlarına kızları ile birlikte değirmenciye ve karısını da alarak saraya dönmüşler. Padişah, çocuklarının hayatını kurtaran, onlara kendi öz evladı gibi bakan değirmenciye vezir tayin etmiş.

Padişah Rüzgâroğlu, karısına fenalık yapmak isteyen başyaveri görevinden uzaklaştırıp kendisini memleketin dışına attırmış.

O günden sonra, Rüzgâroğlu ailesi eski günlerinden çok daha mutlu yaşamaya başlamış... Rüzgâroğlu, ormandaki sesi hatırladıkça, ihtiyarlıkta rahatın, mutluluğun gençliktekinden değerli olduğunu daha iyi anlıyormuş.

Onlar ermiş muradına, darısı sizin başınıza...

(Tezel, 2014: 103-113)

Sedef Bacı

Beni adım Kamber, minareden uzun mumbar yedim, içtim doymadım... Harda, hurda, şurda, burda, tarla bağda; yedim, içtim, doymadım... Aman bacı, kaldır sacı, yağlı bazlamacı yedim, içtim doymadım... Dere gibi hoşafı, tepe gibi pilavlar, ambar ambar yulaflar yedim, içtim doymadım... Denizi çorba ettik, gemiyi kepçe ettik, daha bilmem nice ettik yedim, içtim; davula döndü ama karnım, ne sakalım tum tum etti, ne bıyığım cum cum etti, dudaklarım bile duymadı. Baktılar ki, dünyayı yesem doyduğum, doyacağım yok, “daha da doymazsa gözünü toprak doyursun!” deyip Akdenizin martısı, zeytin yağının tortusu, hoştur makarnanın yoğurtlusunu... Tepsi tepsi önüme sürdüler ya, sensiz boğazımdan geçmedi. Yükledim bizim uzun kulaklıya, size getiriyordum ama, ırmaktan geçerken kurbağalar “vırak vırak!” deyince, ben de “bırak bırak!” anladım, bıraktım oracıkta... Uzun kulaklının da ayakları mumdanmış, o da eriyip gitti ırmakta...

Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kulu çokmuş. Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken bir padişah varmış; padişahın da üç oğlu, bir kızı varmış. Babaları dünyayı verseler vermez, tacından tahtından üstün tutarmış onları... Analarının gözünde de oğulları oğul balından tatlı, kızları da kaymak üstüne çalınan baldan. Ne ki, balına kaymağına doyamadan gitmiş hatuncuk... Koca saray karalara boyanmış ama, kara vezir:

“A devletlim! Kara gün kararıp kalmaz ya, gayri on parmağını kandil edip yakacak bir ana lazım bunlara!” demiş ve allayıp pullayıp kara kızını padişaha vermiş, vermiş ama, hangi parmağını kandil edip yakacak, kara vezir kızının on parmağında on kara! Allah böylelerinin şerrine uğratmasın. Padişahı avucunun içine alıncaya kadar cariyelerin bile yüzüne gülmüş; velakin yavaş yavaş saman altından su yürüterek karasını bulaştırmadık birini bırakmamış; ille üvey kızına, ille üvey kızına... Öyle bir yağlı kara sürmüş, öyle bir yağlı kara sürmüş ki, kırk dereden su

getirmişler de, yine çıkaramamışlar; öyle ya iftira dediğin kaf dağından da yüce! Babasının bile gözünden düşüp ocak başına attırmış onu.

Bir var ki bacı kardeş ciğerdir, birbirinden ayrılır mı! Geceleri başbaşa verip başlarına gelenleri söyler, iki dökerlermiş...

Günlerden birgün, yine birbirine dert yanarken, üvey anaları olacak, uğrun uğrun gelip de kapıyı, bacayı dinlemesin mi! Kuzgun misali üstlerine yürüyerek:

“Bre baş belaları” demiş; “yine baş başa verdiniz de, ne çorap örüyorsunuz başıma? Durun bir, öyle bir ayın, oyun edeceğim ki size, felek de beğensin.”

Meğer kara vezir kızının sade on parmağı on kara değil, büyücülük de geliyormuş elinden... Önce, nasıl büyülemişse büyülemiş onları... Sabah sabah üç şehzadenin üçü de birer kuş olup kanatlanmasın mı! Kara yazılı bacıları neye uğradığını bilememiş. Bir gözü havada bekleyip durmuş ama, ne bir kanat sesi, ne bir kardeş nefesi... Cümle kuşlar yuvalarına dönmüş, onlar dönememiş. Gayri, saray başına zindan olup:

“Ya dağ dağ dolaşır bulurum; ya da araya araya yollarında ölürüm; dünyaya geldim de ne buldum sanki!” demiş ve o gece sular uyurken bir fedai başını alıp yollara düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş; dere tepe düz gitmiş; altı ayla bir güz gitmiş, gide gide bir dağın tepesine yetmiş; akli karalı kuşlardan kardeşini sormuş ama, dizi dizi uçup gitmişler de ne bir ağız, ne bir dil, ne de kanatlarından bir tel vermişler ona. Güvendiği dağlara kar yağınca, gözlerinden süyüm süyüm yaş döküp öyle bir ah üzar etmiş ki bu bahtı kara kız, acep yürek olur da dayanır mı ola...

Allah'tan olacak, bir de bakmış ki, ne baksın. Üç kuş, üçü de ak kuş, başının üstünde dönüp dolanıyor! Hemen kollarını açmış ama, hiç biri gelip de dalına konmamış, döndükçe dönmüşler başında...

Sihir bu ya! Meğer üvey anaları bunları öyle bir kuşa benzetmiş, öyle bir kuşa benzetmiş ki, gün batıp da sular karardı mı ete, kemiğe bürünüyor; insan olup görünüyörlarmış. Gün doğup da ortalık ağardı mı tüye, teleğe geliyor; kanatlanıp uçuyörlarmış!

Ha işte o gün, döne döne yorulan, yorula yorula dönen bu üç kuş, ortalık kararınca üç kardeş olup bacılarının etrafını almış; başlamışlar birbirlerinin yüzünü gözünü öpmeye ve başlamışlar başlarına gelenleri sayıp dökmeye, gayrı gözlerine uyku girer mi?

Şafak sökerken:

“Bacı,” demiler, “bu kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerde mesken tutup da ne yapacağız! Bu dağın ötesinde bir göl, gölün ortasında bir ada, adanın ortasında da bir oda var, çam kokularıyla örülmüş, kuş sesleriyle döşenmiş bir oda; insan, değme saraylara değişmez onu. Gün doğunca seni kanatlarımıza alıp oraya götürsek nasıl olur? Dağda, belde seni bir yardan atarız diye korkma sakın; bindiğin kanat, Kardeş kanadıdır, üvey ana parmağı değil!”

Sedef Kız'ın canına minnet bu. Sabah sabah üç kardeş üç kuş olup da kanat kanada vermiş; o da uçak misali, bu kanatların üstüne binmiş, süzölmüşler göğe doğru... ve bir göz yumup açincaya de, inmişler incekleri yere! Doğrusu cennet gibi bir yermiş ama, kızcağız ne dal dal ağaçlara elini uzatmış, ne bal bal meyvelere...

Kardeşleri pır deyip de havalanınca göklere, o da kendini atmış göllere. Meğer, bu gölün suları her derde deva, her hastalığa şifa imiş. Sedef Kız, “arılıp duruluk!” deyip de dalınca bir, ne alnının karası kalmış, ne yüzünün karası!

Kuş kardeşleri yazıdan, yabandan dönüp de, onu öyle “sütten ak, sudan pak” görünce, sevinçlerinden deli divane olmuşlar:

“Bacı bacı; aklardan ak bacı; seni üvey ananın yarasından, beresinden kurtaran Allah; bizi de onun tüyünden teleğinden kurtarırsa, gayrı ömrümüz boyunca bu zümrüt sarayda güllerle gün, bülbüllerle düğün eyleriz!” demişler, kim bilir, daha da ne diller dökmüşler birbirlerine; sonra gözlerine uyku dolup da gözleri süzüm süzüm süzülünce, her biri uzanmış kendi yerine...

İnsan, ne hülya ile yatarsa, o rüya ile uyanır derler... Önce yedilerden mi, kırklardan mı biri görünmüş, Sedef Kız’ın gözüne:

“Kızım demiş; ayırık otundan birer gömlek örer de giydirirsen kardeşlerine, evvel Allah büyüleri bozulur, yine insan olup insan içine çıkarlar ama, bir var ki bunları örüp bitirinceye kadar kimseyle dünya kalamı etmeyeceksin. Haydi imdi, anla, dinle güveniyorsan başla!”

Sedef Kız uyanmış, rüyasına inanmış; gayrı vakit, fırsat fevt eder mi! Kardeşleri uçup gidince, o da tutam tutam ayırık otu toplayıp, birim birim gömlekleri örmeye başlamış. Akşam üstü kardeşleri dönüp de onu öyle ağızsız, dilsiz örgü örer görünce bunu bir manaya yoramayarak:

“O üvey ana olacak kara cadının eli her yere uzanır; dili her yalana döner. Sakın ola, bu kızın yüzündeki yüz karası silinirse, dilinde dil yarası çıksın, diye, büyü üstüne büyü yapmış olmasın?” deyip, arı gibi her çiçeğe konmuşlar, derde deva ot koymamış yorulmuşlar ama, bacıları ne örgüsünü bırakmış elinden, ne de bir kelam çıkmış dilinden...

Kuş kardeşlerinin hayalden, düştten haberleri yok ya, hele onlar devasını araya dursun, bir gün bir padişahın oğlu, o taraflarda salınıp seyran ederken, yamaçtan yamaca Sedef Kız'ı görmüş, gözlerine inanamamış. Hemen atını o yana sürmüş, “Hangi dağın gülü, hangi bağın bülbülü” olduğunu sorup soruşturmuş ama, ağzından bir çift söz alamamış. Bir bakmış: “Peridir bu!” demiş; bir bakmış “Dil bilmez biridir bu!” demiş. Ama, ne olursa olsun, padişah oğlu, Sedef Kız'a öyle bir vurulmuş ki, hemen toy düğün etmeyi kurup, kendi eliyle bindirmiş atına. Yolda, üç kuş peyda olup başının üstünde uçmaya başlamış; günden güneşten korumak ister gibi... Bu üç kuşun üç kardeş olduğunu bildiği yok ya, padişah oğlunun garibine gitmiş bu... Neyse, az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, gün akşam olmadan saraya yetmişler.

Padişah, oğlunun bir dediğini iki eder mi, hele böyle mürüvvet görecektikten geri... Daha o akşam davullar dövülmüş, düğünleri kurulmuş ama, gel gelelim Sedef Kız, ne allar giymiş, yeşil üstüne; ne kınalar koymuş, sedef üstüne. İlmek üstüne ilmek atıp, gömlek üstüne gömlek örmüş, bir gün olur, rüyalarını çıkarsa diye...

Meğer gözdelerden biri, onu göz altına almış, her halini yazıp defter ediyormuş. Akşamın bir vaktinde padişah oğlunun yanına çıkıp:

“A benim şehzadem” demiş; “şu senin nişanlın olacak kız ne bir peri, ne de dil bilmez biri... Lamı cimi yok, ya büyücü, ya sihirbaz! Gündüzleri üç kuş gelip pencereye tık diyor; geceleri has bahçeye çık diyor; o da, o saatte çıkıyor ve neden sonra ayrık otu toplayıp dönüyor, dönüyor ama, kim bilir başınıza ne çoraplar örüyor.”

Padişah oğlu, Sedef Kız’ın üstüne bir toz kondurmak istememiş ama, üç gün üç gece kollayıp da, söylenenlerin harfi harfine doğru olduğunu görünce, neye uğradığını bilememiş. Hemen çağırıp sorgu, suale çekmişler, ama, biçare kız, ne örgüsünü bırakmış elinden, ne de bir kelam çıkmış dilinden; her sorulan, bir damla yaş olmuş gözünde...

Velakin onun gözüne, göz yaşına kim bakar gayrı... “sükut ikrardır!” deyip büyücülüğüne hükmetmişler; “böylesi güzelin, güzelliği başını yesin!” deyip, başını istemişler cellattan!

Cellat başı, son vasiyetini sormuş kızın, yine bir ses çıkmamış dilinden... “vaktine hazır ol!” demiş, yine örgüsünü bırakmamış elinden... Derken üç kuş gelip başının üstünde dönmeye başlamış. Cellat başı akı karayı yitirip, ne yapıp yakıştıracığını düşünür dururken; Sedef Kız da gömleklerini örüp bitirmiş ve tutup bunları, bir bir kuşların üstüne atmış. Hikmeti hüda, bu üç kuşun üçü de filiz gibi birer delikanlı olup bacılarının boynuna sarılmış. Görenler bunu da büyü mü sanmış, ne sanmışlarsa, parmakları ağızlarında kalmış.

Ha işte o zaman Sedef Kız’ın ağzı dili açılıp:

“Cellat başı, cellat taşı yerinden kaçmıyor ya, önceden önce beni padişahın huzuruna çıkar. Başıma gelenleri bir bir ona dökeceğim gayri... Yine de başıma ferman eyleser, ne yapalım, boynum kıldan ince...” demiş ve gidip üvey ananın yüzünden çektiklerini iki göz, iki pınar anlatmış padişaha.

Padişah, Sedef Kız’ın sedeften de arı bir kız olduğunu anlayıp kendi oğluna almış. Üstelik, üç kızını da Sedef Kız’ın üç kardeşine vermiş. Bunlar kırk gün kırk gece düğün eylerken, öte yandan da üvey anaları olacak kara vezir kızının kırk katıra mı, kırk satıra mı verildiği haberi gelmesin mi! Eee, eden bulur, etmeyenler erer muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma daha düştü; başkalarının alnına kara sürmeyenlerin başına!

(Güney, 2017: 99-110)

Şehzade Ahmet

Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kulu çokmuş. Bir zamanlar memleketin birinde, bir oğlu olan bir padişah varmış. Bir gün oğluna fazlasıyla öfkelenen padişah, tez vakitte şehzadenin kellesinin uçurulmasını buyurmuş. Veziriyse padişahı bu zalim fikrinden caydırmak için şu sözlerle dil döküp yalvarmaya koyulmuş:

“Ah, padişahım; Allah size kırk yıllık ömrünüzde yalnızca tek oğul nasip etti. Şehzadenin canını alırsanız muhakkak ki pişman olacaksınız.”

Vezirine hak veren hünkâr kararını değiştirmiş ve oğlunu uzun sürecek bir sürgüne mahkûm etmiş. Bunun üzerine padişahın eşi sultan da:

“Madem oğlumu saraydan göndermeye karar verdin, o halde ben de daha fazla kalamam burada, ben de gideceğim.” demiş. Böylece ana oğul beraber sarayı terk etmişler.

Uzunca bir yolculuğun ardından yanı başında geçici bir süreliğine konaklayacakları bir göle varmışlar. Günlerden bir gün suyun kenarında yürüyüşe çıkan Şehzade Ahmet’in ayağı bir taşa takılmış, delikanlı eğilip taşı yerden eline aldığındaysa parlaklığıyla etrafa saçtığı ışıltıdan gözleri kamaşmış. Şehzade de taşı cebine koymuş. Bir vakit sonra ana ile oğul yollarına kaldıkları yerden devam etmişler. Nihayet bir ev tutup iyi kötü geçinmeye başladıkları yeni bir memlekete gelmişler. Lakin ortada bir sorun varmış. Bu diyarın padişahı çıkardığı bir fermanla tüm şehirdeki evlerde gece vakti mum yahut fener yakmayı ya da buna benzer her türlü ışık yayacak eşyayı kullanmayı yasaklamış.

Şehzadenin gölün kenarında bulduğu taş işe delikanlı onu ne vakit odasındaki masasının üzerine koysa, bırakın evi, neredeyse tüm şehri aydınlatmaktaymış. Anası oğluna taşı gizlemesini nasihat etmiş. Birileri olur da taşın parlaklığını fark ederse onu derhal ellerinden alırlarmış. Dahası, başlarına çok daha büyük felaketler gelebilirmiş. Lakin delikanlı anasının uyarılarına kulak asmayı reddetmiş ve evlerinde ne bir mum ne de fener yakmadıklarına göre padişahın salık verdiği emri ihlal etmediklerinde ısrar etmiş.

Bir gece penceresinden şehrine göz gezdiren padişah, taştan yayılan parlak ışıltıyı fark etmiş. Vezirini yanına çağırarak gördüğü bu ışıltının ne olabileceğini, nereden gelebileceğini öğrenmek istemiş. O vakit tüm lalaları bu ışığın falanca evden yayıldığını söylemişler. Eve derhal bu durumu soruşturmak üzere hizmetliler gönderilmiş. Delikanlı kapıyı açıp da hizmetlileri karşısında bulduğunda kendisine padişahın huzuruna çağrıldığı bildirilmiş.

Genç adam bu sebeple çok geçmeden saraya gitmiş, o vakit padişah kendisine ne cüretle fermanını hiçe saydığını sormuş. Şehzade Ahmet, hünkârın hükmüne karşı çıkacak bir şey yapmadığını dile getirerek af dilemiş. Işığın bir mumdan veya fenerden değil, tesadüf eseri bulduğu bir taştan yayıldığını söylemiş.

“Taşı bana getir.” diye buyurmuş padişah.

Tekrar evine geri dönen delikanlı, kendisine söylenildiği gibi onu gizlediği yerden çıkarıp saraya getirmiş ve padişahın ellerine teslim etmiş. Anasına da kendisine de uzun süredir sıkıntılar çektiren bu dertten kurtulduğuna da şükretmiş.

Padişah eline aldığı taşı vezirine gösterdiği vakit adam:

“Hünkârım, bu bir elmadır. Bunu size veren delikanlıdan bir çuval dolusu daha getirmesini isteyin. Muhakkak ki bunun bir çıktığı yerde bin misli daha vardır.” demiş.

Vezirinin söylediklerini kulak ardı etmeyen padişah, delikanlıyı yeniden huzuruna çağırtmış ve genç adama bu sefer bir çuval dolusu elmas getirmesini emretmiş. Şehzade Ahmet:

“Lakin bu kadar elması nereden bulurum?” diye sorunca da, “Orası senin bileceğin iştir. Ya kırk gün içinde buyruğumu yerine getirirsin ya da kelleni alırım.” demiş.

Genç şehzade, boynu bükük saraydan ayrılmış ve omuzlarına yüklenen bu ağır mesuliyeti anacığına anlatmak üzere evinin yolunu tutmuş.

“Sana dememiş miydim ben bu taş bize kör talihten başka bir şey getirmez diye?” diyerek haykırmış kadıncağız oğlunun başına gelenleri işitince, “Bu kadar elması nereden buluruz?”

Ardından da çaresizlik içinde gözyaşlarına boğulmuş. İşte böyle bir haletiruhiye içinde birkaç gün geçirdikten sonra kadın ani bir hal yolu bulmak düşüncesiyle oğluna:

“Ağlamak fayda etmez, bir şey yapmalı. Taşı bulduğun yere gidip bir bak bakalım daha fazlasını bulabilecek misin?” demiş.

Delikanlı atına atlayıp taşı bulduğu yere dönmüş. Elmasları arayadururken gözü uzakta yükselen büyük bir dağa ilişmiş. Merakı, onu, dağı aşmaya sürüklemiş ve öte tarafa geçtiği vakit büyük bir saraya denk gelmiş. Sonra saraya doğru yaklaşmış ve bu haşmetli yapının yedi başlı bir ejderha tarafından korunmakta olduğunu fark etmiş.

“Ne arıyordum, ne buldum!” diye bir feryat kopararak öfkeyle hançerini çektiği gibi ejderhanın altı kafasını birden tek vuruşta gövdesinden ayırmış.

“Er âdemsen bir kez daha vur.” demiş sonra ejderha.

Delikanlı ise “Vurmayacağım!” diye karşılık verip ejderhayı kendi kaderine terk etmiş.

Sonra birdenbire saraydan yayılan bir gürültü işitmiş, biraz kulak verince gelen sesler arasından şu sözcükleri seçebilmiş: “Düşmanımı öldürdün; beni bir başıma burada koma!”

Sesi takip edip saraya girmiş. O vakit göz alıcı güzellikte bir kızla karşılaşmış ve “Ah delikanlı, on yıl var ki şu ejderhanın tutsağıyım. Artık seninim; beni nereye dilersen oraya götür.” demiş kız. Delikanlı, ona halihazırda üstesinden gelmesi gereken pek mühim bir vazifesi olduğunu söylese de kız onu bu haliyle bırakıp gitmemesi için yalvarıp durmuş. Nihayetinde kıza merhamet eden şehzade, atına atlayıp kızı da önüne oturtmuş ve beraber sultanın yanına varmak üzere yola koyulmuşlar.

Delikanlının çektiği ızdırap yüzüne yansımakta, başındaki büyük derdin verdiği sıkıntıyla ruhu ezilmekteymiş. Genç kız, yine şehzadenin huzursuz ve kederli olduğu bir gün, genç adama kendisini bu kadar tasalandıran şeyin ne olduğunu sormak cesaretini göstermiş.

“Hiç sorma.” diye yanıtlamış delikanlı, “Bana bir tek Allah yardım edebilir.”

Ne var ki kız kendisiyle derdini paylaşana dek şehzadeye huzur vermemiş. Nihayet delikanlı sırrını ona açtığı vakit kız şöyle karşılık vermiş:

“Böyle değersiz bir mesele yüzünden kederlenmeye değer mi hiç? Merak etme, ben sana yardım ederim. Lakin şimdi pek susadım, bana pınardan bir testi su getir ki kana kana içeyim, şu susuzluğumu gidereyim.”

Kız böyle söyleyince delikanlı kendi kendine, onu evine sırf kendisine gücenmesin diye getirdiğini düşünmüş. Buna rağmen hâlâ misafiri sayılırmış. Ne kadar kızsada bu isteğinden memnun olmasada pınara gidip testisini doldurmuş ve eve dönüp kızın ellerine tutuşturmuş. Gelgelelim kız suyu içmek yerine, testiye genç adama geri uzatarak baştan ayağa her yanına parmaklarıyla su serpiştirmesini söylemiş.

Delikanlı dediğini yaptığında ne görse beğenirsiniz? Kızın bedenine temas eden her su damlası, şimdi ısıll ısıll elmaslar halinde dört bir yana dökülmekteymiş.

“Şimdi hepsini toplayıp bir çuvala doldur ve padişaha götür.” demiş kız neşe içinde. Delikanlı da vakit kaybetmeden denileni yapmaya koyulmuş.

Şehzade Ahmet, çuvalı padişaha teslim edip huzurundan ayrıldıktan sonra hünkâr yanına çağırıldığı vezirine elmasları göstermiş.

“İşte görüyorsunuz.” demiş muzaffer bir edayla, “Söylediklerimde haklıydım. Şimdi de kendisinden bir çuval dolusu inci isteyin.”

“Yahu inciyi nereden bulacak?” diye sormuş padişah.

“Elmasları bulduğu yerden.” diye cevap vermiş vezir, “Size söylediğimi yapın hünkârım, göreceksiniz yine haklı çıkacağım.”

Böylece padişah, delikanlıyı yeniden huzuruna çağırıp ondan bu sefer de kendisine bir çuval dolusu inci getirmesini buyurmuş. O vakit delikanlı:

“Bu kadar inciyi nereden bulurum hünkârım? Etmeyin eylemeyin...” diye sual edip yalvarmaya başlamış.

“Sana kırk gün müddet.” karşılığını vermiş padişah, “Eğer ki kırk günün sonunda inciler burada olmazsa muvaffakiyetsizliğinin bedelini hayatınla ödersin.”

Delikanlı boynunu büküp hüznü bir yüz ifadesiyle evine geri dönmüş. Kız “Yine ne oldu?” diye karşılamış onu eve adımını attığı vakit. Genç adam da başındaki yeni beladan söz açmış.

“Tutsak tutulduğum ejderhanın sarayına git.” karşılığını vermiş kız, “Onun arkasında, içinde aradıklarını bulacağın bir başka saray göreceksin.”

Delikanlı atına atlayıp yola revan olmuş. Bir vakit sonra kızın bahsettiği ve bu sefer kapısında bir başka ejderhayı katlettiği saraya ulaşmış. Nihayet içeri girerek etrafına bakınmış ve tesadüf bu ya, ilkinden daha güzel bir kızla karşılaşmış. Onu da diğeri gibi esaretinden kurtarıp evine taşımış. Eve varıp da derdini bu kıza da açtığı vakit kız, delikanlıdan vücuduna su serpiştirmesini istemiş. Bunu yaptığında ise su damlaları güzel bedeninden parlak inci taneleri halinde etrafa saçılıvermiş. Delikanlı incileri bir çuvala doldurup buyruğunu yerine getirmek üzere padişaha teslim etmiş.

İncileri gören tamahkâr veziri ise doyurmak mümkün değilmiş. Şimdi de padişaha bir çuval dolusu yakut talep etmesi hususunda ısrar etmiş. Yine fena bir halde kızın yanına varan şehzade ona bu üçüncü vazifesinden bahsetmiş.

“Şimdi.” demiş kız, “İkinci sarayın ötesinde bir üçüncüsü vardır. İhtiyacın olanı orada bulacaksın.”

Kızın sözünü dinleyen delikanlı, atına atlayıp bir kez daha yollara düşmüş. Talih yine kendisine gülmüş; üçüncü sarayı bulmuş, kapısında bekleyen ejderhayı öldürmüş ve saraya girdiğinde odalardan birinde güzelliğiyle diğer iki kızı da gölgede bırakan bir üçüncü kızın bulunduğunu görmüş. Atına atlayıp kızı önüne oturtmuş ve anasının evinin yolunu tutmuş. Testiyi kaptığı gibi kızın dört bir yanına su serpiştirince her bir su damlası bu sefer yakuta dönüşerek yerlere dökülmüş. Bunları da çuvala doldurup padişaha götürmüş.

Vezir, delikanlının getirdiği çuvalı ve içindeki yakutları görünce padişaha:

“İşte hünkârım görüyorsunuz! Şimdi de denizin ortasında yükselen; elmaslar, inciler ve yakutlarla bezeli bir köşk isteyin.” demiş.

Padişah, delikanlının böylesine güç bir vazifeyi yerine getirebileceğinden şüphe duysa da nihayet vezirinin öğüdünü dinleyip buyruğunu delikanlının yüzüne bildirmiş ve amacına ulaşabilmesi için kırk gün süre vermiş. Delikanlı bu şehre geldiğine büsbütün pişman olmuş, yine efkâra bürünerek evine dönmüş.

Evdeki kızlar kendisini karşılayıp da kederli simasını gördükleri vakit, delikanlıya padişahla aralarında ne geçtiğini sormuşlar. Yapılması gerekeni öğrendiklerinde en büyükleri:

“Koca bir dağın yükseldiği filanca yere git. Dağa çıkıp tepesine vardığın vakit olanca kuvvetinle: ‘Hacı Baba!’ diye bağır. Eğer bir ses işitirsen: ‘En büyük kızın en küçük sarayını ister!’ diye bir kez daha bağır. Ses kesilir de bir cevap alamazsan sakın tekrar bağırımayasın, yoksa kendi mezarını kazarsın.” demiş.

Delikanlı atına binip doğruca kendisine bahsedilen yere gitmiş. Dağın zirvesine varıp avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamış: “Hacı Baba!” Kısa bir sessizliğin ardından ayak bastığı toprağın titrediği görülmüş, gaipten gelen güçlü bir ses kendisine:

“Ne istersin?” diye sormuş.

“En büyük kızın en küçük sarayını ister.” cevabını vermiş delikanlı. Sonra topraktan bir gümbürtü daha kopmuş ve aynı kasvetli ses:

“Dileği o daha sormadan gerçekleşmiştir.” demiş. Delikanlı bunun ardından, daha fazla bir söz işitmek hevesine düşmeden aceleyle evinin yolunu tutmuş.

Ertesi sabah padişah uyanıp penceresinden dışarıya baktığı vakit gördüğü şeyle gözleri öylesine kamaşmış ki karşı koyamayıp ikisini birden yeniden yummak zorunda kalmış. “Allah, Allah... Bu ne ola ki?” diye söylenerek merak içerisinde

gözlerini ovuşturup vezirlerini çağırmak üzere iki elini birbirine vurmuş. Kulu dairesine vardığında:

“Gözlerime ne oldu?” diye sormuş, “Dışarıya bakamıyorum!”

“Gözlerinizi kamaştıran, delikanlıdan istediğiniz, denizin ortasındaki değerli taşlarla kaplı köşktür padişahım.” cevabını vermiş vezir.

Padişah, bunu işitmesiyle vezirlerini, paşalarını ve beylerini de yanına katarak sahibi olduğu bu yeni mülke göz atmak, onu daha yakından görebilmek için sabırsızlanmaya başlamış.

Tüm saray ahalisi köşkü teftiş etmek maksadıyla toplanmışken ve saraydan ayrılmak üzereyken, genç kız delikanlıya yeniden dağa çıkarak Hacı Baba’dan köşkü geri almasını istemeyi öğütlemiş. Delikanlı hiç vakit kaybetmeden dola düşüp aceleyle dağın zirvesine varmış ve şu sözleri haykırmış:

“Köşkü geri al!”

O vakit altındaki toprak yarılırmışçasına zangır zangır titremeye başlamış ve dört bir yanda, evvelden işittiği o ürkünç sesin şu cevabı yankılanmış:

“Dediğini yaptık, köşkü geri aldık!”

Eve dönerken köşkün hakikaten de yol olduğunu, denizin orta yerinde yükselen haşmetli yapıdan geriye hiçbir şeyin kalmadığını görmüş. Bir vakit sonra da kulaklarına padişahın, yanındaki tüm adamlarıyla beraber suda boğulduğu haberi çalınmış.

Genç kızlar tüm bu uğursuz hadiseler nihayete erince:

“Artık bu şehirde kalamayız, çekip uzaklara gidelim şehzadem.” demişler.

Bunun üzerine Şehzade Ahmet, üç genç kızı ve anasını alarak kendi memleketine dönmek üzere yeniden yollara düşme hazırlığına koyulmuş. Yolda topal bir deve rastlamışlar. Şehzadeye kalsa bu iğrenç mahlûku hemencecik orada yok edermiş. Ne var ki dev, canının bağışlanması için yakarmış ve üstü kapalı sözlerle delikanlının kendi maharetlerinden faydalanabileceğini, ona büyük hizmetlerde bulunabileceğini hissettirmeye çabalamış. Genç kızların da bu fikri tasvip etmeleri üzerine canı bağışlanan dev bizim yoldaşlara katılmış.

Şehri gözleyebilecekleri bir tepeye vardıklarında dinlenmek için oturmuşlar. Bu sırada kızlardan en büyüğü bu tepede, sihir marifetleriyle, herkesin o güne kadar gördüğü tüm saraylardan daha güzel bir saray meydana getirmiş. Tesadüf bu ya, aynı vakitte penceresinden dışarıyı temayaşaya dalan padişah, genç şehzadenin babası, bu ansızın ortaya çıkan muazzam sarayı görüp derhal vezirini çağırmış ve adama bunun ne manaya gelebileceğini sormuş. Durumu araştırmak üzere de derhal hizmetçiler gönderilmiş.

Bir vakit sonra adamlar, bu harikulade sarayın, padişahın öz oğlu olan Şehzade Ahmet’in ikametgâhı olduğu haberiyle geri dönmüşler. Bunu işiten padişah

yerinden doğrulup saraya gitmeye niyetlenmiş. Oğul, babasını hürmette kusur etmeyerek bizzat kapıda karşılamış ve içeri girdiklerinde de onu, güzellikleriyle mest olup onları kendi sarayında görmeyi dileyceği üç kızla tanıştırmış.

Oğlunun yanından ayrılıp kendi sarayına geri döndüğü vakit vezirine:

“Şehzade Ahmet’i tez elden infaz edin.” demiş.

Veziri ise bir vakit evvel bir anlık kızgınlığıyla oğlunu nasıl sürgüne mahkûm ettiğini hatırlatarak bu kararından vazgeçirmeye gayret etmiş padişahı:

“Kim bilir.” diye sürdürmüş sonra lafını, “Neler gördü, neler geçirdi? Ne acılara katlandı zavallı.”

Padişah, vezirinin tüm ricalarına ve istirhamlarına rağmen oğlunun idam edilmesi gerektiğinde ısrarcı olmuş. Bunun üzerine:

“Madem öyle.” diye bir iç çekmiş vezir, “Kendisini saraya davet edip yemeğine zehir koyun.”

Ertesi gün şehzade, babasının sarayında tertip edilecek akşam yemeğine davet edilmiş. Yola çıkmaya koyulduğunda genç kızlardan biri parmağındaki yüzüğü çıkarıp delikanlıya uzatarak:

“Saraya varıp da sofraya oturduğun vakit bu yüzüğü önüne konan her yemeğe bir kez dokundur.” demiş.

Kızın sözünü dikkate alan delikanlı yüzüğü parmağına geçirip yola revan olmuş. Bir süre babasıyla karşılıklı sohbet etmişler. Sonra da önüne yiyecekler getirilmiş. Haliyle, şehzadenin önüne konan tüm tabaklar zehirliymiş. Ne var ki delikanlı lokmaları ağzına atmadan evvel, babasına fark ettirmeden, önce her birine yüzüğüyle dokunuyormuş, sonra da kendisine zarar vermeyecek yiyecekleri afiyetle midesine indiriyormuş. Nihayet tüm sofraya bir güzel silinip süpürülmüş ve şehzadenin kendi sarayına dönme vakti gelmiş.

Zehirli yemeklerden yiyen oğlunun hâlâ sağ olduğunu gören padişah, yeniden vezirini çağırıp şimdi ne yapılması gerektiği hususunda kuluna danışmış. Vezir biraz düşündükten sonra padişaha, oğlunu kendisiyle tavla oynamaya davet etmesini ve delikanlıya, kaybedenin bir süre ipe bağlı olarak bir köşede oturması gerektiğini söylemesini öğütlemiş. “Eğer şehzade kaybederse.” diye de eklemiş, “Onu bir güzel bağlar, sonra da kolayca hakkından gelirsiniz.” Böylece genç şehzade yeniden padişahın sarayına davet edilmiş.

Hal hatır sorulduktan ve yemeğin ardından padişah, oğluna:

“Gel evladım, seninle bir tavla atalım. Kazanan kaybedeni bağlar.” demiş.

Oyun oynanmış, padişah yenilmiş. Gelgelelim şehzade, babasını cezalandırmaktan feragat etmiş, hünkârın iyi niyetinden bir nebze olsun şüphe duymayarak oyuna kaldıkları yerden devam etmeyi kabul etmiş. Padişah ikinci oyunu da kaybetmiş. Delikanlı yine babasını cezalandırmak, onu bağlamak

hakkından feragat etmiş. Pek kibar ve saygılı bir tavırla padişahın oyuna devam etmelerini rica etmiş ve bu üçüncü oyunda babasının kasten galip gelmesine müsaade etmiş.

O vakit şöyle demiş padişah, oğluna: “Eee, anlaşılmamız gereğince şimdi seni bağlayacağım.”

Şehzade hiç karşı gelmemiş. Babası tarafından önce sıkı sıkıya bağlanmış, ardından da cellatlar çağırılmış. Bu sırada şehzade, olanca kuvvetiyle iplere asılıp kendini kurtarmış.

Padişah bunu gördüğü vakit tüm olanların bir şakadan ibaret olduğunu söylemiş, yalnızca oğlunun gücünün ve mertliğinin derecesini öğrenmek niyetiyle böylesi bir işe giriştiği hususunda numara yapmaya başlamış.

“O halde.” demiş şehzade, “Beni demir zincirlere bağla.”

Az sonra dediği yapılmış, ne var ki şehzade demir zincirleri de tek hamlede kırmış. Artık içten içe öfkelenen padişah, oğlunu yok etmenin bir başka yolunu bulmaya koyulmuş. İyice düşünüp taşındıktan sonra yüzüne bir tebessüm kondurarak şehzadeye şöyle demiş:

“Görürüm ki artık oğlum pek babayiğit bir erkek olmuş. Belki bana gücünün sırrının nerede yattığını da söylersin?”

Yine başına olası bir fenalığın gelebileceğinden bir parça olsun kuşkulanmayan şehzade, olur da başından iç saç teli kopartılır ve parmağına sarılırsa gücünden büsbütün yoksun kalacağını, hepten aciz ve çaresiz bir hale düşeceğini söylemiş. Padişah işittiklerinin geçerliliğini yoklamak hevesine düşmüş, şehzade de razı olmuş. Başından üç saç telini bizzat çekip kopartarak babasının ellerine tutuşturmuş. Padişah da saçları aniden bir bebek gibi savunmasız ve güçsüz bir hale düşen oğlunun parmaklarına dolamış.

Şimdi yeniden çağırdığı cellada derhal şehzadenin kellesini almasını buyurmuş. Ne var ki cellat emre karşı koyup kendini hızla daireden dışarıya atmış. Padişah bunu müteakip ne yapılması gerektiğini bilememiş. Bir vakit sonra oğlunun gözlerini bizzat oyup cebine koymuş ve şehzadeyi bu haliyle uzakta bulunan kurumuş bir kuyunun başına götürerek içine fırlatmış. Şehzadenin küçük köpeği, babasının kollarında sürüklenen sahibini kuyuya varana kadar takip etmiş ve delikanlının ardından kuyuya atlamış. Sadık hayvan, feleğin sillesini yiyen genç adamın karanlık kuyunun dibindeki tek dert ortağı olmuş.

Aradan kısa bir vakit geçmiş. Padişah, oğlunun sarayına vararak üç genç kıza onları kendi sarayında görmek istediğini bildirmiş. Lakin kızlar, önce kendilerine her birinin içerisinde bir hizmetçi kız bulunan kırk araba ile yanlarında bir de kırk boş araba gönderilmesini şart koymuşlar. Dilekleri yerine getirilmiş. O vakit üç kız, kırk hizmetçinin kellelerini uçurup boş arabalarla padişaha geri göndermişler. İşte bu, padişahın öfkesini kabartmış ve hünkâr üç kıza savaş ilan etmiş. Lakin üç genç kız, topal devin de desteğiyle karşılarına çıkan tüm orduyu tamamıyla bozguna uğratmışlar.

Tüm bunlar yaşanırken Şehzade Ahmet'in atıldığı kuyunun civarlarında bir kervan duraklamış. O vakit delikanlının küçük köpeği kafileye pek şirin tavırlarla yanaşmış, kendisini sevdirmeye nail olunca da bir parça ekmekle mükâfatlandırılmış.

Küçük köpek ekmeği doğruca sahibinin bulunduğu kuyuya götürüp aşağı atmış, sonra kervana bir kez daha geri dönmüş ve aynı şeyi iki defa daha tekrarlamış. Bunu gören kervanın önderi:

“Şu köpek ya bu ekmekleri yavrularına ya da bir başkasına götürür.” diyerek hayvanı takip edince köpeğin ekmek parçalarını kuyudan aşağıya attığını fark etmiş.

Kuyuya yanaşan adam eğilerek avazı çıktığı kadar bağırınca da şu sözleri işitmiş: “Beni bu kuyudan çıkarın, yardım edin, kurban olayım.”

Vakit kaybetmeden kuyuya bir ip sarkıtılmış ve gözleri görmeyen delikanlı da yakalaması için ipe doğru yönlendirilmiş. Ne var ki Şehzade Ahmet çılgınlıkla, elleri sıkı sıkıya bağlı olduğu için ipi yakalayamadığını haykırmış. Ardından da kendisine edilen caniliği bir bir yukarıdaki adamlara anlatmış. O vakit kervanın önderi:

“Eğer seni dışarıya çıkartacak olursak ahali bu zalimliği sana bizim yaptığımızı düşünür de kervanımızın başına gelmeyen bela kalmaz. İyisi mi sen olduğun yerde kal ve yardımını esirgememesi için Allah’a dua et.” demiş.

Bu sözlerin ardından delikanlıya yiyecek yemek ve içecek su sarkıtıp çekip gitmişler. Şehzade Ahmet ne olurla olsun gösterdikleri iyi yüreklilik ve sundukları için adamlara müteşekkire kalmış.

Bir sonraki gece ise yine kör talihine ağlayıp sızlandığı sırada karşısında ak sakallı bir pir belirmiş. Yaşlı adam cebinden iki göz çıkararak onları Şehzade Ahmet’in yüzündeki iki boş çukura yerleştirmiş, o vakit delikanlı görme kabiliyetini

yeniden geri kazanmış. Ne var ki şehzade, saadetini borçlu olduğu adamı göremeden pir ortalıktan kaybolup sırta kadem basmış. Artık gözlerinin yeniden görmesinin verdiği kudretle tutsak olduğu kuyudan kurtulan delikanlı doğruca memleketine dönmüş.

Babasının sarayına döndüğü vakit tüm ülkenin, dostu olduğu üç genç kızla savaşa tutuştuğunu öğrenip şöyle demiş:

“Hünkârım, sevgili babacığım; üç gün içerisinde devî yakalayıp ellerinize teslim edeceğim.”

Babası bu havadise pek memnun olmuş, eğer dediğini yaparsa tüm dileklerini gerçekleştireceğine dair oğluna söz vermiş. Deve karşı koyması için bugüne dek kaç adam gönderdiyse, ne kadar büyük orduları toplayıp da canavarın üzerine saldıysa her biri zalimce ezilip katledilmiş. Şehzade Ahmet babasından, dilediği bir atı ve kendisine uygun bir kılıcı seçmesine rıza göstermesini istemiş. Gözlerinin çıkarıldığı o uğursuz günden beri kendi atı ve kılıcı babasının sarayında kaldığından şehzade, babasının müsaadesini alır almaz ona ait olanları geri edinmiş. Kılıcını kuşanıp atına atlamış ve devle karşılaşmak üzere döt nala savaş meydanına atılmış.

Genç kızlar, delikanlının bir başına kendileriyle savaşmak üzere gelmekte olduğunu görünce padişahın gönderecek başka kimsesi kalmadığı sonucuna varmışlar. Dev, şehzade yaklaşınca ona saldırmak yerine olduğu yerde beklemeye karar vermiş ve nihayet iki eski dost kılıçlarını kınlarından çekerek er meydanında yüz yüze gelmişler. Birbirlerine atılmaya cesaret edemeyen dev ile şehzade, dostluklarını tazeleyerek beraberce padişahın sarayına dönmüşler. Padişah devî görür görmez dehşete kapılmış:

“Onu buradan uzak tut!” diye bağırması korkusundan titreyerek.

O vakit şehzade alaylı bir ifadeyle: “Sana dev yakalayıp sarayına getireceğime dair söz vermişti. İşte artık onu öldürebilirsin.” demiş.

Bunun üzerine dev, padişahın üzerine atılmış ve onu tahtından alaşağı edip parçalarına ayırmış. Ardından da vezirlerine dönerek şöyle demiş:

“İşte! Beni buraya getiren padişahınızın oğlu, Şehzade Ahmet’tir!”

Padişahın, oğluna karşı olan zalim tutumunu hiçbir vakit tasvip etmeyen vezirler şimdi büyük bir sevinçle şehzadeyi tahta geçirmişler. Ahmet’in padişah olarak icra ettiği ilk iş ise tahtına kavuşmasındaki en büyük pay sahibi olan anacığını ve üç kızı saraya geri çağırtmak olmuş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

(Kúnos, 2016: 360-375)

Üç Turunçlar

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde; cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Enteseden, menteşeden derken bir karpuzcu çıktı şu köşeden; ay efendim, vay efendim; karpuzlar da karpuz mu ya, ne tartıya gelir, ne teraziye; ne arşına gelir, ne endazeye; doğrusu görülmüş gibi, görülecek gibi değil; üstü nakış nakış örülmüş ama, örülecek gibi değil! Baktım, baka kaldım; on para verdim, on tane aldım. Hani karpuz kesme ile yürek ferahlamaz derler; derler ama, bakalım, adı mı güzel, tadı mı

güzel; şu karpuzun deyip çıkardım bıçağımı, baltamı, nacağımı; ha kestim, ha kesiyorum; ha eşiyorum derken bıçaktır, bir kapak açmasın mı? Kapağı açarken elim de içine kaçmasın mı! Bak hele bir, elimi çıkarayım derken kendim de varıp içine düşüvermedim mi? Bir de gördüm ki, ne göreyim; bir yanı sazlık, samanlık, bir yanı tozluk, dumanlık. Bir yanında demirciler demir döver denginen; bir yanında boyacılar boya boyar renginen; erenleri, derenleri, gördün mü bir başıma gelenleri; ne duvarı var yıkılır; ne kapısı var çıkılır! Boşa koydum dolmadı, doluya koydum almadı; derken bir çoban ilişti gözüme ve lakin ne dönüp baktı yüzüme, ne kulak verdi sözüme! Sürüsünü kaybetmiş boru mu, bu! On yıldır arıyormuş koru mu bu! Bu karpuzun içinde, iki dertli bir araya gelende; o başladı kavala, ben başladım mavala; inanmayın bu masala!

Bir varmış, bir yokmuş, Allah'ın kulu çokmuş; çok söylemesi günahmış. Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken bir memleketin birinde bir padişah varmış. Bu padişahın da darı dünyada bir tek oğlu varmış. Allah kimin varsa bağışlasın, üstüne öyle bir titrer, öyle bir titrermiş ki, esen yelden, uçan kuştan sakınır, gözünden gözüne vermezmiş.

Gel zaman git zaman şehzademiz büyümüş, boy atmış, yiğitlerden yiğit olmuş ama, dünya bu, yiğidin başına yazılan gelir; gelir ya kim bilir yazan neler yazmış! “Ya bu da ötekiler gibi dalından uçup giderse!” Bu kuruntu ile padişah dünü, günü yitirmiş, kendini yiyip bitirmiş. Bin gün, yine içinden alıp verirken:

“Ne diye yağmur yağmadan sele gidiyorum, hele bir yıldızına baktırayım” diye düşünüp akşamın bir vaktinde çağırmış müneccimbaşını! Bu mübarek de bakacağı gibi baktıktan sonra:

“Padişahım, Allah uzun ömürler versin. Şehzademizin yıldızı, saçı bitmedik bir yetimin başı üstünde dönüp dolanıyor; talihi, o yetimin iki dudağı arasında... Gülerse, onun yüzünden gülecek, ağlarsa, onun yüzünden ağlayacak; Allah encamını hayra tebdil etsin!” demiş. Demiş ama, padişahın derdi bir iken iki olmuş; boşa koymuş dolmamış, doluya koymuş almamış:

“Bari bizim akıllılara bir akıl danışayım!” diye vezir vüzerayı başına toplamış.

Kara vezir, ağzı karanın biri imiş:

“Padişahım” demiş, “ne diye kendinizi yiyip tüketiyorsunuz, ne kadar anadan öksüz, babadan yetim varsa topunun kellesini kılıçtan geçirelim, olur biter, hem biz bu baş belalarından kurtuluruz; hem de şehzademizin yıldızı dönüp dolanacak bir sırmalı baş bulur elbet!”

Velakin Ak vezir, alını ak bir adammış:

“Padişahım” demiş, “yetime kılıç kalkmaz; iyisi mi, gönül almak, Kabe yapmaktır, deyin de öyle bir çeşme yaptırın, öyle bir çeşme yaptırın ki, bir oluğundan bal, bir oluğundan kaymak aksın. Gayrı anadan öksüz, babadan yetim kim var, kim yoksa gelsin bu çeşmeye; bal mı istiyor, bal doldursun, kaymak mı istiyor kaymak doldursun küpüne! Bu yüzü gülmedik yetimlerin yüzü gülerse, talih de şehzademizin yüzüne güler...”

Ak vezirin sözü, padişahın aklına yatmış; öyle ya, nasıl olsa hazineleri taşıp dökülüyor; böyle bir çeşmenin sözü mü olur! Öyle bir çeşme yaptırmış, öyle bir çeşme yaptırmış ki, içenlerin, tadı damağında kalmış; bir içen bir daha içmiş; gayrı yetimlerin günü doğmamış olur mu:

“Allah, ömrümüzden kesip ömrüne koysun!” demişler şehzade için...

Günlerden bir gün şehzade köşküne kurulmuş da, bal-kaymak çeşmesinden küpünü küleğini dolduranları seyrediyormuş. Dalgınlık bu ya, elindeki kasenin elinden kaymasıyla düşüp parçalanması bir olmuş. Olacak olur ya, bir parçası da yüzü gülmedik bir yetimin başına düşmüş. Kan revan içinde kalan talihsiz kendini yitirince:

“İlahi şehzadem, başka bir şey demem: Üç Turunçların derdine düşesin!” demiş.

Daha yaşı ne, başı ne; ağzından süt kokuyor, yetimin! Böyle başından büyük lafları nereden bulup söyleyecek diyeceksiniz ya, siz söyleyene değil, söyletene bakın... O, iki göz iki pınar daha köşeyi dönmeden şehzadenin yüreğine bir ateştir düşmüş; vay yandım etmeye başlamış. Eee, duvarın kulağı var derler. Hele saray duvarı olursa, kim bilir kaç gözü, kaç kulağı olur! Kulaktan kulağa derken ta padişahınkine kadar gitmiş bu... Korktuğuna uğrayan koca devletli ellerini dizlerine vurmuş:

“Gördün mü bir başımıza gelenleri! Şehzademin yıldızı bir yetimin başı üstünde dönüyor dememişler miydi; dedikleri çıkıyor işte...” diye, hayıflanmaya başlamış ya, vezir vüzera onu bu halde görünce:

“Padişahım” demişler, “akıl öğretmek gibi olmasın ya, eloğlunun ağzına bir parmak bal çalmakla kaderin önüne geçilmez; ne yazılmış ise o gelir başa; boynumuzu bükmekten gayrı çare yoktur; sonu iyi olur inşallah.”

Onlar padişahı avutmada olsun, şehzade el ayak çekildikten sonra, demir çarık, demir asa yola düşmüş; az gitmiş, uz gitmiş; dere tepe düz gitmiş; çayır, çimen geçerek, lale sümbül biçerek altı ayla bir güz gitmiş; derken efendim; günün birinde bakmış ki ne baksın, bir dev karısı! Bir ağzı Harek’te, bir ağzı Terek’te; ne gördüğü var, ne ördüğü var... Şehzade ufala ufala varmış, iki göğsünden emmeye başlamış, anasının sütünü emer gibi. Dev karısı homur homur homurdanmış:

“İnsanoğlu” demiş; “ben de senin kanını, iliğini sömürürdüm ya, ak sütümü emip de kolumu, kanadımı kırdın; yoksa... Yine de sabaha sağ çıkacağını Allah bilir. Ve zira benim oğlum, altı aylık yoldan insan kokusu alır; şimdi ya kapıdadır, ya bacada; gel, saklayabilirsem, saklayayım bari.” der, vurur şehzadenin iki yanağına iki tokat; ne Amasya, ne Yafa, bir Tokat elması yapar onu, götürüp kor rafa... Derken, nerde var, nerde yok; oğlu da gelir biter; bir sağ koklar, bir solu yoklar; ama göz değil ki, budak deliği! Görmesine elmayı göremez ya, kokuyu alır:

“Hişt ana,” der, “burnunun direği mi kırıldı senin? Baksana bir, buram buram insan eti tütüyor!”

Anası o değilden gelerek:

“Bre oğul, buralarda in yok, cin yok, insan dediğin ne gezer; olsa olsa dışının dibinde kalmıştır.” der, der ama anası, koca oğlan yine bildiğini okur:

“Hey ana sen de, ben koca öküz değilim ki, düş göreyim, lamı cimi yok mis gibi insan eti tütüyor işte” deyip dişlerini bilemeye başlayınca anası:

“Haydi öyle olsun diyelim. Ya kokusunu aldığın insan gelip de ak sütümü emmiş bir insansa, yine onun kuş canına kıyar mısın?” deyip de, şöyle bir gözünün içine bakmaz mı, dev oğlu ağzını değiştirir:

“Ana” der, “kurdun boğazına yağ derisi asılmaz ama, ben o kadar mı aç gözlüyüm? Senin ak sütünü emdikten geri, değil kanına girmek sütbesüt kardeş derim ona, kardeşten ileri...”

Oğlunun şu yiğitçe sözü yok mu, dev anasının yüreğine bir su serper:

“Aldım ele, vurdum yere, veren Allah bir can vere,” deyip alır elmayı, vurur yere; şehzade de elma gibi kızara, bozara gelir meydana...

Dev adam onu şöyle bir tepeden tırnağa süzdükten sonra:

“Ey insan oğlu” demiş, “sormak ayıp olmasın ya, bu kuş uçmaz, kervan geçmez yerlere yel mi attı, sel mi attı seni; hele bir deyiver şu başından eseni?”

Şehzade, yarasına dokunulmuş ceylan misali inlemiş:

“Sorma dev kardeş, sorma” demiş, “bir yetimin ahına uğradım; Allah vermesin, öyle bir ateş düştü ki yüreğimin başına; yaktı, yandırdı beni, o gün, bugün uykuyu, durağı yitirdim; dağdan dağa, bağdan bağa Üç Turunçlar’ı arayıp duruyorum.” Bunu duyunca dev adamın gözleri dört açılmış:

“A insan oğlu, eceline mi susadın; şu senin Üç Turunçlar dediğin yedi başlı bir devin bahçesinde, dalları göklere varan bir ağacın tepesinde; el ermez, güç yetmez ona! İyisi mi, ahını yellere, derdini sellere ver de gel bu sevdadan vazgeç” demiş, daha da ne diller dökmüş ya, şehzade:

“Dev kardeş; yel üfürür, sel köpürür, söndürse Üç Turunçlar söndürür ateşimi. Ben bu başı bu yola koydum bir kere; kader ne ise öyle olur gayri. Hani eğer yeminli değilseniz, siz bana o devî bağıni bahçesini gösterin, dahasına karışmayın.” deyip de çarıkları çekince dev anası dayanamamış:

“Desene oğul ateş bacayı sardı; gayri ölüm bile döndüremez seni; bari şu bir çift söz kulağına küpe olsun da belki attığın taş boşa çıkmaz; dinle imdi:

“Bura ile ormanın arası bir yumaklık yol. Al işte sana bir yumak! Bu ipin ucundan tut yürü; ve lakin ne sağa eğil, ne sola bükül; ne şu dereye ak, ne deryaya dökül, yüzünün doğrusuna, düpedüz git. Bu yumak nerede biterse orada bir demir kapı çıkar önüne. Bu kapının bir kanadı açık bir kanadı kapalıdır. Açık kapıyı kaparsın, kapalı kapıyı açarsın; ha, kapının bir yanında bir koyun bağlıdır, bir yanında köpek... Koyunun önünde et vardır, köpeğin önünde ot vardır. Otu alır, koyunun önüne korsun, eti alır, köpeğin önüne atarsın; gayri girdin mi girdin bahçeye. Bahçenin ortasında bir ağaç göreceksin, Nuhu Nebi’den kalma bir ağaç... İşte narına yandığın Üç Turunç’lar bu ağacın üstündedir, ama yedi başlı devin de gözü bu turunçlardadır. Alimallah kuş uçmaz oralardan... Adama benzer bir yeri yok

ki, gözleri kapalı ise uyanıktır; açıksa uyuz uykusuna yatmıştır dev! Ilgından, sılğından bir bak... Uyur uyanıksa, yerinden oynama; uyanıkmış gibi duruyorsa, yaklaş o yana. Kader, kısmet taşı dedikleri üçe kadar, sen de ne bir eksik, ne bir fazla; üç taş alırsın yerden, birini atarsın turunçlara; düşürebilirsen, düşürürsün; düşüremezsen dizlerine kadar taş kesilirsin... Tutar bir taş daha atarsın, tuturabilirsen, ne ala, tutturamazsan göbeğine kadar taş kesilirsin. Bahtıma deyip son taşı da atarsın, bu defa da vurup indiremezsen -şeytan kulağına kurşun- sen de ötekiler gibi taş kesilir kalırsın. Ama Allah yardımına yetişir de attığını vurur, vurduğunu düşürürsen yok mu, gayri ne dur, ne otur. Üç Turunçlar'ı kaptığın gibi kaçtığın bir olsun. Velakin sen sen ol da kıyamet de kopsa, dönüp bir daha ardına bakma, ben bu kadar derim, başka demem..." der.

Şehzade, bu sözleri kulağına küpe yaparak, az gider, uz gider, yokuşlarda ter dökerek, inişlerde tırnak sökerek koca yumağın bittiği yere kadar gider. Bir de başını kaldırıp bakar ki, ne baksın, sana bir saray var ama, ne saray!... Allah yapmış yapısını, devler açmış kapısını. Şehzade, dev anasının dediğini harfi harfine yapar. Gireceği kapıdan girer, çıkacağı bahçeye çıkar, bir de yedi başlı devi görmez mi; yatmış uyuyormuş dev. Tez elden kendine gelir ve hemen iki bin tüyünün dibi birden sızlar. Bereket versin ki, üç taş alıp yerden birini atar, atar ya eli mi acele etmiş, ne olmuşa, düşüremez turunçları; Allah vermesin, dizlerine kadar taş kesilir şehzade... Nefes nefese bir taş daha atar, yine vuracağını vuramaz, bu defa göbeğine kadar taş kesilir şehzade... Elinde avucunda kalan taşla bakarak:

"Ey dağa, taşla hükmeden! Benim elimde ne var, ne varsa sende... Sen attığım taşı boşa çıkarma!" deyip bu son taşı da atar, duası yerini bulmuş olacak ki, Üç Turunçlar dalından koparak düşer yere! O anda şehzadenin üç yüz altmış altı damarına birden kan yürüyüp, eli ayağı açılır. Ve hemen kaşla, göz arasında eğilip Üç Turunçlar'ı alarak yolu doğrular. Doğrular ya, kör olası dev de uyanıp narayı basar ardından:

“Koyun koyun, ak koyun; ben oynayamadım, sen oyna şu insan oğluna bir oyun!” diye.

Ak koyun bir tüyünü bile kımıldatmaz.

“A yedi başlım” der, “adımı ağzına almaya dilin nasıl varıyor? Bunca yıldır beni köpek yerine koyup, önüme bir lokma et attın; yine elin adamı geldi de, bir tutam olsun ot verdi bana; Şimdi bu iyiliği yabana atar da, bir oyun oynarsam ona, Allah ne der?”

Yedi başlı dev, koyundan umudunu kesince kapısındaki köpeğe y zsuyu dökmeye başlayıp:

“A KarabaŐ, KarabaŐ, sen olsun k pekliğini göster de, Şu insan oğluna bir sataŐ!” diye yalvarmaya başlar:

KarabaŐ da başını devden yana çevirip:

“A yedi başlım” der; “bunca yıldır kapındayım, bir güne bir gün bu da kimi iti, köpeği deyip de bir lokma bir Şey verdin mi bana? Önüme bir tutam ot atıp bir deri, bir kemik bıraktın beni. Yine insan oğlu insanlığını gösterip ot yiyene ot, et yiyene et verdi. Bir yudum suyun bile kırk yıl hakkı var. Böyle iken onun Şu insanlığını unuttur da bir kılına olsun dokunursam Allah ne der sonra!”

Bunu duyar, devin bir başı daha önüne düşer, düşer ya, devde baş mı yok, bir başını daha diker; bu defa da açık kapıya karşı dil komaz döker, “sen olsun şu insan oğlunu tut ne olur; dalın, budağın hakkıyçin!” diye...

Açık kapı, kanadını bile kımıldatmaz:

“A yedi başlım” der, “yıllardır açık dura dura yorulduğum, bittim; insafa gelip de bir gün olsun kapayıversen, eline mi yapışırdı sanki! Yine, tüten ocaklarımın yüzü suyu hürmetine elin adamı gelip kapadı da kolum, kanadım dinlendi şunda. Ya şimdi -iyiliğe kemlik- tutup da yakasına yapışırsam, ağaç ne der, dal ne der!”

Bunu duyar, devin bir başı daha önüne düşer, düşey ya, bu defa da kapalı kapıya yüz suyu döker: “Açık kapı da tutmadı; sen tut bari bu insan oğlunu, budağın hakkıyçin!” diye...

Kapalı kapı da kanadını kımıldatmaz:

“A yedi başlım” der, “yıllardır kapalı dura dura karardım, kaldım. Bir güne bir gün kaşını kaldırıp da yüzüme bakmadın; başın darda kalınca mı adımı ağzına alıyorsun. Allah’ta olacak, yol bilir, iz’an bilir biri gelip açtı da kanadımı, biraz olsun, güneş yüzü gördüm, bu iyiliğini ayaklar altına alır da yoluna dikilirsem dal ne der, budan ne der!”

Bunu duyar, devin bir başı daha önüne düşer. Gayrı o, esen yelden, uçan kuştan medet umarak öteki başlarını da taştan taş vurmada olsun, şehzade dönüp de ardına bakmadan yürüyüp gider ama, susuzluktan da dili, damağı kuruyup

turunçlardan birini soyar. Bir de görür ki, ne görsün, bu turunç, turunç değil, sanırsın bir ayın on dördü, acep insan bakmayla doyar mı ki...

Şehzadem, buna bir akıl, sır erdireyim demeye kalmaz, turunç güzel:

“Aman yiğit, geçmişlerin başı için bana bir su!” der, der ama Allah’ın çölünde suyun adı mı olur? Kara yazılı şehzade çalınır, çırpınır, yetmiş iki dereden su getirir ya, ne fayda, su yetişmeyince, susuzluk canına yeter; kız bir kuş olup hemen, uçup gider göle doğru... Şehzadenin kanı, iliği kuruyup kalır buna, ama ne yapsın, uçanla uçulmaz, göçenle göçülmez; bağrına taş basıp yeniden yola düşer. Az gider; uz gider, ardı sıra bir bölücek toz gider; bir daha “vay yandım!” der. Gayrı dayanır mı ya, turunçlardan birine daha kıyar, kıyar ya, Allah sizi inandırсын, bunun içinden de bir kız çıkar. Güzel demek de ne oluyor; ay ile bahsetmiş, gün ile doğuyor, ta öylesine, analar doğurmaz böylesine. Şehzadenin parmağı ağzında kalır, bu turunç güzeli de boynunu büküp:

“Yandım yiğit, yandım; ölün, dirin başı için bana bir su!” deyince, şehzadenin ayakları eteğine dolaşır; “bir yudum suyun da sözü mü olur, insan taşı sıkça suyunu çıkarır!” diyeceksiniz ya, dile kolay bu; su nerde, sel nerde...

Ne ise lafı uzatıp da ne biz günaha girelim, ne sizin başınızı ağrıtalım. Encamı bu turunç güzeli d bir kuş olur hemen, uçup gider göle doğru...

Bunları dalından uçurunca, şehzadenin akli başına gelir:

“Bir daha mı, öldüm Allah’ın emri, susuzluktan yanıp da kül, kömür olam yine bir su başına ulaşmadan şu Turunca el sürmeyeceğim” diye ahd üstüne ahdeder ve “Allah!” deyip yeniden yola düşer. Az gider, uz gider, dere tepe dz gider, gider babam gider, derken günün birinde bir su başına yeter ama, susuzluktan da öyle bir olur, öyle bir olur ki, yanıp kül olmaya bir parmak kalır. “Vay yandım!” diyecek olur, dili varmaz! Yine Allah yüzüne bakmış olacak ki, yarılıverir ortasından, hikmeti hüda bunun içinden de öyle bir kız çıkar, öyle bir kız çıkar ki, ötekiler ne özüm! Misli menendi bir daha bu cihana ne gelmiş, ne gelir; yanakları al gibi, dudakları bal gibi, boyu dersin çiçek açmış dal gibi... Şehzade bir görür bayılır, bir görür ayılır ve daha “bir yudum su!” demesine kalmaz, bir su verir ona pınardan. Kendi de ne ağlayan ayvadan, ne gülen nardan; yudum yudum kevser içer Turunç güzelinin dudağından; gayrı ne ahı kalır, ne vahı! Gözü gönlü açılan şehzade ağız dilden söz açıp:

“İn misin, cin misin; nasıl oldu da Turunç olup bir dalda bitmeye geldin?” diye sorar.

Turunç güzeli de, lisanı hâl ile:

“Ben ne inim, ne de cin! Üç Turunç’tan biriyim; peri kızı periyim, dahasını ne sen sor, ne ben söyleyeyim. Yedi başlı de, yedi yıldır armut piş, ağzıma düş! kabilinden bekleyip durdu ya, sana sakladı yaprak beni, dal beni; yazan böyle yazmış; ister al, ister sal beni... İlle velakin, sen kimsin yiğit? Hangi dağın gülü, hangi dağın sümbülüsün? Nasıl oldu da bir şakır bülbül olup gözümde tütmeğe geldin” deyince, şehzade:

A derdimin dermanı; ben ne bir dağın gülü, ne bir bağı bülbülüym; seni, beni yaratanın kulu, kuşlar padişahının oğluyum; bu yaşıma dek ne bir ahuya el

attım, ne de bir ahu gözüyle elma attım; Üç Turunçlar'ın narına yanıp dert üstüne dert kattım. Ama, dert veren dermanını da verir derler. Benimkini verdi, cümlemin de muradını versin yaradan! Gayrı ne anamın bahtı, ne babamın tahtı; bülbül olup çevrildiğim gül sensin, sümbül sen; dünyayı verseler vermem seni” deyip kırk yılın hasretlisi gibi sarım sarım sarılır, dolam dolam dolanırlar... İyi ama, Allah'ın dağında böyle geceleyecek değiller ya, karanlıklar kavuşmadan yolu tutacak olurlar; zaten arası ne kadar ki, bir kurşun atımı bile yok, hele şu dağı bir aşsalar, ötesi kolay; şehzadenin köşkü, sarayı yamaçlarına dikiliverecek! Bir var ki, Turunç güzelinin üstünde üst yok, başında baş yok... Onu böyle nasıl götürsün; el, adama ne der sonra!

Şehzade boşa kor, dolmaz; doluya kor almaz; bakar ki, olacak gibi, dolacak gibi değil, onu orada bir ağacın yapraklarına sararak:

“Ey benim yârim yavrucuğum; turunçlardan tatlı turuncum; güzelliğin bir memlekete şan olsun istersen, beni burada bekle. Ben bir göz yumup açıncaya kadar gidip alı al, yeşili yeşil düğünlüğünü kestireyim; sen de giyinip düzenir; elvan elvan bezenir; sultanlar gibi kurulursun tahtirevana. Ahali olan da al bayrak kaldırıp, davullar döverek öyle bir karşılayış karşılar ki, felek bile bir yaşına daha girer” der.

Doğru söze kim başını eğmez. Turunç güzeli canı gönülden razı olur ama düğün, dernek lafından da öyle bir utanır, öyle bir utanır ki, başını kaldırıp da şehzadenin yüzüne bile bakamaz. Şehzade de gözünden gözüne emanet etmezken onu orada bırakıp “ver elini babam şehri!” der; demir çarık, demir asa yola düşer, ama sevincinden de ayakları yere basmaz!

Her ne ise; o gitmede olsun, nerde var, nerde yok bir kız gelir pınara... Kurban olduğum Allah “dünyam ıssız kalmasın!” diye mi yaratmış, ne yapmış;

yüzüne, gözüne bakılacak gibi değil; çilin, çopurun biri... Öyle iken Turunç güzelinin suya düşen gölgesini görmez mi, bunu kendi cemali sanır:

“Vay, ben bu kadar güzel olayım da, su testisi gibi su yolunda turap olayım!” deyip tutar testiye kırar. İnsan buna gülmez de ne yapar, Turunç güzeli de kendini tutamaz, gülü gülüverir yaprakların arasından...

Çopur kız, başını kaldırıp bakar ki, ne baksın, sana bir nur topu! Yol vurdukça dal ırgalanıyor, dal ırgalandıkça güzelliği pınara vuruyor...

“Demek suda hayal, meyal gördüğüm bu imiş, yok yoksa, böyle güzellik bende ne gezer, gözlerimi gaflet bürümüş de, kendimi kuruntulara kaptırmışım” diye hayıflanmaya başlar. Neden sonra -kör şeytan aklına ne düşürmüştü- mürailiği ele alır:

“Bacı, bacı, nur bacı” der; “şu çıkılmaz ağaca nasıl çıktın? Hani elim, ayağım tutsa da, çıktığın dala çıkabilsem, iki kemküm ederi bir hoşça vakit geçirirdik!”

Turunç güzeli, insanları tanıdığı yok, ne bilsin:

“Şu dağın, şu bayırın kızı değil mi ki, bu kadar imreniyor; varsın onun da gönlü kalmasın; belki yiğidim dönüp gelinceye kadar bana da bir can şenliği olur” diye düşünür ve:

“Eğil dalım, elim!” der demez, dalın biri eğim eğim eğilir, çopur kız almasıyla doğrulması bir olur.

Kurnazın kızı, kendini ağacın tepesinde bulunca, ağır ezgi, fıstık makamdan söze başlayıp:

“A bacı, nar tanesi mi desem, nur tanesi mi desem, sana? Bu yaşıma dek nice güzeller gördüm ama, gözüm değmesin, senin gibisini görmedim. Bu güzellik sana haktan mı vergi, ne bu güzellik böyle?” der.

Turunç güzel, ne cevap etsin; diliyle dışının arasından:

“Bre bacı, güzellik dediğin de ne oluyor, insanın talihi güzel olmalı; yok yoksa peri kızı değil, melaïke olsan başın dertten kurtulmaz!” deyip başına gelenleri bir bir sayıp döker...

Neye derler ki, bülbülün çektiği dili belasıdır diye! Çopur kız, onun turunç olup bittiğinden, kuş olup öttüğüne kadar nesi var, nesi yok olanca tılsımını ağzından aldıktan sonra:

“Feleğin gözü kör olsun, verdiği her güzelliği avuç avuç veriyor; vermediğinden de tırnak tırnak söküp alıyor. Şu çiçek bozuğu yüzle hiçbir bülbüle gül olamam; bari başına bir tel olsaydım, el okşamazsa, yel okşardı beni!” deyip Turunç güzelinin saçını, başını okşar gibi yapar; bir bir daha derken efendim bir dengine getirip de tılsımlı iğneyi saçlarının arasından çekip çıkarmaz mı, o anda Turunç güzeli nasıl olursa, bir kuş olur, uçup gider, yele karşı!

İşte o zaman çopur kızın ağzı kulaklarına varır:

“Şu peri kızı olacak kuş beyinli, insanın kendisi güzel olacağına, talihi güzel olmalı demişti ama, dünya yıkılsa, kör talih gelip de benim başıma konmaz, iyisi mi ben kendi talihimi kendi elimle kurmalı; şu şehzade dedikleri turnayı gözünden vurmalyım; bundan ala fırsat mı olur” diyerek tılsımlı iğneyi saçlarına ilâştirip kendisini Turunç güzelinin yerine kor...

Derken, yamaçtan gelinciler sükün ede. Şehzade her şeyi yapıp yakıştırap da dönünceye kadar zaten canı su kesilmiş; bir de, davulun sesine ayak uyduracağım diye atını eşindirir mi? Dört nala kaldırır; tozu, dumana katarak gelir, görür ki, ne görsün, Turunç Güzeli’nin yerinde yeller esiyor; ne ise dilim kaydı yeller esmiyor da, o dalda çilin, çopurun biri oturmuş, şaşkın ördek gibi boynunu uzatıp duruyor.

İnsan, rüyasında görse, hayra yormaz ama bunu, şehzade olacak gafil:

“Peri soyundan değil mi Turunç Güzeli, her kılığa girer, her şekilde görünür; belki de sabrımı sınıyor böyle!” diye yorumlayarak aralarında şöyle bir dedim dedi başlar:

-A benim sütbeyazım, neye böyle kara gül gibi karardın?

-Ben kararmadım şehzadem, gün vurdu dalıma, kararttı beni!

-A püskürme benlim, ya o nokta nokta benlerin yerine neden çil düştü?

-Çil düşmedi şehzadem, zülfüm değdi, tel yarasıdır!

Şehzade görür, gözlerine inanamaz; duyar, kulaklarına inanamaz; doğrusu içinden kan gider ama, ele, güne karşı dışından belli etmez...

Karakız da attığı taş boşa çıkmadı ya, gayrı bozuntuya vermeden -Turunç Güzeli imiş gibi- gelinliğini giyinip kuşanır. Yüzüm, gözüm görünmesin diye de yaşmak üstüne yaşmak çalar ve sonra kurulur tahtırevana, şenlik, şadımanlık içinde varıp iner saraya.

Eeee, padişah olsun, Sultan olsun, ana baba olur da, mürüvvet görmek istemez olur mu? Kırk gün, kırk gece öyle bir toy, düğün ederler ki, alimallah dillere destan olur, olur ya, ne oğullarının yüzünü güldürebilirler, ne de sözüm ona, küçük Sultan dedikleri Karakızın yüzünü görebilirler; hem de yüzgörümlüğü olarak dünyaları hediye ettikleri halde.

Herkes bunda bir kurt yeniği arar ama, Karakızın kulağına gidince bu:

“Adam sen de, ben şehzadeyi avucumun içine aldım ya, ko ne derlerse desinler, elin attığı taş uzak düşer!” diye avunur ve lakin günün birinde has bahçede bir kuş peyda olur. Her sabah gelir, bir dala konar:

“Konduğum dallar kırılsın, gelsin!” der; konduğu dallar kırılır, gelir... Kırk güne varmaz, bir viraneye döner bahçe!

“Gördün mü bir başıma gelenleri! Bu kuş, kuş değil; kuş olup öten Turunç Güzeli. Desene, korku dağları bekliyor; bu gidişle bir gün bu sarayı başıma yıkacak. Gayrı böylesi günde el bağlanıp durulur mu; o benim kanıma girmeden ben onun üç avuç kanını içeyim de görsün bir!” deyip kuşa bir tuzak kurmayı düşünür. Nasıl olsa yalan ağzına yuva yapmış, lafa bunalacak değil ya, nazar mı değdi der, perilerim mi tuttu der, ne derse der, yatağa düşer; yemeden, içmeden de kesilir. Gayrı hekimin,

biri gelir; biri gider. Karakız hiç birine parmağının ucunu göstermez ama, vekilharcına bir göz edince, kesenin ağzını açtıkça açar.

Kör olsun, paranın yüzü sıcak, ceplerini koyunlarını doldurduktan geri, ağızlarına yapışacak değil ya, hekimi de, hakimi de:

“Küçük Sultanın, derler, zoru şu kuştan! İki, bir demeden kesip yedirirseniz ifakat bulur ama, bu sözümüzü yabana atar da ayak sürürseniz, iflah olmaz, bu dert onu götürür...”

Hekimin hakimin bir dediği iki olur mu; bir taşla iki kuşu birden vuran avcıbaşı ne güne duruyor! Bir sapanla vurup indirir ve tutup keser başını. Yalan olmasın, bir kalbur dolusu kanı çıkar, çayır, çimen alkanlara boyanır, Karakız da al kınalar yakılır...

Uğradığı, umduğuna uymaz ki... Ak kuşun kanı ile kızaran yerde bir filizcik yeşerir; gel zaman, git zaman bu, filiz iken dal olur, dal iken fidan olur; bu fidan da serilir, serpilir, slün gibi bir servi olur. Hikmetinden sorulmaz, bu servi de yel vurdukça dile gelip:

“Gölgame düşen sular bütün kuruyup çekilsin” der; sular kuruyup çekilir, akşama varmaz, Kerbelaya döner bahçe!

Kara kızın bir yüzü daha kararıp, canevinden vurulmuşa döner:

“Gördün mü bir başıma gelenleri! Bu servi, servi değil; servi olup boy veren yine o Turunç Güzeli! Demek ki, korku dağları beklemiyor, dalları bekliyor, bu gidişle sarayı değil, dünyayı ateşe verecek! Böylesi günde insan, boynunu büker de durur mu? O beni ateşe yakmadan, ben onun her parçasını ocakta yaktırayım da görsün gününü!” deyip servi ağacına da bir kulp takmayı düşünür. Nasıl olsa, her şeye bir kulp takmasını biliyor, bir servinin de sözü mü olur. Yana mı yattı der, çamura mı battı der, ne kara sürerse sürer; servinin de ölüm fermanı takılır boynuna! Gayrı zülüflü baltacılar ne güne duruyor; “bal tası”nı gören “balta”sına yapışır; fakir, fukara da gelir kucak kucak kapışır.

Elalem alacağını aldıktan, satacağını sattıktan geri, hatun bacının biri de gelir, başkalarının imrenip el sürmediği budaklı bir kütüğü alır, gider.

Bu eksiketeğin Allaktan gayrı kimi, kimsesi yokmuş, muhanete avuç açmaktansa ellerini saçak, saçlarını süpürge eder; alnının teriyle geçinir, gidermiş...

Önce, bir pişmanlık duyar:

“Bir göz dama ben sığdım da, bu mu kaldı?” diyecek olur ama, kış kıyamet günleri gözünün önüne gelince:

“Ne olur, ne olmaz; bu yıl bu kütük canımı satın alır belki!” diye düşünür de, ocak başına yerleştirir onu...

Sabah sabah kapısını, bacasını kapayıp, gider; koşulacağı işe koşulur; akşamın eli kulağında iken de yorgun argın döner ama, doğrusu gözlerine inanamaz;

evin şekli, şemali değişmiştir! Ta eşik dibinden ocak başına kadar silinip süpürülmüş; dizilip dayanmış; üstelik canının çektiği yemeklerden de tepsiler donatılmış...

Hatun bacı boşa kor, dolmaz; doluya kor, almaz; olup bir dala konduramaz bunu:

“Doğrusu ilde iyiler çok ama, dünya kötüler dünyası, ne olur, ne olmaz!” der, birinden birine elini sürmez. O akşam da ekmeğini tuza batırır.

Üç gün böyle, beş gün böyle; yerler pırıl pırıl, ayna gibi; yemekler tepsi tepsi, bayram gibi...

Meraktan meraka düşüp, gözlerine bir türlü uyku girmez:

“Pir işi mi, peri işi mi, yoksa harama el uzatan bir kötü kişi mi, el etmesine, buna bir el eden var ama, gayrı Allah sonunu hayra tebdil etsin!” diye bir o yana, bir bu yana döner; uyuya, uyana yarı geceyi eder, derken bir çıtırtı duymaz mı? Hemen göz kulak kesilip kapıyı, bacayı dinlemeye başlar.

Hani has bahçeden getirdiği bir budaklı kütük vardı ya, hikmeti hüda, bu kütüğün budaklarından biri filizlenir, dal olur; dal da silkinir yaprağından, fidan boylu bir kız olur!

Hatuncuk, gözlerine inanamaz, kuruyup kalır buna! Neden sonra aklını başına toplar da yapışır bileğinden:

“İn misin, cin misin; kimsin sen?” diye sorar. O da:

“Ne sen sor, ne ben söyleyeyim ana, Turunç Güzeli derler kara yazılı biriyim. Şu dünyada başımdan geçemedik işler mi kaldı” deyip, bir yumar iki döker gözlerinden ve sonra:

“Gayrı sabrım tükendi. Ya şu kütüğü yakıp kül et beni; ya dalıma bülbül kondur, gül et beni!” der.

Hatun bacı, karıncayı bile incitmeyen yufka yüreklinin biri... Bu söz öyle bir dokunur, öyle bir dokunur ki ona:

“Sana kıyan eller, onar mı kızım? Kül olacaksa, o kadar diken kül olsun; sen gül olup açıl gönül bağında; Şehzadem de bülbül olup çevrilsin yaprağında, dalında!” deyip Turunç Güzeline, bağrına basar. Gayrı birbirine can şenliği olarak günleri saymaya başlarlar; bir gün olur, o gün gelir diye...

Onlar, o günü beklemede olsun, gelin biz haberi öteki yüzden verelim:

Şehzade, ele güne karşı pek belli etmez ama, kuşkusu, kuruntusu gün begün artar:

“Bu kara kız ne Allahın belası ise, Turunç Güzelinin başına bir çorap ördü ama, acaba o şimdi nerede? Hangi dağda, hangi derede?” diye içinden alır verir, öyle

de bir yüreğinin kabuğuna çekilir ki, Turunç Güzeli kuş olur, kanat olur, başının üstünde döner, bu dönen kuşu görmez... Turunç Güzeli servi olur, dal olur, başının üstüne düşer, bu düşen gölgeyi görmez... İmdi nasıl olur da bu kördüğümü çözebilir!

İnsan bir şeye uylamasın, bir kara düşünceye uğramasın yoksa, düşünce düşünce yatağa düşer; yine de bu düşünceden yakasını kurtaramaz. Bereket versin, hangi akıllı akıl ettiyse:

“Başa gelmedik iş, ayağa değmedik taş olmaz; günün birinde bir uğrağa uğrayanlar, gelir de başlarından geçeni baş ucunda anlatırlarsa, belki şehzademiz kendi derdini unuttur da biraz olsun avunur!” diye... Sarayın kapıları herkese açılmış. Hatun ana da böyle bir günü ipe çekmiyor muydu? O da varır, budaklı kütüğünün hikayesini anlatır. Elin derdi, ele yalan gelir. Şehzade ötekilerinkini kulağının ardına atar ama, bu hatuncuk anlattıkça kulak kesilir, anlattıkça kulak kesilir, derken bir peri kızı çıktığını duymaz mı, onun da gözündeki budak çıkar; gayrı Hanyayı, Konyayı anlar gibi olup:

“Aman ana” der, “dünya gözü ile onu bir görebilir miyim? Hani şu bir dediğimi iki etmezsen, ahiretine karışmam ama, evvel Allah, dünyalığını tutarım!” der. Hatun ana, ipe un serecek değil ya, kaşla göz arasında gidip getirir onu...

Turunç Güzeli baştan ayağa karalar giydiği için gül yüzünü görüp de tanıyamaz şehzade:

“A peri kızı, güzel kız; sen hangi gönlün sabrı, hangi gülün yıldızısın?” diye sorar. Peri kızı da:

“A şehzadem, şehzadem; kelimem yok, dilim yok, nasıl söyleyeyim bilmem ki! Turunç oldum, dalda bittim; yedi başlı dev zindan etti dünyamı...

Gül oldum, gözlerde tütüm; bir kara diken viran etti dünyamı... Daha deyim mi! Kuş oldum, kanadımı kestiler, servi oldum, dalımı; giyemedim dünyada yeşilimi, alımı!” deyip de yüzün açınca, gayri şehzade ne olur, nasıl sevindirir olur, siz söyleyin. Sazım kırık, teller perişan, ben anlatamam doğrusu... Sade bir bildiğim, ettiğim varsa, şehzade, Sultan gibi saraylara kurulan kara kızı çağırır:

“A kara giresi, kara diken; gayri oynadığın oyunun sakalı bitti! İmdi, kırk katır mı istersin, kırk satır mı?” diye sorar. Kara kızın yüzü bir kat daha kararır:

“A şehzadem, şehzadem, kırk satır düşmanımın boynuna gelsin; kırk katıra biner de, babam evine giderim!” der. O günkü gün akşam olmadan kırk katırın kuyruğuna bağlarlar onu. Yeniden meydan kurulur, davullar vurulur, öyle bir toy düğün olur ki, felek bile bir yaşına daha girer; Turunç Güzeli’yle Şehzade de erer muradına, biz çikalım kerevetine. Gökten üç elma düştü; kimseye, ayın oyun etmiyenlerin başına...

(Güney, 2017: 65-98)

Yatalak Mehmet

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken, pire berber iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken... Var varanın, sür sürenin, düstursuz bağa girenin hali budur, heyyyyy...

Bir padişah varmış. Bu padişahın üç de kızı varmış. Günlerden bir gün padişahın canı sıkılmış. Kendini eğlendirmek için kızlarını yanına çağırması, babalarını ne kadar sevdiklerini sormuş. En büyük kız:

“Babacığım, seni dünyalar kadar severim,” deyince, padişah:

“Seni Baş Vezirin oğluna veriyorum,” demiş.

Ortanca kız:

“Babacığım, seni canımdan çok severim,” deyince,, gene pek memnun olmuş:

“Seni de ikinci Vezirimin oğluna veriyorum,” demiş.

Sıra en küçük kıza gelince o demiş ki:

“Babacığım, bana bir gün müsaade et de, yarın sana ne kadar sevdiğimi söylerim.”

Padişah da:

“Peki kızım,” demiş. Kızlar odadan çıkmışlar.

En küçük kız o gece rüyasında bir derviş görmüş. Bu derviş ona demiş ki:

“Kızım, yarın babana: Seni tuz kadar severim, dersin.”

Kız da, “Peki,” demiş. Ertesi günü doğru babasının yanına gitmiş:

“Babacığım, seni tuz kadar severim,” deyince padişah fena halde kızmış. Hemen celladı çağırmış:

“Al şu saygısız, kafasını kes, bana kanlı gömleğini getir,” demiş.

Cellat “baş üstüne” diyerek kızını almış, saraydan çıkmış, bir dağ başına götürmüş:

“Sultanım, sana kıyamam. Gömleğini bana ver, sen istediğin yere git. Allah yardımcın olsun. ama sakın saraydan görmesinler, sana kıyarlar,” demiş. Kızın gömleğini almış, bir kuş vurmuş, gömleği kanına bulayarak padişaha götürmüş.

Kızcağız ağlaya ağlaya yollara düşmüş. Gündüzleri yol yürür, geceleri ağaçlara sığınmış. Bir gün uzakta bir ateş görmüş, oraya yönelmiş. Gele gele bakmış ki küçük bir kulübe. Hemen kapıyı çalmış, kapı açılmış, ak saçlı bir kadın başını uzatmış. Kız:

“Nine, garibim. Beni misafir kabul eder misin?” demiş. Kadıncağız:

“Kızım, biz çok fakiriz. Bulduğumuza kanaat edersen, hoş geldin. Sana da yatacak bir köşe buluruz,” demiş.

Kız içeri girmiş, bakmış kulübe tam takır... Köşede bir yatak, içinde arslan gibi bir delikanlı yatıyor. Kız bir köşeye büzülmüş. Kadıncağız biraz kuru ekmek vermiş, kız yemiş. Karanlık basınca ona da bir yer göstermişler. Yorgun, bitkin halde olan kız yatar yatmaz uyumuş. Ertesi sabah kocakarı da, kız da kalkmışlar. Kız yatakta yatanı göstererek:

“Nine bu kim?” diye sormuş.

Kadın:

“Ah, evladım, demiş, o benim oğlumdur. On seneden beri yatar. Ben giderim, bir lokma ekmek parası kazanır, getiririm, yeriz.”

“Bunun nesi var? Hasta mı?”

“Bilmem kızım. İşte bu böyle yatar, hiç kalkmaz.”

Kız: “Ya?” demiş... Kadın örtüsünü başına örtüp çıkarken kıza demiş ki:

“Kızım, Mehmet’im sana emanet.” Oğlanın adı da Mehmet imiş. Oğluna da:

“Oğlum, sakın misafirimizi bunaltma, “ diye tembihte bulunmuş. Sonra kıza bir değnek göstermiş, uzunca bir değnek, ucunda da bir çengel...

“Mehmet’in abdesti gelince bu değneğin ucundaki çengelle oturağı çeker, işini gördükten sonra gene yerine koyar. Bunun adı gelberidir, Mehmet bununla kendi işini görür, sen aldırış etme.”

Kadın çıkıp gider... Kız, Mehmet’in yanına gelir, bakar sapasağlam bir delikanlı. Pek merak eder, der ki:

“Mehmet, azıcık doğrul bakalım, seni kaldırayım.”

Oğlan:

“Aman misafirim ben kalkamam. Sakın bana bir daha böyle kalk, deme.”

Kız:

“Canım biraz doğrul diyorum sana, beni dinlesene,” deyince, Mehmet:

“Aman, aman, ben kalkamam, beni zorlama,” diye başlar ağlamaya. Kız bunun hasta falan değil, tembel olduğunu anlar. Doğru bahçeye gider, bir kocaman sopa koparır, girer içeri, Mehmet’e der ki:

“Kalk, yoksa seni şu sopa ile döverim.”

Mehmet gene:

“Aman, kalkamam, misafirim, zorlama beni,” diye feryat eder, ama kız aldırılmaz, bir sopa aşk eder ki Mehmet neye uğradığını bilemez. Can havliyle yataktan fırlar:

“Aman misafirim, bana yazıktır, beni dövme,” diye kızın ellerine sarılır. “Kız bunun üzerine bir sopa daha, bir daha, bir daha... Mehmet artık, yataktan kalkmak değil, tavana kadar hopluyor... Başlar kıza yalvarmaya:

“Aman misafirim, ne istersen yapayım beni dövme...”

Kız:

“Hah, işte, şöyle yola gel. Kalk bakalım giyin de git çarşıya, para kazan. Yazık değil mi o ihtiyar kadına, bu yaşta sen yat, o çalışsın?”

Mehmet giyinir kuşanır:

“Şimdi ben ne yapacağım, misafirim?” diye kıza sorar.

“Çarşıya gidersin, ben hamalım, dersin, ötekinin berikinin eşyasını taşırsın, sana para verirler.”

Mehmet, “Peki,” der, çıkar sokağa. On yıldan beri gün yüzü görmemiş, sokakta yürümekten bayağı hoşlanır. Yürür, çarşıya varır, bir beyin yanına sokulur:

“Ben hamalım,” der.

Adam da aldığı eşyaları taşıyacak birini arıyormuş. Mehmet yüklenir, birlikte beyin evine giderler. Beyin hanımı, bakar ki eli yüzü düzgün bir çocuk:

“Bize her gün gel, hizmetimizi gör, sana aydan aya para verelim,” der. Mehmet de, “Peki,” der, parasını alır. Gene çarşıya gider, akşama kadar çalışır, epey bir para kazanır. Sonra et alır, ekmek alır, daha birçok şey alır, eve dönecek...

O çarşıda alışverişte olsun, akşamüstü anası eve gelince bakar ki ev tertemiz, ama Mehmet’in yatağı yerinde yok. Başlar ağlamaya:

“Amanın, Mehmet’ime ne oldu? Öldü mü yoksa?”

“Yok nine, der, kız, Mehmet ölmedi, iyi oldu, para kazanmaya gitti.”

Bunları duyan kadıncağz sevincinden deliye döner. Tam o sırada Mehmet de kapıdan içeri girer, elleri dolu... Annesinin elini öper. Kıza da:

“Bak misafirim, para kazandım, size bunları getirdim,” der. Kız:

“Aferin Mehmet,” der. Otururlar. Güle oynaya yerler, içerler, hoş vakit geçirirler... Mehmet, artık her gün o beyin yanına gider, işlerini görür, evine yiyecek getirirmiş.

Mehmet’in beyi meğer büyük bir tüccarmış. Başka bir memlekete mal almaya gidecekmiş. Bir gün Mehmet’e:

“Ben ticaret için falan yere gideceğim, sen de benimle gelir misin?” diye sorar. Mehmet de:

“Misafirime sorayım da, izin verirse gelirim,” der. Mehmet misafirine danışmadan hiçbir şey yapmıyor, bey de alışmış artık Mehmet’in misafirine...

Akşam olur; Mehmet misafirine anlatır beyin dediklerini.

Kız da izin verir. Mehmet ertesi gün beye der ki: “Misafirime danıştım, sizinle gideceğim.”

Bey de Mehmet’e birçok para verir:

“Al bunu evine götür, biz dönüp gelinceye kadar ananla misafirin idare olsunlar,” der.

Mehmet paraları eve getirir. Anasına, misafirine, “Allahaısmarladık,” der, beyin yanına gelir. Bunlar, daha birçok tüccarla yola revan olurlar, gitmekte olsunlar...

Bu memlekette, kervanın gittiği yol üzerinde bir büyük kuyu varmış, suyu her sene bu mevsimde kururmuş. İçine bir adam salarlarmış da suyu öyle gelirmiş, ama salınan adam da bir daha geri dönmezmiş. İşte bu sefer de, kervan kuyuya yaklaştığı sırada bir haber gelir ki kuyunun suyu kurumuş, bütün memleket halkı susuz kalmış, kırılıyor... Meğer o sene de kuyuya adam salma sırası Mehmet’in beyinde imiş. Tüccarlar derler ki:

“Haydi bakalım, kuyuya kimi indireceksen indir.”

Tüccar, ne yapsın, Mehmet’e:

“Yukarıda, yolun üstünde bir kuyu var, suyu kesilmiş. Sen oraya girip su yolunu açacaksın,” der. Zavallı Mehmet’in bir şeyden haberi yok, “Baş üstüne beyim,” der. Hemen yola düzülürler, kuyunun yanına gelirler. Mehmet’e:

“Haydi, seni şu iple bağlayacağız, aşağı sarkıtacağız. Suyu açtıktan sonra: Çekin, diye bağırsın, biz de seni yukarı çekeriz,” derler, kuyuya sallandırırılar.

Mehmet kuyunun dibine inedit, yarı yola varınca karşısına nur yüzlü, ak sakallı bir derviş çıkar. Mehmet:

“Selamünaleyküm derviş baba,” der. Derviş de: “Aleykümselemler evlat,” diye cevap verir. Mehmet’i durdurur, der ki:

“Oğlum, sen daha yedi kat yerin dibine ineceksin. Orada bir Arap göreceksin, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte. Bu Arapın yanında bir dünya güzeli, karşısında da pamuk üstünde bir kurbağa vardır. Arap sana soracak: Bu kurbağa mı güzel, yoksa bu dünya güzeli mi? Sen dersin ki: Dünya güzelini bir tarafa bırak ya, şu kurbağanın gözleri beni yaktı. Haydi şimdi, güle güle, yolun açık olsun.”

Bunları söyledikten sonra Mehmet’in arkasını sıvazlar, gözden nihan olur.

Mehmet kuyunun dibine varır, bakar ki, tıpkı dervişin dediği gibi, bir Arap, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte, yanında bir dünya güzeli, karşısında bir pamuk üstünde bir kurbağa... Arap hemen sorar:

“Mehmet, bu dünya güzeli mi güzel, yoksa şu kurbağa mı?”

Delikanlı:

“Aman, bırak dünya güzelini, kurbağanın gözleri vallahi yaktı beni,” deyince Arap:

“Afferin sana Mehmet,” der, koynundan üç tane nar çıkarır:

“Al bunları, sakın kimseye gösterme, doğru evine götür. Haydi aslanım yolun açık olsun.”

O sırada sular da gümbür gümbür akmaya başlar. Mehmet, artık işi bitti ya, yukarıya bağıır:

“Haydi beni çekin,” diye. Herkes hayrette kalır, Mehmet’i çekerler yukarı, ama nasıl sağ kaldığını da bir türlü anlayamazlar, çünkü senelerden beri oraya inen bir daha çıkamazmış. Mehmet’in etrafını alırlar, sorarlar:

“Ne gördün? Kuyuda ne vardı?” diye. Mehmet:

“Hiçbir şey yoktu. Su yolunu açtım, çıktım işte,” der. Neyse, kervanlar da bu işe sevinirler, yollarına düzülürler.

Günün birinde varacakları memlekete varırlar. Tüccarlar alışverişlerini yaparlar. Mehmet de anasına, misafirine hediyeler alır. İşleri bitince gene yola düzülürler, bir ay sonra memleketlerine gelirler. Mehmet de evine varır, hediyeleri anasına, misafirine dağıtır. Koynundan narları da çıkarıp verir. Rafa dizerler. Yemekten sonra bunları hararet basar. Kadın:

“Kızım, şu narlardan bir tanesini getir de yiyelim,” der. Kız da raftan narı alır, bucakla kesince bir de ne baksın, narın içi, her bir tanesi bir mücevher, pırıl pırıl

parlıyor. Şaşarlar kalırlar, Mehmet’le anası, “bu nedir?” diye. Ama padişahın kızı bunların kıymetli mücevher olduğunu bildiği için:

“Aman, sakın kimselere söylemeyin,” der. Tanelerden birini Mehmet’e verir:

“Bunu yarın bir kuyumcuya götür sat,” der.

Sabah olunca Mehmet nar tanesini alarak bir kuyumcu dükkânına götürür. Kuyumcu bunu Mehmet’in elinden ehven bir fiyatla almaya niyetlenir, ama aksilik bu ya, başka bir kuyumcu tam o sırada dükkâna girmiş; o der: Ben alacağım... Bu dr: Ben alacağım... Derken çarşının bütün kuyumcuları üşüşürler, bu nar tanesine paha biçemezler, her biri ötekinin verdiğinin bir misli fazlasını verirmiş... Nihayet içlerinden biri pek çok bir para vererek bunu alır, Mehmet’e:

“Aman, daha varsa getir, alırım,” der. Mehmet paraları alıp eve koşar.

Bunlar böyle nar tanelerini satarak, o memleketin en büyük zengini olurlar. Mehmet artık eski uşak Mehmet değil, büyük tüccar Mehmet Bey... Büyük konaklar taptırır, aşçılar, uşaklar, debdebe, saltanat içinde yaşamaya başlarlar. Padişahın kızı da Mehmet ile evlenir... Artık, Mehmet Bey bu memleketin içinde dillere destan olur: Güzelliği ile, kibarlığı ile; konakları sabahtan akşama kadar açık, yiyenin içenin haddi hesabı yok...

Biz gelelim padişaha... Kızını cellada teslim etmişti ya, aradan bir zaman geçer, evladını öldürdüğüne pişman olur, olur ama çaresi yok. Bir yerlerde duramaz,

gece gündüz, saatlerini ah vahla geçirirmiş. Kimseler onun derdine çare bulamazlarmış. Nihayet ona derler ki:

“Padişahım, tebdili kıyafet edip seyahate çık, biraz olsun acını unutursun.”

Padişah da tacını tahtını büyük oğluna bırakarak yola çıkar: O diyar senin, bu diyar benim, derken kızının olduğu memlekete gelir, derviş kıyafetinde. Bir kahveye girer. O memleketin âdeti, fakir, zengin, her gelen yabancı, Mehmet Bey’de misafir kaldığı için, bu derviş babayı da Mehmet Bey’e tanıtırlar. Bu da dervişi konağına alır götürür. Karısına çıkar:

“Bu akşam bizde bu derviş misafir olacak” der. Kız şöyle aralıktan bakınca babasını tanır. Hemen aşçıbaşını çağırıp ona şöyle emir verir:

“Bugün yapacağın yemeklerin hiçbirinde tuz olmayacak. Çorbadan böreğe kadar, hepsi tuzsuz pişecek.” Aşçıbaşı “baş üstüne” diyip mutfağa iner, hanımın emrini yerine getirir.

Akşam olur, sofraya otururlar. Bütün davetliler yemeğe başlarlar, ama ev sahibi ötekilere tembihlemiş, hiç ses çıkarmıyorlar... (Mehmet Bey’e karısı bütün macerasını anlatmış...) Derviş de yemeğe başlar, çorbadan bir iki yudum alır, bakar ki tuzsuz, “Eh, bunun tuzunu unutmuşlar,” diye kaşığını bırakır; tuzsuz olmuş, diye tuz istemeye de sıkılmış olacak... Öteki yemeğe başlar, o da öyle, ondan da iki lokma alır, bırakır... Bütün bunları kız da kapının aralığında seyredermiş... Bakar, derviş hiçbir yemekten yemiyor, Mehmet Bey:

“Derviş baba, neden yemiyorsun, yoksa yemeklerimizi beğenmedin mi? Diye sorar.

Padişah o zaman, ezile büzüle:

“Estağfurullah efendim, hepsi çok güzel yemekler, lakin tuzu unutulmuş galiba,” der de içini çeker, gözlerinden yağmur tanesi gibi yaş gelmeye başlar. Mehmet Bey hikâyeyi biliyor ya, padişaha sorar:

“Derviş baba, tuz bu kadar büyük bir nimet midir? Ne zararı var, tuzsuz da yenebilir yemek...” Padişah bir ah daha çeker, başlar feryat edip ağlamaya:

“Ah, tuzdan daha büyük nimet ne olabilir?” deyince kız hemen içeri girer:

“Babacığım, mademki tuz bu kadar büyük nimet idi, ben: Sizi tuz kadar severim, dediğim zaman beni neden cellada teslim ettiniz?” der. Padişah kızını görünce aklı başından, gider:

“Ah, evladım, sen yaşıyor musun? Beni affet,” diye kızının boynuna sarılır. Baba kız sarmaş dolaş olurlar. Artık sevinç içinde, bu sefer yemekleri tuzlayarak yerler. Kırk gün kırk gece yeniden düğün dernek ederler. Sonra hep birlikte padişahın memleketine giderler. Orada da yeniden kırk gün kırk gece düğünler, şenlikler yapılır.

O günden sonra, artık bazı padişahın memleketinde, bazı Mehmet Bey’in memleketinde, debdebe, saltanat içinde ömürlerini geçirirler.

Onlar ermiş muradına, biz çikalım Murat bayırına...

(Boratav, 2009: 136-144)

Ek 2: Seçilen Alman Masallarının Orijinal Metinleri

Alacapost

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, ülkenin birinde bir kralla bir kraliçe yaşarmış. Sırma saçlı kraliçe öyle güzel, öyle güzelmış ki, şimdiye kadar bir eşi daha görülmemiş dünyada. Gel zaman git zaman, kraliçe hastalanıp yatağa düşmüş, ecelinin yaklaştığını hissedip kocasını çağırmış ve demiş ki: “Ben öldükten sonra bir başkasıyla evlenmek istersen, güzellikte dengim olmayan ve benim gibi sırma saçları bulunmayan bir kadın almayacağına söz ver!” Kral da söz vermiş, kadın bunun üzerine gözlerini kapadığı gibi ruhunu teslim etmiş. Kral, uzun zaman unutamamış karısını, yasını tutmuş, bir başka kadınla evlenmeyi aklından geçirmemiş. Sonunda saray nazırları: “Böyle yürümez bu! Yüce Kralımız yeniden evlenmeli! Yeniden evlenmeli ki, bir kraliçemiz olsun!” diye konuşmaya başlamışlar. Derken ülkenin dört bir yanına haberci salınmış. Haberciler, sağa sola bakıp kral için güzellikte ölen eşini aratmayacak bir kadın aramaya koyulmuşlar. Ama bütün dünyayı gezip dolaşmış, ölen kraliçe kadar güzel birine rastlamamışlar. Rastlasalar bile, rastladıkları kadının ölen kraliçe gibi sırma saçları yokmuş. Haberciler de ne yapsın, eli boş dönüp saraya gelmişler.

Kralın bir de kızı varmış, ölen annesi kadar güzelmış, ayrıca onun gibi sırma saçlıymış. Kız zamanla büyüyüp serpilmiş, koca bir kadın olmuş. Bir gün kızına şöyle alıcı gözüyle bakınca, onun her şeyiyle ölen karısına benzediği kralın gözünden kaçmamış, ansızın kızına karşı derin bir sevgiyle yanıp tutuşmaya başlamış. Saray nazırlarını çağırıp demiş ki: “Ben kızımın evleneceğim, çünkü ölen karıma tıpatıp benziyor kendisi. Rahmetli karıma benzeyen bir başkasını nasıl olsa bulamayacağız.” Danışmanları kralın ağzından bu sözleri işitince irkilmişler: “Tanrı, bir babanın kendi öz kızıyla evlenmesini yasakladı!” diye cevap vermişler. “İşleyeceğiniz böyle bir günah, uğursuzluk getirir, ülkeyi de felakete sürükler.” Beri yandan, babasının

niyetini haber alan kız da saray nazırlarından daha az korkuya kapılmamış, ama babasını bu kararından vazgeçirebileceğini umuyormuş. Ona demiş ki: “Dileğinizi yerine getirebilmem için üç giysi isterim sizden; biri güneş gibi altından, ikincisi ay gibi gümüşten olacak, üçüncüsü de yıldız yıldız çakıp sönecek. Ayrıca bir kürk manto isterim; ama binlerce çeşit kürkten dikilmiş olacak, ülkenizde yaşayan her hayvanın postundan bir parça bulunacak içinde.” Hani kız öyle düşünüyormuş ki, bu giysileri ve kürk mantoyu babası nasıl olsa sağlayamaz, o da babasının kafasından o günahkâr düşüncüyü uzaklaştırır böylece. Gelgelelim babası niyetinden caymamış, ülkesindeki en becerikli kızları bir araya toplayıp biri güneş gibi altından, ötekisi ay gibi gümüşten, üçüncüsü ise yıldız yıldız çakıp sönen üç giysiyi dokutturup diktirmiş. Sarayındaki avcıları ise ülkesindeki hayvanların her birinden birer tane avlayıp postlarından bir parça yüzerek getirmekle görevlendirmiş. Sonunda getirilen parçalar birbirine tutturularak kürk manto hazırlanmış. Kral da giysileri ve kürk mantoyu kızına gösterip demiş ki: “Yarın düğün dernek kurulacak, nikâhımız kıyılacak.”

Kız, babasını düşüncesinden vazgeçirmek için hiçbir umut kalmadığını görünce, saraydan kaçmaya karar vermiş. Gece herkes uyurken kalkmış yatağından, değerli eşyaları arasından üç şey seçip yanına almış: Bir altın yüzük, bir altın öreke, bir de altın masura. Güneşe, aya ve yıldızlara özenilerek dikilmiş üç giysiyi bohçasına doldurup bin bir çeşit kürkten yapılmış mantosunu da sırtına geçirmiş, elini yüzünü is ve kurumla kapkara boyamış. “Tanrım sen beni koru!” deyip saraydan ayrılmış, düşmüş yola. Bütün gece yürüyüp sonunda büyük bir ormana gelmiş. Pek yorulduğundan, bir ağaç kovuğuna girip uyumuş.

Derken şafak söküp güneş doğmuş, ama kız uyumasına devam etmiş. Güneş ta tepeye geldiğinde hâlâ uyuyormuş. Gelin görün ki, o ormanın sahibi olan kralın da o gün ormanda avlanacağı tutmuş. Köpekler doğru kızın bulunduğu ağaca seğirtip havayı koklamaya, ağacın çevresinde fır dönüp havlamaya başlamışlar. Kral, avcılarına demiş ki: “Gidin bakın bakalım ağaç kovuğuna saklanmış bir hayvan mı

var?” Avcılar da kralın buyruğuna uyup giymişler, az sonra dönüp geldiklerinde demişler ki: “Kovuğun içine bir acayip hayvan girip yerleşmiş, şimdiye kadar böylesini görmedik. Bin bir renk ve desende bir postu var, yatmış uyuyor.” Kral da: “Canlı yakalamaya bakın, sonra bağlayıp arabaya atar, yanımıza alıp götürürüz” diye emretmiş. Tekrar ağacın yanına varan avcılar ellerini dokundurur dokundurmaz, kız korkuyla sıçrayıp uyanmış ve şöyle konuşmuş: “Ben zavallı bir çocuğum, annemle babam terk etti beni; ne olur bana acıyın, beni alıp yanınızda götürün!” Avcılar da: “Sen mutfakta işimize yararsın, gel bizimle, yerleri temizler, külleri süpürürsün!” diye cevap vermişler. Sonra kızı arabanın üzerine attıkları gibi dönüp saraya gelmişler. Ona merdiven altında gün görmez, ışık almaz, ahır gibi küçük bir yer vermişler: “Burada da yatıp kalkarsın!” demişler. Sonra da onu alıp mutfığa götürmüşler. Kız mutfığa su ve odun taşıyor, ateşi yakıyor, pişirilip kızartılacak hayvanların tüylerini yoluyor, sebzeleri ayıklıyor, yere dökülen külleri temizliyor, sözün kısası en berbat, en ağır işleri yapıyormuş.

Kız, hayli zaman yürekler acısı bir durumda yaşamış. *Vah, benim güzel prensesim, şu başına gelenlere bak!* Ama günlerden bir gün, sarayda bir şenlik düzenlemiş. Kız da aşçıbaşına demiş ki: “Ben de biraz yukarı çıkıp bakabilir miyim? Kapının önünde dururum, girmem içeri.” Aşçıbaşı da: “Peki git! Ama yarım saate kadar dön, yerdeki külleri süpüreceksin!” diye cevap vermiş. Kız da küçük kandili eline almış, yatıp kalktığı o ahır gibi yere girip üzerindeki postu çıkarmış, elini yüzünü yıkayıp isten kurumdan arınmış, eski güzelliği olduğu gibi yine geri gelmiş. Ardından bohçasının içinden güneş gibi parıldayan giysisini çıkarmış. Giyinip kuşanarak yukarı çıkmış. O geçerken herkes yana çekiliyormuş; çünkü sarayda kimse onu tanıyamamış. Herkes onu bir prenses sanmış. Uzaktan kızı gören kral hemen yanına yaklaşmış, kızı elinden tutup götürmüş, dans etmiş kendisiyle, içinden de hep şöyle geçirmiş: “Gözlerim şimdiye kadar böyle güzel görmedi.” Derken dans bitmiş, kız kralın önünde eğildikten sonra kaşla göz arasında kaybolmuş ortadan, kimse de nereye gittiğini anlayamamış. Sarayın kapılarındaki nöbetçiler çağırılıp kızı görüp görmedikleri sorulmuş, ama hiç gören çıkmamış.

Onlar kızı arayadursun, kız doğru merdiven altındaki barınağına gitmiş, elini yüzünü yine isle, kurumla kapkara boyamış, kürkünü sırtına geçirmiş, yeniden Alacapost olup çıkmış. Mutfağa dönerek işine koyulmuş; külleri süpürmek isterken aşçıbaşı demiş ki: “Bırak, yarın yaparsın o işi; sen şimdi kralın çorbasını pişir, ben de biraz yukarı çıkıp bakayım, neler oluyor. Ama sakın çorbanın içine postundan kıl falan düşmesin, yoksa bir daha yemek vermem sana, acından ölürsün.” Aşçı çıkıp gitmiş mutfaktan, Alacapost da kralın çorbasını pişirmeye koyulmuş, elden gelen özeni göstererek un çorbasını hazırlamış, sonra merdiven altına koşarak altın yüzüğünü alıp gelmiş, kâsenin içine bırakıp üzerine çorbayı boca etmiş.

Yukarda şenlik sonra erip dans bittikten sonra, kral çorbasını istemiş; çorba bir hoşuna gitmiş ki, şimdiye kadar böyle lezzetlisini içmemişmiş. Kâsenin dibine gelince, bakmış bir altın yüzük! Yüzüğün kâsenin içine nasıl girdiğine dair bir türlü akıl erdirememiş. Hemen aşçıbaşını çağırtmış. Aşçıbaşı korkmuş, kıza dönüp: “Mutlaka çorbanın içine bir kıl düşürdün; eğer böyle bir şey yaptınsa, dayağı hak ettin!” demiş. Aşçıbaşı kralın huzuruna çıkınca, kral: “Çorbayı kim pişirdi?” diye sormuş. Aşçıbaşı da: “Ben pişirdim” diye cevap vermiş. Ama kral: “Olamaz, çünkü başka türlü pişirilmiş bu çorba, her zamankinden çok daha lezzetliydi” demiş. Aşçı da saklamayıp itiraf etmiş: “Ne yala söyleyeyim, Yüce Kralım, ben pişirmedim, mutfaktaki Alacapost pişirdi.” Kral: “Hemen git, yolla onu, buraya gelsin!” demiş. Kız gelince sormuş:

“Kimsin bakayım sen?”

“Ben mi? Anne ve babasını kaybetmiş öksüz bir çocuk.”

“Peki ne arıyorsun benim sarayımda?”

Kız da cevap vermiş:

“Ne arayabilirim ki? İşe yaramazın tekiyim.”

“Peki çorbadaki o yüzüğü nereden aldın?”

Benim yüzükten falan haberim yok” demiş kız. Sözün kısası kral, kızın ağzından bir şey öğrenemeyerek onu yine mutfağa yollamış.

Aradan bir zaman geçmiş, sarayda yeniden bir şenlik düzenlenmiş. Alacapost, önceki gibi yine aşçıbaşından biraz yukarı çıkmak için izin istemiş. Aşçıbaşı da: “Git ama, yarım saat sonra dön, kralın o pek sevdiği un çorbasını pişireceksin!” demiş. Kız, yine hemen merdiven altına koşmuş, bir solukta yıkanıp temizlenmiş, bohçasının içinden ay gibi gümüşten giysisini çıkararak geçirmiş sırtına, ardından yukarı çıkmış. Görenler bir prenesten ayırt edemezmiş kendisini. Kral hemen seğırtip kızı karşılamış, onu tekrar karşısında gördüğüne pek sevinmiş. Dans başlayınca kızla dans etmiş. Ama dans biter bitmez kız yine göz açıp kapamadan ortadan kaybolmuş; nereye gittiğini, ne olduğunu anlayamamış kral. Kız, doğru barınağına koşarak kendini yine Alacapost kılığına sokmuş, dönüp gelmiş mutfağa, kralın çorbasını pişirmeye koyulmuş. Aşçıbaşı yukarı çıkar çıkmaz gidip altın örekesini getirmiş, kâsenin içine koyup üzerine çorbayı boşaltmış. Çorbayı içen kral, onu yine bir önceki gibi çok lezzetli bulmuş. Hemen aşçıbaşını çağırtmış; aşçıbaşı, bu sefer de çorbayı kızın pişirdiğini çaresiz itiraf etmiş. Kız da yine kralın huzuruna çıkarılmış; kral yine kim olduğunu sormuş, o da sarayda herkesin horlayıp aşağıladığı bir kız olduğunu tekrarlamış, altın örekeden de hiç haberi olmadığını söylemiş.

Derken kral, bir üçüncü kez sarayda şenlik düzenlettirmiş, bu şenlikte de yine aynı şeyler olmuş. Kız, izin isteyince aşçıbaşı: “Sen bir büyücüsün Alacapost; çorbaya bir şey katıyorsun, onun için kral senin pişirdiğin çorbayı benimkinden lezzetli buluyor” demiş. Ama kız yalvarıp yakarınca, onun bir süre için yukarı çıkmasına yine göz yummuş. Kız, bu defa yıldız gibi ıslıl ıslıl çakıp sönen giysisini bohçasının içinden çıkarıp sırtına geçirmiş, öyle girmiş salona. Kral yine kendisiyle dans etmiş, bu kez öncekinden de güzel bulmuş onu. Dans ederken cebinden bir ara altın yüzüğü çıkarıp kızın parmağına takıvermiş, kız hiç farkında olmamış. Dans uzun sürsün diye emir vermişmiş kral, dans bitince de kızı elinden tutup bırakmayacakmış. Ama kız, kendini yine kralın elinden kurtardığı gibi salondaki insanların arasına karışmış, ortadan kaybolmuş. Var gücüyle koşup yine merdiven altına gelmiş. Salonda yarım saatten fazla kaldığından mutfağa dönmek için acele etmiş, acelesinden de sırtındaki güzelim giysisini çıkaramayıp kürk mantosunu giysinın üzerine geçirivermiş, yine acelesinden elini yüzünü isle büsbütün karartamamış, bir parmağı beyaz kalmış. Sonra doğru mutfağa seğırtip kralın un çorbasını pişirmiş, aşçı yine yukarı çıkınca altın masurasını alıp gelerek kâsenin içine bırakmış. Kral çorbayı içip kâsenin dibinde altın masurayı görünce, hemen Alacapost’u çağirtmiş. Bakmış ki parmaklarından biri beyaz; sonra onun kendi elleriyle parmağına taktığı yüzüğü de tanımış hemen. Kızı elinden sımsıkı tutmuş; kız kurtulayım da kaçayım derken kürk mantosunun önü biraz açılmış, yıldız gibi çakıp sönen giysisi görünmüş. Kral da hemen mantoyu tutarak çekip almış üzerinden. Sırma saçları meydana çıkan kız, bütün görkemi ve bütün güzelliğıyle oracıkta dikilmeye başlamış, daha fazla gizleyememiş kendini. Elindeki yüzündeki isi ve kurumu temizler temizlemez bir güzelleşmiş, bir güzelleşmiş ki, şimdiye kadar böyle bir güzel gelmemiş dünyaya. Bunun üzerine kral şöyle demiş: “Sen benim karım olacaksın, birbirimizden asla ayrılmayacağız.” Sonra düğün derken kurulup kralla kız evlenmişler, ölünceye kadar da mutlu bir hayat sürmüşler.

Altı Kuğu

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir kral varmış. Günlerden bir gün büyük bir ormanda avlanıyormuş da bir geyiğin peşine düşmüş, geyik kaçmış, o kovalamış, geyik kaçmış o kovalamış; atını öyle hızlı sürüyormuş ki, ok atsan yetişmezmiş arkasından, tabi adamlarının hepsi geride kalmış, hiçbir kralın arkasından yetişememiş. Akşam olup da sular kararınca kral şöyle bir durup çevresine göz gezdirmiş, bakmış ki hiç bilmediği, daha önce hiç gelmediği bir yer. Sağa vurmuş, ormandan çıkacak bir yol bulamamış; sola vurmuş, bir yol bulamamış. Derken yaşlı bir kadının, başını bir o yana bir bu yana sallayarak ilerden kendisine doğru yaklaştığını görmüş. Ama kadın bir cadı, bir büyücüymüş. Kral: “Anneciğim, bir yol göster de şu ormandan çıkayım!” demiş. Kadın da: “Gösteririm ama bir şartla!” diye cevap vermiş. “İleri süreceğim şartı yerine getirdiniz getirdiniz, yoksa dünyada bu ormandan dışarı ayak atamaz, burada ölür gidersiniz.” Kral da “Peki, söyle bakalım neymiş şartın?” diye sormuş. Cadı: “Benim bir kızım var; öyle güzel, öyle güzel ki güzellikte kimse eline su dökemez. Tam size eş olmaya layık biri. Kızımla evlenir, onu kraliçeliğe kabul ederseniz, ben de size yolu gösteririm, ormandan çıkarsınız.” Kral, yüreğine düşen o korkuyla “Peki” demiş, cadı da kralı alıp kulübesine götürmüş. Kapıdan içeri girdiklerinde cadının kızı ateşin başında oturuyormuş, kalkıp kralı karşılamış, halinden kralı beklediği anlaşılıyormuş. Kral bakmış, gerçekten güzelliğine diyecek yok kızın; ama yine de kendisine pek kanı kaynamamış, yüzüne baktıkça içten içe bir ürperti duymuş. Kızı kaldırıp atına bindirmiş, annesi olacak cadı da yolu göstermiş, böylece kral dönüp saraya gelmiş, düğün dernek kurulup cadının kızıyla evlenmiş.

Ama kralın daha önceden bir karısı ve bu karısından da altısı oğlan biri kız yedi çocuğu varmış, çocuklarının hepsini de canı gibi severmiş. Bakarsın üvey anneleri kendilerine iyi davranmaz, hatta belki bir kötülükte bulunur diyerek, tutmuş çocukları bir ormanın göbeğinde kimsenin bilmediği bir saraya götürüp bırakmış. Sarayın yolu öyle kolay bulunacak gibi değilmiş. Kral bile işin üstesinden

gelemezmiş ama, dua etsin ki bilge bir kadın, eline sihirli bir yumak tutuşturmuş, kaldırıp kaldırıp önüne attıkça, yumak iplik iplik açılıyor, ona gideceği yolu gösteriyormuş. Ne var ki, ikide bir çocuklarını ziyarete giden kralın zaman zaman ortadan kayboluşu, üvey annenin gözünden kaçmamış. Kocasının tek başına ormanda ne yaptığını merak edip öğrenmek istemiş. Halayıklarına bol bol para vermiş, onlar da işin sırrını kendisine açmışlar, gizli sarayın yolunu gösteren sihirli yumağın da sözünü etmeyi unutmamışlar. Kralın yumağı nereye sakladığını öğreninceye kadar cadı kızı kraliçenin gözüne uyku girmemiş, sonra beyaz iplikten küçük küçük gömlekler dikip her birine kötü büyüler içeren muskalar iliştiirmiş; annesinden büyücülük sanatını öğrenmişmiş çünkü.

Bir gün kral atına atlayıp ava çıkınca cadının kızı da gömlekleri alıp ormanın yolunu tutmuş, sihirli yumak da izleyeceği yolu kendisine göstermiş. Uzaktan birinin geldiğini gören çocuklar sanmışlar ki, sevgili babacıklarıdır gelen. Hemen sevinçlerinden uçarak koşup babalarını karşılamak istemişler. Çocuklar yaklaşınca üvey anneleri, hazırladığı büyülü gömlekleri birer birer üzerlerine atı atıvermiş, gömlekler vücutlarına dokunur dokunmaz çocukların her biri birer kuğu olup çıkmış, ormanın üzerinden uçup gitmişler. Üvey annenin keyfine artık diyecek yokmuş, dönüp saraya gelmiş; çocuklardan kurtulduğunu sanıyormuş. O öyle sanadursun, meğer kız ağabeyleriyle babalarını karşılamaya çıkmamış, üvey annenin de böyle bir kızın varlığından hiç haberi yokmuş.

Ertesi gün avdan dönen kral, çocuklarını görmeye gitmiş, ama orman içindeki sarayda bir tek kızından başka kimseyi bulamamış. “Ağabeylerin nerede?” diye sormuş. Kız da: “Ah, sorma babacığım, beni burada tek başıma bırakıp gitti hepsi” diye cevap vermiş. Sonra pencereden bakarken gördüklerini bir bir anlatmış babasına, ağabeylerinin nasıl kuğu olup ormanın üzerinden uçup gittiklerini söylemiş. Ağabeyleri uçup giderken sarayın bahçesine düşürdükleri ve kendisinin toplayıp sakladığı kuş tüylerini babasına göstermiş. Kral çok üzülmüş ama bu kötülüğü kraliçenin yaptığını hiç aklından geçirmemiş. Kızını da kaybedeceğinden

korkarak, onu da yanına alıp saraya götürmek istemiş; ama üvey annesinden çekinen kız, babasına yalvarıp yakarmış, ormanda bir gece daha kalmak için izin istemiş babasından, babası da izin vermiş.

Babası gidince şöyle düşünmüş kız: “Artık bana burada kalmak haram. Hemen ağabeylerimi aramaya koyulmalıyım.” Gece olur olmaz saraydan kaçıp yola düşmüş, ormandan içerelele vurup gitmiş. Bütün gece, ayrıca ertesi gün durup dinlenmeden yol tepmiş, sonunda yorgunluktan tek bir adım atamaz hale gelmiş. Tam o sırada bir avcı kulübesi ilişmiş gözüne; kulübeye girip bakmış ki, ne görsün! Bir oda, içinde de küçük küçük altı yatak. Ama kız yataklardan hiçbirinde yatmayı göze alamamış, sürünerek bir karyolanın altına girip kuru yere uzanmış, oracıkta sabahı etmeye karar vermiş. Arası çok geçmemiş, güneş batarken bir hışırtı, bir kanat sesi işitmiş havada; bir de bakmış ki, altı tane kuğu süzölerek gelip pencereden içeri girmiş. Yere konup birbirlerinin üzerine nefeslerini üflemişler; onlar üfledikçe tüyleri birer birer uçup gitmiş, kuğu kılığını bir gömlek gibi sıyırıp atmışlar üzerlerinden; yine insan kılığına girmişler. Kız bakmış ki bunlar kendi ağabeyleridir. Çok sevinmiş, karyolanın altından yine sürünerek yine çıkmış dışarı. Kendisini karşılarında görünce, ağabeylerinin sevinci de onunkisinden az olmamış. Olmamış ama uzun da sürmemiş. Ağabeyleri demişler ki: “Sen dünyada burada kalamazsın. Burası haydut yatağıdır. Haydutlar dönüp de seni burada bulurlarsa, sağ bırakmaz, öldürürler.” Kız da: “Peki siz beni koruyamaz mısınız?” diye sormuş. Ağabeyleri: “Hayır!” diye cevap vermişler. “Çünkü bizim akşamları ancak on beş dakika kuğuluktan çıkıp insan kılığına girmemize izin var. Sonra yine kuğu oluruz.” Kızcağız ağlayıp sızlayarak demiş ki: “İyi ama bu büyüün bozulup kurtulmanızın bir çaresi yok mu?” Ağabeyleri de: “Ah nerede!” diye cevap vermişler. “Koşullar çok ağır. Altı yıl susup konuşmayacak, gülmeyecek ve bu zaman içinde yıldız çiçeklerinden bizim için altı gömlek dikeceksin. Ağzından tek bir kelime çıkmasın yeter ki, bütün uğraşıp didinmen yine boşa gider.” Ağabeyleri bunları söyler söylemez, bir çeyrek saatlik süre dolmuş, onlar da yine kuğu kılığına girdikleri gibi pencereden uçup gitmişler.

Ama kız, canı pahasına kardeşlerini kurtarmayı kafasına koymuş bir kez. Avcı kulübesinden ayrılıp doğru ormana dalmış; ormanın göbeğinde bir ağaç üzerine çıkıp oturmuş, geceyi orada geçirmiş. Ertesi sabah ağaçtan inip sağı solu dolaşmış, yıldız çiçekleri toplayıp kardeşleri için gömlek dikmeye koyulmuş. Bulunduğu yerde konuşabileceği kimse yokmuş, gülmeyi de zaten kendi canı istemiyormuş. Öylece oturuyor, işinden başka bir şeyi gözü görmüyormuş pek.

Gel zaman git zaman, günlerden bir gün ülkenin kralı ormanda avlanmaya çıkmış. Kralın adamları, av peşinde koşup dururken bir ara kızın üzerinde oturduğu ağacın yanına kadar sokulmuşlar ve kızı görerek sormuşlar: “Kimsin sen? İn misin, cin misin?” Kız cevap vermemiş. Bunun üzerine kralın adamları: “İn aşağı! Bizden sana zarar gelmez!” demişler. Kız, yine susarak başını sallamış. Adamlar daha çok üsteleyince, boynundaki altın zinciri çıkarıp aşağı atmış, belki bu kadarıyla yetinirler de çekip giderler, diye geçirmiş içinden. Ama adamlar üzerine düştükçe düşmüşler kızın. Kız da bu sefer belindeki kemeri çıkarıp aşağı bırakmış. O da para etmeyince çorap bağlarına gelmiş sıra; sözü uzatmayalım, üzerinde ne varsa, çıkarabildiğini çıkarıp tek tek aşağı atmış, bir don, bir gömlekle kalmış. Öyleyken kralın adamları yerlerinden kımıldamamışlar; sonunda ağaca çıkıp kızı aşağı indirmiş ve alıp krala götürmüşler. Kral: “Sen kimsin? Ağacın üzerinde ne arıyorsun?” diye sormuşsa da kız cevap vermemiş. Kral, bildiği bütün lisanlarda tekrarlamış sorusunu, ama kız sanki dilini yutmuş gibi susup konuşmamış. Derken kızın eşsiz güzelliği karşısında kralın yüreği yumuşamış, ansızın bir ateş düşmüş içine, gönlünü kıza kaptırmış ki, sormayın! Üzerinden kendi pelerinini çıkarıp kızın sırtına atmış, onu kaldırıp terkisine oturtmuş, atını sürdüğü gibi saraya gelmiş, sarayda kıza şık giysiler giydirtmiş. Kız güzelliğiyle güneş gibi parlıyormuş ama ağzından da bir tek söz çıkmıyormuş. Kral, sofrada kızı yanı başına oturtmuş; alçakgönüllülüğü, ağır ve terbiyeli bir kız oluşu bir hoşuna gitmiş ki, oradakilere şöyle demiş: “Ben evlenirsem bu kızla evlenirim, dünyada bir başkasında gözüm yok!” Birkaç gün sonra da düğün dernek kurulup kızı kendisine eş yapmış.

Gel gelelim, kralın kötü yürekli bir annesi varmış, bu evlilikten memnun kalmamış hiç, genç kraliçe hakkında ileri geri konuşmaya başlamış. “Kim bilir neyin nesidir bu kız!” demiş. “Ağzını açıp bir kelime konuşmaz. Bir kral karısı olmaya hiç layık değil.” Aradan bir yıl geçmiş, genç kraliçe ilk çocuğunu dünyaya getirmiş. Getirmiş ama, hain kadın, kraliçe uyurken çocuğu kucağından almış, zavallı annenin ağzına da biraz kan sürmüştü. Ardından oğlunun yanına varıp karısının bir yamyam olduğunu söylemiş. Ama söylenenlere bir türlü inanası gelmemiş kralın, karısına da kimsenin bir kötülükte bulunmasına izin vermemiş. Kraliçeye gelince, oturmuş durmadan gömlek dikeyor, başka hiçbir şeye aldırımıyormuş.

Gel zaman git zaman, kraliçe nur topu gibi bir oğlan çocuğu daha doğurmuş; ama kralın anası olacak cadı, bu kez de yine aynı oyunu oynamış. Kral, annesinin sözlerine inansın mı inanmasın mı? Bir türlü karar verememiş, inanmayı bir türlü içi istememiş. “Benim karım, Tanrının buyruklarından dışarı çıkmayan iyi kalpli bir kadındır. Böyle bir şeyi asla yapamaz. Ağzı dili olsa da konuşabilse, kendisini savunur, suçsuzluğunu kanıtlardı” demiş. Ama kralın hain anası, kraliçenin doğurduğu üçüncü çocuğu da alıp kraliçeyi yine yamyamlıkla suçlamış. Karısının kendisini savunmak için ağzını açıp bir şey söylemediğini gören kral da bakmış olmayacak, ister istemez kraliçenin mahkeme önüne çıkarılmasını emretmiş. Mahkeme kraliçeyi ölüm cezasına çarptırıp ateşte yakılmasına karar vermiş. Meğer kararın yerine getirileceği gün, kraliçenin ne konuşup ne de gülebileceği altı yılın son günü değil miymiş! Büyü o gün bozulup kızın ağabeyleri kurtuluyormuş. Kızın ağabeyleri için diktiği altı gömlek de hazır olmuş, bir tek son gömleğin sol kolu kalmışmış dikilecek. Ateşte yakılmak üzere götürmeye geldiklerinde kraliçe gömlekleri kolunun üzerine atmış, onları da yanında götürmüştü. Odun yığını üzerine dikilip de tam odunlar ateşleneceği zaman, başını döndürüp çevresine şöyle bir bakmış ki ne görsün! Altı kuğu karşıdan ona doğru uçup gelmiyor mu! Ağabeylerinin kurtulacağı anın yaklaştığını görüp yüreği sevincinden hop hop etmiş. Kuğular, bir hışırtıyla yukardan inip kız kardeşlerine doğru alçalmışlar, o da gömlekleri birer birer üzerlerine atıvermiş. Gömlekler vücutlarına dokunur dokunmaz, ağabeyleri kuğuluktan çıkıp yine insan kılığına girmiş, hepsi de yakışıklı

sağ salim vücutlarıyla kız kardeşlerinin önüne gelip dikilmişler. Yalnız en küçüklerinin sol kolu yokmuş, kol yerine sırtında bir kuğu kanadı bulunuyormuş. Hemen kardeşler birbirlerine sarılıp öpüşmüş, koklaşmışlar. Kraliçe, doğru gidip bütün bu olup bitenlere şaşıp kalan kralın huzuruna çıkmış. Dili çözülüp konuşmaya başlamış ve demiş ki:

“Çok sevgili kocacığım! Artık konuşabilir ve suçsuz olduğumu, iftiraya uğradığımı söyleyebilirim.”

Sonra krala üç çocuğunu alıp saklayan cadı anasının oyunundan bahsetmiş. Hemen çocukları gidip getirmişler; sevincinden dünyalar kralın olmuş. Hinzır kaynana da odun yığınlarının üzerine götürülüp elleri kolları bağlanmış, ateşte yanarak can vermiş. Kral, kraliçe ve ağabeyleri, hep beraber ömürlerinin sonuna kadar mutluluk ve esenlik içinde yaşamışlar. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

(Verlag, 2016a: 329-335)

Altı Uşak

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, ülkenin birinde bir kraliçe yaşarmış; bir büyücüymüş bu kraliçe, bir de kızı varmış, o kadar güzel, o kadar güzelmış ki, yeryüzünde ondan daha güzeli yokmuş. Ama kraliçenin akli fikri, bir yolunu bulup insanların başlarını ateşte yakmakmış. Biri gelip kızıyla evlenmek istedi mi ona dermiş ki: “Önce sana bir görev vereceğim, yaparsan kızımı alırsın, yoksa kellen gider.” Şimdiye kadar prensesin güzelliğinden gözleri kamaşan çok kişi peki deyip girişmiş işe, ama kraliçenin kendilerinden yapmasını istediği şeyi

başaramamış, kraliçe de aman zaman tanımadığı için celladın önünde diz çökmüş hepsi, başları uçurulmuş.

Bir başka ülke de varmış, bir prens yaşarmış orada, prensesin eşsiz güzelliği bu prensin de kulağına gitmiş, bir gün babasının huzuruna çıkarak demiş ki: “İzin ver de gideyim, babacığım! Ben de prensesle evlenmeye talip olmak istiyorum.” Babası da: “Dünyada olmaz! Çünkü gittin mi, ölümüne gidersin!” diye cevap vermiş. Oğlan da üzüntüsünden yatağa düşmüş, neredeyse ölecekmiş, yedi yıl kalkamamış ayağa, hiçbir doktor derdine derman bulamamış. Babası bakmış ki oğlunun iyileşme umudu yok, yüreği kan ağlayarak şöyle konuşmuş: “Git peki, bir şansını dene! Ancak sana bu konuda bir yardımım dokunamayacağını söyleyeyim.” Babasından bu sözleri işiten prens, hemen iyileşip ayağa kalkmış, güle oynaya yola koyulmuş.

At üzerinde kırdan bayırda giderken bir ara uzakta bir şey çarpmış gözüne, bir ot yığınının benziyormuş. Yakına gelince bakmış ki, oracığa uzanmış yatan şişko bir adamın karnıdır bu. Karın da öyle bir karınmış ki, bir dağ yavrusudur dersin. Şişko, prensi görünce yattığı yerden doğrularak şöyle konuşmuş: “Yanınızda çalıştıracak birini arıyorsanız, ben varım.” Prens de “Senin gibi böyle şişko bir adamı ben ne yapayım?” diye cevap vermiş. Adam: “Daha bu bir şey mi! Şöyle doğru dürüst bir gerineyim bunun üç bin katı artar şişmanlığım,” demiş. Prens de: “Madem öyle, işime yarayabilirsin, gel benimle!” deyip sürmüş atını. Şişko da prensin peşine takılmış.

Aradan bir süre geçmiş, yolda bir adama rastlamışlar; adam bir kulağını çimenlere dayamış da yerde yatıyormuş. Prens sormuş: “Ne yapıyorsun öyle?” Adam da: “Kulak kabartıyorum” diye cevap vermiş.

“Böyle dikkatle kulak kabarttığın şey neymiş bakalım?”

“Dünyada olup bitenleri dinliyorum, kulaklarımdan hiçbir şey kaçmaz benim. Otların büyürken çıkardığı sesi bile işitirim.”

“Peki dünya güzeli o kraliçenin sarayında neler olduğunu söyleyebilir misin!”

“Prensesle evlenmeye gelenlerden birinin başını uçuracak kılıcın havada vınladığını işitiyorum.”

Bunun üzerine prens de demiş ki: “Madem öyle, işime yarayabilirsin, gel benimle!”

Derken hep birlikte yola koyulmuşlar. Bir süre sonra yolda yatan bir adamın iki ayağı ilişmiş gözlerine; ayaklarından başka bacaklarının birazını da görebilmiş, ama daha ötesini seçememişler. Ancak hayli bir zaman gittikten sonra adamın gövdesi ve en sonunda başıyla karşılaşmışlar. Prens: “Aman Tanrım, sendeki bu boy ne böyle demiş?” Adam da: “Daha bu bir şey mi? Ayaklarımı öyle doğru dürüst uzatayım da sen o zaman gör! Şimdikinin üç bin katı daha uzar boyum, dünyadaki en yüksek dağ bile benim boyuma erişemez!” diye cevap vermiş. “Bana yanınızda iş vererseniz seve seve çalışırım,” diye eklemiş ardından. Prens de: “Madem öyle, işime yarayabilirsin, gel benimle!” deyip sürmüş atını.

Bir zaman gittikten sonra bir başka adama rastlamışlar; adam, gözleri bağlı, yol kenarında oturuyormuş. Prens sormuş: “Gözlerinde bir hastalık var da ışığa bakamıyor musun yoksa?” Adam da demiş ki: “Hayır, öyle değil, gözlerimdeki bağı çözemeyişimin nedeni, bir şeye baktım mı hemen o şey parçalanıveriyor, onun için. Sizin anlayacağınız, bakışlarım çok kemdir, uğursuzdur. İşinize yarayabilirsem, seve

seve yanınızda çalışırım.” Prens de: “Madem öyle, işime yarayabilirsin, gel benimle!” demiş. Hep birlikte yine yola koyulmuşlar.

Az sonra bir adam çıkmış karşılarına; güneşin altında yere uzanmış yatıyor, öyleyken bütün vücudu soğuktan zangır zangır titriyormuş. Prens: “Güneş böyle yakıp kavururken sen nasıl üşüyorsun?” diye sormuş. Adam da: “Ah ah, sormayın!” demiş. “Benim yaradılışım bambaşkadır sizinkinden. Hava ne kadar sıcaksa, ben o kadar üşürüm, soğuk kemiklerime işler. Beri yandan, hava ne kadar soğuk olursa o kadar yanıp kavrulurum. Buz ortasında sıcaktan, ateş ortasında soğuktan ölür biterim.” Prens: “Amma acayip bir adammışsın. Yanımda çalışmak istersen gel benimle!” deyip sürmüş atını.

Hep birlikte yola düzülmüş, bir süre gittikten sonra bir başka adamla karşılaşmışlar; adam boynunu uzatıyor, sağına soluna göz gezdiriyor, dağların tepelerin üstünden arkalara bakıyormuş. Prens sormuş: “Böyle durmadan nereye bakıyorsun?” Adam da cevap vermiş: “Gözlerim o kadar keskindir ki, ormanların, dağların, tepelerin, kırların, bayırların ötelere bakabilir, bütün dünyayı görebilirim.” Bunun üzerine prens demiş ki: “Yanımda çalışmak istersen gel benimle, ben de senin gibi birini arıyordum.”

Derken prens yanında altı uşağıyla kraliçenin yaşadığı kente gelmiş. Kim olduğunu açığa vurmeyarak kraliçeye demiş ki: “O güzel kızınızı bana verin, ne isterseniz yapayım.” Gene yakışıklı bir delikanlıyı tuzağına düşürdüğüne sevinen kraliçe şu cevabı vermiş: “Sana üç şey söyleyeceğim. Üçünü de başarırsan, kızımı alırsan, damadım olursun.

“Peki, nedir birincisi?”

“Birincisi: Kızıldenize bir yüzük düşürmüştüm, onu bulup bana getireceksin.”

Bunun üzerine prens, uşaklarının yanına dönerek onlara demiş ki: “Birinci iş kolay üstesinden gelinir gibi değil, Kızıldenizden bir yüzük çıkarılacak. Şimdi söyleyin bakalım, ne yapalım?” Keskingöz: “Hele bir bakayım, nerede yüzük?” diye cevap vermiş. Başını eğip denizin içine bakmış ve demiş ki işte orada, sivri bir kayanın üstünde duruyor.” Uzunboy da onları alıp kayanın bulunduğu yere götürmüş. “Ben onu kendim çıkarırdım ama, yüzüğü göremiyorum,” demiş. Oradan Şişko atılmış: “Siz o işi bana bırakın!” Sonra yere uzanıp ağzını suya dayamış, dalgalar bir uçurumdan aşağı yuvarlanır gibi ağzından girmiş içeri, bütün denizi içe içe tüketmiş, deniz kurumuş, bir çayıra dönmüş. Ardından Uzunboy şöyle bir eğilip eliyle yüzüğü almış denizden. Buna pek sevinen prens, yüzüğü götürüp yaşlı kraliçeye vermiş. Kraliçe şaşırarak demiş ki: “Evet, dediğim yüzük buydu; birinci işi başardın, şimdi gelelim ikincisine. Şu sarayımın önündeki otlağı görüyor musun? Orada üç yüz tane semiz öküz yayılıyor, onları etiyle kemiğiyle, derisiyle, boynuzuyla yiyip yutacaksın. Aşağıdaki mahzende de üç yüz fıçı şarap var, onları da içeceksin. Öküzlerin bir kılı, şarapların bir damlası geride kalırsa, kendini ölmüş bil!” Prens sormuş: “Peki hiç konuk davet edemez miyim? Tek başına yiyip içmek insana zevk vermez de?” Kraliçe hain hain gülmüş: “Kendini yalnız hissetmemen için bir kişiyi davet edebilirsin, daha fazlasını hayır.”

Bunun üzerine, prens, uşaklarının yanına dönerek Şişko’ya demiş ki: “Bugün benim davetlimsin yiyip içecek, doyuracaksın karnını.” Şişko da şöyle bir gerindiği gibi üç yüz öküzü bir çırpıda yiyip yutmuş, geride bir kıl bile bırakmadığı gibi: “Bu benim dişimin kovuğuna bile gitmedi, daha yok mu?” diye sormuş. Şaraba gelince, kupa falan istememiş, ağzını dayayıp fıçılardan içmiş, ilaç için tek bir damla bile kalmamış geride.

Yeme içme faslı sona erdikten sonra, prens doğru kraliçeye yollanmış, ikinci işin de başarıldığını haber vermiş. Kraliçe şaşırılmış ve demiş ki: “Şimdiye kadar bu iki işin üstesinden gelen çıkmamıştı. Ama bitmedi, bir iş daha var geride.” İçinden de şöyle geçirmiş: “Ne yapsan elimden kurtulamayacak, başını gövdenin üzerinde uzun zaman taşıyamayacaksın!” Sonra konuşmasını sürdürerek demiş ki: “Bu akşam kızımı alıp senin odana getireceğim, onu kollarına alacaksın. Ama öyle kucak kucağa otururken sakın uyuyayım demeyesin. Saat tam on ikiyi vurur vurmaz, gelip bakacağım; kızımı senin kollarında görmedim mi, yandın demektir.” Prens bunu işitince: “Kolay bir iş,” diye düşünmüş. “Gözlerimi o kadarcık süre açık tutabilirim herhalde.” Ama yine de uşaklarını çağırıp durumu kendilerine açmış ve demiş ki: “Tanrı bilir, bu işin gerisinde nasıl bir oyun saklı yatıyor. Uyanık bulunmalıyız; gece hepiniz nöbet tutacak, kızın odadan çıkıp gitmesini önleyeceksiniz.

Akşamleyin kraliçe kızını alıp gelerek oğlanın kollarına bırakmış. O gidince, Uzunboy, hemen prensle kızın çevresinde kollarıyla bir halka yapmış, Şişko da gidip kapının önüne dikilmiş; öyle ki kuş uçmazmış içeri. Kızla prens kucak kucağa oturuyorlar, ay ışığı pencereden prensesin yüzüne vuruyormuş; prens kızın eşsiz güzelliğini hayran hayran seyreliyor, gönlü kıvanç ve sevgiyle dolup taşarak onun yüzüne bakmaktan başka bir şey yapmıyormuş; gözlerinde yorgunluğun zerresini hissetmemiş. Saat on bire kadar böyle gitmiş; ama bu saatte kraliçe büyülu ağını serptiği gibi sarayda uyutmuş herkesi, prenses de ortadan kaybolmuş. Saat tam on ikiye çeyrek kalaya kadar sürmüş uyku, bu saatte yine etkisini yitirmiş, herkes açmış gözlerini. Prens: “Eyvahlar olsun! İşte şimdi hapyı yuttum!” diye haykırmış. Sadık uşakları da kendisiyle birlikte sızlayıp yakınmaya başlamışlar, ama Keskinkulak: “Ses etmeyin, etrafa bir kulak kabartayım,” demiş. Bir an sağı solu dinledikten sonra şöyle söylemiş: “Prens buradan üç yüz saat ötede bir kayalıkta oturuyor, başına gelenlerden ötürü ah vah ediyor, sızlanıp yakınıyor. Bu durumda ne olursa senden olur, Uzunboy! Şöyle bir doğruluverdın mi, birkaç adım sonra oradasın.” Uzunboy da cevap vermiş: “Dediğin doğru da, Kemgöz’ün benimle gelmesi gerekiyor ki, kaya parçalanıp çıksın aradan.” Bunun üzerine Uzunboy’la gözleri bağlı uşak yola koyulmuş, bir solukta o büyülu kayanın önüne gelip dikilmişler. Hemen Uzunboy

arkadaşının gözünden bağı çözmüş, arkadaşının gözlerini şöyle bir çevrede gezdirmesiyle kayalık bin parça olmuş hemen. Arkadan Uzunboy prensesi kucakladığı gibi prensin odasına götürmüş, sonra yine dönüp gelerek Kemgöz'ü alıp gelmiş. Böylece saatın ikiyi vurmadan hepsi yine bir araya toplanmış, yüzleri gülmeye başlamış; keyiflerine diyecek yokmuş doğrusu.

Saat on ikiyi çalar çalmaz, büyücü kraliçe sinsi sinsi yaklaşmış, prens için 'artık düştün elime!' der gibi bir alay okunuyormuş yüzünde; sanıyormuş ki kızı o sıra saraydan üç yüz saat uzaktaki bir kayalığın üzerinde oturmaktadır. Ama kızını prensin kollarında görür görmez irilmiş birden: "Bu prens benden üstün," demiş. Artık işin itiraz götürür yanı kalmamış, peki deyip prene vermiş kızını. Ama kızın kulağına da öyle fısıldamadan duramamış: "Böyle bayağı bir kişinin karısı olman, kendi kocanı gönlünce seçememen, doğrusu yüzkarası senin için!"

Bunun üzerine, prensesin mağrur kalbi öfkeyle dolmuş ve bir yolunu bulup prensten öç almayı düşünmeye başlamış. Ertesi sabah üç yüz çeki odun getirtip bir araya yığdırmış ve prene dönüp demiş ki: "Annemin söylediği üç işi başardın ama, sen ya da adamlarından biri çıkıp bu odunların üzerinde oturmadıkça ve altında yanacak ateşe dayanmadıkça seninle evlenmem." Hani prenses öyle düşünüyormuş ki, prensin uşaklarından hiçbiri efendileri için kendisini ateşe atmayacak, prens de ona karşı sevgisinden ateşin içine kendi girip yanacak, o da böylece prensten kurtulmuş olacak. Ama uşaklar demişler ki: "Biz hepimiz elimizden geleni yaptık, yalnız soğukta yanıp, sıcakta donan uşak arkadaşımız kaldı geriye, onun da bu çorbada tuzu bulunsun!" Sonra arkadaşlarını üzerine oturtup odun yığınına ateşlemişler. Derken odunlar yanmaya başlamış, tam üç gün üç gece yanıp durmuş, yanmadık bir tek odun kalmamış, nihayet alevler kaybolup ateş sönmüş; ama küllerin ortasında dikilmiş duran arkadaşları bir teli kavak yaprağı gibi tir tir titriyor, bir yandan da şöyle diyor: "Böyle dondurucu bir soğuk ömrümde görmedim; biraz daha sürseydi, vallahi buz kesecektim!"

Bunun üzerine prenses bir başka bahane bulamamış artık, tanımadığı yabancı delikanlıyı kocalığa kabul etmiş. Ama kiliseye giderlerken, kraliçe annesi demiş ki: “Bu yüzkarasına katlanamam ben!” Sonra askerlerini prensin üzerine salmış, karşılarına kim çıkarsa kılıçtan geçirmelerini ve kızını alıp yine kendisine getirmelerini buyurmuş. O böyle buyurmuş ama, daha önce Keskinkulak kulağını kabartıp cadı kraliçenin bütün gizli konuşmalarını işitmiş. Şişko’ya dönüp: “şimdi ne yapacağız?” diye sormuş. Ama Şişko’nun aklına bir fikir gelmiş, ağzını açıp daha önce içtiği deniz suyundan bir iki defa püskürtmüş arabanın arkasına, hemen büyük bir göl oluşmuş, kraliçenin askerleri de gölde boğulmuşlar.

Yaşlı kraliçe durumu haber alır almaz, bu defa zırhlı süvarilerini prensin üzerine yollamış, ama Keskinkulak atlıların üzerindeki zırhların şangırtısını duyarak Kömgöz’ün gözünden bağını çözmüş hemen, o da keskin bakışlarını süvarilerin üzerine şöyle bir çevirmiş, hepsi cam gibi dağılıp parçalanmış, tuz buz olmuş. Bunun üzerine düğün alayına katılanlar ellerini kollarını sallaya sallaya kiliseye yollanmış. Nikâh töreninden sonra altı uşak efendileri olan prense veda edip demişler ki: “Sizin dilekleriniz yerine geldi, bize ihtiyacınız kalmadı artık; izin verin, biz yolumuza devam edelim, kendi kismetimizi arayalım.”

Saraya yarım saat uzaklıkta bir köy varmış; köyün önünde bir domuz çobanı sürüsünü otlatıyormuş. Oraya geldiklerinde, prens karısına dönüp demiş ki: “Benim kim olduğumu biliyor musun gerçekten? Ben bir prens değil, bir domuz çobanıyım, orada sürüsünü otlatan şu adam da benim babamdır. Biz de şimdi işe koyulup kendisine yardım etmeliyiz.” Sonra karısıyla bir hana inmiş ve hanın sahibine gizlice demiş ki: “Geceleyin prensesin görkemli giysilerini gizlice alıp götürün odasından.” Sabah olup prenses uyanınca bakmış ki, giysilerinin yerinde yeller esiyor. Derken hancının karısı gelerek eski püskü bir entariyle bir çift eski yün çorap uzatmış prense; bunları verirken de sanki büyük bir bağışta bulunuyormuşçasına demiş ki: “Kocanıza yine dua edin, yoksa bunları zor verirdik size.” İşte o zaman kocasının gerçekten bir domuz çobanı olduğuna inanmış prenses, onunla birlikte sürüyü

otlatmaya başlamış, bir yandan da içinden şöyle geçiriyormuş: “Sende o kendini beğenmişlik ve gurur varken, bütün bunlar layık sana.”

Sekiz gün böyle geçmiş, ama daha fazlasına dayanamamış prenses, ayakları hep yara bere içinde kalmış. Günlerden bir gün birkaç kişi gelerek: “Kocanızın gerçekte nasıl biri olduğunu biliyor musunuz?” diye sormuşlar prensese. Prensese de: “Bilmez olur muyum? Bir domuz çobanı. Az önce çıkıp gitti evden, ip ve buna benzer bazı şeyler alacakmış” diye cevap vermiş. Ama gelenler demişler ki: “Hele gel sen bizimle, sana gösterelim kim olduğunu!” Sonra prensesi alıp saraya götürmüşler. Prensese salondan içeri girmiş, kocası da o anda üzerinde kral giysisiyle oracıkta dikiliyormuş. Ama prenses tanımamış kendisini. Sonunda kocası konuşup boynuna sarılmış, öpücüklerle boğmuş prensesi, “Senin için ne acılar çektim, sen de benim yüzümden bir sürü acıya katlandın!” demiş. Bunun üzerine şenlikler düzenlenip asıl toy düğün şimdi yapılmış. Hani bu masalı anlatan da o düğünde bulunsun, çok isterdi doğrusu! Onlar ermiş muradına; biz çıkalım kerevetine.

(Verlag, 2016b: 823- 831)

Balıkçı ile Karısı

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir balıkçıyla bir de karısı varmış. Hemen denizin kıyısında külüstür bir barakada oturlarmış. Adam her Allahın günü gidip balık avlar, işten göz açamazmış. Günlerden bir gün yine sahilde oturup oltasını atmış da, ıslıl ıslıl parıldayan sulara bakıyormuş. Birden bir şey takılmış oltaya, onu dibe doğru çekip götürmeye başlamış. Adam var gücüyle oltayı çekip çıkarmış ki, ne çıkarsın? Kocaman bir balık. Balık dile gelip şöyle demiş: “Ah ne olur balıkçı, kıyma bana! Ben senin bildiğin balıklardan değilim, büyülenmiş bir prensim. Beni yiyeceksin de ne geçecek

eline? Doğru dürüst bir balığın lezzetini bulamayacaksın. İyisi mi, yine suya bırak beni, yüzüp gideyim.” Balıkçı da: “Bu kadar söze gerek yok. Senin gibi konuşan bir balığı ne yapayım ben? Bıraktım gitti” demiş ve balığı tekrar suya salmış, balık da arkasında kandan bir iz bırakarak denizin dibine dalıp gitmiş.

Bunun üzerine, balıkçı kalkıp evin yolunu tutmuş. Karısı, onu eli boş karşısında görünce: “Hayrola kocacığım! Yoksa bir şey tutamadın mı bugün?” diye sormuş. Adam da: “Tuttum, tuttum ama hanım, tuttuğum balık büyülü bir prensmiş, ben de saldım gitti” diye cevap vermiş. “Peki, kendisinden bir dilek diledin mi bari?” diye sormuş karısı. Adam da: “Dilemedim” demiş, “Ne dileyecektim ki!” Kadın: “Ömür boyu bu sefil barakada mı oturacağız yani” demiş. “Baksana, leş gibi kokuyor her taraf. İçinde şöyle adam gibi oturacağımız küçük bir evceğiz dileyebilirdin pekâlâ. Haydi koş da başımızı sokacak küçük bir ev istediğimizi söyle. Sanırım dileğimizi geri çevirmez.” Adam: “Aman karıcığım, ne yüzle gideyim?” demiş. Kadın da: “Şu söylediğin şeye bak!” diye cevap vermiş. “Sen onu yakalayıp sonra saldın mı, salmadın mı? Dilediğin şeyi mutlaka yapacaktır. Durma git hemen!”

Adam gitmeyi pek canı istememiş ama, karısına da hayır diyememiş, kalkıp yeniden deniz kıyısına varmış. Bakmış ki, deniz yemyeşil ve sarı, eskisi gibi ıslıl ıslıl parladığı da yok pek. Adam kenarda demiş ki:

“Balık, balık, canım balık
Konuşalım su yüzüne çık
Bir ev diler karım Ilsebill
Benimkisini sorarsan sağlık!”

Bu sözleri işitir işitmez, balık hemen yüzüp gelmiş. “Ne istiyor bakalım karın?” diye sormuş. Adam da: “Ah ah!” demiş. “Seni yakaladım ya, karım, niçin bir

dilekte bulunmadan saldın onu, diye sordu. Artık külüstür bir barakada oturmak istemiyor, küçük bir evceğiz diliyor senden.” Balık da: “Peki git, istediğini bağışladım kendisine!” diye cevap vermiş.

Adam da dönüp gitmiş. Bir de bakmış ki, ne görsün? Küçük külüstür barakanın yerinde küçük bir ev durmuyor mu! Karısı da kapının önündeki bir sırada oturuyormuş. Kadın, hemen adamı elinden tutmuş: “Gel, gel de bir bak içeriye, kocacığım! Eskisinden çok daha güzel değil mi?” demiş. Sonra adamla karısı kapıdan içeri girmişler. Ev küçük bir holden, şahane bir salondan ve kadınla kocası için ayrı ayrı yataklarla donatılmış bir yatak odasından, bir mutfakla bir kilerden oluşuyormuş. Her taraf bakır ve pirinçten eşyalarla göz kamaştırıcı şekilde döşenmişmiş. Ayrıca tavuk ve ördekler için de küçük bir avlusu varmış evin. Küçük bir bahçesi de barmış ki, içinde sebze yetiştiriyor, meyve ağaçları bulunuyormuş. “Ne şirin ev? Ne güzel değil mi?” demiş kadın. Adam da: “Evet” diye cevap vermiş. “Eh, bu kadarı yeter bize, bu evde mutluluk içinde yaşar gideriz artık!” Kadın: “Hele dur, bir düşünelim!” demiş. Bunun üzerine yiyip içip karınlarını doyurmuş, sonra kalkıp yatmaya gitmişler.

Aradan bir iki hafta geçmiş. Kadın kocasına dönüp şöyle konuşmuş: “Bak ne diyeceğim! Bu ev pek de darmış. Sonra avlu da bahçe de fazlasıyla küçük. Senin şu balık bize daha büyük bir ev bağışlayabilir. Şöyle kocaman mermer bir sarayda oturmalıyım ki, bir şeye benzesin!” Kocasısı da: “Amma yaptın hanım! Ev yeterince geniş. Bir sarayda oturup da ne yapacağız!” diye cevap vermiş. “Saçmalama!” demiş kadın da. “Sen git söyle! Balık bize her zaman bir saray bağışlayabilir.” Adam da: “Olmaz!” demiş, “bir defa bize bu küçük evi bağışladı. Şimdi tekrar gidersem kızar.” Kadın: “Sen git, ne yapacaksın!” diye çıkmış. “Hiç mırın kırın etmeyecek, bize hem de seve seve bir saray bağışlayacaktır. Göreceksin bak!” Gelgelelim, adamın yüreğine bir tasadır çökmüş, içinden hiç gidesi gelmiyormuş. Kendi kendine: “Bu yaptığımız doğru değil!” diye söylenmiş. Ama yine de düşmüş yola.

Deniz kıyısına varıp bakmış ki, sular mosmor ve koyu lacivert bir renge bürünmüş, bozbulanık ve hırçın bir görünümü varmış denizin, eskisi gibi yeşil ve sarı değilmiş, ama eskisi gibi sakinmiş henüz. Adam, sahilde dikilip şöyle seslenmiş:

“Balık, balık, canım balık
Kuşalım su yüzüne çık
Karım Ilsebill’in bir dileği var
Benimkisini sorarsan sağlık!”

“Peki ne istiyor?” diye sormuş su yüzüne çıkıp gelen balık. Adam da biraz korkup çekinerek: “Bir mermer saray” demiş. Balık: “Peki git, bir saray bağışladım kendisine!” diye cevap vermiş.

Adam, eve gitmek için dönüp yola koyulmuş. Ama evin olduğu yere bakmış ki, ne görsün? Kocaman bir mermer saray durmuyor mu karşısında! Karısı da tam o anda merdivenden çıkıyormuş, kapıdan içeri girecekmiş. Adamı görünce, elinde tutup demiş ki: “Gel haydi!” Kadınla adam sarayın içinde pek geniş bir salonla karşılaşmışlar, yerler hep mermermiş. Dört bir yandan uşaklar koştukları gibi kadınla adamın önünde kocaman kapıları ardına kadar açıyormuş. Pırıl pırıl parlıyormuş bütün duvarlar, görkemli halılarla kaplıymış. Odaların içi som altından koltuk ve kanepelerle donatılmış, tavanlardan kristal avizeler sarkıyormuş. Döşemeler hep mermermiş. Masaların üzeri nefis yiyecekler ve en iyisinden şaraplarla öylesine dolup taşıyormuş ki, sanki o kadar yükü taşıyamayacak da çökecek sanılırmış. Ayrıca, sarayın arkasında atlarla inekler için ahırlar, arabalar için sundurmalar varmış ve hepsi de öyle şahane şeylermiş ki, insanın gözü kamaşıyormuş. Birbirinden güzel çiçekler ve nefis meyve ağaçlarıyla eşsiz güzellikte kocaman bir bahçesi ve neredeyse bir kilometre uzunluğunda bir de koruluğu varmış sarayın. Korulukta geyikler, karacalar, tavşanlar, kısaca insanın görmeyi dilediği bütün canlı yaratıklar yaşıyormuş. Kadın: “Nasıl, güzel değil mi?” diye sormuş. Kocası da:

“Evet” demiş. Ardından: “Eh, bu kadarı yeter bize, bu sarayda mutluluk içinde yaşar gideriz artık!” diye eklemiş. Kadın da: “Düşünürüz hele!” demiş. “Şimdi yatıp uyuyalım da!” sonra gidip yapmışlar.

Ertesi sabah ilkin kadın uyanıp gözlerini açmış. Günlük güneşlik ortalık. Pencereden dışarısını seyreden kadın, o canım kırların, bayırların ayaklarının altında serilip yattığını görmüş. Uykudan henüz gözlerini açmış da gerinen kocasının böğrüne bir dirsek vurarak şöyle demiş: “Hey, efendi, uyan, uyan da şu pencereden bir bak şöyle! Ne dersin, bu ülkenin başına kral olamaz mıyız? Haydi git, senin balığa söyle de bizi kralla kraliçe yapsın!” Kocas: “Aman hanım, kral olup da ne yapacağız! Ben kral olmak istemiyorum!” demiş. Kadın: “Sen istemiyorsan, ben istiyorum!” diyerek terslemiş kocasını “Durma git senin balığa, benim kraliçe olmak istediğimi söyle!” Adam: “Olmaz, söylemem!” demiş. Kadın da: “Neden söyleyemeyecekmişsin bakayım? Haydi düş yola! Kraliçe olmadım mı, dünyada bana rahat yok artık!” diye cevap vermiş. Adam: “Bu yaptığımız doğru değil!” diye söylenmiş kendi kendine. İçinden hiç gitmek istemiyormuş ama, çaresiz düşmüş yola.

Sahile varıp bakmış ki, denizin rengi siyahımsı gri; alttan alta kaynıyormuş sular; bir de pis kokuyormuş ki, o kadar olur! Adam, kıyıda dikilip şöyle söylemiş:

“Balık, balık, canım balık
Kuşalım su yüzüne çık
Karım Ilsebill’in bir dileği var
Benimkisini sorarsan sağlık!”

Balık da su yüzüne çıkıp: “Neymiş bakalım dileği?” diye sormuş. Adam: “Ah, ah!” demiş. “Kraliçe olmak istiyorum” diye tutturdu. Balık da: “Peki git, bir krallık bağışladım kendisine!” diye cevap vermiş.

Adam, dönüp saraya gelmiş. Bakmış ki, saray eskisiyle kıyaslanmayacak kadar büyük ve görkemli. Kapısı da kocaman; baştan aşağı süsler, bezekler içinde. Önünde muhafızlar, nöbetçiler dikiliyor, askerden geçilmiyor ortalık; davullar, borazanlar çalıp duruyor. Her yer som mermerden. Dört bir yana altın sim işleme örtüler ve kadife yaygılar yayılmış. Derken uşaklar adamın önünden koşup kapıları açmışlar. Adam salona girip bakmış ki, bir sürü kalabalık var içerde. Karısı, altın ve elmastan bir tahtta oturuyor; başında kocaman altın bir taç, elinde de mücevherlerle işlenmiş som altından bir asa, sağında solunda da boy sırasına göre dizilmiş bekleyen uşaklar. Adam karısının önüne gelip durmuş ve demiş ki: “Eh hanım, kraliçe oldun mu?” Kadın da: “Oldum” diye cevap vermiş. Adam, bir süre oracıkta dikilip karısına baktıktan sonra şöyle söylemiş: “Eh hanım, kraliçe de oldun artık, tamam! Yeter bu kadarı bize, başka dilek dilemeyelim.” Ama kadın, hırçın bir sesle şöyle cevap vermiş: “Of, kraliçe olmaktan sıkındım, daha fazla dayanamayacağım. Git söyle senin şu balığa, madem beni kraliçe yaptı, şimdi de imparatoriçe yapsın!” Adam: “Aman hanım, imparatoriçe yapamaz seni! Ben bunu balığa nasıl söylerim? Ülkede imparator bir tane olur. Seni asla imparatoriçe yapamaz, imkânsız bu!” Kadın: “Nasıl?” diye kızmış. Hükümdar benim, sen de benim kocamsın. Hemen yola düşüp dediğimi balığa söyleyecek misin, söylemeyecek misin? Durma haydi, koş! Beni kraliçe yaptığına göre, imparatoriçe de yapabilir pekâlâ! Ben imparatoriçe olmak istiyorum, anladın mı, imparatoriçe! Hemen koş, söyle kendisine, durma!”

Adam da ne yapsın, hemen kalkıp yola düşmüş. Ama bir korku da gelip çöreklenmiş yüreğine, içinden şöyle geçiyormuş: “Bunun sonunu hiç de iyi görmüyorum. İmparator olmayı dilemek küstahlıktan, kendini bilmezlikten başka bir şey değil. Balığın en sonunda sabrının taşacağı kuşkusuz!”

Derken adam deniz kıyısına gelmiş. Deniz kapkaraymış, içten içe kaynıyor, suyun yüzüne kabarcıklar salıyormuş. Şiddetli bir rüzgâr esiyor, suyun altını üstüne getiriyormuş. Bunu görünce, korkudan tüyleri diken diken olmuş adamın. Kıyıda dikilip şöyle seslenmiş:

“Balık, balık, canım balık
Kuşalım su yüzüne çık
Karım Ilsebill’in bir dileği var
Benimkisini sorarsan sağlık!”

Balık da su yüzüne çıkıp: “Neymiş dileği bakalım?” diye sormuş. Adam da: “Ah ah!” demiş. “İmparatoriçe olmak istiyorum diye tutturdu.” Balık da: “Peki, bir imparatorluk başışladım kendisine!” diye cevap vermiş. Adam, dönüp saraya gelmiş. Bakmış, gıcır gıcır mermer bir şato duruyor karşısında, dört bir yanda da yine mermer heykeller ve altın süsler, bezekler görölüyormuş. Kapının önünde bir gidip bir gelerek nöbet tutan askerler varmış. Bir yanda da borular öttürölüyor, davullar, trampetler çalıyormuş. Şatonun içinde ise baronların, kontların ve düklerin imparatora hizmet eden uşaklar gibi sağa sola seyirttiği görölüyormuş. Adam gelir gelmez, hemen koşup önünde som altından kapıları açmışlar. Adam içeri girip bakmış ki, karısı som altından bir tahtta oturuyor. Tahtın boyu da yüksek mi yüksekmiş. Karısının başında yine som altından kocaman bir taç varmış. Taç da kocamanmış, üzeri baştan başa elmas ve yakutlarla bezeliymiş. Karısı bir elinde asayı, öbür elinde imparatorluğun simgesi olan altın küreyi tutuyor, sağında solunda da muhafızları dikiliyormuş. Bir ayağı yerde, bir ayağı gökte dev muhafızdan başlayıp parmak iriliğindeki bücür muhafıza kadar boy sırasına göre dizilip iki sıra olmuş hepsi. Karısının çevresinde de prensler ve kontlar el pençe divan duruyorlarmış. Adam, karısının önüne gelip dikilmiş ve şöyle demiş: “Eh hanım, imparatoriçe oldun mu artık?” Karısı da: “Evet, oldum!” diye cevap vermiş.

Adam bir süre durup karısını seyretmiş, sonra demiş ki: “Eh hanım, imparatoriçe oldun, tamam. Yeter bu kadarı bize, başka dilekte bulunmayalım!” Kadın da: “Ne diyorsun sen?” diye cevap vermiş. “Ben imparatoriçe oldum ama, şimdi de papa olmak istiyorum. Git senin balığa söyle, beni papa yapsın!” Adam: “Şu dilediğin şeye bak!” demiş. “Nasıl papa olursun? Hristiyanların bir tek papası vardır, balık seni asla papa yapamaz!” Kadın: “Papa olacağım, o kadar!” diye dayatmış. “Git balığa söyle, hemen bugün papa olmak istiyorum!” Adam: “Söyleyemem!” demiş. “Çünkü senin bu dileğin gerçekleşecek gibi değil. Balık seni papa yapamaz.” Kadın: “Beni imparatoriçe yapan papa da yapar! Durma git haydi! Ben imparatoriçeyim, sen de benim kocamsın, söylediğimi yapacaksın! Ne duruyorsun, haydi düş yola!”

Adam ne yapsın düşmüş yola, düşmüş ama korkudan titriyor, eli ayağı tutmuyormuş. Derken bir rüzgâr, bir fırtına çıkmış, tozu dumana katmış, bulutlar gökyüzünde oradan oraya seğırtmeye başlamış, sanki gece bastırmış gibi kararmış her taraf. Ağaçlardan yapraklar dökülüyor, denizin suları fokur fokur kaynıyor, dalgalar kıyıları dövüyormuş. Dalgaların üzerinde gemiler bir inip bir çıkıyor, hepsi de canlarını kurtarmaya bakıyormuş. Gökyüzünün orta yerinde birazcık bir mavilik seçiliyormuş, ama bu maviliğin de kenarları kapkaraymış; şimşekler çakıp duruyormuş habire. Adam, korkusundan ecel teri dökerek kıyıda durmuş ve şöyle seslenmiş:

“Balık, balık, canım balık
Kuşalım su yüzüne çık
Karım Ilsebill’in bir dileği var
Benimkisini sorarsan sağlık!”

Balık da su yüzüne çıkıp: “Neymiş bakalım dileği” diye sormuş. Adam: “Ah, ah!” demiş. “Papa olmak istiyorum diye tutturdu.” Balık da: “Peki git, istediğine kavuşacak!” diye cevap vermiş.

Adam dönüp şatonun yolunu tutmuş. Bakmış şatonun olduğu yerde kocaman bir kilise, çevresinde bir sürü ek binalar. Adam, kalabalık arasından zorla bir yol bulup geçmiş. İçerisini binlerce şamdan aydınlatıyor, karısı, üzerinde altın bir giysi, eskisinden de yüksek bir tahtta oturuyormuş, başında da üç tane altın taç varmış, çevresi hep din büyükleriyle doluymuş. Sağında solunda iki sıra şamdan yanıyormuş ve büyükten küçüğe doğru diziliymiş şamdanlar, en büyüğü kol kalınlığında ve adam boyundaymış, en küçüğü ise mutfakta yakılan bir kandil kadarmış. Bütün imparator ve krallar karısının önünde diz çökmüşler de giysisinin eteğini öpüyorlarmış. Adam karısına: “Eh hanım, papa oldun mu?” diye sormuş. Karısı da: “Evet oldum!” diye cevap vermiş. Bunun üzerine adam, önünde dikilip bir süre karısına bakmış, gözleri kamaşmış da sanki güneşe bakıyorum sanmış kendini. “Eh hanım, papa oldun, sanırım daha fazlasını istemezsin artık!” demiş. Ama karısı sanki taş gibi oracıkta oturuyor, hiç kımıldamıyormuş. Adam: “Papa oldun artık, bu kadarıyla yetin, daha ilerisi yok!” diye tekrarlamış. Kadın da: “Hele bir düşüneyim!” diye cevap vermiş. Sonra kalkıp yatmaya gitmişler. Ama kadın, durumdan memnun değilmiş; hırs gözünü o kadar bürümüş ki, bir türlü uyuyamıyor, papadan daha üstün ne olabilirim diye düşünüyormuş.

Adam gece deliksiz bir uyku uyumuş, gündüz iyice yorulmuşmuş çünkü. Ama kadın, bir tarafından öbür tarafına dönüp durmuş, bütün gece uyku girmemiş gözüne, papadan üstün ne olabileceğini düşünmüş hep, ne var ki aklına hiçbir şey gelmemiş. Derken sabah olup şafak sökmüş. Kadın, yatağında doğrulup kalkarak pencereden güneşin doğuşunu seyretmiş. O böyle güneşi seyrederken aklına ansızın bir düşünce gelmiş, “Ben niye güneşi ve ayı doğuramayayım?” diye geçirmiş içinden. “Uyan efendi!” deyip kocasının boğruüne bir dirsek vurmuş. “Uyan da düş yola! Senin şu balığa git, söyle beni tanrı yapsın!” Adam, yarı uykulu halde, karısının

sözlerini işitince öyle bir korkmuş ki, pat diye karyoladan düşmüş aşağıya. Sanmış ki yanlış işittim. Gözlerini fal taşı gibi açıp şöyle söylemiş: “Aman hanım, sen ne dediğinin farkında mısın?” Kadın da: “Ayı ve güneşi doğdurup da onların doğuşunu seyretmezsem dayanamaz ölürüm. Onları kendim doğduramadım mı, bu dünyada rahat yüzü göremem artık!” demiş. Sonra kocasına öyle dehşet verici bir bakışla bakmış ki, kocasının tüyleri diken diken olmuş. “Hemen git, söyle senin balığa! Tanrı gibi olmak istiyorum!” diye tekrarlamış. Adam, karısının önünde diz çökerek “Aman hanım! Balığın işi değil bu. İmparatoriçe ve papa yapabilir, ama Tanrı yapamaz seni! Vazgeç bu dilekten, papa olarak kal!” diye cevap vermiş. Bunun üzerine kadın bir kızmış, bir hırslanmış ki, saçları sağa sola savrulmuş başında, eteğini kaldırdığı gibi kocasına bir tekme savurup şöyle bağırarak: “Dayanamayacağım, daha fazla dayanamayacağım!” Adam da ne yapsın, ayakkabılarını ayağına geçirip düşmüş yola, deli gibi koşmaya başlamış.

Ama dışarıda öyle yaman bir fırtına esiyormuş ki, zorlukla durabiliyormuş ayakta. Evler çatır çatır yıkılıyor, ağaçlar devriliyor, kayalar dağlardan kopup denize yuvarlanıyormuş. Gökyüzü katran gibi siyahıya dönmüş. Şimşekler çakıyor, gök gürölüyor. Deniz öyle azmış, öyle azmış ki dalgalar dağ gibi yükseliyor, etrafa köpükler saçılıyor. Adam, kıyıda dikilip seslenmiş balığa, ama gürültüden ağzından çıkan sözü neredeyse kendisi işitemiyormuş:

“Balık, balık, canım balık
Kuşalım su yüzüne çık
Karım Ilsebill’in bir dileği var
Benimkisini sorarsan sağlık!”

Balık da sormuş: “Peki, neymiş dileği?” Adam: “Ah ah!” demiş. “Tanrı olacağım diye tutturdu.” Balık da: “Haydi git!” demiş. “Yine eski külüstür barakada oturacak, o!”

Bugün de kadınla adam, hâlâ o derme çatma barakada oturup duruyormuş.

(Verlag, 2016a: 130-140)

Çeşmedeki Kaz Çobanı

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, çok yaşlı bir ninecik varmış; kaz sürüsüyle dağlar arasında ıssız bir vadideki küçük kulübesinde yaşar gidermiş. Kadıncağız her sabah koltuk değneğini alır, yalpalaya yalpalaya ormana yollanırmış. O ileri yaşından beklenmeyecek kadar hamarat bir kadınmış, kazları için ot devşirir, ormanda yetişen yabani meyvelerden koparabildiğini koparır, sonra hepsini sırtlayıp eve getirirmiş. Biri göre o ağır yük altında hemen yere yıkılacak sanırmış ama, o her zaman dönüp sağ salim dönüp eve gelirmiş. Yolda biriyle karşılaşsa tatlı dil ve güler yüzle konuşur: “Günaydın, komşu hava güzel bugün!” dermiş. “Anlıyorum, sırtımdaki otlara bakıyorsunuz, herkesin sırtlaması gereken bir yük vardır.” Ne var ki, konu komşu kadınla karşılaşmak istemez, onu gördüler mi yollarını değiştirir, diyelim oğlunun elinden tutmuş bir adam kadının yanından geçiyorsa hemen oğlunun kulağına usulcacık fısıldarmış: “Bu cadıdan sakın kendini, öyle görüldüğüne bakma, büyücüdür o!”

Günlerden bir gün yakışıklı bir delikanlı ormandan geçiyormuş. Güneş her yanı pırıl pırıl aydınlatıyor, kuşlar ötüşüyor, dallar ve yapraklar arasında serin bir rüzgâr esiyormuş. Neşesinden içi içine sığmıyormuş oğlanın. O sabah yolda kimseyle karşılaşmamış henüz; ansızın yaşlı kadına rastlamış; kadın yer döz çökmüş, elindeki orakla ot biçiyormuş. Daha önce biçtiği bir yığın ot da yanı başındaki bir çuvalın içinde duruyor, ayrıca yabani armut ve elmalarla dolu iki sepet yine bir kenarda bekliyormuş. Oğlan bunu görünce: “Aman nineciğim, bu kadar şeyi nasıl

taşıyıp götüreceksin eve?” diye sormuş. Kadın da: “İstersen taşıma!” diye cevap vermiş. “Zenginlerin buna ihtiyacı yoktur elber. Ama biz köylüler şöyle deriz:

“Fakir olan düz yolda şaşırır
Zengin arabasını dağdan aşırır.”

Oğlan yanı başına gelip dikilince: “Bana yardım mı edeceksin yoksa?” diye sormuş kadın. “Sizin sırtınız henüz kambur değildir benimki gibi, bacaklarınız da güçlüdür, sizin için kolay bir iştir hani. Zaten oturduğum yer uzak sayılmaz, şu dağın ardında bir düzlüktedir. Bir solukta dağı tırmanıp varırız hemen.” Oğlan acımış kadına, demiş ki: “Benim babam bir köylü değil, zengin bir konttur. Ama ben yalnız köylülerin değil, zenginlerin de gerektiğinde bir yükü sırtlayabileceğini size göstereceğim, bu yükü arkama atıp götüreceğim evinize.”

“Ah evladım, bunu yaparsan, beni çok sevindirirsin. Ama bu yük senin için nedir ki? Şu elmalarla şu armutları da götürürsen iyi olur.”

Kadının bir saatlik yoldan bahsetmesi oğlanın midesini bulandırmış ama, kadın artık onu elinden bırakmamış, sırtına ot çuvalını vurup bir koluna elma, bir koluna da armut sepetini vermiş. “Gördün mü, pek kolay!” demiş. Oğlan da: “Hiç kolay değil!” diye cevaplamış ve acıyla yüzünü buruşturmuş. “Çuval sırtıma o kadar bastırıyor ki, sanki içinde çakıl taşı var. Sepetler de amma ağır, sanki içleri kurşun dolu, nefes alamıyorum adeta. “Oğlan, sırtında çuvala kollarındaki sepeti gerisin geri yere bırakacak olmuşa da kadın izin vermemiş. “Bak sen!” demiş alaylı alaylı. “Benim gibi yaşlı bir kadının taşıdığı bir yükü senin gibi bir delikanlı taşıyamıyor ha! Büyük büyük laf etmeye geldi mi hazırsınız, ama iş ciddiye bindi mi soluğu kaçmakta alırsınız. Ne duruyorsun öyle? Oynat bacaklarını bakayım. Hiç umutlanma, kimse çıkıp bu yükü sırtından almaz senin!”

Düzde giderlerken gene neyseymiş ya, dağa gelip yokuş yukarı tırmanmaya ve taşlar sanki canlıymış gibi ayaklarının altında yuvarlanmaya başlayınca oğlan kesilmiş, gücü kuvveti tükenmiş. Alnında boncuk boncuk ter taneleri birikmiş; vücudundan bazen sıcak, bazen soğuk terler boşanmış. Sonunda dayanamayıp: “Anneciğim, izin ver de dinleneyim!” demişse de kadın: “Olmaz!” diye karşılık vermiş. “Eve varalım, o zaman! Şimdi yürü bakalım. Sizin gibilere iyi gelir böylesi!” Oğlan da: “Bu kadar arsızlık olmaz!” diyerek sırtındaki yükü kaldırıp yere atmak istemiş ama, öyle yapmış, böyle yapmış, olmamış, sanki sırtına çam sakızıyla yapıştırılmışmış çuval, kendini bir türlü kurtaramamış. Yaşlı kadına gelince kah kah gülüyor, koltuk değneğinin üzerinde sevincinden zıp zıp sağa sola sıçırıyormuş. “Korkmayın, Kont Hazretleri, yüzünüz bir horoz ibiği gibi kızarıyor. Sırtınızdaki yükü sabırla taşımaya bakın! Eve varalım, dolgun bir bahşiş tutuştururum elinize, merak etmeyin!” Oğlan da, ne yapsın, boynunu büküp sabırla kadının peşinden yürümüş. Yaşlı kadın da adımlarını açtıkça açıyor, oğlanın sırtındaki yük giderek daha çok ağırlaşıyormuş. Derken kadın sıçradığı gibi çuvalın üzerine oturmuş; değnek gibi sıska biriymiş ama, en tombul köylü kızından daha ağırmış. Yük altında oğlanın dizleri titremeye başlamış; ama duracak gibi oldu mu, kadın elindeki değnekle ve ısırgan otlarıyla bacaklarına vuruyormuş. Ahlayıp poflayarak oğlan dağı tırmanmış sonunda ve kadının evine gelmiş, bir adım daha gitseler yere yığılıp kalacakmış. Kazlar, kadını görünce kanatlarını açıp boyunlarını ileri uzatmış, kadına doğru koşarak vak vak vak! diye bağırmaya başlamışlar. Sürünün arkasından da, elinde bir değnek, kadının şapşal kızı görünmüş; yaşı geçkinmiş ama, güçlü kuvvetli, iri yarı bir şeymiş. “Anneciğim,” demiş kadına, “bir şey mi oldu yoksa? Eve her zamankinden geç döndün?” Kadın da: “Ağzından yel alsın, kızım! Kötü bir şey olmadı; tersine, bu sevimli delikanlı yükümü buraya kadar taşıdı. Düşünsene bir, yorulduğumu görünce beni bile sırtına aldı. Eve nasıl vardığımızı bilemedik, güle oynaya, birbirimizle şakalaşa şakalaşa geldik buraya kadar.”

Sonunda kadın, oğlanın sırtından kayıp inmiş aşağıya, çuvalı sırtından, sepetleri kollarından almış, dost ve nazik bakışlarla oğlanı süzerek demiş ki: “Eh,

şimdi kapının önündeki sıraya oturup dinlenebilirsin. Alnının teriyle hak ettin ücretini, merak etme.” Sonra kızına dönerek demiş ki: “Sen içeri gir bakayım! Genç bir beyle yalnız kalman yakışık almaz, ateşle barut yan yana durmaz çünkü, sonra beyefendi sana gönlünü kaptırabilir.” Kont, ağlasın mı, gülsün mü, bilememiş bir türlü, “Böyle bir kıza gönlümü kaptıracağım ha! Böyle kart değil, on beşinde bir kız olsa, yine kendisine karşı bir sevgi uyanmazdı kalbimde” diye geçirmiş içinden.

Bu arada kadın, kazları sanki kendi çocuklarıymış gibi okşayıp sevmiş, ardından kızını alıp evden içeri girmiş. Oğlan da yabani bir elma ağacının altındaki sıraya uzanmış. Ilık ve yumuşakmış hava, dört bir yanda yeşil bir çimenlik uzanıyormuş, baştan başa cennet çiçekleri, yabani kekikler ve daha başka bin bir çiçekle kaplıymış üzeri. Çimenliğin ortasından çığıl çığıl bir dere akıyor, üzerinde üzerinde güneş ışıkları pırıl pırıl oynayıyormuş. Beyaz kazlar aşağı yukarı geziniyor, bazıları da suda yüzüyormuş. Oğlan: “Burası pek şirin bir yer” demiş kendi kendine. “Ama öyle yorgunum ki, gözlerim kapanıyor; biraz uyusam iyi olacak. Sert bir rüzgâr esip de ayaklarımı vücudumdan alıp götürmese bari! Yol yürümekten, dokunsan dökülecekler nerdeyse.”

Biraz uyumuş uyumamış, kadın gelerek sarsıp uyandırmış oğlanı. “Kalk!” demiş. “Burada kalamazsın. Seni yeterince sıkıntıya soktum, ama ölmedin ya. Şimdi sana hak ettiğin ücreti vereceğim; paraya pula, mala mülke ihtiyacın yok senin; al şunu, bu başka bir şey.” Oğlanın eline yekpare zümrüt taşından oyulmuş bir kutucuk vermiş. Sonra: “Bunu iyi sakla” demiş, “sana uğur getirecektir.” Oğlan sıçrayıp kalkmış ayağa, kendini pek zinde hissediyormuş, yine eskisi gibi gücü kuvveti yerine gelmişmiş. Armağan için kadına teşekkür edip yola koyulmuş. Başını çevirip de kadının güzel kızcağızına bir kez bile bakmamış. Bir hayli yol gitmiş, ardından hâlâ kazların neşeli neşeli bağrıştıklarını işitiyormuş.

Oğlan, ancak üç gün sağda solda dolaştıktan sonra bir yol bulup çıkmış bu ıssız yerden. Derken büyük bir kente gelmiş, kentte kendisini kimse tanıımıyormuş, bu yüzden onu alıp saraya götürmüşler. Kral ve kraliçe tahtta oturuyormuş. Oğlan diz çöküp cebinden zümrüt kutucuğu çıkararak kraliçenin ayaklarının önüne bırakmış. Kraliçe doğrulup kalkmasını söylemiş, oğlan da kutuyu alıp ayağa kalkmış ve kraliçeye uzatmış. Kraliçe kutuyu açıp da içine bir göz atar atmaz, ölü gibi serilip kalmış yere. Kralın uşakları, oğlanı hemen yakalayıp zindana götürcekleri sırada kraliçe yeniden açmış gözlerini, oğlanı serbest bırakmalarını söylemiş, herkesin salondan çıkıp gitmesini istemiş, onunla yalnız konuşacağını açıklamış.

Kraliçe, yalnız kalınca acı acı gözyaşları dökerek demiş ki: “Etrafımızdaki bütün bu şan ve şöhret, bütün bu görkem kaç para eder! Her sabah yüreğimde keder ve tasayla uyandıktan sonra! Üç kızım vardı, bunlardan en küçüğu öyle güzel, öyle güzeldi ki, dünyada bir eşi daha yoktu. Kar gibi beyaz tenli elma ağacının çiçekleri gibi pembe yüzlüydü, saçları da güneş gibi ışıl ışıldı. Ağladı mı gözlerinden bildiğimiz yaşlar değil, inciler ve mücevherler dökülürdü. On beşini doldurunca, kral her üç kızı da huzuruna çağırttı. En küçükleri salona girdiği zaman, oradakilerin gözlerinin nasıl fal taşi gibi açıldığını görmeliydiniz! Sanki geceydi de güneş doğmuştu birden. Kral demişti ki: ‘Sevgili kızlarım! Ecelin ne zaman kapımı çalacağı belli değil. Ama ben, gözlerimi yumduktan sonra sizlere kalacak mirası şimdiden aranızda pay edeceğim. Biliyorum, hepiniz de beni seviyorsunuz; ama beni içinizde en çok seven mirastan en büyük payı alacak’ Kızlardan her biri, babalarını ötekilerden daha çok sevdiğini söyledi. Ama babaları: ‘Beni ne kadar sevdiğinizi bir örnekle anlatın da ben de bileyim, bir karara varayım’ diye cevap verdi. Bunun üzerine, en büyük kızım şöyle söyledi: ‘Ben babamı şekerlerin en tatlısı kadar seviyorum.’ Ortanca kızım ise şöyle söyledi: ‘Ben babamı benim güzel giysim kadar seviyorum.’ Sıra en küçük kıza gelince sustu, ağzını açıp bir şey söylemedi. O zaman sordu babası: ‘Ya sen, sevgili kızım, sen ne kadar seviyorsun bakayım?’ ‘Bilmiyorum,’ diye cevap verdi küçük kızım. Ama babası üsteledi, sevgisini kıyaslayacak bir şey bulmasını istedi. Küçük kızım da sonunda şöyle konuştu: ‘Yemeklerin en iyisinin bile tuzsuz tadı olmaz, ben de babamı tuz kadar seviyorum.’

Babası bunu duyuna kızdı ve dedi ki: ‘Madem beni tuz kadar seviyorsun, senin bu sevgini ben de tuzla ödüllendireceğim.’ Sonra ülkeyi iki büyük kızım arasında bölüştürdü, küçük kızımın sırtına ise bir torba tuz vurdu ve yanına iki uşak vererek onu ormana götürüp bırakmalarını söyledi. Biz hepimiz yalvarıp yakardık, diller döktük, ama kocam bir türlü yumuşamadı, öfkesi geçmedi. Bizlerden ayrılırken kızım ne çok gözyaşı döktü bilseniz! Bütün yol, gözlerinden dökülen inci taneleriyle örtüldü. Çok geçmeden, küçük kıza karşı pek acımasız davrandığı için kocam pişmanlık duydu, zavallı yavrucağı bütün ormanda arattırdı, ama kimse onu bulup getiremedi. Kızcağızımı vahşi hayvanların parçalayıp yemiş olabileceğini düşündükçe, üzüntümden dünya gözüme zindan oluyor. Tek avuntum, belki henüz sağ olup bir mağaraya sığındığını ya da merhametli insanların kendisini yanlarına almış olduğunu düşünmemdir. Demin sizin zümrüt kutuyu açınca, kızımın gözlerinden dökülen incilerden biriyle karşılaştım; bu manzaranın beni ne kadar duygulandırdığını düşünebilirsiniz. Bana söyleyin şimdi, bu inciye nasıl ele geçirdiniz?” Oğlan da kutuyu ormanda rastladığı yaşlı bir kadından aldığını, kadını gözü pek tutmadığını, herhalde bir büyücü olduğunu açıklamış, ama kraliçenin kızıyla ilgili ne bir şey işittiğini ne de onu gördüğünü söylemiş. Bunun üzerine kralla kraliçe kadını aramaya karar vermişler. Yaşlı kadını buluna, kızları hakkında bir şeyler öğrenebileceklerini düşünüyorlarmış.

Kadın, o ıssız yerdeki kulübeciğinde çıkırığın başında oturmuş da iplik eğiriyormuş. Hava kararmış, ocakta yanan bir odun çevreye sönük bir ışık saçıyormuş. Ansızın dışarıda bir gürültü olmuş, yayladan dönen kazlar pes perdeden bağrıšmaya başlamışlar. Çok geçmeden kız da odadan içeri girmiş. Ama kadın, gördüğü iş için kıza teşekkür edeyim dememiş, yalnızca başını sallamış biraz, o kadar. Kadının karşısına geçip oturan kız, çıkırığı alıp genç biri gibi iplik eğirmeye koyulmuş. Kadınla kız iki saat oturmuşlar böylece, birbirleriyle tek kelime konuşmamışlar. Sonunda bir çıtırtı olmuş pencerede, ateş gibi yanan iki göz bön bön içeriye bakmaya başlamış. Yaşlı bir baykuşmuş bu, üç defa ‘uhu!’ diye bağırmış. Kadın, başını kaldırıp demiş ki: “Zamanı geldi gitmenin, kızım! Haydi işinin başına!”

Kız da kalkıp dışarı çıkmış. Nereye gitmiş dersiniz? Çayır çimenler üzerinde yürümüş de yürümüş, yürümüş de yürümüş, sonunda bir vadiye gelmiş, çevresinde üç meşe ağacıyla bir pınarın başında durmuş. Ay da bu arada yusuvarlak ve kocaman, dağın arkasından doğup çıkmışmış ortaya. Etrafı öylesine bir aydınlığa boğuyormuş ki, yere bir toplu iğne düşse kolaylıkla bulunabilirmiş. Kız, yüzündeki deriden maskeyi çıkarmış; sonra pınarın üzerine eğilip elini yüzünü yuğmuş. Ardından maskeyi de suya batırıp, ay ışığında kuruması için çayırın üzerine bırakmış. Ama kız, nasıl da öyle değişivermiş birden! Böyle bir şey dünyada görmemişsinizdir! O ağarmış saçlar gitmiş de, alttan güneş ışınları gibi sırma saçlar fişkırı fişkırıvermiş, bir manto gibi bütün vücudunu sarmış kızın. Yalnız gözleri açıkta kalarak, gökyüzündeki yıldızlar gibi çakıp sönmeye başlamış, yanakları da tıpkı elma çiçekleri gibi yumuşacık bir pembelikle ıslıl ıslıl parlıyormuş. Ama güzel kızcağızın mahzun bir hali varmış. Oturup iki gözü iki çeşme ağlamaya koyulmuş; gözyaşları uzun saçlarının arasından yuvarlanarak yere damlıyormuş. Kız hayli zaman oturmuş oracıkta, daha da oturacakmış ama, bitişikteki ağacın dallarında bir çıtırtı işitmiş. Bir avcının tüfek sesini duyan bir karaca gibi sıçrayıp kalkmış ayağa. Tam da o sıra ayın önüne kara bir bulut gelmiş, kız da hemen maskeyi alıp takmış yüzüne, rüzgârın üfleyip söndürdüğü bir mum alevi gibi ortadan kaybolmuş.

Bir kavak yaprağı gibi titreyerek koşup eve gelmiş. Kadın kapının önünde dikiliyormuş; kız, başına gelenleri anlatacak olmuş ona, ama kadın sevecen bir gülümsemeyle demiş ki: “Biliyorum hepsini!” Kızı odadan içeri sokarak ateşe yeni bir çıra atmış. Ama sonra çıkırığın başına oturmayıp bir süpürge almış eline, ortalığı silip süpürmeye koyulmuş. “Her şey arı duru, tertemiz olmalı!” demiş. Kız sormuş: “Anneciğim! Gecenin bu geç saatinde ne diye böyle bir işe kalkışıyorsun? Niyetin ne, söyler misin?” Kadın da şöyle cevap vermiş: “Saat kaç biliyor musun?”

“Gece yarısı olmadı henüz, ama on biri geçti.”

“Bana geleli bugün tam üç yıl olduğunu düşünsene! Süre doldu, artık ayrılmamız gerekiyor birbirimizden.”

Bunu duyunca kız irkilmiş ve demiş ki: “Eyvah, sevgili anneciğim! Beni evden kovacak mısın yoksa? Nereye gideceğim peki? Ne bir tanıdığım var başvuracak, ne bir yerim yurdum var sığınacak? İstediklerinin hepsini yaptım, benden memnundun her vakit, bırak senin yanında kalayım.” Kadın, ilerde başına gelecekleri kıza söylemek istememiş ve demiş ki: “Bu kulübede daha fazla kalamayacağım ama gitmeden önce her tarafı silip süpürmem, temizlemem gerekiyor; beni işimden alıkoymasın iyi edersin. Kendin için tasalanma, başını sokacak bir çatı bulacaksın. Sonra yanımda gördüğün işe karşılık vereceğim ücretten de memnun kalacaksın?”

“Peki ama, neler oluyor, anlat bana?” diye üstelemiş kız.

“Bir daha söylüyorum, işimden alıkoyma beni! Başka da bir şey konuşma! Odana git, yüzünden bu maskeyi çıkar, bana geldiğin zamanki o ipek giysiyi geçir sırtına, ben seni çağırana kadar da odandan dışarı çıkma!”

Kadın böyle söylenedursun, biz gelelim kral ile kraliçeye. Kral ile kraliçe, oğlanı yanlarına alıp yola koyulmuş, kadını da o ıssız vadide aramaya başlamışlar. Oğlan gece vakti onlardan ayrı düşmüş, çaresiz tek başına yola devam etmiş. Ertesi gün, izlediği yol doğru gibi görünmüş kendisine. Bir hayli yol teptikten sonra karanlık bastırmış. O da geceyi geçirmek üzere bir ağaca çıkmış, çünkü geceleyin yolu şaşırırmı diye korkuyormuş. Ay doğup da ortalığı aydınlatınca, dağdan aşağıya inen bir karaltı ilişmiş gözüne. Elinde bir değnek falan yokmuş ama, bunun daha önce kadının evinde gördüğü kaz çobanı olduğunu anlamış. “Bak sen!” diye bağırmış

kendi kendine. “Geliyor seninki! Hele şu cadılardan birini ele geçireyim, ötekini de elime geçirdim demektir.” Ne var ki, kızın çınara yaklaşıp da yüzünden maskeyi çıkardığını, elini yüzünü yuduğunu, derken altın saçlarının omuzlarından aşağı döküldüğünü, şimdiye kadar dünyada eşine rastlanmadık güzellikte bir kızla karşı karşıya bulunduğunu görünce hayretinden donakalmış. Nefes almaya cesaret edememiş adeta, ama ağaçlar ve dallar arasından boynunu uzatabildiği kadar uzatmış ve gözlerini dikerek güzel kızı seyretmiş. Ama işte fazla mı eğilmiş dalın üzerine, yoksa başka bir şey mi olmuş, ansızın çatırdamış dal, o saat kız eski maskeyi yine yüzüne geçirmiş, bir karaca gibi sekerek kaçıp gitmiş; ay da sarı bir bulutla örtüldüğünden oğlan kızı gözden kaybetmiş.

Oğlan, hemen ağaçtan inip kuş gibi seğırtmiş kızın arkasından. Biraz gittikten sonra alacakaranlıkta iki karaltının çimenler üzerinde ilerlediğini görmüş. Kral ile kraliçeymiş bu; cadının kulübesinde yanan ışığı görmüşler de, oraya gidiyorlarmış. Oğlan, pınarın başında tanık olduğu akıl almaz olayı kendilerine anlatmış, onlar da oğlanın sözünü ettiği kızın kaybolan kendi kızları olduğuna kesinlikle inanmışlar. Sevinçten uçarak yollarına devam etmiş, çok geçmeden kulübeye gelmişler. Dört bir yanda başlarını kanatlarının altına sokmuş uyuyan kazlarla karşılaşmışlar; ama hiçbirini yerinden kılmamış kazların. Kral ile kraliçe pencereden bakınca içeride kadını görmüşler: Kadın ses etmeden oturuyor, iplik eğiriyormuş; başını sallıyor sağına soluna bakmıyormuş hiç. Oda, sanki içinde melekler oturuyormuş gibi tertemizmiş. Ama kadının kızı görünürde yokmuş. Bir süre sonra kralla kraliçe ne olursa olsun deyip usulcacık pencereye vurmuşlar. Anlaşılan kadın da onları bekliyormuş; ayağa kalkıp pek nazik: “Buyrun girin, kim olduğunuzu biliyorum” diye seslenmiş. Onlar içeri girince de demiş ki: “Öyle iyi kalpli, öyle şirin kızcağızınızı üç yıl önce yok yere evden kovmasaydınız, şimdi bu uzun yolu tepmezsiniz. Kızınıza bir zarar gelmiş değil; üç yıl yanımda kazları güttü, kalbi eski saflığını ve temizliğini korudu hep. Ama yaşadığınız korku sizler için yeterince bir ceza olmuştur.” Bunları söyledikten sonra kızın odasına giderek seslenmiş: “Çıkabilirsin artık dışarı, kızım!” Derken kapı açılıp prenses ipek giysisi, sırma

saçları ve ıslıl ıslıl gözleriyle odadan çıkıp gelmiş. Öyle güzel, öyle güzelmiş ki, sanki gökten inen bir melek sanırsınız.

Kız, doğru annesine ve babasına koşup boyunlarına sarılmış, onlarla öpüşüp koklaşmış. Hepsi de sevinç gözyaşları dökmüş. Oğlan bir köşede dikiliyormuş; gözü oğlana ilişince, yüzü bir gül gibi kızarmış kızın, nedenini doğrusu kendisi de anlayamamış. Kral demiş ki: “Benim sevgili yavrucuğum! Krallığımı ablalarına bağışladım, sana ne vereyim bilmem?” Oradan kadın atılmış: “Onun bir şeye ihtiyacı yok. Ben, sizler için döktüğü gözyaşlarını armağan ediyorum kendisine, hepsi inci taneleridir, hem de denizdekilerden daha güzel, bütün krallığınızdan daha değerlidir. Yanımda gördüğü işin karşılığı olarak da kendisine bu kulübeyi bağışlıyorum.” Kadın, bunları söyledikten sonra gözden kaybolmuş. Derken çatırdamaya başlamış kulübenin duvarları, çevrelerine şöyle bir bakmışlar ki, ne görsünler! Kulübe kocaman bir saray olup çıkmamış mı! Ortada krallara layık bir sofra kurulmuşmuş ve uşaklar oradan oraya koşuyormuş.

Bu masalın arkası var daha; ama bunu bana anlatan nenemin belleği zayıfladığı için gerisini unutmuş. Bana sorarsanız, güzel prensesi bir kont oğlu olan delikanlıyla evlendirdi anne ve babası; oğlanla kız, kulübenin yerine gelip konan sarayda yaşadılar; Tanrının kendilerine verdiği ömrü katıksız bir mutluluk ve esenlik içinde burada geçirdiler. Kulübedeki o kar gibi beyaz kazların hepsi kadının eve alıp koruduğu kızlardı da (kızlar sakın gücenmesin bana) sonradan yine insan kılığına dönüp genç kraliçenin yanında hizmetçi olarak kaldılar mı, orasını pek bilmiyorum; ama sanıyorum öyle oldu. Kesinlikle bildiğim bir şey varsa, yaşlı kadın herkesin sandığı gibi bir büyücü, bir cadı değildi, kızın iyiliğini isteyen bir bilge kişiydi. Kim bilir, ağlarken gözlerinden yaş yerine inci dökme hünerini kıza daha doğuşta yine bu bilge kadın bağışlamıştı belki de. Günümüzde artık böyle şeylerle karşılaşılıyor, yoksa fakir kimseler çok geçmeden varlıklı insanlar olup çıkardı.

(Verlag, 2016b: 981-992)

Erkek Kardeş ile Kız Kardeş

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, biri oğlan, biri kız iki kardeş varmış. Bir gün erkek kardeş kız kardeşinin elinden tutmuş da şöyle demiş: “Annemiz öldü öleli hiç rahat yüzü görmedik. Üvey annemizin bizi dövmediği gün yok. Yanına yaklaşacak olsak sille tokat uzaklaştırıyor bizi. Bütün yediğimiz, sofrada artakalan taş gibi kuru ekmek kabukları. Evdeki köpeğin durumu bile bizimkinden daha iyi, hiç değilse üvey annemiz arada sırada doğru dürüst bir yiyecek atıyor önüne. Neyse ki, asıl annemiz bunları görüp bilmiyor artık. Gel seninle buradan kaçalım kardeşim, uzaklara gidelim!” Kız kardeş peki deyine hemen yola düşmüş, koca bir gün çayır çimen, kır bayır, dere tepe dememiş yürümüşler. Bir ara yağmur yağmış, kız demiş ki: “Tanrı baba da bizim acımıza ortak oluyor, o da bizimle ağlıyor.” Derken akşamüzeri büyük ormana gelmişler; iyice acıkmış karınları, uzun bir yolu tepmekten de yorgun düştükleri için, bir ağaç kovuğuna girip uyumuşlar.

Ertesi sabah uyandıklarında bakmışlar ki, güneş yükselip tepelerine gelmiş, sıcaklığı kovuktan içeri vuruyor. Erkek kardeş: “Çok susadım, yakında bir pınar olsaydı gidip kana kana içerdim şimdi. Ama bir su sesi kulağıma gelir gibi oldu” deyip doğrulmuş, kız kardeşinin elinden tutmuş, birlikte suyu aramaya koyulmuşlar. Koyulmuşlar ama, kötü kalpli üvey anneleri büyücünün biriymiş, iki kardeşin evden kaçtıklarını anlayınca peşlerine düşmüş, göze görünmeden sinsi sinsi onları izlemiş, ormana gelip ne kadar pınar varsa hepsini büyülemiş. Derken iki kardeş araya taraya bir su bulmuş; su, taşların üzerinden hoplara zıplara akıyor, pırıl pırıl parlayarak göz kamaştırıyormuş. Erkek kardeş hemen eğilip sudan içecek olmuş, ama kız kardeş suyun çığıl çığıl sesiyle şöyle dediğini işitmiş: “Kim benim suyumdan içerse kaplan olur! Kim benim suyumdan içerse kaplan olur!” Bunun üzerine kız kardeş: “Aman kardeşim, sakın içme bu sudan!” diye seslenmiş. “Sonra vahşi bir hayvan olur, beni paralarsın.” Oğlanın içi susuzluktan yanıp kavruluyormuş, ama kız kardeşinin sözünü

dinleyip içmemiş sudan: “Eh ne yapalım, ben de bekler, bundan sonra bulacağımız sudan içerim” demiş. Az sonra bir su daha bulmuşlar, oğlan tam sudan içecekken kız kardeşi bu suyun da şöyle dediğini duymuş: “Kim benim suyumdan içerse kurt olur! Kim benim suyumdan içerse kurt olur!” Bunun üzerine kız kardeş: “Aman kardeşim, sakın içme bu sudan!” diye seslenmiş. “Yoksa bir kurt olur, beni yersin.” Erkek kardeş de içmeyerek şöyle demiş: “Eh ne yapalım, ben de bekler, bundan sonra bulacağımız sudan içerim. Ama o zaman istediğini söyle, beni içmekten alıkoyamazsın, çünkü susuzluktan neredeyse öleceğim.” Derken bir su daha bulmuşlar, ama kız kardeş suyun yine çığıldayarak şöyle dediğini işitmiş: “Kim benim suyumdan içerse ceylan olur! Kim benim suyumdan içerse ceylan olur!” Bunun üzerine kız kardeş şöyle demiş: “Aman kardeşim, sakın içme bu sudan! Sonra bir ceylan olur, beni bırakıp gidersin.” Ama oğlan bu kez kız kardeşini dinlemeyerek hemen suyun başına çökmüş, eğilip içmeye başlamış. Başlamış ama, daha ilk yudumda yavru bir ceylan olup çıkmamış mı!

Kız kardeş, zavallı erkek kardeşini büyülenmiş görünce başlamış ağlamaya. Küçük ceylan yavrusu da gözlerinden yaşlar akarak kız kardeşinin yanı başında mahzun mahzun dikilmiş. Derken kız kardeş, ağzını açıp şöyle demiş: “Ağlama benim canım ceylan kardeşim! Nasıl olsa ben yanındayım, senden hiç ayrılmayacağım.” Sonra altın simlerden örülmüş çorap bağını ayağından çözüp alarak ceylan kardeşinin boynuna dolamış, sağdan soldan topladığı otlarla yumuşacık bir de ip örmüş, ipi kardeşinin boynuna geçirerek çekip götürmüş, ormanın derinliklerine dalmış, yürümüş, duymadan yürümüş. Derken bir kulübeyle karşılaşmışlar. Kız, kapısından girip şöyle bir göz atmış içine; bakmış ki boş, eh, başımızı sokup burada barınabiliriz, demiş. Sağdan soldan yapraklar, yosunlar toplayıp ceylan kardeşi için yumuşacık bir yatak yapmış. Sabahları evden çıkıp ormanda bitki kökleri, böğürtlen, fındık, fıstık gibi şeyler topluyor, kardeşi için de körpe otlar devşirip getiriyormuş. Ceylan kardeşi de bunları onun elinden alıp yiyor, neşe içinde hoplayıp zıplıyor, kız kardeşinin gözü önünde koşup oynuyormuş. Akşam kız kardeş yorgun düşüp de duasını okuduktan sonra, başını ceylan kardeşinin sırtın dayıyor, kardeşinin sırtını kendine yastık yapıp mışıl mışıl

uyuyormuş. Keyiflerine hiç diyecek yokmuş hani. Bir de erkek kardeş ceylan kılığına girmeyeymiş, bundan ötesi can sağlığıymış.

İki kardeş bir zaman vahşi ormanda tek başlarına yaşayıp gitmişler. Ama günlerden bir gün ülkenin kralı ormanda büyük bir av partisi düzenlemiş. Borular dört bir yanda çın çın ötüyor, köpekler havlayıp ağaçlar arasında neşeyle bağıríşıyorlarmış. Ceylan kardeş bunları işitmiş de, ah keşke ben de şimdi oralarda olsaydım, diye geçirmiş içinden. Kız kardeşine dönüp demiş ki: “N’olur bırak ben de gideyim, katılayım şunların arasına. Artık dayanamayacağım.” Hayli bir süre dil döküp yalvardıktan sonra kız kardeşini razı etmiş. Kız kardeşi: “Git ama” demiş, “akşam yine dönüp geleceksin. Ancak, ne olur ne olmaz, kapıyı kapatacağım ben; geldiğin zaman kapıya vurup: ‘Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!’ de ki sen olduğunu bileyim, yoksa açmam kapıyı.” Kız kardeşinin bu sözlerinden sonra ceylan kardeş fırladığı gibi evden dışarı atmış kendini, açık havada bir neşelenmiş, bir keyiflenmiş ki, deme gitsin! Ama kral ile avcıları durur mu? Hemen peşine düşmüşler. Düşmüşler ya, bir türlü yetişip de kendisini ele geçirememişler. Tam yakaladık, elimizden kurtulamaz artık dedikleri sırada, ceylan kardeş çalıların, ağaçların arasına ok gibi dalıp gözden kaybolmuş. Akşam olup sular kararınca kulübeceğizlerine dönüp kapıyı çalmış: “Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!” diye seslenmiş. Açılan kapıdan zıpladığı gibi girmiş içeri, yumuşacık yatağına uzanıp uyumuş, bütün gece dinlenip gündüzki yorgunluğunun acısını çıkarmış.

Derken sabah olmuş, av partisi yeniden başlamış. Boru seslerini işiten ceylan kardeş, yine yerinde duramayıp kız kardeşine şöyle söylemiş: “N’olursun, kardeşim, aç kapıyı da çıkayım dışarı, dayanamayacağım artık.” Kız kardeşi de ne yapsın, açmış kapıyı demiş ki: “Ama unutma sakın akşam sular kararız kararmaz dönüp gelecek, kapıyı çalıp sana öğrettiğim sözleri söyleyeceksin!” Kral ile avcıları, boynunda altın tasmaıyla ceylan kardeşi yine karşılarında görünce dururlar mı? Hemen düşmüşler peşine. Ama ceylan kardeş o kadar çevik hareket ediyor, öyle hızlı

koşuyormuş ki, bir türlü kendisine yetişememişler. Kovalamaca bütün gün sürmüş, ama akşamüzeri avcılar ceylan kardeşin etrafını sarmışlar, içlerinden biri ayağından hafifçe yaralamış onu, ceylan kardeş de topallaya topallaya kaçmaya başlamış. Başlamış ama, avcının biri de peşini bırakmamış, ta kulübenin yanına kadar izlemiş kendisini ve kapıda onun şöyle seslendiğini işitmiş: “Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!” derken kulübenin kapısı aralanıp sonra hemen yine kapatılmış. Bunun üzerine doğru krala yollanan avcı, görüp işittiklerini bir bir kendisine anlatmış. Kral da: “Yarın yine ava çıkılsın!” diye emir vermiş.

Kral emir veredursun, ceylan kardeşinin yaralandığını görünce kız kardeşin korkudan ödü patlamış. Su getirerek kardeşinin ayağındaki kanları güzelce yıkayıp temizlemiş, yaranın üzerine şifalı otlar koyup: “Haydi şimdi git yat yatağına, benim canım ceylan kardeşim, yat da iyileş!” demiş. Ama yara o kadar hafifmiş ki, ertesi sabah ceylan kardeş iyileşip kalkmış ayağa, hiçbir şeyi kalmamış. Dışarıda yeniden başlayan o şenlikli av partisinin gürültüsünü işitir işitmez, kız kardeşine dönüp şöyle demiş: “Ne olursun kardeşim kapıyı aç da çıkayım dışarı, dayanamayacağım artık. Bu sefer o kadar çabuk yakalanmam, merak etme.” Ama kız kardeş, gözlerinden yaşlar akarak, “Seni öldürür avcılar ben de o zaman bu ormanda tek başıma kalırım, kimse arayıp sormaz halimi. Olmaz, seni dünyada koyvermem!” diye cevap vermiş. Ceylan kardeş de demiş ki: “Öyleyse ben de burada kalır, kahrımdan ölürüm. Av borularının sesini duydum mu, bir ateştir düşüyor içime, sanıyorum kalbim duracak.” O bunları söyleyince kız kardeşi üzüle üzüle açmış kapıyı. Ceylan kardeş de sevincinden uçarak doğru ormanın içine dalmış.

Kral, ceylan yavrusunu yine karşısında görür görmez adamlarına dönerek: “Düşün şunun peşine, akşama kadar da kovalayın! Ama bir yerini incitmeyesiniz sakın!” diye emir vermiş. Güneş batar batmaz da bir gün önce ceylan kardeşi ayağından yaralayan avcıya demiş ki: “Gel bakayım, göster bana şu kulübeyi.” Kulübeye vardıklarında, kral usulcacık kapıyı vurup şöyle seslenmiş: “Kardeşim, kardeşim! Aç kapıyı ben geldim!” bunun üzerine kapı aralanmış, kral da içeri girmiş.

Bakmış, karşısında güzel bir kız dikiliyor; bir de güzel, bir de güzelmış ki dünyada bir eşi daha yokmuş. Kız, ceylan kardeşinin değil de altın taçlı bir adamın içeri girdiğini görünce korkmuş. Ama kral gülümseyerek kıza bakmış, ona elini uzatarak demiş ki: “Söyle bakayım, saraya gelir, benimle evlenir misin?” Kız da: “Evlenirim tabii” diye cevap vermiş. “Ama ceylan kardeşim de benimle gelecek, onu yalnız bırakamam” demiş. Kral da: “Sen hayatta oldukça, ceylan kardeşin de senin yanında yaşar gider. Hiçbir şeyden yoksun koymam onu!” diye karşılık vermiş. Tam o anda ceylan kardeş zıpladığı gibi kapıdan girmiş içeri, kız kardeş de yine ipi boynuna geçirmiş, kendi eliyle tutarak onu kulübeden çıkarmış.

Kral, kızı atına bindirip sarayına getirmiş. Sarayda hemen düğün dernek kurulup bir şenlik düzenlenmiş ki, deme gitsin! Kız da böylece kraliçe olmuş. Kral ile kraliçe, hayli uzun zaman neşe ve mutluluk içinde yaşamışlar. Ceylan kardeş de kız kardeşinin yanında gereken bakım ve ilgiyi görüyor, sarayın bahçesinde hoplayıp sıçırıyor, oradan oraya koşup duruyormuş. Ama iki kardeşi evden kaçırıp yollara düşüren o hain üvey anne öyle sanıyormuş ki, kızı ormandaki vahşi hayvanlar paraladı, ceylan kılığındaki erkek kardeşini de avcılar vurup öldürdü. Onların alabildiğine mutluluk içinde yaşadığını ve keyiflerine hiç diyecek olmadığını öğrenince, kalbindeki haset ve düşmanlık alevlenmiş, rahatı huzuru kaçıp gözüne uyku girmez olmuş. Ne yapıp ne etsem de şu ki kardeşin başına bir çorap örsem, diyerek kafa yormaya başlamış, gece gündüz hep bunu düşünüp durmuş. Üvey annenin bir de öz kızı varmış ama çirkin mi çirkinmiş, üstelik bir gözü de körmüş. Bir gün kız, annesine dert yanarak demiş ki: “Kraliçe olmak aslında ona değil, bana yaraşırdı.” Cadı annesi de: “Sen sesini çıkarma!” demiş. “Vakti zamanı gelince, bak anneciğin senin için neler yapacak, gör!”

Derken kraliçe hamile kalmış, vakti saati doldurup nur topu gibi bir oğlan dünyaya getirmiş. Tam o sırada da kral ava çıkmışmış. Bunu fırsat bilen üvey anne, bir hizmetçi kılığına girip lohusa kraliçenin yattığı odanın kapısından içeri süzölmüş ve kraliçeye: “Haydi kraliçem, gelin! Banyonuz hazır. Banyo iyi gelecek, size güç

verecektir. Haydi durmayın, su soğumadan gelin!” diye seslenmiş. Cadı kadının kızı da oradaymış, annesine yardım ediyormuş. Ana kız, ikisi iki taraftan güçsüz düşmüş kraliçeyi tutup banyoya götürmüşler, küvetin içine yatırdıkları gibi kapıyı üzerine kilitleyip sızıışmışlar. Genç ve güzel kraliçe bir an önce havasızlıktan boğulup ölsün diye de banyoda bir ateş yakmış, bir ateş yakmışlar ki, cehennem gibi olmuş içerisi.

Bunun üzerine cadı kadın, kızının başına bir başlık geçirip kraliçenin yatağına yatırmış. Kızını öyle bir kılığa sokmuş ki, dışarıdan bakan biri boyuyla bosuyla, kaşıyla gözüyle kraliçeden ayırt edemezmiş. Hepsi iyi, güzel de, kızının kör gözü yok mu, işte ona bir çare bulamamış. Kral durumu anlamasın diyerek kızını kör gözünün bulunduğu tarafa yatırmış. Derken akşam olup kral saraya dönmüş, bir oğlunun dünyaya geldiğini işitince sevincinden yerinde duramamış, sevgili eşimin yanına gideyim de bakayım ne yapıyor deyip, doğru kraliçenin odasına yollanmış. Kapıdan içeri girer girmez, cadı üvey anne hemen yükseltmiş sesini: “Aman ne yapıyorsunuz, yüce kralım? Perdeleri sakın açmayınız, kraliçemiz henüz ışığa bakacak durumda değil, dinlenmeye ihtiyacı var.” Kral da yatakta sahte kraliçenin yattığını nereden bilsin? Geldiği gibi yine odadan çıkıp gitmiş.

Derken gece yarısı olmuş, herkes uykuya yatmış. Uyanık tek kişi kalmış sarayda, o da dadıymış; bebeğin yattığı odada, beşiğin hemen başucunda gözleri açık oturuyor, bebeğe göz kulak oluyormuş. Bir de bakmış, kapı açılıp odaya kraliçe girmesin mi! Kraliçe bebeğini beşikten kaldırıp kucağına almış, emzirmiş onu, sonra yastığını kaldırıp düzelterek yine beşiğine yatırmış, yorganı güzelce örtmüş üzerine. Ama ceylan kardeşini de unutmamış bu arada, yattığı köşeye gidip sırtını sıvazlamış ve geldiği gibi yine hiç ses etmeden kapıdan çıkıp gitmiş. Dadı da sabah olur olmaz, acaba geceleyin saraya dışardan biri girdi mi diye sormuş soruşturmuş. Nöbetçiler: “Hayır, biz kimseyi görmedik!” demişler. Kraliçe, daha pek çok gece çıkıp gelmiş, ama hiçbirinde tek bir kelime konuşmamış. Dadı, her seferinde kraliçenin odaya girdiğini görmüş, ama kimseye bundan söz etmeye cesaret edememiş.

Gel zaman git zaman, günün birinde kraliçenin dili çözülerek sormuş:

“Ne yapar bebeğim? Ne yapar ceylan kardeşim?

Bundan sonra gelsem gelsem iki kez daha gelirim.”

Dadı cevap vermemiş; ama kraliçe odadan çıkıp gidince, doğru krala koşmuş, duyup işittiklerini bir bir anlatmış, kral da: “Aman tanrım nasıl şeydir bu! Yarın akşam çocuğun yanında ben kalacağım!” demiş. Akşam olunca, çocuğun yattığı odada beklemeye başlamış. Gece yarısı yine kraliçe kapıyı açıp girmiş içeri ve sormuş:

“Ne yapar bebeğim? Ne yapar ceylan kardeşim?

Bundan sonra gelsem gelsem iki kez daha gelirim.”

Bunu işiten kral daha durur mu? Fırladığı gibi kraliçeyi tutup bırakmamış: “Sen benim sevgili eşimden başkası olamazsın!” demiş. Kraliçe de şöyle cevap vermiş: “Evet, ben senin eşimim.” Bunu der demez tanrının yardımıyla yeniden dirilip canlanmış kraliçe, yüzündeki solukluk kaybolmuş, Yerine pembe ve sağlıklı bir renk gelmiş. Cadı üvey annesiyle kızının kendisine yaptıklarını krala bir bir anlatmış. Kral da her ikisini yargıç önüne çıkarmış; anayla kız yaptıkları kötülöklere karşılık ölüm cezasına çarptırılmışlar. Ormana götürölüp bırakılan kızı vahşı hayvanlar paralamış, cadı anası da ateşe atılarak cayır cayır yanmış. O yanıp kül olunca, ceylan kardeş de hayvan kılığından çıkıp yine eskisi gibi insan kılığına girmiş, kız kardeşiyle birlikte ömürlerinin sonuna kadar mutlu bir hayat sürmüşler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

Köylünün Uyanık Kızı

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, ülkenin birinde yoksul bir köylü yaşarmış; çifti çubuğu yokmuş bu köylünün, yalnız küçük bir evi ve bir de kızı varmış. Kız bir gün babasına demiş ki: “Yüce kralımıza gidip söyleyelim, bize biraz toprak versin!” Kral, adamın yoksulluğunu öğrenince tutmuş onlara biraz toprak vermiş, babayla kız da toprağı kazıp çabalamaya koyulmuşlar, biraz buğdayla buna benzer bir iki şey ekeceklermiş. Tam işlerinin sonuna gelmişken toprağın altında bir havan bulmuşlar, havan da som altındanmış. Babası kızına dönüp demiş ki: “Bak kızım! Kralımız bize acıdı, bu toprağı bağışladı bize, biz de karşılığında kendisine bu havanı verelim.” Ama kız razı gelmemiş pek, babasına şöyle cevap vermiş: “Baba! Havan bizde olur da havanın eli olmazsa, bizden havanın elini de bulup getirmemizi isterler. En iyisi susalım, kimseye bir şey söylemeyelim!”

Ama babası kızının sözüne kulak asmamış, altın havanı alıp krala götürmüş; toprağı kazarken bulduklarını söyleyip kendisine karşı sadakatlerinin bir nişanesi olarak kabul buyurmalarını kraldan rica etmiş. Kral havanı eline almış, başka bir şey bulup bulmadığını sormuş köylüye. Köylü de: “Hayır” diye cevap vermiş. O zaman kral: “Git, havanın elini de getir bana!” demiş. Köylü, havanın elini bulamadıklarını söylemişse de para etmemiş, lafına aldırın olmamış, kendisini tuttukları gibi zindana atmışlar; “Ya havanın elini getirirsin ya da bu zindanda çürür gidersin!” demişler. Gardiyanlar, her gün biraz suyla biraz ekmeğı getirip adamın önüne bırakıyorlarmış. Onun nasıl ikide bir: “Ah ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim, ah ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim!” dediğini duymuşlar. Krala gidip anlatmışlar durumu, adamın boyuna: “Ah ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim!” diye kendi kendine konuştuğunu, verdikleri yiyeceğı de el sürmediğini söylemişler. Kral da gardiyanlara: “Getirin şunu bana!” demiş. Adam gelince sormuş: “Neden öyle ‘ah, ah, keşke kızımın sözünü dinleseydim!’ deyip duruyorsun bakayım? Kızın sana ne söyledi?” Adam da: “Kızım bana ‘havanı götürme, sonra senden havanın elini de

isterler’ dedi” diye cevap vermiş. Kral: “Madem öyle akıllı bir kızın var, çağır da görelim şunu!” demiş. Kız gelince: “Gerçekten o kadar akıllı mısın?” diye sormuş kral. “Sana bir bilmece soracağım, bilersen evleneceğim seninle” demiş. Kız da kabul etmiş. Kral da sormuş bilmecesini: “Bana geleceksin, ama giyinik olmayacaksın, çıplak olmayacaksın, atla gelmeyeceksin, arabayla gelmeyeceksin, yoldan gelmeyeceksin, yolun dışından gelmeyeceksin. Bunu yap, ben de evleneyim seninle.”

Bunun üzerine kız hemen çırlıçıplak soyunmuş birinci şart yerine gelmiş, giyinik değilmiş çünkü; sonra büyük bir balık ağı alarak içine girmiş, bir güzel sarınmış ağa, ikinci şart da yerine gelmiş, çünkü çıplak değilmiş şimdi; arkadan para verip bir eşek kiralamış, balık ağını da eşeğin kuyruğuna bağlamış, eşek ağı ve ağın içinde kendisini çekip götürecekmış, böylece üçüncü şart da yerine gelmiş, ne hayvan üzerinde ne de araba içinde gidiyormuş çünkü. Eşek, ağı yoldaki araba tekerleğinin izi üzerinden sürükleyip götürecekti, kız da bir tek başparmağıyla yere basacakmış, böylece dördüncü şart da yerine gelmiş, kız bu durumda ne yolun üzerinde ne de yolun dışında sayılırmış çünkü. Kral kızın karşıdan geldiğini görünce: “Tamam, bilmeceyi çözdün sen, bütün koşullar yerine geldi” demiş. Babasını zindandan çıkartıp kızla evlenmiş, bütün malını mülkünü onun eline teslim etmiş.

Aradan birkaç yıl geçmiş, kral bir gün nöbetçileri denetliyormuş. O sırada odun satmaktan dönen arabalar sarayın önünde durmuş. Arabalardan bazısına öküz, bazısına beygir koşuluymuş. Köylülerden bir tanesinin üç tane beygiri varmış, bunlardan biri o sırada bir tay doğurmuş, tay da doğar doğmaz fırlayıp kalkmış ayağa, bir başka arabaya koşulu iki öküzün arasına girip yatmış. Derken köylüler arasında bir kavga çıkmış, birbirlerine bağırıp çağırmaya başlamışlar. Tayın gidip aralarına yattığı öküzlerin sahibi: “Bu tayı benim öküzlerden biri doğurdu, benimdir!” demiş. Öteki köylü de: “Hayır! Onu benim atlarımdan biri doğurdu, bana aittir!” diye cevap vermiş, bir ağız dalaşıdır almış yürümüş. Derken iş krala duyurulmuş, kral da: “Tay, madem ki öküzlerin arasında yatıyormuş, öküzlerin sahibinindir!” deyip çıkmış işin içinden; böylece tayın gerçek sahibi olmayan köylü,

tayı ele geçirmiş. Tayın asıl sahibi ise eli boş çekip gitmiş, tayını kaybettiği için sızlanıp yakınmaya başlamış. Derken kraliçenin aslında yoksul bir köylü kızı olduğu için herkese karşı merhametli davrandığını duymuş, doğru kraliçenin huzuruna çıkarak yalvarıp yakarmış, tayını geri almasına yardımcı olmasını istemiş. Kraliçe de: “Peki, ama kimseye söylemeyeceksin” demiş ve anlatmaya başlamış: “Yarın sabah kral nöbetçilerini denetlemeye çıkacak. Sen de yanına bir ağ alırsın, onun geçeceği yolun ortasına gidip durur, balık avlıyormuş gibi yaparsın. Bir ara, sanki içi balıkla dolmuş da boşaltmak istiyormuşsun gibi çekersin ağı!” Kral ne yapıyorsun diye sorunca, vereceği cevabı da açıklamış köylüye.

Köylü de ertesi gün kralın geçeceği yolun ortasına gidip durmuş, kupkuru yerde sözüm ona balık avlamaya koyulmuş. Köylüyü gören kral, yanındaki uşaklardan birini: “Git bak bakalım, bu salak adam ne yapıyor orada?” diyerek yollamış. Köylü de: “Balık avlıyorum” diye cevap vermiş. Kralın adamı: “Nasıl olur? Su olmayan bu kupkuru yerde balık avlanır mı?” deyince, köylü şöyle söylemiş: “İki öküz bir tay doğurur da, neden susuz bir yerde balık avlanmaz!” Uşak da koşup köylünün cevabını krala iletmiş. Kral, köylüyü çağırıp sormuş: “Sen böyle bir şeyi dünyada düşünemezsin, kim sana bu akli verdi, söyle bana.” Ama köylü söylemek istememiş, hep demiş ki: “Kimse vermedi, ben kendim buldum.” Sonunda köylüyü bir saman yığınının altına yatırıp bir güzel sopa çekmişler, köylü de sonunda dayanamayıp bu akli kendisine kraliçenin verdiğini açığa vurmuş. Kral, saraya dönünce karısına demiş ki: “Ne diye bana karşı böyle bir düzenbazlıkta bulundun? Artık seni karım olarak görmek istemiyorum karşımda, sarayda daha fazla kalamazsın, nereden geldinse oraya git, o sefil kulübene dön!” Ama kraliçeye de izin vermiş, saraydan ayrılırken hatıra olarak yanına en çok sevip en değerli bildiği şeyi alarak götürebilecekmiş. Kraliçe de: “Peki sevgili kocacığım, madem sen öyle istiyorsun, öyle olsun!” diye cevap vermiş. Sonra sarılıp öpmüş kralı, kendisine veda etmek istediğini söylemiş. İçine uyku ilacı karıştırılmış şarap getirip son bir kez kocasıyla kadeh tokuşturmak istemiş. Kocasını şarabı dikmiş kafasına, ama kendisi bir yudum alıp bırakmış. Çok geçmeden kral derin bir uykuya dalmış, bunu gören kraliçe de bir uşak çağırarak, beyaz bir çarşaf getirip kralı güzelce sarıp sarmalamış, uşaklara da:

“Alın bunu, sarayın önündeki arabaya götürüp koyun!” demiş ve sonra kralla birlikte köydeki babasının evceğine dönüp gelmiş. Kocasını kulübede kendi yatağına yatırmış; kral, hiç uyanmadan bir gece bir gündüz uyumuş. Derken gözlerini açıp çevresine bakınarak: “Aman Tanrım! Neredeyim ben?” demiş kendi kendine; uşağına seslenmiş, ama sese çıkıp gelen olmamış. Sonunda kraliçe görünmüş, kralın yatağına yaklaşp şöyle konuşmuş: “Sevgili kocacığım! Sen bana, saraydan en çok sevip en değerli bulduğum şeyi alıp götürebileceğimi söylemiştin.” Bu sözleri işitince kralın gözleri yaşarmış ve şöyle cevap vermiş: “Sevgili karıcığım! Sen benimsin, ben de senin!” Sonra kraliçeyi aldığı gibi yine saraya götürmüş, yeniden düğün dernek kurdurup kendisiyle ikinci kez evlenmiş. Kim bilir, belki bugün de hâlâ yaşıyor, bir yastığa baş koyuyorlardır. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

(Verlag, 2016b: 613-617)

Kurnaz Avcı

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, genç bir avcı varmış; bir gün ormanda avı gözleyeceği bir yere gidiyormuş; şen şakrak, gülüp oynayan biriymiş. Ağına bir yaprak almış, yürürken mızıkça gibi öttürüp duruyormuş. Derken suratsız bir cadı çıkmış karşısına. Cadı demiş ki: “İyi sabahlar, avcı dostum! Senin keyfin yerinde, yüzün gülüyor, bense açlıktan ve susuzluktan ölüyorum, bana bir sadaka ver ne olur!” Zavallı ihtiyarcığın hali avcıya dokunmuş, elini cebine atarak birkaç kuruş çıkarıp tutuşturmuş kadının avcuna. Tam yoluna devam etmek isterken kadın onu durdurup şöyle söylemiş: “Bak ne diyeceğim, avcı dostum! Madem ki böyle altın gibi bir kalbin var, ben de sana kendime göre bir armağan vereceğim. Bu yolu bırakma yürü, az sonra bir ağaç çıkacak karşına, ağaçta dokuz kuş göreceksin; pençelerinde tuttıkları bir pelerini yok sen alacaksın, yok ben alacağım diye didişip durmaktalar. Tüfeğini doğrultup üzerlerine ateş edersin, pelerini hemen ağaçtan

bırakırlar aşağıya; ama kuşlardan biri de vurulmuş olacak, ağaçtan düşecektir yere. Pelerini al yanına, sihirli bir pelerindir, omuzlarına atıp da ben şurada olmak, ben burada olmak istiyorum diye içinden bir dilek geçirdin mi, göz açıp kapamadan dilediğin yere gidersin. Ölü kuşun da yüreğini çıkarıp olduğu gibi at ağzına. Her sabah kalkar kalkmaz yastığının altında bir altın bulursun!”

Avcı, bilge kadına teşekkür edip yoluna devam etmiş; beri yandan: “Bana vaat ettiği şeyler güzel olmaya güzel ya, hepsi gerçekleşecek mi bakalım?” diye geçirmiş içinden. Ama yaklaşık yüz adım ilerler ilerlemez, bir ağacın üzerinde kuşların cıvıldaştığını ve bağrıştığını işitmiş. Başını kaldırıncı bakmış ki bir alay kuş, gagası ve pençeleriyle bir pelerini orasından burasından tutmuş çekiştiriyor, bağrıyor, dövüşüyormuş birbirleriyle; her biri pelerine yalnız kendisi sahip olsun istiyormuş. Avcı: “Şaşılacak şey!” diye geçirmiş içinden. “Bakıyorum hatun nineciğin söyledikleri bir bir çıkıyor.” Hemen omuzundan tüfeği alarak doğrultmuş, kuşların topuna birden nişan alıp çekmiş tetiği. Havaya tüyler uçuşmuş. Hayvanlar çığlık çığlığa uçuşup gitmişler, ama içlerinden biri vurulup yere düşmüş, pelerin de ağaçtan sarkmış aşağı. Avcı, yine nineciğin dediği gibi yapmış, kuşun karnını yarıp yüreğini çıkararak olduğu gibi yutmuş, pelerini de yanına alarak düşmüş yola, eve gelmiş.

Ertesi sabah yataktan kalktığında, acaba nineciğin söylediği şey gerçekleşti mi deyip yastığı kaldırmış, bakmış altında çil çil bir altın duruyor. Ertesi sabah bir altın daha bulmuş, ondan sonraki sabahlar da uyandığı zaman yastığının altında bir altının hazır beklediğini görmüş. Altınlar toplana toplana bir yığın olmuş hepsi. Sonunda avcı: “Evde kaldıkça bu altınlar ne işime yarar benim?” diye düşünmüş. “En iyisi çıkayım yola, dünyayı gezip dolaşayım” demiş.

Bunun üzerine, annesi ve babasıyla vedalaşmış, avcı çantasıyla çiftesini sırtlayıp koyulmuş yola. Gel zaman git zaman, sık ağaçlı bir ormana düşmüş yolu;

ormanı geride bırakır bırakmaz bir düzlükle karşılaşmış, ilerde görkemli bir saray ilişmiş gözüne. Pencerelerinin birinde yaşlı bir kadın sarkmış, aşağılara bakıyor, yanı başında da eşsiz güzellikte bir kız dikiliyormuş. Ama bir cadıymış kadın ve yanındaki kıza demiş ki: “Karşı ormandan biri geliyor bizim bu tarafa; içinde öyle bir hazine taşıyor ki, böylesi görülmüş şey değil. Ne yapıp edip onu kandırmalı, tuzağa düşürmeliyiz nonoşum. Adamdaki hazine kendisinden çok bize yararır. Senin anlayacağın, içinde bir kuşun yüreği var, her sabah kalktığı zaman bir altın buluyor yastığının altında.”

Ardından cadı durumu açıklamış kıza, adama oynayacağı oyunu anlatmış, sonunda kızın gözünü korkutarak ser ve öfkeli bakışlarla şöyle demiş: “Benim söylediğimi yapmazsan, başına gelecekleri düşün artık!”

Cadı böyle söyleyedursun, biz gelelim avcıya. Avcı, saraya yaklaşınca kızı görerek: “Bunca zamandır yoldayım, sağda solda dolaşıyorum, şu güzel sarayın kapısından içeri gireyim de bir yol dinleneyim, cepte para bol nasıl olsa” demiş kendi kendine. Ama gerçek neden bu değilmiş, güzel kıza göz koymuş da ondan böyle düşünüyormuş.

Derken sarayın kapısından girmiş içeri, güler yüz ve tatlı dille beyler ve ağalar gibi karşılanmış. Çok geçmeden büyücü kıza öylesine gönlünü kaptırmış ki, ondan başka bir şey düşünemez olmuş; hep kızın gözlerinin içine bakıyor, o ne isterse hemen yapıyormuş. Sonunda cadı kadın kıza dönüp demiş ki: “Eh artık, kuş yüreğini alabiliriz avcıdan, kendisi farkına bile varmayacaktır.” Bunun üzerine bir şerbet hazırlamışlar; şerbet kaynayıp hazır olunca cadı bardağa boşaltıp kızın eline tutuşturmuş ve avcıya vermesini söylemiş. Kız da cadının dediğini yapmış, “Haydi sevgilim, iç şerefime şunu!” deyip bardağı tutuşturmuş avcının eline. Avcı da bardağı alıp kafasına dikmiş; dikmesiyle kuşun yüreğini kusup içinden çıkarması bir olmuş. Kız da gizlice alıp götürmüş yüreği ve ağzına atıp yutmuş, çünkü o böyle yapmasa

cadının kendisi onu yutacakmış. Avcı, sabahleyin kalktığı zaman artık yastığının altında altın bulamıyormuş, altınlar kızın yastığının altında çıkıyormuş hep, cadı da her sabah onları yastığın altından alıp gidiyormuş. Ama avcı, kıza öylesine tutulmuş, öylesine abayı yakmış ki, onunla güzel vakit geçirmekten başka bir şey düşündüğü yokmuş.

Günün birinde cadı, kıza dönüp demiş ki: “Kuşun yüreğini ele geçirdik, şimdi de sihirli pelerini almaya bakmalıyız.” Kız da: “Yazık, pelerinine dokunmayalım, adam bütün servetini kaybetti nasıl olsa” diye cevap vermiş. Bunun üzerine cadı içerlemiş ve demiş ki: “Bu öyle bildiğin pelerinlerden değildir, dünyada bir eşi seyrek bulunur, mutlaka benim olmalı, anladın mı, benim olacak!” Sonra kıza bu kez nasıl bir dolap çevireceğini anlatmış, sözünü dinlemezse kendisi için fena olacağını söylemiş. Kız da cadının dediği gibi yapmış. Bir ara pencerenin önüne dikilmiş de mahzun mahzun uzaklara bakıyormuş. Avcı da: “Neden böyle üzgünsün a canım?” diye sormuş. Kız da cevap vermiş: “Şu karşıda Grena Dağı var, değerli mücevherlerle doludur hep. Bu mücevherleri düşündükçe içim gidiyor? Ama onları bana alıp getirecek kimse nerede! Ancak havada uçan kuşlar ulaşabilir oraya, bir insan asla ayak basamaz.” Avcı: “Bütün derdin buysa, sen merak etme, ben bir çaresine bakarım!” demiş. Kızı çekip pelerinin altına almış ve ‘Grena Dağı’nda olmak istiyorum’, diye bir dilek geçirmiş içinden; o saat kızla beraber Grena Dağı’nın üzerinde bulmuş kendini. Dağdaki değerli taşlar nereden bakarsan ıslıl ıslıl ediyor, seyrine doyum olmuyormuş. En değerli ve en güzel taşlardan bir kucak toplamışlar. Ama cadı, büyü ve sihirle öyle yapmış ki, avcının gözlerine yavaş yavaş bir ağırlık çökmüş, kıza dönüp: “Biraz otursak da dinlensek!” demiş. “Öyle yorgunum ki, ayakta duracak halim yok.” Bunun üzerine oracığa oturmuşlar, avcı başını kızın dizine koymuş ve uyumuş. O uyur uyumaz, kız pelerini avcının omuzlarından alarak kendi omuzlarına atmış, ‘değerli taşları toplayıp eve gitmek istiyorum’ diye bir dilek geçirmiş içinden ve o saat kendini evde bulmuş.

Avcı uykusundan uyanıp da gözlerini açtığı zaman bakmış ki, sevgilisi kendisini aldatmış ve o vahşi dağda tek başına koyup gitmiş. “Aman yarabbi, şu dünyada vefasızlık denen şey ne çok yaygın!” diye söylenmiş kendi kendine; tasa ve üzüntü içinde oturup ne yapacağını, ne edeceğini bir türlü kestirememiş. Dağ da o azgın ve korkunç devlerin yeriymiş, devler burada yaşarlarmış. Çok geçmeden de avcı, bunlardan üçünün ona doğru geldiğini görmüş. Sanki derin bir uykuya dalmış gibi hemen yere uzanıp yatmış. Devler yaklaşmışlar, birincisi avcıya ayağıyla dokunup demiş ki: “Bu solucanın burada işi ne? Yatmış uyuyor böyle?” İkinci dev: “Bas üzerine, gebersin!” demiş. Üçüncü dev ise küçümser bir edayla şöyle söylemiş: “Zahmete yazık! Bırakın yaşasın, nasıl olsa burada kalamaz, biraz daha yukarıya, dağın tepesine doğru tırmanayım dedi mi, bulutlar kaptığı gibi götürür kendisini.” Aralarında böyle konuşarak devler geçip gitmişler. Ama avcı konuştukları sözlere dikkat etmiş, onlar gözden kaybolur kaybolmaz kalkıp dağın tepesine doğru tırmanmaya koyulmuş. Tepede kısa bir süre oturduktan sonra ileriden süzülerek bir bulutun yaklaştığını görmüş, kendisini kaptığı gibi alıp götürmüş bulut; bir zaman gökyüzünde yol almış, sonra alçalıp etrafı duvarlarla çevrili kocaman bir bostanın üzerine gelip konmuş; avcı da böylece sebzelerin içine yumuşacık inivermiş.

Avcı sağına soluna bakınıp demiş ki: “Keşke biraz yiyecek olsaydı yanımda, karnım zil çalıyor, bu durumda yürümek kolay olmayacak. Ama bakıyorum bir yerde ne bir elma, ne bir armut ne de başka bir meyve ağacı var, ortada sebzedен başka bir şey görünmüyor.” Sonunda: “Çok darda kalırsam salatalıklardan yiyebilirim, pek öyle tadı yoktur ama, insanı serinletir, zinde tutar biraz!” diye geçirmiş içinden. Derken güzel bir salatalık arayıp bulmuş ve yemeye başlamış. Ama daha birkaç ısırıştan sonra bir acayiplik fark etmiş kendisinde, düpedüz değiştiğini hissetmiş. Baş ırileşip kulakları uzamış, ayakları ikiyken dört olmuş, insan kılığından çıkıp bir eşek kılığına girdiğini görerek dehşete kapılmış. Ama açlığı henüz sürüp gittiğinden ve suyu bol salatalık şimdi eşek tabiatına uygun olarak kendisine pek lezzetli geldiğinden, büyük bir açgözlülükle onu yiyip bitirmiş. Derken bir başka cins salatalık bulup onu yemeye koyulmuş. Ama daha bir iki ısırışta yeniden değiştiğini hissetmiş, hayvan kılığından çıkıp tekrar insan kılığına girmiş.

Derken oracığa uzanıp uyuyarak yorgunluğunu çıkarmaya çalışmış. Ertesi sabah uyandığında bir kötü, bir de iyi salatalıktan kopararak: “Bunlar benim kaybolan kuş yüreğiyle sihirli pelerinimi yeniden ele geçirmemi sağlar, ayrıca bana yapılan ihaneti de cezasız bırakmamış olurum” diye düşünmüş. Sonra salatalıkları cebine sokup bahçe duvarını tırmanmış, sevgilisinin sarayını aramaya koyulmuş. Birkaç gün sağda solda dolaştıktan sonra, şansı yaver gidip bulmuş sarayı. Hemen yüzünü siyaha boyamış, öyle ki annesi bile görse kendisini tanıyamazmış; sonra sarayın kapısından girmiş içeri ve o gece kendisini sarayda barındırmalarını rica etmiş: “Çok yorgunum, daha ileriye gidecek halim yok” demiş. Cadı da sormuş: “Kimsiniz, neyin nesisiniz? Ne işle uğraşırsınız?” Avcı da: “Ben kralın bir habercisiyim, yeryüzünde yetişen en güzel salatalığı arayıp bulmakla görevlendirildim ve şansım varmış buldum; şimdi salatalıklar yanımda, ama güneş de yakıp kavuruyor; bilmem ki bu durumda salatalıkları saraya kadar ulaştırabilecek miyim?” demiş.

Cadı, nefis salatalık lafını işitince iştahı kabarmış ve demiş ki: “Sevgili dostum! İzin verirsen şu eşsiz salatalığın tadına bir bakabilir miyim?” Avcı da: “Neden olmasın?” diye cevap vermiş. “Ben yanıma iki tane almıştım zaten, bir tanesini size verebilirim.” Ardından çantasını açıp salatalıkların belalısını almış içinden ve cadıya uzatmış. Cadının da aklına kötü bir şey gelmemiş, salatalık ağzını o kadar sulandırmış ki, hemen mutfağa yollanıp kendi eliyle bir salata hazırlamış. Ancak, sofraya çıkarılıncaya kadar sabredememiş de hemen bir iki dilimini ağzına atmış. Ama ağzına atmasıyla insan kılığından çıkıp dişi bir eşek kılığına girmesi bir olmuş, koşa koşa merdivenlerden inip avluya çıkmış. Derken hizmetçi girmiş mutfağa, hazır salatayı alıp da sofraya götürecekmış. Ama huylu huyundan vazgeçer mi? Yolda hele şunun bir tadına bakayım diyerek bir iki dilim de o yemiş. Salatalıktaki sihirli güç kızın üzerinde de etkisini göstermekte gecikmemiş, salata tabağı elinden yere düşmüş, o da dişi bir eşek kılığına girip avluya inmiş, cadının yanına yollanmış. Sözde kralın habercisi bu sırada güzel sevgilisinin yanında oturuyormuş; gidenlerden hiçbirinin salatalıkla dönüp gelmediğini görünce, kendisi

de dört gözle onu bekliyormuş gibi yapıp: “Şu salata da nerede kaldı?” demiş. Ama içinden: “Salatalık etkisini gösterdi anlaşılan” diye düşünmüş: “Ben şu mutfağa gidip de bir bakayım!” diyerek kalkmış ayağa. Mutfaka inip bakmış ki ne görsün! Salata tabağı yerde duruyor, cadıyla hizmetçisi de avluda eşek kılığında sağa sola koşup duruyorlarmış. Avcı: “Oh olsun!” diye geçirmiş içinden, “İkisi de cezalarını buldu!” demiş, dökülen salatayı toplamış yerden, tabağın üzerine koyup sevgilisine götürmüş. “Bu nefis yiyeceği ben kendi elimle size getiriyorum ki, fazla beklemeyesiniz” deyip tabağı koymuş önüne. Sevgilisi salatadan ye yemez, o da ötekiler gibi insan kılığından çıkıp bir dişi eşek kılığına girmiş, avluda koşup durmaya başlamış.

Bunun üzerine, avcı yüzünü gözünü bir güzel yıkayıp temizlemiş, eşek kılığına girenlerin tanıyabilecekleri bir şekle sokmuş kendini. Arkadan avluya inerek: “İşte şimdi hıyanetinizin karşılığını göreceksiniz!” deyip her üçünü de bir ipe bağlayarak önüne katmış, yola düşmüş. Gide gide bir değirmene varıp pencereyi tıkladı. Değirmenci pencereden başını uzatarak: “Ne istiyorsun?” diye sormuş. Avcı da demiş ki: “Yanımda üç azılı hayvan var, bunları daha fazla peşimde dolaştırmak istemiyorum. Eğer siz kendilerine bakıp eder, ahırda kalacakları bir yer sağlar, yemlerini sularını da eksik etmezseniz, karşılığında dilediğiniz parayı veririm size.” Değirmenci de: “Hay hay!” demiş. “Ama bu bakım işinin nasıl olacağını söyler misiniz?” diye sormuş. Avcı: “Büyük eşek bir cadıdır, ona günde üç defa sopa atacak, bir defa yem ve su çıkaracaksın önüne; ortancasını ise bir defa sopadan geçirecek, üç defa yemleyecek. En küçüklerine gelince, o genç bir kızdır, hiç sopadan geçirmeyecek, kendisine günde üç defa yem ve su vereceksin.” Genç kız için böyle söylemesi, onun dövülmesine gönlü elvermediği içinmiş. Sonra avcı yine dönüp saraya gelmiş; kuş sütünden başka her şey varmış sarayda.

Aradan birkaç gün geçmiş; değirmenci çıkagelerek, günde üç defa sopadan geçirilip bir defa yem verilen büyük eşiğin nalları diktğini haber vermiş. Öbür ikisi için de: “Ölmeye ölmediler, günde üç defa da yemleri suları veriliyor ama, öyle

mahsun bir halleri var ki, onların da sonu yakın” demiş. Bunun üzerine avcı merhamete gelmiş, öfkesi geçerek değirmenciye sağ kalanları saraya getirmesini söylemiş. Onlar geldiklerinde de iyi salatadan yedirmiş kendilerine, yine insan kılığına dönmelerini sağlamış. Güzel kız hemen avcının dizlerine kapanarak demiş ki: “Ah ah, sevgilim! Sana yaptığım kötülüğü bağışla, annem zorladı, asla ben istemedim böyle bir şeyi, çünkü seni bütün kalbimle seviyorum. Sihirli pelerinin de bir dolapta asılı duruyor. Kuş yüreğine gelince, kusturucu bir ilaç alacağım, onu içimden çıkarıp vereceğim sana.” Derken avcı düşüncesini değiştirip şöyle cevap vermiş: “Kuş yüreği sende kalsın, ha sende olmuş, ha bende fark etmez; çünkü seninle evlenecek, seni kendime sadık bir eş yapacağım.”

Bunun üzerine, avcıyla kızın nikâhları kıyılıp evlenmişler, ölünceye kadar mutluluk içinde yaşamış, bir yastığa baş koymuşlar. Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine.

(Verlag, 2016b: 758-765)

On İki Kardeş

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir kral ile bir kraliçe varmış, mutluluk içinde güzel güzel yaşayıp gidiyorlarmış. On iki de çocukları varmış, ama hepsi oğlanmış bunların. Günün birinde kral, kraliçeye demiş ki: “Dünyaya getireceğin on üçüncü çocuk kız olursa, on iki ağabeyini öldürtelim. Biz bu dünyadan göçüp gidince kızımız daha büyük bir servete kavuşur, krallığın tek vârisi olur.” Kral, böyle söyleyerek on iki de tabut yaptırmış. Hepsinin içine talaş serpilmiş, her birine de ölünün başını dayaması için birer yastık konmuş. Sonra on iki tabut bir odaya yerleştirilmiş ve kapısı kilitlenmiş odanın. Kral, anahtarı kraliçeye vererek olup bitenlerden kimseye bahsetmemesini söylemiş.

Söylemiş ama, kraliçe bütün gün oturup yas tutmaya başlamış. On iki kardeşten en küçüğü annesinin dizi dibinden ayrılmıyormuş, annesi de ona kutsal kitap Tevrat'ta geçen Bünyamin ismini vermişmiş. Annesini hep üzüntülü gören Bünyamin, günün birinde dayanamayıp sormuş: “Canım anneciğim! Ne diye böyle dertlenip duruyorsun?” Annesi de: “Nedenini söyleyemem” diye cevap vermiş. Ama Bünyamin annesinin üstüne o kadar düşmüş, o kadar düşmüş ki, sonunda kadıncağız dayanamayarak kilitli odayı açmış ve küçük oğluna içlerine şimdiden talaş serpilmiş on iki tabutu göstermiş. “Canım Bünyamin’ciğim” demiş, “bu gördüğün tabutları baban seninle on bir ağabeyin için yaptırdı. Ben, bundan sonra bir kız çocuğu dünyaya getirirsem, hepiniz öldürülecek, bu tabutların içine konulup mezara gömüleceksiniz.” Bünyamin, bir yandan konuşup bir yandan gözyaşı döken annesini avutarak şöyle demiş: “Sen yeter ki ağlama, canım anneciğim, biz başımızın çaresine bakar, buradan ayrılp bir başka yere gideriz.” Annesi de şöyle cevap vermiş: “On bir ağabeyini al, hep beraber gidip yakındaki ormana sığın; sırayla her biriniz yüksek bir ağaca çıkıp beklesin, şatonun kulesinden gözlerini ayırmasın hiç. Bir oğlan çocuğu doğurursam, kuleye ak bayrak çektiririm, siz de yine dönüp gelirsiniz. Kız doğurursam al bayrak çektiririm, siz de hiç durmaz, bir an önce kaçıp gidersiniz buralardan. Tanrıya emanet olun! Her gece yataktan kalkıp sizin için dua edeceğim; kışın ısınacak bir ateş, yazın serinleyip susuzluğunuzu giderecek bir pınar bulasınız diye Tanrıya yalvarıp yakaracağım.”

On iki kardeş, böylece annelerinin hayır duasını aldıktan sonra saraydan ayrılp yola koyulmuş, ormana gelip sığınmışlar. Sırayla nöbet tutuyormuş her biri; ormandaki yüksek bir meşe ağacının üzerine çıkıp oturuyor, kuleden gözünü ayırmıyormuş. Derken on bir gün geride kalıp nöbet sırası Bünyamin’e gelmiş. Bünyamin bir ara bakmış ki, ne görsün? Kuleye bir bayrak çekiliyor; ama ak değil, al bir bayrakmış bu, yani hepsinin öleceğini haber veriyormuş. Hemen ağaçtan inip gördüklerini ağabeylerine anlatmış, ağabeyleri de içerlemiş: “Bir kız için tatlı canımızdan olacağız, öyle mi?” demişler. “Biz de işte ant içiyoruz, bunun intikamını alacağız. Nerede bir kız görürsek, al kanını akıtmadan bırakmayacağız.”

Bunun üzerine kalkıp ormanın daha içerlerine yollanmış, en karanlık, en kuytu bir yerine gelmişler. Bakmışlar ki oracıkta perili bir kulübe duruyor, içinde kimseler yok. “Eh, burada barınabiliriz. Bünyamin, sen en küçüğümüzün, en zayıf ve güçsüz olanımızsin aramızda; sen burada kal, evdeki işleri gör, biz de gidip yiyecek bir şeyler bulalım!” demişler. Sonra ormana dalıp tavşan, karaca, güvercin ve daha başka kuşlar, hayvanlar avlamış, getirip Bünyamin’e vermişler, o da bunları pişirip hazırlayarak sofraya çıkarmış. Hep beraber sofraya oturup karınlarını doyurmuşlar. Böylece küçük kulübede on yıl bir arada yaşamış, zamanın nasıl geçtiğini anlamamışlar.

Onlar ormanda yaşayadursun, annelerinin dünyaya getirdiği kız kardeşleri günden güne büyümüş, serpilip boy atmış, zamanla koca bir kız olup çıkmış. Pırlanta gibi bir kalbi, güzel de bir yüzü varmış, alnında da altın gibi ışıltılı parıldayan bir yıldız işareti bulunuyormuş. Günlerden bir gün, sarayda büyük temizlik yapılırken prensesin gözüne kirli çamaşırlar arasında on iki tane erkek gömleği ilişmiş ve annesine sormuş: “Bu gömlekler kimindir, anneciğim? Babamın olamaz çünkü küçük hepsi.” Annesi de içi kan ağlayarak şöyle cevap vermiş. “Bunlar senin on iki ağabeyinindir, yavrucuğum!” Bunun üzerine kız sormuş: “Peki, nerede benim bu on iki ağabeyim? Kendilerinden söz açıldığını şimdiye kadar hiç duymadım.” Annesi de: “Tanrı bilir nerede olduklarını. Şu yeryüzünde orası senin, burası benim dolaşıp duruyorlardır belki” demiş, kızını elinden tutup tabutların bulunduğu odaya götürmüş, kapıyı açıp talaş ve yastıklarıyla on iki tabutu göstermiş kendisine: “Bu tabutlar ağabeylerin için hazırlanmıştı. Ama sen henüz doğmadan gizlice buradan kaçıp gitti hepsi.” Sonra olup biteni bir bir kızına anlatmış. Kız da demiş ki: “Sen ağlama anneciğim! Ben gider, kardeşlerimi arar bulurum.”

Ve on iki gömleği yanına alıp saraydan ayrılmış, doğru yakındaki büyük ormanın içine dalmış. Bütün gün yürümüş de yürümüş, yürümüş de yürümüş, akşam olup sular kararınca ağabeylerinin kaldığı o lanetli kulübeye gelmiş. Kulübeden içeri

adımını atar atmaz en küçük ağabeyi Bünyamin’le karşılaşmış. Bünyamin sormuş kızı: “Kimsin sen? Nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?” Bir yandan da onun güzelliğine şaşıp kalmış, üzerindeki giysiler, alnındaki yıldız işareti hayretini uyandırmış. Kız, Bünyamin’in sorusuna şöyle cevap vermiş: “Ben bir prensesim, on iki ağabeyimi arıyorum. Kendilerini bulmak için gerekirse dünyanın öbür ucuna kadar giderim.” Sonra Bünyamin’e on iki gömleği göstermiş. O zaman Bünyamin anlamış ki, bu kendisinin kız kardeşidir ve: “Ben de senin en küçük ağabeyin Bünyamin’im!” demiş. Bunun üzerine kız kardeşi de, Bünyamin de sevinçten ağlamaya başlamışlar, sarmaş dolaş olmuş, öpüşüp koklaşmışlar. Sonra Bünyamin demiş ki: “Sevgili kardeşim! Bizi birbirimizden ayıran bir şey daha var. Bir zaman, bir kız yüzünden saraydan ayrılmamızın öcünü almak için bir yeminde bulunmuş, karşımıza çıkacak her kızı öldürmeye ant içmiştik.” Kız da şöyle cevap vermiş. “On iki ağabeyimi kurtaracak olduktan sonra, ölsem de gam yemem!” “Hayır!” demiş Bünyamin! “Ölmeyeceksin. Şu gördüğün fiçinin altında gir bekle, on bir ağabeyim gelince ben onlarla konuşurum.” Kız kardeşi de Bünyamin’in dediği gibi yapmış.

Derken akşam olmuş, kızın öbür on bir ağabeyi avdan dönmüş. Yemek de sofrada hazır bekliyormuş. Hep birlikte oturup karınlarını doyururlarken ağabeyleri: “Yeni bir şey var mı?” diye sormuşlar. Bünyamin de: “Haberiniz yok mu?” demiş. Ağabeyleri de: “Ne haberi?” diye cevap vermişler. Bünyamin: “Siz beni evde yalnız bırakıp gidiyorsunuz ama, ben sizden çok şey biliyorum” demiş. “Peki, biliyorsan anlat!” demiş ağabeyleri de. Bünyamin: “Anlatırım ama, bir şartla” diye cevap vermiş, “Karşınıza çıkacak ilk kızı öldürmeyeceğiniz konusunda bana söz verin.” Ağabeyleri de: “Peki, söz veriyoruz, öldürmeyeceğiz, sen yeter ki anlat!” demişler. Bünyamin de başlamış anlatmaya: “Kız kardeşimiz burada!” diyerek fiçiyi kaldırmış. Sırtında görkemli giysiler, alnında yıldız işaretiyle kız kardeşleri fiçinin altından fırlayıp çıkmış dışarı. Bir de güzelmiş, bir de ince ve narinmiş ki, o kadar olur! Bunun üzerine on iki ağabey sevinçten deliye dönmüş, Kız kardeşlerinin boynuna sarılmış, onu öpüp okşamışlar, yürekleri ona karşı sevgiyle dolup taşmış.

Bundan böyle kız kulübede kalıp ev işlerinde Bünyamin'e yardım etmiş. On bir ağabey, sabahleyin ormana giderek geyik, karaca, güvercin, ne bulurlarsa avlayıp getiriyor, kız kardeşleriyle Bünyamin de bunları pişirip hazırlıyor, sonra hep beraber oturup yiyorlarmış. Kız çalı çırpı toplayıp ateşi yakıyor, ormandan çeşitli otlar devşiriyor, bunları tencereye koyup ateşe vuruyormuş. On bir ağabey eve döndüğünde, yemek pişmiş oluyormuş hep. Ayrıca, kız evi derleyip topluyor, akşamları yatakları yapıyor, üzerlerine kar gibi temiz çarşaflar yayıyormuş. Ağabeyleri pek memnunmuş kız kardeşlerinden. İçtikleri su ayrı gitmiyormuş.

Gel zaman git zaman, Bünyamin'le kız kardeşi kulübede yine nefis bir yemek hazırlamışlar. Akşam olup herkes sofraya oturmuş, yiyip içmiş, neşelenip yüzleri gülmüş hepsinin. Gelgelelim, lanetli kulübenin yanı başında küçük bir bahçe bulunuyormuş ve içinde de on iki tane zambak açmışmış. Kız gitmiş, ağabeylerini sevindirmek isteyip on iki zambağın on ikisini de koparmış, yemekten sonra her birini bir ağabeyine verecekmış. Ama daha zambakları koparmasıyla ağabeylerinin on ikisi de karga olmuş, uçup gitmemiş mi? Kulübe de, bahçe de bir anda kaybolmuş ortadan. Zavallı kızcağız, vahşi ormanda tek başına kalakalmış. Sağına soluna bakınırken, hemen yanı başında yaşlı bir kadın belirmiş: “Ah evladım” demiş kıza, “sen ne yaptın böyle? Ne diye on iki zambağı durup dururken kopardın? Senin ağabeyindi onlar. İşte şimdi karga oldu hepsi, ölünceye kadar da karga kalacaklar.” Kız, iki gözü iki çeşme: “Peki çaresi yok mu onları kurtarmanın?” diye sorunca, yaşlı kadın: “Hayır!” demiş. “Ağabeylerini kurtarmak için tek şey var, onu da sen yapamazsın. Yedi yıl susup hiç konuşmayacak, hiç gülmeyeceksin, ağzından tek bir söz çıkmayacak. Diyelim yedi yılın dolmasına hepsi bir saat kaldı da ağzından bir tek söz çıkıverdi, bu bir tek söz bile ağabeylerini öldürmeye yeter.”

Yaşlı kadın böyle konuşmuş ama kız: “Ağabeylerimi kurtaracağım, kesinlikle biliyorum bunu” diye geçirmiş içinden. Sonra düşmüş yola, ulu bir ağaçla çıkıp üzerine oturmuş, ne konuşmuş, ne gülmüş. Gel zaman git zaman, kralın biri ormanda avlanmaya çıkmış, yanında da kocaman bir tazısı varmış. Tazı, koştugu gibi ağacın

altına gelmiş, zıplayıp sıçrayarak ağacın çevresinde dolanmaya, ağacın tepesine doğru başını kaldırıp havlamaya başlamış. Hemen kral yetişmiş oradan; bakmış ki, ne görsün? Alnında altın yıldız işaretiyle bir prenses oturmuyor mu ağacın tepesinde! O saat gönlü kayıp prensesin güzelliğine vurulmuş: “Benim eşim olur musun?” diye yukarıya seslenmiş. Prens cevap vermemiş, evet der gibi bir iki başını sallamış. Bunun üzerine kral ağaca çıkıp prensesi indirmiş aşağı, atına attığı gibi alıp saraya götürmüş. Hemen düğün dernek kurulup şenlikler düzenlenmiş. Düzenlenmiş ama, prenses ne konuşuyor, ne gülüyormuş. Kralla kraliçe, birkaç yıl bir arada mutlu bir hayat sürmüşler. Ama kralın bir annesi varmış, cadının biriymiş, kraliçeye kara çalmaya, onu kötülemeye başlamış: “Senin saraya alıp getirdiğin şu kadının bayağı bir dilenciden kalır yeri yok. Kim bilir, gizliden gizliye ne düzenler kuruyor, ne dolaplar çeviriyordur. Haydi diyelim dilsiz, konuşamıyor. Hiç değilse bir kere olsun gülebilirdi. Bir kimse gülmedi mi, bil ki içinde bir kötülük vardır!” diye söylenmeye başlamış. Kral, annesinin dediklerine inanmamış ilkin, ama annesi olacak cadı bir türlü işin arkasını bırakmamış, kraliçeye öyle kötülükler yakıştırmış ki, oğlu kral da sonunda söylenenlere kanmış ve kraliçenin öldürülmesini emretmiş.

Derken sarayın avlusunda büyük bir ateş hazırlanmış, kraliçe ateşe atılıp yakılacakmış. Kral da sarayın pencerelerinden birinin önünde durmuş, yukarıdan avluda olup bitenleri izliyor, bir yandan da ağlıyormuş. Nasıl ağlamasın? Kraliçeyi hâlâ canı gibi seviyormuş. Kraliçeyi bir direğe sımsıkı bağlamışlar, ateş de kırmızı dilini uzatmış, kraliçenin üzerindeki giysileri yakıp kavurmaya başlamış. İşte tam bu sırada yedi yıllık sürenin son dakikası da dolmuş. Ansızın havada bir kanat sesi işitilmiş, uzaklardan on iki tane karga gelerek sarayın üzerinde alçalmış, alçalmış, ayaklarının yere değmesiyle hepsi de kargalıktan çıkmış, kız kardeşlerinin yedi yıl susarak kurtardığı on iki ağabey kılığında oracıkta dikilivermişler. Hemen odunları dağıtıp ateşi söndürmüş, kız kardeşlerini yanmaktan kurtarmışlar. Birbirlerine sarılıp, öpüşüp koklaşmışlar. Artık ağzını açıp konuşması için bir engel kalmayan kraliçe de neden o zamana kadar susup hiç konuşmadığını bir bir anlatmış krala. Sevgili karısının suçsuz olduğunu işitince dünyalar kralın olmuş. Hep birlikte ölünceye kadar mutluluk ve esenlikler içinde yaşamışlar.

(Verlag, 2016a: 57-63)

Sevgili Roland

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, ülkenin birinde bir kadın yaşıyormuş, büyücünün tekiymiş kadın ve iki de kızı varmış. Biri çirkin ve hainmiş, ama büyücü öz kızı olduğundan onu seviyormuş. Öbür kızı güzel ve iyi kalpliymiş, ama üvey kızı olduğu için onu hiç sevmiyormuş.

Bir ara üvey kız güzel bir önlük kuşanmış, önlük de büyücünün asıl kızının pek hoşuna gitmiş, üvey kardeşini kıskanmış, annesine varıp: “Ben o önlüğü isterim de isterim!” diye tutturmuş. Cadı annesi de: “Sen iç merak etme, yavrucuğum! Önlük senin olacak” demiş. “Üvey kardeşin çoktan ölümü hak etti zaten. Bu gece uyurken kafasını koparacağım. Yalnız sen yatağın gerisinde yat da onu iyice öne doğru it.” Neyse ki o sırada üvey kız bir köşede dikiliyormuş da konuşmaları bir bir işitmiş, yoksa mahvolmuşmuş. Bütün gün kapıdan dışarı ayak atmaya cesaret edememiş. Derken yatma zamanı gelmiş; cadının öz kızı arkada yatacakmış ya, onun için ilkin üvey kıza yatağa girip yapması söylenmiş. Ama üvey kız cadının öz kızı uyurken onu öne doğru itip kendisi arkaya geçmiş, duvardan tarafta yatmaya başlamış. Geceleyin, cadı üvey anne sağ elinde bir baltayla usulcacık çıkıp gelmiş, bakalım ön tarafında biri uyuyor mu diyerek ilkin şöyle bir yoklamış yatağı, sonra iki eliyle baltayı kaldırdığı gibi kendi öz çocuğunun kafasına indirmiş, kafasını koparmış çocuğunun.

Kadın çıkıp gittikten sonra üvey kız yataktan kalkmış, doğru Roland adındaki sevgilisinin evine koşup çalmış kapıyı. Sevgilisi kapıyı açınca ona demiş ki: “Dinle sevgilim! Hemen buradan kaçıp gitmeliyiz. Üvey annem baltayla beni öldürmek

istedi, ama yanılıp kendi öz kızının canına kıydı. Sabah olup yaptığı işi gördü mü, ikimi de mahvolduk demektir.” Roland da şöyle cevap vermiş: “İyi ama, ilkin onun sihirli değneğini aşmalısın! Yoksa peşimize düştü mü kurtulamayız elinden.” Kız da dönüp ilkin sihirli değneği, arkadan üvey kız kardeşinin koparılmış kafasını almış, biri yatağın önüne, biri mutfaka, biri de merdivene olmak üzere yere üç damla kan akıtmış kafadan. Sonra sevgilisi Roland’la kaçıp gitmiş.

Derken sabah olup cadı uyanmış. Kızını çağırmış da ona önlüğü verecekmiş, ama kızıdan ses çıkmamış. Bunun üzerine: “Ay, neredesin kızım?” diye sormuş. Birinci kan damlası: “Buradayım anneciğim! Merdivenleri süpürüyorum” diye cevap vermiş. Annesi kalkıp odadan çıkmış, sağa bakmış, sola bakmış, ama kızını göremeyerek yeniden seslenmiş: “Ay, neredesin kızım?” İkinci kan damlası da: “Buradayım anneciğim, mutfakta ısınyorum biraz” diye cevap vermiş. Kadın bu sefer mutfaka yollanmış, sağa bakmış, sola bakmış, ama kızını göremeyerek bir kez daha seslenmiş: “Ay, neredesin kızım?” Üçüncü kan damlası da: “Buradayım anneciğim, yatakta yatıyorum” demiş. Annesi de kızların odasına girmiş ki, ne görsün! Kendi öz kızı al kanlar içinde yatmıyor mu! Başını uçurduğu öz kızıymış meğer.

Bunun üzerine, cadı kadın küplere binmiş, koşup pencerenin önüne dikilmiş; gözleri çok uzakları seçebildiği için üvey kızını görmüş hemen; bakmış, ilerde sevgilisiyle kaçmaya çalışıyor. “Boşuna zahmet ediyorsunuz!” diye bağırarak. “Şu anda uzakta olsanız bile, elimden kurtulamazsınız!” Sonra hemen o dev çizmelerini ayağına geçirmiş; her adım atışta bir saatlik yol alıyormuş; göz açıp kapamadan kızla sevgilisine yetişmiş. Ama cadının yıldırım gibi ilerden kendilerine yaklaştığını gören kız, sihirli değneğin yardımıyla sevgilisi Roland’ı hemen bir göle dönüştürmüş, kendisini de gölün orta yerinde yüzen bir ördek yapıp çıkmış. Cadı gelip gölün kıyısında dikilmiş, suya ekmek kırıntıları atmış, ah şu ördeği kandırısam da kıyıya çekip getirsem, diye o kadar uğraşıp didinmiş ama, başaramamış, ördek kanmamış bir türlü, cadı da akşam olup eli boş eve dönmüş.

O gider gitmez, kızla oğlan yine her zamanki kılıklarına bürünmüş, yola koyulup bütün gece sabaha kadar ha babam yürümüşler. Gün ağarınca, kız güzel bir çiçek olup yakındaki çalılığın bir köşesine gelip konmuş, sevgilisi Roland'ı da keman çalan bir çalgıcı kılığına sokmuş. Çok geçmeden yine üvey anne olacak cadı çıkıp gelmiş ve oğlana demiş ki: “Çalgıcı bey oğlum! İzin verir misin şu güzel çiçeği koparayım?” Oğlan da: “Buyur kopar! Ben de sana güzel bir hava çalayım!” diye cevap vermiş. Çiçeğin kim olduğunu cin gibi bilen cadı, hemen sürüne sürüne dikenli çalıların içine girmiş de tam çiçeği koparacakmış, oğlan ansızın kemanını konuşturamaz mı! Cadı kadın da ister istemez çalan havaya uyarak hoplayıp zıplamaya, dansedip oynamaya başlamış. Oğlanın çaldığı sihirli bir dans havasıymış çünkü. O dans ettikçe oğlan daha hızlı çalmış, oğlan hızlı çaldıkça cadı daha çok hoplayıp zıplamış. Sırtındaki giysiler dikenlere takılıp parçalanmış sonunda, orası burası kan revan içinde kalmış. Ama oğlan hiç ara vermemiş çalmasına, çalmış da çalmış, çalmış da çalmış, kadın da durup dinlenmeden dans etmiş, nihayet cansız serilmiş yere.

Bunun üzerine oğlan, kıza: “Ben şimdi babama gideyim de seninle evleneceğimizi söyleyeyim, düğün hazırlıklarına başlasınlar” demiş. Kız: “Ben de burada seni beklerim. Kırmızı bir taş olur, yol kenarına çöker otururum, kimse de beni tanımaz!” diye cevap vermiş. Oğlan, kızdan ayrılıp yürümüş, kız da yol kenarında kırmızı bir taş olup sevgilisinin dönmesini beklemeye koyulmuş. O, yol kenarında sevgilisini bekleyedursun, sevgilisi babasının evine gelince, bir başka kadına kaptırmış gönlünü, kadın çevirdiği dolaplarla oğlana eski sevgilisini unutturmuş. Kız, bir beklemiş iki beklemiş, bakmış gelen giden yok, pek üzölmüş, bir taşken çiçek olmuş: “Nasıl olsa biri gelir, üzerime basıp beni çiğner de kurtulurum!” diye düşünmüş.

Günlerden bir gün çobanın biri o yakınlarda koyunlarını otlatıyormuş, gözü birden çiçeğe ilişmiş. Bakmış çok güzel bir çiçek, hemen koparıp kulübesine

götürmüş, bir kutunun içine koymuş. O günden sonra çobanın kulübesinde öyle şeyler olmaya başlamış ki, çobanın akıllı bir türlü almamış. Sabahleyin yataktan kalkıp bakıyormuş ki ne görsün! Bütün işler yapılmış, içerisi silinip süpürülmüş, masa ve iskemle gibi şeylerin tozları alınmış, ateş yakılıp çeşmeden sular taşınmış. Öğleyin eve döndüğünde ise, üzeri nefis yemeklerle donatılmış bir sofra buluyormuş. Çoban bir türlü anlayamamış işin sırrını: Sağa bakıyor, sola bakıyor, ortada kimseyi göremiyormuş. Küçük kulübede de bir kimsenin saklanıp gizleneceği gibi bir yer yokmuş. Evde güzel güzel işlerin görülmesinden, nefis yemeklerin pişirilip önüne çıkarılmasından çobancağız hoşlanıyormuş hoşlanmaya ama, sonunda yüreğine bir korkudur düşmüş, kalkıp bir bilge kadına giderek akıl danışmış. Bilge kadın da demiş ki: “Bu işte bir büyü kokusu alıyorum. Bir sabah erkenden kalk da gözünü dört açıp bekle! Sağda solda kımıldayan bir şey fark ettin mi, ne olduğuna bakmayıp hemen beyaz bir bez at üzerine, o zaman büyü bozulur.”

Çoban da kadının söylediği gibi yapmış. Ertesi sabah erkenden uyanmış; tam gün ağarırken bir de bakmış ki, kutu açılıp çiçek dışarı çıkıyor. Hemen yataktan fırlayıp eline geçirdiği beyaz bir bezi çiçeğin üzerine atmış. O saat çiçek gidip yerine güzel bir kız gelmiş, çobanın karşısında dikilmiş. Çobana işin sırrını açıklayarak: “Şimdiye kadar senin ev işlerini gören, çiçek kılığındaki bendim” demiş; başına gelenleri bir bir anlatmış. Çoban pek hoşlanmış kızıdan, “Benimle evlenir misin?” diye sormuş, kız da: “Hayır!” demiş. Sevgilisi Roland kendisini yüz üstü bırakmış olsa da yine ona sadakatten ayrılmak istememiş. Ama çobana söz vermiş, ilerde de yanında kalacağını, yine eskisi gibi onun işlerini göreceğini söylemiş.

Gel zaman git zaman, kızın sevgilisi Roland’ın düğününün yapılacağı gün yaklaşmış. Eski bir âdete göre, ülkedeki bütün kızlar düğün günü saraya gelir, gelinle güveyin şerefine şarkılar, türküler söylerlermiş. Bu defa da yine dört bir yana haberciler salınıp kızlar saraya davet edilmiş. Roland’ın vefakâr sevgilisi haberi duyunca bir üzülmüş, bir üzülmüş ki, kalbi duracak gibi olmuş, saraya gitmeyi içi bir türlü istememiş. Ama saraydan adamlar gelerek onu zorla alıp götürmüşler.

Sıra kıza gelince, şarkı söylemek istememiş pek, herkes sırasını savmış da bir tek kız kalmışmış geride. Sonunda ağzını açıp şarkıya başlar başlamaz, Roland hemen yerinden fırlayarak: “Ben bu sesi tanıyorum!” diye bağırır. “Benim asıl evleneceğim kız budur. Bir başkasıyla dünyada evlenmem!” demiş. Aklından çıkıp giden ne çok şey varsa, yine ansızın hatırlamış hepsini. Böylece sadık kız, sevgilisi Roland’la kavuşmuş ve onunla evlenmiş. Derdi, üzüntüsü sona erip mutluluk dolu bir hayat yaşamaya başlamış. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

(Verlag, 2016a: 384-388)

Tarih: 09/07/2018

Tez Başlığı: Türk ve Alman Masallarının Kadın-Erkek İlişkileri Yönünden Karşılaştırılması

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 386 sayfalık kısmına ilişkin, 09/07/2018 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 5'tir**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☒

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☐

☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça hariç, ☒ Alıntılar dâhil, ☒ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒ EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒	

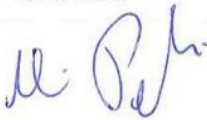
Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Hasan Mutlu PELİN
Öğrenci No : 2016950101
Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
Programı : Türkçe Öğretmenliği
Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

ÖĞRENCİ

Hasan Mutlu PELİN
09.07.2017

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKKAYA
09.07.2018

Açıklamalar

- 1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (□) işaretleyerek doldurunuz.
Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.
- 2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.
- 3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.
- 4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.